

శ్రీ గణ ధీ పతయే నమః

శ్రీసీలకంఠవిజయ ప్రథమాశ్వాసాఖ్యాఖ్యానప్రారంభః.

యతగ్న పాలవమాత్రేణమాదృశోపిబుధాయతే ।
తాంవం దేకంజనయనాంవాణీంవై ధనసుందరీమ్ ।
వెల్లాలకులసంభూత మహాదేవేనసూరిణా । వివృతి
శ్రీ సీలకంఠవిజయస్యవిరచ్యతే॥ *

ఇహఖలుగురుముఖావగత నిఖిలశ్రుతిస్త్వత్తిపురాణేతిహాస
రహస్యస్సంపదీశీలిత వై య్యాసకన్యాయనిచయోమహాన్నీ
లకంఠదీక్షితకవిశ్నివపారమ్యం వివత్సూవస్తుతశ్చివోత్కర్షక
ధనప్రవృత్తానాంస్వకార్యేతరానాం సంభవాదంతరాయని
వర్తకోపాయస్యఅఫలత్వేపిశిష్టాచారపరిపాలనాయమంగళ
శ్రీమోమాగీర్భ్యోనమః.

సీలకంఠవిజయాఖ్యచమ్పూకావ్యే
ప్రథమాశ్వాసప్రారంభః.

వందేవాంఛితలాభాయకర్మకింతన్నకథ్యతే । కిందమ్పతి
మనుశిష్టాన్సెష్టదేవతామవాహ్లానసగోచరముమామహేశ్వరాత్మకం
నతికర్మపరంబ్రహ్మశబ్దానభిధేయత్వేననిదిశతి॥ వందఇతి॥వాంఛిత
లాభాయవాంఛితానామిష్టాథానాంలాభాయప్రాప్త్యై - వందేఅభి
వాదయేనతికర్మపరంబ్రహ్మగమ్యతయాన్సెష్టనోచ్యతఇత్యాహ॥క
మేతి॥కర్మనమనకర్తృమితిచేత్॥ ని॥కింపృచ్ఛాయాంజగుఘన ఇత్య
మరః-తతగ్నమనకథ్యతేన్సెష్టనోచ్యతఇత్యర్థః - ననుపదిధాతొస్స
కర్మత్వాత్తత్సమధివ్యాసారేకర్తృభిధానెవశ్యకతప్రేషితదనభిధా
నంకుతఇతిచేత్-దండతిశబ్దస్యాపభ్రంశేనద్విసీయతాభాసేనదంప

తిమిత్వనేనకమణిదేశోనసంభవతి* నమైచ్చతవై నాపభాషతవాఇ
త్యాదినానిషిద్ధత్వాద్ధేయబ్రహ్మణోర్ధపులంతుజేనలద్విజీయత్వాద్వి
భిన్నప్రీపుంసద్వయవాచకదంపతీ ఇత్యనేనకమణిదైశోనసంభవతీ
త్యాహ- దంపతిమతి-బూరియాంకింవక్తవ్యంవా- ఉతాహూలభవా||
ని||అహూఉతాహూకిముతేత్యమరః - దంపతిజతిబూరియాంకింవక్త
వ్యంవా-ఉభయధాపితయోఃపూన=స్యాపభృంశతయా ఉత్తరస్యాద్వి
తీయవాచకత్వాభావేనకమణిదేశోనసంభవతీ భావః|| ౧||

అవతారికా||పూర్వశ్లోకేమంగళత్వేనసకమణికంవందనమభిధాయ-క
మణోవిశేషనిదేశస్తునసంభవతి-మంగళాస్తుదత్వేనవందనాహా
స్యేశ్వరస్య- అపృథక్సిద్ధమిధునరూపత్వాన్నిధునాభిలాషకదంపతిశబ్ద
వైభవచనరాహిత్యేనద్వివచనార్థస్యచైకస్త్రిబాధితత్వేనేత్యుక్తం

మిత్రబ్రూయాముతాహూదమ్వతీఇతి||౧||దృష్ట్వాకౌస్తు

భవః ప్సరోగణమపిప్రకాంతవాదామిథోగీవాణాఃక

తివానసంతిభవనేభారాదివఃకేవలమ్||నిష్కాంతేగర

భవతిఃయద్యపి- ఉమామహేశ్వరాత్మకమిధునస్యఅపృథక్సిద్ధత్వేనఏక
త్వాద్వివచనాంతశబ్దేననిదైశోనసంభవతి-మిధునత్వాదేవఏకవచనాం
తశబ్దేనాపి-తథాపీశ్వరపూర్వాహంతఃపాతినాంలక్ష్మీనారాయణాదీనాం
పృథక్సిద్ధమిధునరూపత్వాత్-ఖండశఏకవచనాంతశబ్దేనవాసముదా
యతోద్వివచనాంతశబ్దేనవానిదైశార్థత్వాత్తుతోవందనకమణివిశే
షతోనిదైశంనైవతుమతేఇత్యాశంక్య-శివాదన్యేషాంలేషాంచదేవా
నాంతచ్ఛక్ర్యుచితస్వకక్తికత్వేన-అనీశ్వరత్వంమనసినిధాయావతా
రవిశేషే సర్వాతిశాయిశక్తిప్రతిపాదనేన - అపృథక్సిద్ధమిధునా
త్మకస్యైవశివస్య సర్వోత్తమత్వంతస్మాత్ స్తుతిపాత్రత్వంచప్రతి
పాదయతి||దృష్ట్వాతి||కౌస్తుభంరత్నం-అప్సరోగణందేవగణికానికరం
చ - దృష్ట్వా - మిథఃపరస్పరం - ప్రకాంతవాదాః-ప్రకాంతాఃఆర
భాఃవాదాఃమమేదమమేయమిత్యాదివివాదాయైసైతథోక్తాః- దివః
స్వగన్ధ-కేవలమత్మంతం-భారాభారభూతాః-గీవాణాః దేవాః

భువనైజగతిఃకతివానసఃతి-అనకసకఖ్యాకాస్సంత్యేవేత్యథః-ఏతేన
యద్యపిబహవోగీర్వాణాస్సంతితథాపితేషామనాప్తకామత్వాన్నపర
మేశ్వరత్వమిత్త్యుక్తంభవతిఉక్తంతేషామనీశ్వరత్వఃభీతిమస్త్వికథనేనా
పిద్రధయౌనకలజగదభయదానకథనేన అపృథక్సిద్ధమిధునాత్మక స్వ
రూపస్యేశ్వరస్యసర్వోత్తమత్వాత్ తస్యైవవస్తుతిప్రతిజానన్తస్య
వైవ్యవవంద్యత్వంస్వాభిమతం-స్వాభిమతవంద్యస్వరూపస్యచయథాన
నిర్దేశార్హతాతథాప్రాగేవాభ్యధాయాతిప్రథమశ్లోకవందన మర్హ్యత్వే
నాభిప్రేతస్యశివస్యసర్వోత్తమత్వంప్రతిపాదయతినిపాగ్రంతఇత్యా
దినా॥గరశేహాలాహతేనిపాగ్రంతేసాగరాదుద్గతేనతి-సురగణేదేవ
సమూహేదుితేపలాయితేనతి-విష్ణుపేననునైపిజగతి-నిశ్చేష్టితేనతిచే
ష్టాశూన్యేనతి-యోదేవః-మాభైష్టేతిగిరాసహ-భయంనాప్నువతేతి

శేద్రుతెసురగణేనిశ్చేష్టితేవిష్ణుపే మాభైష్టేతిగిరావి
రాసధురియోదేవస్తమేవస్తుమః॥౨॥ అపిచ॥ప॥ లీఢాలీ
ధపురాణసూక్తిశకలావతీష్టంభసంభావనావర్యస్త్రుత
తిసేతుభిఃకతిపయైసీ-తేకతౌసాంద్రతామ్॥శ్రీకంఠోవ

వాచాసాకంధుర్యగ్రే-ఆవిరాసఆవిర్భూతావ-గిరాసహఆవిరాసేత్య
క్త్యాభగవతస్సర్వశక్తిత్వంప్రఖ్యాప్యతేఇతశధా-భయహేతుమనను
సంధాయాభయదానానౌచిత్వాత్-తంశివమేవస్తుమఃస్తుతికర్తృతయా
గృహీమః-ఏవకారణాన్యేనపాం బహునాం సత్వేపితేషాం స్తుతిక
మతయాఅవివక్షితత్వంప్రతిపాద్యతే-తేనకమతయావివక్షితస్యే
శ్వరస్య-అథనారినరమూలే-రేవనకలనిగమాగమప్రసిద్ధతయాకీం
దంపతిమిత్యాదిప్రాగుక్తంసమంజసమిత్యనుసంధేయం॥ ... *

౨॥౨॥ ఇథంసోపపత్తికంమంగళమాచయ్యేదానీంస్వగ్రంథప్రతి
పాద్యస్యశివోతరాషణ్యకతౌప్రథమప్రవతకశ్రీమదప్పయదీక్షిత
మాచార్యంసంభావయన్తస్యైశ్వరావతారత్వప్రతిపాదనేనతత్త్వ
రణేత్యంతమంగళబుద్ధిముత్పాద్యస్వశిష్యానపిప్రవతకయన్త*యదా
యదాహిధమన్యగానిభవతిభారత॥అఘృతౌనమధమన్య తదా

త్వానంస్యజామ్యహమితీశ్వరోక్త్యనురోధేన-అనేకపాపంజైర్వేదేవి
 స్థావితేసతిదదుద్ధరణాయభగవాన్ శ్రీశంకరగురుః-అప్పయదీక్షితరూ
 పేణావతతారెతిప్రతిపాదయన్-ఈశ్వరావతారరూపస్యాప్పయదీక్షి
 తస్యసర్వోత్కర్షంసవవేదాంతవిధ్వాంతకాస్తాత్మకశివవిద్యాగురు
 త్వేనాపిప్రతిపాదయతి॥ లీ ధాలీ ధే త్యాదినా ॥ శివవిద్యాయాస్సవ వే
 దాంతకాస్తాత్మం॥పురుషోవైరుద్రస్సన్మహానమోనమిత్యాదినాను
 సంధేయం-కలౌకలియుగై-కతిపయైఃపస్తుతోమూఢైఃపండితాభానైః
 కతిభిశ్చిత్-సాంద్రతాంనిబిడతాంనీతేప్రాపితేసతి-తదుపదయస్యశ్రు
 తిపర్యాసహేతుతాంద్రధయన్ తేషాంశ్రుత్యధఃసమ్యక్ జ్ఞానాభావ
 మాహ లీ ధాలీ ధేతివిశేషణేన-లీ ధాఃస్థూలరూపేణజ్ఞాతాః-అలీ ధాః
 సూక్ష్మరూపేణాజ్ఞాతాఃయాఃపురాణసూక్తయఃవేదవాచఃతాసాం
 యానిశకలాన్యంశాఃతేషామవష్టంభఃతన్నాత్రపరత్వంతస్యయా సం
 భావనాతద్విషేష్యకసామంజసబుద్ధిః తయాపర్యస్తా విపర్యాసితాః

తతారయస్యవపుషాకల్యాత్మనేవాచ్యతశ్చీమాన

ప్పయదీక్షితస్సజయతిశ్రీకంఠవిద్యాగురుః॥ ... *

శ్రుతయఏవసేతవోయైస్తైస్తథాత్తైః అత్రశ్రుతిరాంసేతుత్వవ్యపదే
 శః-ఇదమదోలోకాసంభేదప్రయోజకత్వాదితిజ్ఞేయః-ఏవంలోకే-పా
 పండుప్రచురేసతి-శ్రీకంఠఃకైలాసనాయకః-అచ్యుతఃనారాయణః-క
 ల్యాత్మనేవకలిక-శరీరేణేవ పాపంహోద్ధృతాయేతిభావః-యస్యవ
 పుషావతతార-యన్నామసంజ్ఞికవపుష్కాలోకేస్వాత్మానందశా
 యామాన-సఃశ్రీకంఠవిద్యాగురుఃశివవిద్యాగురుః - శ్రీమాన్ సత్యవి
 ద్యాప్రతిపాదకత్వేనసర్వాదరణీయతయాశ్రీమత్సత్యపదేశః - అప్ప
 యదీక్షిత,అప్పయదీక్షితనామమహాకవిః-జయతిః సవోత్కృష్టే
 ణవర్తతేఃఇత్థందస్వగ్రంథప్రతిపాద్యశివోత్కర్షప్రతిపాదనేన శివో
 త్కర్షప్రతిపాదకస్యస్వగ్రంథస్యాశ్చ్యగ్రంథస్యాశ్చ్యగ్రంథాదధి
 కోత్కృష్టఃఉక్తోభవతి

3॥ ఆ॥ స్వాభిమతంకవింప్రస్తుత్యకుకవినిందామాహ॥ యచ్చతి॥
 దుష్కవీనాంబిద్వత్కవీనాం- కృశీవిరచనేగ్రంథరచనే - ఆభేద్యః
 పరైరనివారణీయః- యస్సంరంభఃప్రయస్కః- యచ్చచిత్తవృత్తైః- త
 దుచితపదాన్వేషణేస్వాభిమతగ్రంథః- ర్థాణోచితసుప్తిజలగవేషణే-
 వికాంత్యంబన్యభిచారిఃతదుభయమపి - అంతతఃగ్రంథసమాప్తీసన్ని
 కృష్టకాలేత్రీణ్యహని - అథవాలంతతోగత్వాత్రీణివాలహని- లేషాం
 కవయతాంలభ్యుచేత్ - ఏనుప్రకృతకాలఇవ- సరసకవితారాజ్యేస
 రసకవితాతాదత్త్వాధ్యాసితరాజ్యే- దుగ్భిక్షయోగఃఅభావాధ్యాసీ
 తత్కామసంపత్తిఃప్ర్యాప్తింనస్యాదేవేత్యథః- ఏవంచ- క్షకవీనాంస్వ
 గ్రంథేమదైవాత్ప్రమాదాఇత్యదిప్రలాపాఃస్వచిత్తానైకాగ్న్యాది
 ఛాదనార్థాఇతిపర్యవసీతం॥

3॥ప॥ యస్సంరంభఃకృతివిరచనేదుష్కవీనామభేద్యో
 యచ్చైకాంత్యోతదుచితపదాన్వేషణేచిత్తవృత్తైః॥ ల
 భ్యంతచ్చేదపికవయతామం తతస్త్రీణ్యహనిస్యాదేవం
 కింసరసకవితారాజ్యదుగ్భిక్షయోగః॥ ౪॥ ౫॥అథవా
 కిమితిన్నరామిదుష్కవీనధునా॥ ౫॥ ప॥ సకలభువనైక
 మంగళశంకరగుణవాఃనప్రవృత్తేన॥ నన్మరణీయాఃకు

౪॥అ॥ మతాంతరమాశ్రిత్యకుకవినిందాయాఃగ్రంథానుపయోగి
 తయాతత్సందర్భేప్రవృత్తమాత్మానమపిజగుష్పక్ పారమాధికస్వ
 గ్రంథేనిందాథంవాకుకవీనాంస్వరణమయుక్తమిత్యభిప్రేత్యాహ॥ఆ
 థవేతి॥ అథునాభగవద్గుణాభివణానకాలే- దుష్కవీ- కిమితికింసా
 ధనీయమితి-స్వరామిన్మరణవిషయాన్కరోమి॥

౫॥అ॥ ప్రత్యుత్తకుకవిన్మరణంతాదృశగ్రంథరచనేప్రవృత్తస్యస్వ
 స్యలయుక్తమిత్యపిసదృష్టాంతమాహసకలభువనేత్యాదినా॥ సకలేతి॥
 వ్రతస్థైరసత్కమన్విషేన- లోకాయతికాశివనాస్తికాశివ- సకలభు
 వనైకమంగళశంకరగుణవాఃనప్రవృత్తేన - సకలభువనేషు- ఏకంము
 బ్ధ్యం - మంగళంయతే శంకరగుణానాంవిషభక్షణవిబుధపరిపాలనాదీ

నాంవణానం- తత్రప్రవృత్తేన- మయేతిశేషః- కుధియఃకుత్సితజ్ఞానాః
దుష్కవయః- నస్త్రిణీయాఃనస్త్తత్కవ్యాఇత్యర్థః॥ *

౬॥అ॥నసుబహుమసుకవిప్రణీతేషుగ్రంథేషుసత్సుఅపూర్వగ్రం
థనిర్వాణైకేన్నిమిత్తమతతహ॥కతీన॥ కతికవయస్సుంతి- కతికృతయస్సుం
తి- గమ్యతయాసంతీశ్యస్యాప్రయోగః కవయఃకృతయశ్చకతిలుప్తావి
నష్టాఅనౌ- కవయఃకృతయశ్చకతిచరంతిపాచుశ్యేణస్వాధ్యాయప్ర
వచనార్హానప్రవతత- కతిశిధిలాఃజీణప్రాయావతత- తద
పితథాపి - శంకరపారమ్యసంకథాలోభఃశంకరస్యపారమ్యంపరమం
భావస్సర్వోత్కృష్ట- ఇతియావత్ - తస్యసంకథాకథనం - తస్యాంలా
భఆసక్తిః- మాంప్రవతతయతి- ప్రవృత్తంకరోతి॥ *

ధియోలోకాయతికావవ్రతస్థేన॥౬॥ కతికవయఃకృ
తయఃకతిలుప్తాఃకతిచరంతికతిశిధిలాః॥ తదప్రవతత
యతిమాంశంకర పారమ్యసంకథాలోభః॥౭॥ప॥ దేవా
నామపిదేవతంగురుమపిప్రాచాంగురూణామహశ్రీమం
తంమదనాంతకంకథమస్తోతుంకృతోనిశ్చయః । లేన

౭॥అ॥ఉదరభరణైకఫలేకేవలనరవణానేప్రవృత్తస్యసరస్వత్య
సుగ్రహానౌచిత్యామపి శివగుణైకవణానే ప్రవృత్తైస్సస్త్రిన్నితాంతకృ
పావతీమపివాచందేవీం త్వరణప్రాసాదాదిభిర్మయికోపః అసుగ్ర
హత్యాగశ్చనకార్యఇతిప్రాథమ్యే॥ దేవానామతి॥ దేవానామంద్రా
దీనామపి- దైవతంపూజ్యం - ప్రాచాంప్రాచీనానాంగురూణామపిబ్ర
హ్మసూర్యాదీనామపి- గురుంతతోపదేష్టారం॥శ్రు॥ యోబంహం
విదధాతిపూర్వంయోవైవేదాంశ్చప్రహీణోతతస్యాఇతిశ్రుతే॥ ఇమం
వివస్వతేయోగంప్రోక్తవానహమితి- స్మృతేశ్చ- శ్రీమంతంశ్రీరణిమా
దివిభూతిరస్యాస్తితిశ్రీమా- తదస్యాస్త్యస్త్రిన్నితిమతుప్రత్యయః-
తం- మదనాంతకంమదనస్యమన్తధర్మ- అంతకఃనాశకఃతంశివం - కథ
మపికృచ్ఛేణ- స్తోతుంయద్యతః - నిశ్చయఉద్యోగఃవ్యవసాయఃకృతః-
మయేతిశేషః- లేనకారణేన- హేభారతివాగ్దేవి - త్వాంశ్చరయమి

ప్రోత్సాహయామి- యద్వాత్స్వరయామిసంభ్రమయ-మిత్యధః- జిత్వ
రాసంభ్రమితీచారాదికాణ్డీ- దుష్టైవికటాక్షరబంధపారుష్యాది
దోషవతి - పధికావ్యమాగ్నే - బలాద్బలాత్కారతఃకృష్టాపిమయేతిశే
షః - ఆకృష్టాపీత్యధః- । పాసేన - ప్రాసఃవృత్త్యనుప్రాసాదిస్సపవ
ప్రాసఃఆయుధవిశేషః తేనఉపహతాపిసంతాడితాపి- కుపితాసతీకోప
వతీసతీమయీతిశేషః- జాతు- కదాచిత్- ప్రసాదమనుగ్రహం- మా
స్త్యత్వజఃమావిముంచేత్యధః- త్వజవిసర్గఇతిధాతోస్త్వాంతరేలక్ష్మీ
తిచాత్మ-త=రిలక్ష్ - భవత్పాదావలంబినంమాంగ్రంధనిర్మాణచతురం
కుర్విత్యాశయః॥

✽

౮॥ అ॥ ననుగురువందనవత్సాంప్రదాయకకవివందనస్యాపిగ్రం
ధాదావావశ్యకత్వాత్తతు-తోనకృతమితిచేద్భువనేషుకవయోబహ
వః దేవేషుగురుశుక్రాదయః ఋషిషువాల్మీక్యాదయఃమనుష్యేషుకాళి

త్వాంత్యరయామిభారతిబలాత్కృష్టాపిదుష్టైపధిప్రా
సేనోపహతాపిజాతుకుపితామాస్త్యప్రసాదంత్యజః॥౮
ప॥నంతవ్యాఃకవయః కతీహాబహుమంతవ్యారసజ్ఞాఃక
తీత్యేతావస్యలసఃకరోమి కవయోహృష్యంతురుష్యంతు

దాసాదయఃలేషాంప్రత్యేకమేక్షకం ప్రత్యేకేనపుంసానమనంకతు-
మశక్యంతథాపిఉత్తమాధమయోస్సమపూజాయాం ప్రత్యవాయశ్రవ
ణాత్సంఘనమనస్యాకత=వ్యత్యేననిఖిలకవీనాంవిద్యాసుకౌశలంయద
సుగ్రహాద్భవతితామేకాంవాగ్దేవిమేవనౌమిత్యాశయేనాహ॥నంతవ్యా
ఇతి॥ఇహస్తీస్థువనేనంతవ్యాఃనమనార్హాఃకవయఃకాళిదాసాదయః -
కతికియంతః- బహుమంతవ్యాఃబహుమంతుంయోగ్యాఃబహుపూర్వా
న్మనులేస్త్యత్వవ్యానీయరఇతివ్యప్రత్యయః - రసజ్ఞాస్సారజ్ఞాఃపె
ద్దిభట్టాదయః - ఆతోసుపసగ్గేకఇత్యవబోధనార్థాత్ జ్ఞాధాతోఃకప్ర
త్యయః- కతికియంతః- కేతి=శరీరాఃబహవః కవయఃయేవత=ంతే తే
షాంనమనాదికంనకరోమితిభావః- అలసఃజడః- అహం- ఏతావదేవ
తాన్మాత్రంకరోమి- కవయఃకవయితారః - హృష్యంతుసంతుష్యంతు
అథవారుష్యంతుకుష్యంతు - లేభ్యోనవిభేషితిభావః॥ననుత్పర్నితవక

తావ్యంకిమితీచేదతతహ॥ అవా త్స్యా యనేతి॥ నా త్స్యా యనేనఋషే
 ణాప్రణీతంశాస్త్రంవా త్స్యా యనతంతతతతరభ్యతవా త్స్యా య
 నతంత్రం- శ్రుతీనాంశి రాంసీఉపనిషదఃతేషాంసిద్ధాంతానివిగ్రహా
 ధాఃతానభివ్యాప్యతశ్రుతిశిరస్సిద్ధాంతం - ఉభయత్రాజ్ఞర్యాదాభివి
 ధ్యోతీసమాసః- ఉచ్చావచాఃఅనేకవిదాః- విద్యాఃవేదవేదాంగాద
 యః - యత్ప్రభవాఃసారస్వతీ పభవఃకారణంసాంతాఃయజ్ఞ
 న్యాస్సత్తోభ్యువిజయంతిసర్వోత్కర్షేణవతః॥ తే- తాంగిరాంచేవతాం
 వాచామధీశ్వరీం- మంచేనమస్కరోమి- వాచోదేవ్యాస్సర్వవిద్యాప్ర
 సూతిత్వేనతదేకనమనేకృతేజ్జన్యవిద్యానిమిత్తపూజాభాజనభూతా
 నాంకవీనాంనమనంకృతప్రపాయమేవేతిభావః॥

వా । అవా త్స్యా యనతంత్రమాశ్రుతిశిరస్సిద్ధాంతము
 చ్చావచావిద్యాయత్ప్రభవాజయంతిభువితాంవంచేగి
 రాంచేవతామ్॥౯॥ప॥చౌర్యేణప్రణయేనచాపహరతః
 పల్లీషుగవ్యాన్యపిస్త్రాయంతేచరితానిచేత్కువికులోద్ధీ
 తానిగాధాశత్రైః॥త్రైలోకోద్భవకాలకూటకబలీకార

౯॥అ॥ మనుష్యేషుముహుర్ముహురవతీణఃస్యమనుష్యలీలాంకృ
 తవతఃపరాప్రచరితానిప్రాచీనైఃకవిభిజయతయవణిఃతానిఅధు
 నితైః కవిభిర్దురూహతయానవణ్యం॥ తేషాంశివచరితానాంవణిః
 నేలస్తాకంస్వరూపయోగ్యతైవనాస్తిత్యాహ ॥ చౌర్యేణేతి ॥ పల్లీషు
 ఆభీరగ్రామేషు- చౌర్యేణచోరకమణా- ప్రణయేనచస్నేహేనచ -
 గవ్యానిదుగ్ధాని- గోపయస్యోద్ధితియత్ప్రత్యయః-వాతోయిప్రత్య
 యభివ్యాదేవః- అపహరతఃఅపహరిణః - శ్రీహరైకృష్ణావతారభి
 శేషః- గాధాశత్రైఃగాధానాంగ్రంథానాంశతానిత్రైః - గాధప్రతిష్ఠా
 లిఘ్యయోగ్రంథేచలస్తాత్ప్రచాదిత్వాదచేతతోదంతలక్షణస్తాప్-కవికు
 లోద్ధీత్రైఃవీనాంకులానిసంఘాః- ఘృద్ధితానివర్ధితాని - చరితాని- స్త్రా
 యంతేగ్రంథం॥ త్రైలోకసంఘాతభిధాతాఃకర్తృణీయత్-భావకర్తృణో
 రిత్యత్త్యనేకం - ఆభీధీయ తగ్రంథైర్గ్రంథ్యత్యయః॥ తే- తథాపి

శివస్యైతి శేషః - త్రైలోక్యోక్త్యం - కాంతూటకబీకాగ్రప్రకారం ఘనః శ్రీ
యశ్చ తేలోకాశ్చ త్రిలోకాః - ఐవర త్రైలోక్యం - స్వాధ్యక్షత్వస్మి
స్మద్భటమస్పహః - యద్వాత్రైలోక్యగ్నిడద్భటమధదకరి - యః కాల
కూటవిషరాజః - తస్యక బళికారిక బళికరణంబస్మిక్ - ప్రకారం చాతు
ర్యం - స్తోత్రం పునః - కేనామకవయః కేవాకవయః - ప్రథమేశ్రేస్తాః నకోపీ
త్యధః - నస్తు అస్మాకంతు - అధికారస్సామధ్యం - దూరైరూరతః యథా
కథంచిత్రం పాదితస్యవృదుతరస్యనవసీతస్య నవసీతభటుస్య చద్భట
ప్రపాతస్వీకరూపేనానుభూయమానత్వాచ్ఛివవరితానివిషభటువాదీని
సాకలేనవణాయితం సామధ్యం న్నాస్తి - అస్మాకంతు తద్వణకనేస్య
రూపయోగ్యతైవచాస్తితికిమువక్తవ్యమితిభావః॥

✽

ప్రకారశమ్మనస్తోత్రం జేగ్రథమేనిమాకవయోదూరే
ధికారిస్తునః॥౧౦॥ ప॥ అష్టత్రింశదుపస్కృతసస్తైశ తాధి
కవతుస్సహస్రేషు కలివక్షేమగతేషు గ్రథితకిలినీల
కంఠవిజయోయమ్॥౧౧॥ X॥ అస్తికిలనమస్తసురాసుర

౧౦॥ అ॥ కవిస్వస్యకాతాంకంకసిద్ధాంతపరీశీలనమస్తితిబోధయితం
గ్రంథనిరూపణకాలశకాదికంకథయక్యశోనిమిత్తభూతం గ్రంథస్య
నామనిర్దిశతి॥ ఆప్టేతి॥ అష్టభిరధికాత్రింశత్ అష్టత్రింశత్ - తయాఉప
సర్గతాని మిశ్రితాని సంఘటితానితియావత్ - తానివయానినస్తభిర
ధికానిశతానిచ - తైరధికానిచ తానియానిచ త్వారిసహస్రాణిచ - తేషు -
అంకానాంవామగత్యనురోధేన (౪౭౩౮) అష్టత్రింశదుత్తరస్తవతాధి
కవతుస్సహస్రసంఖ్యాకేష్విత్త్యధః - కలివక్షేమకలియుగస్యవత్సరే
షు - గతేషు అతీతేషు సత్సు - అయం నీలకంఠవిజయః తన్నామకకృతివి
శేషః - గ్రథితకిలినీర్మితఃఖలు - మయేతి శేషః - బుద్ధిస్థత్వాదయమితిసిద్ధ
వన్నిదేశశితిభావః॥

✽

౧౧॥ అ॥ వర్ణ్యమానసమద్రక్షధనోపయోగినీంకథాం ప్రస్తాతి॥ అస్తి
తి॥ నమస్తాశ్చ తేసు రాశ్చ సురాశ్చ సురాసురాః కిలచరాక్షసాః తె
షాం స్తోమస్సంఘః తేన పంసి తేచరణారనించయస్యశభాభూతస్మభగ

వశోమహేంద్రస్య సానంరక్షణీయస్థానం-అవృతంఅంధఃఅన్నంయే
షాంతేఅమృతాంధసఃతేషాం దేవానాం॥ని॥భిస్సాస్త్రిభక్తమంధోన్నమి
శ్యమరః-ఆస్థానంఆలయమాత్రం-నిరుపసర్గస్యస్థానశబ్దస్య రక్షణీయ
స్థానమర్థః-అజ్ఞేపూర్వస్యస్థానశబ్దస్యఆలయమాత్రమర్థః-శబ్దశక్తిస్వా
భావ్యాత్-ఆశ్చర్యాణాంవిచిత్రాణాంఆయతనంనివాసః- రత్నానాం
శ్రేష్ఠవస్తునామాకరఃఖని॥ని॥ఖనిఃస్త్రియామాకరస్సాన్యదిశ్యమరః-వి
షయాశ్చబ్దాదయఃతేభ్యఆగతఃప్రాంతఃవైషయికఃసచాసావానందశ్చ
తస్యసుఖవిశేషస్య-అవధిమర్యాదాస్థానం-గిరాంపరమత్యంతమగోచ
రఃఅవిషయః-అమరావతీనాయేతిప్రసిద్ధా-నగరీ-అస్తితిసంబంధః॥ ✽

స్తోమచండితచరణారవిందస్య భగవతోమహేంద్రస్య
స్థానమాస్థానమమృతాన్ధసామాయతనమాశ్చర్యాణా
మాకరోరత్నానామవధిర్వైషయికానన్దస్యఃమ్మరమ
గోచరోగీరామరావతీనామనగరీ॥ ౧౨॥ తత్రచనిరా
లమ్యేనభసివర్తమానతయా సర్వపదీనద్వారతయాచ
పునరనపేక్షితమూలశిలానివేశనాయాసమనాకాంక్షే

౧౨॥అ॥నన్వమరావత్యావైషయికానందావధిత్వంతదాస్యాత్ యది
కాశ్యయోధ్యాదిపూర్వ్యఃసిర్హ్వాతఃప్రసాదతఃవిపణితఃపౌరతశ్చవా
అమరావత్యాఃవైలక్షణ్యంతదేవనాస్తితిచేదతఆహ॥నిరాలంబఇతి॥ ని
రాలంబేనాస్పదే-శభసి-వర్తమానతయావిద్యమానతయా- సర్వేచ
తేపంథాశ్చసర్వపథాః-తాన్వాశ్చిత్తువతీతీసర్వపదీనాక తత్సర్వాదే
పథ్యంగకర్తృపత్రపాత్రంవ్యాప్తోతీతిభిః-తానిద్వారాణ్యతస్యభా
వస్తుతాతయాసర్వపదీనద్వారతయాసర్వమార్గవ్యాపిద్వారపత్వేనచే
త్యర్థః-అనపేక్షితఃమూలశిలానానివేశనసన్నివేశేనయతయాసః-
సయస్త్రికకమణితత్రధా-అనాకాంక్షితఃప్రతీహాణాంద్వారాణాం॥
ని॥ద్వారింప్రతీహాణత్యమరః-రచనానిమాణాణం-తత్రయతయాసఃప్ర
యాసోయస్త్రికకర్తృణితత్రధా-ఆసంపాదితఃఅనాసాదితః శృంగాణాం
శిఖరాణాంస్పంబానస్సంబంధోయస్త్రికకర్తృణితత్రధా॥ని॥కూటాస్త్రీశిఖ

రుశ్యంగమిత్యమరః-అసంభావితః ఆత్మితః పరితః ఘాతాపరసూచస్యా
మణ్డలం వలయోయస్మిన్ గుర్మణీత తథా-ఆచారగః కేవలమితి-పురస్య కేన
చిత్సాలేన భవతవ్యమితి సంప్రదాయమాత్రం రాజః యయా కయావా
రాజధాన్యాభవితవ్యమితి సంప్రదాయమాత్రం-నవః సూతనః-ప్రాకా
రస్సాలః-అభినిర్వృతిః-తై జయంత ఇతి ససిద్ధః-ప్రాసాదః పునః-ప్రా
సాదస్తు-అభూమిః అవిద్యమానా భూమిర్యన్యసతథా భూతః-పాతాంత
రేగిరామగోచర ఇత్యర్థః-ఆరుహ్యతేనేనేత్యారోహణం నిశ్శేణ్యాదికం
తేనయః ఉపయోగః-తద్విధురః తద్రహితశ్చ సన్నస్తివత్-తే-సర్వతో
ప్రతిహతః అబాధితః అనిరుద్ధః చారస్యంచర్యోయేషాం-తేషాం-అమృతా

తప్రతిహతః చనప్రయాసమసంపాదిత శృంగసమ్బాధ
మసమ్బాధితపరిఘామండలమాచార ఇతి కేవలమభినిర్వృ
ద్ధితో నవః-ప్రాకారః-ప్రాసాదః పునరస్తివై జయంత ఇ
త్యభూమిరారోహణోపయోగవిధురశ్చ సర్వతోప్రతి
హతచారాణాం-పారాణామమృతాస్వాదసుహితానా
మభ్యవహారేణింప్రయోజనమపిచపునరభిలషిత మణి
కనక భూషణాం బరదాత్మమపస్తా రాదిశాఖిమనకించి
దస్తిక్రతన్యం-విక్రతన్యంచేతి సంజ్ఞామాత్ర శరణ్యాః ప
ణ్యవీధికాః-కించనిరంతరశివధ్యాననిర్ధూతకల్పషాః-నిర

స్వాదేన సుహితానాంత్యప్తానాం-భూరాణామభ్యవహారేణాహారేణ-
కింప్రయోజనం నకిమపీత్యర్థః-మందారాదిశాఖిమకల్పవృక్షేషు పునః-
అభిలషితానియాని మణికనకభూషణాం బరాణితేషాం దాత్మమపస్తా-
కించిత్క్రతన్యం-క్రతన్యం-స్తి-అతపవ-విక్రతన్యంచనాస్తి॥ ౧॥ క్రయే
ప్రసారితం క్రయ్య క్రతన్యం-క్రతన్యమాత్రకే । విక్రతన్యం-పణితన్యంచే
త్యమరః ఇతిర్థం-పణ్యవీధికాః-విపణయః-సంజ్ఞానం-జ్ఞామాత్రం నామ
మాత్రంతస్య శరణ్యా ౧౭౭కాః-కించనిరంతరశివధ్యాననిర్ధూతకల్ప
కారబుద్ధివృత్తిః-తేన నిర్ధూతానైవోతాని-కల్పషాః-నిరుపకృతానియేషా

నైతథోక్తాః సర్వశయః సర్వోత్కృష్టః స్తపోవిశేషః తత్తదాశ్రమోచితస్వాధ్యాయశిక్షాటనదానాతిజనతాగ్రాదిః తేనశోషితాః కర్మితాః నిస్సారతాప్రపావితా ఇత్యర్థః-వీతాః గతాః రాగః విషయాభిలాషః సదభయం శీతోష్ణాదిభీతిః తచ్చ కోధః పరజిహ్వాసాసచమత్సరః పరోత్కర్షాసహనం సదతేయేషాంతే-విషయేభ్యః శ్రశ్చన్తనాదిభ్యః పరాఙ్ముఖాః వినివృత్తాః భువివరమక్షయ ఇతిప్రథాప్రసద్ధిమాగతాః-పండితావనవివేకినవివవారమృగీదృశాప్రణయిన్ః చల్లభాః-ప్రేమభాజనానితియావత్-అశ్వస్యమేధావిశననం యస్మిన్ సోశ్వమేధంతేన ఇష్టవ-తః అశ్వమేధయాజినః-అశ్వమేధక్రతుకృత ఇతియావత్ - అగ్నించదవంత ఇత్య

తిశయతపోవిశేషశోషితవీత రాగభయక్రోధమత్సరాః
విషయపరాఙ్ముఖాః-భువిపరమక్షయ ఇతిప్రథామాగ
తాః పండితావనవివవారమృగీదృశామ్ప్రణయినః అశ్వమేధ
యాజిన ఇత చిత ఇతి మాసోపవాసిన ఇతి మాంసవర్జిన
ఇతి రాజసూయయాజిన ఇతి రణదుర్మదా ఇత్యన్నదావ
యమభయదా ఇతి శంసద్భిరపదానాని సమృతద్భిరితస్త
తోఽపృజ్ఞాతముఖైర్జ్ఞాతుచిదవనివాసిభిర్జనైర్బలాదపహ్ని
యమాణేషు విమానేష్వక్రమ్యమాణేషు మందిరేషు

గ్నిచితః-చయనకృత ఇతియావత్-మాంసం కషపస్తుంశీలం యేషాన్తేమా
సోఽవాసినః-మాంసమభోజిన ఇతి యావత్-మాంసవర్జినః-మాంసత్యాగి
న ఇతి-లతాశ్మకసోస్థియో రాజాసూయ తేస్త్విన్నితి రాజసూయః తేన ఇష్టవ
న్త్రః-రాజసూయయాజినః-రాజసూయకృత ఇతియావత్-రణేదుర్మదావీ
రా ఇతి-వయమన్నదా ఇతి-వయమభయదా ఇతి-వయమిత్యసృజితత్రే
స్సర్వప్రథమాబహువచనాంతైస్సంబంధః-అపదానాని స్యానుస్థితసచ్చ
రిత్రాణి॥ ని॥ అపదానం కర్తవ్యత్తమిత్యమరః శంసద్భిః వదద్భిరిత్యర్థః-ఇ
తస్తతోపి సంపత్భిః-ఆగచ్ఛిభిః అతవవజాతుకచాచిదపి-ఆజ్ఞాముఖైః
అదృష్టముఖై రిశ్యర్థః అవనివాసిభిర్జనైః బలాద్బలాత్కారతః విమానేషు
పహ్నియేషు మాణేషు స్వీక్రియమాణేషు సత్సువన్దిరేషు ఆక్రమ్యమాణేషు

సత్సంధిప్రియమానేమః - అప్పురసాంగజేచఅకృత్యమాజేహస్త
గ్రాహంగృహితేసతి - కశ్చిదపినగరవాసీజనః - ముదిగాణివిమానాని
మణిఘాషణాని - కళత్రాణివా - మమేదమితి - మితి - నాభిమన్య
తేనాభిమనులే - కించ - తత్రభవాంచతుష్పాకృతిశివః - అచేతయాదేవ
త్వాభావేన - సుధాశనాన - అమృతాశనాన - అలాభాదేవఅపాపైరే
వత్పాశనాన - పరిశేషాతే - స్థలజాత్యుచితకార్యైశ్చయోస్సుధాత్మతా
శనయోరభావేనావశిష్టత్వాదేవ - పునాశనాః - వాయుహారాః - తథా
పిగావః - కామదుఘాః - కామానాందోఽగ్నిః - గజాః - పరాక్రమిణః -

అకృత్యమాజేచబలాదప్సరోగజైః కశ్చిదభిమన్యతేమ
మేదమితిమందిరాణివిమానానిమణిఘాషణానికళత్రా
ణివానగరవాసీజనః - కించేదమపరమదేవతయానసు
ధాశనాఅలాభాదేవత్పాశనాః - పునాశనావీజపరి
శేషాత్కామధుఘాగావః - పరాక్రమిణోగజాః - వా
తరంహసశ్చవాజినఇతినకలపురవిలక్షణంలక్షణమ్ ॥

౧౩॥అపిచ॥ ప॥ మూల్యంతరిలవేత్సనాంగ్విజయభేద
క్రొత్తయదీయలేవేశ్యానాంచపణస్సపవనసేయాద

వాజినోశ్యాఃవాతస్యేవరుహూపేగోయేమాంతే - వాతరంహసశ్చ
తీదమపరంలక్షణంచీయా - సకలపురవిలక్షణవ్యావతకమిదంలక్ష
ణమమరావత్యామేనాన్యతేతిభావః ॥

౧౩॥అ॥ననువైషయికానందస్య విత్తసాధ్యగృహమతాదిసాపే
క్షత్వాద్విత్తాద్యభావాత్తత్రామరావత్యావైషయికానందోనసంభవ
తీతిచేదతలసా॥మూల్యమితి॥అతకర్తమామా - ద్విజముఖేద్విజానాం
సత్పత్రాణాంముఖే - భక్త్యాద్యవ్యస్తదీయలే - తతిరితదేవ - తత్ర
వేత్సనాంగ్విజానాం - మూల్యంక్రయద్రవ్యం - అత్రసవసేయాగే - ఋ
త్విజాంవీషయే - యదపిచాదీయలేనవత్రవేశ్యానాంగ్విజానాంప
ణాద్రవ్యంపణవతి - అత్రాహోకేకేర్థాంసాంయాపద్యావర్తతే - సై

వ- తత్రగృహప్రాప్తా- విశకటాః పులావిస్తృతేతియావత్ - పద్యాస
రణిరిత్యథః - విధేయం విధాతుం విషమేభ్యోగ్యహీతుం యోగ్యం -
యత్ నృణాం కరణద్వారం ఇంద్రియమేవ ద్వారం వశతే - తదేవ తత్ర
గృహేషు ద్వారం ప్రతిహరః - జాత్యాఖ్యానా మేకవచనం - ఏవం చ శ
మదమతీద్ధాటనసహితసత్కమైకసాధ్యోయం స్వగః లోకభోగఇతి
భావః॥

*

౧౪॥ అశనానందనిశ్చయామరావతితత్రత్యానాం దేవానామిం
ద్రస్యేవ సానాయానస్థితిస్సాగ్ధితిచేత్తత్రాపిప్రాబ్ధస్యదుస్త్యజత్వా
నేత్యాశయేనాహ ॥ అస్తితి ॥ నభశ్చారిణాం దేవానాం - స్వాదయి
తుం ఆస్వాదయితుం - వ్యద ఆస్వాద ఇతి ధాతోస్తుముక్ - సుధాలమృతం
అస్తి - వసేతుమాచ్ఛాదయితుం - వస ఆచ్ఛాదన ఇతి ధాతోస్తుముక్ - వా
సఃవస్త్రం - అస్తి - ధర్తుం ఓధుం - భూషణాని శతశః అనేకాని - బహ్వ
ల్పార్థాభ్యసాకరకాదన్యతరస్యామితశస్పృత్యయః - సంతివర్తంతే -

షీణామృత్విజామ్ । పద్యానైవ విశంకటాభవతియాప

ద్యాత్రతీర్థాంభసాం ద్వారంతత్రచతద్యదత్రకరణద్వా

తం విధేయం నృణామ్ ॥ ౧౪॥ ప॥ అస్తిస్వాదయితుం సు

ధాస్తివసేతుం వాసోనభశ్చారిణాం ధతుకం సంతివచూ

షణాని శతశో నత్వస్తిధీర్జీవితుమ్ । యేనాన్యానుపజీవ్యస

తథావీతి శేషః - జీవితుం సుఖేనేతి శేషః - ధీః బుద్ధిః - నాస్తి - యేన కారణే
న - అన్యాయపజీవ్యసర్వవిభవేషు పజీవితుం యోగ్యాః ఉపజీవ్యాః - సం
పాదనీయా ఇత్యథః - సోపనర్గస్య ధాతోరనేకాథాత్వాత్ - న ఉపజీ
వ్యాః అనుపజీవ్యాః అన్యేభ్యః ఉపజీవ్యాః సర్వైవిభవా అభ్యుదయాయ
స్త్రికృతత్రథాధూలేపి - యద్యదన్యాయపజీవ్యేతి పదద్వయం - కమైక
కలభ్యేకమైకావకేన లభ్యేకమైకైవ ప్రాప్త్యే ఇత్యథః - ఏవం విధేపి
పదేవ్యజ్జేతవేతనాచికింవిహాయైవ - స్వామితితయం మమ స్వామితి - సే
వక ఇతి పృత్య ఇతి - దుష్టామేధా యే గాంతేరుర్ద్యేకసః - నిత్యుపసిచ్చ
జామేధయోనిత్యుపసిచ్చిత్యయః - దుష్టుర్దయ ఇతి - పత్ - ఆయాస్యం

తిక్లిశ్చంతి - తత్రాపిపారభస్యపరిహార్యత్వాద్భేదః కర్తానుసారి
త్వేనదుద్వేధస్త్యందుస్త్యజమితిభావః॥ *

౧౫॥ అ॥ షహత్త్వనాంచేతాంసిడిచితజ్జతాంచదివ్యాఅపివిషయా
అన్యధాకర్తుంత్యజయితుంసమర్థానభవంతీత్యాశయేనతత్రవసతాంశీ
లముత్ప్రేక్ష్యవర్ణయితుమారభతే॥ ఇదమితి॥ తస్యామమరావత్యాఽ- ఇ
దంచక్ష్యమాణం- పరమాద్భుతంఉత్ప్రేక్షితంసంభావితం- వివిధానిత
పాంసికృచ్ఛాచాం దాయణాదీనితేషాంబ్రబంధఃఅపిచ్ఛేదః-తత్రనిస్త్ర
ద్రాజాగరూకాఃతేషాంభావస్తతాతయా - విస్తృతానిఅధ్యాతాని
లోకతంత్రాణిలోకవ్యాపారాయైస్సైష- చిరవిధృతంయద్భ్రష్టచర్య
ముపస్థేంద్రియనిగ్రహః- అథవాలిప్తాంగమైధునత్యాగః - తదుక్తం-

ర్వవిభవేకమైకలభ్యపదేప్యా యాగ్యంతివృక్షేవసేవ
కథితిస్యామీతిదుద్వేధసః॥౧౫॥ ౫॥ ఇదంచపరమాద్భు
తముత్ప్రేక్షితంతస్యాం యక్కిలవివిధతపఃప్రబంధని
స్త్రుద్రతయావిస్తృత లోకతంత్రేషుచిరవిధృతబ్రహ్మ-
చర్యజీర్ణతయాకాలమృత్యుమ కందర్పస్యబ్రహ్మహమికా
హతకేమఘాతలాదాగత్యప్రసక్తేషు క్రిడితుమఘ్నరో
భిఃపర్ణశాఖాంప్రవిశామితిప్రవేశత్సు కేళిగృహంవిసగ్రిం

న్యరణంకీర్తనంకేళిఃప్రేక్షణంగుహ్యాభాషణంసంకల్పాధ్యవసాయశ్చ
క్రియానిర్వృత్తిరేవచావితస్తైధునమప్తాంగంప్రవవంతిమనీషిణః॥విపరీ
తంబ్రహ్మచర్యమేతదేవాష్టలక్షణమితి॥తేన- జీర్ణతయాక్షపితయావవ
వయసుతయా - కందర్పస్యమన్తధన్య- కాలమృత్యుమప్రళయకాల
మృత్యుమణ్యేషు హతకాశ్చలేబ్రహ్మర్షయశ్చేతివిశేషణోత్తరపదో
యంసమాసఃమారీచనీచఇతివత్ హతకశబ్దః కత్సావాచిహతవిధిరివ
త్ - తథాదకత్సితబ్రహ్మహమికాప్రిత్యథః- ఘాతలాదాగత్యఅఘ్నరో
భిస్సహక్రిడితుంప్రసక్తేషుఉపక్రాంతేషుసత్సు - కతకరిక్తుఃప్రాక్తన
వాసనాయాదుస్త్యజత్వాత్తద్వశాచేవ- పణకశాలాంప్రవేశామభ్యక

ధయశ్శ్చైవ కేశకృపాం ప్రపితృణాం - జటాంబుజసంసయవిమోచయేతి క
 థయశ్శ్చైవ పేణీమాలంబమానేదు గృహ్లాశ్చ సత్పు-వల్కలమపనయ
 అపసారయత్పిణేయీసత్ - తి - సత్సైవ సుచదుకూలాని - ప్రసాంశుకా
 ని-అపనేతుకామేదు అపనీషయ్యుసత్పు-తుంకామనసోరపేతి మకార
 లోపః - లోహితజ్వలం నకుర్యాత్ న పాతయేదీతినఖిక్షతాని సేష
 త్పువారయత్పు సత్పు-ఆంభేదేచిపాతః - అయంవాత్సల్యయవతంత్రసిద్ధ
 త్పుంబనాదిర్భంధాదీశ్చ-శిష్టానాం వేదవిదామసమ్మతః పంధాః అనభిమ
 తో మార్గః - వైచిత్ర్యగంతశ్చ శతిభావః - ఇతిచుంబనభేదాః చుంబనవిశే
 షాః తేషాం ప్రసానరాః ధాతస్యాం - ప్రవృత్తాయామితి శేషః పీహితః క్లే
 మతిరోహితశ్రోత్రేషు సత్పు-హస్తాశ్చ మిశ్యశ్చ గవ్యమానత్వాదప్ర

సయజటాంబుజపేణీమాలంబమానేదు-అపనయవల్కల
 విత్త్యదేనేతుకామేదుకుచదుకూలాని - నలోహితజ్వ
 ర్యాదింసశ్చైవ సత్పు-అంభేదేచిపాతః - అయంవాత్సల్యయవతంత్రసిద్ధ
 త్పుంబనాదిర్భంధాదీశ్చ-శిష్టానాం వేదవిదామసమ్మతః పంధాః అనభిమ
 తో మార్గః - వైచిత్ర్యగంతశ్చ శతిభావః - ఇతిచుంబనభేదాః చుంబనవిశే
 షాః తేషాం ప్రసానరాః ధాతస్యాం - ప్రవృత్తాయామితి శేషః పీహితః క్లే
 మతిరోహితశ్రోత్రేషు సత్పు-హస్తాశ్చ మిశ్యశ్చ గవ్యమానత్వాదప్ర

యోగః - నీవ్యావస్త్రగంధేవిమోచనావసరవశశ్చ మకాలవీచ-నివీ
 తస్యధారిణివీచ యథాస్థాత్తథాధారిణిమిశ్యథాః || ౧౧ || నివీతంకం
 తలంబినమిశ్యః - తస్యైవ గేమజాగయాకేమసత్పు* ఋష్యచ
 నేనివీతంస్యాత్తథావస్త్రగంధే - తేతస్సేకతథామూత్ర ఘోరో
 త్నవగయో పీతిశస్త్రాంతిభావః - మణితస్య తిక్మాజతస్య - అవసరే
 సమయే - మంత్రాణాం దండిః సప్తకథనం - జపవ్యక్తాయాం వాచితి
 థాతో రూపం లేన ముఖైరుచదత్పు సత్పు - అంభేదేచిపాతః -
 స్మృతలద్యాతః - అద్య స్యోపాతః రక్షామకంపంచాంగ యోగఇ
 తి అంతరాంత్రే త రక్షగంతు కామేషు బహిఃతేశేషః - అత
 దినాని - ఋశోరమాని అతఃవాని - తస్యేవమిశ్యతో ప్రత్యయః - ఋ
 తుసంబంధీని దినాని - త. ధి. పూ. పా. యస్మిన్ గణితే తథాశపభూ
 వాంశసంఖయం యథానివీతిలేశ్యధః - అనుయంజానామపృచ్ఛత్పు

సత్సు-సిషేకః గభాకాధానంతదధకంలగ్నంః జీకః సిషేకః ప్రలక్షణః- ఆ
తిక్రామతిఅతిగచ్ఛతీతిబాహ్యః - యేసుతవ్యాపారాః స్తనగ్రహణా
దయః తైర్విలంబకాలక్షేపంఅసహమానేషుసోధుమపారీజేషు పురు
షాయితముపరతినంజ్ఞికక్రీడావిశేషం-అవధీరయత్సుతీరస్తుర్వత్సుసత్సు
బంధభేదాకబంధః కామశాస్త్రసిద్ధకుళ్ళుటబంధాదయః తేషాంభేదాక
ప్రభేదాకఅసంమన్యమానేషుఅనంగీకుగ్వాణేషుసత్సు-వీటికోపనేవ
నమపితాంబూలచర్మణమపి-అయంసిశ్చాత్పరఃకాలఃసమయః-అనుచితః
భక్షణానర్హ ఇతివిగాయత్సుస్తత్సు-అనందమూర్చారత్యనంతరభావినీ
స్వాపావస్థాకల్పాకాచనఅవస్థా-రస్యాఃఅపసరేసమయవ - లింగ్యం

పాతభ్యతరాగంతుకామేషుఅనుయుజానేషుపునః
పునరాత్తపదినానిశదధపూర్వకమతిక్రామతిసిషేకల
గ్నానిత్యంఃసమానేషుబాహ్యసురతవ్యాపారవిశంబం-
అనంతయత్సు - గుప్తయితమసత్త్వన్యమానేషు బన్ధభే
దాకబంధమత్సువీటికోపనేవసమన్యనుచితోయంకాల
ఇత్యుచస్తమూర్చాపరవసనభృత మనునందభానేషు
మత్రలిక్ష్ణాని-పరవగరతాంతసద్రావసర ఏవ యావత్స
న్నిపారస్పహశద్యేతిపఃప-రత్సుపర్యజ్ఞశాయికాం
న్వీతి-యనురతావసరవదేసీషేకః సందబుమితి త్వరమా

తేజ్ఞాయంతభరిలింగాని-గర్భిధాకానాంజ్ఞానాధికత్వాన్మంత్రాణాం
తింగానిఅధాకన్నిభృతంసైన్యలంయథాతథాఅనునందభానేషు ధ్యాయ
చుసత్సు-పరవశఃఅస్వాధీనఃరతాంతేయానిదాతస్యాఃఅవసరః సమ
యోతస్యిన్నైసయావత్స్నిపారసంస్లేషః-అధవాసన్నిపాతః రేతసఃపత
నం-తావత్కాలంసహశయ్యసహశయనమితిపర్యంకశాయికాంపర్యం
కశయనంపఃప-రత్సుపరిత్యజశ్చుసత్సుస్వతీయసురతావసరవద్యతీయం
యత్సురేతంఃపరిత్యజయవవమందాకిగమనాయస్నానాధికమితిశే
షఃపమడంకుండలం॥ ని॥ అస్త్రీకవండులంపరిత్యజిని-మేమహ్యం
ఃసంస్లేషమాదేషుఅన్వీపర్యజ్ఞత్సుసత్సుపర్యజిషేష తానిరంభాప్ర

ముఖమేనకాచరమాఃదేవవారస్త్రియః-విహసంతి కేవలం ఛాన్దసా ఇతి
హేతోః-విషీదంతి క్రీడాయాం అనిర్విర్తకా ఇతి భిద్యంతి విలజ్జంతే క్రీడా
యాంత్యక్తవస్త్రా ఇతి-విస్తయంతే విషయసన్నిధావపివిరక్తా ఇతి-దివ్య
విషయాః-విమోహకా అపిసిగ్ధహీతచిత్తేషు ఉచితజ్ఞేషు ఫలవ ఇతి భావః ||
౧౬|| అ|| ననుభూషనంబంధరహితాయామమరావత్యాంగధ్యా సమీక
రణాదికంకథంసంభవతీతిచేదత ఆహ|| ప్రసజతీతి|| పవనసమయేపవనప్ర
చురే-వాయుబద్ధఇతియావత్ - తత్రతమరావత్యాం- మహాత్మవేజ
యంతివర్ధంత్యాపిక-అధవాఅసురసీరసనరూప-ప్రసజతి ప్రసక్తేనతి-
అథవాశక్రదేవేంద్రే-రథ్యాసువీధిషు-ప్రచలతినీక-చ్ఛృతిసతి-తాశవృం
తానాంపవనేనవాయునానిమ్నానిమ్నస్థలానిపూరయంతేసమంకుర్వ

ణ్ణేషుమంచాకేనీగమనాయవిహసంతి-విషీదంతివిలజ్జంతే

పిస్తయంతేచరమ్బాదిమేనకాంతాదేవవారకాంతాః||

౧౬|| ప || ప్రసజతిమహాత్మవేవాప్రచలతీరథ్యాసులే

త్రశక్రేవానిమ్నానిపూరయంతేపవనమయేతాశవృం

రవవనేన|| ౧౭|| సంబహునా|| ౪|| దుఃఖానాంక్షతిరిత్యబోధ

హతిరిత్యానందవిస్ఫూరితత్వంతర్వాణిషకల్పజాలజటి

న్తి-తత్రవసంతాదేవానాంగధ్యాదికరణం సులభోపాయసాధ్యత్వాద
తిసురమితిభావః|| ౧౭|| అ|| నన్వమరావత్యాంగితిశయసాందర్యమస్తి
యదిద్వారకాదేస్సాందర్యంమాఘాదిభిరివలధున్తైఃకవిభిఃకతోనవ
ణ్యత ఇతిచేన్స్తాత్పదపిజ్యాయస్తాదిత్యాహ|| దుఃఖానామితి|| దుఃఖా
నామేకవింశతినంఖ్యాకానాంక్షతిఃధ్వంసఃమోక్షఇతికాణాదాఃఅబో
ధస్యాదిద్యాయాహతిఃధ్వంసఃమోక్షఇతివేదాంతినః|| * || అవిద్యాస్త
మయోమోక్షస్సాచబంధఉదాహృతఇత్యుక్తైః-అనందవిష్ణుర్నిరాసం
దావిభావఃమోక్షఇతికేచిత్-ఇత్యేవంప్రకారేణ-అంతర్వాణయోవి
ద్వాంసః|| ని|| అంతర్వాణిస్తుశాస్త్రవిదిత్యవగః - లేహంవికల్పాపివిధ
కల్పనాఃలేహంజాలైఃనికగైఃజటిలానిద్వయోపిజ్యాయశీత్రేస్తా- అవి
ప్రతిపన్నకుకల్పరాస్తదయతేస్సఖ్యంస్వగఃసౌఖ్యంతిగ్భవపాదీప్ర

వాహఃఽరంపరెతియావత్తస్యాస్సంపాతస్సంఽతనఃతత్సంపాదీనీతజ్జ
నికేత్యర్థః-యైషాలమరావతీ-తస్యాఅమరావత్యాచుత్సేందర్యం రా
మణీయకంతద్వివేచనేవణఃసేవిషయే-ప్రీమతాంలజ్జావతాం - ఛూ
మ్నిమతువ్కవయతాంకవీనాం-మానంతూష్ణీభావః- ఉమంఅహం
మోక్షాతీశయత్వాదమరావత్యాస్తద్వణఃనందుశ్శకమితిభావః॥

౧౦౫॥అ॥స్వర్గసుఖస్యసాత్వికసుఖత్వోపపాదనాయవిమానచారిణాం
పథికానాంస్వర్గసుఖప్రాప్తేః-పూర్వకాలికంఛయఃకంవిషమివదుస్స
హమిత్యాహ॥ఆసీతాశ్చతి॥తస్యామరావత్యా-హఃరేరింద్రస్య॥ ౧॥ య
మానిలేంద్రచంద్రారువిష్ణుసింహంశువాజిభుశుకాహికపిభేకమహరి
ర్నాకపిలేత్రిమ్యిత్యమరకి-శాసనాత్ - అహ్లావశాత్ - వసుధాతలాదానీ

లాన్మోక్షాదపిజ్యాయసీ॥ యైషావిప్రతిపన్నసోశ్శ్యలహ మే

రీ సన్నాతసమ్మానీతత్సందర్శ్య వివేచనేఽవయతా

హ్నానంక్షమంప్రీయతామ్ ॥ ౧౦౫॥ ఆపిచ॥ఆసీతావసు

ధావలౌతుకృతినస్తస్యాంహరేశ్వాసనాదున్మిలన్మణికి

తాఃకింకరితిశేషః-ఉన్మిలన్మణిసముద్యవన్ మణిఖచితాఃయాః కింకర్యాః
యాఃకుప్రభుంటికాః॥ని॥కింకరీకుప్రభుంటికేభ్యమరః- తాసాంఽంక
లకలస్వానంకలకలేతిధ్వనిః॥ని॥కోలాహలంకలకలభిష్యమరః- సయస్యత
త్రథాభూతేవిమానేస్థితాఃవర్తమానాః సుకృతినః-పుణ్యవతిః॥ని॥సుకృ
తీపుణ్యవాంఛన్యభిష్యమరః -నిరాస్తుదంసరభిష్టానవ్యోమదృష్ట్యాసవకి
తవ్యాఘాతమానేషణాఃపతాని శీతాసలతవీచ వ్యాఘాతమా
నానిభ్రమణస్వభావానియానీ షణ్ణానివైస్సహజతకంపభితి త్రథాభూ
తాస్సంతఃస్థాతుంవిమానేస్థితిం-కతుకంప్రాగ్భ్యంవైపుణ్యం-నాని
భ్రతేనదధతే-తతోవిమానాదవలరతునువకోభుజ్జ్వాలాగ్భ్యంప్రా
భత్వం-నానిభ్రతేనదధతభత్వభః- సతర్కానుస్థానవిద్యాపూర్వంతు
యావత్పిఃసానుభవభావిత్వేన వత్సగీకృతేనతి విషమకైషయావత్పలమ
న్తగాదుర్నిగోధమితిభావః-సాత్వికరాజసతామసభేదేనత్రథావిభజ్య
హత్వికసుఖస్వరూపముక్తంభగవతా॥ * యశచక్రేషమవిపరిణా

మేఘ్యతోపమమ్|తత్సుఖంసాత్వికంపోక్తమాత్మబుద్ధిప్రసాదజమతి-అ
తస్యస్వస్థుఖస్యపూర్వమీమాంసార్థకాండసాధ్యనైర్మల్యవద్దేవ మా
హాస్త్యబుద్ధిపూర్వకసతర్కాయత్తత్వేనసాత్వికత్వాత్సుఖ ప్రాప్తేః
పూర్వవిమానవతినామపికించిద్భయ కంపాదికంభవేదితిహృదయం॥

౧౯॥ అ ॥ స్వర్వాసీనీవాంవాసక సజ్జికానాంప్రయత్నంవి నాపిమండ
నాచికంసిద్ధ్యతీత్యాహ॥మండేతి॥యస్యాంమందానిలః మందపవనఃతస్య
వృత్తికరస్సంబధఃతేనచ్యుతాఃస్థలితాఃపల్లవా యేషాం తేషు॥ని॥పల్లవో
స్త్రీకిసలయమిత్యమరః - మందారస్యకల్పవృక్షవిశేషస్యమూలేమూల
తలేయాలవలీతతాతత్ప్వహితేషుమంటశేమజనాశ్రయభూమిమ- మడి
భూషాయామితిధాతోర్భావేఘృణ-మండంమండనంపిబంతిపాంతీతివా

జీరిణీకలకలస్వానేవిమానెస్థితాః । చృష్టావ్యోచుని

రాస్పర్శంసచకితవ్యాఘూణమానేక్షణానస్థాతున్నచ

వాతతోవతరితుంప్రాగ్భ్యమాచిభ్రోతే॥౧౯॥ ప॥ మం

దానిలవృత్తికరచ్యుతపల్లవేమమందారమూలలవలీతముతి

మంతపేషు| పుష్పాణివేణీవలయేషుగళంతిత్స్యాంసా

హ్యంవహంతిసురవాసక సజ్జికానామ్॥౧౦॥ కించ॥ ప॥

గాయంతిచాటుకథయంతీపదాన్ప్రళంఠిపశ్యంతిగాఢమ

తేష్విత్యధః॥ ని ॥ మంటపోస్త్రీజనాశ్రయభక్త్యమరః-స్థితానాంవా

సక సజ్జికానాం ॥ ౧౯॥ ప్రియాగవనవేశాయాంమండయంతిముహుర్ముహ

హుః॥కేశిగృహం తథాత్మానంయాస్యాద్వాసక సజ్జికేత్యుక్తలక్షణా

నాం-వేణీవలయేషుకవబంధనవలయేషు॥ని॥వేణీతుకవబంధనమిత్యమ

రః-గళంతిస్థలంతి-పుష్పాణి-సాహ్యంసహాయకర్త-వహంతినిర్వరయం

తి-క్షేత్రమంతరే నలమర్యఃక్రీడోపకరణానిప్రాప్నునంతీతిభావః॥ *

౨౦ ॥అ ॥ వాసక సజ్జికావృత్తౌలేశస్సృతాఃప్రలభానాయికా

హంవృత్తౌతమాహ ॥ గాయంతీతి॥తత్రలమరావత్యాంః గ్ధాః నా

యికావిశేషాః-తదుక్తం॥ఉదయద్యవ్యనాముగ్ధేతి-చిరంవిప్రలభావంచి

తాఃచిరవిప్రలభాః-వీతాబ్జివాకాయవిశేషాః-తద్ధౌ కల్పకృచ్ఛిత్సరేత

మావెద్యదయు తేనాథవంచితాన్తరాత్తావిప్రలభైతికలావిద్భిః ప్రక్షీతిః
తేతి-అల్పద్రుమానపీత్యత్రఆపిశబ్దోభిన్నక్రమః-తథాచోక్తాభయవిధా
స్సుపర్వకాంతాలపిడేవసుందర్యోపి-తదితతైఃతస్మాత్పూర్వశ్లోకాక్రవా
నకసజ్జికాసహకారిభూతాన్తద్దారాదితఃయేసంతానాదయఃత్రేస్త్రైః
ద్రుష్టేఃమందారైఃపారిజాతైశ్చకల్పవృక్షైశ్చభూషితమిత్యాదివచనా
త్కల్పవృక్షజాతీయానాంబహుత్వం - సహితాకల్పవృక్షానమేత్య
ఉపగమ్య॥ని॥పంచైతేదేవతరవోమందారఃపారిజాతకః॥సంతానఃకల్ప
వృక్షశ్చపుంసివాహరిచందనమిత్యమరః-గాయంతిగానంకర్వంతి-గైశ
బ్ధితిధాతోలక-చాటుచాటుక్తీః కథయంతి పదాపాదేన-స్పృశం
తిస్పృశనంకుర్వంతి-ఽశ్రంతిదర్శనంకుర్వంతి-గాథందృఢం॥ని॥గాథచాథ
దృఢానిచేత్యమరః-పరిష్వజంతేశ్లిష్యంతి-పరినివిభ్యతిషశ్శం॥*॥ గా
నాత్సంభాణాచ్చాపిసంస్పృశ్యాత్పదజాస్త్రియః । దర్శనాలింగనా

పితత్రపరిష్వజంతేకల్పద్రుమానపినమేత్యసువపర్వకా

న్తాముద్గాద్రుమైస్తదితరైశ్చిరవిప్రలభాః॥౨౧॥ క ॥ అ

స్థిత తామధివనన్వసంత ఇవర్తనాంవాసుకిరివభణాభ్య

భ్యాంబహుప్రప్యంతిదఫలంతిద । క్రమాత్పున్నాగవకుళాశోకాఃకురవక
స్తథా॥శింశుపాచేతివిఖ్యాతాస్సంత్యన్యైఃపూవాసగాఢైశ్చాస్త్రాద్వృ
త్తాంతరేషుదోహశ్చత్యేనప్రసిద్ధానపిగానాలింగనాదీకవాసక సజ్జికా
సుమందారకృతోపకారందృష్టాస్త్రైస్త్వభాషసులభేనక్రోధేనయూయ
మస్తాకంసహాయాభవతేతికల్పవృక్షాదిష్యేవకువకంతీతిభావః॥ *

౨౧॥అ॥నన్వసుతావతీనామరాజధానీచేద్రాజ్ఞాభాతన్యత్రతవర్తమా
నోరాజాకింశభగతీచేదతలహ॥అస్థితేతి॥ తాంతస్యామమరావత్యాం
ఉపాన్వధ్యాజ్ఞసగతివసశేగాధారన్యకర్తృత్వంకర్తృణిన్ద్రీయేతి ద్వితీ
యా-అధివసకవర్తమానః - ఋతూనాంషణ్డౌఽనసలభ్యవసవకస్పృ
హణీయః-భణాభ్యతాంసర్పాణాంవాసుకిరివశివప్రియః - యద్వాస
ముద్రవధనేవాసుకోర్యథాఇంద్రోస్తీతథా - షణ్డౌఽతాంతరూణాంహరి
చందనఇవశ్రీగంధఇవస యథాతథామంగళకరః - ఋతౌఽణాంనక్ష

త్రాకాం చంద్రమా ఇవసంధానధమగణనీయః అయమపితథేత్య
 ర్థః-ఉక్తాస్సర్వాఅపిచస్త్యోర్ధారణే-ఇతఃపసంస్వస్వామిభావే-సుపర్వ
 కాండేనానాం-రాజాం-జగత్ప్రజావకఇతియావత్-ప్రాణిమాత్రం
 జగత్ప్రేషిత్యంతంనాచాదేవదేవరంజకత్వాత్తథోక్తం - త్రివిష్టపస్య
 స్వర్గస్యరాజానియమేనస్వత్ప్రసాదస్థానాత్తథోక్తః - యథాకృత్యన్ని
 కోసలాధిపతావపిరామేఅయోధ్యాధిపతిరివత్-అతోనోక్షరేణపాన
 రుక్త్యం-త్రయాణాంజగతాంభోకానాంరాజాలధికారానురోధాత్త
 థోక్తః-విధ్యండమండలస్య'బప్త్యండమండలస్యరాజానాథః-అయమిం
 ద్రఃబ్రహ్మముఖాదాగతసిఖిలచేదార్థః-బ్రహ్మవిచ్చ - బ్రహ్మవిచ్చిష్టే

తాంచందనఇవవృక్షాణాం చంద్రమాఇవక్షాణాం-

రాజానుపర్వణాం రాజాత్రివిష్ట పస్య రాజాత్రయా

ణాంజగతాంరాజావిధ్యండమండలస్యోక్తార్థకతాశ్వమే

ధానాంసతహారావృత్రాసురస్యరమ్భాదివివిధత్వేమ్బారు

సంసదహంప్రథమకాసంభుజ్యమాననవయావనశ్రీః-

అపర్యుషితయావనోన్మేషస మ్భావనీయ మదనమదా

వధవకీర్తితుత్యా పరబ్రహ్మత్వకతయా పరబ్రహ్మణోజగన్నాథత్వా
 త్తథోక్తః-శతాశ్వమేధానాంకతసంఖ్యావామశ్వమేధానాంకగృతను
 స్థాతా-తత్పదప్రాప్తావదజ్ఞానుస్థానస్యసేమిత్రత్వాథోక్తః - వృ
 త్రాసురస్యసంహారాహంతా- ఉభయత్రకర్తృకర్తృణోపితికమణిష
 త్త్వే రంభాఆచిర్యాసాంతావిధిరంభోర్వశ్య వివిధస్త్రియఃతాసాంసం
 సత్సంఘఃతస్యః అహంప్రథమిశాఅహంప్రథమంభుజేతహంప్రథమ
 మిశీచ్ఛాతయాసంభుజ్యమానాఅనుభూయమానానవయావనశ్రీర్యస్య
 సః-పర్యుషితఃప్రాచీనఃసనభవకీర్త్యపర్యుషితః సూతనః యేయావన
 స్యోన్మేషఃవికాసః తేనసంభావనీయాశ్లాఘనీయమదనమదారంభస్య
 మన్తధృతమదోపమక్రమస్యసీమామర్యాదాయస్యాస్సాతథాభూతా
 యాశ్చచీదేవ్యాః-సచాకౌమారస్యదాల్పాత్పరిభూతవయఃసహర్తాఅప

హరైర్యద్వాపూర్వపతింకుమారీముపపన్నఃకౌమారఃసచాసౌహర
శ్చేతికర్తృధారయసమాసః-మనోహరాపూర్వపతిరితసముదితార్థఃకౌ
మారాపూర్వవచనఇతినిపాతనాత్సాధుః-కౌవ్యాగమః-ఆగమ్యతేజ్ఞా
యతేనేనశృంగారాదిరిత్యాగమఃకవేకర్తృకావ్యమితివిగ్రహేకావ్య
శబ్దఃకవినిర్మితపరఃతథాచకవినిర్మితశృంగారాదిప్రతిపాదకంశాస్త్రంకా
వ్యాగమః-సచభరతంభరతశాస్త్రం-తచ్చతానికావ్యాగమభరతగాం
ధర్వాణితేషాం-యానిరహస్యానిదుజ్జ్ఞేయాధజాలానితేషాం-సర్వం
కషంసర్వకూలాభ్రకరీచేమకషణిమముమాగమః-సర్వసంస్పర్శీమనీ
వావిశేషఃబుద్ధివిశేషోయశ్యసతథాభూతఃనిరవద్యవిద్యాధరీలోకనిర్దు
ష్టవిద్యాధరీజనఃతస్యనఖముఖైఃనఖాన్త్రైఃముఖరితానాదితాయావిపం

రమ్భసీమాయాః-కౌమారహతానదాశచీదేవ్యాః-
కావ్యాగమభరతగాంధర్వరహస్యసర్వంకషమనీషావి
శేషనిరవద్యవిద్యాధరీలోకనఖముఖముఖరితపిచ్ఛికాని
నాదప్రపంచితోదాగనిజభుజావదానసమాకణనస
ముద్గీణప్రళకనిగ్వణానజనితామర్షజల్పాకనిఖిలదిక్ప
లవదనాదలోకనసఖలిక్పతసకాన్త్రలోచనః-చతుర్ముఖ
ఖవలయవిహారిభారతీపరిగృహితవైత్యాచారికారః-ప

చికాతస్యానినాచేనధ్వనినాన్రహంబిర్యన్త్యరంజిదారముతకృష్ణయ
న్నినిధుజాపదానంజభుజసర్పరితప్త్యతపథాదిరూపంకర్మని||అపదా
సకర్తృపుత్రమిశ్యమగిః-శస్యసమాకర్తృనగ్రవణంలేననముద్గీణాని
సముచ్చతానియానిపులకానిహీమాంశానీషాంనిర్వర్తనందర్శనం
ధ్యానలవా||ని||నిర్వర్తనగణుసిధ్యానమిత్త్యమితిలేనజనతిఃఉత్పాదః
యోనుర్దఃకోపః||ని||కోపకోగ్రధావర్షరోషభ్యుచరఃపిశ్యజల్పాశావ
క్రక్రూణిః*||నగ్రక్రవాగ్వాచకజ్జల్పభాతోజ్జల్పభీతికట్టలంఘన్మేషక
న్నితిమాకస్పృశ్యయీయానిసఖిలద్విహీనావదనానీతేషాం-చుదవలోక
నదిర్మితలలనసఖలిక్పతసకాన్త్రలోచనః-చతుర్ముఖవిహారి
భారతీపరిగృహితవైత్యాచారికారః-ప

ముఖమండలంతత్రవిహారిణీవిహారణశీలా ||౩|| విపూర్వాద్ధరతేస్తాచ్ఛీలి
 కేణినిప్రత్యయేనాంతలహరిజీప్స గ్రీత్యయః విహారిణీచసాభారతీచేతివి
 గ్రహేప్రేవత్సర్వదాంతం సంవత్సాపేభవతివిహారిభారతీశబ్దరూ
 పంతయా (త్రయీవాహ్య) పరిష్కారేతేనైతాశికానాంమాగధానా
 మధికారోయస్యసతథాభూతః||౪|| నైతాశికామాగధాస్యరిత్యమరశే
 షఃపక్షపాతస్యదురభిమానస్యఅసహిష్టురక్షంతాతస్యభావస్తత్తాతయే
 వలన్యత్రపక్షపాతస్యపక్షాభ్యాం గమనస్యఅసహిష్టుః అతితిక్షుఃపరి
 హృతంభిన్నంనైలేంద్రాణాంమండలంయేనసః - చంద్రమాడస్యచం
 ద్రశేఖరస్యచరణారవింగయోన్యస్పృచరణంపూజాతేనయదానంద
 సామ్రాజ్యంతస్యగురంధరంధరా రేషధురాఃపంపంనైవహలంతానామి
 తివచనాటాప్రగ్రిత్యయః తాలధారయతితిథురంధరఃసంజ్ఞాయాంభృత్య
 వృజీత్యాదినాఖచ్చగ్రీత్యయఃఖత్యనయ స్యేతిహ్రీన్వఃఅరుద్విఃసదిత్యా

క్షిపాతాసహిష్టుతలవపరిహృతనైలేంద్రపక్ష మండ

లిః-చంద్రమాడచరణారవిందపరిచరణానంకసామ్రా

జ్యగురంధరంపురంధరోనామ ||౨౨|| శ్లఘేనీవీబంధనరి

రహసియత్పాణివలనంస్తనోధాఃపాణిభ్యామపిహిత

సప్తాష్టనయనాం సహస్రస్యాపృష్ఠాయుగపదపిధా

దినాముమాగమః-ఆనందసామ్రాజ్యస్యగురంధరం||౪|| ధూర్వహేధూర్వ
 ధారేయధురీతాస్సగురంధరాభత్యమరవోధేతియావత్-పురంధరోనా
 మప్రసిధఃరాజా-అస్తిత్యవ్యయః ||౨౩|| ఆ|| ఇంద్రగ్రిత్యదక్షిణనాయక
 త్వంస్తు టీకతుకంతపియానాం||గౌమన్యగుమధ్యస్థామధ్యమోచరయా
 వనాభత్యక్తలక్షణానాం మధ్యానాంక్రీడాకాలికచాతుర్యమహ|| శ్ల
 ఘేతి|| రహసివీకాంతే - యస్యేంద్రస్యపాణోన్యలనాత్సంబంధాత్-
 యద్వా-పాణిభ్యాంవలనాద్విమోచనాన్మీవీబంధనప్రగ్రంథా- శ్లఘ
 గళితేనతి-యానవోధాః - నాయకః - పాణిభ్యామపిహితాస్తన
 తానిసప్తాష్టచనయనానియాసాంతాః లెఖానామః తాలసన్నిధిసేవ
 వోధేతిఅపిచిత్రగ్రీత్యవచనంతో శ్లేఃపాతః యుగపదపద-అభ్యుం

సహస్రస్య అపి ధానా తమతయా - పునస్తాభ్యాం మాస్తాభ్యాంతాః
స్వమేవస్వీయమేవ- లోచనయుగం- అపి దధతే ఆచ్ఛాదయంతి- సపురంద
రః అస్తీత్యన్వయః- సకదాచిదిత్యుత్తరేణ వాన్వయః- ఇంద్రస్య అనేకనవా
ధానాయ కాసు సమతయా వస్తానాద్దక్షిణనాయకత్వం - తుల్యోనేకత్ర
దక్షిణ ఇతి లక్షణాత్ || ౨౩ || అ || ఇంద్రస్యైవ బ్రహ్మా విష్ణు రుద్రేభ్య ఉ
త్పూష్టోభోగ ఇతి కథయితుంత తల్లోకపదార్థైభ్యశ్శాఖ్యాని వస్తూన్వమ
రాజత్యామేవ సంతీత్యాహ || లభ్యంత ఇతి || వేదసంబ్రహ్మణః స్థానే స
త్యుక్తా || ౨౪ || పదం వ్యవసితత్యాని స్థానే త్యాద్యమరః- శ్రుతీనాం వేదా
నాం పారేన పూతాని పవిత్రాణి వదనాని యేషాం తే తథా భూతా విప్రా

నా తమతయా పునస్తాభ్యామేవ స్వమపి దధతే లోచన
యుగమ్ || ౨౩ || అపి చ || ప || లభ్యం తే శ్రుతి పాఠ శుక వద
నా విప్రాః పదేధ సో వై కుంరేతు లసీవ నాని సులభాన్యా
ద్యాణి శుకాని చ | ప్రేతా భూత గణాశ్చ సంతి శతశ
స్థానే భవానీ పతేర త్నాన్మృష్య రస స్సృధేతి చ పదేయ
వై వలబ్ధం తమమ్ || ౨౪ || కించ || ప || విధాతు జగత్తా
న్వవసితవతీయత్పద ఫలాన్మృసూయాన్ధామధ్యే శ్రుతి ర

లభ్యంతే - వై కుంరే స్థుక్తా ఆద్యాణి ద్రవసహితాని సరసా నీతి
యావత్- శుక్తాణి సరసాని తులసీవనాని- సులభాని సుప్ర్యాని- భవానీ
పతేరుద్రస్య స్థానే - శతశః అనేకైః బహ్వల్పాధాన్య సేవన ప్రత్య
యః ప్రేతా భూతానాం ప్రమథానాం పితౄణాం వాగణాశ్చ సంతి
యస్యేంద్రస్య- ఎకా రోధిన్వక్రమః- పదవివర త్నాని చింతామహ్యాదీ
ని అభ్యరసార్క భాదయః- సుధేతి చ- వస్తుజాల మితి శేషః- లబ్ధం ప్రాప్తం
తమం- సపురందరః అస్తీతి యోజనా- ఇంద్రవై వేత రేభ్యోపి శ్శాఖ్యా
మూల్యనిషయ సంపత్యా ఉత్పూష్టోభోగ ఇతి భావః || ౨౪ || అ || స్వగంధ
రః శయ సుఖాస్పదం ప్రాపయితు మేవ సకరుణా మాతేవ యా శ్రుతి హి
తము పశంతీ సా శ్రుతి రపీత రేషాం స్వర్గ సుఖ మసహమానేవ పూర్వకాం
దేశ శశః స్వర్గ ఫల కానిక ర్వాణి విధాయా వ్యుత్తర కాం దేబ ముధా కర్తు

లత్యాగమేవప్రకటయాంచకారేత్యాహ॥ విధాతుమితి॥ యస్యేంద్రస్య
పదంస్థానంఫలంఉద్దేశ్యంయేషాంతానితథాహతానికత్వాణివిధాతుం
అనుష్ఠాపయితుం - వ్యవసితవత్సిత్యయవతీ-భగవతీశ్చుతిరపివేదోపి-మ
ధ్యకానిచితల-ర్వాణివిధాయాంతరాశే - అసూయయా అనిత్యత్వారో
పేణైత్యథః॥ని॥అసూయాతుదోషారోపోగుణేష్వపీత్యమరః- అంధా
త్యక్తతత్కర్మమాగాఁ-అసీతిగమిత్వత్ప్రేక్షితా - యద్యస్తాత్స్వగ్ధా
దికంఫలమనభిసంధాయఅనుద్దిశ్య-యజ్ఞాదికర్మఅనుష్ఠేయంకతకవ్యమి
త్యనుపదంపురతవవాయంనిష్కా-మోవంధ్యఅఫలః ॥ని॥ వంధ్యోఫలోప
కశీచేత్యమరః-పంధామార్గఃస్వయమిత్యవ్యయం - స్వయాశ్చుత్యైత్య
థః॥ని ॥ అర్వాగామేవంస్వయమాత్మసైత్యమరః - ప్రకటితఃప్రకటి

పికిమాసీద్భగవతీ॥అనుష్ఠేయంకర్మస్వయమనభిసంధా

యఫలమిత్యయంవంధ్యఃపంధాయదనుపదమేవప్రకటి

తః॥౨౫॥కింబహునా॥ప॥లబ్ధాంతత్పదమూజితంశతమ

భీతస్యైవనాలమ్భవెద్ద్రీప్తుంతద్దయితా జనందశశతీత

కృతః-సకదాచిదిత్యుత్తరేణాన్వయః-తేనస్వర్గవాసినామానందః ॥౨౬॥
ప్రస్తునందాతిశాయాతివ్యజ్యతఇతిభావః॥౨౫॥కింబహునా॥అ॥యేతుపరా
ననుగృహీతుంసమథాఽఇంద్రగుర్వాదయః - తేపియత్పదసాభాగ్యం
సంపాదయితుండ్రప్తుమంతఃకథయితుం వానశక్తువంతి తదనుగ్రహ
కాంక్షీభిరస్తాభిస్తత్స్వర్గసాభాగ్యంవర్ణనంకతుంకథంశక్యమిత్యాశ
యేనాహ॥లబ్ధమితి॥తస్యేంద్రస్య-ఏవకారోభిన్నక్రమః- శతమఖ్యైవశ
తానాం మఖానాంసమాహారశ్చతమభీతద్ధితాథేత్యాదినాసమాసః-
సంఖ్యాపూర్వోద్విగురితిద్విగుసంక్షా- అకారంతో త్తరపదోద్విగుస్త్రీ
యామిష్టఇతిస్త్రీత్వేద్విగోరితిజీవ - ఊర్జితముల్కృష్టంతత్పద మింద్ర
పదం-లబ్ధంప్రాప్తుం-నాలన్నపర్యాప్తంభవేదిత్యథః- శతంమఖాలపి
తత్పదఫలాననుగుణప్రయోజకాఇతిభావః-తద్దయితాజనం ఇంద్రదయ
తాజనం-ద్రీప్తుంతస్యఇంద్రస్యదృశాందృష్టీనాంచశశత్యైవ- పూర్వవత్స
మానుఃజీవాదశశతాసీత్యథః-అలంపర్యాప్తః॥ని॥అలంభూషణ పర్యా

ప్రిష్విత్యభిధానాత్-నభవేత్సస్యాత్-అఖిలంసమస్తం - తత్ప్రదేక్షం
ద్రపదే-భో గాఃసుఖసాధనాఃవిషయాః తేషాంభాగ్యంభోగ ప్రాపకా
దృష్టం-శాకపాధికవాదిత్యైతస్మాసః-వక్తుంకథయితుం - తస్యేంద్ర
స్యగురురెవబృహస్పతిరపినాలంనశక్తః-మమకపేఃచేతోగతం మనోగ
తం-అద్భుతమాశ్చర్యం॥౧॥ఽస్త్యయోద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమరిః- కథయ
తుంమమఉక్తయవవచాంస్యేవ- నాలంనపర్యాప్తాభవేయిరిత్యర్థః-
అత్రతమఖ్యాఇంద్రపదప్రయోజకత్వాది సంబంధే ప్యసంబంధోక్తే
రతిశయోక్తియోగేప్యయోగ సంబంధాతిశయోక్తిరితి లక్షణాత్॥

స్యైవనాలందృశామ్|వక్తుంతత్పురభోగభాగ్యమఖిలం
తస్యైవ నాలంగురుర్నచ్చేతోగతమద్భుతజగదఖయితుం
నాతంమమైవోక్తయః॥ ౨౬॥ గ ॥ సకదాచిదస్వప్నో
ప్యాచారఇతిబోధితఃప్రాతరమరవైతాళి కైరాలోక్య
నిర్మలమ్పాలోమికపోల దర్పణమభ్యచ్యుత కామధేను
మాసాద్యవివిధవిద్యాధరీవిలాసపిశునకుసుమశయనీయ
లతామందిరనిరంతరోపాంతభవమధఃపరివర్తమానఃక

౨౬॥ అ॥ తాదృశవిషయసమృద్ధిసంపన్నోపిచేవేంద్ర శ్విషాచారమక
లంబ్యస్నానేశ్వరోపాసనాదికంకుర్వన్నాస్తైశ్చత్యాహ॥సఇతి॥ కదాచి
దేకదా-అస్వప్నోపిస్వాపరహితోపినిర్మిమేషత్వాదికభావః- సఇంద్రః
ప్రాతఃఉషఃకాలే - ఆచారఇతిరాజ్ఞాంప్రాతరుత్థానేసంప్రదాయఇత్య
మరవైతాళికైరమరమాగధైబోధితఃఉత్తాపితః-స్తుతిభిరితిశేషః - నిర్మ
లంవిమలం-పాలోమ్యాఃశచ్యాఃకపోలవనదర్పణఃముకురుతమాలోక్యఅ
వరోక్య॥*॥రోచనంచందనం హేమమృదంగమణిదర్పణాః॥ గామగ్నిం
చైవసూర్యంచప్రాతఃపశ్యేత్సదాబుధఇతిశాస్త్రాదితిభావః- కామధేను
మభ్యర్చ్యపూజయిత్వాద్రపదక్షిణీకృత్యేతియావత్-వివిధాలనేకవిధా
శ్చతావిద్యాధర్యశ్చతాసాంవిలాసఃకేళిఃతస్యపిశునంసూచకం॥౧॥ పిశు
సౌఖిలసూచకావిత్యమరిః- బోధకఇతియావత్ - యత్కుసుమశయనీ
యంస్పృహణీయం-అభిగాన్మ్యైకతిధాతోస్త్యైతవ్యాసీయత్యిత్య

నీయరప్రత్యయః-యానిలతామందిరాణిలతానదనాని వైర్నిరంతరానిర
 నకాశా॥ని॥ అంతరమవకాశావధిపరిధానాంతర్ధిభేదతాదధ్యక్ ఇత్యమ
 రః-ఉపాంతఘాన్యమీపఘామిర్యశ్యాస్తాం-అధఃఅధఃప్రదేశే-పరివర్త
 మానంసంచరణశీలంయద్వికర్తనబింబంసూర్యమండలం॥ని॥ వికర్తనా
 ర్థమార్థాం డేత్యమరః-తస్మాన్నిరర్గళంనిర్నిగోధంయథాతథా॥ని॥ బాధ
 స్తునిరర్గళమిత్యమరఃనిర్గళస్త్రానిగ్గచ్ఛంతః ఉధ్వక్ ముఖాః ఉధ్వక్ ప్రసా
 రిణోయేమయూఖాకిరణాః॥ని॥ కిరణోస్రమయూఖైశ్యమరః - తెషాం
 సంసర్గస్సంబంధః తేనకదుష్టీకృతంఈషదుష్టీకృతం॥ని॥ మన్తోష్టంకదుష్టం
 త్రిమతద్వితీయమరః-అంతరమభ్యంతరంయన్యాస్సాత్మాం-ఉపర్యపరి

ర్తనవిస్ఫునిర్గళమాధ్వక్ ముఖమయూఖసంసర్గాదుష్టీ
 కృతాత్మంతరంతమపర్యుపగతలాంఘాతలాసగస్పృష్టపి
 పురాణపురుషచరణారవిందసంబంధాదేవభువనపాప
 నీమమరథునీం-నిర్వర్తితనియమాభిషేచనస్సిదచారణగ
 వర్షపేపితేనైకతేతస్యాః-దహరాకాశపరిపూజితదివ్య
 లింగాకృతిప్రతిష్ఠాశ్చచివ్రామణిమయంకిమపిచారమేశ్వ

ఉధ్వక్ మూధ్వక్ శీతలాంశీతస్పర్శవతీంఘాతలస్యఘాతలేనవాతసం
 స్పృశేఅసంబంధపిఘాతలసంబంధరాహిత్యేపీఠియనత్ - పురాణపు
 రుషస్యనారాయణస్య-చరణారవిందయోపాదకమలయోస్సంబంధా
 దేవసంపరాగాదేవభువనస్యలోకస్యపాపసింహాధిసింహావయత్రమిర్య
 థః-అమరథునీందేవగంగా-అసాద్యప్రాప్య-నిర్వరిత్యిక్యగోపంచం
 గానుస్థానలక్షణనియమపూర్వకాభిషేకంఅవగాహః యేనసతతోక్తః
 స్నానాంగానిధర్మశాస్త్రే॥ని॥ సంకల్పస్సూక్తతనంమన్వనంచామమ
 వకణంఃదేవాదితర్హనైవపంచాంగంస్నానముద్యతద్యత- సిద్ధచారణ
 గంధర్వైః దేవయోనివిశేషైః - సేపితేవ్యాప్తేపరిస్పృతగతియావత్ - త
 స్యాగంగాయాః-నైకతేపులినే-దహరాకాశఃకూడయాకాశః॥శ్రీ॥ అ
 ధయదిదస్మిన్సృష్టాపురేదహరంపుండరీకం వేత్తదహరోస్మిన్నంతరా
 తాక ఇతిత్రతే-తస్మిక్ పూజితంమానసికైరుపచారైరభ్యర్చితం- యద్ది

స్వలింగంతస్య ఆకృతిగాచారజవలకారోయస్య తతథోక్తం - కిమస్య ని
ర్వాచ్యం - చింతామణినియంచినామణిస్వరూపం॥ *॥ చింతామణిని
సంధ్యాత్వా సర్వానాగమనివాభ్యుదయః శాస్త్రాంతిభావః - పార
మేశ్వరం తైవలింగం ప్రతిష్ఠాస్య మంత్రపూర్వకం స్థాప్యేత్యథాః - త
త్రలింగేనఖవిలిఖిభాసఖచిహ్నంపఖరేఖేయవత్ - తత్సద్భవశ్చాసాశ
రచ్చంద్రశ్చేతాకసానికాశాశ్చాస్య - సః అతిశయశబ్దవాచక ఇతి
వాచంద్రశ్చంద్రః - తస్య చంద్రః చిహ్నశ్చ తస్మాత్సారః పసారః
ప్రసరణమితియావత్ తేన సుందరందశశనీయం - మదనస్య కామస్య - అం
తకం నాశకం - భగవంతం వద్ధుజైశ్చగ్ధ్రసంపన్నం - భగవంతముమాకా - త
మసుసంధాయ ధ్యాత్వా దివ్యసృగాయగంగాయస్స లిలైరుదత్తైరభి

రంత్రిమనుసంధాడైనభిక్షితశరచ్చంద్ర చంద్రికా

సాంస్కృతిక సంగం సంస్కారాల విదనాంతక వర్ధిల్లి

చ్యుతివ్యాపగానం - శుభ్రోపి యోగమునాదియనుచు

పహ్లా-నువబ్బీతా పరిచయ సేన సమ భర్త్య-గాక్షేయి

కనగాం నెయిపంకజైరా రధ్యసురభీః తథార నుబన్తి

నాదివ్యధానే గర్భవతిః క్రియా లాకలాపేన తత్పదే

విచ్యుతభిషేకం కృత్వా-రోహిణిరమణ్యేంద్రః తస్మిన్ కయోహరిణః మృ
 గః తస్య మదపంకజం చాపి ముఖం సాగ్రేణ వత్-యదా-రోహిణీ రమ
 ణః కిర్నూరః ॥ ౧ ॥ ఖనసారీశ్వరద్రవం జ్వలన్మయరః-తస్య హరిణమదః క
 స్మూరీచితకృష్ణమంగనాంబుబంధినాహరితలం నేన శ్రీగ ధేనఅనులిప్య
 తేషన కృత్వా-గాంగేయూనిగ-గోష్పన్నానిపికసితానిగాంగేయపరీక
 జానిమహావక్త్రాని ॥ ౨ ॥ తపశ్చయంతౌ పంభం గాంగేయ భర్తకర్పూరమి
 త్యు-రోహిణీశ్వర్యపూజయి-హృదభంకామధేనో ర్యాఘతథారా
 తదనుబంధినాం త్సంబంధినాం చిక్ష్ణునశ్చైక్ష్ణునధూపేన-నిసర్గాల్ స్పృఖా
 వాత్ చలితః ప్రస్ఫుటః రశ్మీనాంకిరణానాం యామాలాతస్యాః కలాపోయ
 న్యసతథాభూతేన-హృదేనైవైవగ్ధేన-అరాధ్యప్రసేవ్యసాంగాయదు
 ర్గాగణపత్యాద్యంగదేవతానష్టితాయ-యద్వాఅంగైః పంచముఖినీలగ్రీ

వదనఘాతాదిలక్షణైరవయవైస్సహితాయ-సాయుధాయతయభైస్త్రి
 శూలపరశుటంకాదిభిస్సహితాయ-సాపరశాయతవరజైర్ధర్మజ్ఞానవైరా
 గ్యైశ్వర్యాదిలక్షణావగణితేనైస్సహితాయ-సాభరణాయతభరణై
 శ్చంద్రావతంసశేషకుండలవాసుకేకంకణాదిలక్షణైస్సహితాయ-పర
 మేశ్వరాయేతిశేషః సద్యస్తత్కాలం సమాహృతమానీతంసిష్టిడీతం
 యద్రాకేందుమండలంతస్త్వాన్నిప్యందమానానిసిస్సరంతి అపర్యుషితా
 నినుతనానిఅమృతానిపీయ్యూషాణినివేద్యునివేదనాంకృత్వా-సమర్పేయ
 త్యథః-ప్రదక్షిణీకృత్య-ప్రదక్షిణంకృత్వా-ప్రణిపత్యనమసాగరంకృ
 త్వా-పంచభిఃప్రసూనాంజలిభిఃపంచసంఖ్యాకైఃపుష్పాక్షులిభిరిత్యర్థః-

పేనదసాజ్ఞాయసాయుధాయసాపరశాయసాభరణా
 యవ నివేద్యసద్యస్సమాహృత సిష్టిడీలేందుమండలని
 ప్యందనాదపర్యుషి తాన్యమృతానిప్రదక్షిణీకృత్య-ప్ర
 ణిపత్య-ప్రసాద్యపంచభిఃప్రసూనాజ్జలిభిః-స్తుత్వాశు
 తిశిరోభిః-కృత్వానిసర్జనమథస్తృత్వాచిరంతనమాత్మని-
 విలాసవిధినిహంకౌతూహలేననిగ్దశ్యబహిస్తతోనిరంత

ప్రసాద్యక్షమాపయిత్వేత్యర్థః॥॥ఆవాహనంనజానామినజానామివిస
 ర్జనం॥ పూజావిధినజానామిక్షమస్వపరమేశ్వరేతిరీత్యేతిభావః శ్రుతిశి
 రోధిరుపనిషద్భిఃస్తుత్వాస్తుకంకృత్వా-విసర్జనముద్వాసనంకృత్వా-అభవి
 సర్జనానంతరం-ఆత్మనిస్వస్తి-చిరంతనంపరమేశ్వరం-అగత్యస్థితంస్తు
 త్వాధ్యాత్వా-విలాసాథంపీఠ్యాంవిహారస్సంచారఃభ్రమణమితియా
 వత్ ॥॥ విహారోభ్రమణేస్కందచరీతాయాంసుగతాలయఇతివిశ్వఃసో
 పసర్గశ్చూరతెర్నానాథఃత్వాత్-తత్రకౌతూహలేనకుతుకేన॥ ॥
 కౌతూహలంకౌతుకంచకుతుకంచకుతూహలమిత్యమరఃబహిఃతీరాద్భ
 హిః-నిగ్దత్యనిగ్దమ్యథతస్తతఃపరితఃనిషాగ్రింతంఅంతరాశంఅవకాశో
 యస్త్రిన్ద్రుణితత్రథామిత్యస్తత్యేభవంతః-అశీర్వహాభిఃస్వస్తివచనైః
 ముఖరానదస్త్రయేగీర్వామునయఃసారదాద్యాస్సుగ్ధయఃలేహం

సంఘన సంకులం-అతికోమలాః అకట్యుః అంగుళిద శానాం అంగుళ్యగ్రా
ణాం॥ని॥దళంఖండేదళంపర్ణతినా నాగ్ధమాలా-తేషామాఘాతేనతాడ
నేనశోధితస్యసుష్టుకృతస్యమృదంగస్యపర్ణతస్య నాదభంగ్యః నాదపరం
పరాయాసాస్తాభిః అధరేని వేషితాశ్చ తెలపసీతా శ్చేతిస్నాతాసులి ప్రవ
త్పూర్వకాలసమాసః-అధరవిన్యస్తత్యక్తా వేణవంధ్వన ద్వంశాయాసా
స్తాభిః-ఆస్ఫాళితానాదితాః అకృష్టవీణాగుణాః సమీకృతవీణాతంతవో
యాభిస్తాభిః॥ని॥ గుణస్తావృత్తికబ్ధాదిజ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుష్పిత్య
మరః-ద్విస్త్రీః ద్విత్రివారం ఆస్ఫాళితః విలిఖితః కర్తరి క్తః యః సవ్యచర
ణః వామపాదః॥ని॥వామంశరీరేనవ్యంస్యాదిత్యమరః - తస్యమృదు రణి

రాశమిశదాశీర్వచోముఖరగీర్వాణమునిసంఘసంకుల
మతికోమలాఙ్గుళిద శాఘాతశోధితమృదంగనాదభంగిభి
రధరనివేషితాపసితవేణుభిః - ఆస్ఫాళితాకృష్టవీణాగు
ణాభిః ద్విత్రిరాస్ఫాళితసవ్యచరణమృదురణత మంచీర
మంజుశాభిరస్సరోభిరారఘ్యమానతౌర్య త్రికమత్య
ద్భటవేత్రివేత్రితతాఘాతవిద్రావితవిధీభవద మరమం
దలమభితోపిదృష్టిగోచరసన్నిధాపితకరిత రగపర్యభి-

తం అకట్యుధ్వనిః తద్విశిష్టో యోమంచీరః నాదకటకః॥ని॥ మంచీరోనూపు
రోస్త్రీయామత్యమరః-తేనమంజుశాభిరమణీయాభిః అఘ్రోభిః అఘ్ర
రస్త్రీభిః-ఆరఘ్యమానండపక్రమవ్యమాణం-తౌర్యత్రికం నాట్యగీతవా
ద్యలక్షణాంగత్రయోపేతనాట్యం యస్మిన్ తత్॥ని॥ తౌర్యత్రికం నృతగీ
తవాద్యన్నాట్యమిదంత్రయమిత్యమరః అత్యుద్భటః అతిదుస్సహాయః
జేత్రిణాం వేత్రిసంజ్ఞికదండహస్తానాం వేత్రితయోకశాకల్ప యాఘా
తస్తాడనంతేనవిద్రావితానినిషాగ్ సితానివిధీభవంతిప జ్జిభవంతి॥ని॥
వీధ్యాళిరావణిః పజ్జిరిత్యమరః-ఆమరాణాం జేవానాం మండలానియ
స్మిన్ తత్॥ని॥ మండలంచక్రవాళకమిత్యమరః-అభితోపి సర్వతోపిదృష్టి
గోచరః దృష్టివిషయః సన్నిధాపితః సమీపప్రాపితః కరితురగపర్యంకికా

గచ్ఛత్-అలఘుజంఘాలంవేగవత్తరం॥*॥ ప్రాణిస్థాదాతోలజన్యతర
స్యామితిలచ్ఛత్రయః-కరిణశ్చతురగాశ్చకరితురగం - ద్వంద్వశ్చప్రా
ణితార్థసేనాం గానామిత్యాద్యైకవదాచుః - తస్యజంఘజవేనవేగే
న॥ని॥జంఘాలోతిజవస్తుల్యజంఘాకరికజా-ఘికాపిత్యమరః • ద్రవంతః
ధావంతః యేఅమరాణాంభటాః తేషాంకోట్యుశతలతాఃతాసాంసంఘ
దకస్సంఘవణఃతేనశిథిలాఃత్రుటితాఃయేహారాఃతేషాంమర్దనం నాశః
తేనజనితాఉత్పాదితాఃయేముక్తానాంపరాగాఃధూళయస్తేషాంసంఘం
ధాదివ-ధవశీకృతేనశుభ్రీకృతేన - ససంభ్రమంసత్వరం॥ని॥సంభ్రమో
త్యాదరేభీతావేగేతిధానుర-యథావలంతఃచలంతః యేంబరదరసి

రంభయా రంభయాచ సవీలాసమధ్యాసితచరమభాగఃభ్ర
రోభాగచలదలఘుజంఘాలకరితురగజంఘజవద్రవదమ
రేవకోటిసంచుర్దశిథిల హారమర్దనజఃత్రముక్తాపరాగసం
బద్ధాదివధవశీకృతేనససచ్చ ముఖలదమ్బుచరితమ్బునీ
లోకవికీర్ణమాణమన్దారకుసుమబృందసింహరవ్వకరశ్చదా
రానిరాసాయేవేమకుటముపర్యుపరిధార్మమాణేనసర్వ
తఃప్రాలంబిముక్తాసరకదంబశాఃతమూసమంతతోనిహి
తకుపితవిధుతుదవికటదంతక్షతవివరక్షరదమృతధారా

తంబినీలోకాః దేవస్త్రీజనః॥ని॥ లోకస్తుభువనేజవత్సమరః - తైవికా
ర్యమాణానియానిమందారకుసుమానితేషాంబృందంసంఘతస్తాన్నిస్స
రంత్యోయామకరందధారాః తాసాంనిరాసాయేవ నివారణాయేవ-
మకుట ముపర్యుపరికిరీటస్యసమీపోద్భవభాగిత్యర్థః ॥ * ॥ ఉభయ
వతసోఃకార్యాధిగుపర్యాదిభుక్రిమి ద్వితియామ్రేడితాంతేషు తతో
న్యత్రాపిపృశ్యతఇతిశాస్త్రాన్తకుటమిత్యద్రద్వితీయా - ధార్యమాణేన
కాంతేనవా-సవతస్సమంతతః - ప్రాలంబజిలంబహు సకముక్తాసరా
ణాంముక్తాహారాణాంకదంబతచ్ఛాలితయా- సమంతతోపి సర్వతోపి-
నిహితాచిన్యస్తానినిఖాతాఇతియావత్ యేకుపితస్యవిధుతుదస్య రా

హూః-విధ్వంసమోస్తుదగ్ధతిఖిత్-అరుద్వికషడిత్యాదినాముమ్॥ని॥ సైం
హీకేయోవిధుంతుదగ్ధత్యమరః - వీకటాఃనిష్ఠురాః యేదంతాఃతత్కృతా
నియానిక్షితానివ్రణానితద్వివరేభ్యః తచ్చిద్రేభ్యః క్షురంత్యః యాఅమృ
తధారాఃతాసాంసహస్రేణమండితేనఅలంకృతేన - శశాంకస్యచంద్ర
స్యమండలేనేవస్థితేన మహతాఆతపత్రేణ - అంభోజసంభస్య బ్రహ్మ
ణః-నవిద్యమానానిమిషానిమేషాయాసాం తాసాందృష్టీనాం సృష్టిని
ర్మాణం-సఫలయన్సఫంకుర్వత్ - తత్కరోతీతిన్యంతాలటశ్చ త్రాడే
శః-గంధర్వకులైర్వాద్యమానానినాదితానియానిబహువిధానానేకవి
ధానిఆతోద్యానివంశతాశ్చమృదంగవీణాలక్షణానితేషాం నినదేననాదే
కబళీకృతః ఆశానాందిశామవకాశోయస్య సతస్యభావస్తతాత యేవ

సహస్రమండితేనమండలేనేవశశాంకస్యమహతాతప
త్రేణసఫలయన్మిషదృష్టి సృష్టిమంభోజసంభవస్య
గంధర్వకులవాద్యమానబహువిధాతోద్యనినాదకబళీకృ
తాశావకాశతయేవసంకులవలితసేనాసంఘ సంకటో
స్తుక్తసింహనాదధారాపథేర్జగమతారాపథే॥౨౬॥

ప॥మంజీరైర్నటనాగ్భటిముఖరితైఃస్వర్వార వామ
భువాంమంధ్రస్థిగ్ధరవైశ్చకిన్నరకరవ్యాపారితైర్నర

సంకులంతుములంయథాతథావలితాఃయాః సేనాః తాసాంసంఘేన
సంకటేనసంబాధేన॥ని॥ సంకటంనాతుసంబాధ ఇత్యమరః - ఉస్తుక్త
స్త్యక్తసింహనాదస్యధారాయాఃపరంపరాయాఃపంథాయస్య తథా
భూతే తారాపథేనక్షత్రమాగ్ధే-నిజః-గామయయా-గమేక ర్తరిలిట్॥
౨౭॥ ౨॥ తదానీంసకలమపిఇంద్రసేనాముఖన్నాదమయంబ్రహ్మేవస
మజనీత్యాహ॥మంజీరైరితి॥నటనస్యతాండవస్య॥ని॥ తాండవంనటనమి
త్యమరః-ఆగ్భటిప్రకృమఃతస్యాంముఖరితైఃనాదితైః -స్వర్వారవామ
భువాంస్వర్వేశ్యాంమంజీరైః పాదకటకైః॥ని॥ మంజీరోనూపురో
స్త్రీయామిత్యమరః - కిన్నరకరైఃవ్యాపారితైఃధ్వనితైః తాడితైరితివా

అతఏవమంద్రాః గంభీరాః సిద్ధాః రమణీయారవాః యేషాం త్రేమదక
 లైః పణవైః నిమగ్నలః పణవో న్యేచేత్యకురః చారణానాం దేవయోనివి
 శేషాణాం గణేన ప్రోద్ధీయమానైః శ్లాఘాస్తుతిః॥*॥ శ్లాఘాకర్తవ్యతీతా ధా
 తోః పచాదిత్వాదచ్చుత్తయః తతోదంతలక్షణః ప్రాప్ - శ్లాఘరూపాయే
 శ్లోకాః పద్యాని॥*॥ పద్యేయశసితశ్లోకకర్తృమరః తేషాం శతై రనేకైశ్చ
 తత్రకాలే హరేరింద్రస్య - నాసీరసీమాసేనాముఖభాగః॥*॥ డాబు
 భ్యామన్యతరస్యామితీమన్మజ్జాద్వైత్వికోడాప్య్యయః - నాదబ్ర
 హ్మమయీషశబ్ద బహ్మరూపేవ ప్రాచ్యైశ్చయత్ - రురుచేవకాసే॥
 రుచదీప్తావిశ్వస్తాత్మతః కరిలిట్॥౨౮॥ అ॥ ఇంద్రస్సహస్రాక్షతయాస
 ర్వతః ప్రస్తుతచతురపిదేవాన్ సస్త్రితచతుఃప్రసరణమేవ కేవలందిదృశ

లైః శ్లాఘాశ్లోకశతైశ్చ చారణాం గంభీరీయ మానైస్త
 దానాదబ్రహ్మ మయీషతతరురుచే నాసీరసీమాహ
 రేః॥౨౮॥ అపిచ॥ప॥ అగ్రశ్చాదుభయత ఇతి శ్లోక
 కవ్యవస్తే శ్లోకాస్త్రాన్వివివివి తేనవకాస్సంముఖీనే
 నభూత్సక్తం నయనవలనం సస్త్రితం ద్రమకామా ఘా
 యోష్యగ్రేసురపరివృథా నైశ్చలం జీవ సూపు॥౨౯॥ గ॥
 గచ్ఛన్నైవనన భసిభసితావకులిత సర్వాజ్ఞలబ్ధపర

వః తస్యపురోభాగవనసంఘీబహుసరిత్యాహ॥ అగ్రగతి ॥ అత్రేకంబో
 ధ్యం - జంగమా - జంగమభేదేన లోకోద్విః ధిః - త త కేవన అగ్రే బృష్టయః
 యథామానవాః - కేవన సశ్చాద్వైషయః యథాసర్వవిశేషాః వ్యాశ్రగా
 హిభిరాసీశేమనృష్టపసిద్ధాః - కేవన ఉభయతోద్బృష్టయః అసురవిశేషా
 ఇతి హాసభరాణాదిప్రసిద్ధాః - కేవన సర్వతోపృథ్వయః సగవృత్తాద
 యః - అగ్రే అగ్రభాగే - అయమి ద్రస్తుపార్శ్వభ్యాం సవతోద్భితి
 వస్తుస్థితిః - పశ్చాత్పశ్చాద్భాగే - ఉభయతః అగ్రపుష్కభాగయోర్ద్వయో
 శ్చేతి బృహ్మోదర్శనేన - త్యక్తలోకవ్యవస్థితస్పృష్టలోకమర్యాదే॥ ని॥
 సీమావ్యవస్థామర్యాదేతియాదవః - దిష్టేతి వా - తాంతరం - తత్త్వాలే అగ్ర

పురోభాగ ఇతి-పశ్చాద్భాగ ఇతి-ఉభయత ఇతి-త్యక్తలోకవృన్ధే పరిణతే
సంజాతే త్యథాః- తస్మిన్నిందే-దిష్ట్యానుభవేన- దిష్టిజ్ఞానసుఖానందప
రిణామేష్విభాస-రి-అతఏవసర్వతస్సమ్ముఖేనేసతి-అవశిష్టంసమం
పరిణతేసంపన్నే-తస్మిన్నిందే-సర్వతఃపరితః-సంముఖేనే-సమ్ముఖంసా
ధావపీఅభిముఖేసత్యసీశ్యథాః-భ్రువోఃభుగఃఉత్పాతనం తేనసహితంస
స్త్రితంస్త్రితేనసహితంనయనవలనమపి-దర్శనచాతుర్యమితియావత్ భూ
యఃఅధిక-పునద్రే-ష్టుకామాదిదృక్షవఃసురపరివృథాఃప్రభాపరివృథ
ఇతిని సాతనాత్సాధుః-అధికారకాస్సురాకర్మథాః-అ-గ్రేపిప్రంజీబభూ
వుః||సంఘేబభూపురిత్యర్థః రమణీయవస్తుదర్శనేకోవానప్రయతత ఇతిభా
వః||౨౯||౨||విద్యాధరీహస్తాద్దుర్వాససానమాదాయదత్తస్య కాళికా

భాగభాసురాభిరభివ్యాప్యహృదయమధిక తయాబహి
ర్నిర్గమిష్యతఃకోపానలస్యజ్ఞానాభిరిరపాటలాభిర్జటా
భిరభివేష్టితమభిభవంతమివతటిత్వంతమభివవలచారదా
మ్భోగమపిచత్రిశువన మునిలోకవైలక్షణ్య బోధిన్యా
శామూలతపోలాభసంభూయాకీర్త్యేవత్రిపుండ్రే
ఖయా-పరికర్షితలలాటమండలమతిప్రచండ కోపానల
జ్ఞానాపరిపోషమలినిత్రేః-ప్రతిశాపాక్షరైరివపాదికాం

ప్రసాదలబ్ధనిమాన్యస్య-నాఅదరస్పర్థోపీంద్రస్యామృతప్రాప్తౌ మూ
లహేతురితిమనసినిధాయతత్సంగతిత్వేనశివశూజానంతరంమధ్యమా
ర్గంశివభక్తిధురంధరంచుర్వాసనందదర్శనత్యాహ||న ఇతి||స ఇంద్రః-గచ్ఛ
న్నేవపరిక్రామన్నేవ-నభసి-భసి తేనభన్ననా-అవకుంతితాతి ఛన్నానిస
ర్వాణియాన్యంగానితేషాంసంగేనలబ్ధాయఃపరభాగోవర్ణోత్కర్షః||ని||
పరభాగస్థానధర్మంచాకచక్యమిత్రయం|వర్ణోత్క-స-ఇతి ప్రాహు
రితిమేదసి-తేనభాసురాభిఃప్రకాశమానాభిః- హృదయమభివ్యాప్యఆ
పూర్వ-అధికతయాఅధికేవ-బహిఃనిగ-మిష్యతఃకోపానలస్య కోపా
క్షేఃపాటలాభిఃజ్ఞానాభిరివస్థితాభిర్జటాభిరభివేష్టితంఆవృతమతఏవత

టిత్వంతంవిద్యచ్ఛాలినంఅభినవంయంశారదంశగత్కాశికమాభోదం
 మేఘంతమప్యభిభవంతమివఃరస్తుర్వంతమివ త్రిభువనయేమునిలా కాః
 మునిజనాః॥ని॥లోకస్తుభువనేజనకత్యమరః - తేభ్యోయదైవ్విత్తుణ్యంవి
 శేషవైజాత్యమితియావత్తస్యబోధిన్యాబోధికయా సూచకయేతియా
 వత్-శాపమూలశ్శాసకారణియస్తపోలాభఃతత్సంభవయాతదత్పన్న
 యాకీర్త్యేవస్థితయాఃమునేర్ధూర్వాససాన్యైర్రపోనశ్యశాపతః|దూ
 ర్వాసససుతససో వృద్ధిరిత్యాహురాస్తికాశ్యప్రకైః - (త్రిపుండ్ర)రేఖ
 యాపరకల్పితమలంకృతః లలాటమండలః యశ్శతం - అతిపవండఃఅ
 త్యుల్బణియఃకోపానలఃతస్యజ్వలాభిఃపరిపోషామానతాతేనమలిన
 తైః-పారికాంక్షీణాంతాపసానాం॥ని॥పారికాంక్షీవాచంయమోముని

క్షీణాం-రుద్రాక్షమణిభిరభివేష్టిరం సోదరశశాజ్గ్రాస
 ద్దేశహరికాభిస్తారకాభిరివకణావృటాశ్శృణా లగ్నాభి
 స్సృటికామగుళికాభిరభిశోభితమగృహీతోత్తరాసక్తి
 మంగీకృతకాపీనమాత్రపరిధానమాస్ఫాటయంతమనుప
 దమర్శున్ధంతమధ్వనిమిళంతిసిద్ధవధూ కులాన్త్రాసయన్త
 మివనాసీరభటానపి-గర్భంభివగాయ తమివన్మత్త్యం
 తమివస్థలంతమివహసంతమిహృదయారవింద కుహర

రిత్యమరః - ప్రతిశాపస్యప్రతిబింబీహూఃపాపస్యప్రతికూలశాపస్యేతి
 యావత్-అక్షరైర్వణైరివస్థితైఃపదైశ్చైవవణిభిభివేష్టితం - వ
 లయితం-సోదరాయశ్యశాంకఃతస్యసందేశస్యహరికాభిఃవక్త్రీభిః॥ని॥
 సందేశవాగ్వాచికంస్యాదిత్యమరః-తాకాభిః॥ని॥తారకాశ్యదు
 వాస్త్రీయామిత్యమరః - తద్వత్త్వితాభిరితియావత్ - కణా పుటస్యా
 భృణాండపకంతంత్రలగ్నాభిఃస్పటికాక్షైరేవగుళికాభిః - అభిశోభి
 తంఅగృహీతంఅస్వీకృతముత్తరాసంగంపరిధానంయేనసతథాధూతం
 అంగీకృతకాపీనంపురుషలింగంతదాచ్ఛాదనమపీడపచారతాపీనమి
 త్యవ్యతేతదేవతన్మాత్ర ॥ని॥ మూత్రకార్యేన్మృచధారణశ్యమరః

పరిభానం చుస్య సతథోక్తం-అనుపదంప్రతిపదం-వీహ్నయామవ్యయా
భావః-అసోఽపయంతం-అంగుళిసోఽపయంతం-అధ్వనిమిళ-తినంఘ్రభా
వ-తి-ద్ధవఘాతం-అనిఅవరుంధతం-నాసీరఘటాః॥సి॥ సేనాముఖంతు
నాసీరమిశ్య-రఃత్రాసయంతం-తాసంకువకంతం॥బ్రహ్మసిద్ధశ్చరే
న్నిత్యంబాలాన్త-తపిశాచవతిశాస్త్రాపిభావః-గర్జంతమివనదంతమి
వ-గాయంతమివ-నృత్య-తమివ-ఘట-తమివ-హసంతమివ-హృదయా
రవిందకుహరేహృతరమలాకాశేపహరితంఉన్నతనామకంకుసుమంశే
ఖరంయస్య సతథాఘాతస్య అన్యత్రభ్రాతశిరోమణెరిత్యథః* శ్వే
తారంశ్వేదూర్వావచిల్వమున్నతకంతథాశివప్రియాణి చైతాని
ద్రోణసీలోత్పలేతథేతిశివసహస్రనామభాష్యోక్తః - తస్యభావనాసో

విహరదున్నతశేఖరదావనానైరంతర్యాదున్నతమివ
త్రిలోచనావతారమప్యత్రిలోచనావతారసోదరమనసూ
యాగర్భసన్నవమస్యత్యంతకోపనమతిశయితపోవిశేష
పరితోషిశాగ్రీప్రసాదసమాసాదితామపి కయాపి వి
ద్యాధరకస్య గూర్వాగ్రనామాత్రాదేవశాపభీతయా
ప్రణిపత్యసమపితాజాగ్ర-మపికనకారంద మయీమ

హమిత్యనుసంధానంకస్యానైరంతర్యాత్-ఉన్నతమివ-త్రిలోచనా
దవతారోజన్మయస్య సతథాఘాతోపి అత్రిలోచనావతార సోదరంత్రీ
లోచనావతారస్య సోదరోయస్తభిర్నగభ్యుక్తైర్విరోధః - అభాస
స్తు-అత్రిలోచనోలోచనాదవతారోయస్య సతథాఘాతః చంద్రః తస్య
సోదరం-అచిర్యమానాఅసూయాయస్యాస్తస్యాఃగభా సంభవోపిఅ
త్యంతకోపన ఇత్యుక్తైర్విరోధః-కుత ఇత్యుక్తే - అసూయాదిఘటితాః కే
చనగుణాః మాతృతఃపుత్రేన-క్రమ-తి-అనీహత్వాదయః కేచనగుణాః
పితృతతి లోకప్రసిద్ధేతపోద్య - అన్యత్ర అనసూయయా అత్రిప
త్సృగర్భాత్సంభవ-అత్యంతకోపనం॥సి॥వణ్ణస్త్యంతకోపన ఇత్య
మరః-అతిశయినం-అనశనప్రాణాయామపూర్వకధ్యాన లక్షణః యస్త

పాపశేషః-తేనపరితోషితాయాగౌర్యాప్రసాదేనసమాసాఽతాంప్రా
ప్తాం-కయాపివిద్యాధరకన్యకయాచిత్రవసువుత్యా-ప్రాథమామా
త్రాదేవయాచనామాత్రాదేవ-శాపాన్భీతయా-ప్రణేపత్యనమస్కృత్య
సమర్పితాండతాం-కనకారవిందవయ్యాంసువర్ణ్యద్వప్రచురాం-అతఏవ
అన్లునకుసుమమాలికామానయంతకరకృతిశేషః-అగ్రతఏవ-అభిమం
త్యమంత్రముచ్చార్య-ముక్తంప్రయుక్తం-పాశుపతంపశుపతిదేవతాకం
అస్త్రవివ నిరర్గళంనిర్నిగోధఃఃఘాతథా॥ని॥అబాధంతునిరర్గళమిన్ద్రమ
రః-ఆపతంతమాగచ్ఛంతం-అనతిక్రమణీయమనుల్లంఘనీయం తేజస్సా
వధ్యకంయస్యసశభాభూతంశరమివస్థితందుర్వామనన్నామ ప్రసిద్ధ
తాపనం-అద్రాక్షీత్-దృష్టవాక్-దృశేలః క్షే॥

న్లునమాలికామానయంతమాపతంతమగతఏవనిరర్గ
ళమభిమంత్ర్యముక్తవివ పాశుపతం-శరమివాన్లక్ష్య
యతేజసం-దుర్వాససమద్రాక్షీత్ ॥౨౦॥ గ ॥ జానన్న
పితమనతిక్రమణీయతేజసంజగదేవశిఖిలమపితుమన్యధ
యతుశ్చనేపుణ్యంబ్రాహ్మణస్యాస్తీతి- జానన్నఃమని
జనన్యకాగరపరిణతాంగశింసహువస్య-శిష్యోపిబృహ
స్పతేశ్చిధిలితమగ్నాపిధర్మశాస్త్రేమ- పరిచర్యితోపి

౩౦॥౨॥ బుద్ధిమానపిదేవోంద్రోధఃతవ్యతాయాఅపరిహ్యత్వాన్త
దాసీంప్రమాదేత్యాశయేనాహ ॥ జానన్నః॥ తందువాకససంతనతి
క్రమణీయంఅనభిభావ్యతేజస్సావర్ణ్యయస్యలిధాభూతం జానన్న
పీవిదన్నపి-శిఖిలంజగదేవస్వర్ణ్యపపంచమేవఅపలపితుంనాస్తీవ
క్తుం-అన్యధయితుంచ-సంతపసిగముద్రాఽక అస-కతుకంచ-బ్రాహ్మ
ణస్యజాత్యాఖాయామేకవచనం - నేపుణ్యంసావధ్యంఅస్తీతి జాన
న్నపి-మనిజనానాన్యచ్చారణేతిరిసాగ-రణపరిణతా-పర్వవసన్నాం॥
ససర్వసర్వసర్వేతితిరుక్త్యాసర్వతాంగతఃనహుయోబ్రహ్మణాంశా
దితిపారాణివావిదురిత్యాదినా నహువస్యగతింఽశాం॥ని॥ గతిర్నానైవ

శాయాంచేతిపీఠ్యః- విదన్నపి-బృహస్పతేశ్చిహ్నోపి || మహాదనుశ్చిహ్నోమ
హాఽభవేదితన్యాయాదితిభావః-ధర్మశాస్త్రేషుశీలితంపరిశీలితం మన్త
రహస్యంయేనసతథాఘాతోపి||బ్రహ్మతేజోబలంబలం|తిరస్థారాద్బ్ర
హ్మణానాంమీశ్వరోపిపతత్యధఃఇతిజ్ఞాత్వాపీతిభావః-నినగఃతఃస్వతవ-
బ్రాహ్మణానాంపరివర్యాపరోపి||ని||పరివర్యాతుశుశ్రూషేత్యమరఃశ్రు||
యేకేచాన్తచ్ఛ్రేయాగ్ంసోబ్రాహ్మణాః-తేషాంత్యయాసనేన ప్రశ్వసి
తవ్యమిత్యాదిశ్రుతేః||*||ఊర్ధ్వంప్రాణాహ్యుతగ్రామంతి యూనస్థ
విరజగతే | ప్రత్యుత్తానాభివాదాభ్యామ్పనస్తాన్ప్రీతిపద్యతఇత్యాది
స్త్రుతీశ్చ-బుధావపీతిభావః-ఆచతురాననాద్బ్రహ్మణమారశ్యేత్యథః-

నినగఃతవప్రబ్రాహ్మణానామాచతురాననాదాచకీటప
తంగేభ్యస్తుల్యవదేవప్రభవంత్యాభగవత్యాభవతవ్యతా
యావిలాసేనేవ త్రిభువనాధిపత్య మదాన్దీకృతరోచ
నోధీమానపిసహస్రలోచనః- నతమ్ప్రీత్య వరుతోహని
తరాముపచచారగిరానతం-నతంచప్రణనామ-కేవలంత
మవజజ్ఞైః ౩౦ || ౫ || అపితుపునరసమ్భువితేనాపితేనవి

ఆచకీటపతంగేభ్యఃపతంగాఃపక్షవంతఃక్రిమివిశేషాః-తానభీ వ్యాప్త్యే
త్యథః - తుల్యవతోతుల్యేష్వివ-తత్రతస్యేవేతినప్రమ్యంతాద్వతిప్రత్య
యఃఏకరీత్యాప్రభంత్యాఃప్రసారంత్యాః- భగవంత్యామాహాన్త్యవం
త్యాః||ని||భగశ్చికామ మాహాత్మ్యే త్యమరః - భవితవ్యతాయాని
యతేర్విలాసేనైవ-త్రిభువనస్యఆధిపత్యేనయోమదః తేనఅన్దీకృతంద
శఽనానుగుణీకృకంలోచనంయస్యసతథాఘాతః-ధీమానపి ప్రశప్తబు
ద్ధీరపి-సహస్రలోచతఃఅనేకాక్షుఇంద్రః-తంప్రతిమునిముద్ధిశ్యనా వరు
రోహయానాదితి శేషః - తంమునింగిరానోపచచారణపచారంనకృత
వాఽతంనప్రణనామప్రణతింనాఽరోత్ - కేవలంతమవజజ్ఞైః- దుదఽశా
యాంశిరస్థాయామచితంకన్యగాసతఇతిభావః||

౩౦||అ || మునిమివమునికృతంమహంతమనుగ్రహమపిదుదఽశావశా

దేనబహుమేనభిత్యాహ॥అపిత్వీతి॥అసంభావతనాపి అసత్కృతే నా
పిమునినా - వితీర్ణమాణాందత్రాం-మాలికాంఘ్రాగోక్తామేకేనపాణి
నా-సావజ్జంయథాతథాసావమానమిత్యర్థః॥ని॥అవజ్ఞానహేళనమసూ
క్షణమిత్యమరః-పశ్యద్దేవమహామేఘః-పశ్యంతంమహర్షిమనాద్యత్యే
త్యర్థః-వస్తీచానాదరణనివస్తీ-మకుటతటంబిరిప్రదేశం - అనుపనీయతి
ప్రాపయ్య అంతతఃఅంతే-సార్వవిభక్తికన్తస్యసిః-అనాఘాయ ఆఘ్రా
ణమకృత్వా-సింధురస్యగజస్య-సూర్యధవళుజశిరశ్శ్యవ- నివేశయామా
సప్రచిక్షేపేత్సర్వధి-విధిప్రాతికూల్యేతాద్యకోపప్రమాద్యతీతిభావః॥**

౩౨॥అ॥ సాత్త్వికతమస్యేంద్రవైశ్యవప్రపమాదేనతామసతమస్యగ
జస్యప్రమాదఃకియానిత్యాశయేనతత్త్వతందాశ్శీత్యమాహ॥నివేశితేతి॥

తీర్ణమాణామచాయసావజ్జమేకేనపాణినామాలికా
వృత్త్యతవనమహానై రనుపనీయమకుటతటంనాఘ్రాయ
చాంతతఃసూర్యధవళుజశిరస్య నివేశయామాస ॥ ౩౨॥
గ॥నివేశితమాత్రాచసా - నిసర్గసరవగ్రహేణవేదజ్ఞేన
శుద్ధయాశృవ్యఃప్రిపిషే॥౩౩॥ప॥ పశ్యత్పదాగ్రవృది
తాంమహతాశ్చ జేనమాలామ్ప్రసాదపరిపాక మయాం

నివేశమాత్రాపిన్యస్తమాత్రాచ - సామాలా - నిసర్గాత్స్వభావాదన
వగ్రహేణదుర్నిరోధేనవేదంజేనగజేన-శుండయాకరేణ-అకృప్యనిష్ప్రి
పిషే॥**పిషేకర్మణిలట్॥

౩౩॥అ॥సాప్రపరాధంసహమానోపిమునిఃకాశికాపరాధం నసేమాభి
త్యాహ॥పశ్యన్తితి॥మహతాగజేజ-పదాగ్రేణ-మృదితాంచూర్ణితాంచూ
లాంచూర్ణితాన్యాః॥ని॥మృదానీచండికేత్యమరః - ఇంద్రవారజేత్యాది నా
అనుక్ జీష్ప్రశ్యయశ్చ-ప్రసాదస్యపరిణామమయాంపరిపాక మయాం
పశ్యత్జానన్నిత్యనవరంకోపోయస్యసతథాఘాతః॥ని॥నిత్యానవరతా
జస్మిమిత్యమరః-సమునిమానైనహస్తమభిహత్యసంతాడ్య - కోశేనా
రుణంతామ్రి-అఙ్గికోణంద్యగంచలం-అధారయత్థృతపక్ష- ధరతే
గృహంతంతి-రేరిలట్ - అప్రియకారిణ ప్రతికోవానకుస్మ్యశ్శిభావః॥*

౩౪॥౮॥ కోపలింగస్యనేత్రాయణస్యధారణ మాత్రాదేవఇంద్రస్త్వ
వివేకిసంపృతృత్యాహ॥వీరేతి॥ వీరమాహేశ్వరేవీరశైవే- మునావీర
భద్రదేవక్షయజ్ఞాంతకథన - క్రుద్ధేక్రోధవతివీరభద్రకవస్థితేసతీతి వా
భవః॥దేవతాఃఇతికర్తవ్యతాయాంయథోచితవ్యాపారే-మూఢంబజ్ఞం॥
ని॥అజ్ఞేమూఢయథాజాతఇత్యమరఃవిక్షంతదృష్టవంతః- ఈక్షణేః కతక
దిలక్ష-నిషిద్ధకారిణఃకస్యవాసముచితంభాసత్యతిభావః॥ ... *

౩౫॥ ౮ ॥ యావదాత్మబలంతావత్సాన్నిమీరత్యోభటోత్తమైరితిన్యా
యాదితిభావఃస్వామ్యధికంమునిసాంత్యనేప్రయతమానానాందేవానాం
సత్వరగమనాదికంఫలాయనాభూదిత్యాశయేనాహ॥నిలింపాఇతి ॥ ని
లింపాన్సురాఃసాంత్యయితుంసమాధాతుం-తస్యమునెరంతికభువంస

మృదాన్యాః॥హస్తేనహస్తమభిహత్యసనిత్యకోపఃకోపా
రుణంమునిరధారయదక్షికోణమ్॥౩౪॥ప॥వీరభద్రకవక్ర
ద్ధేవీరమాహేశ్వరేమునా॥ఇతికర్తవ్యతామూఢమింద్ర
మైక్షంతదేవతాః॥౩౫॥తదనుచ ॥ పయావత్సాంత్యయి
తుంతమంతికభువన్ధావంతిమందీభవత్తాకువ్యాకులగర్గద
మృతివచోగుమ్భానిలిమ్భాఃస్వయమ్॥తావద్దేవపతింశశా
పకుటిలక్రూరభ్రమతైరక భూభక్తవ్యతివక్తృత్రభుప

మీపభూమిం॥ని॥తపకంతాంతికాభ్యుదాభ్యుగ్రాఇత్యమరః - కాక్వాభ
యోత్పన్నవికారధ్వనినా॥ని॥కాకుస్త్రియంవికారోయశ్శృంగభీత్యాది
భిధ్వజనేరిత్యమరః-వ్యాకులానిసందర్భరహితానియానిగర్గదానిఅవిస్స
ష్టాక్షరాణిస్తుతిరూపాణివచాంసీతేషాంగుంభోగ్రధనంయేషాస్త్రైయ
ద్వా-సర్వంగుంభవిశేషణం-సతథాభూతాస్సంతఃయావద్ధావంతిగస్తా
రః-యావత్పురానిపాతయోర్భవివ్యవధైలట-కుటిలేక్రూరే - భ్రమతీ
యేతారకేయశ్చభూభంగయోఃభూభక్తలయోః॥ ని ॥ భంగఃశింధేప
రాజయఇతినానార్థమాలా-వ్యతివంగోగ్రంధిఃతేనదత్తంభువనస్యతీతం
కం॥ని॥రుక్తాపతంకాస్వాతఃకఇత్యమరః-భయంయస్యతథాభూభిః-శాం
కరఃశివభక్తః-మునిః-దేవపతిమింద్రం-శశాఃఅశపత్ - శపతేఃశశః

లిట్-శక్తాకఃపుమానపరాధినంననిగజ్ఞోత్పితిభావః॥ ... *

౩౬॥ అ॥ శాపప్రకారమేవాహ॥ యేతి ॥ యేయంపసిద్ధా-త్రైలోక్య
స్యత్రిభుపనస్యరాజ్యేనాధీపత్యేనవతమానాశ్రీః - త్వమేవఅలంబః
ఆధారః తేనచేష్టతేవతతే-నైవశ్రీః-అద్యత్వదమిత్రాణాం తవశత్రూ
ణాంఅసురాణాం-వశంస్వీయత్వం॥ని॥స్వీయతాయాంవశఃపుంసి వశా
తుకరిణీప్రియామితిసిఘంటుపారే-అపద్యతాంప్రాప్నోతు- ఇత్యపరా
ధానుగుణోదండఇతిశాస్త్రాదితిభావః॥ ... *

౩౭॥ అ ॥ తదనుప్రణిపతనప్రాధానాదిభిఃప్రసన్నోభగవాన్సునిరిం
ద్రమనుజగ్రాహేత్వాహ ॥ ఆలంబ్యేతి ॥ తతస్తువతాస్తుతింకువతా-

నాతజ్ఞోమునిశ్శాబరః॥ ౩౬॥ ప యేయంత్రైలో
క్యరాజ్యశ్రీస్తవదాలమైనచేష్టతే | నైవాద్యత్వదమి
త్రాణాంవశమాపద్వతామితి॥తగను॥ ౩౭॥ప॥ఆలంబ్య
దైన్యమసకృత్పదయోర్నిపత్యసమ్ప్రదితోమఖవతా
స్తువతాతతోయమ్॥శాపాంతమాహకథయన్నివ లోకరీ
త్యాగోవిందవీవకుశలానికరివ్యతీతి॥౩౮॥గ ॥ తదనుయ
ధాగత్యతేదూర్వాససితావతావై భవేన-వినిర్గతోస్యత
రితోపనతతదీయశాపసముత్పాదితోత్సాహస్సమగ్ర

మఘవతాఇంద్రేణ-దైన్యందీనత్వమాలంబ్య - ఆసకృత్పదయోనికపత్య
నిపతనంకృత్వా- సంప్రాధితోయంమునిః - లోకరీత్యాకుశలంకథన్ని
వ-గోవిందవీవకుశలానిషేమాని॥ని॥కుశలం షేమమప్రియామిత్యుచరః-
కరివ్యతీతి-శాపాంతంశాపస్యఅంతమవసానం- ఆహలచక్వా - కోవా
సాధుర్దీనందుఃఖితన్నానుగృహ్ణోతీతిభావః॥ ... *

౩౮॥ అ॥దూర్వాసాయేనప్రకారేణాగతస్తేనప్రకారేణైవస్వావాసంగ
తఇంద్రస్తునతథేత్యాహ॥తదన్వీతి॥తదనుమాంర్వాసనియథాగతంస్వాగ
మనమనతిక్రమ్యగతేప్రసన్నితేనతి - తావతాపూర్వావతేనతృప్తేనవై
భవేనఉత్సవేన-ఐశ్వర్యేణవా-నిషాగ్రారంసిగతః-గంగాతీరాదితిశే
షః-తథాధూతోపి-అతఃతంఅశక్తిభయభూతిభూతపనతః ప్రాప్తుః

యస్తపీతశాపః - తేనోత్సారితఃసిహ్మ-నితఃఉత్సాహాయస్యసః-
 అతఏవసమగ్రమండలేనరాహుముఖేపతితః-నిర్జహనఃవినిర్గతః-రాకా
 శశా-కశిపూణికమాచంద్రభవస్థితః-సురపతిః-ప్రసార్యమాణాఃప్ర
 సారితాయేవిషాదమందాక్షాభ్యాంవ్యసనలజ్జాభ్యాంకబళామిత్రాః క
 టాక్షాః తేషాంసహస్రేణనియమితఃనిగృహితఃవ్యాపారాయస్యతత్-
 అతఏవఅముఖరఃఅధ్వనక్-మరజోమృదంతోయస్యతత్తథోక్తం-అనా
 హతఃఅతాడితఃపటహూఢకారాయస్యతత్తథోక్తంఅక్వణితం అస్వని
 తేవీణావాదిత్ర్యంతోవ్యంయస్మిన్తత్తథాభూతం॥ని॥వాదిత్రాతోద్య
 నామకమిశ్యురః-అవసన్నంశాంతంకిన్నరీగానంయస్మిన్తత్- అప్ర
 వృత్తఃఅప్రసక్తఃరూఢాదిన్పత్తసంరంభఃత్వరాప్రకమోవాయస్యతత్

మర్దులేననిర్జహనోరాకాశశాశ్చ-ఇవరాహుముఖేపతిత
 స్సురపతిరభితఃప్రసార్యమాణవిషాదమందాక్షశబళక
 టాక్షసహస్రేణనియమితవ్యాపారం - అముఖరమరజమ
 నాహతపడహమక్వణితవీణాదివాదిత్రమవసన్నకిన్నరీ
 గానమప్రవృత్తరమ్భాదిన్పత్తసం రవృణువసిత వైతా
 శికతోలాహలమప్రసక్త వేత్రిహఃహఃపమనా శంసితభ
 టసింహనాదమస్తజ్జతాన్యోన్యసజ్జాధమసమ్భుతపీత
 మర్దవిదూషకాలాపమశ్వహేషితేపిసాతజ్జ-సాదికుల

అవసితఃశాంతఃవైతాశికానాం వందినాం తోలాహలోయస్మిన్తత్తథా
 భూతం-అప్రసక్తఃవేత్రిణాంకళాహస్తానాం హఃహరవోయస్మిన్తత్త
 తథాభూతం-అనాశంసితఃఅనపేక్షితఃభటానాంసింహనాదోయస్మిన్త
 త్తథాభూతం-అస్తంగతాఅన్యోన్యస్య కథాప్రస్తావోయస్మిన్తత్తథా
 భూతం-అసంభాసితఃఅబహుమాసితఃపీతమర్దవిదూషకయోఃపీతమర్దవి
 దూషకలఘుణంతువిద్యానాధనోక్తం ॥ కించిదూనః పీతమదోకహస్య
 ప్రియోవిదూషకశ్చిహఃవైశ్యకజీవినోః ప్రభుసమీపచారిణోః ఆలా
 పావచఃయస్మిన్స్తత్తథాభూతం-ఆశ్వాహంహేహితేపిద్వనావపి-అతం
 కేనభయేనవస్తంభితంకానిసాదినాంఅశ్వారోహణాంకులానియ

స్మితథానూతం- అంఘ్రికాంవిన్యాసేనయశ్శబ్దఃతస్మిన్నపి॥ని॥పదం
ఘ్రీశ్చరణోస్త్రీయామిత్యమరః-అపరాధేనసహవర్తంత ఇతి తథాభూ
తాఃసౌవిదల్లాపవదనా'యసికత తథాభూతం॥ని॥ సౌవిదల్లాఃకంచుకిన
ఇత్యమరః-అపసీతౌమాతం గాచాంఘంటావం యాయసికతత్-॥ని॥కట
కంవలయోస్త్రీయామిత్యమరః-అతఏవబద్ధమివ - మూకమివఅశభ్యస్త
వచనమివ- బధిరమివప్రతిబద్ధశ్రోత్రమివ-ముగ్ధమివమూఢమివ॥ని॥ముగ్ధ
స్సుందరమూఢయోరితికోశాత్-ప్రసుప్తమివశయితమివ - షికలమివఫల
రహితమివ శూన్యమివశూన్యతుల్యమివ-వర్తమానమితీశేషః-చిత్రఫల
కేచిన్యస్తమివస్థితం-నిఖిలంవిబుధబలమపిలకవకన్నేవకేవలంసర్వేసాం

మజ్జిఃన్యాసశబ్దేనౌపరాధసౌవిదల్లజనమపసీతమాత
శ్శఘంటావలయం- బద్ధమివమూకమివబధిరమివముగ్ధమి
వప్రసుప్తమివషికలమివశూన్యమివశూన్యస్తమివచిత్రఫల
కే-నిఖిలమపివిబుధబలమకర్షన్నేవకేవలమాగభ్యున్నత
ర్తుగరమావేద్యవృత్తమిమంగురువేస్త్యుభు- మ్రుచిశ్య -
దురంతచింతాసుబంధసియన్ద్రితశ్చయనాగారవిజకా
గారతాంరజసిం॥౩౯॥ ౫॥ అధితదానీషేవగూఢ హిత
చారనివేదితాపసశాసవృత్తా-త సమాకిర్ణ నలభాంత

జంఘాబలాభావాదిభావః-నగరప్రత్యాగళ్య ఇమంవృత్తంనిష్పన్నా
ర్థంగురవేనివేద్య॥ని॥సర్వ వృత్తంప్రబుద్ధియాసన్నిహితేనవేదయేదితా
స్త్రాదితిభావః-అంశఃపరంసంకల్ప దుంతాసంభోద గ్గాయాచిన్తా
తస్యాఃఅసుబంధేననియంతితఃసంకల్పస్సక-శయనాగాదేశయనసదన
ఏవ-తాంరజసింతస్యాంరజన్యామిన్ద్రధి-కాలాధ్వనోరత్యంతశబ్దయోగ
ఇతిద్వితీయా-జజాగర-జాగృచ్ఛి-గతియేలక్ష్మాలిట్-సన్ద్రగాఃత్యధి-
అకార్యకారీకోవాస్వస్థచింతాభవణితిభావః॥౩౯॥

అ॥షీరిసామేశ్వరస్యయాగ్వససోవచసంకలయితుమాగలేచ కాలే
నప్రేరితాశ్చాగమఖాదిప్రంశ్ననసినంజ్ఞాత్వాచిగ్ధవముఖాచ్చ॥స్త్రీ
యోగసానంసృగయాసంభాతౌదైవోపభూతశ్చబహుప్రంకారః- ఇతిప్ర

విష్టంవ్యసనంస్వకేనసమన్వితస్సవ్యసనీసుగమ్యః । పరస్యవ్యసనే కేచి
త్స్వకస్యాభ్యుదయేతథా॥ యానంప్రశంసంతియథాస్వబలస్యోద్ధతాత
థేత్యాదిశాస్త్రజ్ఞతత్వతోవబుద్ధ్యశతాకాలంస్వాసుకూలంయానకాలం
మన్వానాః బాణదయోగాక్షిసాస్సురైస్సహమహాతేయుద్ధాయ సన్న
ద్ధాస్సంతస్తదానీమేవః ర్గత్యా మరవురీమావవృత్త్యాది వత్తుంతదీయసి
ర్గమప్రకారంవర్ణయితుమారభతే॥ అథేతి॥ అథదూర్వాససోనిగః మనా
నంతరంతదానీమేవ- గూఢాః వేషాంతరభృన్నాః॥ ని॥ సంవృతాగూఢ గూ
హితానితినిఘంటుసా రే-నిహితాః వర్తమానాః యేచారాస్తైర్నివేదితః
యస్తాపసశాషవృత్తాంతస్తత్సమాకర్ణనేనలబ్ధం॥ తరమవకాశః- రంధ్ర
మితియావత్ యస్యసః తేన- మన్త్రిణాభాగః వేణశుక్రేణ- సమాదిష్టాః-

రేణమన్త్రిణాభార్గవేణసమాదిష్టాహృష్టాశ్చచిరసిరీక్షీ
తరంధ్రలాభేన-దర్శయివ్యంతోదృఢపరిచితానిసమర
కౌశలాని-సఫలయివ్యంతస్సాధితానిమహాస్త్రాణి-సము
ల్లిఖంతోవైరనిర్యాతనప్రకారానపనేవ్యంతశ్చిరనిరూ
ఢమపయశోమాలిన్యమభినందంతోదుర్వాససమావేద
యంతఃపరస్పరమభ్యగ్రదృష్టానిశుభనిమిత్తాని - వివృ

చిరాత్ప్రభృతిసిరీక్షీతంలవేక్షితంయద్రంధ్రంస్వప్రయాణబీజం తల్లాభే
నహృష్టాశ్చ-దృఢమత్యంతంపరిచితాని ॥ ని॥ గాఢ బాఢదృఢానిచేత్యమ
రః-సమరేమకౌశలానిచాతుర్యాణిదర్శయివ్యంతః-సాధితానిమహాస్త్రా
ణిసఫలయివ్యంతస్సఫలానికరివ్యంతః-సఫలశబ్దాత్తత్కరోతీతిజిజ్ఞా
ల్లిప్తుస్సద్వేతిశత్రాదేశః- వైరస్యవిరోధస్యనిర్యాతనంనిపాక-సనం త
స్య ప్రకారా॥ ని॥ నిర్యాతన వైరశుద్ధావాసేన్యాసార్పణేపిచ - ప్రకా
రౌభేదసాదృశ్యభిత్త్యుభయత్రాప్యమరః-సముల్లిఖంతః-వికల్పమానాః
చిరనిరూఢంచిరారుదుర్భాసం-రుహేఃకర్తరిక్తః-అయశోమాలిన్యం- అ
పనేవ్యంతఃక్షౌణ్యయివ్యంతః దూర్వాససంలభినందంతః- ఆభ్యగ్రమభి
ముఖం - సమీపేవా॥ ని॥ ఉపకంతాంతికాభ్యుద్ధాభ్యగ్రాభ్యత్యమరః-దృష్టాని
శుభనిమిత్తాని గరుడదర్శనభుజస్సురాణాదీతి-పరస్పరమావేదయంతః

పరేషామితి శేషః-వీరవాదాన్తులహమేతాన్నిపాన్తితిచాహమేతాన్ని
పాతయేత్యాకారికాఃయుద్ధయాత్రాయాంప్రసిద్ధాస్తాన్వివృత్తంతః
వివరణపతకృత్వంతః-విస్తరికుర్వంతఃతివార్ధః-పైనికానాన్వీయానా
మితి శేషః-ప్రతిపైన్యానిప్రతిపక్షసేనాః - విభజంతఃఆగ్నేయగేనాఃకే
షాంచిద్వసుసేనాఃకేషాంచిత్సూరగేనాః కేషాం చిజ్జితవ్యాకల్మేషవి
భాగంకుర్వంతః-చారజనానాంసంచారింజనరుంధంతఃఆప్రవర్ణేషుకేవ
లంముఖ్యంగవ్యంగమనోద్దేశ్యంపదంస్థానం-ఆసూచయంతఃఅస్పష్టమి
షధోద్ధయంతః॥ని॥అజీషదధైభివ్యాప్తావిద్యునురః- అనేకాభ్యాం ముఖ
శుండాభ్యాంపిబస్త్రిత్యనేకపాఃతేషాంఘంటానామపనయనంవిమోచ

న్వంతోవీరవాదాన్విభజంతఃప్రతిపైన్యాని- పైనికానా
మనరుంధంతకృతజనసంచార మసూచయంతో గవ్య
పదమాప్రవర్ణేషుకేవలమాదిశంశశ్చఘంటాపనయనమ
నేక పానామశ్శదానామసజ్ఘట్టనమశ్వోరసానామనుభ్ర
యణంధ్వజానామవాచనంవాదిత్రాణా మక్షేత్ర నంచ
యోధానామభివంద్యపురోధస మనుమాన్య యోధము
ఖ్యానామంత్ర్య - గురుజనమనుజ్ఞాప్యమాహూతికా
న్భావయంతః ప్రాచీనాన్మహాసురాః- పతంతశ్చతేషా

నం-అశ్వోరసానాంశ్రేష్ఠాశ్వానాం - గ్రామఖ్యాతామూరసత్తి సమా
సాంతోచ్చ్రిత్యయః-అంగదానాంకేయూరాణాం॥ని॥కేయూరమంగద
స్తుల్యిత్యమరిః-అసంఘట్టనమసంక్లేషణం-ధ్వజానాంపతాకానాం- అ
నుభ్రయణంఅనుర్ధ్వక్షేపణం-వాదిత్రాణాం వాద్యానాం - ఆవా
నం- యోధానాంఘంటానామక్షేత్రనవనటహాసంచ- ఆదిశత్రుసంఘం-
పురోధసంభార్గవమభివంద్యప్రణమ్య-యోధముఖ్యానమనుమాన్యసంఘం-
న్య-సంమతింకృత్యేత్యర్థః-గురుజనంమాత్రాదీక-ఆమంత్ర్యఅప్యభ్య -
మాహూతికాన్మహూర్తవేత్తా॥ని॥ స్యున్మహూర్తికమాహూర్త
త్యనురః-అనుజ్ఞాప్యప్రవేత్త్యర్థః- ప్రాచీనాశూరపక్షాదీకసహాసు
రాః-భాసయంతఃధ్యానంః- తేషాంప్రాచీనాశూరాణామేవ - ప్ర

చందాని-దుస్సహానివేదాపహరణవసుధానిమజ్జనాదీనిచరిత్రమణ్డలాని
చపతంతః-దానవాఃప్రస్థాయప్రస్థాపనంకృత్వా-కేచిదతిచిరోపరుద్ధం
నిరుద్ధంకండూలానాంకండూశాలినాందోష్టాంబాహూనాం మణ్డలం
యేషాంతేషాంభవస్తత్తాయా-కాలవిశేషేషపచేళిమయాపరిపక్వయా
శక్తిమత్తయాచ - అంగుళీనా-స్ఫీటేనశబ్దేనభూధరాన్వర్య వసితుని
రసితుమివ-సప్తసాగరా-ముఖమారుతేన-పరిక్షేప్తంవికిరితుమివ- స
మూలంపాతాళమేవఉన్మూలయితుమివ- అంతరిక్షందూరమూర్ధ్వ ము

మేవప్రచందానివేదాపహరణవసుధానిమజ్జనాదీని చరి
త్రమండలాని-ప్రస్థాయ దానవాః- కేచిదతిచిరోపరుద్ధ
కండూలదోర్నృణ్డలతయాకాలవిశేషపచేళిమయా శక్తి
మత్తయాచ-ప్రవసతితుమివభూధరానన్వళిస్ఫీటేన -
పరిక్షేప్తమివముఖమారుతేనసప్తసాగరా నున్మూలయి
తుమివసమూలమేవ పాతాళముక్షేప్తమివదూర మంతరి
క్షంవ్యత్యాసయితుమివవిధ్యన్తమణ్డలం- నిర్వాపయితు
మివచంద్రార్కదీపికాన్దగ్ధమివదహనమపి-భజ్జుమివ
ప్రభంజనమపి-బద్ధమివ పాశినమపి-హంతుమివదుర్దాం
తమంతకమపి - సన్నహ్యంత్యాకదాచిదప్యజ్ఞాతకార్య
విశేషతయా మహామాత్ర కరదలనమాత్రపరిజ్ఞాతగం

తవ్యదికా - గగనవీచ నిత్యవాసేన కదా ప్యనాగతాం

క్షేప్తమివ- విధ్యండమండలంవ్యత్యాసయితుమివవ్యత్యాసంకర్తుమివ -
చంద్రార్కదీపికాంనిర్వాపయితుం శమితుమివదహనమపిదగ్ధమివప్ర
భంజనంవాయుమపిభజ్జుమివ-పాశినంవరుణమపిబద్ధమివ- దుర్దాంత
మంతకమపిహస్తుమివ-సన్నహ్యంత్యాకదాచిదప్యజ్ఞాతకార్యవిశేషో
యయాసాతస్యాభావస్తత్తతయా-మహామాత్రస్యప్రధానస్య॥ని॥మహా
మాత్రాః ప్రధానానీ త్యమరః - మహా మాత్రో హస్తీపకేసచివేత్రి
హతూన్నతేతిధిరత్నమాలా-కరదలనమాత్రేణకరసంజ్ఞా మాత్రేణ పరి
జ్ఞాతాగంతన్యోగమనోద్దేశ్యాదిక్ యస్యాస్యా- గగనవీచ నిత్యవాసేన -

అనాగతాంకదాప్యనాగతాం-స్వయతిశేషః-మందాకినీంవీయద్గంగా-
సంభావయితుం బహుమంతుం-ఆపతతాపతా-వాహినీనాం నదీ
నాం॥ని॥ సేనానద్యోస్తువాహినీతివిశ్వః-పత్యేవస్థితయా-మహత్యాసేన
యాసాకమమరావత్యాఃశాఖానగరం ఉపగ్రామం॥ని॥యన్తులనగరా
త్పురంతచ్చాఖానగరంవేశభ్యో ర ఆగత్య-యుగపడేకదా-ఆహన్య
మానానితాద్యమానానిబహువిధానియానిపటహదివాద్యానిశేషాం ని
ఘ్నాన్మేణపరిపోషితానిఉపచిత్వానియాకరిలోకబృంహితా ॥ని॥ బృం
హితంకరిగర్జితమిత్యుమరిః - తైరుపబృంహితాః అభివర్ధితాయేభటకో
టిసాంసిన్తురాదాఃతేషాంకోలాహలేనకలకలలేన॥ని॥కోలాహలఃకలక
లభిత్వమరిః-అనాశక్తితఃఅస్త్వేషీతఃపరిభవేనతరస్కారేణఆతంకః మ

మందాకినీంసమ్భావయితుమాపతతాపత్యేవస్థితయా
వాహినీనాం-మహత్యాసేనయాసాకమాగత్య శాఖాన
గరమమరావత్యా యుగపదాహన్యమాన బహువిధ ప
టహది వాద్యసంఘోష పోషితకరిలోకబృంహితోపబృం
హితభటకోటిసంహనాదకోలాహలేనబోధయామాసు
రనాశంతిపరిభవాతంకసుఖశయితానమృతాశనాన్॥

౪౦॥ప॥కుర్ధ్యద్దానవయోధసిర్దయకరివ్యామగ్ధ భీమధ్వ
నన్నానాతోద్యనినాదకాతరపరిక్రందద్విగంతద్విపమ్
జాతమ్ప్రత్యతరిత తాగత మహతఃకప్రసక్త త్విణ ప్ర

నఃపీడాయైస్తేతథాపధాశ్చలేసుఖశయితాశ్చేతికర్తృభావయఃసుఖశయి
తాఃఅనాకులాశ్చితాత్ప్రగ్యాధః-తథాఘాతానమృతాశనాన్-బోధ
యామాసుఃప్రబోధయామాసుఃవ్యాకులయామాసురితియావత్ - రం
ద్రాన్వేషీకోవారంద్రలాభేఉపతేతేతథావః॥ ... *

౪౦॥ అ ॥ ప్రథమమేవతాపనశాపాట్భీతమమరపురంతదానీమతి
పతరశంసమజసిత్వాహ॥క్రుధ్యదితి॥క్రోధపిశిష్టాఃయేదానవాఃశేషాంని
దకాయంయథాతథాకరవ్యామగ్ధకరైస్సంతాడనం లేన భీషం యథా
తథాధ్వనంతియానినానాతోద్యనివాదిత్రాణిహస్తివాదేనకాతరాః అ
ధీరాని॥అధీరేకాశంప్రస్తుభీరుభీరుభీలుకాశత్యవగః- అతఏవప
రిక్రందంతఃప్రలవంతఃదిగః తద్విపాదిగ్గజాఃయన్తికాశత్ - ప్రాతఃఅత
శీత అనుత్రేషీతస్సక్త ఆగతోయామహతంకఃమనః పీడతస్యాః ప్ర

సంగః పసక్తిః తస్య ఊదవప్రత్యుభ్యత్ తోభవిశిష్టం-వింద్రంపురం- పు
నః-ఉద్భటాఉద్ధతాయాఅమరవమూఃతయానీరంద్రంసాంద్రం-జాతం
అజని-శంకితఃకోవాపరేభ్యోనవిభేతీతిభావః॥ ... *

౪౦॥ అ॥ తదానీంగశ్చితాధికారాణాం అనధికారాణాం చ ప్రజానాం
కుకల్పనాబహువిధాజాతేత్యాహ॥ సరుంధంతీతి॥ ద్విషంతశ్చత్రవః॥ ని॥
రిపావైరిసపత్నాదిద్విషద్వేషణదుహృదభిత్వమరః- నగరంసరుంధం
తిఅవృణ్వంతీతి-రుష్టాఃకుపితాస్సంతః -పథిసమాయాంతీతిఆగచ్ఛంతీతి-
ప్రాకరస్యాంతఃప్రవిష్టాభివ-సంప్రతిదారుణఃభయంకరః - రణశ్చల
తిప్రసక్తాభవతీతివ-సురపతిరింద్రః-జీవగ్రాహంజీవేనసహగృహీతభితి
ప్రజానాంసంఘేసంఘేప్రతిసంఘమిత్యర్థః- వీహ్నయాంద్విర్భావః -

త్యుభ్యత్పునరుద్భటామరవమూ నీరంద్ర మైంద్రంపు
రమ్॥ ౪౧॥ అపిచ॥ ప॥ సరుంధంతీద్విషంతోనగరమితి
సమాయాంతిరుష్టాఃపథీతీప్రాకారాంతఃప్రవిష్టాభివ
లతిరణోదారుణస్సంప్రతీతి॥ జీవగ్రాహగృహీతస్సురప
రిచితస్త్రైరమజ్ఞాతమూలాస్సంఘేసంఘేప్రజానాంనవ
నవమభసన్భిన్నభిన్నాప్రవాదాః॥ ౪౨॥ గ॥ తత్త్వణంచ
యుగవిగమయసంభిద్యమానసప్తార్ణవీనినాదశజా-వ
హేనకోలాహలేననాగరాణామవబుద్ధ్యవిద్విషామభి

స్వైరంస్వేచ్ఛానుగుణం॥ ని॥ మందస్వచ్ఛందయోస్వైర్విరభిత్వమరః-
తద్యథాతథా - నవనవంయథాతథా-అజ్ఞాతమూలాఃఅపరిజ్ఞాతమూలా
కారణకాః-భిన్నభిన్నాఃఆనేకవిధా-బహుప్రకారభితియావత్ - ప్రవా
దాఃవృత్తాంతాః-అభవకబహుపురిత్యర్థః-భవతేక ర్తరిలక్ - అపరిజ్ఞా
తకారణమథంకోవాసమ్యగ్న్యూయాదితిభావః॥ ... *

౪౨॥ అ॥ భగవానింద్రోపియుద్ధాయసన్నాహేతివక్తుంతదీయ యు
ద్ధయాత్రాక్రమమేవవణ్కయితుమారభతే॥ తత్త్వణమితి॥ తత్త్వణం తస్మిన్
సమయేనాగరాణాంపురజనానాం - యుగవిగమఃయుగ విపర్యయః
ప్రళయభితియావత్తస్యసమయేసమ్భిద్యమానాఉత్సృప్తవేలాయా స
ప్తార్ణవీనప్తసముద్రాలభవాయుగవిగమేనప్రసమ్భిద్యమానాంకలితే
త్యర్థః- తస్మానినాదభిశంకావహేనసంజేహజనకేన కోలా హలేన
విద్విషాంఅభిషేణనంసేనయాసహగమనం॥ ని॥ యత్యేనయాభిగమనమ

రాతదభీషేనమిత్రమరః, అతిబుద్ధజ్ఞత్వా-అనుల్లంఘనీయః అశతీకమ
ణీయః యస్తాపసశాపః తదగురుం రానాధ్యానాఘోరికృతః వికలికృతః-ఉ
ద్యమః ఉద్యోగః యేన సతథానాతోపి కర్మమహితేన ఘర్షణేన కశ్మీరవత్
వపరిజ్వలితః ప్రజ్వలితః మన్యః క్రోధోన్మనతథామూతః శతం మన్యవః
క్రతవోయన్యసంఘండ్రః॥ని॥ మన్వదైశ్చక్రతాక్రధిత్యమరః - శయనీ
యాత్ శయాతః ఉత్థాయ- ఉత్ప్రేక్షితః ఊహితః సమరగం గంభీరం
ద్ధోపక్రమః యయాతయా-శచీదేవ్యాసంభ్రమః త్వరాచస్తేహశ్చ సా
ధ్వసంభయంచ ఉద్వేగశ్చ త్రైస్సహవతన్యస్మిన్ కమణితత్తథా॥ని
ఉద్వేగౌతువ్యధాకంపావితిభానురః - ఉపసృత్య సమీపమాగత్య -
ప్రీత్యభావేన సుప్రాపేన-కాతశ్చేణ అద్ధైర్యేణ - హేమానద మామి

షేణమనుల్లంఘనీయతాపసశాపానుసంధానకశ్మీకృతో
ద్యమోపి కంఠరీరవత్పవకరిలొకబృహహితేన-పరిజ్వలిత మ
న్యశ్శతమన్యరుత్థాయ శయనీయా దుత్ప్రేక్షిత సమర
సంరంభయాశచీదేవ్యాససమ్ప్రమస్తేహ సాధ్వసో
ద్వేగముపసృత్య ప్రీత్యభావసులభేన కాతశ్చేణ మాన
దమాకురుసాహసమేవం విధం-ప్రేష్యంతామ్ప్రేషణీ
యాభివ్యభ్యభ్యమానోపితామవధూయపరిజనకరోద
స్తవిస్రంసమానసంవ్యానపల్లనస్సంరచ్ఛశిథిల పదక్ర
మస్సమా గమ్యచకిత సముద్బుద్ధదౌవారి జనోద్ధృట్ట
మానకవాటికామూల ఘంజీభవదనుక్షణాయా తామ

తిశేషః-సౌమంగల్యప్రయుక్తపూజాప్రదవీపం విధంసాహసం వ్యాపా
రం-మాకురు-త్వయాకతవ్యంనభవతీభావః॥ని॥ సాహసంతుదమో
దణ్డకల్పమరః-ప్రేషణీయాభ్యత్యాః-ప్రేష్యంతాం- కల్పభ్యభ్యమా
నోపి ప్రాప్య మానోపి-తాంశచీమవధూయతిరస్కృత్య-పరిజనకరా
భ్యాముదస్తముత్తిప్తం విస్రంసమానస్యలంబమానస్య సంవ్యానస్య ఉ
త్తరీయస్య పల్లవమగ్రంయన్యసః ॥ని॥ సంవ్యానముత్తరీయంస్యాదిత్య
మరః-సంరంభేణ సత్వరగమనేన శిథిలస్థలకపదక్రవః పదప్రక్షేపః య
న్యసః-చకితాః భీతాః-సముద్బుద్ధాః యేదౌవారిజనాః ద్వారపాలాః తై
రుద్ధృట్టమానేషిష్యమాణేయేకవాటికే తయోర్ములే ఘంజీ భవం
తః అనుక్షణం ప్రతిక్షణం లియాతాః యేచామరాః తేషాం యేవృత్తంతాః

తత్సమావేదనేనన్నహ్యంతఃప్రయతమానాయేచకుః యేచ వామ
నజనాః॥ని॥కుబ్జస్సంగ్రహిష్యతే స్యాత్ - ఖగోష్టహస్యవృత్తానా
నాథ - మాలామర - తైర్నిరంతరంసాంధ్రః ఆశించః ద్వారప్రకోష్ట భా
గోయ్యతస్తథా ॥ ని ॥ ప్రభూణప్రభుణాశించాబహిర్ద్వారప్రకోష్టక
ఇత్యమరః-అంతఃపురద్వారం-సమాగమ్య-కింకరాణాంకరాలంబనంహ
స్తసంశ్రయణమశ్యవాద్యశ్య-అగ్రతోతహితాంనిక్షిప్తా మపి - మణిమ
యీం పాదుకామనాలోక్యసైనికానాంసేనారక్షకానాం॥ ని॥ సేనార
క్షాసు సైనికాఇత్యమరః-ఆగమనంసహయాత్రామనాదిశ్య - వైసీతక
గ్యపరంపరావాహనస్య-రథాదేరితియావత్ ఆనయచమపి॥ని॥ పరంప
రావాహనంయత్తదైవసీతకమస్త్రీయామిత్యమరః- అనాకంఠ్య- అం

ర్హమృతైతసమావేదనన్నహ్యంకుః బ్రహ్మనజననిరం
తరాశిందమంతఃపురద్వారమనాద్యత్యకింకరకరావల
మ్బనమనాలోక్యసేనాతామశ్యగ్రతోమణి పాదుకామ
నాదిశ్యసేనీకాగమనమనాకంశ్యవైసీతకానయనమం
ఘ్రిభ్యామేవ పరిక్రమన్నాకం యస్యవృత్తి విజ్ఞాప
నాన్యధ్వనిమితాంసైనికావామాకుఃచితాభ్యాంధూ
లతాభ్యామాకుఃతేనచముఖేనకేవలమార్గయన్వచ
నానిచారాణాంఘ్రిపాదమివాతినస్సమోపస్థత్పర
మనివర్త్యసమస్తంరంభమగ్రతఃపచలత మత్తజంజ
యంతమవరుధ్యశంభవతైరతఃపురంకుఃకాయ నివేశ

ఘ్రిభ్యామేవపరిక్రమన్-అధ్వనిమితాంపుంజీభవతాంనివృత్తి ఫల కా
నివిజ్ఞాపనానిప్రార్థనాఃఅనాకంఠయన్-అకుంఠితాభ్యాం గ్రంథితా
భ్యాంధూలతాభ్యాంఅకుంఠితేనేషన్నమితేనముఖేనోపలక్షితః - చా
రాణాంకేవలంలేషామేవేత్యధః-వచనానిఅకంఠయన్-సింహపోత
మివ-అతిసంభ్రమేణఅతిత్వరయాఉపస్థత్సంఘమపం ప్రత్యాగతం -
అనివత్యఃఅనివార్యఃసమరేసంరంభఃఉద్యోగోయస్యసతథాధూతం-
అగ్రతపివ-చలంతం-గచ్ఛంతమాత్తజంభ్రతం-జయతంతం-శపథాస్సమ
యంబంధాఃజేషాంశతైః-అవరుధ్యనిరుధ్యత్యధః-అంతఃపురంకుఃకా
య-ద్వారద్వారే॥ని॥స్త్రీద్వారద్వారంప్రతిహరణశ్యమరః- నివేశయన్
స్థాపయన్-తతోపిబహిర్నిస్సరన్గచ్ఛన్- ఆలయస్యగృహస్యచాహ్య

యాంక త్యాయాం అశిందనామ్ని ద్వారప్రకోష్టభాగే - సమాసీతాం-క
త్యాయాం చ్చపుటాపరమరాయాంకాంచీ॥ని॥క త్యాయప్రకోష్టే హర్త్యా
దేంకాంచ్యాంమధ్యభటంధనఇతినానాథేమరః-అతిత్వరిత షీప్రం-ఆ
బధ్యమధ్యప్రదేశమావేష్టే శ్చత్యథః-ఆద్యవిధీముఖేడపసీతాంబంభోశిం
వజ్రమాదాయ-ఆధకపథేఆధకమాగే-ఉపసీతం- వారవాణంకంఞక
మవముచ్యధ్యత్వా॥ని॥ క-చుకోవారవాణోస్త్రీత్యనరః - అధిగోపురస
దేశంపురద్వారసమీపప్రదేశే॥ని॥పురద్వారంతుగోపురం- సక్షిణాభ్యా
శసవిధసన్నిక్రమై ఇతిచాష రః-ఉపసీయమానమాసీయమానం-మాతలి
నాసనాధంసహితంరథమారుహ్యసంకలంఅరణ్యంయథా థా చలంతః

యన్ద్వానిశ్చనిస్సన్నపిబసోత్తతోత్తో తమాల యబా
హ్యకత్యోంస మాసి తామబధ్యకత్యోమాద్యవిధీ ము
ఖోపసితామాదాయదమ్నోపివ ధృపథోపసితవ వము
చ్యవారవాణమధిగోపురసజితమాసియమానమారుహ్య
మాతలిసనాధంరథంరథమతిలక్ష్మ్యోజ్జులచలదశ రథుల
జ్ఞుసంకటందుగళమంగోపురద్వారసితీక్రమ్య నిజమపి
నాసీరమవ గాహమానోదానమధ్యమాధుమలంఘనీయవ
చనైరహంప్రథమికా ప్రతిజ్ఞాతవిజయైకకృతిభిర్నిరు
ధ్యమానశ్చంద్రోదయారంభసమబ్జస్యిత సాగర ప
వేలానియన్రితేతతాదుద్ధీవికాభిలక్ష్మమాణ దుష్టి

యే అమరావతభూమి యోధా ధైర్యం సంపన్నం కరుణాచాతనం ॥ ౧౦ ॥
 సంకటన్నాశు సంబాధభాగ్యమరణోపశాంతిమహిమం దుఃఖేన గచ్ఛతి - గోవు
 రంపురద్వారం. అతిలంఘ్యం జంపానీరమపి ॥ సేనామఖండనానీరమ
 త్యమరః అతిక్రమ్య - చానవానాచమారం సేనావపగహమానం ని
 శ్చలం నిత్యభక్తిః - అలంఘనీయానీలనాటిక్రమణీయానాచమారం యేమా
 నైః - అహంప్రకమికయా అహంప్రథం జయం గతిమాప్రథమం జయ
 నీతిచ ప్రతిజ్ఞాతిః జయం యే సైః - దీర్ఘతీర్థిరుద్యమానః - అపవిత్ర
 దోషయా రంభాసముజ్జ్వలభివృద్ధిః - పలాభిర్నిరంజితః దుర్యో
 సాగరభవస్థితిః ఉత్తిష్టాగ్రీవాయస్యాం వాడ్యే గ్రహకాయాన్యాయాం
 స్య సేనయేత్యర్థః అభిలక్ష్యమాణః దృశ్యమానః - దుర్విగ్రహః దుర్నివా

రః-సమరాగ్రహణయశ్యసజ్జిబహుశ్చిహగర్భయం కర్మధారయః-
సేనాముఖే - శరీరేణకేవలంతన్తాః తేజోత్పత్తిః ఆవాతిష్ఠతతస్థా - కౌ
వాతేజస్వీపరాభిభవంసమామానోయత్తుమకుర్వకసతత ముదాస్తజ
తిభావః॥ *

౪౩ ॥ అ ॥ దేవబలమసురబలంచేత్యుభయంపరస్పరం సముచితప్ర
తిపక్షలాభాద్యుద్ధాయసన్ననాహేత్యాహ॥భీమమితి॥అథఇంద్రోద్యమ
నానంతర తస్యేంద్రస్య - భీమంభయంకరం-పైన్యంకర్తృ- విద్విషాం
భీమేనభయంకరేణ॥ని॥ఘోరంభీమంభయానకమిత్యమరః-పశ్చిమేన- ద
క్షిణఃఉత్తరేణసాగరేణేవ-సమాగచ్ఛతసమాఘటత - సమాశ్లిష్ఠ్యతి

గ్రహసమరాగ్రహశ్చరీరేణకేవలమవాతిష్ఠతసేనాము
ఖే॥౪౩ ॥ ప ॥ భీమామ్మీమేనతస్యాథపైన్యంపైన్యేనవి
ద్విషామ్॥సమగచ్ఛతకల్పానైసాగరేణేవసాగరః॥౪౪॥
కించ॥ ప ॥ యావజ్జ్యోవలయావలీధశిఖరక్రూరప్రకా
రస్వనచ్చాపవ్యాపృతపాణిభిష్ఠప్రతితంనాసీరమాసీన్చ
తైఃతావదైవపతిఃక్వదానవపతిఃక్వేతిప్రవృత్తైఃక్రుధాసే

నారక్షిభిరేవతత్రమహాతేయుద్ధాయబద్ధామతిః॥ ౪౫॥

౫ ॥ తదనుశునాసీరపవస్వనాసీరముపేయషిచిరభుక్త

యావత్-యోధుకామశ్చస్త్రపాణిజీవనో-వాభటః రణమూర్ధనితూ
ష్టీవత-తేతిభావః॥ *

౪౪ ॥ అ ॥ తదానీముధయత్రతుబహుషయోధేషుసత్స్వప్రిప్రథమం
సురదైత్యేంద్రావేవఅన్వేషితవంతఇత్యాహ॥యావదితి ॥ జ్యోవలయే
నమారీవలయేన-అవలీధఃకూత్రాంతంశిఖరం-యస్యసతథాభూతశ్చా
సౌక్రూరప్రకారఃకూరజాతీయఃధ్వనంశ్చయశ్చాపఃతేషు వ్యాపృతాః
సంజితాఃపాణయోయేషాంతైః-భుతైః-నాసీంస్థప్రతితంవృత్యస్తం-
యావదాసీత్-తావదేవదేవపతిఃక్వ-ద్వానవపతిఃక్వ - ఇతిప్రవృత్తైః-
సేనారక్షిభిఃసేనాపతిభిరేవ-మహాతేయుద్ధాయ-క్రూరా-మతిః బద్ధాసీ
దిత్యన్వయః-సతిముఖ్యైకోముఖ్యాన్వేషణంకుర్యాదిత్యథః॥౪౫॥ *

అ ॥ స్వామినోదేవేంద్రస్య భృత్యసత్తాసాఫల్యద్యోతనార్థంచే వ

భటాతిసురభటాః పాతయితుమా రేభిరభిత్వాహ॥తదస్వతి॥ తదనుశు
నాసీరేదేవేంద్ర-స్వస్యనాసీరంసేనాముఖం- ఉపేయమ్యేవగతవత్సే
-చిరంభుక్తంయద్భర్తృపిండంకర్తురిక్ష్ణంద్రవ్యమితియా-ఽత్॥ని ॥ రిక్తం
పిండముభేనక్షేపితియాదవః-తస్యయదాన్యన్యంబుడాపనయనం - త
స్యసంపాదనంతస్యఅవసరఃసమయః తస్యలాభః ప్రాప్తిలేనసంభావి
తఃప్రాప్తంఉత్సాహస్సామర్థ్యంయేషాంలేషాంభావస్తతాతయా విమ
తానాంవిద్విషాంబలానీవ-స్వజీవితాన్యపితృణీకృత్యత్యణంమత్వేతితా
త్పర్యార్థః-సమరాభ్యయంచకోశానివిగతావరణకానిశస్త్రాస్త్రమండ
లానీవ-విధూయప్రకంప్యకాదాచిత్కఃభర్తురింద్రాద్విమాననా అసం

భర్తృపిణ్డాన్యన్యసమ్బాద నావసరలా భసమ్భాఃతో
త్సాహతయాత్పణీకృత్యజీవితానిమతబలానీవ-విధూ
యసమరభయఙ్చవికాశాని వశస్తాస్త్రమండలాని - వి
స్తృత్యభర్తృవిమాననాఃకాదాచిత్కఃపుత్రదారపరిభ
వానివ-మనాగప్యనపేత్యజయశ్రియ మనుపతస్త్రీమవ
మిత్రవరూధినిం - హేమ్యంతశ్శరానలార్చిషిశరీరాణి
చేవ్యంతశ్శరదిస్తుసుందరాణియశఃకన్దశాని-మహిషానివ
మతంగజాః-సారమేయానివసైన్ధవాః-పాంసుకణాని
వపదాతిగణాః-మశకానివమహారధికాః - కుసుమవి
హారానివకున్తతోమరముద్గరప్రహారాః-పటవాసవ్య

భావనాశ్చపుత్రదారైః పరిభవాఃవవిస్తృత్యఅనుఽతంతిం ఆగచ్ఛం
తీం-మిత్రవరూధినిమివజయశ్రియంమనాగప్యనపేక్ష్య - శరానలస్యా
చ్చిషిజ్జ్వలాయాం శరీరాణి హేమ్యంతః హేమామంకరివ్యంతః శర
చందురివసుందరాణియశసాంకందశానినవాంకురాణీశ్వర్తః॥ని॥కదశీ
పృథుమృగయోఃకందశంతునవాంకురభితినానార్ధరత్నమారా- చేవ్యం
తఃపోవ్యంతః-వధృయివ్యంతభిత్వేకఃపాతః-మతంగజాఃమహిషానివ
సైన్ధవాఃహయాః॥ని॥హాయసైన్ధవసప్తయభిత్వమరిః-సారమేయా
నివశునకానివ॥ని॥కౌలతేయస్సారమేయఃకుక్కురోష్మగంశకభిత్వమ
రః-పదాతీనాంగణాఃపాంసూనాంకణాఃపానిలవలశకణాఃమభిత్వ
మగః-మహారధికాః॥ని॥అస్త్రానంసారధిచాశ్వాన్రక్షస్యభ్యతయోన
రిః॥సమహారధిసంజ్ఞస్సాగ్ధిత్వాహుర్ముద్గకౌశివాః॥ని॥వ-కుంతైః

ముద్గరైః తోమరైశ్చ ప్రహారా తాడనాని-కుసుమానాం విహారా వి
కిరకాః వ-బాకానాం పృష్టిం పటవాసస్య గన్ధమాన్దస్య వృష్టిమివ॥ని॥పిష్టా
తః పటవాసక ఇత్యుచరః పన్యమా నా మన్వానాః హన్యమానా అపితాడ్య
మానా అపి హర్షాబ్జహనేన ముఖరాహరిణార్భకేషు మృగశిశుమనఖరా
యుధాశవసి హాశ్విన్॥ని॥సింహస్తునఖరాయుధఇతి యాదవః-రాజిలేషు
జలస్సర్పేషు॥ని॥అలగదోజలవ్యాళస్సమా రాజిలమండుభావిత్యమరః
చాగాంతకాశవగరుడాశవ॥ని॥నాగాంతకౌవిష్టురధ ఇత్యమరః - కదళీ
నాం వ-శీమం..తావళామదగజాశవజీర్ణశాల్మలీజరతిగంపాకః తస్యాగు
త్తేషుః షేషుః॥ని॥పిచ్ఛిలాపూరణీమోగాస్తిరాయుశ్శాల్మలీదన్వయోరిత్య
మరః దవానలాశవ॥ని॥దవోవనహుతాశన ఇత్యమరః-దానవేషునిశ్చంకం

శీమివ బాణవృష్టిమపి మన్యమానాః - హన్యమానా అపి
హామోక్షహాసముఖరానఖరాయుధాశవహరిణార్భకే
షు-నాగాంతకాశవరాజిలేషు దత్తావళాశవకదళీవనే
షు-దవానలాశవజీర్ణశాల్మలీగుత్తేషు-నిశ్శజ్జామవగా
హమానాదానవేషు-ప్రహరంతఃపరశ్చదైః కృంతంత-
కుంతేర్నిపాతయంతః కృపాణికాభిరభిఘ్నంతశ్చతేఘ్ని
భిఃఖండయంతోభిండివాలైరవకిరంతశ్చరజాలైరపవిధ్యం
తశ్చశ్శూత్రైఃక్షిణ్వంతఃక్షేపణికాభిరవబద్ధంతఃపాశైర
మృద్ధంతఃపరిమైరాకషణయంతో లక్ష్మణైరావిద్యంతో

నిర్భయం యథాతథా అవగాహమానాః పరాక్రమమాణాః పశ్యంతైః ప
రశుభిః ప్రహరంతఃకుంతేః కృంతంతఃభిందంతః-కృపాణికాభిః అసిః
నిపాతయంతఃశతేఘ్నిభిః లోహయంత్రైః అభిఘ్నంతః-భిండివాలైః దా
త్రైఃఖండయంతఃశకలయంతః-శరజాలైరవకిరంతఃప్రవిక్షిపంతఃశక్తి
శూత్రైరపవిధ్యంతఃవినిఘ్నంతఃక్షేపణికాభిః నౌకాదండైః॥ని॥నౌకాద
ండైఃక్షేపణీస్యాదిత్యమరః-యద్వాక్షేపణికాభిః లోహప్రహరణోపయో
గిభిఃజాలభైః॥ని॥నౌకాదండకాలభేదేక్షేపణీతినానార్థరత్నమాలా-
క్షిణ్వంతఃవినాశయంతః-పాశైఃజుభిః అవబద్ధంతః-పరిఘైః అపమృ
ద్ధంతఃఘాతయంతః-లాంగులైః హస్తైరాకషణయంతః - ముసలైరావి
ధ్యంతః అభిఘ్నంతః-జయధ్వజానపహరుతో వారవాణాకంచుకాక-

ని॥ కంచుకో వారణోస్త్రీ త్సమః - అవధిందంతఃవిదారయంతః - ధ
సుషాంగుణామాహ్రిః ॥౩॥ మోక్షజ్యోతిఃజిహ్వగుణత్యమరః - విచ్ఛిం
దంతః-సారధీన్విసంసయంతః - ఆధః పాతయంతః - రక్తవాహినీఃర
క్తనదీః- ప్రవతాయంతః ఉత్పాదయంతః కటపూతనాః పిశాచసశే
షాన్ ॥౪॥ భైరవీశాకినీడాకిన్యస్రవాకటపూతనేతిహలాయుధః యద్వా
కటశ్వవః-తద్భక్షకాశ్చ తాఃపూతనాశ్చేతిశాకసాధికాదిత్వాత్సమా
నః ॥౫॥ శ్రోత్యంబుసేకవిగ్రహజగదేశవరదేశవేచకటః ॥ పూతనా
రాక్షసీపథ్యేశివరత్నమాలా-పాగోపయంత్యస్సంతోషయంతః - రక్త
ధారాభిశరీరాణిలింపంతః- కరచుకస్విశ్వేశికవారః - అంత్రా
ద్యేవబృహన్నాథ్యవనమాలికాః ॥౬॥ ఆంత్రపురీషధుల్లస్త్వీత్యమరః -

మునతైరపహరంతోజయద్వజా నవధిందంతోవారవా
ణాన్విచ్ఛిందంతోధనుగుణాన్విసంసయంతస్సా తధీ
న్ప్రవతాయంతో-రక్తవాహినీః-పరితోషయంతః- కట
పూతనాలిమ్పనశరీరాణిరక్తధారాభిరావేష్టయన్తః
కరేష్పాంత్రమాలికాః - పరిక్రామంతో ముండమం
డలేమ-పరిష్టలంతఃకబంధేమ-అపశ్యంతః పుత్రానపి ర
దేహతా నతృప్యంతో యూధంయూధమపి నిపాత్యా
ప్రతిభటాపిసుదభటాస్సాఫల్యమనైమ రక్షి సాహస్ర
మమరపతేః ॥ ౫ ॥ ఆదిశ్యవతత శ్వతమన్య రంతక

ఆవేష్టయంతఃఆవేష్టంనకుర్వంతః-ముండానాంకరోటినాం మండలేమ
ని॥ శిరోస్థిమృతకరోటిస్త్రీకపాలంముద్దమస్త్రీ యామిత్యమర భాసహ
రా పరిక్రామంతఃచలంతః-కబంధేమకపమూర్ధకశేబరేమ ॥౭॥ కబం
ధోస్త్రీక్రియాయుక్తమపమూర్ధకశేబరమిత్యుచితః రజేమ హతాన్
పుత్రానశ్యపశ్యంతః-ప్రతిభటాన్ప్రతిభటుంధాన్ యూధం యూ
ధంసంఘంసంఘంవిఘ్నాయాంబద్విభావః ॥౮॥ సావ్య అప్రతిభటాన్అప్ర
తిభట్యంతఃవిబుధభటాన్ అమరపతే అమర సంత్రాఫల్యం సాధక
శ్చ-అనైమంనిస్కంశంనైమ-సాత్వాత్కటక-పిముత్యకర్త
వత-నితాంశముచ్చితోపాహరణభర్తృసన్నధో-పరాక్రమం న
వత-నితాంశముచ్చితోపాహరణభర్తృసన్నధో-పరాక్రమం న

అదిశ్యేతి

తతశ్చ తమన్యరింద్రః - సేనాముఖేనాసీరే- అగ్రతఃఅంతకం-అస్యాం
తకస్య సేనాముఖస్య వా - పాశ్వకయోః - పవనపావకౌ వాయ్వగ్నీ
అస్య పృథ్వః పృథ్వభాగేచ-పుణ్యజనేశ్వరంఽన్యః- అంతికే సమీప
వీచ-అహవహహూరాన్సభాజయితుంబహుమంతుంధనదం-విద్విషాంశ
రూక్మాం॥ని॥ ద్విద్విపక్షాహితామిత్రదన్యశ్చాత్రవశత్రవశ్చత్యమరః -
అధ్వనిఅపాంపతింవరుణం॥ని॥ప్రచేతావరుణఃపాశీయాదసాం పతిరపు
తిరిత్యమరః- శిబిరేసేనాసన్నివేశే ॥ ఆయుధక్షతా భిషజీతుంచి
కిత్సితుమాశ్వినేయావశ్వినౌ - నిశీధిన్యాం యోద్ధం శీలం యా
సాంతాసాం - వైరివరూధినీ నాంవైరిసేనానామ్ - నిశేవమాభూది
తీసంతతంవాసరస్యలహ్మః భావాయవతనాయ ॥ని॥ భావ స్సత్తా
స్వభావయోరితినానాథకమాలా - అభితస్సవతఃప్రకాశయితుంస

మగ్రతస్సేనాముఖేపార్శ్వయోరస్య పవనపావకౌ పృ
థ్వతోస్యపుణ్యజనేశ్వరమంతికవీవధనదమావహహూరా
న్సభాజయితుమ్మధ్వనిశిబిరేచవిద్విషామపాంపతి మా
యుధక్షతా భిషజీతుమాశ్వినేయా నిశీధినీ యోధినీ
నాంవైరివరూధినీనాంనిశేవమాభూదితి సంతతవాసర
భావాయసహస్రభాసుమప్యాది శ్యాభిలః ప్రకాశయి
తుంప్రతీక్షమాణో విజయశ్రియం పరిశంక మానశ్చే
త సి తా ప స శా ప వి పా క మా క స్త్రికం కి
మప్యశీకనభోవిభాగసీమాధిపత్యలక్షణాంలక్ష్మీముద్దిశ్య

హస్రభాసుమప్యాదిశ్య - విజయశ్రియంప్రతీక్షమాణోపేక్ష మాణః చే
తసీతాపసస్యదుర్వాసనశ్చాపస్యవిపాకముద్దిశ్యపరిశంక మానః బిభర్షే
కిమప్యశీకంఅన్మతం ॥ని॥ అశీకత్యప్రియేన్మతశ్చత్యమరః - యన్మభో
విభాగస్యసీమాయాఃఅధిపత్యంతల్లక్షణాంతత్స్వరూపాంలక్ష్మీముద్దిశ్య
కలహాయమానయోర్యుద్ధంతోర్మరమరాసుర వాహినోః దేవాసుర
సేనయోః॥ని॥సేనానద్యోస్తువాహినీత్యమరశేషః - అజ్ఞానేన విజృంభి
తఃప్రసక్తఉపాలంభఃనిందాతజ్ఞం- తద్భవంఉద్ఘాతం- పాతాంతరే
తజ్ఞానవిజృంభితం-భావేక్షః- అజ్ఞానస్య విజృంభణిత్వధః - తస్య
ఉపలంభఃఅనుభవస్తస్మాత్సంభవయత్సన్నమిత్యర్థః - పాపేస్తీనః పే

తామహస్యఅట్టహాసంక్ష్యేశితమివస్థితం-అనభ్రమేషుగహితే దేశభృతిశే
షః - కాలే గగన భృతి వా - దారుణం భయంకరం - ఆకస్మికమ
జ్ఞాత హేతుకమిత్యర్థః - ఘన స్త్రుతంఘనఘజ్జనం - అశ్వణోత్ శ్రు
తపాక్షాశ్రుణోతేకతరలిజ్జ - మహద పరాధీకో వా భయం నప్రా
వృయ్యాదితిభావః ॥ ఆ ॥ తదానీ మంద్రస్య దుశ్శ కునం జాత మిత్యా
హద్యాభ్యాంవాక్యాభ్యాం॥ప్రహితభృతి॥ సేనాముఖేనప్రహితోపి ప్రేరి
తోపిపవనః-పదేపదేప్రతిపదః*వీఘ్నాయాంద్విర్భావః ఆవేద్యం విజ్ఞా
ప్యం ఆవేదయతుం ఆవశ్యతే ఆజగామేతి యత్ - తదేవ పవనా
గమనమేవ-తస్యేంద్రస్యైతికూలపవనలక్షణందుర్నిమిత్తందుశ్శకునం
పరిణమేపరిణతంబహువ-ప్రతికూలపవనస్యదుర్నిమిత్తత్వంశాకునశా

కలహాయమానయో రమరా మరీ వాహిన్యో ర్జ్ఞాన వి
జృంభితో పాలంభసంభవమట్టహాసమివ*మేష్టనోఘ
న స్త్రుతమనప్రవీవ దారుణమశ్వణోత్ ॥ గ ॥ ప్రహితో
పిసేనాముఖేపవనఃపదేపదేయదా వెద్య మావేద యి
తుమావవృతేత దేశతస్యప్రతికూలపవనలక్షణం దుర్ని
మిత్తంపరిణేమే- అనంసతచకరాదస్య దంభోశి స్తద
స్యాయుధవిద్రంససమశనిపతనం చేతి ద్వేధా బహువ
దుశ్శకునం ॥ ౪౪ ॥ అత్రాంతరేరణహతోభయ సైన్య
యోధనిభిః మర్థితయాతపనసమంతాత్ - ఉద్దామ

స్రైప్రసిద్ధం ॥ శ్లో ॥ రజస్వలాచవిశ్వస్తానంయుఖిపదనస్తథేతి ॥ అస్ర
సతేతి॥అస్యక గాడ్డంభోశిఃఅశనిః ॥ని॥ దంభోశినిద్వయోరిత్యమః -
అనంసతఅపతనీయత్ తదేక మాయుధస్యవిద్రంసనంస్థలనం అశనిప
తనవజ్రపాతశ్చేతి ద్వేధాద్విప్రకారందుశ్శకునందుర్నిమిత్తంబహువ
శ్లో॥మార్జారఆగతశ్శూన్యకుంభోఎగతవాసికః॥అస్త్రప్రభంశో ప జ పా
తః॥ప్రయాణేహనిదామతాభృతిశా కనశాస్త్రోక్తైరేతభావః॥౪౫॥అస్త్రే
వప్రాతికూల్యాత్ప్రీయోపిరకీయవస్థితీత్యాశయేనాహ॥ అత్రాంతరి
రక్షతిఅత్రాంతరేఆస్మిన్సమయే రిణేహ తాః యే ఉభయ సైన్య యో
ర్యోధాఃత్రైనిఃస్థిగ్ధంమండలంయస్యతస్యభావఃసూక్ష్మమి-॥౪౬॥ ద్వీప
మాపురుషాలోకస్మాన్మండలభేగినో-పరివ్రాజన్వైముక్తశ్చరణేభా

భీముఖోహతఇతిశాస్త్రాదితిభావః సమంతాత్పరితః- ఉద్ధామాః బలా
ధికాః॥ని॥ఉద్ధామస్తుబలాధికఇతిహేమః-యేదానవాఃతేషాంధనుగ్భ్యః
నిగళంతఃనిస్సరంతఃఉత్సృప్తఃప్రబంధఃపక్షసంబద్ధోయేషాం తథావి
ధా యేనారాచాబాణవిశేషాః॥ని॥ప్రత్యేశనాస్తునారాచాః పక్షోవా
జప్రేమాత్తగత్యమరః-తెర్దారితయా భిన్నతయాచ తపలః శనైస్తీ
రోభూత్ అంతర్దధే-ప్రతికూలవిధిఃకథంవామిత్రంనవిఘటయేదితిభావః
౪౬॥అ॥తదానీమసురాణామనుకునులస్సమయస్సంప్రాప్త ఇత్యాహ॥
అతీతి॥ఆకాంక్షేఅసమయేద్యుచ జేస్సూర్యసృజపక్రమాదంతర్ధానా ల్
ఇమజాలస్యబాణసంఘస్యవృషైః ॥ ని ॥ ప్రతీరోపకమద్వయో రిత్య
మరఃఅతిప్రబంధాదత్యంతావిచ్ఛేదాత్ - నక్షత్రాణాం ప్రకాశో నా
స్తీతిభావఃరిపూణాంసురద్విషాంతమిస్సారాత్రిః॥ ని ॥ తమిస్సారామనీ

దానవధనుగళదున్నబంధనారాచ దారితతయాచత
నైస్తీరోభూత్॥౪౬॥ప॥అతి. పబంధాదేమజాలవృషై
రపక్రమాచ్ఛద్యుచ జేరకాంక్షే॥అనీతమిస్సా జయదా
రిపూణామ్మదేళిమాభాగ్యపరమ్మరేవ॥ ౪౭॥ గ॥తత్తణ
చ్చుప్రసన్నతాపచీయమానమమరబలమపక్షీయ మా
ణమాత్మబలంచనిరీక్షితమపృతిభీక్షితస్తరక్షవభవ బుభు
క్షేతాదందశూకాశవపండఘట్టితాబద్ధాశవృషజమ్భు
నముచివిరోచనముఖామహాసురా స్సరభ సమవముచ్య

రాత్రిరిత్యమరః-పచేళిమాఫలోన్ముఖా * పచలేః శేళిమత్ప్రత్యయః
ఆదంతలక్షణప్రాప్-భాగ్యస్సఅసుకూలదైవస్య ॥ ని ॥ భాగ్యంప్రీతయ
తిర్విధిరిత్యమరః-పరఃపరేవపంక్షిరివ॥ ని ॥ రేఖాశిరావనిర్వీధీశ్రేణి ప
క్షిరపరంపరాతిరభావః- జయచావిజయప్రదాలనీత్ ॥ అభవత్ స్వప్ర
తిపక్షమిత్రభేదేస్వాసకూలకాలేకోవా జయం న ప్రాప్నుయా దితి
భావః॥౪౭॥అ॥జయప్రకాశమేవవణాయతి॥తత్తణమితి॥తత్తణంచపునః
అనుక్షణంప్రతిక్షణం* వీష్ణాయామవ్యయీ భావః ఉపచీయ మానం
స్వయమేవవృద్ధిం ప్రాప్యమాణం * కమకతకారి శానచ్ అపక్షీయ
మాణమాత్మబలచక్షీ-బ॥అతితిక్షవఃఅనహమానాః ॥ని॥ తిలిత్యుః క్ష
మితాక్షమీత్యమః - త్సుధితాః త్సుధీడితాః ॥ని॥ బుభుక్షే తస్మాన్మృదు

తత్తత్సమరః-రూప్తా ఇతిభావః - బల్యావయోమహారాక్షసాః సరభసం
 సత్వరం యథాతథావావాణంకంచుకం లోహమయం అవముచ్యధృ
 త్వాగోధాతిర్యగ్గతువిశేషఃతచ్చమన్త్రిశంలంగుళిత్రాణం కవచం-
 యద్యాగోధాసంజ్ఞికంచ తదంగుళిత్రాణంచైత్థి కిమధారయః || ౧ ||
 కోటిరస్యాటిసిగోధాతలంజ్యూమాతవారణఇత్యమరః - అవబధ్యఅక్ష
 యైరక్షిణైశ్శరైఃపూరితఃఉత్సంగస్సమీపప్రహాయస్య సఖిభాఃధం ||
 ౧||అంగస్సమీపఉత్సంగఃత్యమరః-నిషంగతూణీరం || ౧ || తూణోపా
 సంగతూణీరనిషంగాశ్చమధ్యాయోద్ధృం రి- సునహ్యఅవబధ్య ఆ
 యోజితాఃబద్ధాః ఖరాఃఅశ్వతర్యుతురీ యస్యసఖిభాఃధంతాంగం
 రధం || ౧ || శతాంగస్సర్పిందనోరధశ్శరైః-అభిరుహ్యనిటిశముపాశేష
 భుక్తుటివిభంగంభ్రాశకలం || ౧ || తప్రదీప్రమీలాభుక్తుటిక్కుటభూ
 క్తుటిస్త్రీయామిత్యమరః-అవధ్యసంబద్ధంకీర్త్యా పీరపాణయ్యధష్వా
 వారవాణమవబధ్యగోధాంగుళిత్రాణమపి సేనహ్య
 నిషంగమక్షయశరైఃపూరితోత్సంగమధిరుహ్య శతాంగ
 మాయోజితఖరతరంగ మాబధ్యనిటిశేష భుక్తుటి వి
 భంగమాసేవ్యవీరపాణమాలంబ్య సంశ పకవ్రత మయ్య
 నుజ్జాశ్యసరస్వమాపూరయంతీఽబ్జుఖాని గుణధ్వని
 భిరవభ్రంశయంతోగగనతలాదుచూన్యట్టహాసైర్వి స

కారానికంమాదకద్రవ్యసేవనం || ౧ || పీరపాణతయత్పాన వృత్తై భావి
 నివారణత్యమరః-ఆసేవ్యకృత్వాసంశ పకానామసురీ ! విశేషాణాం-
 యద్యాసంశ ప్రకాయధానిచిన్తానభ్యంతరి || ౧ || సంశస్తకాస్తుసమ
 యాత్సంగ్రామాదనివహితనఇత్యమరః - వ్రతం నియమం అలం బ్య
 పరస్పరమనుజ్జాశ్యశిశాంముఖానిగుణస్యమౌర్వ్యోగోద్ధృతిభిః || ౧ ||
 మావీణ్యాశింజినీగుణఇత్యమరః-అపూరియంతిగగనతలా దుచూన్య
 పితారికాలపి || ౧ || తారకావ్యుడువాస్త్రయాపిత్యమరః - ఆటపనైఃఅ
 సస్రంశయంతిపాతయంతిః వీక్షితుమాగతౌతినేర్ధానాంచారణానాం
 దేవమోనివిశేషాణాంహంజిలాని ఖడ్గానాంకంపనేనవిసంజ్ఞయంతి
 మూఢాణాం ప్రాపయంతిసమరస్యపరంభేణఉద్యోగసేవ కలహే
 నరణేన || ౧ || రణాంకలహవిగ్రహాఃత్యమరః- ఆసూరితితుంశలయస్యస

తథానిధంకమణుండినంభిక్షుం చారదమితియావత్ || ౧ || భిక్షుః పరిత్రా
టామకాదీత్యమరః - విస్తాపయంతః ఆశ్వర్యం ప్రాపయంతః ఊరువేగేన
సాదాతంపత్రిసమూహం || ౧ || పాదాతంపత్రిసంహతి రిత్తమరః - ఉ
త్సాగయంతః నిస్సారయః పరిఘాతా మాయుధ విశేషాణాం ఆఘాతై
స్తాశనైః || ౧ || పరిఘః పరిఘాతన ఇత్తమరః - రథాణాం పరిమాణయంతః
శక్తిలయంశః * మాణాశ్చ బ్రాతతగ్రోతీతి జింతాల్లటశ్చ త్రాదేశః - క
గాణాంతాళికాభిః తాడజైః హయాన్విద్రావయంతః నిహాసయంతః
అంగుళీభిః | త్రజేన పీడనేన గ్రహణేన వా - అధవాలింగుళీనాయం
త్రజేన స్ఫోటేన మతంగజాణాం విఘాతయంతః భ్రామయంతః సంవ
లేప్రళయోయోమారుతః తేనావతితః భ్రామితః స్సాగరే లవర్తతః

జ్జయంతః భిక్షురచ్చరణేన పీక్షితుమాగతాని సిద్ధచారణ
మండలాని విస్తాపయంతస్సమరసంరంభే జైవకమణ్ధి
నమపికలహనందిన ముత్సారయంతః పాదాతమూరు
వేగేన పరిమాణయంతో రథాన్ పరిఘాభిఘాతై విద్రా
వయంతో హయాన్కురతాళికాభిద్విఘాతయం
తో మతంగజానంగుళీయం త్రజేన సంవశిమా రుతావ
తితసాగరగతాదుదశశవక్రవివరోల్లసల్లేలి హస
నిజరసనావలోకనసాధ్యసద్వస్తచేతనమాసాద్యసేనా
ముఖే నివిష్టచుంతకమపహృత్య తదియ్యమేవ కాలదండమ
మోఘమభ్యుత్థ్య తేనైవ తమాదిమంజయమాపేదిరే || ౧ ||

తద్వద్ధురణ్యేవక్రవివరేవదనవిలే ఉల్లసంతీలేలిహానా సృక్వలేహ
నంకుర్వాణామనిజరసనా - యద్వా లేలిహానస్సక్వతేత్సద్విశీరస
జిహ్వా || ౧ || లేలిహానోద్విరసనోద్వాళిః కంభినస ఇత్తమరః - తదవ
లోచనాజ్జులేతసాధ్యసేన ధ్వస్తానస్తా చేతనాః ప్రాణినో యస్య
సంప్రకాశితచేతనోద్విత్యమరః - సేనాముఖే నివిష్టం ఉపవిష్టం అం
తః | యం || ౧ || వైవస్వతోంతక ఇత్తమరః - తదియ్యమమోఘం
కాలాంత మపహృత్య కర్ణధృత్వా తేన దండవైవ తమభి హత్య
కాలాంత ప్రాధమికం జయం ఆపేది రేప్రాపుః * ఆఘా
ర్వాప్రదేశకతరిలిట్ ఇంద్రనిగ్రహకారిమునాపాశుః తే స్వానుగ్రా

హృదయేతి దానవాఃకథంజయంనప్రాప్నుయూరితిభావః॥౬౪॥అ॥ తతఃపృ
త్యురపిమరణవేదనామాపేత్యాహ॥కాలేత॥ యద్యతఃపాతంతాడితం
అంతకం నేతుంమృతానాంస్థానం ప్రాపయితుంఅస్యైస్త్వస్యైఃకొంత
కఃనవిద్యతేతతఃకాలదండహతస్యఅస్యా తకస్యక-రే ప్రాణాబఘూ
ణికరేబభ్రమురిత్యధఃః ః ఘూణాభ్రమణే అస్తాస్సగోడేకతకగిచి
ట్ - స్వస్త్వాప్రాణేవైవైవహృతేఅత్తహత్యాస్యాదితిభయత్స్వ
ప్రాణహతృకరింతకాంతరస్యాభావాదంతకొపినకటమాపేభిషా
ర౧॥అ॥అగ్నిరవ్యప్రీవపీడామాపేత్యాహ॥పాశ్వేతాతస్యనేనాముఖ
స్యపాశ్వేతఃపాశ్వేతఃసార్వభృత్తకస్తసిః - పరేయమపీడాకరభ్య
అన్యైకేచిదనురథటాఃఅతిచిరంఉపరొధఃతారకాది ప్రాచీనానుభవ

ప॥కాలదండహతస్యాస్యకంరేప్రాణాబఘూణికరే ॥

అంతకంయద్యతంనేతుమంతగోన్యోనవిద్యతే ॥ ర౧॥౫॥

పార్శ్వతేస్తస్యపరేకజీవినోన్యరోధసం వధితప్రతి

ఘాతలవ్యతికరినశేషభీషణజ్వాలాకలాపదురాపమపిప

రివృత్త్యాతవేదసంప్రశమయ్యపరుషహుంకారభయం

కరైర్ముఖమారుత్తైరస్యదుస్సహంజ్యోతి రపకృష్యవా

హనంమేషమగ్రచరణగ్రాహ మాహృత్య శక్తిమపిబ

లాదస్యహస్తలదరైలెల్లజ్యోయమన్నహరిః క్రతుఘ

తఃమహానసేనిరోధః - అయమధఃశృంకరసంహితాయాం పసి

ద్ధః-తేనసంవధికతఃవృద్ధిస్సాపితఃప్రతిఘపివరోషవివలనలః॥౬౫॥ప్ర

తిఘారుడగ్రాధౌస్త్రియావిత్వమరః - తస్యవ్యతికరణంబు పాశ్వేత

పభీషణోయోజ్వాలాకలాపస్సంఘఃతేనదురాపదుగ్రాహవంజాన

వేదసంపరివృత్త్యావృత్త్యాఅస్యఅగ్నిదుస్సహంజ్యోతిస్తేజః రోషేభరే

హుంకారాఃస్థైర్యంకరైఃముఖమారుఃప్రశమయ్యశాంతం ప్రాప

య్య అస్యాగ్నిర్వాహనం మేషంఅగ్రచరణగ్రాహం అగ్రేవ రేణ

యోర్ధ్వసీతౌఅస్యాగ్నేహక సతలాగ్నిక్తిమాయధం బలాదపృ

స్థ్యైః అరైలన్నహఃఃఽలన్నహరాహవ్యం హుంతంహతీతహస్యచాహఃఽ

ఽనామప్రసేద్ధిఃసర్వరాణామపశదకిరీచః॥౬౬॥హీనోఽతవోజాల్మకస్యమ

రేణాగ్నిగోతేః శస్త్రేణాగ్నిపవమగ్నిముకంధేగ్నిగ్నావయతశమ

యతమహానసేషు పాకగృహేషు॥ని॥సమానారసవత్త్వాంతు పాకస్థానం
మహానసమిత్యమరః-ఆపూషికానాంభక్త్యకారిణాం॥ని॥అపూషికఃకాన్త
వికౌభక్త్యకారణమిష్టిత్వమరః వశేకామేవిషయే * వశాంతావిత
ధాతోఃపచాత్త్వాదచ్చిత్వయః-ఎనమగ్నింనిశీపతనివేశయతమైవంమై
వంఏవంనకార్యమిత్యథః-ఉచితేఃప్రజ్వలనానుకూలైఃముఖమారుతై
రేనమగ్నిమద్భోధయతప్రజ్వలయత- అమరావతీమద్యైవదగ్ధమనమ
గ్నింహస్తేకురుత-రేరేబాలిశాఃమూర్ఖాః॥ని॥హీనసంబోధనేతు రేణ్య
మరః-అజ్ఞేమూఢయథాజాతమూర్ఖవైధేయేబాలిశాగతివ - అయమే
షబాడబఃప్రాప్తాణిబడబాసంబధీవ ॥ ని ॥ ద్విజాత్యగ్రేజన్మధూదేవ
బాడబాగత్యమరఃశిఖాంచూడాంఅచిశ్చ ప్రదశయతిపరిత్యజతవి
సర్జయతగతిపరిహసంతఃశ్లేషభంగ్యాపరిహసంకుర్వంతఃపరిశీపంతః

జాంహవ్యవాహనామనిజకరాపశదఃతదదగ్నివాక
పయతేనముదకుంభైనిశీపత్యైన-మాపూషికానాంవ
శేమహానసేషు మైవంమైవముద్భోధయతే నముచితై
ర్ముఖమారుతైహస్తైకురుతదైనమద్యైవదగ్ధమమరా
మతీంపరిత్యజతరేబాలిశాబాడభోషుంశిఖాంప్రదశ
యతీతి పరిహసంతః షణ్మస్తజకయంతస్తాడయంత
శ్చపలాయయామాసురసురభటాః॥గ ॥ తతస్సమిత్యా
హితమసురభటైస్తదత్యాహితమాలత్యసఖ్యు రాశుశు

అసురందయంతఃతజకయంత్యభధ్నయంతఃతాడయంతఃప్రహరంత
శ్చాసురభటాఃఎనమగ్నింపలాయయామాసుఃప్రధావయా మాసురి
త్యథః*పరేత్యుపసగాత్పరస్యగత్యథఃస్యథాతోహేతుమణ్నిజం
తస్యయోరెఘతస్యోపసగత్యాతావితలత్పైరూపం - శత్రుకరగృ
హీతఃకోవాపీదాంనప్రాప్నుమాదితిభావః॥ అ ॥ స్వమిత్రసాస్యాగ్నేర
సురకృతాం వీడామసహమానోవాయుః స్వమిత్రాపరాధి నస్తాన
సురాస్పాధీతుం పశయోచితరూపమాదాయవవావిత్యాహ॥తతగతి
తతస్సమితీయుద్ధేని ॥ సమవాయస్త్రీయాంసయత్సమిత్యాజిసవిద్య
ధగత్యమరః - అసురభటైరాహితంఅనిష్ఠితంకృతమితియావత్ -
సఖ్యోఽశుశుక్షణైర్గేహి॥ని॥ శిఖావానాశుశుక్షణిర్నిమరః - అత్యా

హితంభయమాలక్ష్యం॥ని॥ అత్యహితంమహాభిరీత్యుగః - తుజేతుణా
 లో*నిగికి ప్రతిరూపకమవ్యయం-భూయఃపాప్తికనవేగేనసజ్జీమాయ
 సన్నద్ధో భూత్వాసవ్యాపనవ్యాపకతీణాత్తగాణిమండలానివలయాన్
 సంవరణచండమతదుస్సహంవేగంతై ఘ్నియస్తిక కమణితత్రధా
 చండలాఘవంయథా తథాఉత్తీప్తఃఉద్భవక దశంపాపితతయాణాం
 కాండానాంస్కంధాపరపర్యాయ పకాండానాంపంపంసంఖాయస్తి
 న్న-మణితత్రధాఅసావండః* జుష్పాప్త్యహేడిగతాతి
 ధాతోకతకరిలబశ్యనచ్ - వలమావాః సుచరణస్వభాః యే ఉప
 లాఃకట్టానాంశకలానాంతౌడవేనసనికనేనఉద డ-మస్సహం య
 థాతథాఅతినంభ్రమేణ శ్వయ్యావ్రామితాని సీమూకాతాః యాని
 పాంసుభిర్మాంసలానితృణానా సూలా ర్జునంపి మ సాతా

తుజేతుజేన సజ్జీమాయ మ యలా వేగే వ్యా
 సవ్యానిసంచక్రండలాచండల ఘనాజ్ఞీప్తత్రకాం
 డక డ మాహిఉమ నోకలం తౌడవద్ధ మ
 తినంభ్రంభ్ర త పాంసు మా సలత్యగా పూల సంఘ
 సంగతకంకగృహవాయనాదికః ౦౫- ని విఃకటికం
 కరశిరోఃకుటితనికటజటాజూటభమదభ్రంజులనియుక
 రయుశ్చయుశ్చాపభీషణయుకార ముఖంక నభోవిభా

వ్రశేశ్వానిపన్దానిద ఆధవాత్మణాసపూర్వాకా వ్రసవస్తాఃజీవ॥ని॥
 పూలంసీరోపకిరణేకార్పానవస న్నేశ్చభేతి సర్వంలా తేమాంసం
 ఘేనసంగ తాకకకగృహవాయనాదయః ౦౬ జుష్పాప్త్యహేడిగతాతి
 త్రధా-అతివిశకటఅతిపృథు॥ని॥నిశ కట పృథుబృహాశ్శయిరి- శం
 కరశినిఘటితగ్రథితం వికటం అమృదూంయ జటాజూట జటావల
 యంతస్తికసంక లేన సంబాధేన భ్రం తి స అభ్ర స జ్వలాని దేవ
 గంగోదకానితేమాంసియుక రిప్ర పూత, యా ముశేతి యోఘోషః
 ధ్వనితద్వస్త్రిషణేనయుకా రేణముఖరిక శభిర భూక విభాగో యస్తి
 శ్రమకణితత్రధా-యుగవిగమగ్యయుగవ్యయ్య చిత సురూపంరూ
 పంస్వభావః॥ని॥పంస్వభావస్త్రితా త్రి-అలంబ్యకశ్రిత్య ఆ
 పన్ను నిపదలాపాపం॥ని॥క న్న త్నాప్త్యాప్త్యానిరి-యత్పు

రాణాంబలంతస్త్రికాంతశ్చయంతశ్చసమూహం॥ని॥బృందేత్వశ్చయమా
 శ్వవదిశ్యమరః- జీణాపణామివ జరచ్ఛుష్కపత్రమివసిద్ధువిదితు దిత్తు
 ధ్యేషు॥ని॥ఃశోమధ్యేనిదిక్ ప్రాయామిత్యమరః - విఘూణాయకా భ్రా
 మయకా ఆరణ్యకమరణ్యేభనంశి అరణ్యా ద్వజితశ్చజ్జుప్రత్యయః - తరు
 కాండానాంప్రకాండానాం వడం సంఘమివరథానాం వండం సంఘం ॥
 ని॥వండంక్షీ జేసమూ హేచేతివిశ్వః - విఘూణాయకా భ్రామయకా మ
 దోద్ధండాకా మదోత్కటాకా వేతండాకా గజాకా ఉపలానాం ప్రస్తరా
 ణాంఖండానితకలానివ అవకిరన్విషేషకా * క్రూపితేష క్షత్యస్సాధ్ధాతో
 లకటశ్చత్రాదేశః ఉగదచామితినుమ్ - పదాతినాం జాతం సంఘం అం
 ధీకుర్వకా అంధంకుర్వకా సేనాపతీకా సేనాధ్యక్షాకా పరావతాయకాని

గమాలంబయ్యుగవిశిగమోచితంయాసమావృన్నసురబ
 లేఃఘూణాయకా జీణాపణామివ దిత్తు విదిత్తు చాశ్వ
 యమవచూణాయన్రథషండమారణ్యకమివ తరుకాండ
 మవకిరన్నుప లఖండానివ మందో చ్చుండానపి వేతండా
 నంధీకుర్వన్పదాతిజాతమవరుంధకా సేనాపతీ న్పరావ
 తాయన్నత్రుశస్త్రాణి ప్రభంజయన్నంజనైవ జయ
 ధ్వజాన్పరిస్థలయన్వహసురానపి సంవతళా ఇవ మారుత
 స్సమరసీమనిసర్వతో పృక్రమేణపరాచక్రమే ॥ గ ॥

వతాయకా అస్త్రాణి చ శస్త్రాణి ఆయుధాని ॥ ని ॥ ఆయుధంతుప్ర
 హరణంశస్త్రమస్త్రమథాస్త్రాయామిత్యమః - అంజసార్పణిత్యేవ ॥ ని ॥
 ద్రాగ్ధుడిత్యంజసాహ్నియేత్యమరః - జయధ్వజాంశ్చ ప్రభంజయకా
 భాగ్నాకకుర్వకా మహాసురానపి పరిస్థలయకా పాతయకా సంవతళా
 వప్రళయ ఇవ ॥ ని ॥ సంవతళః ప్రళయః కల్పక్షయ ఇత్యమరః - సమ రసీమ
 నియుద్ధాంక జేసర్పతః పరితోపి అక్రమేణ క్రమంవిహాయేతి తాత్పర్యా
 భః పరాచక్రమే సంవచా రేత్యభః - పరాక్రమంచకారేతివా * పరా
 పూర్వాత్కామితేకతకరి పగోక్షేలిట్-యస్త్రికాంతశ్చ సమిసర్వోపి జంతుస్సం
 చరితుంసమర్థోభవతిస్వసంజా రే తస్యసామర్థ్యాగేయవీరివక్తస్య మితి
 భావః॥ అ॥ ఏవం సమగోద్యోగిన మాలా క్యవాయుచు సురాజహ సురత్సా
 శయే నాహ॥ యావదితి॥ గంధవహాపవననియావదిత్యమస్మందల సర్వశే

ప్రతతావదావతి తానిసర్వతోవిన్యస్తానిఘోర్ణితానివహోచనానియేన
సఃవిరోచనఃఅసురఃసంగ్రామేవీకాముఖ్యురుచిర్యస్యసఃనముచిర్యద్వా
సంగ్రామేవకస్త్విరుచిరభిరతిర్యస్యసతథామాతఃఅసురఃనముచిఃప్ర
కటితఃఆడంబరఃబృహతంతూర్యరవోవాయస్యసతథోక్తః ॥ ని॥ ఆడం
బరస్తూర్యరవేగజేంద్రాణాంచగజైతంత్యమరః - శంబరఃఅసుర సే
నాధ్యక్షఃసావప్తంభఃసగర్వః॥ని॥ దర్శోవలేపోవప్తంభఇతివిశ్వః - జం
భఃజంభాసురఃమదేఉల్బఃస్ఫుటఃప్రసేద్యగతియావత్ ॥ని॥ స్ఫుటం
ప్రవ్యక్తముల్బణమిత్యమరః-అతిబలీబలిశ్చపరస్పరంవక్త్రాణిఆలక్ష్మ్యఈ
షదల్పంస్తయమానాఃస్థితంకుర్వాణాఇవవిబుధానాం వాయ్వాదీనాం
పరాక్రమైర్విస్తయమానాఃఆశ్చర్యమృత్యువస్తస్సంతఃగదంవక్త్యమా
ణమాచిరేజగదుఃఖవచపరిభాషణఇతిధాతోఃకర్తరిలిఖవచిన్యపీత్యాది

యావదిత్థమస్పందతగంధవహస్తానావర్తిత లోచనో
విరోచనఃప్రకటితసమరాడవ్బరశ్శమ్బరస్సావప్తమోఽజ
వ్యుస్సమరమదోల్బణాచాణస్సంగ్రామైకేరుచిర్నముచిర
తిబలీచబలిరాలక్ష్మ్యవక్త్రాణి పరస్పర మీషదివస్తయ
మానావిస్తయమానాఃపరాక్రమేవిబుధానామిదమా
చిరే॥గ॥హంతకథమమరాఅపిపరాక్రమం లే- తేషు చ
దూత్యోచితసంచారమంధరశ్శ్వామాతంశ్వా ॥ ౪౬ ॥
ప॥సంరుద్ధతేనిభృత మంతర పిద్విజాయమన్నయమా

నాసంప్రాసారణం-శాపగ్రస్తస్యామీభృత్యాఅపి సురః పరాక్రమం
తేచేతరస్యవానవిస్తయఇతిభావః ॥ హంలేతి ॥ హంలేత్యాశ్చర్యేఅ
మరాఅపిపరాక్రమంతేపరాక్రమంకుర్వంతి * ఉపపరాభ్యా వితిక్ర
మేరాత్మనేపదం-తేష్వమరేషుమాతరశ్శ్వాదవాముస్తుదూతస్యభావో
దౌత్యం*దూతస్యభావకర్తృణోరితియత్ప్రత్యయః॥ని॥ స్వాత్సంక్షేప
రోదూతోదౌత్యంతద్భాషకమణోరిత్యమరః-తస్యఉచితఃఅనురూపః
యస్సంచారఃతేనమన్ధరఃమాంసశఃశ్వాపరాక్రమతఇతివిపరిణామేనాన్వ
యఃఅతఏవసర్వతోగచ్ఛకప్రప్రాయతఇతిభావః॥౪౬॥అ ॥ సామన్య
తస్సురేషుప్రాగుక్తంపామరిత్వంవాయా దృఢమితం తస్య జనలయ
ప్రకారమాహ ॥సంరుద్ధఇతి॥ ప్విజాయపిఅంతఃసంరుయేనిభృతం నిశ్చ

అ॥ ఏతస్మిన్నవసరకైచనతుద్రదైత్యాః వాయుంబదాధిరకత్యాహ ॥ ఇ
తీతి॥ ఇతీత్యంకతిపయైకచనదైత్యాః దీలపుత్రాః * దీత్యదిత్యాదిత్యపత్య
త్రరపదాణ్యిగతి పుత్యప్రత్యయః - వాతానాంసమూహావాత్యాః *
పాశాదిభ్యోయితీయప్రత్యయః ॥ ని ॥ వాత్యావతసమూహేస్య
ధూమ్యాస్మాధూమసంహతావిత్యమరసుధాయాంతస్యాని బహుణ్
నిగ్రహేకౌతుకాత్ కుతూహలాత్ ॥ ని ॥ కౌతూహలంకౌతుకః చకతు
శంచకుతూహలమిత్యమరి-జ్యావల్లిభిః-జ్యా-మాన్వ్యోవల్యోతా
వతిః ఉపమితంవ్యాఘ్రాదీభిరితసమాన్య ॥ ని ॥ మావే జ్యాశి జ్యగః ॥
వస్తితువ్రతతిలకతేతిచామరః-తాభిస్సహధసుః అరుగతః గుశ్మబ్జియ
స్మినరర్కణిత్రధా ॥ ని ॥ గుణస్తావృత్తిశబ్దాదావిశేషిత్వం గుణవర్తి జ
తేఘటయంతే తావద్దివిశిప్రతశం అభినిపరిః * పసనంబలాః *
రంజగత్ప్రిణస్య సమీరణస్య ప్రాణా భిరరణీతిథా * ఛి ర్

౫౦ ॥ ప ॥ ఇతీకతిపయైత్యావాత్యాని బహుణ్కౌతు
కార్థసురసుగుణంయావజ్ఞావోభిస్సహాయంబతే । ప్ర
సభత్ప్రిణప్రాణచ్చిదన్యపతకశీరోః ॥ ౫౦ ॥ వాయ్వ
ర్కశక్రమరుణానలజ్జ్వలతాన్యస్యప్రిణిజకరమైరభి

దారణభేదాతోఽప్యే-సావజ్ఞంసహేళనంయథాతథా ॥ ఆసజ్ఞవహే
ళనమసూచకణమిత్యంక - వైత్యానాంభయైర్జ్ఞితా ఇన్ముక్తాః
ర్యాతతకనిపేతుః-సిపూర్వాదప్యర్థగతాపతిధతోలజ్జ్-కోవాపతి
సమీపవతిః నందిపుంనప్రహరేతిధ వః ॥ ౫౦ ॥ భృషరాజ్యస్యస్య
ప్రజాసుశాసనమిమసుః వినిర్మకాసా కమసురేషున్యధామజాత్యా
హ వాయ్వితి ॥ వాయ్వరకశక్రమరుణానిలాః జ్వలతాని అభిమనికవ
తాయేషంతానిద్వంద్వంతే శ్మతోననాశబః - ద్వంద్వాయవై
ర్వాయ్వాదిస్సంబధ్యతేతథాచవాయుజ్వలతానిత్యధకరాభితాన్య
నిర్జరవైసురశ్రేష్ఠేరభిమంతితానిలక్షణం అభిమన్యో నిమి
క్తానిత్యధకః అసాశితాసురేషు రాజ్యాత్పాదవాత్చ్యుతిస్య భృషస్య
స్యపతేశ్వాసనానిలక్షణ్నిత్యావానాగరేషుపారేష్వివసేశాంశాంబహు
పుః-సమర్థానినబహుపురిత్యర్థః * ఈరవిశ్వరూపితోరిజాదేశ్వగు

గ్రంథవిస్తరభయాన్నలిఖ్యతే- య మాభూతస్యోరగస్యసంబంధీ ప్రతి
భయఃభయంకరః॥ని॥భయఃకరః పతిభయమితిమరిః - యోః శవా
యుః నిశ్వాస పవనః తస్మాజ్జాతామత్పన్నాందశామవస్థామ జగఃశ
క్లాఘిరైఃఉత్పూర్వాత్ ప్రశబ్దాని న తోలిక ట్ బహీష్వంతో లిక్
వీడామనుభవనో-వాజనః పల్పంపీడాంనబహువ నుతతతి భావః
౫౪ ॥ తదానీంవరుఃస్వస్వభ్యం బ్రతిపిసమివతిక నోనబధూ వుర
మా ॥ తత ఇతి॥తతోప్రచ డే స్సహేపవమానేవలతివ తిసా వా
దేషుమేఘుమతూలచత్ తూలేచకార్పాసేనతుల్యం * తేనశిల్య మి
త్యాదివావతిప్రత్యయః-నిసాస్యమణేషునిరస్తేషునశ్శా ౫౪ న
శోషయత స్తస్య-పవనస్యవేగేనయాదసాంజలజంతూనా ౫౪ మ
యాదాంసిజలజంతవ ఇత్యమరిః-సనీడంసమిపంప్రతి॥ని॥ సన్నిష్ట
నీడవదిత్యమరిః-ఆగంతుమాయాతుంఆప్తువాఅనీహ మ-నేష్య మర్దే

శాముజ్జగునిర్జరాః॥౫౪॥౫॥ప్రచండేచవలతిపవమానే
తూలవదుత్సాహణేషుయారత ఏవవారిధిరేషుసాగ
రానపిశోషయత స్తస్యసనీడమాగంతుమనీహయాశేష
చయాతోగణేషుస్వాత్మైక శేషతయా భగ్నచేతాః ప్ర

చేతాఃప్రాకృత లోకసాధారణస్తబద్ధఏవ ఒహి-చత
స్తే॥౫॥అపివ ॥ రిపుచమా మూహసముత్సృజ్య మ-

మసత్సు- స్వస్యఅత్తనావకెనశరీరే తెణేత్యథః ॥ ౫ ॥ అత్తామ
తోద్భృతిర్బుద్ధిస్వభావోబ్రహ్మసత్త్వ చేత్యమరిః-శేషతయా శిష్టతయా
భగ్నందుఃఖితంచేతోయస్యసా భాధూతః-అతఏవప్రాకృత లోకః
మరజరః॥ని॥వివణః పామరోనీచశి పాకృత్పపుగ్జనఇత్యమరిః - ఖా
కస్తుభువనేజనఇతిచ-తేనసాధారణస్సమానః॥ని॥సాధారణస్సమానేపీ
త్యమరిః-ప్రచేతావరుణఃతటస్థఃఉదాసీనః॥ని॥ ఉదాసీనస్త
దిత్యమరాధికపాఠః-బహిరేవ -నాసీరాదితీశేషఃఅవతస్థేతస్థా * అవ
పూర్వాత్తివృత్తేలికట్-సమవప్రవిభ్యస్తస్య ఇత్యాత్మ సేవదం-కొచ స్వ
శ కిముల్లంఘ్యయతేతేతిభావ॥అ॥ కమఉదేవా సమనీ నాసీమ
హయప్రగతా ఇత్యాహ॥అపిచేనోపర్తసుకవచేషు॥ ౫ ॥ తత్రత్రంప
రంతసమితిమరిః - రిపూణాంచవప్సేనాః తానాంసమూహేస్సము

త్సంజ్యమానైశ్చరైః-ధర్మితేషుభిన్నేషుసత్సు - మమకసుసంధిస్తా
 నేషు॥॥సంధిస్తానామమాణిముఖమూలంబకందకమితిబాహుఃఖి
 ద్యమానేషువిద్యమాణేషుసత్సు కమణాదేవాః యాగాదిభిస్తహా
 భిఃప్రాప్తసేత్వాస్విధాః - దేవాన్విధాఃఆజానదేవాఃకమణ
 దేవాఇత - తత్రాజానదేవాగవాదిస్సప్తేప్రిహగేవబహుశాస్సప్తాదే
 వాః-తానీచదేవతాస్సప్తాభిశ్రుతేః ॥ శ్లో ॥ ఆజానదేవాస్తేప్రోక్తాః
 కల్పబాయెస్సయ భువః| స్తప్తాస్సూర్యాదయోదేవానుక్తకల్పాధి
 కారాః-ఇతివనాచ-ఆజానదేవానామధికారపరిసమాప్తిస్తాదాధికా
 రికా-తామస్యధిరణేతత్సూత్రవ్యాఖ్యానృభిష్టప్రముక్తం-యజేతస్వ
 గణకామసేవత్యా-జ్యరాలంకారాప్తైరభిధానాద్యధానిధ్యను
 స్థితకమణభిఃమేబాహుశాశ్చ-తియావాదేవభూయంతా-తేకమణ

నశరవమణధర్మితేషుచమణసుభిద్యమానేషుమమక

సుకమణదేవాఃకస్తాదయమాకస్తికొబుదిపవర్గయః

కస్తేవయమస్తేవ్యాధ్యామహేకస్యహేతోర్వధ్యా

మహేబుధ్యామహేనహేతుమస్తిన్నాయసేకేనో

దేవాఃకేదనోదానవాస్సంభృతృతపాంసిదుశ్చరాణి

సంప్రాప్తావయమమర-పదంకనశక్యానిగృహీతుంకే

దేవాః ఏకామసువ్యూహకప్రవేశోస్తేవ్యశః యావత్సంపాతముషిత్యా
 భువనావతత-తత్రాఃప్రతేః శ్లో ॥ తీదేవజ్యేమత్యలోకవిశంకీతిస్త
 తేశ్చేపివేకః అన్తాకమయంబుద్ధేః విపర్యయోభ్రంశః కస్తాతుగతః
 అకస్తికఃఅజ్ఞాతుహేతుకః - వయంకస్తేప్రయోజయేష్యపృగమ్య
 మాసత్వర-ప్రయోగః-అనురేస్సనుంయుధ్యామహేయద్ధ-కుమణ
 హే-యద్వాఅనురేవ్యధ్యామహేతాద్యామహే - కస్యహేతోఃకిం
 నిమిత్త-అన్నస్యహేతోవ-సతీతివత్-వస్తీ-వయంబుధ్యామహేసా
 తాదిభిఃతీశేషఃఆయాసేప్రయత్నసాధ్యే అస్తిగ-మణ-హేతుంన
 బుధ్యామహేనజానీమహే-కేన-దేవాదానవాశ్చకేదుశ్చరాణిక్వ
 చ్చీనాధ్యానితపాంసిచాంద్రాయణాదీనిసంభృతృతఅనుష్ఠాయ అమరా
 ణాంపదంస్థానం॥ని॥పదంపద్మచసితత్రాణిస్థానలత్సంఘివస్తుష్వీత్యచ

రః-ప్రాప్తావయం కేన నిగృహీతం శక్యాః కేన నా అనుగృహీతుం శక్యాః
 దేవో దానవో వాయః స్వగః మధిష్ఠాస్య తస్య గేః స్థాస్య తీత్యధః * అ
 ధిశీజ్ స్తాసాం క్షేపే త్యధిపూర్వస్య తిష్ఠతే రాధారస్య కమత్వం కమః
 జిద్విశీయేతిద్విశీయా | తస్య వయమతిథయోభవామః - అతిధి లక్షణం
 తూక్తం ధమః శాస్త్రైః సుప్రాప్తైః వైశ్వదేవాం తే సోతిధిస్సర్వగ్ సం
 క్రమ ఇతి | ఇతి పరస్పరమన్యోన్యం - సంమత్ర్య ఆలోచ్య కృత నిశ్చయాః
 కృతః నిశ్చయః నిష్కలః - వ్యస్థావాయైస్తథా విధాన్సంతః - సంఘ
 శః సంఘీభూయః * బహ్వల్పార్థే త్యాదినా శస్పత్రిత్యయః | సమరస్యము
 ఖాత్ * అబ్రహ్మ పేకమణ్యధికరణే చేతి పంఘ - యుద్ధముఖ భాగం వి
 హాయేత్యధః - సమంతతః అపచక్రముః ప్రతస్థిరే | అన్యతర జయేనాశీ
 ప్రసిద్ధానత్యాంకోవాసమరముఖంగత్వా ప్రాణాత్ త్యజతీతిభావః || ౭ ||

నిశక్యా అనుగృహీతు మధిష్ఠాస్య తియస్సర్వమతి ధయస్త
 స్యవయంభవామ ఇతి కృత నిశ్చయాన్సంమంత్ర్య పరస్ప
 రం సంఘశోపచక్రమున్సంమంత తోపి సమరముఖాత్
 గ | అథయోకేచిదాహవమభేదము తశరీరా దనుజ వీరా
 దేవభావమాపద్యదివమారూఢాగూఢాభిసంధయస్తైకిల
 సహృదయా ఇవకంచితాకాలమహృదయావపరిక్రమ్య

అహవమరణోద్దైవభూయంగతానామనురాణాం మనురదేవానాం వ్యా
 పారమాహ | అథే || యేదనుజవీరాః ఆహపః యుద్ధమేవమభోయాగః || ని
 సప్రతంతుమణిః క్రతురిత్యమరః - తస్మిన్ హుతం ప్రక్షిప్తం శరీరం యైస్తై
 త్యక్తశరీరా ఇతియావత్ దేవభావం దేవత్వమాపద్యదివం స్వర్గ మారూ
 ఢాః ప్రాప్తావతః తం ఇతి శేషః - తేకిలకేచిద్దైత్య దేవాః అప్రకస్తం

హృదయం యేషాం తే అహృదయాః * కాకపార్థివాదిత్వాత్సమాసః - ఆ
 తవవనిగూఢానిగూహితాః అభిసంధిః దేవనిగ్రహాభిప్రాయో యైస్తథా
 భూతాన్సంతోపి-ఏవకారోఽధ్యధః || ౧ || అభిసంధిరభిప్రాయ కామ
 యోరితివిశ్వః - కంచితాకాలం క్వచిత్కాలే * కాలాధ్వనో రత్యంతసం
 యోగ ఇతిద్విశీయా - సహృదయాః హృదయాశవజనుహృద ఇవేతియా

వత్ ||ని|| హృదయాశుస్సుహృదయభిత్వమరః- పరిక్రమ్య పరి
త్వాపరిక్షాతానిమమాణిరహస్యానియైస్సైని|| మమ గోప్యం రహ
స్యంచ్యేప్యమరసుధాయాం హేమచంద్రః-అతఃకేతాః శత్రుతయా అ
నంభావితావవఅమరబలంనిర్వాపయామానుఃశమయామానుః || శహ
స్యజ్ఞాఃకేవీరాఃశత్రూన్ననాశయంతీతిభావః || అ || సురయోధాస్తశ్చ
ణమవిదితజయోపాయాస్సంతఃచిత్రలిఖితాభవతూష్టిమవస్థాయాకం చి
తాగలంప్రతస్థిరబ్రత్యాహ||అపెతి|| అపసరతః అవగచ్ఛతఃకమదేవా
నభిఘ్నతఃప్రహరతఃదైత్యదేవాద్భవ్విమ విషంగరశంయేషాంతథావి
ధాఃఆశీవిషాసర్వానివస్థితాః||ని||ఆశీవిషోవిషధరభిత్వమరః- అవ
తతఃసమిపంప్రత్యాగచ్ఛతఃశరాసుల్లంఘితాడత్సప్తహేలామర్యా

పరిక్షాతమర్త్యాస్సర్వతోనిర్వాపయామానురతర్హితా
ఏవగీర్వాణబలం ||X||అపసరతఃతర్హదేవానభిఘ్న
తోదైత్యదేవానాపతతశ్చరాశాశీషానివద్భవ్వివిషాను
త్సర్వతోవిశృంఖలమసురభటాసుల్లంఘితవేలానివకల్లా
లాన్మహాదధేరప్రభవతస్సేనాపతీనప్రతిపత్తి మూ
ఢమపిపశ్యంతస్సామినమపశ్యంతఃప్రతారమవశా

దాఅభ్యంబువికృతిర్వాయైస్తథావిధాః||ని||అభ్యంబువికృతవేలాకాల
మర్యాదయోరపీత్యమరః-అతఏవవిశృంఖలంనిర్మిరోధం యథా తథా
ఃత్సర్వతఃఉద్గచ్ఛతఃమహాదధేఃకల్లాలాభివస్థితాఃఅసురాణాం యే
భటాస్తాఃఅప్రభవతః అసమర్థాఃసేనానాం పతయోనాయకాః తా
నవిద్యమానాప్రతిపత్తిః ప్రజ్ఞాయస్యాస్తాంమూర్ఛితామిత్యథః - శ
మాంసేనామపిపశ్యంతఃత్రాతారం రక్షకం సామినమపశ్యంతః *
సాయుధాఃఆయుధైస్సహితాఃసవాహనాఃవిబుధానాంభటాః అవశా
భిత్వాదీనివిధేయధాతానివిశేషణాని - అవశాఃఅస్వతంత్రాః దేవమునే
*||సామినమింద్రమప్రతిపత్తిమూఢత్వేనపశ్యంతః త్రాతారంతదతి
రిక్తంరక్షకమపశ్యంతభివిద్యమానమూలపాతానుసార్యస్వయః- వ్యా
ఖ్యాంతరానుసారిమూలపాతస్తునన్యశ్యతేనస్వరసశ్చ||

ర్తుర్వాసస శ్వాపేక్షైవ తేజసాహృదయానిప్రవిశ్యప్రత్యోభ్యుమాణాః
 స్థాభ్యుమాణాభవస్థితాః స్తద్ధానిశ్చలాభవముగ్ధాభవమూఢాభవ ॥ని॥ ము
 గ్ధస్సుందరమూఢయోరితివిశ్వః-విషానలైర్ద్విగ్ధాభవమోహనంప్రజ్ఞావై
 ధిల్యసంపాదకంమాణంభస్మతేనద్విగ్ధాభవ ఉద్దులితా భవ జీవితేషు
 పరంజీవనేష్యేవలుభాఅసక్తాః ॥ని॥ లుభాభిలాషకత్వమరః - చి
 రాత్ ఈషద్వివేకస్యసారాసారకలనస్యసునియంత్రణేనసంబంధేన
 నినియంత్రణంస్యాత్సంబంధభిహేమః-లభాంజయశ్రియమపి తుణికే
 నతాతా-లికేనదుషణంత్రణందురాలోచనంతేననినాశయంతఃనాశం
 ప్రాపయంతః-పశ్యంతోప్యచక్షుషఃఅవిద్యమాన చక్షుషా- ఇత్యుక్తై
 విరోధఃతత్పరిహరస్తుచక్షుషుఃఖ్యకార్యతత్తద్వ్యక్తితదీయ్యరూప త
 ద్వైజాత్యవిషయకచాక్షుషరహితాఇత్యథా-శ్రయణేనబోధ్యః శృం

దేవమునిశావతేజసాప్రవిశ్యహృదయానిప్రత్యోభ్యుమా
 ణాస్తద్బాభవ ముగ్ధాభవ దుగ్ధాభవ విషానలైర్ద్విగ్ధాభవ
 మోహనచూర్ణేనలుభాఃపరంజీవితేషులభామపిజయశ్రి
 యంచిరాదీషద్వివేకసునియంత్రణేనతుణిక దుషణంత్ర
 ణేననినాశయంతఃపశ్యంతోప్యచక్షుషశృంభం తోపిబ
 ధిరాజానంతోపి జడాఃపరిగృహీతాభవదుర్యశసాప రి
 వ్వక్తాభవభాగ్యవిపర్యయేనవిస్తృత్యకులశీలాని విస్తృ

న్రాపిబధిరాఃనష్టక్రోలేంద్రియాఇత్యుక్తైవిరోధః పరహరస్తు తత్తదీ
 యశబ్ధవైజాత్యవిషయకశ్రావణప్రత్యక్షరహితా ఇత్యథా- శ్రయణేన
 జ్ఞేయః-జానంతోపిజ్ఞానాశ్రయాఅపిజడాఃజ్ఞానావాశ్రయాభితి విరోధః
 తర్పరిహరస్తుప్రాణిత్వప్రయు కయతి-ంచిదానాశ్రయాఅపి పరిచిత
 వన్నిహితతత్తద్విషయకవిశేషజ్ఞానరహితాఇత్యధాశ్రయణేనబోధ్యః
 దుర్యశసాఅకీర్త్యపరిగృహీతాభవభాగ్యస్యవిపర్యయఃవ్యవ్యయిషవంబ
 అభాగ్యేనేత్యర్థఃపరిష్వక్తాభవ * స్వచేనంగతి ధాతోఃకషణ
 గేత్తః-కులంకశ్యపశ్యబ్రహ్మణస్సతతంతి శీలాసీప్రా క్తనాసురవిజ్ఞ
 య చాక్షుర్యాణిచవిస్తృత్యాపర్యలోచ్య నిష్కృష్యనివశేషం ఆప

త్రపాంలజ్ఞాంవిస్మజ్యనిషంగంతిషుధింఅవరోప్యఉజ్జ్విత్యాపృథతః పృ
ష్ఠభాగే*సార్వవిభక్తికస్తసిఃబుద్ధిం ఆవేశయంతః వినవేశయంత ఇ
త్యథాఃపలాయనేచ్ఛయేతియావత్ జయసంపాదకానిఅయధాని ప్ర
హరణానిశాఖపాధికవాదిత్వాత్సమాసః - ఆవముచ్యత్యక్వాభిత్వా
ధాంకపాలానిమృతాస్థిపాత్రాణి॥ని॥స్థాతకర్పరః కపాలోస్త్రీ కీక
సంకుల్యమస్థిచెత్యమరః-ఆదవానాఃస్వీకుర్వాణాఃఆచ సగా త్సృష్టి
సమయమారభ్యత్యథాః-ఆచ మహః ప్రళయాత్ మహాప్రళయమవధీ
తృత్యేత్యథాః-ద్విజన్తనామధ్వరేమయాగేమ యానిహవీంషి శ్రైరేవ
అవిశ్రాంతంసంతతంపరిశ్రుష్టానాంభావః పరిశ్రుష్టతా తయా- ఘోరత

జ్యనిశ్చేషమపత్రపామవరోప్యనిషంగమా వేశయంతః
పృథతోబుద్ధిమతోమృన్మన్యజయా యుధా న్యాదధానాభి
త్వాకపాలానిపాణిభిరాసగాదాచమహాప్రళయాద
ధ్వరహవిభిరేవద్విజన్తనామవిశ్రాంత పరిశ్రుష్ట తయో
వసాయుధాశ్చసవాహనాశ్చనైకతాత్మవ సేతవ స్సర్వ
తోపివిజఘటి రేవిబుధభటాః ॥౪౮ప॥ధావద్వైవతయోధ

యూధవదవీసంరోధక్రొతూహలక్రామజ్ఞామరఘోర

యేవేత్యర్థః-నైకతాస్సకతామయా సేతవశ్చసర్వతఃపరితోపివిజఘటి
రేచస్థలః- పరశ్చతభటసాధ్యేకార్యబహవోభయద్భ్రుతాశ్చేదవశిష్టా
భటాఃఉపాయతఃస్థలసమంతరాకింకష్యంతితిభావః॥౪౮॥అ॥అగ్న్య
దిదిక్పతయోపిభి తాస్సంతోదిగంతాన్ప్రతిదధావిరతిత్యాహ- ధావధి
తి॥ధావంతఃపలాయమానాఃదైవతాన్యేవయోధాభటాస్తైషాంయూ
ధానిసంఘాఃతేషాంయాఃపదవ్యఃతాసాంసంగోధనిధే కౌతూహలేన
కౌతుకేన ॥ని॥ కౌతూహలంకౌతుకంచేత్యమరః-క్రామంతఃప్రస
రంతఃయేషమరావీవదామరావిష్లవాః* ప్రజ్ఞాదిత్వాత్సృష్టేణ్యత్ప్ర
త్యయః-ఉపద్రవాశ్చత్యర్థః - యద్వా దామరాఃభయ హేతు సేహ
నాదాదయో ధ్వనివిశేషాశ్చత్యర్థః॥ని॥ ముష్టిబంధస్తుసంగాహే-డిం
బదమరవిష్లవాశ్చత్యమరః- డింబశబ్దార్థమాహరథసః - భయ ధ్వనౌ

పుల్కసేపిడింబఃస్లిహానివిప్లవభి - డాసురశబ్దఃఅశస్త్రోకలహస్యనా
 మేతిశీరస్వామి - ఈతిస్సాస్యదతిష్ఠష్టాక్షపడెడింబప్రవాసయోరి
 తిభాసురః - ఏవంకౌతూహలేనక్రమంతఃప్రసరంతఃయోడామరా
 సిప్తనాదాఃత్రైభూరంభీమంయదైవ్రిపరిషదఃశత్రుసంఘస్యనాసీర
 సీమతత్రోద్భవైః నినిరోధైఃదుశ్శ్రీవైరితివాధః - పాతాంతరేడ
 ద్భవైరుత్పన్నైరిత్యధః - అథవాక్రమంతీ సంచరంతీయా డామర
 ఘోరవైరిపరిషదివిశేషణవిశేష్యభావః- అమత్యనగర్యాః అమరా
 వత్యాస్సంవతకస్యప్రళయస్యమాహూతికైమాహూతకవిద్భిః దైవ
 జైరిత్యధః॥ని॥స్యమాహూతికమాహూతకజ్ఞాని కార్తాంతికా
 అపీత్యమరః - అవేదక్షైరితియావత్ - భరిణాంభాంకరజ్జేః ధ్వని
 భిదిత్యధః సంభ్రాతాఃఆనవస్థితాః చపలాభితియావత్ - అత

వైరిపరిషన్నాసీరసీమోద్భవైః - భరిణాంకరజ్జేరమ
 త్యనగరీసంవతకమాహూర్తిక్షైస్సంభ్రాంతాః ప్రతి
 షేదిరెయుధిసివృత్తాశాదిగీతాదిశః॥౫౪॥ప || వత్సీకేవ్య
 హయోవసంతిమునయో ఘోరాస్స మీరాశనాః కాం
 తారేమవకంద రేమలవణేసింధోక్వనానుస్థితిః-ఆక్రాం

వీవనివృత్తాప్రగతా అశాబయేచ్ఛా యేషాంతేతథావిధాః దిగీశాః
 దిక్పతయఃఅగ్న్యదయఃదిశఃప్రషేదిరే ప్రాపురిత్యధః - యో
 ధ్ధమసమథాఃజిజీవిషనఃకేవానపలాయంతిభిభావః॥౫౪॥ అ॥
 దిక్పతిష్వేకో వాయుస్సావకదైశికశత్రుకతయాఅన్యత్రగమనమనీ
 హమానస్సశత్రుప్రయుక్తబాణాన్వనామసామ్యాత్స్వ మిత్రాణీ
 తిజ్ఞాత్వాతానేవప్రవివేశేత్యాహ ॥ వత్సీకేవ్యితి ॥ వత్సీకేమనాకుమ॥
 ని॥వామరూరుశ్చనాకుశ్చవత్సీకంపుకనపుంసకమిత్యమరః - అహయః
 సర్పాః॥ ని ॥ ఆహీవుత్రాసు రేశత్రాసర్పేచేతివిశ్వఃమునయాశ్చవసం
 తి-కాంతారేమదుగైమకందరేమదరీమలవణేసింధోసముద్రేచఘోరా
 భయంకరాఃసమీరాశనావాయుభక్షకాః అజగరాభితిశేషఃవసంతిక్వ
 వానుస్థితిఃసుఖస్థితిస్సాన్యత్పరైశ్చత్రుభిః॥ని ॥ వరోరిపరమాత్మనోరితి

విశ్వః పువనేలో కేత్రకాంతే సతితృణమపిస్సృష్టుం స్పృశం సంకతుణాం మయానశక్యం కింకరతః వ్యమితీవ ఆశుగోవా యుః దైత్యైః నాం బళుగమౌ ఆశుగత్వజాతివిశిష్టైః చు॥ని॥ ఆశుగోవా యుః శిఖాపత్నమరః - వ్యలియ్యత గూఢమనుప్రవిశేత్యైః - సతపతిభవదశాయాం తోవాన్యస్సహాయోభవతీతిభావః॥*॥౫॥అ॥ కాంనిశీకయోధసంఘం దృష్ట్వా కంద్రచ్చింతయామాసే త్యాహ॥ అనంతరమితి॥ అతర్కితమనుత్పేక్షితయథాతథా అని మిత్తం ఆజ్ఞాతనిమిత్తం యథాతథేత్యర్థః - అసద్వంసమానం వ్యతమిత్యర్థః - ఘనినిపత్య అభితోపి విప్రకీణం గగనతలమివ స్థితం నిమగ్నార్వాదావస్థితత్వాదితిభావః భిన్నాత్మకైశ్చ రాదావేలా యస్మిన్ గ్రామకణితద్యుధాతథాపరివహత్ ప్రపహత్ అణవస్యస్రోతః అంబుసరణివ స్థితం సిర్సిరోధత్వాదితిభావః॥ని॥ స్రోతోంబుసరణం స్వతత్త్వమరః - ఏ

తేఘవనేపరైః స్తృణమపిస్సృష్టుం గతక్యం మయా కింకరతః వ్యమితీవ్యలియతజవాద్దైత్యాశుగమౌ త్మగః॥౫॥౫॥
గ॥ అనంతరమిత్తమతర్కితమిత్తమసద్వంసమానమను
తజలమభితోపి విప్రకీణమివ ఘనినిపత్య గగనతలం పరి
వహదివ భిన్నమర్వాదమణవస్యస్రోతశః పరిక్షిత

మంధూతమనురాణాం బలం సౌహృదే విషయైశ్చ తతః బహుశః* బహ్వల్పథాకాదిత్యాదీనాశస్సృత్యయః! పరిక్షితం దృష్టమపి సమరస్యసంమదే ప్రఘట్టకెసంబంధేన హస్రశః పూవకవత్ప్రస్యయః! గృహీతస్సంపాదితోజయః యేన తత్తథా భూతమషికదాపి అశిక్షితం అనభ్యస్తం ఆయుధానాంగ్రహజం స్వీకారో యేన తత్తథా భూతమివ అనాకణికతా ఆశుతాసంగ్రామస్య సధా ప్రస్తావో యేన తత్తథా భూతమివ వాయుసానాం కులం యూథమివ వానరాణామనికం సేనేవకరళానాం కరళ* వల్క్లికేక్ష్యహయోవసంతి- ఘోరామునయః కాంతారే ఘకంధరే మవవసంతి- సమిరాశనాశ్చ త్యహిమున్యభయ విశేషేణం బవణభిహేతుగభాం విశేషేణం- తాదృశేసింధౌ- క్వవాకసి- కప్రదేశేవానుస్థితిః సుఖస్థితిః- అవణోపద్రవాదితిభావః- ఏవమన్వయేన వ్యాఖ్యానసక్లిష్టం ప్రతిభాతి॥

దేశీయానాం సైన్యం సేనేవ-యుద్ధయాత్రాయాం ॥ శ్లో॥ కరతాశ్చప
 లారుష్టాహన్యస్స వృత్తామినః ప్రయోమతియోధాధమత్వేన కరతానా
 ముక్తత్వాదితిభావః - గ్రామపాలానాం ఖండధూపతినాం శునాం వా
 జాలమివ సమూహమివ కరతాశికామాత్రేణ కరతాడన మాత్రేణ కా
 తరం ఆధీరం ॥ ని॥ అధీరకాతరత్రస్నుభీరుభీరుకభీలుకాభిత్వమరః | అమ
 ర్త్యానాం బలం సైన్యమపి ॥ ని॥ సైన్యాసి దక్షరేతశ్చ క్షిప్తాశ్చైవ చెడ్చు
 లం క్షిబ్ధితి నానాధమాలాపానవత్స్వయమేవ దశభిశ్చతై స్సహస్రే
 ణైత్యర్థః - అక్షిభిరాలోకయత్ పశ్యత్ సన్నేవమాలోచయామాస చి
 తయామాస | బలః ప్రియః కోవాస్వామీ చింతాం శభజేతేతిభావః ॥

మహిసాహాదేశసహస్రశోగృహీతజయమపినమరసం
 దేశకదాప్యశిక్షితాయుధగ్రహమివా నాకణీతశుం
 గ్రామసంకథమివ వాయసయాథ మివ వానరానీక
 మిపకరళసైన్యమివ గ్రామపాలక జాలమివ కరతా
 శికామాత్రకాతరమమర్త్యబలమప్యాలోకయన్నక్షిభి
 దశభిశ్చతైర్వాసవత్స్వయమేవ మాలోచయామాస ॥
 ౫ ॥ అహోదుర్వాససో బ్రాహ్మణ్యమహో నిగ
 మాగమప్రామాణ్యమహే కమకపరిణతేః ప్రపాబ
 ల్య మహోదహిమ శ్రియశ్చాంచల్య మహోవురు

అ॥ అలోచనప్రకారమేవాహా॥ అహే ఇతి ॥ దుర్వాససో మునే బ్రాహ్మ
 వ్యం అహే నిన్దయాపహంయత సైదేక బలమవలంబ్య సవకం య
 థాకామంకరోతితిభావః - నిగమః వేదః ఆగమశాస్త్రంతయోః ॥ తస్మా
 దాత్మజ్ఞం హ్యర్చయెద్భూతికామభిత్వాదిశ్రుతిః ॥ శ్లో॥ సమాగతం బ్ర
 హ్మ నిష్ఠం నావమన్యేత కహిణచిత్ | బ్రహ్మతేజోవభాదన్యతాగ్రణం
 సేష్టనాననభిన్న్యత్ప్రపవంరూపయోరిత్యర్థః - ప్రపామాణ్యం యథా
 ధామోధకత్వం - అహే ఇత్యాశ్చ ర్వాధా కస్సనకత్ర - అన్యధాకదా
 చిదేవం నభవతితిభావః - కమకాచంపరిణతేః పరిపాక్తస్య ప్రపాబల్యం ఫలా
 భీముఖ్యం అహే - దహిమప్రాణిమశ్రియశ్చాంచల్యంతారత్యం అ

హృదయస్యకారఃకృతిఃప్రయత్నైశ్చియోవత్ - తస్యవైఫల్యం నై
రథఃకృంతిహృదయ-బలవత్సంబంధ్యపికాలవిశేషేనఫలతీతిభావః || పర
మేష్ఠినఃకౌశల్యంచాశుర్యమహే - యతఃనీచానుత్తమయతి ఉత్తమా
న్నీచయతీతిభావః | పాశుపతేషుపశుపతేశ్శివస్యభక్తామహాత్మ్యం
సత్యవచనత్వాదికంఅహృద - కదాచిదప్యధానభవతీతిభావః - మ
న్నిమిత్రైషుప్రాగుక్తప్రతికూలపవనాదిషుయాధాభ్యం అన్యూనాన
తిరిక్తశాస్త్రోక్తఫలసంపాదకత్వంఅహృద - ఆహవోరణఃనామప్ర
సిద్ధఃఅయమనురైస్సహకలహఃక్రియాకేమహాన్ - అనురానామప్రసి
ద్ధాభిమేపురోవతినఃకియంతఃకించూరాః-కీదృశాఃకథంభూతాఃపరా
క్రమంతేయుధ్యంతే-కీదృశాఃకథంభూతాఃపరాయంతేప్రధావంతేబం

షకారస్యవైఫల్యమహృద పరమేష్ఠినః కౌశల్యమ
హృదపాశుపతేషు మాహాత్మ్య మహృదయి మిత్రే
షుయాధాభ్యమాహవోనామకియానయమనురానా
మకియంతైష కీదృశాఃపరాక్రమంతే కింబంధుభిఃకిం
బలేనకింధనేనదంభాళినాకిమంతతోపిమయా-
కథందృశ్యాదారాఃకథందృశ్యాఃపారాః-కిమితోనిహ
తేనజీవితేన-కింకరిష్యతివిపరీతోవిధిరితోపి-నచికిషా

ధుభిఃరక్తసంబంధిభిఃకింనకిమశిప్రయోజనమితిభావః|సచివైమంత్ర
భిర్వాకింనకిమపీతిభావః|బలేనసామర్థ్యేనకింధనేనకిం దంభోళివావ
ప్రణేవాకిం|అంతతఃఅవసానే*సార్వవిభక్తికన్తసిః | మయాశివాకిం
కిమపిసాధ్యంనాస్తీతిభావః - దారాశ్శచీకథందృశ్యాఃద్రవ్యవ్యాప్తా
క్తదగ్రేవీరవానాంకథనాదితిభావః - పారాఃపురజనాఃకథందృశ్యాః
తాప్రతిభయంత్యజతయుష్మానహంపాతయిష్యామిత్వభిధానాదితి
భావః|ఇతఃపరమితిశేషః-నిహతేన*భావేక్రః||మరణేనకిం - జీవితేన
జీవనేనకిం-ఉభయధాతిఅమరావతీదుర్లభేతిభావః | యద్వాకతకరి
క్రఃనిహతేనసంహృతేనమయాకిం-జీవితేనజీవతాకిం - యథామృతా
న్మత్తఃపుత్రదారాదీనాంప్రయోజనసంనాస్తితథావిద్యమానాదపిమత్ర

ఇతిభావః|అభవానిహితేన సంహృతప్రాయేణజీవితేన జీవితాజీవచ్ఛ
 వేనేతియావత్ + వితిరీతిఃప్రతికూలఃవిదిఃదైవం ||౧|| విధిర్విధానేదే
 వేపీత్యుచరః-ఇతోపివిద్యమానదురపస్తాతోపి- కిమవస్థాంతరం కరిష్య
 తి-స్వగఃస్వేదంసౌవగః- స్వగఃసంబంధీత్యర్థః - ఆధీపత్యం ప్ర
 భుత్వం-నచికిషామిపహర్తుం నేచ్ఛామి త్యర్థః-దాన వానా మాధ్యత్యం
 నజిహీషామిఅపహర్తుం నేచ్ఛామి త్యర్థః - యావదీదృశఃపి
 మభూతఃఅహంకస్యచిద్భృగౌ చరేదృగ్దే శేనపదేయంయసకస్య చిత్త్వ
 గ్విషయోనభవేయమిత్యర్థః- తావదస్మిన్నేవసమరే రణరంగే తనుం
 త్యజామివిస్మజామితి సన్నహ్యసన్నద్ధాభూత్వా పురశ్చరణసంచరణ
 ధశచీపతిరింద్రఃఅంతరిక్షంగచ్ఛతిభజతిస్యంతరిక్ష గతాం వాణీం వా
 చమశ్యణోల్ శుక్రావశిశుశ్రావ్యత్యతోజ్ఞే - భీతంభక్తం భగవాన్

మిసౌవర్గధిమాపత్యం నజిహీషామిదానవానా మా
 ధ్యత్యం- యావదీదృశోహవధకస్యచిద్భృగౌచరే నపతే
 య-తావదస్మిన్నేవసమరేతనుంత్యజామితి సన్నహ్యభూ
 తురశ్చరణశచీపతిరశ్యణోదన్తరిక్ష గాంవాణీం||౧౯||ప||అ
 తేశక్రధీమాంద్యమగ్రేభావ్యంకిలాన్యథా| అంత

హరిఃకదానోద్ధరతీతిభావః||౧౯||అ||వాగానుపూర్వీప్రకారమాహ|| అ

ఇతి||హేత్రక్రగ్గంద్రతేతవధియోమాంద్యం కార్యాకాయాగ్ర
 హణాతుర్యమ పిన్దయావహం-బృహస్పతి పరిశిషీత స్వాపి త
 వకథంప్రమాదఇతిభావః- అగ్రేణత్తరకాలే అన్యథా ప్రకారాంతరే
 ణభావ్యంభవితవ్యంవతితి తే-త్వదీయైస్సహతచైవామృత లాభాదికం
 భవేదితిభావః - అస్మాద్రది శిత్కలహల్ * ల్లభోపేకమణిపంచమి-

+||ఇహాప్రాణాథాకజీవితపదవిశేషణత్వతాత్పర్యకస్యథృధేనత్యర్థః
 కస్యసహితేనేతిపదవైయమూలకొశేమదర్శనాత్పాతాంతరానుసారి
 వ్యఖ్యానవికల్పశ్చోనాశ్యకఇతిప్రతిభాతి|| * * *
 ర||పురశ్చరణపురశ్చరణంకర్వణ-పురశ్చరణంనామమంత్రసిద్ధ్యాపయి
 ణోవ్యాపారవిశేషఇతిమంత్రశాస్త్రేప్రసిద్ధం|| *

రణంవిహాయేత్యథః-అంత దైహే అదర్శనంభజ- నిగూఢస్సన్నపసరైత్యర్థః-మద్గిరంమదుదీరితాంవాచంఅంతమన్సిధేహినిధేహినిషీపేతియావత్-ఆత్మనాశేసంప్రాప్తేకోవాబుద్ధిమాన్సర్వసత్యజతీతిభావః॥౫౬॥
అ ॥ ఆకాశవాణీం శ్రుత్వాపి యుడితగం తుంసం దదేహే త్యాహ ఇతీతి॥ఏవంప్రకారయాఆకాశగిరా-క్రూరయాముమూషాజనికయా స్వయామత్యాబుధ్యాచ- యావత్ డోలాయతెడోలే వాపవస్థానం లేభే-తావద్దురుఃబృహస్పతిరాగత్యఅబోధయత్ । అవశిష్టం వక్తవ్యమితి శేషః-ఉపదిదేత్యర్థః-శూరతమఃకోవారధికఃభీరురివపలాయిత ముత్సహతఇతిభావః॥౫౭॥అ॥బోధనప్రకారమేవాహత్రిభిగద్యైః॥హస్తైతి॥అమరాణాంపతేశ్వేష్టస్యధీమతోపిప్రశస్తబుద్ధిశాలినోపి * ప్రశం

ధేహిరణాదస్తాదంతథేహీచమద్గిరం॥౫౮॥ప॥ఇత్యాకాశగిరాశక్రొమత్యాచక్రూరయాస్వయా। యావద్డోళాయతేతావదాగత్యాబోధయద్దురుః॥౫౯॥గ॥హంతకథమేతదమరపతేధీమతోపితేదువ్యకవసితమవిదితం నతేవేదితవ్యమవశేషితంవా గురూణాముపాసనంకింనజానాసిభుతవ్యృతాం కింభామన్యసేజయశ్రియోనై

సాయాంమతు-తేతవదుర్వ్యవసితందుష్టవ్యవసాయేదుర్బుద్ధిరితియావత్-ఏతత్క్రిం-తేతవవేదితవ్యంవేదితుంయోగ్యంసత్ అవిదిత మజ్ఞాతం నాస్తీత్యథః-త్వంనిదితవేద్యోసీతిభావః-గురూణాం విద్యాగురూణాముపాసనమృత్యుపాసనమవశేషితంకిం-నకిలేత్యర్థః-పర్యపాసిత్తైర్గురుభిస్తుభ్యంరహస్యమపిఉపదిష్టమేతిభావః-భవితవ్యతాం కమాయత్తసుఖదుఃఖాదివైచిత్ర్యం-నజానాసికింజానాశ్యేవేత్యథః- సర్వస్య వేద్యస్యమయాఉపదిష్టత్వాదితిభావః - ॥కింవేతి ॥ మహాత్యధీకే మాలిసుమాలిభ్యాంతన్నామకాసురాభ్యాభ్రాతృభ్యాంసహసంగ రేప రివత-

౧॥ అమరపతేరితివ్యవస్థంతవిశేషణస్యానతిప్రయోజనకతమా అమరపతఇతిసంబోధనాంతపాఠఏవసమీచినః-తచాసంబోధ్యాభిముఖీకరం పయోజనసిద్ధేరితిబోధ్యం॥

మానేప్రవతమానేసతి-పతగపతాగరుడేపరాచీనేనృత్తైః సతి-భగవ
తాగోవింజేనాపిపరావప్యతేనివప్యతః తియత్ ప్రధావితుంపశ్చద్వ
ష్టివాఅభావీతియన్తిత్యథః-తత్పురాణేషుభవతాశ్రూయతఏవ-వాకా
రోభిన్నక్రమః జయశ్రియోజయలక్ష్మ్యైః నైయత్యంపకతావస్థానం -
అచాంవల్యమితియావత్ - కింకిమథఃమభిమన్య సేఅభిజానాసీత్యథః-
శ్లో || అపదఃక్షణమాయాంతిక్షణమాయాంతిసంపదః | త్తణంజన్తాపి
మరణంమునేకిమహనత్తణం || అశూరేణాతశ్శూర ఏకేనాపి హతం
శతం | ప్రాకృతాఃప్రభుతాంయతాఃసర్వమావతతే జగ దిత్యాది
పురాణానిశ్రుతవతాత్వయాశ్రీనైయత్యన్నాభిమింతవ్యమితిభావః || అ||
నక్తవ్య ముక్త్యాఈశోపదిష్ట మథః మనువతః యితు మింద్రం ప్రో
త్సాహయతి||అథేతి||ఇదంత్రైలోక్యంత్రిపువనంకేన కిలకేనవా అధిష్టి

యత్యం శ్రూయతేపురాణేషుభవతాయతిల మాలి
సుమాలినజ్గ రేమహత్తిపరివతమానేపరాచీనేపతగప
తాభగవతాపిపరావప్యతే||గ||అథవకేనకితే దమధిష్ఠితం
త్రైలోక్యంవిధ్యండాన్యేనకియంతివిజితానిరతాఃత
దలమనున్నగశాపాంతవచనవత్యాశ్రమస్యమునే భః
వేయురపికదాచిదన్యధాభాషితానిమహేశ్వరస్య జా
తునతుమాహేశ్వరాణాం||యత్పురోదితంగోఽన్త ఏవ

తమధ్యుషితంఆశ్రితమితివాధః- తారకేణశూరపద్మాచుజేన కేయంతి
కతివిధ్యండానిబ్రంహండానిజితాన్యాసక్-తత్తతఃఅలంభేదం ప్రాప్యే
త్యాదిః-ఆశ్రమాన్బ్రంహచర్యాదీన్అతిక్రాంతఃఅత్యా శమః - తస్య
అవధూత స్వేత్యథః-మునేదుఃర్వాససస్సంబంధితా వాఃతస్యశాపా
వధేవచనంఉక్తిం-అనుస్మర-మహేశ్వరస్య భాషణానివచనానికదా
చిదన్యధాప్రకారాంతరేణభవంతి-మహేశ్వరాణాం
శివభక్తానాంభాషణానిఅన్యధాప్రకారాంతరేణనభవేయురేవ|కుంభ
కణఃపివీలికాదిప్రాధానావసరే ప్రయుక్తస్య శివవచనస్య కాలాంత
రేవివరీతత్వాదితిభావః ||యతి|| పురామహాక్షిణాదుర్వాసః|| గో

విందవీవకుశలానికరిచ్యతీతి-యద్యవఉదితంఅథునా తద్వచనం పరమే
 స్తీనాబ్రంహణాఅగ్రేభావ్యంకిలాన్యధేత్యనేనానూదితంపునర్భాషితం
 తద్వచనాదన్యదిదమాకాశవచనమితి నజానీహీతిభాభావః॥అ॥ ఇంద్రం
 ప్రోత్సాహ్యతేనసహగురురంతరధాదిత్యాహ ॥ తదితి॥ తత్తతఃఏహ్య
 గచ్ఛ-కంచిదాగ్రంః కాలాధ్వనో రత్యంత సంయోగే ద్విచీయా -
 కన్తికౌశ్చితా-లగ్యభావః-అంతహి-తావవ కేనచిదనవహితి తా ఏవ-
 అవసామః తిష్ఠామః- ఇతి శిష్యమింద్ర మనుశిష్యశితౌం కృత్వా స్వస్య
 యోగమాయయాగశక్త్యా-శిష్యమంతర్ధాన్య అంతర్ధానం ప్రా
 పయ్య-దేవతానాం దేవానాం- దేశికోగురుః - బృహస్పతిః స్వయమ
 పితరోదధేఅంతరధాదిత్యభావః-లఘునోపాయేనభావి ఫలావశ్యం భా

కుశలానికరిచ్యతీతి తదనూదితమగ్రే భవితవ్య మన్యధే
 త్యధునాపరమేస్తీనా తదంతర్హితావవ క్వచిదావసామ
 ఇత్యనుశిష్యశిష్యమంతర్ధాన్య స్వయోగ మాయయాతి
 రోదధేన్వయచపి నేశికోదేవతానాం॥ ౫॥ ప॥ చిద్రా
 ణేవరుణేగలేశుతవహేవైవస్వతేమూర్ధ్నిలేసవ్యోలో
 చనగోచరాదపగతేసంక్రంభనస్యందనే సంవతఃవ్య

వవేదికోవాబుద్ధిమాన్యుప్రయత్నేనాపిదుస్సాధఫలేయదైఅన్యత్రా
 పిగత్వాప్రాణాత్వజతీతిభావః॥౫॥అ॥ దేవసేనాధ్యక్షేమ చిద్రాణేషు
 లబ్ధవిజయాదైత్యాస్సంహనాదంచక్రరిత్యాహ ॥ నిద్రాణ ఇతి ॥ వరు
 ణేచిద్రాణేవిదులేసతి-పశుతంవహతీతిపశుతవహఃతన్తిక గతే నిగ
 లేసతి-వైవస్వలేయమే॥३॥ శ్రాద్ధశేషో వైవస్వతోంతక ఇత్యషరః ॥
 మూఢాఅన్యసంజాతామూర్ఛితఃతన్తిక సతితదన్య సంచాతంతా
 రకాదిభ్యుత్తజితీతవ్వ గ్రీత్యయః - సద్యస్తక్షణం సంక్రందనస్య ఇంద్ర
 స్వస్యందనేరథే - లోచనానాంగోచరోధేశఃతస్మాత్తమపహాయేవ్య
 ర్థః * ల్యబ్ధాపే కర్తృణిపంచమి - యద్వాలోచనానాంగోచరఃవిష
 యఃతస్మాత్లోచనవిషయేఅనవస్థాయేత్యర్థః * ల్యబ్ధాపేఅధికరణే
 శ్చంచమి-ఉపగతేసతి-దానవానాంబలే-సంవర్తేప్రళయేవ్యతిషక్తాఃమి

శ్చితాః యేన ప్రజలధయః తేషాం సోతసం ప్రవాహాన్యేవ ప్రభూతోమ
హాకయోధ్వసిః తేనః స్ఫూరః లభిస్త్యః - కోపిలవణ్కాయః - హామేక
ణకృతస్యాట్టహాసస్య డ్వైపితన్యధ్వసిః - బభూవ | శత్రుమహాలయితే
హసత్సుప్రాప్తజయః కేవాయోధాః హామేక విశాదట్టహాసాదికం నకు
వకంతితిభావః || ౫౮ || అ || దైత్యబలమవసరందనైకభోజనం తస్మాన్
త్యాహః || చకిలేతి || చకితాభిశ్చ అతపివపలయితాః క్రధాంతాః ఆతపి
వవస్త్వలితాః స్థులపతితాః అరవిరమూఢాః సుఖతామూఢికా
తాః నిశ్చసితాః బేషనాద్యుక్షశావాశ్వశితాః క్షతాః తాః తాః క్షితత్వ
మానేద్రధుంక్తంతానాం సర్వేషాం పరివ్రాజితా సుప్రవశ్య
మాసః - శ్చాద్విబుధశబ్దేన కేవలభారయః ఏవంచ ఇత్థంభుంక్తాదేవా

తిషిక్తసప్రజలధిసోలం ప్రభూధ్వసిః కోపిల
భూవదానవబలహర్షాట్టహాసధ్వసిః || ౫౮ || ప || చకితస
త్యానితస్థులితమూర్ఛితసశ్వశితవిబుధానుధావన
షేధిమహారధిక-విజహిజహిహిహిహినిగృహణగృహ
ణహరేత్యువచితనాదమేదురమవతతతైత్యబలం || ౫౯ ||

ననుస్మయధావనంక్షీప్రగమనంస్వభటకత్వకం తన్నిజేధత ఇతిత
న్నిషేధ్యంశీలంయేషాంతితివా తన్నిజేధిః - మహారథికాయస్త్రిక
తత్ ఫితానాంతాడనస్యచవీరాణామసంభాత్యాదితిభావః | దై
త్యానాంబలంస్తేన్యం || ౬౦ || స్థౌల్యసామధ్యమైవ మబలం నాకసీరిణో
రిత్యమర-విజహిజహిహి-పిస్మజేత్యుం . పాహిపాలయ-నిగృహ
ణనిగృహంకురు-గృహణతమితివేషః - హరతిపహరతిమితిశేషః | ఇ
త్యేవమపి తేన విభిన్నదేన-నాదేనధ్వనినా - మేదురంచాప్రసత్-
అవతత-స్థౌరసేనికానాంవిభిన్నచిత్రకత్వాతేనచనలమజగృహంకే
చననిజగృహురితిభావః || ౬౧ || అ || ఆధయావదశ్వాససమాప్త్యవసరం
దనప్రకారమేవాహ || అవృత్యేతి || ఆసురాః శిదిశిప్రతిదిశం - తురగా

+ || ఇహస్యసన్మహస్యశ్వశితే గాశ్వాసాథకతత్వా సంభవాన్నిశ్చసి
తశబ్దస్యసంజాత్యశ్వాసాథకతత్వంశాక్తం || *

నావృత్యపరివృత్య-సర్వతఃపరివార్యేతియావత్ | ఆవతకాయంతఃస్వస్తే
 న్యూప్రతిపినివర్తయంతః-వారతాగజాగవారయంతానివారయంతః-
 భూషణానిముష్టంతఃపహరంతః-అభివిపత్యఆగత్యప్రసభాబలాత్కా-
 రంతయుధాన్యాహరంతఃసంగృహ్యంతః-పధిపధిప్రతిమాగణంశివీష్ణా-
 యాంద్యుఃముక్తాఃవిముక్తాఃకేశాలక్షణయాతద్ధృంధయోయైస్తాన్విబు-
 ధాన్-లబ్ధానితిశేషః|స్మృంతఃప్రహరంతః - సంతజకాయంతఃధిక్కు-
 ర్వంతః-ఆనురాదైవ్యాఃపిర్విశృంకంసర్చయంత్యుధాతథా - దిశిశాన్ది-
 క్షశీనభేత్యగత్వా-యుధామేతిశేషఃఆమంత్రయంతఃఆహ్వనంకుర్వం-
 తస్సంతః-ప్రజహసుంహాసంచక్రః | ప్రభృత్సర్వస్వసుసమీచీనంజనం
 కైవాహంకాణోనహసంతిభావః||౬౦||అ||అవసూంధనసమయేఆమ-
 రపురంతివసాత్కలబహువేత్యాహ||అపిచేతి||సర్వరాణాంసురాణాం

అపిచ||ప||ఆవృత్యావర్తయంతోదిశిదిశితురగాన్వారణా-
 న్వారయంతోముష్టంతోభూషణానిప్రసభమభినిపత్యా-
 యుధాన్యాహరంతఃస్మృంతస్సంతజకాయంతఃపధిపధివి-
 బుధాన్ముక్తకేశాన్దిశినభేత్యగత్వామంత్రయంతః ప్రజ-
 హసురసురాస్సర్వతోనిర్విశంకం||౬౦||కి||చ||ప|| శస్త్రా-
 శస్త్రోక్షతపతిసుతాలోకకోకావలుప్తప్రాణస్తైరిజప్ర

జర్ఙుకరంగళితరామణీయంనగరంపురం.శస్త్రాశస్త్రీత్యాదిప్రథమాం-
 తత్రయంవిధేయవిశేషణమితిబోధ్యం | శస్త్రైశ్చశస్త్రైశ్చప్రహృ-
 త్యైదంయుద్ధంప్రవృత్తంశస్త్రాశస్త్రీ - తెనక్షతానాం హతానాంతి-
 వాంసుతానాంచాలోకాద్దరణాత్||౬౧||అ||అలోకోదశకనోద్యోతావిత్వ-
 మరః|యశ్శోకస్సృణాపః - తెరాపలుప్తాఃనప్తాః ప్రాణాయశ్యతథా-
 భూతః-యః ప్రీతామయస్త్రైఃప్రీతంబంధీ * ప్రీతుంసాధ్యం
 నక్షోన్నక్షోభవనాదీగన్ధ్యైత్యుః | ప్రజస్సమూహేనాయస్త్రి-
 తత్||౬౧||సమూహానిహాన్యాహేత్యుమరః|నవిద్యంతేశరణానిరక్షకాః
 గృహావాయస్యయస్త్రిన్వా||౬౨||శరణుగృహరక్షిత్రోరిత్యుమరః | అతపివ-
 భ్యస్త్రస్త్రైః-అతపవలుప్తఃఆపణానాంపణ్యవిధీనాం అంతఃస్వరూపం

యస్తీకతత్ ॥ ని ॥ అంతోస్త్రీశ్చయనాశ్చేస్వరూపేగ్రీంతికకరభ
తిభాసురః । ధావంతఃపలాయమానాఃదేవానాంప్రవరాఃశ్రేష్ఠాయ
స్మాత్రధావిధంయత్సమరంయుద్ధంతప్యోదంతఃవృత్తంతః॥ని॥వార్తాప్ర
వృత్తిర్వృత్తంతఉదంతఇత్యమరః । తస్యయద్యాధార్థ్యంప్రామాణ్యం
తస్యబోధఃవేదనంతస్యైభ్యామ్యంతఃపఘాకాః పౌరాయస్తీకతత్ర
ధాఘాతమభవత్-అథవాఏవమన్వయః । శస్త్రాశస్త్రీత్యాదివిశేషణ
త్రయోపేతంనిజరాణాంపురంజర్కురమభవతి । యద్యాశస్త్రాశ
స్త్రీత్యాదిపదత్రయసహితజర్కురపదంద్వితీయాంతం మత్వాక్రియా
విశేషణతయాయోజ్యం । మమతాకారిణినాథేభ్యర్థాపలాయితేపౌరా
ణాంవాకథంయథాపూర్వమవస్థితిస్సాన్యదితిభావః॥౬౦॥అ॥అ॥ సుధర్మ

జమర్తణధ్వస్తలుప్రాపణాంతం-ధావద్దేవప్రసరసమరో
దంతయాధార్థ్యబోధభ్యామ్యత్పౌరం నగరమభవజర్కు
రంనిజరాణాం॥౬౦॥౫॥ తతోముహూతాదేవమూ
ర్తాభవకోపానలవిష్ఫలింగామనైర్బలిముఖామఖద్వి
షఃపరాక్రమేణమహతాపరిక్రామంతస్తిరోహితేమ
రుత్వతిద్రాగేవరణమూర్ధానిపలాయితంతిప్రమితభి
ప్రవిష్టోమరావతీమితిచతాదాత్మికైః ప్రవాదభదైశ్చ

ప్రవేశకాలికమసురవృత్తాంతవక్తుముపక్రమతే॥తతభితి॥ ముహూర్తా
దేవముహూతంవిహాయైవజిల్బుపాపంచమి॥మూర్తిశ్శరీరమేషామ
స్తిత్యథేజితృఆదిభ్యోజితృచృత్యయః॥మూర్తిమంతఃమనోర్ధర్వాన
సఃకౌపానలస్యస్ఫులింగాభవకణాభవస్థితాః॥ ని॥ త్రిమస్ఫులిగోగ్నిక
ణభిత్వమరః॥బలిఃమురఃప్రముఖోయేషాంతేబలిముఖాః - మఖద్విషః
అసురాః-మహతాపరాక్రమేణశర్యేణ - పరిక్రామంతఃగచ్ఛంతస్సం
తః-రణమూర్ధానిరణరంగే మరుత్వతిదేవేంద్రే - ద్రాగవసపద్యేన॥
ని॥ద్రాశ్చుంతుసపదిద్రుతభిత్వమరః । తిరోహితేఅంతహితేసతీ-
వలాయితభి త్రిప్రధావితభితి - ప్రమితఃమృతభితి
అమరావతీప్రవక్ష్యతి. తదాశ్చుధవాతాదాత్మికాః, తాతాగ్నికాభి

త్యధః॥ని॥తతాఽలస్తుతదాత్వంస్యాదిత్యచరః॥తైఃప్రవాదభేదైః వృ
త్తాంతభేదైః-తత్తంయాధార్థ్యచునవశుధ్యమానాఅజానంతోపి - భ
వతులస్తుచామ - తావదాదౌ-అమరావతీప్రవిశేషప్రవేశంకుర్యామ
తతశ్చచిపతేఃప్రవృత్తి-వృత్తాంతంపరిశోధయేమఅన్వేషణం కుర్యామ-
సుతకామినీఃఅపహరేమఅపహరంకుర్యామ-కోశానాంఅథౌఽఘానాం
మందీరంధనసదనమితియావత్॥ని॥ కోశోస్త్రీకుట్టలేఖిన్యపి ధానేర్దౌఘ
దివ్యయోరిత్యమరః । అస్కంఁదెమస్తీకుర్యామ- సుధర్మాఁదెమసభా
యాం * అధిశీఁస్థానాంకర్తృశృణిమాంస్వస్యశిష్టతేరాధారః * సుక
త్వం-కమణిష్ఠియేఽదివ్యతీయా । అధితిష్ఠేమవతేఽమహి॥ని॥ స్వాస్సుధ
ర్మాదెమసభేత్యమరః । త్రిలోకావత్రైలోక్యం* స్వారైష్వజ్జుత్వ

తత్త్వమనవబుద్ధ్యమానం-భవతుసర్వభేదవయంప్ర
విశేషతావదమరావతీంపరిశోధయేమతతః ప్రవృత్తిం
శచిపతేరపహరేమసురకామినీరవస్కందయే మకోశ
మందీరమధితిష్ఠేమసుధర్మామాక్రామే మత్రైలోక్య
మితకృతనిశ్చయాః-కల్పద్రుమాబలేః కామధేయ రా
జస్యహస్తీకంఠముచేరాశ్వీయం శంబరస్య చింతామ
ణిజంఘస్యవిలాసిన్యో విరోచనస్య వారుణంపదమ్

యఃఆక్రమేమఅధీనంకుర్యామ-ఇత్యేమంకృతః నిశ్చయః యైస్తథా వి
ధాన్యంతః-బలైఃకల్పశృత్తాః-స్తీయాభవంఽదివ్యతీశేషః - బాణస్య కామ
ధేనుఃస్తీయాస్తు - నముచేనముచిరామో సురస్యహసి నాం సమూ

హస్తీం * అచిత్తహస్తిధేనోష్ఠగతి సమూహాథేతకన్పి
త్యయః॥ని॥హాసీ కింజతాన్మృదశ్యమరః - శంబరస్య అశ్వానాం స
మూహఃఆర్షయం* కేశాశ్వాన్యాయంఛావన్యతరస్యామితీసమూహః
ధే-అశ్వశబ్దాచ్చప్రత్యయః ॥బృం చేశ్వరీయమాశ్వవదిత్యమరః - చిం
తామణిర్జంభస్య-విరోచనస్య విలాసిన్యః - అస్య పార్శ్వస్థస్యే త్యర్థః-
వరుణస్యేదంవారుణం*తస్యేదమిత్యర్థ-పదంస్థానం॥ని॥పదం వ్యవసిత
త్రాణస్థానలక్ష్మేంఘ్రివస్తు ప్పిత్త్యమరః - తస్యఅసన్నిహితబుద్ధిన్

శ్మేత్యర్థః | వాయోరిదం నాయవీయం వాయుసంబంధీత్యర్థః - అముష్య
పురస్థిసతస్య | వైశ్రవణస్య గుభేరన్యేషం వైశ్రవణీయం * వృద్ధాభ్యః | త
స్య సన్నిహితస్య | వైశ్వానరీయ మగ్నిసంబంధిపదం | ప్రవేష్టుః ప్రవేశం
కుర్వతః - ప్రవిష్టం ప్రవేశకర్తు | అపహర్తురపహరం క్షుతః అపహృత్యల
బ్ధం అపహృతః వస్త్రీత్యర్థః | ప్రహతుః పుంసః ప్రహృత్యలబ్ధం ప్రతా
డనం కృత్యాసం పాదితమిత్యర్థః - అలోకితుః ద్రష్టురీత్యర్థః - అలోకితం
దృష్టం వస్తు | ఉపాయస్య ఇతి క్తవ్యతాయాః | ప్రాప్తినిమిత్తస్య వా వ
క్తా ఉపాయవక్తా * వచెన్తృప్యత్రయః | తస్య || ని || ఉపాయః కర్తృచే
ష్టాచేత్యమరః | అథాంసమాంశః || ని || పుంస్యర్థోధాంసమెంశక ఇత్యమ
రః ఉత్తరస్య ఉక్తాధాంసస్య సాధకః తస్య || ని || ఉక్తాధాన్తూ త్తరోమత ఇతి

స్య వాయవీయంతస్య వైశ్రవణీయమముష్య వైశ్వానరీ
యమేతస్య ప్రవిష్టం ప్రవేష్టురపహృత్యలబ్ధమపహర్తుః ప్ర
హృత్యలబ్ధం ప్రహర్తురాలోకితురాలోకితము పాయవక్తు
రర్థముత్తర సాధకస్య తదగ్ధం సమసమయప్రవృత్తయో
స్తు సాధారణం తరతస్తు యథారుచి పరస్పరచ్ఛం దేన తిస
మయబంధేన శాపర్యవస్తాప్య పతాకినీ మారుహ్యమతంగ
జానత్యున్నతానాలోకయంతో నగరోపశకల్యాని ప్రశం

శ్మేః | తదథాంసవశిష్టసమాంశ ఇత్యర్థః | సమసమయేతి కాలే - ప్ర
వృత్తయోః ప్రవిష్టయోస్తు వస్తు - సాధారణం సమానమిత్యర్థః || ని || సా
ధారణం తు సామాన్యమిత్యమరః | పరతస్తు అన్యత్ర తు * ఇత రాభ్యోపి
దృశ్యంతే ఇతి సప్త సప్త మ్యాస్తసి | రుచిమభిరతిమ సతి క్రమ్య యథారుచి అ
న్యయం విశక్తి త్యాది నా సమాసః | పరస్మదేపావనోన్యేషాం ఛందే
న అభిప్రాయేణ || ని || అభిప్రాయవశా ఛందావిశ్యమరః | సమయస్య శ
పథస్య బంధేన బంధనేన || ని || సమయాశ్శపథాచారి కాలసిద్ధాంత సంవిద
ఇత్యమరః | పతాకినీ సేనాం పగ్ధవస్తాప్య పరితః స్థాపయిత్వా అశ్వన్న
తాన్మతంగజానారుహ్య నగరస్య ఉపశకల్యాని సీమావధిచేశా || ని || గ్రా
మాంతముపశక్యం స్థానిత్యమః | అలోకయంతస్స తః | ప్రాకారమా

గ్రాభ్యాం సాలవీధీభ్యాంసహితాచసా సామగ్రించెతి శాకపాథివాది
త్వాత్సమాసః - ప్రాకారమాగంతదుపయోగినియుద్ధౌపయోగినిం
సామగ్రించెత్త్యథః - ప్రశంసంతఃశ్లాఘమానాః । ప్రతిద్వంద్వీ
నాంవి రోధి నాం ॥ ౧ ॥ ప్ర తి రో థి ప్ర తి ద్వ ద్వ వి రో
ధిపరిపంధినత్త్యమరశేషః - బుద్ధేలాఘవంచాంచల్యంపరిహ
సంతస్సంతః । విపక్షజాతీయేషుశత్రుతుల్యైమకమ౯దేవేష్విత్త్యథః -
నిదఁయాఃకృపారహితాత్త్యథః । దుగ్రాఃదుఃఖేనగంతుశక్యాఃశిశుః
శద్దుస్సుష్మిత్యాదినాగమేఃఖల్పత్యయః । యెగుల్తాఃసేనాఃస్తంబావా
ని॥గుల్తారుక్తస్సంబ సేనా శ్చేత్యమరః| నిర్విశంకాఃనిర్భయాస్సంతః । వ
ధూమివదృష్ట్యావధూదర్శం* ఉపమానేకర్తృణిచేతిణముల్పిత్యయః ।

సంతఃప్రాకారదుర్గసామగ్రింపరిహసంతోబుద్ధిలాఘవం
ప్రతిద్వంద్వీనాం నిర్దయావిపక్షజాతీయేషు నిర్విశం
కాదుర్గగుల్మైషు గ్రాహయంతోవధూదర్శం ఘాతయం
తఃశత్రురుషదర్శమాకర్ణయంతఃకర్ణామృతాన్యాక్రందితా
నినాకసదాంహసంతోదర్శందర్శమశరశాన్వధ్యమానా
న్తునీ నివసర్జయంతౌ నైఋఋతీయాః జాత్యభీమా
నైవవిద్రా వయంతఃకర్తృ దేవానపహసై రుష్మాదయం

గ్రాహయంతఃస్వీకారయంతః - పురుషమివదృష్ట్యాఘాతయంతఃప్ర
హరయంతః - శరణంరక్షకభితిగతాః ॥ ౧ ॥ శరణంహరక్షితోరిత్య
మరః|అపశ్యంతః-ఏవంకణయోరమృతానితంత్రుల్యానీత్యథః-నాకస
దాంస్వగిణాంఅక్రందనానిపరిచేవనానిఅకణయంతః|అవిద్యమానం
శరణంసంరక్షకౌయేషాంతాః మహామునీనారదాదీః దర్శందర్శం
దృష్ట్యాదృష్ట్యా* అభీక్ష్యేణముల్పిత్యయః - హసంతస్సంతః-చూర్వ
వచ్ఛేషఃనిఋఋ తేరక్షసభి మేనైఋఋతీ యస్తాః - జాతౌర
క్షస్త్రజాతౌ అభిమా సేనప్రేక్షానిసజయంతః త్యజంతః త్యాజ
యంత శ్చేత్యథః| అప్రహసైస్సకరతాళహసైః ॥ ౧ ॥ హసేనకరతాళే
మాగ్గసామగ్రిమితివ్యాఖ్యానానుసారీ పాఠః ॥

స్యాదట్టహాసఃపుమానథేతిభాస్కరః|కర్తృదేవాన్విద్రావయంతఃప్రథా
వయంతస్సంతః|గోవురద్వారంఉన్నాదయంతఃవినిపాతయంతః|ప్రా
కారంఉల్లంఘయంతఃతరంతః|మహద్వీణాయాచ్ఛాక్షరాణి||ని||యా
చ్ఛాభిక్షాంధానాదకనేత్యమరః|ప్రార్థనరూపాణివచాంసీతిఫలితోర్ధః-
అశృంజ్యంతస్సంతః|అమరాణాంవైతాళికాబోధకరాఃతేషాం||ని||వై
తాళికాబోధకరాద్యత్యమరః|జిహ్వయారసనాయాః|ఛేదంతజ్ఞాప
యంతస్సంతః|చారాంచరణానాంఅవకృంతనంచేదనం* అవపూ
ర్వాత్కృతీఛేదనశ్చిథితోద్భృత్ప్రత్యయః|మాహూతికానాంకా
ర్తాంతికానాంచపెటాభ్యాంవిస్తృతాంగుళిపాణిభ్యామాఘాతంతాడ

తోగోవురద్వారముల్లంఘయంతఃప్రాకారమపశ్యం
తశ్శరణాగతానశ్యం తోయాచ్ఛాక్షరాణిసురద్వీణా
మాజ్ఞాపయంతోజిహ్వచ్ఛేదమమరవైతాళికానాంచర
ణానామాకృంతనంచాణారాంచపెటాఘాతంతాహూ
తికానామంగుళిచ్ఛేదమక్షరలేఖినామాస్యవీదార
ణమమాత్యనాం భంజయంతఃప్రతిమాదైవతాన్య
వమాజయంతశ్చాలేఖ్యసమపితసురపరాక్రమమ
శరణహన్యమానజంతుజాతరక్తధారావసితమగ్రచ

నంకపాలేష్వితిభావః||ని||పాణౌచపేటప్రతలప్రహస్తావిస్తృతాంగు
ళావిత్యమరః|అక్షరలేఖినాంలిపికారాణాంఅంగుళీనాంచేదనం|అ
మాత్యనాంపండిత్యాం||ని||మంత్రిధీసచివోమాత్యశత్యమరః|ఆస్య
స్యముఖ్యవిదారణంవిదళనం||ని||వక్త్రాన్యేవదనంతుండమిశ్యమరః||
ఆజ్ఞాపయంతస్సంతః|శిశూర్వేణాన్వయః|ప్రతిమారూపాణిదైవతాని
వవిష్ట్యాదిప్రతికృతీరిశ్యథః|భంజయంతః|సోఘటయంతః|అలేఖ్యేచిత్ర
ఫలకేనమసితంధిన్యస్తంచిత్రరూపతయేతిభావః-సురాణాంపరాక్ర
మంశౌర్యం||ని||శౌర్యోద్యోగోపరాక్రమావిద్యమరః|అవమాజయం
తః|వినాశయంతస్సంతః|అశరణంరక్షవీకరహతంఅతవీవహన్యమానంయ
త్ప్రణిజాలంతస్యరక్తధారాభిస్సిక్తం|అగ్రచరణయోగ్గృహీత్వా

అగ్ర చరణగ్రాహమాకృష్యమాణానియానిమునిజనానాం శరీరాణిహై
స్సంమృష్టంశోధితం । అనుపదంపదేవదేవీపాస్సయామప్యయాభావః ।
దండ హ్యమానానితతశయేనభస్మీక్రియమాణానియానిదేవతాగాతాణి
దేవాలయానైషాంధూమేనధూపితంసంజాతతాపంః తాపపర్యాయా
ధూపశబ్దాత్తదస్యసంజాతమిత్యనేనేతప్రిత్యయః । అపకృష్యమాణాః
అకృష్యమాణాయేకులపాలికాజనాఃకులస్త్రీజనాః॥ని॥కులస్త్రీకులపా
లికేత్యమరః । తాభిరాహన్యమానానితాడ్యమానానియానిముఖ్యాన్యేవ
వాద్యానివాద్యస్తానాపన్నానితేషాంనిచేనశబ్దేనమేదురంవ్యాప్తం॥ని॥
సాంద్రస్మిన్నర్థస్తుమేదురేత్యమరః । అపహృతానివినిశితానిసర్వాణి
స్వానిద్రవ్యాణియైస్తథావిధాశ్చతేదీరజనాశ్చైతకమధారయఃతేషాం

రణగ్రాహ మాకృష్యమాణమునిజనశరీర సంమృష్ట మ
నుపదదహ్యమానదేవతాగారధూపధూపితమపకృష్య
మాణకుల పాలికాజనాహన్యమానముఖవాద్యనాదమే
దుర మపహృతస్వర్వదీనజచాక్రోశ జయాశీర్వచా
ముఖరమాకస్మికపతదశనినిర్మూష నిర్వర్తితలోహదం
త్రనినాదమంగళ మభితః పతదుల్కా సశశ్చదీపమా

అక్రోశశైఃరోదశైఃసహితానియానిజయాశిషాంపచాంసి-ముషిక్షైకచ
శప్రత్యర్పణాయేతిభావః-తైర్ముఖరం । యద్వాఅపహృత సవసాన్వి
నాంవిసప్తద్రవ్యాణాం దీనానాం స్వాభావికదరిద్రాణాంపయథాసం
ఖ్యంఅక్రోశైఃరోదశైఃజయాశిషాంపచాభిశ్చముఖంసశబ్దమిత్యర్థః
ఆకస్మికంఅజ్ఞాతహేతుకంయథాతథాపంతఃయతశనయఃశంభవః॥ని॥
శతకోటిస్సర్వశృంభుర్దంషోళిరశనిర్ద్రవ్యయోఃత్యమరః । తేషాంనిఘ్నా
క్షేణధ్వనినార్యతఃతానుష్ఠితః లోహయంత్రాణాం శతస్థీనాంని
నాదేనశబ్దేన-రాజ్ఞాంపురప్రవేశనిగమకాలయోర్నిర్వర్తనీయేనేతిభా
వఃతేనమంగళంఅభితఃపతంతిఉల్కానానిగతజ్వాలానాం॥ని॥ ఉ
ల్కాస్యాన్నిగతజ్వాలేత్యమరః । సమాస్రాజ్యేవయేదీపాఃతేషాం
మాలాభిఃరాజిభిఃపరిష్కృతమలంకృతం । నగరమమరపురంఅనుప్రవి

శ్య-పురోధనసంపురోహితంభాగవంశుకాచార్యం॥ని॥ఉశనాభాగవ
మకవిరిత్యమరః|పురోధాస్తుపురోహితఇత్యమరః|అభివంద్యనససృత్య
అపక్రాంతాఃఅపగతాఃసార్వత్రికాఃసిహ్వాఃసాన్యాసాన్॥ని॥హృదయఃక
సరీహరిరిత్యమరః | తథాఘాతామగోస్సువణావ్రజేఃగుహాకందరః
తయాసభర్తా సవ్యశీం సుధర్మాంచవసభాయాం అభ్యాసాంచక్రిరే
స్థురిత్యథః॥అధిశిష్టాసాంకమేకతఃత్వస్య అభిపూర్వాఽన ఉపవ
శనభితిధాతోదయాయాసశ్చేత్యామ్ - క్షౌభ్యానుప్రదయః జ్యోతిర్వి
ధాతోరనుప్రయోగఃతతోలిడిప్రక్రియాబోధ్యా॥అ॥ పురఃప
శానంతరంపురేదానవైరనుష్ఠితంవృత్తంవశాఃకుతుమారంభశే|అసీనా
ఇతి॥అమరసభాయాంసుధర్మాయామితరేకణంఆసీనాఃవతకమానః

లాపరివక్తృత మనుప్రవిశ్యనగర పభివంద్యపురోధ
సంభాగవమనుక్రాంతహృదయమెరుగుహసభర్తాను
ధర్తామధ్యాసాంచక్రిరే॥గ॥ఆసీనాఃకుతుమర సభాం
తరేపరివృజ్యమానాఃపరస్పరం ప్రశస్యమానా వంది
మాగధైరభినంద్యమానాఃకులవృద్ధైరనుగృహమాణా
భాగవేణనివక్తృవ్యతతోబహిరచిరపరిగృహీతవిజ
యేందిరాపరిరంభసంభృతకుశకుంకుమతోదైవసేనా

పరస్పరమితరేతరం-ఆభివృజ్యమానాః ఆశ్లిష్యమాణాః - వంశిభిఃస్తు
తిపారక్తైఃమాగధైఃఘండికైః - అనయోరీషర్విశేషః అతోనపావరు
క్త్యం॥ని॥మదిసస్తుతిపారకాః|చాక్రికాఘండికాస్సమాః|స్వర్తాగ
ధాకతిసర్వత్రామరః|ప్రశస్యమానాః స్తుతయమానాః - కులవృద్ధైర
భినంద్యమానాఃశ్లాఘ్యమానాః-భాగవేణానుగృహ్యమాణాః|అనుగ్ర
హభాజనీకృతాః-తతస్సుమీర్తాతఃబహిఃనివక్తృవ్యర్గత్య - లచిరంత
తాంలంపరిగృహీతాస్తీకృతాయావిజయేందిరాతస్యాఃపరిరంభేణ ఆ
లింగనేనసంభృతాఃసంపాదితానికుశకుంభయోస్సంబంధీని మానికుం
కుమానిలింగరాగవిశేషాఃతేషాంతోదైశ్చుజ్జేరివస్థితైః॥న|అథకుం
కుమం-కాశ్చీరజన్మాగ్నిభవం॥చూర్ణేతోదస్సముత్పింజపింజలావితచామరః

సేనాసాంరకోభిః పాంసుభిరభిరం తాఃవ్యాప్తాః - అసురాభిశేషః
 సవతఃపరితఃనిరంకుశంలక్షణయానిర్భయంయథాతథేన్ద్రధం - చం
 క్రమ్యమాతాఃఅశయేనచరుతః-విశృంఖలాః నినిరోధాఃయైదైత్యా
 నాంసంఘాఃతేషాంచాభాఃఘజాః||ని||బాహుబాహుఘజాన్మృతా ఇన్ద్ర
 మరసుధాయాందాయోదరిః|తప్పలై శారేయైరున్ముక్తఃకృకః హహ
 రవోయస్త్రింస్తత్-నగరంఆలత్యదృష్త్వా - ఉల్లోలామహంతః యేజ
 లధేఃకల్లోలాస్తరంగాః||ని||మహాత్మాల్లాలకలోలావిత్యమరః | తేషాం
 హల్లోహాలః వెగఃతస్యశమనంవిలోపనంశీలంస్వభావో యస్యాస్తయా-
 తసీయస్యాసూక్ష్మయావేలయామర్యాదయేనస్థితయా||ని|| వేలాకాలమ

రజోభిరభిరంజితానిరంకుశచంక్రమ్యమాణ విశృంఖల
 దైత్యసంఘబాహుబలోన్ముక్తహహారవమాలత్య సవ-
 తానగర ముల్లోల జలధికల్లాలహల్లాలశమనశీలయా
 వెలయెవతసీయప్యా విరమతేతికయాచిదేవాజ్ఞయాచి
 రలభ్యసుస్తమివపర్యవస్థాప్య నగరంక్షణాదాఘావయా
 మాసురాస్కందనోపరమజయకాహళీం || ౧ || ఆ
 దిష్టాశ్చదిక్పాలపదేవసురాస్సయమనతిక్రామంతో
 ధర్మమాశనసమునుల్లంఘమానా బలేశ్వాసనమనుస
 రంతోహిరణ్యాక్షదర్శితాంసరణిమవలుంపంతోవైదికం

ర్యాదయోరపీత్యమరః|విరమమతతూష్టింభవత - ఇతికయాచిద్యస్యక
 స్యచిత్సంబధినైత్యధః - ఆజ్ఞయానిదేశేన - అస్కందనాద్బలాదా
 క్రమణాదుపరమఃతూష్టింభావః సచజయశ్చేత్యేతయోర్భౌధికాచసా
 కాహళీచెతిశాకపాధివాదిత్వాత్సమాసః | తాంకాహళీంశృంగవా
 ద్యంతఃకావయామాసుఃనాదయామాసుః||అ|| అథతేషామాధికారి
 కక్రమానాహ || దిక్పాలనాపదేఘస్థానేమత్యజ్ఞప్తానియుక్తాఃస్వయం
 ఔశనసఃఉశనసాశుక్రేణప్రణీతంధర్మమనతిక్రామంతః అత్యజంతః అ
 నుల్లంఘమానాభితియావత్ | బలేశ్వాసనంనిదేశంఅనుల్లంఘమానా
 అనుత్సృజంతః- అనతిక్రామంతభితియావత్ - హిరణ్యాక్షాప్రాచీ

నాసురైరణదశీ తాంసరణిం మార్గమను సృత్యైవైదికం వేదోక్తం పంథానం
అవలుంపంతః భిందంతః అప్రవృత్తాః అనురాగితశేషః స్వం స్వీయం అ
ధికారం ప్రక్రియాం ని ప్రక్రియాత్వధీకారస్యాదిత్యమరః - అనుపా
లయాం చక్రిరే పాలయా మాసుః || ౫ || స్వగ్ సామాజ్యలాభానంతరం
అనురాగింకువం తీవ్యత ఆహ || దేవేతి || దైత్యానాం దూతాః సం దేశహ
రాః కర్తృచిరతరం నిరయేషు నరకేషు || ని నిరయో దుర్గతిస్త్రియా విత్య
మరః మగ్నాన్ స్థితాని తితాత్పర్యాథః దేవానాం ద్విషోసురానిత్యథః
ఉత్తార్య ఉత్తరణం కృత్వా దైవతానాం మరుద్వసుప్రభృతీనాం పదేషు
స్థానైషు నివేశయంతః స్థాపయంతస్సంతః రక్షంతీయా తూ నిఘ్నంతీతిర
క్షోఘ్నాః తేచ తేమంత్రాశ్చ || శ్రు || రక్షోహణోపలగహనకృత్యాది

పంథానసప్రవృత్తాస్స స్వమధికారమను పాలయాం
చక్రిరే || ౫ || ప || దేవస్త్రిషశ్చిరతరం నిరయేషు మగ్నాను
త్తార్య దైవతపదేషు నివేశయంతః | రక్షోఘ్నమంత్రకు
శలాంచృతశోమహర్షీన్పుత్యక్షిపన్నరకవెత్సనుదేత్య
దూతాః || ౬ || ప || బ్రహ్మర్షయోపిదను జేంద్రసభాం ప్రవిష్టా
మంత్రాక్షరాణి మఘవాదిపదాంకితాని ఉహేనదాన

మంత్రాః తేషుకుశలాన్ సమర్థాన్ శతశః అనేకశః అనెకానిత్యథః -
మహంతశ్చ తేఋషయశ్చైతి కమధారయః తాన్ నరకావీవవేత్త్వా స
దనాని తేషు ప్రత్యక్షిపన్ పాతయా మాసుః - స్వాభ్యుదయకాలే స్వీయా
నేరవానోద్ధరంతీతి భావః || ౬ || అ || కేచన మహర్షయోపితదనుకూలావీవ
బధూవృత్తిత్యాహ || బ్రహ్మైతి || బ్రహ్మ షయోపిదనుజానామనురాణా
మింద్రస్య బలైః సభాం సుధర్మపర పర్యాయామితి భావః - ప్రవిష్టాస్సంతః
మఘవాదిపదైరేంద్రాదివాచకపదైరంకితాని చిహ్నితాని సహితానిత్య
థః - యానితి శేషః - మంత్రాణాం అక్షరాణి - వతం తథైతి శేషః - తే
షామక్షరాణాం స్థానైః తి శేషః - ఉహేనదానవచాచకానిచ తానిపదాని
చ ఉపవేశయంతః ప్రక్షిపన్ తస్యంతః - ఉహేనానామ మంత్రస్థపాతిపది
కవిభక్తిస్థానే ఆవేశవత్క్రియకాలోపయోగిప్రాతిపదిక విభక్తివచ

నాంతరప్రక్షేపణిమిమాంసకాః | యథా | ఇంద్రాయత్వాజ్ఞప్తం ని
 వహామితి మంత్రే ఇంద్రాయత్వస్య స్థానే సూర్యాయేతి - అగ్నయశ్చ
 త్యస్య స్థానే సోమాయేతి - సూర్యాగ్నిసోమపదానామన్యశమస్యోచితం
 ప్రక్షేపః - తిజంతస్తలేషిసయోమృడయతాంతోనోమృడయేతాంతోనో
 మృడయ్యతామిత్యాది - తథాచ ఇంద్రోమేవలెత్రిత ఇతి మంత్రే ఇం
 ద్రపదస్థానే బలిపదం ఏవంతన్నోవ రుణోరాజేతి మంత్రే వరుణపదస్థా
 నేశంబరపదప్రక్షేపం అసురేంద్రస్య పురోహితానాం హామాయపేరుః
 జెపుః - న్వజేమలాభాథం కేవాలకార్యం కతుం నైహంత ఇతి భావః ||
 ౬౩ || అత దానీం నాస్తీకానామేవ ప్రాబల్యమిత్యాహ || కించేతి | దైత్యేదితి
 పుత్రేబలౌదేవరాజస్య ఇంద్రస్య కమదేవరాజ్యం యద్వాదేవానాం రా
 జ్యమాధీపత్యం శ్రాజ్ఞాకేమభావోవా రాజ్యమితి వృత్తేః శాసతి సుతిష్ఠ
 వపదాన్యతవేశయం తోహర్షాయపేతురసురేంద్రపు
 రోహితానాం || ౬౩ || కించ || వ || విద్వాంసః ప్రథమేభవన్స్వి
 వ సాస్సత్రాంతికౌస్సాధ వోముఖ్యామాధ్యమికా
 స్త్రీలూకగురవచ్చార్వాకతంత్రేస్తీతాః | పాపండానిగ
 తిసతి చార్వాకానాం ప్రత్యక్షైక ప్రామాణ్యవాదినాం తం (త్రేతాస్త్రే)
 స్థితాః - వివసనాదిగంబరాదేహాత్మవాదినః - ప్రథమేష్టేష్టాఅభవన్ని
 త్యథః - తంత్రం ప్రధానేనీధాంత ఇత్యమరః - సాత్రాంతికాః ఇంద్రి
 యాత్మవాదినః - ఏలేతదాసానవః సభ్యాఅవన్నిత్యథః - యథాల
 స్తీకానాంధమశాస్త్రజ్ఞాఇతి భావః మాధ్యమికాః ఆలయవిజ్ఞానభారా
 త్మవారినః ఏలేముఖ్యాః ప్రథమగణినీయాః - త్రిలోకగురవః తత్తోపజ
 స్టారతన - అలేతంబోధ్యం నాస్తీకానాంబుద్ధశిష్యత్వాద్వైధ్యాఇతి
 సంజ్ఞా - బుద్ధస్య తత్వారణ్యహ్యః - సాత్రాంతికోవైభాషేకోయోగా
 చారోమాధ్యమిక ఇతి - తథాసుగతస్య శిష్యాస్సాగతాః తేషామాహతా
 ఇతినామాంతరం - అత ఏవతత్రోతత్రనాస్తీకాఇతి చార్వాకాఇతి త్తపణ
 కాఇతి లోకాయతీకాః తిబహుభిర్వామభిః వ్యవహీయంతే - తేషాం
 పరస్పరవైలక్షణ్యాదికం గ్రంథం సైరభియాత్ప్రకృతానుపయోగాచ్చ

నలిఖ్యత ఇతి - పాపండాశివనిష్ఠాద్వ్యన్యత మైకోకం పుష్టత్వవాదినః త
థాచోక్తం । శివవిష్ణుగణాధ్యక్షసూర్యదుర్గాసుకృచిత్ । ఎకస్యోత్కర్ష
వాదీయస్సప్తాపండభిరీతభిః । అమరకార స్తుపాపండాస్సర్వలింగిన
ఇత్యాహ । నిగమాగమయోఽపేదశాస్త్రయోఽవ్యసనినః - శాస్త్రీవ్య
సనంవాస్త్రీపరిశీలనమేవద్వ్యత ఇతి తాత్పర్యాదః - అభవన్నియో
జనాకలికాలస్తురియముగ కావీవ ॥౧॥ చతుర్దైయుగకలిరిత్యమః - శా
శ్వతః ॥౧॥ శాశ్వతస్తుధ్రువోనిత్యఇత్యమరః - స్థిరః అభవత్ - దేవరాజ్యం
దేవసామ్రాజ్యం - దైత్యేతి చ త్రైబలౌ శాసతి సతి పాలయతి సతి -
త్రిలోకావీవ త్రైలోక్యం త్రిభువనమిత్యథః - ఇథముక్తప్రకారమభ
వత్ తస్థా - పరిక్షి దాదిమహారాజేమపాలయత్స్వపియః కలివ్రవ ర్తితు

మాగమవ్యసనినః కాలః కలిశ్శాశ్వతో దైత్యే శాసతి దేవరా
జ్యమభవత్ త్రైలోక్యమిత్తంత దా ॥౬౪॥౧॥ ఆపక్రాంతశ్చ
త దాశచీపతిరధిగమ్య సహసరైస్సు పర్వభిరఖిలభువన
సుందరం సుందరం శైల మనక్షయాయ బృహస్ప తెరధిర్హి
త ఏవక్వచిదతివాహాయా మాసవర్షగణాః । ****
ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజ కులజలధికౌస్తుభ శ్రీనీలకంఠవిజయ
తపఃరచితే నీలకంఠవిజయచంపుకావ్యే ప్రథమశ్వాసః,

ముత్సహతేన కలిదేవ త్రైశాసతి ప్రవర్తత ఇతి కిమువక్తవ్యమితి భావః ॥

అ ॥ దైత్యవృత్తాంతముపవర్ణ్య ఇదానీం దేవవృత్తాంతం వర్ణయితు మార
భతే ॥ అపేతి ॥ తదా తతాగ్రతే అపక్రాంతః ప్రసిద్ధితః శచీపతిరింద్రస్సరైస్సు
స్సుపర్వభిః దైవైస్సహనిఖిల భువనైః సుందరం దశానీయం సుందరమ
ద్రింబృహస్పతే గురోరాజ్ఞాయా అభీగమ్య పాశ్చక్యచిదంతరహిత
ఎవతిరోహితవపర్షాణాం శరదాంగణాం సంఘానతివాహాయా మాస
గమయానేత్యథః - మహాదప్రియకారీకో నానిర్విశంకః పరేషాం

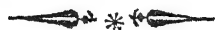
దృగ్భాజనంభవితముత్సహత ఇతి భావః ॥.....*

ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజ వేల్టాలమహాధేవసూరివిరచితే నీలకంఠవిజయ

వ్యాఖ్యానే విబుదానదాఖ్యానై ప్రథమాశ్వాసః చివ్రతిః

శ్రీరస్తు

మంగళశ్లోకం:

యదీయదరణాంభోజభజనాద్వాసవాదయః | తేరు
దుఃఖాణావందేవాస్తవందేవరమేశ్వరం || ...*

అననుకాన్తిశీకాదేవాఃకింకృతవంతఃఇతిచేత్తదాహ|| తతఃఇతి || శతంమ
ఖాఃయాగాః యస్యఇంద్రః - సఆదియేషాంతేక్రతుభుజఃఅహుతిభు
జఃదేవాః - యుధియుద్ధే ||ని|| అస్త్రీయాంసంయత్సమిత్యాజిసమిద్యుధ
ఇత్యమరః | విరోధిభిః ||ని|| అనుహృత్ప్రత్య వస్థాత్ప్రపతివక్షువిరో
ధినైత్యమరః | నిజితాంవిజితాంఅపహృతామితియావత్ - శ్రియం
ప | తతశ్చతమఖాదయో యుధివిరోధినిజితాం

శ్రియంపునరభీష్పవః క్రతుభుజ్జోహజితాం| విచి
త్రమణిసుందరంవిపులకందరంమందరంసమేత్యతవసా
నయంన్నిమిషవత్సహస్రంసమాః||౧|| గతత్రదశసతాం
తపోధనానామధ్వరహవిర్భాగమపహరత్సుదూతముఖే
రాజ్యలక్ష్మీంపునరస్యాప్తుంసంపాదయితుమిచ్ఛంతఃఅభీష్పవస్సంతఃవిచి
త్రైరనేకవిదైర్కణిభిఃపద్మరాగాదిభిఃసుందరందశనియం | విపులాః
విశాలాఃకందరాదర్యఃయస్త్రితం||ని|| దరితుకంకందరోవాస్త్రీత్యమరః
మందరమందింసమేత్యప్రాప్యనహస్రం సహస్రసంఖ్యాకాః సమాః
శరదః ||ని|| హయవోస్త్రీశరత్సమాఇత్యమః - తపసావికాక్రేణ||
శ్లో|| మనసశ్చేద్రియాణామనైకాగ్ర్యంపరమంతఃకథిస్తృతేః నిమి
షేణతుల్యంనిమిషవత్ * తేనతుల్యంక్రియాచేద్యతిరితివతివత్తయః
అనయగమయామానురిత్యథః- వినష్టాంశ్రియంప్రాప్తుంవివేకినఃకే
వానయతంతఃకథిభావః||౧||అ||ఇ దాసీమాహుతిభుజాంవృత్తముపహ్యే
యజ్జభాగరహితానాందేవవిశేషాణాంవృత్తాంతఃపణాయతి|| తత్రచే
తి||త్రవసంతాంతఃదానయజ్జాది-ధనంయేషాంతేషాం అధ్వరే

మయాగేమయానిహవీంషీతేషాంభాగం దానవేషుమా తేనభ్యత్యేవైవ
ముఖేనఅపహరత్సుసత్సుశాస్త్రం॥ శ్లో॥ యశ్శాస్త్రవిధిమత్స్సృజ్యవర్తతే
కామకారతః ॥ నససిద్ధిమవాప్నోతి త్యాది శాస్త్రం ఏకంముఖ్యః శర
ణంరక్షిత్ప్రయోషాంతేషు - తాపసేషుఋషిషుఅభ్యుథానయాప్రాగ్ధ
నయాపితకాలెఅరుచితకాలేవ - అయజ్ఞేనస్వాహాకార స్వధాకార
ఋత్విక్సదస్యాదివ్యవస్తారహే తతూష్ణిం హవిఃప్రత్యేపాదిలక్షణకర్త
తాచ - రహసివివిక్తదేశేదాతుఁఅసమ్మన్యమానేషుఅననుమన్యమా
నేషుసత్సు - త్సుధాబుభుక్షయా॥ని॥ ఆశవానాబుభుక్ష్యాత్సుదిత్యమరః
తప్యమానాఃపీడ్యమానాః - విబుధాస్సురాః-హుతవహేలౌకికాగ్నౌ

నదానవేషుఅకాలేవాయష్టుమయజ్ఞేనవాడహసిప్రవా
తుమభ్యుథానయాప్యసమ్మన్యమానేషు శాస్త్రేకశర
ణేమతాపసేషు తప్యమానాఃత్సుధాబుధాః దత్వా
హవీంషీహుతవహేదత్తాని తేనైవపునస్తాన్యపఘంజా
నాఃకాలంమహాంతమతివాహయాంచక్రిరే॥౧౪॥ అపరే
పునః కేచిదతివేలశ్రద్ధామాత్రశరణానధిగమ్యమూ
ర్తాఁఅమునై శరీరేణివమారోపయామోభగవతస్స
చాంధవా నత్రైవానియదశకయిష్యాచుస్సురసుదగిరి

హవీంషీదత్వాప్రక్షిప్యేత్యథః - ధాతునామనేకాథాతాత్ - పు
నఃతేవాగ్నినాదత్తానివిత్తిర్ణానిహవీంష్యేవఉపఘంజానాఃఅభ్యపహరం
తస్సంతః - మహాంతంబహుం- కాలం(అతివాహయాంచక్రిరేత్యపయా
మాసురిత్యథః॥అపరేకేదిత్సునఃఅతివేలంనితాంతం శ్రద్ధామాత్రత్రం
ఆస్తీక్యబుద్ధిమాత్రంశరణంరక్షిత్ప్రయోషాంతేతాఁ మూర్ఖాఁమూ
ర్ఖాఁఅవైదికానితీశేషః ॥ ని ॥ అజ్ఞేమూఢయథాజాత మూర్ఖావై
ధేయబాలిశాత్యమరః ॥ సచాంధవాఁభవతఃఅమునాశరీరేణివస్వ
గంఆరోపయిష్యామః - అత్రలోకవీవసురసుందరీరానియసన్నిధిం
ప్రాప్యదశకయిష్యాచుఇతిప్రలోభయంతఃప్రతారయంతస్సంతః
సురాకుంభఃమద్యభాండ సచపాయసంజఅపూః శ్వ లేవైః సచ

రాజబహుళాక్షపహారాక్షపాయనాసీత్యథః॥౩॥ఉపాయనముప
గ్రాహ్యముపహారస్తథోపద్యేత్యుచరః। అలభంతప్రాపుః - అన్నాభా
వేకేవాదేహాధిమానినః పరాన్నవంచతీతిభావః॥ అపిచేతి ॥ కర్మ
ణాంస్వానుష్ఠితసతకర్మజన్యాపూర్వాణాం-యేనాశేసతిదివః॥అ
ఖ్యోపేకర్మణిపంచమీ - దివంవిహయేత్యథః పునరవరూఢాక్ష-పున
ప్రపతతఃఘామింప్రతీతిశేషఃకర్మదేవాక్షపూర్వోక్తలక్షణాక్షఅవృత్య
పరివృత్తేత్యథః - చానవాఃకింకుర్వంతికథానాంలోకవృత్తానాంప్ర
ప్రసంగేమప్రసక్తిమలస్తాక్షకింవదంతి-కథంఘాతాక్షకథయంతీత్యథః

తిప్రలోభయంతః పశుపక్షిసురాకుంభపాయసా పూ
వప్రచురాశ్చలభంతమహాపహారాక్ష ॥౪॥ అపిచపు
నరవరూఢాక్షకర్మక్షయేదివఃకర్మదేవానావృత్య కింకు
ర్వంతిచానవాఃకింవదంత్యస్తాక్షకథాప్రసంగేమ కిమి
తివృత్తమేషామనుమతం పితామహేనృసింహనావతీ
ణామద్యాపితస్యకణకపథం కిమాహురసురమాహూ
తాకాః । కీదృశోభాగావస్యవృత్తాంతఃకథమాస్తేవైజ
యంతః కశ్యవశేనందనోద్ధానముద్వాంతశ్చతుదం

వీషాంలస్తాకంవృత్తంకిమితికింఘాతమితివదంతీత్యస్యానుషంగః- పితా
మహేనబ్రంహ్మణా-అనుమతంకింకింకృతంకిం - ఎతదిత్యస్యగమ్యమా
నత్వాదప్రయోగః - ఆధవాఅనుమతంకింవిదితంకిమిత్యథః- కింవాఆ
హూస్వీత్ - అద్యాపితస్యబ్రహ్మణఃకణకపథం శోత్రదేశంతద్వృ
త్తంనావతీణాంనప్రాప్తమిత్యథః-అనురాణాంమాహూతాకాఃము
హూర్తజ్ఞానినఃకిమాహుఃకింబ్రవంతీత్యథః-భార్గవస్యఉశనసఃవృత్తాం
తఃకీదృశఃకథంఘాతః-వైజయంతఃఇంద్రప్రాసాదఃకథమాస్తేవరతే-
నందనసంజ్ఞకరఉద్ధానంఉపవనంకస్యవశేలధినతాయాం - చత్వారి

వీషామనురాణాంవృత్తంపితామహేనకిమితికీదృశ త్వేన - సత్వేనా
సత్వేనవేత్యథః-అనుమతంకింకృతమిత్యక్లిష్టాయమన్వయః

దంతాః స్యుః సః పశుర్ధంతః విరావతః ఉద్వాంతః నిర్వహంతః శ్రుతమ్ ॥సి॥
 ప్రభిన్నోగర్జితోమత్తస్సమాపుద్వాంతనిర్వహావిశ్వచః ॥ ఉద్భైశ్చ
 షసః హయస్యప్రవృత్తిం వృత్తాంతం నోపలభ మహేన జానీమహే - ఇతి
 సమంతతః అవలోక్య సచకితీనభుంధా లిథాలనుయంజానాః పృ
 చ్చంతస్సంతః - బ్రహ్మలోకస్య గమనంతస్యోచి తావహాకృముమూ
 షతః పరుమిచ్చతః - బ్రహ్మోశ్చ తెఱుషయశ్చేతి కర్తృధారయః -
 తాపరిత్యక్తవృత్తవరాణాం చానైః ప్రాణానాం ప్రయాణం దేహేన
 వియోగః తేనయః పరిక్లేశః చాధాతమపి పరిహరంతస్సంతః -
 ప్రసంగేన ప్రసక్తాసుప్రసక్త్యా - చృష్టామిమాంవతకమానాం నః

తథితశుభ్రముద్భైశ్చ సః ప్రవృత్తిం నోపలభామహే
 ఇత్యనుయంజానా శ్చకితమవలోక్య సమంతతః కీంచ
 బ్రహ్మలోకగమనోచితాక్ మహాక్షీన్ముమూషతః
 పర్వత్య పరిహరంత్యప్రయాణక్లేశమపి పరిదానైః
 దయతప్రసంగేన దృష్టామిమాందశాంభగవతి పితామ
 హేన విస్తరతాన్తదభ్యధకనా మధ్యాత్మభిచార వ్యా
 సంగేనేత్యుద్భృధయంతః స్వయమస్వప్నతయా స్వప్న
 దృశస్తపాధనాకపరిపృచ్ఛంతః పర్యవసానం మునిశాప
 స్యనిదంతః స్యానిజన్తాని నిశ్వసంతోదీఘముష్ణంచ

స్తాకందశాంతవస్థాం - భగవతి మాహాత్మ్యవతి ॥సి॥ భగశ్చైకామమాహా
 త్యువీర్యేత్యమరః - పితామహే బ్రహ్మణి విషయే నివేదయతవిజ్ఞాపయత
 అత్యన్యధ్యాత్మంతాత్మవిషయకత్తియావత్ - యః విచారః ఉహాపోహాత్మ
 కమానసక్రియావిశేషః - తస్యవ్యాసంగేన సంబంధేన లబిచ్ఛేదేనేతి
 యావత్ - అన్తత్ అస్తాకం లభ్యధకనాం నాగ్రీధకనాం న విస్తరతాన్త
 రణం మాకురుతేత్యధః ఇతీథముతోధయంతః ప్రేరయంతస్సంతః -
 స్వయం అస్వప్నతయా స్యాపరిహితతయా స్వపాక్షా శ్యంతీతి స్వప్న
 దృశః స్వపాధ్యామవిధః స్వప్నద్రష్ట్యానితి యావత్ - మునిశాపస్యము
 నిదంతశాపస్య పర్యవసానం అవధిం పరిపృచ్ఛంతస్సంతః స్యానిస్వయా

నిజన్తానిఉత్పత్తిః సిందంతః గహణాయంతస్సంతః - దీఘముష్ణచనిశ్వ
సంతస్సంతః - ముహుర్ముహుః చాతకాః పక్షివిశేషాః వలాహకమి
వవారివాహమివ - వాచస్పతేః జీవన్యః || నిజీవతంగీరసోవాచస్పతశ్చ
త్రశిఖండిజగత్యమరః - ఆగమనంకాంక్షంతః ఇచ్ఛంతస్సంతః - అవత
స్తీరైపూమః * సమవప్రచిభ్యస్తస్యైత్యాత్మనైవదం-లిట్ || ౧ || *
అ|| భగవద్భజనవశేన డౌశితపాపరాశీః సురాన్ప్రత్యాగత్యగురుః కుశ
లాద్యపృచ్ఛదిత్యాహ || అత్రాంతరణితి || అత్రాంతరే అస్తిన్నవసరే సు
రాణాం గురుః హితోపదేష్టాబృహస్పతిః - ప్రణిధానస్యధ్యానధారణస
మాధిత్రయస్య - యోగాత్ సన్నహనాత్ అవతంబనాదితియావత్ ||
యద్వా || ప్రణిధానంధ్యానధారణసమాధిత్రయమేవ యోగః ఉపాయః
తస్మాదిత్యర్థః - ఉక్తార్థస్తు వాతంజలసూత్రవ్యాఖ్యానేలిఖితః || శ్లో || ధ్యా

ముహుముహుర్వలాహకమివచాతకా వాచస్పతే
రాగమమాకాక్షంతస్విరమవతస్తిరై..... || ౧ ||
ప|| అత్రాంతరే సురగురుర్దురితం సురాణామల్పవత్ శేష
మవయన్ప్రణిధానయోగాత్ | అభ్యేత్యనిజః రవరైర
భివంద్యభక్త్యా పర్యావృతస్సదసికించిదిదంబభాషే || ౨ ||
గది|| స్థాన్యకుశలితోవశ్చిరాదదాగ్రీక్షం || దిష్ట్యాచోత్తి

నంతధాధారణంచనసాధిచ్ఛేతిత్రయం | ప్రణిధానమితిప్రామా
ర్యోగసిద్ధాంతకోవిదా ఇతివదంతః | యోగస్సన్నహమోపాయేత్యమర
శ్చ-సురాణాం దురితంతస్త్వేన అల్పాంశేన అవశేషః అవశిష్టం అవయవవి
దకసకలభ్యేత్య ఆగత్యమందరమితి శేషః నిజః రాణాం దేవానాం వరైః
శ్రేష్ఠైః అభివంద్యమానః నమస్కరియమాణః తైరేవ పర్యావృతః పరితృ
తసకలభివంద్యభక్త్యా పారైనిజః రవరైః భక్త్యా అభివంద్య పర్యా
వృతభివంద్యయః - సదసి సభాయాంకించిదిదం వక్ష్యమాణప్రకారం వ
చః బభాషే ఉవాచ || ౨ || అ|| సావణప్రకారమాహ దిష్ట్యాకుశలినగ్నితి
దిష్ట్యాదేవేన కుశలినః క్షేమవతః వః యుష్మాచిరాత్ బహుకాలాత్
అగ్రీక్షంతాశ్చ | అయం మునిశాపలక్షణః - అపాం దేవః అనివ

శ్చదిష్ట్యానైవేమోత్తీర్ణకాప్రాయః కించిదవశేషయథాతథాతీర్ణక
 ఇత్యథః - దులభం దుష్పాపం ఇదతపోయోగ్యం ధనం దిష్ట్యాభవన్భి
 రాసాదితం ప్రాప్తం || భారతేభరతస్య రాజ్యస్స బంధిని శతస్యేదమి
 త్యన్బ్రూహ్యయః - వపేకధాత్రీనవమాంశే || ౧ || స్యాద్ద్యవ్విష్టాలోకధా
 త్ర్యం శేషత్సరేపషణ్మస్త్రీయామిత్యమరఃకించ || ౨ || మహాషికావ్యాస
 రచితేజంబూద్వీపేపిభారతమతిరభసః || ౧ || వృక్షైశ్చ సకయోర్వపం
 జంబూద్వీపాబ్జవృష్టిర్వితిరుద్రః || శ్లో || వషణంస్థానం నిదుం ప్రాజ్ఞాబి
 మం లోకంచ భారతమతిభారవిః || శ్లో || ఉత్తరంయస్సముద్రస్య వామా
 దేర్జేచ్ఛేవక్షిణం | వషణంతద్భారతం నామ భారతీయత సంతతిరితి | వా
 రాణశీవకాశీవ ఇశావృతేవషేకఇదం - మందగసంక్షిక్తకలయతనమేవ
 గౌరీదయితప్యఉమావల్లభస్య పరమశ్యంభురయిం ప్రేమాస్పదం || ఆ

ణకాప్రాయాయమాపదణవః | దిష్ట్యాచమలభమి
 దంతపోవనమహా భవన్భిరాసాదితం | వారాణసీవ
 భారతేవర్షేదయితం గౌరీదయితస్య పరిమిదమేవాయత
 నమిశావృతే | ఆరసాతలాదాచశాంత్యతీతకలాభవనా
 త్పంతిమహంతిస్థానాని సర్వాగమవిదితాని పరశ్చతానిభ

రసాతలాత్ - పాతాళమారభ్యేత్యర్థః || ౧ || అహో ఘనపాతాళబలిసద్గుర
 సాతలమిత్యమరః - అచశాస్త్యతీతకలాభవనాత్ - శాంతిం శాంతినామ
 కలాంతితాంతి క్రాంతాశాంత్యతీతా - తథాభూతాయాః కలాయాః
 అతీతశాంతీసంజ్ఞికాయాః భవనంస్థానం ఆకాశం - తమభిన్నస్యేత్యథః
 అకాశస్య అతీతశాంతికలాభవనత్వశ్చిమదావాద్యైరుక్తం || శ్లో || భూ
 మానివృత్తిగుడితాపయసి ప్రతిష్ఠావిద్యానలేమరుతిశాంతిరతీతశాంతిః -
 వ్యోమ్నితియాః కిలకలాః కలయంతివిశ్వతాపాహిమారతర మంచప
 దనిత్వదీయతి - పాతాళమారభ్య ఆంతరిక్షలోకపర్వం శివస్థానాని స

అయమమభూయమానః - అపత్ మునిశాపరూపావిపరేష ఆలోచ
 స్సముద్రేత్యథః - అపాంచేవ క్షతిపారేతేన పదేన మునిశాపగ్రహణ
 విజమన్వేపణీయం

నీశ్యత్రప్రమాణంతు॥శ్లో॥ ఆకాశేతారకాలింగంపాతాశేహటకేశ్వరం
మూర్త్యులోకేమహాకాళమితీపూర్వమేఘవ్యాఖ్యానే మహాపాథ్యా
యోదాహృతవచనం-యద్వా-కేనఅగ్నినాలంఖండనప్రశయకాలికా
గ్నినాతాపత్తియావత్ - ఇతస్మిప్రాప్తకలఃసంక్షణ్ణాగ్నిప్రయోజ్య
తాపాయైస్తైతథా- ఇతకలానతిక్రాంతాఃఅతీసకలాఃదహరిశాండిత్యో
పాసకాఃశాంత్యేతితృతీయాతత్పురుషః॥ తేషాంభవనంసత్యలోకఃతమ
భివ్యాప్యేత్యథః ॥ని॥ కోబ్రహ్మత్వానిలారాగ్నిశమనస్పర్శకేష్య
త్యేకాంతురే ॥ని॥ లఃఖండనేత్రిష్యాదానేస్త్రీచనానాధకరత్నమాలా-
సర్వాగమేషుసర్వశాస్త్రేషువిదితాని వ్యాఖ్యాతావిపరశ్చతానిఅకా
ని॥ని॥పరశ్చతాద్యాస్తేయేషాంపరాసంఖ్యాతదాదికాదిత్యమదః-మహాని
తిశ్లాఘ్యాభవాన్యాఃపతిఃశివతస్యస్తానానిఅయతనానిసంతి ॥పరంతు

వాసీవతేః | పరంతుమందరభవతస్యదృశ్యన్నకించనసుం

దరమన్యదాయతనం | అన్యత్రపంచతపసోపిమునేరాప

సధేమశాంభవేషు స్తైర్వరచారీవిశిష్యతఇతి శ్రుతమేప

తథాపి - మందరభవతస్యశివస్యదృశ్యం అన్యత్ - మందరాతిరిక్త
కించిదల్పమపి ఆయతనంసుందరంచశానీయంనభవతీతిశేషః ॥ అన్యత్ర
శైవతైత్రభిన్న ప్రదేశేషుపంచ పంచయజ్ఞరూపాణితపాంసియస్య
సంపశ్చతపాః-లస్తాత్ - అథవాదిక్షిణాగ్నిగాహకపత్యాహవనీయస
భ్యావసభ్యులక్షణమచాగ్ని సాధ్యంతపఃయస్యసంపంచతపాః-యద్వా-
దానియజ్ఞస్వార్థాయైకాగ్నినశనప్రతలక్షణాని పంచరూపాణిత
పాంసియస్యసంపంచతపాః-స్వార్థాయయజ్ఞాదీనానారాయణోపని
షదితపస్తైవస్యవహరాత్-ఆహుస్త్విత్* పనిసిస్తారేతిత్యస్తాదచ్చ
త్యాయః పంచంవిప్రుతంతపః చాంద్రదాయణాదిలక్షణంయస్యసంపం
చచతపాః॥ని॥ తపోలోకాంతరేపిచచాంద్రదాయణాదిధర్మేచనస్త్రిశి
రమాఘయోతిరభసంయద్వా-తపఃప్రతం ॥ ని ॥ మాఘపుమావ్రతే

*తేషాంభవనమితి సమాసంవదద్భిశ్చాంత్యుతత కలాభవనపదఘట
కకలశబ్దోత్తరస్య అకార్యస్యకావాగతిఃకల్పేతేతిసజానీమహే

క్షీ బేతశతతినానార్థరత్నకోశాల్ - తథావవిస్సృతంతపఃశిరోవ్రతలక్షణంవ్రతంబధర్వణికానాం బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస చూర్వకాలే క్రియమాణంయస్యసఃపంచతపాః ॥ తేషామేవైతాంబ్రహ్మవిద్యాంవదేతశిరోవ్రతంవిధిశబ్దైస్తుచీణఃమితిశ్రుతిః | అథవాతపం శ్చేష్టేభిరితికరణాశ్చైతపభాతోరాణాదికాద్భాహుశకాదనున్నీత్యయః-స్థంఢేలదిక్పతుష్టయేప్రతిష్ఠితాఃచత్వారోగ్మయః - ఉపరిసూర్యచ్ఛేతిపంచసంఖ్యానిపాం సితాశకారణాని యన్యస్థంపిలోప విష్ణస్యముసేసః పంచతపాఃతస్మాదపిశాంభవేమశంభుసంబన్ధిమహిమసధేమప్తానేమ ॥ ౧ ॥ స్థానావశథనాస్తుచేత్యనురః - స్థితత్తిశేషఃస్వైరేణలనిరొధనస్వచ్ఛందేనవాచరితుంశీలయస్యసఃస్వైరచారిఉత్సృష్టశ్రుతిమాగఃకామిజనత్తియోవత్ ॥ ౧ ॥ మందరస్వచ్ఛందయోనైస్వరత్తిత్వమరః- విశిష్యతే

భవద్భిరపివృద్ధముఖాల్ | అమృతప్రాప్తిహేతుశ్చాయమస్తాదృశభవభవాదృశామపిశైలరాజః ॥ ౨ ॥ ప॥ కాలోత్యగాదశుభహేతురుపస్థితంవఃకల్యాణమద్యనచిరాదితిభాసతేనః | ఉత్తిష్టతోచ్చలతయామతుధామధాతురు

విశిష్టఃక్రియతే - తథోక్తనూతసంహితాయాం శివమాహాత్మ్యఖండచిదంబరమాహాత్మ్యే ॥ శ్లో॥ ఆన్యత్రపంచతపసోముసేర్వాతాశనాదపిశ్రీమద్దక్షిణకైలాసేస్వైరచారివిశిష్యతత్తిత్వాదితి-వృద్ధానాంముఖాదపివదద్భిరపిశ్రుతమేవ - విదితశివక్షేత్రమాహత్త్వాన్యాంభవతామేతద్విషయేస్తాభిఃకింవక్తవ్యమితిభావః ॥ ఆయమావాసభూతఃశైలరాశ్చ-అస్తాదృశభవభవాదృశామపిఅమృతస్య ॥ ౧ ॥ అమృతందివిభేషోజ్ఞేయజ్ఞశేషేనురాశనశ్చతివిశ్వః - ప్రాప్తాహేతుఃకారణంఅన్నద్విధానాంమోక్షకారణంభవద్విధానాంసుధాప్రాప్తికారణమితిభావః ॥ ౨ ॥ కాలత్తితి॥ అశుభస్యఅమంగళస్యహేతుఃనిమిత్తంకారణంకాలఃపాపఫలానుభవకాలఃఆత్యగాత్అతియయా - వఃయుష్మాకంకల్యాణంమంగళంనచిరౌత్ - ఝడితిఉపస్థితంప్రాప్తంస్వాదితిశేషఃఇత్యేవమద్యేదానీంసఃఅస్తాకల్యాణతేచితైస్సురతీత్యధః - ఉత్తిష్టతఉద్ధానంకురుత-చల

తగమనంకురుత థాతుబ్రహ్మణః ధామస్తానంతు॥ని॥ఉటజంధామని
వేశశ్వరణంతుయ్యత్తమరః - యామ - లోట్ - ప్రిపువామ - ఆధు
నాఅనధికాభిః ప్రయోజనరహితాభిఃఉష్ప్రీత్యేవాసికాభిః శిరాం
స్యన్నమయ్యస్తితిభిః - కింఘటంనకిమపీత్యథః ॥౩॥౧॥ గురువదనాత్సం
తుష్టోదేవేద్రోగురుంప్రత్యవోచదిత్యాహ ॥ ఇతీతి ॥ ఇత్యేవంప్రవృ
త్తయాప్రసృతయాభావీభవిషత్ - యత్సహసంవిధానం దేవాసుర
సంఘటనపుంజీభవనాదిలక్షణంతేనలభ్యయా ప్రాప్తవ్యయా భాగ్య
స్యఅదృష్టశ్చవశాత్ - అధునైవస్వతఃలబ్ధయాసుధయేనస్థితయా ॥ని॥పీ
యూషమమృతంసుధేత్యమరః - వాచస్పతేఃగురోఃవాచాఅప్యాయితః
తపితః - సురపతిరిదంవచఃఆచచక్షేజగాద॥౧॥తత్ప్రకారమేవాహ ॥

ప్రాసీకాభిరధునాకిమనధికాభిః॥౩॥౧॥ఇతిప్రవృత్త
యాభావిమహాసంవిధా నలభ్యయాపిభాగ్యవశా దధు
నైవస్వతోలబ్ధయాసుధయేవవాచావాక్పతేరాప్యాయిత
తస్సురపతిరిదమాచచక్షే । అద్వైతత్వావనమజనితపో
వనమద్యనస్తపాంసిపరిషేచిరేప్రశేమురద్యనఃకలుషా
ణి పర్యుపస్థితాసిమంగళాని - పరధాకథంభవదీయా
నాంపాతీభవేమశాసనాతురాణాం ॥ ౩॥౨॥ చేతోయ

అద్యేతి॥అద్యవీత త్తపోయోగ్యవనంతపోవనం - పావనంపవిత్రంఅజని
ఆసీత్ - అద్యనోష్టాకంతపాంసిచాంద్రాయణాదీని - పరిషేచిరేప
క్వానిబహూవుః-ఫలదానోష్టాఖానిబహూవురితియావత్ - అద్యనఃకలు
షాణిదురితాని ॥ ని ॥ కలుషంవృజినైనోఘమంపాదురితదుష్కృతమి
త్యమరః - ప్రశేముః- నేశురిత్యథః-మంగళానిశుభానిపర్యుపస్థితానిస
న్నిహితానిఅసామానురితిశేషః-పరథాఅన్యధాఎవంనచేదితియావత్ -
భవదీయానాంయుష్మదీయానాం - శాసనంహితోపదేశః - తద్రూపా
ణాంఅక్షరాణాంవచసారకథం-పాతీభవేమ-భాజనధూతాస్సాన్యమ-
అనుకూలకాలమంతరాఆగత్యహితంనోపదిశంత్యేవగురవత్తుభిభావః॥౩॥
అ॥బృహస్పతింబ్రీహ్మనిష్ఠత్యేనస్తాతి ॥చేతఇతి॥ యద్యవతశ్చేతఃచిత్తంక

ర్త్య - చిరంతనానిపురాతనానియానివచాంసిశ్రుతయః తేషాంయస్సం
దర్భః || శ్లో || ఉపక్రమోపసంహారావభ్యాసౌపూర్వతాఫలం-అథవా
దోషపత్రివలింగంతాత్పర్యనిర్ణయే-ఇత్యాదిశాస్త్రసిద్ధతాత్పర్యలింగ
షట్రులక్షణః-యథోచితపదవిన్యాసలక్షణోహ-అనుపూర్వీలక్షణోవే
త్యథః-తస్యయఃగర్భఃఅంతఃప్రదేశఃతస్మిన్స్థితే -వేదైకవేద్యుతిభా
షఃధాతుషుయేదేహేఅంతరతమోధాతుః మజ్జేత్సుచ్చితే-తామభివ్యా
ప్యమజ్జం-అథవాఆసమంతాత్ - మజ్జంశుద్ధమిత్యథః * టుమన్దే
శుద్ధావితీధాతుః-శ్వన్నుక్షన్నితినిపాతనాత్సాధుః-అథవా-జ్ఞాసారిః
ఆసమంతాన్తజ్ఞాయస్యతదివివిగ్రహః || ౧ || సారోమజ్జాసమాత్వస్త్రీ
త్యమరః - సూక్ష్మవిషయేషుసర్వత్రప్రపవతమానమిత్యథః || లజ్జావ
ద్రాజవన్తజ్జామాంససారాస్థిసారయోరితిభాగురి || ౧ || వజ్జోక్తోషజ్జ

ద్యవతశ్చిరంతనవచస్సందభగభఃస్థితేవస్తున్యస్తమిత
ప్రపంచమలినిమ్నామజ్జమామజ్జతి || తద్దుమోచత
మోవిమోహేతమతిష్వస్తాస్వకస్తా దిదంసక్తంయత్స
శుషుద్విపాత్ స్వతతోధన్యావయన్యాయతః || ౪ || కిం
బహునా||ఆద్యభవత్సంభావనాసంపాదితస్యానందస్య

యాసహేతిద్విరూపకోశః - అస్తవిలాపలక్షణంలయంఇతఃగతః-ప
పంచవీవమలినిమామాలిన్యం-యస్యతత్తథాధూతే ప్రపంచలయార్థిష్టా
నశ్చితిఫలితాథః-నస్తునిస్సాత్మనిబ్రహ్మణి- మజ్జతిలీనంభవతితదాత్మన
నావీకీభవతీతిఫలితాథః - తదిదంభవశ్చిత్తంకర్తృయద్యస్తాధుఃఖన
మోచయితుంశక్యంద్యోచం * ఈషద్దుస్సుష్మిత్వాదినాశ్చిత్త
యః-యత్తమఃతమోగుణః - తేనవిమోహితావిమూఢాఃకృతాఃమిత
యఃబుద్ధయోయేషానేతథాధూతేషు ద్వౌపాదౌయేషాంతేష్విపాదాః
తేషుపశుషు-పశుకల్పేష్వితిభావః -అస్తాగ్నపిలకస్తాత్ - అజ్ఞాతహే
తోః-నిర్నిమిత్తమితిభావః-సక్తంసంక్రాంతమాసీత్ - తతస్తస్తాద్వయం
న్యాయంతఃయుక్తివశేనధన్యాఃపున్యనంతః|| ౧ || సుకృతీపుణ్యవాన్ధన్యైశ్చిత్య
వర్జః-మహాత్మకృతపంతరాకోవాన్మహదనుగ్రహభాజనమితిభావః|| ౪ ||

అప్రకారాంతరేణబృహస్పతిస్తాతి || అద్యేతి || అద్యేదానీంభవతర్కత
యాసంభావనయాసంమాననయాతినుగ్రహేణేతియావత్ - సంపాది
తస్యః త్వితస్యతనందస్యః పారంపర్యవసానభూమిం అపశ్యంతః అజా
నంతః పయం దేవాః - అస్త్యత్ - అస్తాకందేవానామానందాత్ భవతః ఆ
నందం అనేకశతాని గుణాః ఆవృత్తయోయస్యసః || ౧ || గుణస్తావృత్తిశబ్దా
దిశ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుస్వీత్యమగః - తథాథూతమానందముపపాద
యంతీం వదంతీం ప్రతిపాదయంతిమితియావత్ - భగవతః శ్రీమతీం శ్రు
తిం || శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్యేతి ప్రాధమిక వాక్యమారభ్య - స
ఎకోబృహస్పతే రానంద ఇత్యేతదంతామానందవచ్ఛిమపి-నవిసంభామ
హేనవిశ్వసిమః - అప్తవాచోప్యనుభవపరామాతా శ్చై ల్కశ్చరీధధీతేతి

పరంపారమపశ్యంతో వయమస్తదానందాదనేకశతగు
ణంభవదానందముపపాదయంతీం భగవతీం శ్రుతిమపి నవి
సంభామహే || అజానతోహి రాజానః కదాచిదాక్రా
మంతి పగానాక్రమ్యంతే చ త్రైరితి చక్రనేమిక్రమస్సా
ర్వజనీనవీవ || తదపిభవదీయాజయంత్యేవనజీయంత ఇ
త్యేకాంత్యమనుసంనదధతో వయమియదపత్రీపామహే

భావః || అ|| లోకస్థితిమనురుధ్యాహ ఆజానేతిజనీప్రాదుర్భావఇతిధా
తోః భావేఘక్రొత్వయేజానమితిరూపంభవతి-జానంచజనిరేవజానమా
రభ్య ఆజానంతస్తాత్ * ఇతరేభ్యోపి దృశ్యంత ఇతి ప్రథమాయాంతసిః-
ఎమంచ ఉత్పత్తిమారభ్యేత్యథః రాజానః కదాచిత్పరాకర్తృత్వా || ౧ || ప
రోరిపరమాత్మనోరిత్యమః - ఆక్రామంతి జయంతీత్యథః - కదాచిత్త్రైరి
భీరాక్రమ్యంతే జీయంత ఇతి - చక్రస్యనేమే అంతభాగస్యేవక్రమః రీ
తిః - స్వభావఇతియావత్ || ౧ || చక్రం రథాంగంతస్యాంతేనేమిస్తీప్రీత్యా
త్ప్రధిః పుమానిత్యమరః - సార్వజనీనః సర్వజనేమసిద్ధః - సర్వజనేమసా
ధురితివాధః || అ|| ప్రోత్సహయగూరుప్రత్యాహ || తదపితి || తదపిత
థాపిభవదీయాః ముక్త్యప్నోక్షవక్తానః జయంతి అరీనభిభవంత్యేవ - నజీ
యంతేన పరిభూయంతే ఇతివికాన్త్యై ప్రసిద్ధిం || ౧ || ఏకాంతం నిష్పితై

శ్వాసోన్మోహాపున్నపుంసకముతిరభసః- అనుసందధానాః-ధ్యాయంత
స్సంతః-ఏకాంశమనుసందధతత్త్యేకఃపాతః - వయల్యయచేతావత్-
అపత్రపామహేలజ్జామహే-వ్యధామహేచ-సంకల్పమాత్రం భానమే
వ॥ని॥సంకల్పఃకన్యమానసమిత్యుచరి-చిత్తస్ఫురణమితియావత్ - సాధ
నంఅస్త్యదుద్ధరణనిమిత్తంయస్యసతథాభూతస్య-భవతఃపునఃతవతు - అ
స్త్యత్-అస్త్యానువిషయే-అనుగ్రహాదుఃఖాపనయనలక్షణఃప్రసాదఈష
తకారః-అతీవసుకరకృత్యథః - యథాహిభవతాసజాతీయాభవజ్జాతీ
యాభవాద్యశాస్త్రత్యథః-మునయఏవ-భూమాచరంతీతిభూమి వరాః
భూమిష్మాత్త్యథః-తాక్షదివమారోపయితుంఆరోహయితుం త్రిశం
కుంవిశ్వామిత్రఇవేతిభావః-దివిచరాక్షస్వగ్వాసినఃభువనవరోపయి

వ్యధామహేచ। భవతఃపునరీవతగ్రాలోన్య దనుగ్రహ
స్సంకల్పమాత్రసాధనస్య - యథాహిభవజ్జాతీయాఏ
వభూమివరాక్షదివమారోపయితుందివిచరాక్షభువమ
వరోపయితుంఆస్వాదయితుంసప్రసాగరాస్సరాపగా
మాచమితుంవిఫలయితుంమహాస్త్రిణివిష్టంభయితుంవి
శ్వంభరమపిప్రగల్భంతే- తథాశ్రుతిశతప్రతిపన్నయా
థాత్యైభవతోమాహాత్యైదండాపూహికాన్యా యఘం

తుంఅవరోహయితుమిత్యథః-సురమునయోనవలషమివేతిభావః సు
రాపగాంఆస్వాదయితుంపాతుంజహ్నుర్యథేతిభావః-సప్రసాగరాక్ష
ఆచమితుంఅగస్త్రోయథేతిభావః - మహాస్త్రిణివిఫలీకర్తుంవ్యథాయ
తుం-విశ్వామిత్రయుద్ధేనసిన్ధోయథేతిభావః-విశ్వంభరం వాసుదేవమపి
విష్టంభయితుంస్తభంకర్తుం-సనతు-మారోయథేతిభావః-ప్రల్భం తేన
మగ్ధాభవంతి-తథాశ్రుతీనాంశతేనఅనేకేనప్రతిపన్నంజ్ఞాతం యథ
త్త్యయథాత్త్యయస్యతత్తథాభూతేభవతః- మాహాత్యైమహిమ
నివిషయే- ఘంటాఘోషశబ్దస్యలక్షణయాఘంటాఘోష సదృశోధః-
వీవంచయథాఘంటాయః ఘోషాధ్వనిః సర్వైఃసంధ్రియప్రబుద్ధైః
అసందేహం శ్రూయతేతథాసర్వైఃతథావిధైః - శ్రూయమాణః

దండాపూపికాన్యాయపవనశ్శరణంఠతకః - దండాపూపికాన్యాయో
నామ - దండోమూషీత్రైభవాక్షితభిక్షుత్వైదండగుంభితాలపూపికా
ఖుభిద్భుక్షితాఃమితప్రప్తవ్యాంశపవనవర్తతభిక్ష-తథాచదిచరాక్షఘా
చరయితుంఘాచరాక్షదిచరయితుంయథాకామంకర్తుం సామధ్యశా
లినాకయుష్మాకంఅన్తదుర్ధరణసామధ్యశామస్తీవేత్యత్రసంజేప్రరోహ
పవనాస్తీతిభావః ॥ అ ॥ వక్తవ్యముక్తాత్మాష్టింఘాతేదేవేంద్రదేవిజ్ఞా
తరహస్యోగురుఃఆఖండలాదిభిస్సహసత్యలోకంప్రతిజగామేత్యాహ
పాశ్యద్వయేనఃతదితితత్తస్మాత్-పల్లవితైస్సజాతకిసలయైః వచోభీర
లం-బహూక్తిభిఃప్రయోజనంనాస్తీతిభావః-భవతో భక్తానామస్మాకం
యద్వ్యసనంరాజ్యభిశ్చాది-తదవహాకేతద్దర్శనేవిషయేశంకల్పఃమ

టాఘోషపవనశ్శరణంఠదలంపల్లవితైర్వచోభీరసగృహ
ణస్వయమస్తానస్తీయదిభక్తవ్యసనానవలోకన సుక
ల్పః। అథసాజాత్యాభిమానేనదుర్వాససపవనవచనంస
త్యాపయితుమధ్యసాయస్తదేహీయత్రనిపిషసితత్రనె
ష్యోమహేయేనానుకంపయిష్యసితేనానుకంప్యామహే
సర్వథావయంన్యస్తాత్మోభవచ్చరణేకింకరచరణేకదాచిద

నోరథః॥ని॥సంకల్పః కర్తమానసమిత్యమరః - అస్తీయదిఅస్మాకనఃస్వ
యమప్రేరితభిక్షాభావః - అనుగృహణఅనుగ్రహంకురు - అన్తదీయసా
మ్రాజ్యేనలస్మాకపునన్సంయోజయేత్యర్థః - అథవాసమానాజాతిః
మునిత్వృతతానాన్యసఃసజాతిర్దుర్వాసాఃసజాతేర్భావఃసాజాత్యంత
స్తాదభిమానేనప్రేక్షా-దుర్వాససఃమునేవచనమేనసత్యాపయితుం
సత్యంకర్తుం-అథ్యవసాయఃసత్ప్రయఃయది-ఇహిగచ్ఛ * ఇహిగతావిధా
తోఃలోటిభిషాతిరూపం-యత్త్రనిపిషసిసేతుమిచ్చసిప్రాపయితుమిచ్చ
సీత్యర్థః-తత్త్రినేష్యామహేయాస్యాచుః-యేనానుకంపయిష్యసితే
నానుకంప్యామహేఅనుకంపితాభవామః - అనుగృహీతాః క్రియామ
హేభిక్షియావత్-సర్వథాసవైఃప్రకారైవయంభవతి చరణే - న్య
స్తాఃసమర్పితాఃఆత్మానఃకానూయేషాంతే॥ని॥ ఆత్మాయశోధ్యోగ్యుక్తి

స్వభావోబ్రహ్మవక్ష్యచేత్యమరః- కరశరణహస్తపాదాదివిషయేత
వాభిప్రాయఃకీదృశఃకథంభూతఇతికదాచిత్ జిజ్ఞాసాజ్ఞాతుమిచ్ఛా-నన్తి
తిశేషఃప్రికింశేన్యథః-నయదినాస్తియదిమాదృశిమద్విధేకింకరజనే
ని॥ సేవకాఃకింకరాభ్యుత్పత్తిరభసః-తథేతిమంతవ్యంజ్ఞాతవ్యంభిత్కృత
వ్యవసాయస్యబద్ధనిశ్చయస్యసుత్రాఃప్రసంగ - వచసిచిత్రీయమా
ణఃచిత్రంకుర్వాణఃచిత్రశిఖండిజోవాచస్పతిః ఆఖండలాదిభిస్సహితం
ద్రాదిభిస్సమం-సత్యసంజ్ఞికఃలోకఃతంసత్యలోకంబ్రహ్మలోకం ప్రతి
అభిప్రతస్థే-యమా॥అ॥ పథికదేవానాంవృత్త వర్ణయతేవసత్యలోక
సమీపమాపురిత్యాహ॥అమరాశ్చేతి ॥ తమంద్రమనువర్తమానాఃఅనుగ

స్తేజిజ్ఞాసాకీదృశస్త్యదభిప్రాయఇతినయదికింకరజనేసి
మాదృశితథేతిమంతవ్యమిత్కృతవ్యవసాయస్య సుత్రా
హ్మైవచసిచిత్రీయమాణశ్చిత్తశిఖండిజ స్సమమాఖంజ
లాదిభిస్సత్యలోకంప్రతస్థే అమరాశ్చతమను వర్తమా
నావతఃమానాఃపథివైమానికానాందేత్యదానవయాతు
ధానాధ్యాసితానిసిద్ధచారణవిద్యాధరాద్యావ సథానివి
లంఘ్యతతోవిదూరాదుత్సన్నకింతేరీగాన చాతుర్య ము
పశాంతశాంధవ తౌర్యమాఖుర్యమసంభావితకర్తృదేవ

చ్ఛంతఃఅతవవవైమానికానాంవిమానచారిణాంపథిమార్గేవర్తమానాః
ప్రతిష్ఠమానాఃఅమరాశ్చ-దైత్యదానవయాతుధానైఃరాక్షసప్రభేదైః
అధ్యాసితానిఅధ్యుషితానిఆక్రాంతానీతిభావః - సిద్ధచారణవిద్యాధరా
ణాందేవయోనివిశేషాణాం-అవసథానిష్ఠానాని॥స్థానాఃసంధివాస్తుదే
త్యమరః - విలంఘ్యఅతిలంఘ్యతఃవిదూరాత్ విశేషతోదూరదేశేఅవ
స్థాయేత్యర్థః॥ అర్హంపెకర్తృణ్యధికరణేచేత్యధికరణవాచకాల్పంచమీ
అథవాతతఃస్వీయమాగాత్ కించిద్గళిత్యాఅవిదూరాత్ సమీపే అవస్థా
యేత్యర్థః-ఉత్సన్నంవినష్టం- కిన్నరీణాంకిన్నరస్త్రీణాం - గానచా
తుర్యంఆలాపవైదగ్ధ్యంయస్త్రితత్ - ఉపశాంతంఅప్రవృత్తంగాంధ
ర్వంసంధర్వసంబంధితౌర్యంమురజాదినంబంధి- మాఖర్యం సాదోయ

స్త్రికృతత్ * తురీ ధాతోః ఋహలోణ్యోఽదిచ్చత్ప్రత్యయః తతః గుణం
చాధిత్యామాహుళకాత్ హలి చేతిదీఘః తతః తూర్వమితిరూపం-తూ
ర్యం మురజాదితత్సంబంధితౌర్వమితిప్రక్రియా - అసంభావితః అసంపా
దితః కమః దేవానాం సంబంధీనమ్మదః పుంజీభవనం యస్త్రికృతల్ - అ
నాశంకనీయా అసంభావనీయా బ్రహ్మషీఞాఽసంచారస్య సంకథాయ
స్త్రికృతత్ - అతిసీచాః యానిరత్నౌసియేషిణాచాః - తేషాం మదిరాగం
దూషేణమద్యనిష్ఠీవ నైసరూషితాసంయోజితా - దూషితేతిపాతే - క
లుషితేత్యథః - యామందాకినీగంగా - తస్యా స్త్రీరేవాంతరవః తేషాం
పండే-గూఢం అవిదితం యథాతథా - చరం సంచారి దేవషీఞాం సురము
నీనాం మండలం సమూహాయ స్త్రికృతత్ - తవీవ అంతఃకరణశల్యం
హృదయకంటికమివ స్థితం నగరస్యామరావత్యాః ఉపశల్యం గ్రాహం
తప్రదేశం॥ని॥ గ్రామాంతమువశల్యం స్యాదిత్యమరః - ఆలోకయంతఃప

శమ్మర్దమనాశంకనీయబ్రహ్మర్షి సంచారసం కథమతినీ
చరః పిశాచమదిరాగం దూషదూషితమందాకినీతీరత
రుపండగూఢవరదేవషీఞామండలమాఖండలనగరోపశ
ల్యమంతఃకరణశల్యమాలోకయంతఃపురాహంసావతం
సితైస్సర్వగామిభిరహ్నరోజనతౌర్య త్రికాలంకృతైవి
మనైరతివాహ్యమానతయాగృహ్యమాణ తత్తత్ప్రదే
శసాందర్యమగృహ్యమాణద్రాఘిమాణమధ్వానమధు
నాపద్భ్యామేవాక్రమ్యమాణతయాగృహీతవి పరితమ

శ్యంతస్సంతఃపురాస్వగ్నివాసకాలే హం నైః అవతంసితైః సంజాతా
పీడైః హంసవిభూషితైరితియావత్ - సర్వత్ర గంతుంశీలం యేషాం తే స
ర్వగామినః తథాభూతైః - అహ్నరోజనైః - ఆరప్యమాణం కరిష్యమాణం
యతౌర్వత్రికం నృత్తగీతవాద్యానాం త్రయం॥ని॥ తౌర్వత్రికం నృత్తగీత
వాద్యం నాట్యమిదం త్రయమిత్థమరః - తేన అలంకృతైః మందితైః విమా
నైః అతివాహ్యమానతయా సంతిర్యమాణతయా అగృహ్య మాణమిది
తం తేచ తేప్రదేశాశ్చ తత్తత్ప్రదేశాః - తేషాం సాందర్యం కామనీయకరి

యస్య సతథా భూతం - ఎవఁ గృహ్యమాణం అనసగతం ద్రాఘిమజ్ఞే
 ఘృణంయస్య సతథా భూతం - అధునాప ద్భ్యాం పాదాభ్యాం ఆక్రమ్య
 మాణతయా త్కుణ్డతయా. ఆక్రమమాణత యేతి పారే ప్రతిష్ఠమానత యే
 త్యధః - గృహీతం జ్ఞాతంతద్విపరీతం పూర్వోక్తాద్విలక్షణకామసియకల
 ట్టణంపి భేదః యస్య సతథా భూతం* అయంచాః - విమానసంచారదశా
 యాం దేవైః పూర్వయత్ర యత్ర కామసియకం దైఘ్రిణంచ దృష్టం నా
 భూత్ - ఇదానీం పాదసంచారదశాయాం తత్రతత్ర వై శేవ దేవైః పూ

తిక్రామంతః పదేపదే శ్రామ్యంతః పథిపథికజన సాధారణ

ణమపి తత్తత్పథేషామిథ్యం గూఢసంచారవశా దలభమా

నాదానవసేనా గతాగతో చితా కథంచిత లంఘ్యకా

ర్వస్తా ద్విపరీతమతీవదైఘ్రిణం అతీవరామణీయకంచ దృష్టమభూదితి
 బోధ్యం - అతిక్రామంతః అతిగచ్ఛంతః - పథిమాగే - పదేపదే ప్రతిపదమిత్య
 ధః - శ్రామ్యంతః ఆయస్యంతః* కించ తే తేచలీపంధానశ్చ తత్తత్పథాః
 తేహ తేమమాగే - ప్విత్సర్థః - పథికజనానాం పాఠధానాం సాధారణం సు
 లభం ఆతిథ్యం అతిథేః క్రియమాణం అగ్రదానాఢిలక్షణం కమా - పిని || క్ర
 మాదాలిధ్యాతిధే యే అతిథ్యధే - త్ర సాధునీత్యమరః - గూఢః శతరావిది
 తః యః సంచారితద్వశాత్ - అలభమానాః అప్రాప్నువంతః - దానవ

* విమానై రతివాహ్యమానతయా గృహ్యమాణే త్యత్ర గృహ్యమాణే
 తిక్రతపదవిభాగాన్తు వయం వేగవశా దగృహ్యమాణతత్తత్ప్రదేశని
 మ్నాన్నశ్చరక్రిమాదిదోషతయా దూరస్థపర్వతరచ్యతాగ్గ్రయేనావిశే
 షేణ గృహ్యమాణసాందర్యమపీదానీం సమీపగతిగతిమంచమాదివశాద్భృ
 హీతతద్విపర్యయభూతాసాందర్యమితి వేరాశయమసమిమామహే.

* తత్తత్పదేష్యేతి పారే తేమతేమస్తానేష్యేతి ధః - ఇదానీం పథి
 త్యస్యాత్రైవాన్వయస్సువదః - పథిఘటిత వారేషు హువచ - ప్రయోగ
 వైఖ్యం - పూర్వం పథిత్యేకవచనాంతప్రయోగం గోఢశ్చ - తత్రజాత్యే
 కవచనశ్చకల్పనంచాస్వరసం - ఇంద్రాద్యనుశ్చితస్యాన్వయ ఏకత్వాద
 ధావనో శ్చ *

సంబంధినాం సేనానాం గమనా గమనయోః ఉచితాన్ యోగ్యాన్
కానపికలిచిదపి - దివస్సగ్గళ సంబంధినఃకయ్యేణాం ధనికాగారిప్ర
కోష్ఠాన్యతప్రదేశానాంభేదాన్సప్రభేదాన్ - అత్రాయంవివేకః ఆప్య
తోద్వార ప్రదేశః కయ్యే - అనావృతోద్వారప్రదేశాంకమితి - కథం
చిత్కృచ్ఛేణఅతిలంఘ్య అతిక్రమ్య ॥ ౧ ॥ కయ్యేప్రకోష్ఠేసూక్ష్మాణ్దేః
కాంచ్యంమధ్యేవ బంధనమిత్యమరః - కయ్యేకచ్ఛేవరత్రాయంకాం
చ్యంగేహప్రకోష్ఠకథినానాధకరత్నమాలా । తపోభిరపిక్యచ్ఛిదాం
ద్రాయతాదిభిరపిదురాపండులఃఖం - తపోలోకస్యసత్యలోకస్యసమీ
పంలుతేకం-ఆపేదితేప్రాప్తుః । స్రవిష్టమాతాశ్చప్రదేశసతపవతే దేవాః
పరీహృతఃవిస్మయఃరజస్తమసోఃగుణయోగంఘఃలేహః తస్మానుబంధాయే

నపి కయ్యేభేదాన్ దివస్తపోభిరపి దురాపం తపోలోకస
మీప మాపేదితే ॥ స్రవిష్ట మాతాశ్చతే పరిహృత రజ
స్తమో గంధాను బంధతయా పరిణతసత్త్వైక సారేషు త
త్రత్య వస్తుషు మహిచరాగ్న మహేంద్రభోగే వ్యవృత్త
రంవిశేషమాలక్షయంతో విసిన్ద్వియిరే ॥ అపిచ ॥ పున
రాత్మ విజ్ఞాన నిరస్తాపరణతయా నిస్సీమ వికసద కృత్రిమ

సాంతేషాంభావస్తత్తాతయా-పరిణతఃప్రాప్తఃసత్త్వం సత్త్వగుణవన ఏక
సారో ముఖ్యస్థిరాంశోయేషాంతేతథాభూతేషుకత్రత్యానితత్రభవాని
నస్తుని పదాధాః - తేషుమహిచరాఃఘాలాకవాసినః మహేంద్ర
స్య దేవేంద్రస్య భుజ్యంతతిభిః గాఃవిషయాఃతేష్వివ- అదృష్టచరంఅ
దృష్టపూర్వం * భూతపూర్వేవరడితిచరత్ప్రత్యయః- విశేషంవైలక్ష
ణ్యంఅలక్షయంతఃపశ్యంతస్సంతః-విన్ద్వియిరే-విన్ద్వయంచక్రుః॥ అ॥ స
త్యలోకనివాసినస్సావజ్ఞంస్వగీణౌదృష్ట్యాపరిస్పరం హసంతోనిదు
రిత్యాహ- అపిచపునరితి-అపిచఆత్మజ్ఞానేనబ్రహ్మజ్ఞానేన నిరస్తంచూరీ
కృతంఅవిద్యాలక్షణం ఆవరణంతరసూరినేదస్త్రంయేషాంతేషాంభావ
స్తత్తాతయా నిస్సీమంనిర్మర్యాదంయథాతథావికసత్రప్రకాశమానంఅక్య
త్రిమంసత్యంశ్యోతిఃబ్రహ్మశ్యోతిశ్యేషాంతేరథాభూతానాం అపిచాః

స తావతారాలపర్యంతత్వయాజైః పవతీతకన్యమతీర్ష్యసయోగః॥ ౧౧॥
 ప్రక్రియాత్పధికారస్ఫూర్తిత్యచుః-సవవమలంసాప॥ ౧౨॥ మలాస్త్రీ
 పాపవిటిగట్టానీత్యచుః-తస్మాత్పదజాయకవలంపాపరాశాద్దేవతౌ
 శనారోతియావత్-అనుత్తరంస్వాపేక్షయాత్పష్టాంతరరహితఃప్రేక్ష
 మితియావత్॥ ౧౩॥ ప్రేక్షేమ్యుడిచ్యాంప్రవాహానైచప్రక్షున్నత్రమిహిర్ని
 జగలామోగైఃయమాద్యస్తాంగయోగైఃపశ్యరంఅతేహదిలక్షణం
 అనుభవరాంభజతాం - సనకసనందనసనత్కుమారావపాదయోయే
 హంతథావిధాయోగినోధ్యానినః॥ ౧౪॥ యోగస్సన్నహనోపాయధ్యాన
 సంగతియుక్తిస్విత్యమరః-తేహాన-బంధీనః-వాచావిహానంతత్పక్షేః
 భావాన్నిరితిన్విన్వ్రత్యయేవాన్నినభిగూఢం॥ లేహమతివక్త్రాణాం॥

జ్యోతిషా మధికారమలక్షపణాయ కేవల మనుత్తరం యో
 గైశ్వర్య మనుభవతా మత్ర భవతాం సనక సనందన సన
 తకుమారాది మహాయోగినాం మూకే వ్వివ వాన్నినాం
 మూఖేష్వివ బుద్ధిమతా మంధేష్వివ చక్షుష్కతా మథనే
 వ్వివ మహేశ్వరాణాం కీచేష్వివ సరి స్పృహణాం శరీ
 స్పృశేష్వివ చక్షుష్కాం చక్షుష్కాం త్వివ మాన వానాం
 మానవేష్వివ మహీ భృతాం మహీ భృత్స్వివ మరుతాం

౧౧॥ వాచాయుక్తిపటువాక్స్త్రిర్యచుః-మూకేషునాగ్వాప్తిపారరహి
 తేషుయథేత్యధః॥ ౧౨॥ అచాచిమూకోధమనభిర్యచుః-బుద్ధిమలాం
 విచేకినాం*ప్రశంసాయాంనుభువ్ ముగ్ధేష్వివమాధేహయథేత్యధః॥
 ౧౩॥ ముగ్ధస్సందరిమూఢయోరీశ్యమః - చక్షుష్కతాంవిశ్రులచక్షుషాహ
 ణాంఅంధేష్వివదృగ్రహిలేషుయథేత్యధః॥ ౧౪॥ కలాసీసిద్ధలా-భోష్ట
 గిత్యమరః - మహేశ్వరాణాం మహేశ్వర్యశాలినాం అగ్రతేష్వివదరి
 ప్రేషుయథేత్యధః - సరిస్పృహణాం సర్పాణాం॥ ౧౫॥ చక్రివ్యాఖ్యస్స
 చిన్మృపభిర్యచుః - కీచేష్వివ శిశువశేషేషుయథేత్యధః - చక్షుష్క
 తాంగోవాన్మహాగ్రీవాం సరస్పశేష్వివ సర్పేషుయథేత్యధః - మాన
 వాసంహృషాన్విన్వి - మరుతయథేత్యధః॥ వహిగ్విరాం స్త్రామ

నవేష్టితం దేహయః కర్మభాగః - మరుతాం దేవానాం॥౧॥ హస్తాతు పాణినక్షత్రే మరతౌ సవనానురాగిర్మరః - మహాశృత్స్వివరాజసుయభేత్యతః - మరుత్వభాగః ప్రస్య ॥ ౧ ॥ ఇంద్రోమరుత్వాత్మగువాత్మమరః - మరుత్స్వివరాజేషుయభేత్యభాగః - మరుత్వలిఖ్యద్రుపి తథాచ తంతిం అన్యాయావహేళ సేనముకుళితాం వికాసరహితాం॥ ౨॥ అవజ్ఞావహేః సమసూక్షణమిత్యమరః-దృశం దృష్టి అవలూకణం తస్యంతః శృష్టం శశ్వతేషామిత్యగ్రంథం నగ్నహంతీ తిపద్యోత్తరగద్యైర్దైవత్యాది పరిహాసపచాంసీత్యసేనాన్వయః-యథాండ్రాశలేరాశ్వమేధేః క్రతుభిరవిభగమలమిందుశైలిం శివం పరితోష్యతోషయిత్వా నవానాం అసురాణాం అమిపంభాగ్యం॥౩॥ అమిత్యస్త్రీయాం మానసతోఽచేభో

మరుత్స్వివ మరుత్పతో మరుత్వత్వపితంతిమవజ్ఞాముకుళితాదృశమవలూకయంతః - శృణ్వంతశ్చతేషామేవ హంత వరాకర్మత మస్య నామామయ మేకపరితోష్యయశ్వతేనాశ్వమేధైరపి ఫిగ వంత మిందు శేఖరం ప్రాధికయా మాస దానవా మిషం రాజ్యం జల్యత కుచేర మిమం పశుపాశ విమోచినా పాశుపత వ్రతేన సమారాధ్యపరమాత్మానం సఖాసి మమేత్యనుగృహీతోపి యః పిశాచావధన

గృహస్తు సీతరత్నమాలా | స్వారాజ్యం స్వగౌసామ్రాజ్యం ప్రాధికయా మానప్రప్ర - అమమేవ సరాకః తుచ్చః శతమన్యురితి ప్రసిద్ధః - పశ్యంతీతి పశవః ప్రాణినః-తేషాం యస్సంసారలక్షణం పాశే గన్యమోచినా మోచకేన-పశుపతేరిదం పాశుపతం లేనైవ ప్రతేషాన్ ॥ లింగే ప్రాణం సమాధాయ ప్రాణే లింగం తుశాంభవం | సకరీరేమనః కృత్వా నశించిచ్ఛింతయేద్ధృటి | సదాచారస్థివేభక్తిభిః గెజంగమవకథే | లాంఛనే శిరఃపంథక్తిర్భక్తస్థలమితి స్మృతం | భక్తస్థలాది పట్టలాభ్యాసలక్షణనియమసేత్యభాగః-పరమాత్మానం పరమశివం సమారాధ్యపూజయిత్వా-మమ మహేశ్వరస్య సఖా మిత్రం అస్మితీ అనుగృహీతోపి అనికరపితోపి యః పిశాచావధన పాలితా సమస్తాని తస్య పరవైకృతవాక్ -

తమిమంకుదేరం నవ్యత||కింబహునా| వైశ్వానరః అగ్నిభగవతః అష్టమూ
తేః పరమేశ్వరస్య అష్టసూతో విశరీరః సూతోపి || ౧|| అష్టాః తోష్ఠధృ
తీర్బుధిస్సంభవాన్ బ్రహ్మవత్కాచైర్వ్యసరః ఉమారమణం వాద్వీతీపతిం
చిరతరం బహుకాల ఉపాస్యధ్యాత్వాపి - వివేకం సారా సారా కలనం
అపాస్య నిఖలీకృత్య - సూర్యవనతా - ముతపహర్య - ఆశాద్య -
దేవానాం అన్నహరః అన్నహర - అస్త్రీణాం యౌనంశ్యం క్షౌర్య నిర్వ రిత
సకలకార్యం - అభిమన్య తే అభిజానాని - హంతే త్యాశ్చ క్షౌర్యం తాః ||
౧|| హంతహ ద్వేసుకం పాయం వాక్యాంభోజి సాదయో రిచ్ఛామః || చి
రాత్ బహుకాలాత్ భిషుక్ - దేవావపశవః దేవాః పశవః తివాప

పాలతాం వప్రే || కింబహునా| అష్టసూతో శ్చయమష్ట
మూ రై భగవతో వైశ్వానరస్సంభవపాస్య వివేకము
పాస్య చిరతరం కాలము సూరమణ మాసాద్యసావ్యవా
హతామన్నహరోష్ఠి దేవానామిత్మభిమన్య తేకృతక్షౌర్య
మాత్మ్యం | హంతచిరాదిమాన్ దేవపశూనద్రాక్ష్య ||
శ్లో|| కిన్నసిగృహ్లాంతిమనః కిన్నభద్రులేజనాశ్చివంశరం
అభిసంధిభేద మాత్రాన్వోత్తా పాయేన బధ్యంతే, భిత్వా
దిపరిహాసవచాంసి - షశ్యంత సరతమభావ మైశ్వర్యేషు
పరిత్యజంతస్సంస్కరాదిరాజ్యగుర్జన మపత్రపానక్షయ

తాన్ - ఆద్రాక్ష్యకృష్టపతః || కిమశ్చ || జహాం నం చిచ్ఛక్తర్ - నసిగృ
హ్లాంతికిం ననిరుంధంతికిరుంధంత్యైశ్వర్యధాః - ధానిన. శరణం రక్షకం
సంతం నభజంతేకిం - శేవంతవశేర్వధాః తథాపితి శేవః అభిసంధే ఫలా
కాంతాయాః పాలిపాస్యాయితీయావత్ - భగమాత్రాన్వోత్తా దేవకా
మసకా దేవతీయావత్ - మోక్షస్య అపాయః శ్చైవ రేకిం హిత్యమితి
యావత్ - తేన బధ్యంతేని బధ్యంతే తే సాంకామినామేవ మురిపదైతి భా
వః భిత్వా దీనివ మాదీన పరిహాససహితానివచాంసి సా పాలంభవచనానీతి
భావః - శృణ్వంసంస్మంతః - ఐశ్వర్యేతరతిమభావంతారతమ్యుషశ్యంతే -
స్వసింస్యతాధిరాశ్యేన బధిపత్యేన యోషదంతః పరిత్యజంతః - అపత్రప

అజ్ఞయనప్తాః దృష్టాః యేషాంతేతథాఘాతాస్సంతః - అస్తద్దీ
యాత్ స్వర్గాధిపత్యాత్ స్వగణసామ్రాజ్యాత్ *ల్యుప్తోపపంచమి ।
అత్రసత్యలోకేభిక్షాధికాః అటనంసంచారః - జ్యాయశ్చేయఇతిమేనిరే
బుబుధిరే ॥ ఉత్తరోత్తరంశ్రేయః కేవానాకాంక్షతత్తిభావః ॥ ౫ ॥
అ॥ ఇదానీంబ్రహ్మలోకవాసినాం గురుంప్రతిఅభిముఖాగమనసనతు-
మారసమీపప్రాప్తజేవణాయితమారభతేసపద్యనగ్రద్యేన ॥ అథతి॥
అథబ్రహ్మలోకాంకేకప్రాప్త్యనంతరం - సనతుమారః బ్రహ్మమాన
సపుత్రః - స్వయంధియాయోగజబుధ్యాసశివ్యోశిష్యేణేంద్రేణసహ
తమిత్యధః-సురాణాంగురుంబృహస్పతింఆగతంప్రాప్తంఅవధార్యని
శ్చిత్త్య-అముష్యగురోఃసభాజనాయనటందనాయ ॥ ౬ ॥ ఆనందససభాజన

ప్రయస్వయమాధిపత్యా దస్తదీయాదత్రభిక్షాటనం
జ్యాయఇతిమేనిరే ॥ ౪ ॥ ప ॥ అథసురగురుమాగతంసశి
వ్యంస్వయమవధార్యధియసనతుమారః । అపగతతమ
సోమహాప్రభానానశివదముష్యసభాజనాయశిష్యా ॥
౫ ॥ ౫ ॥ ప్రస్థితాశ్చలేపరస్పృగాలాపేదుఅభర్షిభిషాప్రప
తకతామాంగీరసాశ్వియోగరహస్యప్రవతకతామృ
గృజుషోద్ధుష్టప్రభావతామవ్యుప్సృత్యప్రకంసంలోబ

ఇత్యుమరః । సమ్మాననాయేలియాసత్ - అపగతానిప్రగతానితమాంసిఅ
జ్ఞానవృంతయోయేషాంతేతథాఘాతా-అతవీవమహాప్రభావఃప్ర
కృష్టచేష్టాయాఃభావః ॥ ౬ ॥ భావిత్యతాస్యభావాభిప్రాయచేస్తాత్మజ
వ్యస్యిత్యుమరః-మాహావ్యయేషాంతేతథావిధాకాశిష్యాఅశిష్యత్
అవిదేశ ॥ ౭ ॥ ప్రస్థితాత్తితి॥ ప్రస్థితావినిగతాః లేవనతుమారశిష్యా
స్తు- పరస్పృంకలాపేదుసంభాషణేషు-అభిర్వశిభాయాంవీరన్నామికా
యాఃపంచరుద్రాఃపాతిన్యాకస్యాశ్చినుపనిషవః-ప్రవర్తకఃప్రవక్తా
అధ్యాపకఇయావత్-ఉస్యభావస్తత్తాతాం - ఆంగిరసాప్రవీతఃఆంగిర
సశిష్యాశ్చానామయస్యసంపదవిధోయోయోగఃయోగగ్రంథః- అస్మిన్
యాసిరిమాన్యోగూఢాధ్యైతేషాంప్రవక్తావిప్రకాశకంసప్రభావస్త

తాతాం - ఎవంబుక్చయజశ్చబుగ్యఘే - బుగ్యబుమాభ్యాంఉద్దు
ష్టఃవణికతః ప్రభావోషహిమాయస్యసతస్యభావస్తతాతామపి - స్తా
రంస్తారంచిత్రశిఖండినంఆంగిరసంమునిం - బ్రహ్మణఃపుత్రంసుతం-ఆం
గిరసోబ్రహ్మపుత్రశ్చవత్తతే - భగవతంభూతాగత్యాదిజ్ఞానవంతం
తదుక్తంఉత్పత్తివినిశేంచభూతానామాగతంగతిం | వేత్తిసిద్ధ్యాష
విద్వాంససవాచస్త్రిభగవాన్తీతి || ప్రశంసంతఃస్తుపంతస్సంతః - గూఢచ
ర్యాఃకాలిం గాత్రమే - అవఘాతాశ్రవణియవత్ - రతంఆనక్తం
మహాషిః సంవతశివాచార్యంబృహస్పత్యేష్వభ్రాతరు - తదు
క్తమాశ్రయమాహత్వ్యపథతా || శ్లో || ద్వావేతాశ్చవిఖ్యాతౌసుతావం
గిరసామునైః | క్లాఘ్యవాశ్రయతోజీవసంవర్తశివసంజ్ఞకౌ | భారతే

స్తాపుత్రంభగవంతం తమంగిరసం ప్రశంసం తశ్చగూ
ఢచర్యారతంమహాషిః సంవర్తశివాచార్యం మరుతా
నుగ్రహ వారాణసీ సివేవణ వ్రతా ద్యుపాఖ్యానై న
శంసంతశ్చసంవర్తానుజమాంగీరసంసర్వతంత్రేషుప్ర
వచనపారదర్శనప్రబంధనిర్మాణప్రతిభావ్యవహారకౌ
శత్రైఃపరిహారంతశ్చలోకాయతికతంత్రతీర్థకరతాప్ర
యుక్తమపకర్షమపి బాహ్యతంత్రప్రవర్తకపరమేశ్వర

ఆదిపర్వణిచైతయోరగ్రజానుజభావోవణికతః - మరుతౌ నామవేదప్ర
తిపాద్యోకశ్చనరాజా-తస్మిన్ననుగ్రహాయాజనలక్షణః | వారాణస్యాః
కాశ్యాఃసివేవణం కాశీవాగ్నితియావత్ తదేవవ్రతంసంయమఃఏతదా
దీనాంతస్యేషాంమహిమాంఉపాఖ్యానేనకథనేనప్రశంసంతఃస్తుపం
తః-సంవర్తస్యసంవర్తశివాచార్యస్యఅనుజయంతవరజంతంగీరసంబృహ
స్పతించ-సర్వతంత్రేషునిఖిలసిద్ధాంతేషు || ని | తంత్రంప్రధానేసిద్ధాం
తత్త్వమతః-ప్రవచనంఅధ్యాపనంతచ్చ పారదర్శనంఅంతావలోకనం
తచ్చ ప్రబంధానాంగంధానాంసిర్మాణంఽర్చిః | ప్రతిభావనవోన్మై
షశాలినిప్రజ్ఞా - వ్యవహారవిజిగ్మకథా- తప్రికౌశలంచాతుర్వింశేత్యే
త్యైఃప్రశంసంతః- బాహ్యాయాశ్చత్రాణి అస్తే దికసిద్ధాంతః | లేషాం

ప్రప ర్తకః ప్రపక్తాపర మేశ్వరః శివో విష్ణుర్భ్రుహ్మ - తథోక్తంపురాణే
మ॥ స్తో॥ పాంచ రాత్రం పాశుపతంతథావైఖాన సాభిధం | వెదప్రక్షాణ స
ముద్దిశ్య కమలాపతిరుక్త వానిత్యాది । పర మేశ్వరం వనిదశః నంద్యష్టాం
తః తస్య ఉపదశః నేన ప్రదన్మ నేన- లా కాయతి కానాం నాస్తీ కానాంతం
త్రం సిద్ధాంతః తత్పుత్రీ పాదకం. యద్వాశంత్రం ప్రధానం ముఖ్యం - తీ
ర్థం శాస్త్రం ॥ ౧ ॥ ఓ ధః శాస్త్రాధ్వరక్షే త్రో పాయనారీ రజస్సు చెతి
హేమచంద్రః । జైవామాధ్యమికాలా కాయతి కానాస్తీ కాస్స మాత్రిశ్య
జయః - తంత్రం ప్రధానే సిద్ధాంత మిత్యమరః - తస్య కరతాప్రణేత్యత్వం
తత్ప్రియుక్తం తదుత్పన్నం అపకషః స్యాత్ సభామపి పరిహరంతః వార
యంత స్సంతః - సమాగమ్య సంప్రాప్య యథావిధి విధిమనతిక్రమ్య-
స్వగురౌ సనతుగమారత్విసన్నతాః ప్రణతాశ్చ సంతః - శిష్యైస్సహస

నిదశః నోప దశః నేన సమాగమ్య యథావిధి సన్నతాశ్చ
స్వగురావ సమా శిష్యై స్సగురాచార్యం సనతుగమార
సమీపమానిన్యైరే ॥ ౫ ॥ ప॥ సనతుగమారేణ సమాగమే గు
రోర్నిశామ్యవృత్తా వివిధాస్తదహః ణాః । నిశమ్యవాదే
ష్యథచాస్య చాతురీం విశిష్యతస్మిన్నమరావి నేమిరే ॥ ౬ ॥

సనతుగమారస్య సమీపంతికం ఆనిన్యైరే గమయామాసుః ॥ ౫ ॥ అ॥ సన
తుచేమారసన్నిధౌ బృహస్పతయే సంజాతసమ్మానన సభాజనాదికంద్య
ష్టాతస్మిన్ దేవా అతీవనమాబిభూషురిత్యాహ ॥ సనదితి॥ గురోః బృహ
స్పతేః సమాగమే సమాగమనవృత్తాః - వివిధాః అనేకవిధాః తాశ్చ తాః
ఆహః ణా శ్చేతి కర్తృధారయః - తథావిధావృద్ధుపరాగద్యుపచారా
నిత్యథః - తానిశామ్యదృష్ట్వా * నిపూర్వస్య శమధాతోః చాత్సుష
జ్ఞానార్థకత్వమాహమాధవః - అథ పూజానంతరం సనతుగమారేణ
బ్రహ్మపుత్రేణ సహ - వాదేషు అలాపేషు అస్య చాతురీంచాతుర్యం -
అను తరప్రశ్నకరణానాశంకౌత్తానా తరప్రదానలక్షణం నిశమ్యశ్చ
త్వా - విశిష్య విశేషాకారేణ అతీతయే సేతి యావత్ - తస్మిన్ గురో అమ
రాదేవాః వి నేమిరేన మాబిభూషుః ॥ ౬ ॥ అ॥ సనతుగమారసంభావి

తేజబృహస్పతిస్సవ్యయంబుధిమానపి తన్ముఖాగత బ్రహ్మసవిధవక్తవ్యత
మాపుత్య యథాన్యాయం తేనవిస్మయో దేవై స్సహ బ్రహ్మవసథంయ
యాసీత్యాహ ॥ అంగీనంబృహస్పతిరపిపరమేష్టినం పితామహమివస్థితం
సనతురూమారంమహత్యాభక్త్యాఅనురాగేణప్రణవ్య-దేవకార్యకాండం
ద్రాదిప్రయోజనంనివేద్యవిజ్ఞాన్య - తేనసనతురూమాదేణపాకశాసన
మింద్రంప్రతిఅనుజ్ఞాన్యఅనుజ్ఞాం దాపయిత్వా - పశ్చాత్ తేనసనతురూ
మారేణఅనువ్రజ్య తనువ్రజనంకృత్వా గాథందృఢం పరిష్వజ్య అగ్నివ్య
చతుర్ముఖస్సబ్రహ్మణిఉపసపజ్ఞేనమీపగమనేత్యి కతవ్యతాంచఱ
స్థంకతవ్యత్వం - బ్రహ్మాంతికంకృత్వాతవ్రేవంవక్తవ్యమిత్థంకత
వ్యమితినిఖిలంకతవ్యతాప్రకారమపీతి తాత్పర్యాథః - ఆదిశ్లోకైవ

గ॥ అంగీరసోపి ప్రణవ్యభక్త్యా మహత్యాపరమేష్టినమి
సనతురూమార మావేద్య దేవకార్యమనుజ్ఞాన్యచతేన
పాకశాసన మనువ్రజ్య పరిష్వజ్య గాథమాదిశ్య చతు
ర్ముఖోపసపజ్ఞేతికతవ్యతామనుగృహ్య శివేనచేత
సాతిదూర విస్మయై నైన వినయాతిశయా దాదృష్టిపథా
దాదధానశ్చిరస్యంజలిమాస్థాయ మహంతంయోగమా
వతయప్రణవమివ తత్తదాగమోదిత బ్రహ్మసూక్తా

శివేనశుభానుభ్యానినాచేతసామనసాచఅనుగృహ్యఅనుగహంకృత్వా
విస్మయైత్యుక్తః- వినయాతిశయాత్ * ల్యబ్ధౌపేపంచమి- వినయోత్క
వమాశ్రిత్యేత్యథః-దృష్ట్యోపంధాః-మాగః- దృష్టిపథశబ్దాలక్షణ
యాద్యగ్రోచరీభవనబోధకః-తథాచఅదృష్టిపథాదిశ్చస్య దృగ్రోచరీభవ
నమారణ్యేత్యథః-శిరసీఅంజలీంయతప్రసృతిహస్తౌపాణీ॥ ని॥ పాణి
ర్నికబ్జిప్రసృతిస్తాయుతావంజలిఃపుమానిత్యమరః-ఆదధానశ్చిర
త్యథః - మహంతమధికంయోగం స.గతింఆస్థాయఅబధ్య - యద్వా
యోగంధ్యానంఉపాయంయుక్తింపా ॥ ని॥ యోగస్సన్నహనోపాయ
ధ్యానసంగతియుక్తిష్విత్యమరః- ప్రవమోంకాయమివ ॥ ని॥ ఓంకార
ప్రవాససూచిత్యమరః - తత్తదాగమోదితాని తత్తదేవప్రవాసాతా

ని॥హీరణ్యగర్భఃస్సమవతతతాగ్రత్యాదీని బ్రహ్మసూక్తాని । బ్రహ్మ ప్రతిపాదకమంత్రానిత్యభః - ఆవతతయత్ అసకృజ్జవన్నేవ అమరై స్సహమహతాఅధికేనఅవధానేనవికాగ్యే నిహీరణ్యగర్భఃస్య బ్రహ్మణఃఇదం-హీరణ్యగర్భః- ఆయతనంయజ్ఞస్థానం ॥ ని ॥ చైత్యమాయ తనంతుల్యత్యమరః- అససాదజగామ - మహాయత్నమంతరాకథంమహదనుగ్రహస్సిద్ధ్యతీతిభావః॥ అ॥పధిగచ్ఛతాంసురాణాంవృత్తాంతమాహ॥గచ్ఛంతఃపధీతి॥౬॥వాగీతి॥కణాభ్యుదయం కణాసమీపంగతైఃప్రాప్తైః- వాగ్దేవ్యాఃసరస్వత్యాః-వదనారవిందాత్ముఖకమలాత్ గళితాః చ్యుతాఃబ్రహ్మేద్యాః బ్రహ్మప్రతిపాదకాయావిద్యాః వేదతదంగన్వాయమీమాంసాధమశాస్త్రులక్షణాఃతాసాంశతేమయేగ్రంథాఃతేమ

నిసహమరై రాససాద మహతా వధానేన హీరణ్యగర్భఃమాయతనం॥గచ్ఛంతఃపధి॥ ౬॥ప॥ వాగ్దేవీవదనారవిందగళిత బ్రహ్మేద్యవిద్యాశత గ్రంథగ్రంధివిభేదజాత కుతుకబ్రహ్మక్షిప్తహాషస్తవైఃకణాభ్యుదయగతైర్నివృత్తనిఖిల క్లేశాదిగీశాస్త్రదానిర్వప్త ర్నవవప్త రవ్రణమపిస్వగంపునగాహితం ॥ ౭ ॥ గ ॥ అపీచాద్రా

గ్రంథేమయేగ్రంథయఃఅప్రతిపత్తి విప్రతిపత్త్యన్యధాప్రతిపత్తయఃతే పాపవిభేదేనవిశ్లేధనేన॥భిద్యతేహృదయగ్రంధిరిత్యాదౌ గ్రంధిశబ్దస్యఅన్యధాప్రతిపత్తిపరత్వతచ్చుగ్రీతివ్యాఖ్యాతృభిరుక్తం-జాతముత్పన్నంకులంకంకాతూహలంయేషాంతధావిధానాం - బ్రహ్మక్షిప్తాణాంసంబంధిభిఃహాషోత్పన్నైఃస్తవైఃస్తుతిభిః-తదానిరస్తానిగతానిఖిలాఃక్లేశాఃఅవిద్యాస్తితరాగద్వేషాభినివేశలక్షణపంచక్లేశాః యేషాంతే తథావిధాఃదిగీశాఃదేవానిర్వప్తఃసుఖితాబధూవుః॥అపగతఃవ్రణఃచైత్యబాధాలక్షణఃయస్యసతధావిధమపిపునఃస్వగంగాహితంఅవగాఢంచనవప్తఃనాంగీచక్రరిత్యభః ॥ కోనామమహత్వదంప్రాప్యతదల్పంపదమిచ్చితీతిభావః ॥ యద్వాకణాభ్యుదయః శ్రోత్రాంతికంగతైఃప్రాప్తైః - హేవాగ్దేవీవదన - వాగ్దేవీసరస్వతీవదనేమయస్యసః తథాహూ

త - హేఅరవిందగళిత - వాసుదేవనాభికమలోత్పన్న - హే! బహ్మజ -
 వేదపారాయణపరాయణ॥ని॥ వేదస్తత్వంతపోబ్రహ్మేత్త - యః - యః - యః
 శ్చతుర్థశతదుక్తం॥శ్లో॥ అంగానివేదాశ్చత్వారోమిష - సా - శ్చ
 స్తతఃపురాణంధర్మశాస్త్రంచవిద్యాహ్యేతాశ్చతుర్గళేతి - సు - వ
 మిత్యుపలక్షణం - అనైకయోగ్రంథాఃసూత్రభాష్యప్రకరణాత్మక
 శ్లో॥ అల్పాక్షరమసందిగ్ధంసారవద్విశ్వతోముఖమితిసూ - సు - వ
 సూత్రాథో - వణ్యతేయత్రపదైస్సూత్రాను - రి - రి - చా - శ్చ
 శ్లో॥ శాస్త్రైకదేశసంబద్ధంశాస్త్రకార్యంతశ్చి - తి
 తేషుగ్రంథయశ్చవగ్రంథయః - దుభేదదుభో - ధా - ల -
 విభేదోఽశ్చధనంవిభోధనమితియవత్ - తస్మిన్మూలం -
 లయస్యతస్యసంబుద్ధిః - ఇతిబ్రహ్మర్షీకాంహమకర్త -

త్తురవిదూత ఏవతేనిగస్తరజస్తమోవ్యతికృతయాని
 ర్మలసత్వప్రకాశరాశిమివనిష్కళంకశశాంకేష్టకా
 సంఘసంఘటితమివనిరింధనజ్వలదబిన్ధనజ్వాలాపరివ
 ర్తపిండితదుగ్ధసాగరోద్ధినిమిత్తమివచిరనిపాతఘనీ

సాగ్రసితాః నిఖిలాఃక్లేశాఅవిద్యాదయోయేషాంతేతథావిధాఃజేవాః
 నిత్వప్రఃసుఖంప్రాప్తుః - అన్రణలబాధాహితమపిపునః -
 హితుంగంతుంనవప్రఃనవృతవంతజిత్యథః॥౭॥ సప్తక్షయోపేతలహి
 రణ్యగభకభవనంవణాయతి॥అపిచాద్రాక్షురితి॥ సరస్త్రనిగతఃరజ
 స్తమసోగృణయోః వ్యతికరసంపకోయస్యసః తస్యభావస్తతాత
 యా - నిమలస్యరజస్తమోలక్షణమలరహితస్య - సత్వస్యసత్త్వగుణ
 స్యప్రకాశాదీప్తయః * కాశ్చదీప్తావిత్యతోచ్చిత్యయః - తేషాం
 శింపుంజమివస్థితం॥ని॥స్యాన్నికాయఃపుంజరాశీకత్తమః-నిష్కళ కాః
 కళంకరహితాః శశాంకాఃబాలచంద్రాః తపవత్ప్రకాః చతుర్మూళా
 లావిశేషాః - తాంసంఘనసంఘటితంనిబద్ధమివస్థితం - నిరింధన
 థాతథాజ్వలకాయఃఅబింధనఃఉదకేన్ధనఃబడదానలః-తస్యజ్వాలానాం
 పరివతేనసరితోవస్థానేన - పిండితాఃఘనీధూతాఃసుందతాంప్రాప్

తాత్పర్యము - యేదుగ్ధనాగరస్య క్షీరసముద్రస్య ఊమయస్తరం
గాః-తైర్నిర్మితంవిరచితమవస్థితం - చిరంనిపాతేననిపతతేనఘనీభూ
తఃపిండిపూతః శరచ్చంద్రచంద్రికయావికీణఃవ్యాప్తశ్చ యోనీహ
రఃహిమంతేనసాధితంవిర్మితమవస్థితం-ధవళతమత్వాదితిభావః|త్రైవి
క్రమః త్రివిక్రమస్యభగవతఃసంబంధీయశ్చరణః - తస్యక్రమేణవినాన్య
సేనవిద్ధంవిస్ఫుటితంయద్విధ్యండం - బ్రహ్మాండం-తస్యకపాలాత్క
టాహసవృశావయవాత్-నిరగళంనిర్మిరోధంయథాతథానిరగళంతి
నిఘతంతీయాఅలకనందాగంగా-తస్యానిపాతేననిపతతేనధాతంతా
శితమవస్థితం - విమలస్యరూపాంతం సంపలితస్యభాస్వరస్యశుక్లభా
స్వరవణస్య ప్రభాభిరీశ్రిభిః అవధానైః ప్రకాశితఃనభోవిభాగో
యస్యసంతథాభూతం - అపాస్తోనిరస్తః కళంకస్య అంకస్య అనుషంగ

భూతశరచ్చంద్రచంద్రికావికీణఃనీహరసారసాధి
తమవత్త్రైవిక్రమచరణైకమావిద్ధవిధ్యండకపాలని
రగళనిరగళదళకనంతానిపాతథాతమివ విమలభా
స్వరప్రభావభాసితనభావిభాగమపాస్తోశంకాను
షంగతయేవధూమాదిమార్గచంద్రమపంకిలచరణస

స్సంబంధః తస్యభావస్తత్తతయేవ | హేతూత్ప్రేక్షాలంకారః ధూమః
అపిశ్యేషాం తెధూమాదయః తవేవమార్గస్వరణిఃతస్మిన్ చంద్రమశేన
ముహుముహుగళమనేన పంకిలాఃపంకివంతః || ని || షకఃకదళమపా
పయోరితివిశ్వః | తథావిధాశ్చరణాఃయేషాంతేతథాభూతాఃయేషశు
జనాః పశుకల్పజనాః తైరనాక్రమణీయం ప్రాప్తుమశక్యం || అత్రై
దంబోద్ధ్యం - దేవయానఃపితృయాణ్యితిద్వివిధఃపంథాః - తస్యదేవ
యానస్యఅర్చిరాదిమార్గాభ్యత్యేకాసంజ్ఞా - పితృయాణస్యధూమాది
మార్గాభ్యత్యేకాసంజ్ఞా-యేతు కేవలంకమేణస్తేషాంధూమాదిమార్గా
వీచ-తత్రసంచరతాంపునఃపునగళమనాగమనేనభవతః-తేషాంబ్రహ్మ
లోకప్రాప్తిర్నాస్తి-యేతాపాసకాస్తేషాషర్చిరాదిమార్గావీచ-త
త్రగదానాంపునరావృత్తిర్నాస్తి - క్రమేణబ్రహ్మలోకప్రాప్తిశ్చభ

వతితథాచశ్రుతిః || తద్యజత్తంవిదుర్జ్యేచేమేరజ్యేశ్రద్ధాతపశ్శక్తుపాస
తేతేర్చివమభిసంభవంవ్యర్చిషోహరహ్నాతిపూర్వమాణపక్షమాపూర్వ
మాణపక్షాద్యాకృష్యదజ్జేతిమాసాంస్తాకమాసేభ్యస్సవస్సగంసంవ
త్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చంగ్రహసం చం దనుషోవిద్యుతం తత్పురుషో
మానవస్సపినాకబ్రహ్మగమయతీత్యేషదేవగూఢఃసంధాఇతి || అథయ
ఇమేగ్రామ ఇష్టాపూర్తైదత్తమిశ్యుశాసలే లేధూమమభిసంభవంతి
ధూమాద్రాత్రిం రాత్రైరపరపక్షమ పరపక్షాద్యాకృష్యదజ్జేతిమా
సాంస్తాన్తైతేసంవత్సరమభిప్రాప్నువంతి మాసేభ్యః పితౄలోకం పి

తృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చంద్రమసమేషసోమోరాజా తద్దేవానా
మమృతందేవాభక్షయంతి తస్మిన్ యావత్సంపాతముషిత్యాదై తమే
వాధ్యాచంపురరావర్రంభతి || అశేషాణిసమస్తానియానిభువనానిభో
కాఃతేషాంసర్గాదవశివ్యంతథిత్వవేషాఃఅవశిష్టాస్తధావిధాశ్చతేసా

శుజనానాక్రమణీయ మశేషభువనసర్గావశేష సారై

రివవిలక్షణే శ్వబూదిభివికషయై రుపస్కృతమనుశ్రవమ

యైఃప్రాకారైరాభ్యుదయికో శాసనామయైర్గోపురై

రాశ్చత్రైః || ౧ || సారోబలేస్థిరాంశేచేవ్యమరః-ఆతపవవిలక్షణైఃపక్ష్ప
ష్టే-విజాతీయైరితియావత్ | శబ్దాదిభిర్విచయైః || ౨ || రూపంశబ్దోగంధగన
స్పర్శాశ్చవిషయాఅమిత్యమరః- ఉపసర్గశః అలంకృతం- అనుసృత్య
శూర్యంతథిత్యనుశ్రవాఃవేదాః శన్తయైః తద్వికారైః ప్రాకారైస్సా
వైః || ౩ || ప్రాకారోవరణస్సాలకత్యమరః - అభ్యుదయః అన్నఃఽహ్నావ
ర్చసాదిలాభః ప్రయోజనంయాసాంతాః ఆస్యదయికాః యాడపాస
నాఃవిజాతీయప్రత్యయానంతరితసజాతీయప్రత్యయప్రవాహాత్మికాః
తన్తయైర్గోపురైః || ౪ || పురద్వారంతుగోపురమిత్యమరః-ఆత్మనఃప్రహ్లా
ణాయాడపాసనాః విజాతీయ ప్రత్యయానంతరితసజాతీయ ప్రత్యయ
ప్రవాహః తన్తయాభిః తత్స్వరూపాభిః కత్యైఃఃహర్త్యప్రకోశప్ర
దేశైః || ౫ || కత్యైఃప్రకోషైఃహర్త్యాదేరిత్యమరః-ప్రణవఃఽంకారఃతన్త

యేనతత్స్వరూపేణ॥ ని॥౬౦॥కారప్రణవౌసమావిత్యమరః-ఆస్థానమంట
 సేనసభామంటపేనచ॥౬౧॥ సభాసమితిసంసదః - ఆస్థానీశ్రీబమాస్థానమి
 త్యురః॥ ౬౨॥రిశోభితంసర్వతఃప్రకాశితం॥ అత్రేదమవధేయంఉపాసనా
 నా విజాతీయజ్ఞానవ్యవహితసజాతీయజ్ఞానధారా|నామాన్యతఉపా
 నాన్యధాః ఆమృదయికోపాసనాత్తోపాసనాభేదాత్॥ తత్రాదిత్య
 పురుషోపాసనాక్షిపురుషోపాసనాదయఃఆమృదయికోపాసనాః|చహ
 యోపాసనాశాండిత్యోపాసనాదయఃఆత్తోపాసనాశతి॥ నిజనిజానాం
 స్వస్వనాం కార్యాకాం నివేదనావసరంవిజ్ఞాపనాసమయం ప్రవీక్షం
 తత్త్వస్థితీతిప్రవీక్షిణఃయేతత్తల్లోకానామధికారిణః అధికారిపురు
 షాఃత్రైకారితఃఅనుష్ఠాపితఃసమ్మదఃస్వచ్ఛాధఃయేమతాఃతథావిధాః

రాత్తోపాసనామయ్యాభిక్త్యాభిఃప్రణవమయేనచాస్థాన
 మంటపేనరిశోభితంనిజనిజకార్యనిశ్చేదనావసరప్రవీక్షి
 తత్తల్లోకాధికారి కారిత సమ్మదః బహిర్ద్వార వితది
 కాభాగమంగంతుక గంధర్వకిన్నరాపురస్సమారబ్ధతౌ
 ర్యత్రికమాఖర్యపూరిత ప్రథమకత్యమనశీసంధిమత్కర్త
 యోగ నిమలకమండిబృందపరికమిత ద్వితీయకత్యమ

బహిర్ద్వారాణాంవేదికానాం॥ని॥ద్వారమాత్రేపిగోపురమిత్యమరః
 భాగాఃప్రదేశాఃయస్యతత్-ఆగంతవఎవాగంతుకాః గృహగతాః॥ ౬౨ ॥
 స్యాదావేదికాగంతురత్యమరః|యేగంధర్వాశ్చకిన్నరాశ్చృపసర్వ
 తాః - తాభిస్సమారబ్ధస్య తౌర్యత్రికస్య నృత్తగీతవాద్యత్రయస్య య
 త్తాఖర్యం అనురణనధ్వనిః తేనపూరితాభరితా ప్రథమకత్యోప్రథమ
 హర్త్యుప్రకోష్టభాగోయస్యతత్తథాభూతం॥ ౬౩ ॥ కత్యోప్రకోష్టేహ
 ర్త్యాదేరిత్యమరః|అభిసంధిఃఫలేచ్చాయేషాంలేఅభిసంధిమంతః- తేన
 భవంతిత్యనభిసంధిమంతః - లేచలే కమ్రైవయోగః లేననిర్మలాఃశు
 ధ్ధాంతఃకరణాః యేకర్తృందినోభితువః॥ ౬౪ ॥ భిక్షుఃపరివ్రాటకర్తృందీ
 త్యమరః- లేషాంబృందేనసమూహేనపరికమితాపరిమండితా ద్వితీయక
 త్యోద్వితీయ ప్రకోష్టభాగోయస్యతత్॥ అతిలత్యంతంగహనం దుఃఖం

అభ్యాసకాలేయేషాంతాని అతిగహనాని॥ని॥గహనంవనదుఃఖయోఽతినా
నార్థరత్నమాలా-అథవా అతిగహనానిదుఃఖకరాణిదురవగాహనీతి త
త్పర్యతద్యత్యథః-న్యాయశ్చసాంఖ్యంపయోగశ్చతే ఆదయోయేషాం
తాని-యానిదర్శనానిశాస్త్రాణి॥ని॥ దర్శనందర్శనస్వప్నశాస్త్రబుద్ధ్య
క్షేద్యప్రిప్యతినానాథఃరత్నమాలా! తేషుయానితత్వాఽపరమాద్ధాస్సి
ద్ధాంతాః-తేషామవమర్యోభావనంపర్యాలోచనమితియావత్ తస్మిన్
యద్వ్యసనంవిఫలోద్భవః॥ని॥ వ్యసనంత్వశుభశక్తౌవిపత్నౌ నిష్ఫలోద్వ
మితితినానాథఃరత్నమాలా-తేనకర్మితాఃశ్లేశఽప్రాప్తాః - కణాఽశ్చక
పిలశ్చపతంజలిశ్చతపనప్రముఖాః ప్రభృతయోయేషాం తేషాం విరాః
యేవిత్వాంసః-తేషాముద్దామాఃశ్రేష్ఠాః యాజల్పకథాఃవిజిగీషకథాః -

తిగహనన్యాయసాంఖ్యయోగాదిదశశతతత్వావమశేవ్య
సనకశేతకణాదకపిలపతంజలిప్రముఖవిద్వదుద్దామ జల్ప
కథా ఘోషభూషిత తృతీయకత్య మతిఃచిత్ర తరత్ర
యీశిఖరోపపాదితో పాసనాభేదవా సనాసనాథ ముని
యాథదశితాశ్చయేతయేకత్య మతిరహస్యవైశ్వాన
రదహరాది విద్యాపరిచయా నవిద్యమహమీ దశితో

తాసాంఘోషేణకలకలేనభూషితాఅలంకృతాతృతీయకత్యో యగ్య
తత్॥ అతివిచిత్రతరాఃఅత్యంతపరస్పరవిలక్షణాఃయాస్త్రయీశిఖరై
ర్వేదాంతైరుపపాదితాఃప్రతిపాదితాఃపాసనాస్తాసాంభేదాః ప్రకా
రాఃతేషాం వాసనయా సతిసాగరేణసనాధానిశహితానియాసము
నాంయూధానిసంఘాః-తైదక్షిణతంఅశ్చర్యంయస్యాం॥ని॥పిన్నయోద్భ
తమాశ్చత్యమిత్యమరః-తథావిధాతురీయాచతుర్థికత్యోగృహప్రకోష
భాగోయస్యతత్॥ని॥ కత్యోకశ్చేవరత్రాయాంకాంచ్యాంగేహ ప్రకో
ష్ఠకమితి నానార్థరత్నమాలా॥ అతిరహస్యాని అతిగోప్యానిప్రకాశసి
యామితియావత్ - యాఃదహరవైశ్వానరౌఆదీయాసాం తాస్తథావి
ధాఃవిద్యాఉపాసనాః - తాసాంపరిచయేనదృఢాభ్యాసేనఅనవ
ద్యాఃపర్జుష్టాఃయేమహర్షయఃతైద్దర్శితాయోఉపాసనానాంవిభిన్నచిద

నంతరిత్రైకజాతీయదధారాలక్షణానాంప్రపంచావిస్తృతయః స్తోమా
వాయస్యాంసాని॥ ప్రపంచోవిస్తృతస్తోమేరదనాయాంవిపర్యయఇతి
నానాధికరత్నమాలాతథాఘాతాపంచమి కక్ష్యోయస్యతత్ - అత్ర
దహరోపాసనానామ॥ అథయదిదమస్తిక్ బ్రహ్మపుర ఇత్యాదిశ్రుతి సి
ద్ధా/వైశ్వానరోపాసనాతు॥ ఎవవైసుతేజాత్యావేశ్వానరోయంత్య
మాత్కైనముపాస్యఇతిచాందోగ్యశ్రుతిసిద్ధా । కక్ష్యోశబ్దశుద్ధాంతశబ్ద
పర్యాయోప్యస్తి॥ ని॥ కక్ష్యోంతరేషశుద్ధాంతఇత్యమరాచ్ఛేతివివేకః॥ అతి
దురంవిస్మయోత్పక్తాయే-అను శవేనవేదేనప్రోక్తాఅనుశ్రవికాః- లేద
తేవిషయాఃతపీవామిషాభోగ్యవస్తుని॥ ని॥ ఆవిషంత్యస్త్రీయాంమాం
సక్షతోఽచేభోగ్యవస్తునీతనానాధికరత్నమాలా । తేమరంసా-రం
తుంక్రీడితుమిచ్ఛారిరంసాసాచ గంధస్త్వయఃనచతయైస్తే॥ ని ॥ గం

పాసనా ప్రపంచపంచమకక్ష్యమతిమారవిస్మయేను శ్ర
కవిషయామిషరిరం సాగంధ పరమహంసా వతంసి తష
స్థకక్ష్యమతిచాతుయః పర్యవస్థాపితానుశ్రవ తాత్పర్యప
ర్యలోచనాపసీతవిపరీతాన్వయశంకాశంక నిరంకుశ
కుశలజనాలం కృతసప్తమకక్ష్యం ప్రసంఖ్యాన పరాసం

ధోగంధకసంబంధామోదలేశస్త్వయేషుచేతనానాధికరత్నమాలా॥ వివి
ధాయేపరమహంసాస్సన్యాసినః॥ శ్లో॥ హంసఃపరమహంసశ్చ కుటీచకబ
హూదకౌ॥ ఇతిసన్యాసికథాయాం సూతసంహితావదనాత్ త్రైరవతం
సతాలంకృతాషష్టికక్ష్యోయస్యతత్॥ అతిచాతుర్యేణఅతికౌశలేన పర్య
వస్థాపితంసునిష్కృప్యనిజీతం - యదనుశ్రవానాంవేదానాం తాత్ప
ర్యంఅభిప్రాయః-బ్రహ్మపరత్వమితియావత్-తస్య పర్యలోచనయా
పరిభావనయాఅనుసంధానేనేతియావత్-అపసీతౌ సంత్యాజితౌయా-
విపరీతఃవ్యత్యస్తః॥ అన్వయఃశ్రుతపదానాం యోజనాసచ శంకా
సందేహస్సాచ తేవీవశంకా-యైస్తేతథావిధాయేనితిరంకుశానినిరో
ధాఃకుశలాశ్చతురాశ్చజనాః - త్రైరలంకృతాసప్తమకక్ష్యోయస్యతత్
ప్రసంఖ్యానేనీర్వికల్పకసమాధాప్రకృతిపురుషవివేక సాక్షాత్కారేవా

ప్రసంఖ్యానైవ్యత్రసీదస్యేతిపాతంజలసూత్రే తద్వ్యాఖ్యాతృభిః ప్ర
సంఖ్యానపదస్యఎతదథకత్వాభిధానాత్-పరాఃఆసక్తాఃయేఅసంఖ్యా
స్సంఖ్యారహితాఃభృగ్వంగిరోవసిష్ఠాదయోగరిష్ఠాశ్చైష్ఠాఆధికారికా
మునయః-తేషాంమండలేనసమూహేన॥ని॥పూగోపితానంక్రకరోమం
డలంచక్రవాళకమిత్యమరః - మండితః భూషితఃఆస్తానమంటపస్సభా
మంటపోయస్యతత్॥ని॥సభాసమితిసంసదః- ఆస్తానీక్లిబమాస్తానమిత్య
మరః ॥ విపదాంసంకషణాగ్నిబాధాదీనాం అపదంఅనాస్పదం -
వాచామగోచరంఅవిషయం - అర్వాచామధమానాం అనాశంకనీయ
మసంభావనీయం - ఆచారస్సత్సంప్రదాయానువర్తనం తదేవతన్త్రా
త్రంశరణంరక్షిత్యయేషాంతెల్లైః కేవలమాచారనిపుణైరిత్యర్థః॥ని॥శర

ఖ్యభృగ్వంగిరో వసిష్ఠాధికారక మునిమండల మం
డితాస్తానమంటపమపదంవిపదామగోచరంవాచామ
నాశంకనీయమర్వాచామగమ్యమాచారమాత్రేశర
జ్జేరసాధ్యమధ్వరైరలభ్యమధికైరపితపోవిపాకైర్దు
రారోహంమహాదాతైరుకరవగాహమాహవసాహ
సైరసంభావనీయంమనసాపిసాన్వితంభువంభవనం॥౭॥

ణంగృహరక్షిత్రోరిత్యమరః - అగమ్యంఅప్రాప్యం- అధ్వరైఃయజ్జైః
అసాధ్యంసంపాదయితుమశక్యమిత్యర్థః॥ని॥యజ్జస్సవోధ్వరోయాగ
ఇత్యమరః - అధికైఃతపసాంకృచ్ఛాచాంద్రాయణాదీనాంవిపాకైరప్య
లభ్యంలబ్ధమశక్యం - మహాదానైఃభూదానాదిభిఃదురారోహండుఃఖే
నఆరోఢుంశక్యం - ఆవాహయుద్ధాని॥ని॥సంగ్రహరాభ్యాగమాహవా
ఇత్యమరః-తేషుయానిసాహసానిబహుప్రకారాదంతాపాయాస్తైః॥ని॥
సాహసంతుదమోదండభిత్త్యమరః- దురవగాహంప్రవేశానర్హంమన
సాసంకల్పవికల్పాత్త్యకేనాపిఅంతః కరణవిశేషేణ అసంభావనీయమిద
మిథ్యమితితకితుమశక్యమిత్యర్థః - స్వయంభువచ్ఛత్రాననస్యేదంత
త్సిబంధి - భవనంసద్య - అపదూరతఃనాతిదూరంవిషమ సప్రమ్యాస్తైః-
అద్రాక్షుఃదద్యుశుః - గురావనుకూలేకస్యకిందుష్కరమతిభావః ॥ ౭ ॥

అ || బ్రహ్మలోకం ప్రవిశ తాం దేవతా నాంతత్కాలేనంపన్నం పృత్యం వ
 ణాయతి || స్వాధ్యాయేతి || స్వాధ్యాయానాం వేదానాం అధ్యయనం
 పారాయణం - అధివాస్వాధ్యాయేజపే అధ్యయనేవ ఆద్యతతద
 రవానిత్యధః ||ని|| స్వాధ్యాయస్యాజ్ఞపస్సుత్యేత్యమరః - తస్మిన్నా
 ద్యతేన ఆదరంకుర్వతా * కర్తరిక్తః విధినా విశ్వస్థుజాద్యష్టాపినేతే
 ణాపి ||ని|| దృష్టిజ్ఞానైశ్చీదర్శనభిర్యమరః-నాలోకితాః నదృష్టాః-ప్రత్యు
 కించేత్యధః || సర్వేయేభుజ్యంత ఇతిభోగాః విషయాః తేషువిము
 ఖైః పరాజ్ఞుభైః సభ్యైస్సామాజికైః ||ని|| సభాసదస్సభాస్తారాస్సభ్యా
 స్సామాజికాశ్చ తేభిర్యమరః-దూరతః దూరాత్ ఉత్సారితాః నిషాగ్ని
 తాః * నృత్యంత్యః నృత్యంకుర్వంత్యస్సురసుభ్రువః పరంసురస్త్రియస్తు
 ఆనందస్య ఉత్పాత్య సుఖస్య ఏకపదే ముఖ్యస్థానై తత్ర తాపి బ్రహ్మలోకే

ప||స్వాధ్యాయాధ్యయనాద్యతేన విధినాద్యష్టాపినాలో
 కితాస్సభ్యైః ప్రత్యుతసర్వభోగవిముఖై రుత్సారితాదూ
 రతః | నృత్యంత్యస్సురసుభ్రువః పరమధుస్తత్రవ్యధాం
 మానసీమానం దైకపదేపిథామునికలా కౌశల్యవైఫల్య
 తః ||౮|| అపివ || ప్రాకారగోపురవిహారవిధికానాం

పి - కలాయాం స్వాభ్యస్తైవిద్యాయాం కౌశల్యస్య చాతుర్యస్యవైఫల్యతః
 సిన్ధులత్వాత్ - మానసీమనస్సంబంధినీం వ్యధాంబాధాం మనోరోగవి
 తియావత్ - అధుః దధురిత్యధః ||౮||అ|| బ్రహ్మలోకభవనమేవపునర్వ

* నృత్యంత్యభిత్వాది-ఆనందైకపదేపి - ఆనందస్యైకస్యైవస్థానభూ
 తేపి - దుఃఖాసంభిన్నైపీత్యర్థః - తత్ర భామని బ్రహ్మభవనై నృత్యంత్య
 స్సురసుభ్రువః పరంసురసుందర్యః కేవలం-వ్యధామధురితిసార్వజనినోయ
 మన్వయేభుంటాపథః - వ్యాఖ్యానాంతరైత్యపి తత్త్వస్థానత్యాగః - త
 స్య సముచ్చయాథాకత్వే సముచ్చేతవ్యదాలకభ్యం - దేవలోకాదాప్య
 ధాహేతువిరహాత్ - విరోధాత్థేకత్వైత్యస్య తేనైవ పదేన సాన్నిధ్య
 ముచితం-యేన విరోధస్సుఖముచ్చేత-నచేపాత్రతేతి ధామనీతివాపదం
 స్సుఖం విరోధం వైత్వాదికమనసూయుభిః భావనీయం ||**

ణయతి॥ అపిచేతి ॥ యత్రభవనేప్రాకారాణాంసాలానాంగోపురా
 ణాంద్వారాణాం ॥ ని ॥ ద్వారమాత్రేతుగోపురమిత్యుక్తః ॥
 ధంకంయావితదికాఃవేదికాఃతాసాం॥ ని ॥ స్వాస్థ్యతపి సుప
 రః - మూలేషుమూలప్రదేశేషుహరిసిలశిలానాం ఇతి ॥
 విభంగాఃఖండాః-చిరాత్ బహుకాలమారభ్యసక్తాః - య
 యవిశేషే యోధూమస్య సంతానః సంకషణముఖాగ్నిధూ
 తేన సంఘటితాః సంప్రాప్తాః - సాంద్రాఃఅపిరశాః - య
 పాఃకజ్జలవిలిప్తయః-తత్తవజయంతిఅతశ్చయేనవతే-ప్రవోపరి
 న్యస్తసుధాచూణ- విలిప్తశరావాధాభాగై యథాచీపాగధూమ
 సంక్రాతయస్తథేతిభావః॥ ౯॥ తమితి॥తమాలయంబ్రహ్మసం
 శంతఃప్రవేశంకుర్వాణాః-నిర్జరాఃదేవాః-ననుశబ్దస్సంబోధనే
 మూలేషుయత్రహరిసిలశిలావిభుగాః | లగ్నాశ్చిరా
 వజయంతియుగాంతధూమ సంతానసంఘటిత సాంద్ర
 మపిలితేపాః॥ ౯ ॥ X ॥ ప్రవిశంతశ్చేతమాలయంబ్ర
 ప్రాతరాగతస్య పురుహూత నామ్నా దివస్పతేః క
 మఃపురందరోనామాయమితిపుచ్చ్యమానాదౌ రిక్తే

అగతస్యఅయాతస్య పురుహూతఇతి నామధేయంయస్య సిద్ధాంత
 * దివస్పతేఃస్వగాఢపతేరిధారణైవస్థి జాత్యేకవచనం-ఎవ-చగ్న
 గాఢపతీనాంమధ్యత్యర్థః| పురందరఇతిచామప్రసిద్ధః అయ పరిస్థి
 త్యమానఃకతమఃకింసంఖ్యాపూరకఇతిదావారిక్తేఃపుచ్చ్యమానాఃఅను
 యుజ్యమానాస్సంతః - అంతఃబలవదత్వంతం లలజ్జితే లజ్జామాపురిత్య

* దివస్పతేరిత్యత్రనిర్ధారణవస్థినయుజ్యతే నిర్ధాగ్యమాణస్యప్రా
 తరాగతేష్వఘటకత్వాత్-ప్రాతరయమితికాలభేదసూచనైతన్నీణ
 యాత్-విశేష్యాంశమాత్రఘటకత్వవివక్షాయా ద్విపదాం ప్రాజినాం
 గావఃపుణ్యానిత్యాద్యపాదకత్వాత్ - ఎకదాదివస్పతి సముదాచగ్న
 చాసంభవాత్-సంభవేవి పురుహూతనామకత్వోక్త్యనౌచిత్యాత్-ప్ర
 స్టఃపురందర నామగృహ్లాతఃప్రతివృత్తినామభేదఇతితాత్పర్యావగమ
 జాత్యేకత్వపగోక్తవత్ప్రవర్ధనాచ్చ-అతస్తమచిత తదాధ్యాహారాదినై
 వాస్వయస్సుధీభిరుపశ్యః ॥ *

ధర్మః॥అ॥ దేవా నేవసదనంప్రవిశతఃపునర్వృణోయతి॥గచ్ఛతామితి॥ అం
తఃభవసాంతరప్రదేశం - గచ్ఛతాంగమనంకుర్వతాం-ఏషాందేవానాం
మలీమసాంమలినాం॥ ని॥ మలినీమసంతుమలినమిత్యమరః-గతిందశాం॥
ని॥ గతిమాణేదశాయాంచేతివిశ్వః-అలత్యదృష్ట్యా- అధిగంతుంఅవ
శ్యోప్రాప్తుంయోగ్యాధిగంతవ్యో బ్రహ్మలోకః - తస్యాధిగమేన ప్రా
ప్త్యాస్వత స్సర్వ ప్రకారైః నివృతాః సుఖతాః మహాషయః - బ్ర
హ్మలోకవాసిన ఇతి శేషః - అహూత్యాశ్చర్యే ఖేదేవ నిపాతః - కతి
చిత్ కేచిత్ వయమమీషాం దేవానాం సామీప్యస్య సమీపవతకనస్య -
సాయుజ్యస్య తాదాత్మ్యస్య సారూప్యస్య సమానరూపత్వస్య-సాలాక్య

నిజజరాబలవదంతలకలజ్జిరై॥ అపిచగచ్ఛతామంతరే
షామాలత్య గతిం మలీమసా మధిగంతవ్యాధిగమేనని
వృతాస్సర్వతోపిమహాషయః కతిచిదతి చిరంకాల
మహూఖలు వయమనిమిషాణాం సామీప్య సారూప్య
సాయుజ్యసాలాక్యసిద్ధిమాశంసమానా నానావిధానిత
పాంసివృధాచక్రమేతివిగహామాణాస్స వృమాత్తానం
లజ్జితానమరాన్ఘ్నయోపిలజ్జయాంచక్రిరే । అభభగవా
నాంగీరసోదవర్షిభిఃపరివృజ్యమానఃపదేపదే నారదా

స్యసలోకతాయాః-సిద్ధిప్రాప్తి-ఆశంసమానాభిచ్ఛంతస్సంతః-అతి
చిరకాలంబహుకాలంవివిధానితానేకవిధానితపాంసికృతచాంత్రాయ
ణాదీనివృధానివృక్రియాజనం - కమఘామనివాసదశాయామితిభా
వఃచక్రమక్రమంతః-ఇతిస్వమాత్తానంబుద్ధిం॥ ని॥ ఆత్మాయతోష్ఠతి
ర్బుద్ధిస్సవభావోబ్రహ్మనష్టచేత్యమరః - విగహామాణాఃవినివంత
స్సంతఃలజ్జితాశంజాతలజ్జాఅమరా భూయోపి లజ్జయాంచక్రిరే
త్రాపయామాసురిత్యర్థః॥అ॥బ్రహ్మలోకవాసిభిస్సంబహుమానంనీతోబృ
హస్పతిఃభద్రాసనస్థంబ్రహ్మణందృష్ట్యాకించి ద్వక్తుమారభతేత్యాహ॥
అథేతి, అథాలయప్రవేశానంతరంనారదాదిభిస్సురపిశాచిః -పదేపదేప్ర
తిపదంస్తూయమానఃప్రశస్యమానః - పతంజలిప్రముఖైఃవిద్యద్భిఃపండి

తైఃప్రత్యక్షమృమానఃఅభిగమ్యమానః- సిద్ధవిద్యాధరైఃఅభిమద్యమా
నఃనవ్యమానఃపరమేశాశ్చక్రైఃస్తయేనస్థితైఃపరిపూజ్యేణదేవైః
పరివృతః - భగవానాంగీరసోబృహస్పతిః పరమేష్ఠిచలప్రస్థత్రైస్సబ
హుమానంయథాతథాఆనీయమానస్సత్ - పరస్ప'స్యయోగఃయోగా
భ్యాంసంక్షేపవిశేషాభ్యాంపరిణమంతస్సముద్భవ-తఃభేదాఃప్రకారాః
యేషాంతేతథావిధైః - ప్రకృతేః మహాసుమప్తినామికాయః - గుణైః
సత్త్వరజస్తమోభిరవస్థితైఃఉచ్చావచైఃఅనౌకవిధైః ||౧|| ఉచ్చావచంనైక
భేదమిత్యమరః - మణిభిఃవజ్రాదిభిరుపరంజితం- ఉప'భద్రససౌప్యప
రిభాగేతస్తీర్ణం పరిస్తీర్ణంయత్ హంసతూలికాతల్పం హంసతూలి
కయాపిరచితాశయ్యోద్యోధకః||౧|| తల్పంశయ్యట్టదాదేష్విత్సమరః - త

దిభిఃప్రత్యక్షమృమానావిద్యద్భిః పతంజలిప్రముఖైరభి
వాద్యమాసస్సిద్ధవిద్యాధరై రాసీయమానస్సబహుమా
నమాప్రభృత్యైఃపరమేష్ఠినఃపరివృతోదేవైఃపరమాశ్చ
ర్యనిభఃరైః ప్రకృతిగుణై రివపరస్పరయోగ వియోగ
పరిణమద్భేదైరుచ్చావచైఃమణిభిరుపరంజితముపర్యా
స్తీర్ణంహంసతూలికాతల్ప కల్పిత మహాహూకపబ
హూక మహింసాన్మశఃస్యకోమళిమావజితతశమదమా
భోగమంతఃకరణమివ మహాయోగినాం తాళవృంతచా

స్త్రికకల్పితఃనిశ్చిప్తఃమహాహూకఃక్లాఘ్యఃఉపబహూకఃఉపధానంయస్త్రిక
తత్ ||౧|| ఉపధానంతూపబహూశ్చయ్యాయాంశయసీయవదిత్యమరః|అ
తఏవఅహింసాఅద్రోహః నృశంసోఘాతుకో నభవతీశ్యచ్ఛశః|| తస్య
భావఆచృశంస్యంతఘాతుకీత్వమిత్యర్థకః||౧||నృశంసోఘాతుకఃకూర
ఇత్యమరః - తయోఃకోమలిజ్ఞాఉపచయేనఆవజితః శమదమయోః
అంతరింద్రియ బహిరింద్రియనిగ్రహయోరాభోగః పూర్ణతాయస్త్రిక
తత్తథా||౧|| ఆభోగౌపూర్ణతాయత్నావిచినానాథకరత్నమాలా - మ
హాయోగీనాం యోగీశ్వరాణామంతఃకరణమివస్థితం - తాళవృంతంవ్య
జనంచామరఃతాంబూలకరంజఃతాంబూలభాజనం - కళాచికాదనిత

నిష్ఠివనోపయోగిపాత్రవిశేషః - తదాదిభిరుపచారే సేవయాంఘరు
రాఃయెవరవణిఃనీజనాఃస్త్రీజనాఃత్రేన్యస్తానిక్షిప్తాఃయేవామహస్తాః
తైర్ద్వైతతయాపరివృతతయా - వ్యాకోచాఃపికాని-అష్టసంఖ్యాకా
నిదళానియస్యసతథాఘాతః ఆత్మాస్వభావోయస్యాస్తథావిధాం - క
మలాసనతాంప్యంజయదివఅభివ్యక్తంకుర్వదివస్థితం - తస్మభిఃభంగీభిఃఆ
రోహణరూపప్రకారైః || ౧ || భుగీప్రకారేతుంగస్త్రైలపున్నాగయో
రపీతినానార్థ రత్నమాలా|సోపానైరితియావత్ - సమున్నతతయాఉ
చ్చతయాత్రివగ్గం ధమకామాధకాత్రితయంతీతం అతిక్రాంతమి
వస్థితం || ౧ || త్రైవర్గోధమకామాధేకశ్చతుర్వగ్గస్సమోక్షికైరిత్యమ
రః - సర్వతః భద్రంమంగళంభజతాయస్తాదితితత్తథా - భద్రాసనం
మరతాంబూలకరండకళాచికాద్యుపచార చతురవర

వణిఃనీజనన్యస్తవామహస్తవెష్టితతయా వ్యాకోచాష్ట
దళాత్తికాంప్యంజయదివ కమలాసనతాం త్రిభంగీస
మున్నతతయాత్రివగ్గతీతమివ సర్వతోభద్రంభద్రా
సనమధిష్ఠితం సమసమయ సముద్యదాదిత్య సహ
స్రబాస్వరై రకేకందువిద్యుదనలరూప చతుస్తైజస్స
ముత్తంభనాయెవచతుర్దిక్షు నిజిహ్వనైస్తైజోభి రవ
లుంపంతమివదివ్యమపిచతుర్దిక్షావకసాం సంతతవ్యవ

సింహాసనమిత్యంశః|| ౧ || నృపాసనంతుయద్భుద్రాసనంసింహాసనంతుతది
త్యమరః- అధిష్ఠితంఉపవిశంతం*అధిశీఙ్గస్తాసాంకర్తేతికర్తృత్వం-
సమసమయేవకకాలేసముద్యతాం సముద్యవతాం ఆపిత్యానాం సహ
స్రేణేవభాస్వరైఃప్రకారైః - అరేకందువిద్యుదనలరూపాణాంసూ
ర్యచంద్రతడిదగ్నిస్వరూపాణాంచతుర్జ్వాంతైజసాంసముత్తంభనాయ
స్తంభనాయేవచతుర్దిక్షునిర్దిహ్వనైఃనిర్గచ్ఛద్భిః - తేజోభిఃముఖదీప్తి
భిః దివౌకసాం దేవానాందివ్యంఅభౌమంచతురపిఅవలుంపతంముకుళ
తుంతమివస్థితం * సంతతంశదావ్యవహారేఉచ్చారణేసంసక్తాః త్ర

* సంత తేతి || సంతతవ్యవహారేమనంసక్తాస్సమ్మిశ్రతయాశ్రాయమా

యశ్చ త్వారోవాత్రిచతురాః ఆగమాక్షరాసంయుక్తవణాః ఇత్యర్థః -
 తేషుప్రేక్షణీయాదంతచంద్రికాదంతప్రభాతయాపరిహృతం - సం
 సారజననమరణప్రవాహవీచశార్వరంతమః - యేషాంతేతథావిధైః॥౯॥
 శార్వరంత్యంధతమసే ఘాతుకే భేద్యలింగకమిత్యమరః - ఆయతాః దీ
 ఘాః అపాంగాః నేతాంతావీరింగంత్యః ప్రవహంత్యః కరుణాయః
 కృపాయాస్తరంగాః - తేషాం మాలాభిః పరంపరాభిః - ఆత్మని అధ్యా
 త్మం * విభక్త్యధేవ్యయాభావః - అధ్యాత్మవిద్యాఉపాసనాః - తాసువి
 వయేమహాయోగినాం ఆచార్యకే ఆచార్యభావైకర్మణీత్యధః - అభిషేకం
 పట్టాభిషేకం ఆదధానైః కుర్వద్భివినస్థితైః - యోగినాం బ్రహ్మవిద్యాచా

హారసంసక్త చతురాగమాక్షరప్రేక్షణీయదంతచం
 ద్రికావికాసపరిహృతసంసారశార్వరైరాయతాపాం
 గరింశ్చదభంగురకరుణాతరంగమాలాభిరాచార్యకాభి
 షేకమాదధానై రివయోగినా మధ్యాత్మవిద్యాసుచతు
 భిః రివాంతఃపురై ర్దయితానాం చతస్మాణామపిశ్రు
 తీనా యాననపంకజై రనుగృహ్లాంతమభితోపి మహాశ

ర్యకప్రజై రితిభావః - చతస్మాణాం శ్రుతీనామేవదయితానాం పత్నీనాం
 అంతఃపురైః శ్రుత్యగారై రివస్థితైః॥ ౧౦॥ శ్రుత్యగారంభూభుజామంతఃపు
 రంస్యాదవరోధనమిత్యమరః - చతుర్చిరాననపంకజైః ముఖకమలైః - అ

ణాశ్చతురాగమాక్షరాయేమతాసితథా - ఇతిముఖానామేవ విశేషణం -
 యద్వాసంతతవ్యహారేణ సంసక్తాః పరస్పరమిశితాయే చత్వారాగ
 మాక్షరాస్త్రైః ప్రేక్షణీయాశ్శృంకనీయాదేదంతాః - రాజదంతా ఇత్య
 ధః - వెదాక్షరదంతయోశ్శుక్లత్వాదీ సాదృశ్యాదేతేదశికేతవేదాక్ష
 రావీచత్యుత్ప్రేక్షాహే ఇతిభావః॥ అథవాసంతతేం అసకృత్వ్యవహా
 రఉచ్చారణం యేషాంతాదృశాయే సంసక్తాస్సంయుక్తాశ్చతురాగమ
 ఘటకవణాస్తై హేతుభిః ప్రేక్షణీయాదర్శనాహేయేదంతా ఇత్య
 ధః - శ్యాఖ్యాతురాశయస్తుసుధీభిరూహ్యః॥

... *

త్రీచతురాగమాక్షరై రివ్యాఖ్యాత్రభిరుతపారః॥ *

భిక్షాపరితోపి * మహాశయాన్సుకృతీనః॥ ని॥ సుకృతీపుణ్యవాన్ధన్యో
మహేచ్ఛస్తుమహాశయైశ్చమరః- త్రేయంబకస్యత్యగ్రింబకసంబంధినః
మకుటస్యశిరసః - అవలూకనార్ధందర్శనాయాలంబితా ఆశితా- హంస
స్యరాజహంసస్యయాదశాఅవస్థా-తస్యామాజితేన సంపాదితేనమృ
ణాశవలయేన కమలనాశ మండలేనేవ స్థితేన - మృదునా సుకుమారే
ణ శుచినా శుభ్రేణ సూత్ర మయేన తంతు స్వరూపేణ ఉపవీతేనయ
జ్జసూత్రేణ॥ ని ॥ ఉపవీతంయజ్జసూత్రంప్రోద్ధృతేదక్షిణే కరత్యత్సమ
రః॥ ఆత్మనఃస్వస్య-సూత్రమాత్మనిచేహేయస్యతస్యభావస్తత్తాతాం- అన్య
త్రలింగశరీరసమష్ట్యభిమానిన ఈశ్వరస్యసూత్రాత్మసంజ్ఞకతాం - అతే
దంబోద్ధృం - ప్రధమ మీశ్వర స్త్రివిధః కారణ శరీర సమ ష్ట్యభి మాని

యాన్త్రేయంబక మకుటావలూకనా వలంబిత హంస
దశాజితేన మృణాశవలయేనైవ మృదునాశుచినాచ
సూత్రమయే నోపవీతేన సూచయంతమివ సూత్రాత్మ
తామాత్మన శ్చస్త్రాస్త్రవిద్యాకూపార పారీణక్షత్రి
యవగః సగః నిర్వృతతయేవశస్త్రోగ్రహ పరాఙ్ముఖేన

సూత్మశరీరసమష్ట్యభిమానిస్తూలశరీరసమష్ట్యభిమానిచేతితత్రప్రధమ
నిర్దిష్టస్యేశ్వస్యంతర్యామి అవ్యాకృతత్యతి ద్వేసంజ్ఞభవతః - తథా
ద్వితీయస్య హింజ్యగ్భస్మాత్రాత్మా ప్రాణీచేతితిస్సంజ్ఞాః- ఏవం
తృతీయస్యవిరాట్ వైరాజః వైశ్వానరత్యతితిస్సంజ్ఞాభవంతీతి గ్రంథ
విస్తరభయదాధికం నలిఖ్యతేసూచయంతం ప్రకాశయంతం - శస్త్రా
స్త్రాణాం విద్యైవలకూపారస్సముద్రః॥ ని॥ సముద్రోభిరకూపారత్యశ్శ
మరః-తస్యపారీణాఃపారంగామినఃపారందృష్టవంతమితీయావత్- తేచ
తేయేక్షత్రియాఃతేహంపగఃస్యసర్వేణనినూజేన నిర్వృతతయేవసు
ఖితతయేవ- తేహేమేవస్వకార్యజయకారిత్యాదిధావః - శస్త్రాణాం

* మహాశయాన్సుకృతీనైతిప్రామాదికమిదంవివరణం - యతస్తమప
ష్టంభకతయోపాత్తనిఖంటువచనస్థతుశబ్దస్సుకృతిపర్యాయంవిచ్చినత్తి-
కింతుమహేచ్ఛనిత్యర్థః॥ *

గ్రహణేన్వీకారేపరాజ్ఞుభేననివృత్తైన-ప్రకృతిఃప్రధానమాదిద్యౌషాం
తానీతితద్గుణసం విజ్ఞానబహువ్రీహిః - ప్రకృత్యాదీనిదతాని పృథివ్యం
తానిచేతికమఁ ధారయః- తథావిధానియానిపంచవింశతిస్సృజ్యాకాని
తత్త్వాని తేమాంపరివతఁనామాత్రం భ్రమణసిర్వహణమేన వ్యాపారః
కార్యభిప్రదశఁయతేనస్థితేన-దక్షిణేనపాణినా అక్షమాలికాం జప
సరంఽపరివతఁయంతపరిభ్రమయంతం- అహముఁభేషు ప్రత్యూషకా
లేషు॥ని॥ప్రత్యూషోహముఁఖంకాల్యమిత్యమరః-ప్రథమమపాముదకా
నామేవసప్తవృతాంసృజనకమఁత్వం - అవధార్యనిశ్చిత్యధార్యమాణే
నవిధ్యతేనస్పటికమయేనకమండలునా॥ ని॥ అస్త్రీకమండలుఃకుండిత్యమ
రః-పరిష్కృతః అలంకృతః ఇతరపల్లవః వామపాణి కిసలయంయస్య

ప్రకృత్యాదిపృథివ్యంతపంచవింశతితత్వపరివతఁనమా

క్షేమేవవ్యాపారభిప్రదశఁయతేవపాణినా దక్షిణేన

పరివతఁయంత మక్షమాలికామహముఁభేషు ప్రథమ

మపామేవసప్తవృతామవధార్యధార్యమాణేన స్పటిక

మయేనకమండలునాపరిష్కృతేతరకరపల్లవమసకృదధి

తాధ్యాపితనిఖిలనిగమాంతసిద్ధాంతపాన్ధసంశయచ్ఛేద

తథాభూతం-అసకృద్బహువారంసేవనఅధీతాఅన్యస్సాల్లిభాః- అధ్యాపి
తాఃపరేభ్యస్సేవనప్రోక్తాయేనిగమాంతావేదాన్తా ఉపనిషదభిప్రాయా
వత్- తేషుయేసిద్ధాంతానివ్యుష్టాథాః తేషుపాండైస్సంచారశాలి
భిఃకెవలంశత్యరైరితిభావః-సనకసనందనాదిభిఃగురుభిఃశక్తిఃఉద్భా
వితాఃప్రకాశితాదుర్భేదాదురుచ్ఛేదాః * సంశయాః తేషాంఛేదఃత
స్త్రిన్విషయే-సంవాదఃగురుశిష్యకథా-తస్త్రిన్విజ్ఞానయాతత్ర వక్తవ్యా

* సంశయానాంయచ్ఛేదః స్వయంతత్వాథావిషయరణేననివర్తనంత
స్త్రికసంవాదఃఐకరూప్యం-అన్యోక్తార్థస్యసోప్వక్తాధేకవైకరూప్యంసం
వాదభిప్రాయసకలతాంత్రికసమయసిద్ధం - తస్యయాజ్ఞానా- సోప్వక్తాధేక
ప్రామాణ్యనిశ్చిచ్ఛిషయాసంఘాతా- తయేత్యధేకః సోప్వక్తాధేకస్యపర
స్వత్యభిప్రాయావిరోధజ్ఞానయేతిభావః ॥ *

ధృజిజ్ఞానయా-ముహుర్ముహుః వారంవారం - అంతికం సమీపంగతాం
ప్రాప్తాం వాద్దేవీం సరస్వతీం అవలూకయంతం పశ్యంతం - ఆచార్యా
ణాంమంత్రవ్యాఖ్యాతృణాం॥ని॥మంత్రవ్యాఖ్యాకృదాచార్య ఇత్యమ
రః॥యస్తుధమానాచినోతినఆచార్యఇతిభగవానాపస్తంబః-మనురపి॥
శ్లో॥ఉపనీయతుయశ్శివ్యంవెదమధ్యాపయేద్ద్విజః|సకల్ప్వంసరహస్యంచ
తమాచార్యంప్రచక్షతఇతి॥మంత్రవ్యాఖ్యాతారం - అధిగంతవ్యానా
మింద్రాగ్న్యదీనామప్యధిగంతవ్యం- పరమానందేనఉత్కృష్టసుఖేన
తుందిలంపీవరమపిప్రపన్నస్య ప్రాప్తస్య అనుగ్రహేవీకంముఖ్యంవ్యస
నంయస్యసతథాభూతమితివిరోధః * ఆభాసస్తుప్రపన్నానాంశరణాగ
తానాఅనుగ్రహేపరిపాలనవిషయేవీకంముఖ్యంవ్యసనంఆసక్తిర్యస్య
సతథాభూతం * కృష్ణసర్పవద్వత్క్రికమితిభావ్యప్రామాణ్యాత్ నకర్తు

సంవాదజిజ్ఞాసయా ముహు ముహు రవలూకయంత

మంతికగతాంవాద్దేవతామాచార్య మాచార్యాణామధి

గంతవ్యమధిగంతవ్యానాం పరమానందతుందిలమపిప్ర

పన్నాను గ్రహేక వ్యసనినం సమష్టిం భూత గ్రామస్య

సాధారణం పితర మఖిల లూకస్య విశ్రాంతి భూమింవి

ధారయాన్తత్వర్తీయఇతినియమస్య ప్రాయీక త్వేనాయంసమాసస్సాధు
రైవెతిబోధ్యం-భూతానాంఅండజజరాయుజస్వదజోద్భిజ్జలక్షణానాం
ప్రాణీనాంగ్రామస్యబృందస్య ॥ ౧ ॥ క్లిబేభూతంపిశాచాదౌభూమ్యా
దౌజంతుసత్వయోరపీతినానాథకరత్నమాలా॥ ౧॥ గ్రామఃపల్వాంస్వ
రైబృందఇతివిశ్వః - సమష్టిం సమష్ట్యభిమానినం - వృక్షాణాం సమ
ష్టియథావనమిత్యవ్యతే తథా భూతానాం సమష్టిహిరణ్య గభా
ఇత్యవ్యత ఇతిభావః - అఖిలలూకస్య అఖిల భువనస్య అఖిల జనస్య
వా సాధా రణం సమానం పితరం - విద్యానాం ఉపాసనానాం

* ఆభాసస్తీతి పరిహారాధికత్వ భ్రమకృతః ప్రయోగః- ఆభాస
త్వేనగోధన్యేత్యాదిభిరాభాసశబ్దస్యవిరోధవిశేషకత్వాభిధానాత్ - ప
రంతుపరిహారస్తీతిప్రయోక్త్యం ॥ ... *

యానిఫలానితేషాంవిశ్రాంతీఘామంవిశ్రమస్థానం - వాగ్విఘాతీనాం
వాక్సంపదాంవిరామపదంఅవసానస్థానం. తతఃపతతర. తు రీయం కుం
వాచోనప్రభవంతీతిభావః - దురాశయానాంకలుషితచిత్తా. యా
గంతుమశక్యమితిభావః - ఆత్మవేదినాంబ్రహ్మజ్ఞానినాం. అదూరి. సు,
మితిభావః - భగవంతంపూజ్యతమంపితామహంబ్రహ్మణాం. అధిగమ్య
ప్రాప్య - అత్యద్భుతయోఃఆత్మాశ్చర్యయోస్సభాస్సభానాథయోస్సం
దర్శనైశ్చఅవలోకనేనజడీకృతః అస్తబ్ధఃకృతః - గవాన్వాచస్వతి. వాద్దై
వతాయాఅవలోకనేనదశశానైశ్చసంపన్నైః - భయకంపసంభ్రమైః భీ
తివేషధుచాపలైః - స్తుభితానిరుద్ధావాగ్గ్యస్యతత్రధాభూతంముఖంయ

ద్యాఫలానాంవిరామపదంవాగ్విఘాతీనాం. దూరందురా
శయినా మదూరమాత్మవేదినా మధిగమ్య భగవంతం
పితామహమత్యద్భుతసభాసభానాథసందర్శనజడీకృతో
వాచస్పతిరపి భగవాన్వాద్దైవతాలోకనసంపన్నభయ
కంపసంభ్రమస్తంభితవాఙ్ముఖః. తుణమవాఙ్ముఖశ్చ తదీ
యవివ్యతేజః ప్రతిహతదృష్టితయాయావదాస్తస్తబ్ధివ
తావదనుగ్రహమయ్యాదృశాజగన్నిధేరాగచ్ఛవత్యైత్య
మృతాసారకిరాగిరాగిరాండేవ్యానిర్వాణజమాప్యాయ
తస్సమాధాయకథంచిదాంతరంకరణ మనుస్మరన్ప్రణ

స్యసత్రధాభూతః - తదీయేనబ్రహ్మసరస్వతీసంబంధినాలేజసాప్రతిహ
తేసంతాడితేదృష్టియ స్యతస్యభావస్తత్తాతయా. తుణమవాఙ్ముఖః అధో
ముఖః వినమితశిరస్సగతియావత్ - స్తబ్ధః. మూఢభవయూవదాస్తలవ
తత - తావదేవజగన్నిధేఃబ్రహ్మణః అనుగ్రహమయ్యాప్రసాదనూప
యా - ప్రచురానుగ్రహవత్కృత్యధః. దృశాచ - అమృతస్యసూధాయా. ఆ
సారాన్ధారాసంపాతాన్కిరతీతికీర్ - తథావిధయాగిరాండేవ్యాఃవ
త్సాగచ్ఛేతిగిరావాచాచనిర్వాణజంయథాతథాఆప్యాయితః. పరితోషి
తస్మన్ - అంతరంకరణంచిత్రమన్యథః - కథ చిత్రకృచ్ఛేణసమాధా
యఅభ్యాసితంకృత్వా - ప్రణవంహింశారంఅనుస్మరన్ - ఓంకారస్యమం

గళకరత్వాదితిభావః - తత్తదాగమేషువేదేషుఉదితానిఉక్తానిబ్రహ్మ
ప్రతిపాదకౌనిసూక్తాని॥ పీఠరణ్యగభాస్సమవతతాగ్రభిత్వాదీనితవ
తకయే - జపకభక్తిభారేణ ప్రాగెవనమోపితిమనైస్సహశతశః
ప్రణమ్యనమసాగరంకృత్వా - దేవదేవస్యబ్రహ్మణఃప్రసాదాత్తతను
గ్రహదేవ - ఏవంవత్సమాణప్రకారేణ-కించిధభిధాతుంసక్తుంపాగ్రి
భతఉపాక్రమత ॥౧౫॥౭॥ ఉక్తప్రకారమేవాహ॥అగంతవ్యమితి॥తక్తైః
శ్రుత్యనుమతైః యుక్తిభిఃఅగంతవ్యంఅప్రాప్యం - క్రతూనాంశతై
రనైక్తైరపిఅనధిగతవ్యందులభమిత్యభావః - దానైరనాసాద్యంతిసా
దయితుమశక్యం తపసాలనశనవ్రతేనఅనువసగణీయం గంతుమశక్యమి

వమావతకయే బ్రహ్మసూక్తానితత్తదాగమోదితాని
పాగ్రివనమోపి భక్తిభారేణ ప్రణమ్యశతశ స్సహః
మనైః ప్రసాదేవ దేవస్య ప్రారంభతకించిదేవ మ
భిధాతుం॥౧౫॥ అగంతవ్యంతక్తైరనధిగమనీయంక్రి
తుశతైరనాసాద్యం దానైరనువసరణీయం చతపసాభ
వంతంపశ్యంతశ్శుచమభిభవంతంప్రణమతాం కృతార్థా
జాతాస్త్యుఃపునరపికృతార్థాఃపునరపి ॥౧౦॥ కించ ॥
ప॥ భూతగ్రామమిమం చతుర్ద్విధ మహూ నిమాణసి
యల్లీలయాయచ్చవ్యాకురుషేనిరంతరమిమా స్సాంగా

త్యభావః- ప్రణమతాంనమనంకుర్వతాంశుచంశోకమభిభవంతం నాశ
యంతమిత్యభావఃఏవంవిధంభవతుపశ్యంతఃవయంకృతార్థాఃఅబ్జప్రయో
జనాజాతాఃసంపన్నాస్త్యుః భక్త్యతిశయద్యోతనాయత్తిరుక్తిః ॥౧౦॥
బ్రహ్మణంస్తోతి ॥భూతేతి॥ చతస్రఃపిథాఃప్రకారాః యస్యసతథాభూ
తం॥నివిధావిధాప్రకారేచేత్యుచరః। ఇమంభూతానాంజరాయుజాం
ఉజస్వేదజోద్భిజ్జలక్షణానాంప్రాణీనాం గ్రామంసమూహం శీలయా
అనాయాసేననిమాణసినిమాణంకరోషీతియత్ - నిరంతరంసర్వదా
సాంగాః శిక్షాద్యంగసహితాః ఇమాః చతస్రఃశ్రుతిః ఋగ్యజుర్సామా
ధర్మణలక్షణావేదా - వ్యాకురుషేనిచ్యబూగ్దేఇతియత్ -

తచ్చాతుర్యంభవతః భుజేహముఖేషుచలస్యస్వయంపశ్యతాంనఃకుద్య
కాతుర్యంతస్యకథమిసమస్తాపికంకాసందేహఃఅపగతానిగతా-ఆ
సీదితిశేషః॥౧౧॥బ్రహ్మసిబృహస్పతినామనిర్వచనపూర్వకంజగాదత్యా
హ॥ఇతీతి॥ఇతితతఃహేవత్సఛం దాంసిసామానిగాయంతీతిఛందోగాస్సా
మగాఃబృహస్పతిశబ్దైబృహత్యాఃపతిః బృహస్పతిరితిఃగృహ్యతత్రబృహ
తీశబ్దస్యవాగధః తస్యాఃపతిఃఅధిపః ౨ తేనామనిరాహుః కీలనిర్వ
చనంకుర్వంతీత్యేతత్ స్థానెసాధుసాధుఇత్యన్వయః-వాగ్నిబృహతీతస్యా
వీషపతిబృహస్పతిరితిఛందోగ్రతుః ॥ఇతి॥ ఇతిఇత్యన్వయః

శ్చతస్రశ్శుతీః । చాతుర్యంకథమిదృగిశ్యపగతాశంకా
సమస్తాపికాతుర్యం భవతో భజేష్వపిముఖేష్వదృష్వ
యంపశ్యతాం॥ ౧౧॥గ ॥ ఇతిసచతతస్సాధువత్ససాధు
స్థానెకీలఛందోగాఃబృహతీవాక్తస్యాఃపతిఃపృహస్పతి
రితినామతేనిరాహుః । ఇతిప్రశస్యపరిష్టానఇవలక్ష్యతే
కుతః పాకశాసనఇతిపృచ్ఛతిసానుకంపమంభోజసంభ
వెపునరిదమభావతః॥౧౨॥పరిష్టానాదీనాశ్చిరపరిహృత
స్వస్వభవనాశ్చరంతః పాదాభ్యామవనివలయేభిక్షవ
ఇవ । యదాభ్యాతుందుఃఖంతవసనిధిమైతేపరిగతాస్తద
ద్యవ్యస్తార్దుఃపదమిదముపేతావితిమిరతి॥౧౨॥ప.కింద

ఘృపాకశాసనఇంద్రఃకుతోహేతోః పరిష్టానఇవగతహర్షఇవలక్ష్యతే
పరిదృశ్యతఇతిఅభోజసంభవెకమలాసనె సానుకంపంసదయంయథా
తథాపుష్పతిప్రశ్నంకుర్వంతీసతిబృహస్పతిఃపునరిదమభావతేషవాదః॥
అ॥కథనప్రకారమేవాహ ॥పరితి॥ పరిష్టానాఃగతహర్షాఃచిరాత్ప్రేభృతి
పరిహృతాఃపరిత్యక్తానిస్వస్వానిభవనానియైస్తథాభూతాః- అతఏవదీ
నాఃదరిద్యాః ॥ అమివలయేధూమండలైభిక్షవఇవసన్నాసినఇవపదా
భ్యాంచరంతః-ఎతేదేవాఃయద్దుఃఖఃఅభ్యాతుంవక్తుతవసనిధిఅంతికం
పరిగతాఃప్రాప్తాఃబహువుః - అద్యవితిమిరతి॥అజ్ఞానలక్షణతమోరహే
తం-ఇదంపదంస్థానంఉపేతాఃఉపగతాస్స-తః-తద్దుఃఖంవ్యస్తార్దుః

స్తరుః॥౧౨॥అ॥అధ్యాత్మశాస్త్రప్రవణకథనై క తత్పరంభవంతం ప్రత్య
స్తదీయాందశాంనివేగయితుంలజ్జయారసనానప్రవతతత్తత్తాశయేనా
హ॥యదీతి॥అస్తమితి॥స్త్యతిగోచరీధూతమపినభవతీతిభావః - మాంతో
నిపాతో౭దశనాథఃకః॥అత్రప్రతీత్యుపసగ్ధాపూర్వస్థవతతతే-త
థావప్రత్యసంఅదగ్ధనంలయమితియావత్-ఇతఃప్రాప్తఃప్రపంచస్థావ
రాత్మకజగతాంవిస్తృతిఃస్తోమోవాయస్మికతత్॥ని॥ప్రపంచావిస్తృతౌ
స్తోమభితి నానార్థరత్నమాలా॥విలీనప్రపంచాధికరణమితిపర్యవసితార్థః
అత్రాద్ధేప్రమాణంతు ॥ యత్ప్రియ త్యభిసంవిశంతీతిశ్రుతిః - అఖిలా
నాం సమస్తానాంవ్యాపారాణాం సాత్వికరాజసతామసక్రియాణాం
పారంతటం॥ని॥పారీపాత్యాత్మపేపారమితి నానాధకరత్నమాలా॥
గతప్రాప్తం-సర్వత్రక్రియా సాక్షిత్వేన ఉదాసీనమితిభావః - సాక్షి
చేతాకేవలోనిగుణశ్చేతిశ్రుతే-యద్వాఅఖిలానాం సమస్తానాంవ్యా

యత్ప్రత్యస్తమితప్రపంచ మఖిలవ్యాపారపారం గతం

ప్రత్యగ్జ్యోతి రమత్తరం శమధనై రాలోచ్య మేతాదృ

పారాణాంసృష్టిస్థితిలయస్యరూపాణాంపారంగతఃపారీణఃసమధకభి
తియావత్-సహాయమంతరాసగ్ధంకార్యంలీలయైవ నిర్వహతీతిభావః -
యతోవాభిమానిధూతానిజాయంత్యితిశ్రుతేః - అథవాఅఖిలానాంస
మస్తవ్యాపారాణాంలౌకికవైదికక్రియాణాంపారంపరిసమాప్తిమిశ్య
థఃః పారతీరకమకసమాప్తానితిధాతుః గతంప్రాప్తం- తత్రగతా
నాంకతతకస్యంనాస్తితిభావః- ఆహూస్విత్ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణానాం
వ్యాపారాఃవ్యాచృతయఃప్రవృత్తయితియావత్-తేహంపారమవసా
నంగతంప్రాప్తం - అప్రమేయత్వాత్తగ్నేతిభావః - అథవాశాస్త్రపా
రంగతభివాక్యస్యయథా కృత్సృశాస్త్రద్రష్టేత్యధః - తథాఅఖిల
వ్యాపారపారంగతమిత్యస్యాసినిఖిలకమకద్రష్టేత్యధః-ఎతాదృశైః
ఏవంపైః-శమఃఅంతరిందియ నిగ్రహః ధనంయేషాంతైః ఆలోచ్యం
ఆలోచనీయమితియావత్-అవిద్యమానంఉత్తరంఉత్తమంయస్మాత్తత్॥
ని॥ప్రతివాచ్యుత్తరంనాతువినిరాటతనయేనలే॥త్రిషూదీచ్యుత్తమాశే

స్వీతినానాథకరత్నమాలా | సర్వోత్తమమితి పర్యవసీతాథకః - జ్యోతిః
స్వయంప్రకాశః యత్ప్రకాశయన్ ద్విప్రకాశీ | తస్య పరబ్రహ్మణః సం
ప్రశ్నః స్వరూపజిజ్ఞాసయానుయోగః || ౧ || ప్రశ్నోనుయోగః పృచ్ఛాచే
త్యమరః తస్య కథాసందర్భః సైవ సుధాఅమృతం - తయాభరితయోః పూ
రితయోః భవతః కణ్డయోశ్శ్రీతయోః - మిథ్యాజ్ఞానం మిథ్యాభూత
పదార్థవిషయికం జ్ఞానం - లేన విజృంభితాని అగణ్యాని - అథవా మిథ్యా
జ్ఞానస్య విపర్యయాత్మకా జ్ఞానస్య విజృంభితాని విలసితాని - తత్స్వరూపా
ణీతియావత్ - నః అస్మాకం పంచేష్టితాని వ్యాపారాకాసే క్తుం సేవయతుం -
శ్రావయితుమితియావత్ - జిహ్వారసనైవ జిహ్వేతి లజ్జతే - లజ్జయాన
ప్రసర్తత ఇతి భావః || ౧౩ || అ || పాకశాసనః కిమథః పరిష్కాన ఇవ లక్ష్మిత

తైః | తత్సంప్రశ్నకథా సుధాభరితయో సే క్తుం భవ
తే కణ్డయో మిథ్యాజ్ఞానవిచేష్టితాని బలవజ్జిహ్వేతి జి
హ్వైవ సః || ౧౩ || ౧ || అథా ప్యనుయోగాజ్ఞాననిర్వృతానా
యకించిదావేద్యతే | యోసావగ్రతోభవతః పరిణామ
ఇవ కరుణాయాః పరిపాక ఇవ శమదమోపరమాణామధి
తిష్ఠతి శమవతా వగ్రాసనం దుర్వాసా అయమేవ స
ర్వాసానిదానమస్తదాపదాం || ౧౦ || ప || అవ్యాజకోపని

ఇత్యస్యోత్తరమాహ || అథాపీతి | అథాపి తదపి అనుయోగః ప్రశ్నః సవివా
జ్ఞాభవచ్ఛాసనం - తస్య నిర్వృతానాయకరణాయకించిత్ స్వల్పం ఆవే
ద్యతే విజ్ఞాప్యతే | భవతః అగ్రతః పురతః కరుణాయాః కృపాయాః పరితా
మః వికార ఇవ స్థితః || ౧ || పరిణామోవికారే ద్వేన మేవికృతివిక్రేయే ఇత్యమ
రః - శమః అంతరింద్రియనిగ్రహః దమః బహిరంద్రియనిగ్రహః || ౧ || శమ
ధస్తుశమశ్శాంతిర్దాంతిస్తుదమధౌదమ ఇత్యమరః - ఉపరమః విధివదస్యస్థి
తకర్మణాం పరమేశ్వరే సమర్పణం - లేషాం పరిపాకః సారాంత ఇవ - శ
మః ఏషామస్తీతి శమవంతః లేషాం నిర్ధారణేషస్థి || యోసౌ అగ్రాసనే అధితి
ష్ఠతి అధ్యాస్తే అధిక్షేప్తాసాం కషేత్యాధారస్య కర్మత్వం - అయం దు
ర్వాసాం సర్వాసాం అస్త్యస్తాకం ఆపదాం విపదానిదానం కారణం ||

ని || ని దానంత్యాదికారణమిశ్యమరః || ౧౦ || అ || లోకాసురోధేనేవస్వాప
రాధమప్రకటిత్యైత్యదుర్వాసస్యేవాపరాధమాలోప్యతదగ్రేప్రోవాచే
త్యాహ || అవ్యాజేతివిద్యమానః వ్యాజోనిమిత్రం యస్యనః తథా - సచా
సాకోపశ్చేతికర్తృధారయః - తస్యవిధినా స్థానభూతేనలమునాలనేనైవ
మునినా - నిర్వాసితానిషా - సితాసురలోకస్యలక్ష్మీ || కశ్రీః సంపత్ || ని ||
లక్ష్మీస్సంపద్రిమాశోభేతినానాథః రత్నమాలా | దానవానాంకులాని
సదనాని || ని || గేహేదే శేజనపజనజాతీయగుణైస్త్వయే - కులమితినానార్ధ
రత్నమాలా - ఆసాద్యప్రాప్యదివాకసః స్వగఃవాసినః - అస్మాక్కృప
ణాః త్సుద్రాః యేమానవాః మనుష్యాః తేషాంయః దుదఃశాదురవ
స్థాః తాసాంపదంభాజనందకైకృతవతీ - గతశ్రీణామస్మాకం స్థూనతా

ధినామునినామునైవనిర్వాసితాసురపతే స్సురలోకల
క్ష్మీ | ఆసాద్యదానవకులానిదివాకసోనశ్చక్రేవదంకృప
ణమానవమదఃశానాం || ౧౪ || X || అథయద్భవతైవకల్పి
తమధ్వరహవిజీవనమమత్యానామపహృతే తస్మి
న్నసురైరవిభావితేచ యథాకథంచద్దానే ద్విజన్తనా
మశిషీతేచభామవదన్నసాధనవ్యసనైభవత్ప్రసాదా
దవధూయసౌవగః రాజ్యసిషాధయిషామపహయదివ్య

కథంనస్యాదితిభావః || ౧౪ || అ || ఏతదారభ్యవక్తవ్యం ముఖ్యవంశమాహ ||
అథేతి || అథకారేన్యైనేత్యథః || ని || మంగళానంతరారంభప్రశ్నకా
తేన్యైష్వధోఅథేత్యురః - భవతైవమిత్యానాం దేవానాంయత్
అధ్వరేషుయాగేషుయానిహవీః సితైః జీవనంకల్పితం నిదిః స్థం - తస్మిన్
హవిలక్షణజీవనేలసురైరపహృతే సతిబలాద్భూతే సతి - యథాకథం
చిత్కృచ్చేణాపీత్యథః - ద్విజన్తనాం ద్విజసంబంధినీత్యథః * సంబంధ
సామాన్యేషష్టి - దానేలసంభావితే అతర్కితే సతి - భూమాభవాః భా
మాః భూలోకవాసినః తైస్తుల్యంభామవత్ - అన్నస్యసాధనం సంపాద
నంతస్యవ్యసనం ఉద్యోగః తస్మిన్ - భవతః ప్రసాదాదనుగ్రహేత్ అశిషీ
తే అనభర్తసంతి - స్వగః స్యేదం సౌవగః సంబంధి యదా

జ్యం రాజ్ఞః కర్తృభావోవా . తస్యసిహధయిహం సాధయితుమిచ్ఛామప
 ధూయ-దివ్యభోగేషుచివ్యసుఖేషు॥ని॥భోగస్సుఖేస్త్రాగ్రిదిభృతావిత్యమ
 రః-కౌతూహలంఉత్కంఠాంతవధూయవిధూయ- నిరంతరంసవదా
 అన్నాయైవస్పృహయమాణాః ఇచ్ఛమానాస్సంతః - అవిద్యమానాః
 నిమిషానిమేషాఃయేషాంలేషాంభావఃఅనిమిషతాతయా-శ్రమేణాయా
 సేనతపజితాసంపాదితాయామూఢ్యాఅవస్థావిశేషః- యేషాంలేత
 థా । స్వాపమపినిద్రామపిలభమానాఃఅభజంతః-సులభంమానోదే
 వాభివృద్ధిమానోయేషాంలేతథావిధాః॥ని॥మానశ్చిత్తసమున్నతిరిత్యమ
 రః-దివాకసఃస్వగవాసి నోదేనాః-అన్నమధికతుంశీలంయేషాంలే అ
 న్నార్థిని॥ లేషాం-అతవీవదుష్టభగఃకామోయేషాంలేదుర్భగాః ॥ని॥

భోగేషుకౌతూహలమన్నాయైవస్పృహయ మాణాని
 రంతరమనిమిషతయాశ్రమావజిత మూర్ఛాస్సాన్వి
 పమవ్యలభమానాస్సులభమానాదివాకసస్సూక్ష్మతరం
 వృద్ధపద్యంతదుఃఖానామన్నాధికానా మధేనాభం
 గమందాక్షసంధుక్షితాంతర జ్వాలాకలాప సంభృతే
 మసంభ్రమేషుమానవానాం॥ ౧౧ ॥ కింబహునా॥ప॥

భగశ్శ్రీకామమాహత్వైత్యమరః-నిష్ఫలకామానామితియావత్ - అత
 వీవఅథేనాయాఃయాజ్ఞాయాః భంగః పరాజయఃవైఫల్యమితి యా
 వత్॥ని॥భంగఃఖండేపరాజయఃఇతిరత్నమాలా । తేనయన్తందాక్షంల
 జ్ఞా । తేనసంధుక్షితానాంఉద్దీపితానాం* ధుక్షదీపనఇతిధాతోకర్తృణి
 క్తః-అంతరజ్వాలానాంహంకారోకాగ్నిజ్వాలానాం । కలాపేనసమూ
 హేన॥ని॥కలాపోభూషణేబహుతూణీరే సుహృతావవీత్యమరః - సం
 భృతేషుసంపాదితేషు-మానవానాం సంభ్రమేషు - అత్యాదరేషుభ
 యేషుఅవేగేషువా॥ని॥సంభ్రమోత్యాదరేభీతావాపేగేచేతి నానాథా
 రత్నమాలా*సూక్ష్మతరంస్వల్పం । వృద్ధపద్యంతవ్యసన్నాబభూవుః-
 అంతతఃమానవదరవస్తామాపురితిభావః॥౧౨॥ యదితి ॥ ఎత్తైఃదేవైఃఇ
 యత్-ఏతావత్స్వర్గం - జీనితంప్రాణనమితియత్*జీవప్రాణనఇతి

ధాతోఃసప్తంసకేభావేక్షః । తజ్జీవనంప్రాణమిత్యర్థః - ధృవతాకల్పి
 లేనవ్యవస్థాపితేనాయుషైవజీవితకారేనైవ - ఆయురబలాదేనైవ జీవంతీ
 తిభావః॥స॥ఆయుజీకవితకాలోనేత్యమరః-ఇయతీపితావతి యోగూంస
 లతాపీవరత్వం-మాంసలస్యభావోమాంసలతా॥ ని ॥ అమాంసోఽబలా
 లస్సాతోబలవాన్మాంసలోఽసలభ్యమరః - వత్కలేసాపిపీవరతాపతి
 న్నస్యాపామేనలభావేనజనితఃఉత్పాదితఃయశ్శోభః శోభరోగః తేనై
 వ ॥ ని ॥ శోభాకాంతావామయేతుశోభఃకుంభస్తుదాననిత్రితేనుచం
 ద్రః - పరిదృశ్యమానంజీవరత్వంశోభజాడ్యమేవేత్యర్థః - నతుహ
 మాదిప్రయుక్తోనచయత్రతిభావః॥ ౧౫ ॥ ప్రేక్షేతి ॥ ధరణ్యాంబి
 దిశిఃపీష్ణాయాంద్విభావః-ప్రతిదిశమిత్యర్థః - ప్రేక్షాబుద్ధిఃపమా

యదియజ్జీవిత మేతేస్తదా యుషా కల్పితేనభవతే॥
 యాత్వియతి మాంసకతా సాప్యన్నా పాయశోభేన॥
 ౧౫॥ఆస్తామిదం॥ప॥ప్రేక్షావంతోదిశిదిశినరాః ప్రేక్ష
 మాణాధరణ్యామిత్యంభూతాకసురపరిబృహానింద్రవై
 శ్వానరాదీ॥తత్తత్సామ్యోదయఫలపరామప్రమాణీం
 పురాణీంమత్వానాచం వీదధతిశనైః కర్మమార్గేష్య

మస్తీప్రేక్షావంతఃబుద్ధిశాలినః॥ ని ॥ ప్రేక్షోపలబ్ధిశ్చిత్సంవిదిత్యమరః-
 నరాఃపురుషాఃఇత్థంభూతాకవంస్థితాకృందోవైశ్వానరః తాహ
 దీయేషాంతేతథాభూతాకసురాణాంపరిబృథాకలిధిపాక॥ని॥ ప్రభుః
 పరిబృథోధిపత్యమరః-ప్రేక్షమాణాఃఅవలోకమానాస్సంతః-తత్తత్
 తేషాంతేషాంసామ్యగ్యసమతాయాఃఉదయఃఆవిర్భావవికఫలఃతదేవ
 పరంముఖ్యంయస్యాస్తాంతథావిధాంపురాణీఃఅకృతకాంవాణీం ॥ బా
 హాకస్మత్యంకామోబృహస్పతిసవేనయజేతవసూనామేవతావదాధిప
 త్యంస్వారాజ్యంపర్యేతీత్యాదికాంవైదికవాచంఅప్రమాణీం అతత్వాపే
 దికాంమత్వాశనైఃవిలంబేన॥ని ॥ అత్యేనైర్మహాత్మ్యచైవః ప్రాయో
 భూమ్నోద్రుతేశనైర్మరః - కర్మణాం జ్యోతిష్టమాదీనాం మా
 గ్నేమపథ్యమతివజ్ఞాఅవమోశనంవిదధతికవకంతి-కేవాతిమహాయ

ప్రయాససాధ్యంకర్తృకువఁతీతిభావః॥౧౬॥అథవేతి ॥ అథవాతథాపి
త్యథః ॥ అస్తాభిఃవీతావదీయద్యధాతథానాభిదాతవ్యంనవక్తవ్యం-
స్వామినాంసకపేభ్యత్యైరధికప్రాభవనకార్యమితిభావః॥౧౭॥ అభి
తి॥అనుశ్రవాణాంవేదానాంసూక్తయః ॥ అగ్నిర్వృద్ధాచక్షుషీచంద్ర
సూర్యావిత్యాద్యఃవేదవాచిః-శ్రుతివాక్యేలగ్నిపదంతదుపలక్షితస్య
గఁలోకపరమితివ్యాఖ్యాతంతద్భాష్యే - యాంధ్యాన్స్వగఁలోకం ॥
౧౮॥ ద్యౌదివాజ్యేప్రియామిత్యమరః తేసూర్ధానంమస్త్యంతభిదధతిక
థఃతుంతి-తామేనాందివందురాశయాఃదుర్బుధ్యఃఅనురాః దానవాః
సుచిరంచిరాదారభ్య-ఇత్థంఉక్తరీత్యాతుదంతిఃకందుదవ్యధనత్తిధాతోః
లఁటే॥పేదయంతీత్యథః-నిగమశిఖరాణాంవేదాంతానాం - లభ్యా

వక్షాం॥౧౬॥గ॥ అథవానైతావసభిధాచవ్యమస్తాభిః॥
౧౭॥ప॥అభిదధతితేమాధానంద్యామనుశ్రవసూక్త
యస్సుచిరమనురాజ్యేనామిత్థంతుదంతిదురాశయాః
నిగమశిఖరాభ్యాసవ్యాసంగతోయదివిస్మృతం తదపిభ
వతాతన్నోదాషగమ్యకమిత్యపరమ్యతే॥౧౮॥ప॥ ఇమే
వయమిదంతత్త్వమిత్థంస్తానమయందశా-పరంయదత్ర

సఃఅపిచ్చేదపారనపరసలక్షణోవ్యాపారవిశేషః- తస్యవ్యాసంగతఃవి
శేషేణఅసక్తేః - భవతావిస్మృతంయదివిస్మరణంకృతంచేత్తదపి విస్మ
రణమపినఁఅస్మాకంచాషగర్వ్యంసావాధేఃప్రకృష్టే॥అథవాదుష్టంకర్తృ
యేషాంతేదుష్కమాణఃతేషాంభావఃచాషగర్వ్యగ్నిచక్షుభః ఇత్యై
సమువరమ్యతే॥రూష్టిభూయతే-విచితవేద్యానానిరఁటేకింవక్తవ్యమి
తిభావః॥౧౯॥వక్తవ్యచుధఃముపసహరన్నాహ॥ ఇమేఇతి ॥ వయంచే
వాః-ఇమేపరిశృశ్యమానాః-సన్నిధావేవవతాకమహాకతిభావః అస్మా
కణితిశేషః॥తత్త్వస్వరూపమిశ్యభః॥నితత్త్వంవిలంబమానేస్యాత్
స్వరూపేపరమాత్మనితనాసాధకంతమానా ॥ ఇదంపరిశృశ్యమానం
స్తానంస్వగఁలోకఇత్థంఉక్తప్రకార సతతభితిశాసః-దశావస్తా॥౨౦॥ ధ
శావస్తా ॥ ౧౯॥ ౨౦॥ అత్రఅస్మాకుదధాగూం పరమనింతరంయ

తాతకవ్యంకరణీయం- తత్రకతవ్యాధేనఃఅస్మాకః భవాప్రమా
ణంప్రమాతా ఆ ప్రతితియావత్ || ౧౧ || ప్రమాణం హేతుమర్యాదాశా
స్త్రేయతాప్రమాత్వస్వీత్యమరః - ప్రమాణంప్రమితీయతామర్యాదా
శాస్త్రహేతుః; ఆప్తేభద్రవిణంగహతిరత్నమాలా | భవంతమతరే
దానీమస్మాకంహితోపదేష్టాసాస్తీతిభావః || ౧౨ || ఇతీతి || ఆంగీరసేసురా
చార్యేతిత్యక్తప్రకారంఆవేద్యవిజ్ఞాప్యః సమతితూష్టింధూలేనతి - అమ
రైః పుదేవేమయుగపదేకదావినమత్సుప్రణామంకువత్సు - పద్మసం
భవః భగవన్నాభికమలోత్పన్నః బ్రహ్మ - సర్వాప్రసాదయకపరితో
షయక-ఇదంవత్సమాణంవచఆహవదతీత్యధః* బుధిఃపంచానామా
దితతహోబువతితిబువతేరాహదేశః || ౧౩ || X || కథనప్రకారమేవా

కతవ్యంప్రమాణంతత్రనోభగవాన్ || ౧౪ || X || ఇత్యా
వేద్యవిరమత్యాంగీరసేవినమత్సుచయుగపదవ్యేయ
ప్రసాదయకసర్వానిదమాహపద్మసంభవః || X || విడితవే

+

దితవ్యేభవద్విరిశ్ఠంనప్రతిపత్తవ్యందుర్వాససి-యతః
పరిణామఏషకరుణాయాస్తత ఏవమహేంద్రమనుజగ్రా
హతనీయ్యసాశాపేన పరధాకథ మతివాహనీయమిం
ద్రేణపరస్సహస్తేరపి వత్సరై నిఖిలజన్మాతురం చి

హ||విడితేతి || విడితఃజ్ఞాతఃవెదితవ్యఃజ్ఞేయఃశఃయైస్తథావిధైఃభవద్భిః
యుష్మాభిః-దుర్వాససినవిప్రతిపత్తవ్యందోషగణనంనకర్తవ్యమిత్యర్థః-
సోపసగఃస్వధాతోరనెకాధకత్వాత్ |*
యత్యతి||యతఃకారణాత్కరుణాయాఃకృపాయాఃపరిణామః పరిణత
మూర్తిః-దుర్వాసాగతిశేషః - తతఃకారణాదేవ-తనీయసాఅశీస్వప్నే
నశాపేనఅనిష్టాశంసనెన-మహేంద్రంఅనుజగ్రాహ- అనుగ్రహంకృత
వాన్ || పరధేతి || పరధాఅన్యథానిఖిలజతాంసవలోకానాంమాతుః
జనన్యాః-అంబికాయాఃకాళికాయాఃనిర్మల్యస్యధృతదత్తస్యపుష్పమా
ల్యస్య-సముల్లంఘనాదతిక్రమణాదపచారాదితియావత్ - ప్రసూతము
త్పన్నందురితంపాపం-పరస్సహస్తేఃసహస్రాల పరేపరస్సహస్రాః

+ ఇత్థంఉక్తప్రకారదోషవత్సేన-నప్రతిపత్తవ్యంనజ్ఞాతవమిత్యధః :.

* పంచమీతియోగవిభాగాత్సమాసః-రాజదంతాదిమపరమితిసహస్ర
శబ్దస్యపరనిపాతః| పాగసూరప్రభృతీనిచేతి సహస్రశబ్దస్య సుడాగమః
ఏవంచ సహస్రసంఖ్యాతీతైః వత్సరైరిపి సంవత్సరే రపి - ఇంద్రేణకథ
మతివాహనీయంతపణీయంపరిహరణీయమితియావత్ - శాపమహిమ
మాత్రేణసర్వంపాపంగతమితిభావః || తదితి || మహాతిథికేలస్త్రికదేవీ
ప్రసాదలంఘనరూపైతపరాధేఅగసినతి-ప్రసక్తమితిశేషః-తదేతదేనః
అంహఃయావత్ యదవధిలక్షపితంఅపరిహృతం- పాపపరిహారోయావ
న్నాభూదిత్యర్థః-తావత్తతాగ్రలావధీ - భవతాఅనుష్ఠరణఽన్యతి
రపిమహానపరాధః - అధాపిఖలుపాపానామలమక్రేయభిశాస్త్రాది
తిభావః - క్షతిమత్వాచకితైఃభీతైఃఅస్మాభిః * అన్యవోద్వయోశ్చేతిబ

కాయానిమాకల్యసముల్లంఘనప్రసూతమిదందురితం-
తదస్మి న్మహత్యపరాధేయావదక్షపితమేతదేనోనుష్ఠర
ణమపితావద్భవతామపరాధామహానితిచకితై రస్మాభి
రైతావమదాసితం-మహదవీదందరితంమందరపరిస
రావాసేనసవాసనంపరిహృతంభవతాతదపి జగజ్జననీ
జరణాపరాధసంసగ్గాదధునాపి శంకమానై రన్యవో
పాయస్సముల్లిఖితోభవదనుగ్రహే-నారాయణీప్రసా

హువచనం-ఇయదేతావద్యథాతథాఉదాసితం* నపునకేభావైక్తః
ఔదాసీన్యమాచరితమిత్యర్థః|| మహాదితి || మహత్ దుర్లంఘంఇదంకా
ళికానిమాకల్యోల్లంఘనరూపం-భవతాస వాసనంవాసనాసహితం-
వాసనానామసూక్ష్మరూపేణావస్థానం - దురితంపాపం మందరస్యగి
రైఃపరిసరైఃపర్యంతధామిషు||ని|| పర్యంతఘాతఃపరిసరభివ్యమః - ఆ
వాసేనస్థిత్యాపరిహృతంపరిహాసితం || శ్లో || వైవక్షేత్రీప్రవేశేనసర్వం
పాపంవినశ్యతీతిశాస్త్రాదితిభావః || తదపీతి || తదపితథాపిజగతాంజన
న్యాంమాతరికాళికాయాంవిషయే-అపరాధస్యలగ్నఃసంసగాత్సం
బంధాత్-పరంపరయాప్రాప్తాదపీతిశేషః- శంకమానైఃబిభృద్భిఃఅ
స్మాభిరధునాఇదాసీంభవతామనుగ్రహేన్యగప్రాపణలక్షణై ప్రసా

దే-అన్యోః పరమృద్ధిస్తాదతిరిక్తః ఉపాయస్సాధనం ఉల్లి భిరః చింతిత ఇత్య
భః-దయాశుః ప్రమాణం పరాధినమపి పశ్యేత్తత్తంతరణాగతం కథం
చిద్యేన కేన చిదుపాయేనోద్ధరిష్యత్యేవేతి భావః॥ అ॥ సముల్లిఖితోపాయ
మేవాహ॥ నారాయణీతి॥ నారాయణీకాళికాదేవీత్యధః॥ శ్లో॥ నారా
యణీభద్రకాళీతి స్మృతే॥ ని॥ నారాయణీరమాగ్యోరితి నానార్ధరత్న
మాలాచ॥ తస్యాః యః ప్రసాదితనుగ్రహః పుష్పమాల్యలక్షణిః తస్యోరి
సాగరః అభజనం అనేవనమితి యావత్-తజ్జః చిదుత్పన్నః ఆయుషు పరా
ధః॥ ని॥ ఆగోపరాధోమంతుశ్చేత్యమః॥ నారాయణస్య భగవతోయమి
త్యధే॥ తస్యేదమిత్యంబాధిత్వా వృద్ధాబ్జకలిఫలత్యయేనారాయణీ
యైతి రూపంభవతి-ప్రసాదితనుగ్రహః నారాయణీయశ్చ సౌప్రసా
దశ్చేతి కర్తృధారయః॥ తస్య పురసాగరః పురస్కృతిః- అగ్రరస్థం పాద

దతిరస్కారశోయమపరాధానారాయణీయప్రసాద

పురస్తారణసమాధేయైతి॥ ౧౨॥ తథాహి॥ ప॥ యదేత

ద్వామాంగం ఘనజఘనకేశస్తనభరంకదాచిత్తచ్ఛం

నమితి యావత్ తేన సమాధాతుం యోగ్యః సమాధేయః నివారణీయైతి స
ముల్లిఖితభిప్రాయే ర్వేదాన్వయః॥ ౧౩॥ అ॥ ననుదేవీవిషయే కృతోఽపచా
రస్సంపాదితేన వాసుదేవానుగ్రహేణ కథం సమాధీయత ఇతిచేదతలమా॥
తథాహితి॥ ఘనంచతజ్జఘనంచేతి కర్తృధారయః॥ పీనాపీవకాచతాస్తకా
చేతి కర్తృధారయః-ఘనజఘనంచపీనస్తనాచేతి సాణ్యంగతావృద్ధ్యంజ్యే
కశేషః-పశ్చాత్ ఘనజఘనంచపీనస్తనస్య భరత ఇతి తత్పురుషః- అనంత
రం ఘనజఘనపీనస్తనభరస్యాస్త్రీత్యధే॥ మత్స్యధీయ అర్కఆదిభ్యో జి
త్యచ ప్రత్యయః-ఏవంచఘనజఘనపీనస్తనభాంచేతి త్యధః-ఘనజఘనకేశ
స్తనభరమిత్యేకః పాఠః-తథాచిధంశంభోవామాంగం పార్శ్వకీస్వరూ

* జఘనంచకేశాశ్చస్తనాచజఘనకేశస్తనం-తస్య భరంత్యైతత్పురు
షః-ఘనజఘనకేశస్తనభరోచన్యస్తింస్తతథా-యద్వాఘనంచతజ్జఘన
కేశస్తనంచేతి కర్తృధారయః - తస్య భరోచన్యస్తిన్యధికరణబహువి
హి-అతిఅమృతవ్యవప్రస్థైకం పునశ్చానాభిభాష్య

శంసర్తంతే - యస్మాత్తారణాత్ తదేవవానూఁగమేవ కమలాయాల
త్ప్యైఃకాస్తుభస్యమాణిక్యవిశేషప్యధరంధారయిత్ప-విష్ణురూపంభవతీ
త్యర్థః-ఉభయోశ్చివక క్రిత్యాద్విశేషాత్-ఆత్రాగ్ధే పమాణంతుః॥శ్లో॥ఏకా
పిశక్తిఃపరమేశ్వరస్యభిన్నాచతుర్థావిసియోగకాలేభోగేభవాసీసమరే
షుదుర్గాకోపేతుకాశీత్వవసేతుఃస్థిరిశివచనం॥ కదాచిల్ల లితాదేవీరం
తుగామాసరితైః జగన్విమోహయామా సజేణనాదవినోదతత్త్వితీ
కృపస్యదేవీరూపత్వేప్రమాణవచనం.కరాంసుశినఖోత్పన్నానారాయ
ణదశాకృతిరితి॥ దశానామప్యవతారాణాందేవీసఖోత్పన్నత్వేప్రమా
ణంసాశక్తిఃపరమేశానీవిష్ణురూపమదీధరత్వయాశక్తిఃప్రళయేకాళీయా
తుభోగేభవాన్యధూత్. ఇత్యాదీనివచనానిశివరహస్యమార్కందేయ
పురాణరుద్రయామళాదౌప్రసిద్ధానీత్యవగంతవ్యం॥ మఘవతా దేవేం

భోర్భవతికమలాకాస్తుభస్యధరం-జగన్మాతర్యేవం యదప

చరితంతన్మఘవతోజగన్మాతాదేవః ప్రభవతిసవీవతు స

యితుం॥౧౯॥౫॥ తదాగచ్ఛత షీరసాగరందశకం

ష్యాహూ భగవంత మితి వచన్నాసనా దుష్టాయాంత

ద్రేణజగతాంమాతరిజనన్యాం-ఏవంయదపచరితంఏవంయదాగఃకృతం
తదాగఃసదేవజగతాంలోకానాంమాతాఽరిచ్ఛేత్తేవవిష్ణు రేవేత్యర్థః

తదుక్తం॥శ్లో॥త్రవిక్రమావతారెతుభగవాన్గరుడధ్వజః॥త్రైలోక్యం
విమమాపద్భ్యామితిప్రాహుఃపురావిదళతి॥క్షుపయితుఁనివారయితుం
ప్రభవతీసమర్థోభవతి । ఏవంచనారాయణస్యనారాయణ్యభేదాతేనా
రాయణానుగ్రహేసంపాదితే నారాయణ్యనుగ్రహస్సంపాదితంవెతి
తేనతద్దురితంనిశ్చేషఁసకలమపివినశ్యతీతిభావః॥౧౯॥౫॥వక్తవ్యముక్వా
విధిరంతద౯ధృత్యాహ॥తదీతి॥తత్తస్మాత్ షీరసాగరం షీరసముద్రం
ప్రతిఆగచ్ఛతఆగమనంకురుత. తత్రషీరార్ణవేభగవంతం నారాయణం
ప్రదర్శయిష్యామః. దశకంకారయిష్యామితివచకథయకథగ
వానబ్జసంభవఃబ్రహ్మ ఆసనాత్* ల్కబ్జాపేఃర్మణిపంచమి - ఆసనంవి
హాయేర్కథ - ౧౯ శ్లో. ౫౫ తద౯ధృతేఽంతర్ధాన్మకరోత్ఆర్తదీనశ

రతాగ తపోవణప్రవృత్తికేషాం మహతాం యుడితిన స్వాదితిభావః॥౧౩
అ॥ గురుసహాయాదేవా ఉదధిశాయి నంవాసు దేవం ప్రతిదర్శనార్థం గం
తుముద్యోగం కృతవంత ఇత్యాహ॥ అధేతి॥ అభ్రబస్తూతిరోధానానంతరం
అమత్యై పతయః దేవశ్రేష్ఠాః- ఇమేంద్రదాదయః గురోః బృహస్పతేః సం
బంధినీయాకరుణాకృపాతస్యాః విశేషస్య అతశయస్యయః పరిణామప
రిపాకః- తేనకృతః సంపాదితః అభ్యుదయః మనఃపరితోషో యేషాం తేత
థాభూతాస్సంతః- కథమపి భణుంభీతిం పరిహృత్యః సృజ్య - ఉత్తమసన్ని
ధిం ప్రతిగంతుం గురుసహాయేన తిక్తస్య వాజసన్యభీతిస్వాదితిభావః॥ అఖ
లానాం జనుష్టతాఽప్రాణినాం ఆశయః బుద్ధిః - స ఏవ గుహాదరీతస్యాం
శేత ఇతి శయః- తం సాక్షిత్వేన స్థితమపీత్యథః - జ్ఞానదృష్ట్యైతిభావః॥

దృశ్యేభ్యో గవానజ్జనభవః -౧౩-వ- అథ కథమప్యమత్యై
పతయః పరిహృత్యభయం గురుకరుణావిశేషపరిణామకృ
తాభ్యుదయః- అఖిలజనుష్టదాశయగుహాశయమప్యద
ధాశయితమిమేన మేతుముదయుంజతశాశ్లాఽధరం॥౨౦॥
కించ॥ ప॥ పధిధ్వజంయంగరుడధ్వజస్వప్రస్థాయయాం
తోదదృశుడిగీశాః । తతోవసద్యస్తదనుగ్రహస్యభవి

న్తో॥ అంతస్తమాత్మానమజందృష్ట్యా భ్రమంతి మూఢా ఇతి స్మృతేః । ఉ
దధౌక్షీరాణ్యవెతయితంశయనకర్తారం శాశ్లాఽధరం శాశ్లాఽధన్వానం
వాసుదేవం సమేతుంగంతుం- స్వావస్థా విజ్ఞాపనాధృమితి శేషః । ఉద
యుంజతఉద్యోగంచక్రుః॥ విజ్ఞాపనా మాత్రాదేవ సర్వదుఃఖనివారకే
వాసుదేవే జాగ్రతిసతి కేవాస్వీయదుఃఖాని న విజ్ఞాపయంతీతిభావః॥ ౨౦॥
శ్వేతద్వీపం ప్రతిప్రస్థితా దేవాః తత్కాలసంజాతంగరుడదర్శనం శుభో
దర్శంబుబుధిర ఇత్యాహ॥ పధితి॥ కించ ప్రస్థాయ ప్రస్థానం కృత్వా యాం
తః గచ్ఛంతః- దిశామిశాం పతయః ఇంద్రాదయః పథిమాగ్లే గరుడధ్వజస్వ
తాత్యైకేతోః నారాయణస్య-ధ్వజంకేతుం గరుష్టంతమితిభావః॥ ౨౧॥
పాళికేతుధ్వజోలింగమిత్యమరః- సద్యః దదృశేదృష్టవంత ఇతియావ
త్- హేమరాముహూతాఽదికాలవిశేషస్వరూపవిజ్ఞానరిగ్రహసహాయే

అనుగతేకస్యవాసుశకునం నభవేదితిభావః | తదేవధ్వజగుడదర్శనమేవ-
సద్యఃభవిష్యతః | భావినస్తవనుగ్రహస్య నారాయణప్రసాదస్యధ్వజం
నిమిత్తమితి || ని || ధ్వజోలింగం నిమిత్తం వ్యంజనం పదమిత్యమరిః. అగ్రహీ
మఃవిదుః || శ్లో || ప్రయాణే ప్రథమం వామే గరుడోయదిదృశ్యతే | తేషాం
కార్యం కరగతమితి నాస్త్యత్ర సంతయ ఇతి భావః || ౨౧ || ఆ || సత్యలోకం
ఋత్యజ్యావరోహంతః ఋరస్పరంభాషమాణా ఏవ బహుదూరమాగత్య
శ్రమాపవోదనాయక్వచిద్దే శేఠోమరిత్యాహ || అవేతి || సత్యలోకాత్ సత్య
లోకం విహాయేత్యథఃః * ల్యబ్ధాపి పంచమీ అవతరంతః | అవరోహణం
కుర్వంతః | తే దేవాః - అనేకసహస్రాణి యోజనానియస్యతం తథాభూత
మపి - క్రొశద్వయస్య గవ్యూతిరితి సంజ్ఞా క్రోశచతుష్టయస్య గవ్యూతిద్వ
యస్య చయోజనమితి సంజ్ఞా || శ్లో || ముహూతః ద్వయగంతవ్యమార్గస్యా

వ్యతౌపిధ్వజమగ్రహీమః || ౨౧ || గ || అవతరంతశ్చ తే స

త్యలోకాదనైకసహస్రయోజనమపి పంచానమతిలంఘి

తంగణయంతౌ గవ్యూతిమాత్రమివ గుణయంతౌ భాషి

తానిచతుముఖస్య గురుణాకృష్యమాణతయేవ యుజి

తోక్రశసంజ్ఞకః | క్రోశద్వయంతు గవ్యూతిస్తద్వయంయోజనంస్త్య
తమిత్యభిధానాత్ | అతిలంఘితం అతిక్రాంతం పంచానం - గవ్యూతిః క్రో
శద్వయం ప్రమాణయస్య తద్గవ్యూతిమాత్రం * ప్రమాణేద్వయసంజ్ఞఘ్న
జ్ఞాత్రచ ఇతి మాత్రచ్ ప్రత్యయః || ని || గవ్యూతిస్త్రీ క్రోశయుగమిత్య
మరిః || శ్లో || కించయవోదరైరంగుళమష్టసంఖ్యై హాస్తైః గుత్తైష్టద్ధ
ణితైశ్చ తుర్భిః | హస్తైశ్చ తుర్భిర్భవతీహదండః క్రోశస్సహస్రద్వితయేన
తేషాం | స్యాద్యోజనం క్రోశచతుష్టయై నైతి గణితశాస్త్రే || తదివ గణ
యంతః గణం కుర్వంతః | చతుర్ముఖస్య బహుణః భాషి తావచాంసి గుణ
యంతః | స ఏవ మాప్తేవ మాహేతి పునః పునరావతయంతః || ని || గుణ
స్తావృత్తిశబాదౌ శ్లోంధ్రియా ముఖ్యతం ఋష్యిత్యవర | గురుణాగు
రుష్వేనేత్యాకవణా హేతూః కిం - బృహస్పతి నేతి ప్రకృతాథఃః | అక్య
వ్యచూణతయ ఆపుష్టతయేవ - యుజితి శిశుః | ఉపసంత్య అవతిగ్మ అని

శ్రాంతం విశ్రాంతి రహితం యథా తథా పరిభ్రమన్ సంవర శీలోయః
అభ్రాణాం మేఘనాం సంబంధీమారుతః పవనః - తస్య సంపాతేన సం
బంధేన వినీతా అపవారితా - పథికానాం మాగ్ధానాం వృధా క్లేశః య
స్మిన్ తథా భూతే - జలదపథే మేఘమాగ్ధే విశ్రమః విశ్రాంతిం వ
క్తుః తస్మిన్ తియోవత్ - బహుదూరయా యినః కేవాక్వచిన్న విశ్రావ్యం
తీతి భావః॥ అ॥ తత్ర స్థితా ఏవ తీరసముద్రం దదృశు రిత్యాహ ॥ అద్రాక్షు
రితి॥ తత్ర జలధరమాగ్ధై తేదేవాః - నిద్రాణశ్చయితో యః పురాణః పురా
తనః॥ ని॥ నిద్రాణశ్చయితో సమావిత్యమరః - పురాణప్రతన ప్రత్నపురాత
నచిరంతనా ఇతి చ - పురుషః వాసుదేవః - తస్య నిద్రాయః స్వాప్యస్య భం
గాద్వి నాశాదపరాధం ఆగః - యద్వాపురాణపురుష నిద్రాయః యః
భంగః వినాశః తమేవాపరాధం ॥ ని॥ స్వాన్నిద్రాశ్చయనం స్వాప్యత్యమ

త్యుపనిపత్య విశ్రమం రవిశ్రాంత పరిభ్రమదభ్ర మారు
తసం పాత వినీత పథికవృధే జలదపథే॥ గ॥ అద్రాక్షు రపిత
త్రతే నిద్రాణపురాణపురుష నిద్రాభంగాపరాధ మా
శంక్య సంత్రాసయంతమివ విద్రుమకాండ వేత్రీదండై
రనివార్ధ్యమాఖర్య సముల్లాసదులలితాని కల్లాలమండ
లాని నిరింధన జ్వలదభిందన జ్వాలాసంబంధా దుపరిని

రః॥ ని॥ భంగః భండేపరాజయ ఇతి తత్త్వమాలా ఆశంక్య ఊహితా నివా
ర్యాణి దుర్నివారాణి - మాఖర్యస్య శబ్దస్య సముల్లాసైవి కానైదులల
శితాని ప్రసరణాణి యేషాంతాని తథావిధాని - కల్లాలానాం మండలాని
బృందాని॥ ని॥ మండలం త్రిమకౌస్త్యే స్వాదుపసూర్యకదేశయోః । బింబే
ద్వాదశ రాశ్యోః సుకురుంబేధపేతల ఇతినానాభరత్నమాలా । విద్రు
మకాండాః ప్రవాళదండాః॥ ని॥ ప్రవాళోంగారకమణి ర్విద్రుమోంబు
ధిసంభవ ఇతి శబ్దాణాం వె । తమవవేత్రీదండాః త్రై । వేత్రీమితి లతావిశే
షస్య సంక్షేపిణ్యైః సంత్రాసయంతభీషయంతమివ - వీచీభిః తగంతైః
నిరింధనైర్గతుంధనయథాతథాజ్వలన్ ప్రజ్వలన్యః అభింధనః బడ
బానలః - తస్య జ్వాలానాం అర్చిషాం సంబంధాత్ సంసగాత్ - అభిళాని

వ్యంధమానమివ ప్రవణం కుర్వంతమివ - సద్యత త్కాలేన మాస్వాదితే స్య
శుద్ధదుగ్ధస్య నిమణ్ణీరస్య॥ని॥ దుగ్ధంక్షీరం పయస్సమమిత్యమరః | పూరె
ణప్రవాహేన పూరితః భరిగర్భః ఉదరదేశః మేషాంతే - అతఏవ నిర్భరమ
త్యంతం విశదానాంధవశనిర్మళానాం - నీరదానాం మేఘానాం నికరేణ
వ్రాతే సంఘన్నః ఆచ్ఛాదితః ఆత్మశరీరం యస్య తస్య భావస్తత్రా
యామం డెనదధిభవమస్తునా॥ని॥ మండందధిభవం మస్త్యైత్యమరః - సం
పన్నసహితమివ - చిరాత్ చిరకాలాత్ సంభృతతయా సంపాదిత
యా సంభావితస్య శంతిస్య పయోవికారస్య అష్టిభవలక్షణస్య - పరిజి
హీఘృణాపరిహతుః మిచ్ఛనాటంబుజ సంభవేన బ్రహ్మణ తతస్తతః

వ్యంధమానమివ వీచీభిరభితోపి సద్యస్సమాస్వాదితశు
ద్ధదుగ్ధపూర పూరితగర్భనిభః రవిశదనీరదనికరసంచ్ఛ
న్నతయా సంపన్నమివ మండెన చిరసంభృతతయా సం
భావితపయోవికార పరిజిహీఘృణా తతస్తతః క్షిప్తాభి
రంబుజసంభవేన సమూలాభిరివాపధీభిశ్చైవ చాలమంజ
రీభిరభిశోభితం చిరపరిచితక్షీరమేఖరసాస్వాదసుఖిత
చారకపోత సావజ్జఃస్మృతచంచూపుట నిపతదితరమే
ఘశీకరంగోవిందచరణారవిందసందశః సాయాతవిమ

తత్రతత్రేత్యథః క్షిప్తాభిర్విన్యస్తాభిః - సమూలాభిః మూలసహితాభిః
ఓషధీభిః మూలికావిశేషైరివ స్థితాభిః - శ్లేవాలానాం మంజరీభిః వల్లరీ
భిః॥ని॥ శ్లేవాలం శైవలం సమత్తితిద్విరూపకోశే॥ని॥ వల్లరీమంజరీస్త్రియా
మిత్యమరః - అభిశోభితం పరితః ప్రకాశితం - చిరాత్ పరిచితేన అభ్యుదయేన క్షీ
రమేఖరసస్య దుగ్ధస్వరూపఘనరసస్య ఆస్వాదేన పానేన॥ని॥ మేఘపు
ష్పంఘనరసమిత్యమరః - సుఖితైః తృప్తైః చాతకానాం పోతైః శిశుభిః॥ని॥

పోతః పాకోర్భకోడింశుత్వమరః - సావజ్జః అనహేళనసహితం యథా
తథా - నిఘాతాః ఖాట్యుత్పవాంతాః - చః చూపు టేషు త్రోటిప్రదేశే
మనిపతంతః పతనం కుర్వంతః ఇతరేషాంజలమేఖరసానాం శీకరాకణాః
యస్త్యైకాసః॥ని॥ శీకరోంబుకాగస్తృతత్వమరః - గోవిందస్య చరణార

విందయోఃసందగ్ధనాథకమాయాతానామాగతానాంవిబుధానాంసం
సదస్సభాయాః విమానానాంయెహంసాఃపక్షివిశేషాః త్రైర్వివిచ్యమా
నైః విభాజ్యమానైః - సర్వతఃపతతాం ఆగచ్ఛతాం ఆపగాసహస్రా
ణాంనీరైః - లబ్ధప్రాప్తఃసమింధనంసందీప్తిర్యస్యసతథాభూతః - బల
వాక్సమధఃప్రవృద్ధితియావత్ || ని || బలవాన్కాంసలోఽసలత్ప్రశమ
రః-అబింధనానలఃబజబానలఃయస్మిక్తథాభూతం- సాయంప్రాతభక్
వస్సాయంప్రాతికః-తథావిధేనోల్లాసేనవికాసేనపల్లవితానాంసంజా
తపల్లవానాం - కల్లాలానాంతరంగాణాంజాలేనసమూహేనవెల్లితాః
వ్యాప్తతాః - కంపితాత్మవిపాధః || ని || వేల్లితప్రెంఖితాదూతచలితాకం
పితాధుతత్వమరః|వేలాగిరయఃతటపర్వతాః- లేహంశిఖరేమశ్మం

ధసంసద్విమానహంసవిచ్యమానసర్వతఃపతదాపగా
సహస్ర నీరకృతాహర లబ్ధసమింధనబలవద బింధనాన
లం సాయంప్రాతికోల్లాస పల్లవితకల్లోలజాలవెల్లితవే
లాగిరిశిఖరసంచారలబ్ధదుగ్ధాభిషేకముహూతకవిమలీ
కృతనన్యద్విపతయా పరిచిన్వంతమివ చిరాదైరావతస
గళాతురీం క్షీరైకనిధానతయాపర్వకాలావగహన
ప్రసక్తపరమషిక జనప్రస్తుతాఘమర్షణసూక్తగోచర

మసంచారేణగమనేనలబ్ధః ప్రాప్తః - యఃదుగ్ధాభిషేకఃక్షీరస్నానం -
తేనముహూర్తంద్వాదశక్షణాత్మకకాలం విమలీకృతాఃనిర్మలీకృతాః -
వన్యాఃఅరణ్యసంభవాః - ద్విపాఃగజాఃయస్మిక్తః - తస్యభావస్తత్తాత
యా-చిరాత్ చిరకాలాదారభ్యవిరావతస్యాభ్రమాతంగస్య - సర్వేచా
తురీంవైపుణ్యంపరిచిన్వంతఅభ్యస్యంతమివ- మదనావసరేమత్తగజంని
ర్మాతుమితిభావః || క్షీరైకనిధానతయాక్షీరమాత్రాశ్రయతయా-పర్వ
కాలేషు అమాపూణికమాసంక్రాంత్యాదిలక్షణేషుకాలేషు - అపగా
హసేచాస్త్రోక్తసంకల్పాదిపూర్వకస్నానై - ప్రసక్తాః ఉద్యుక్తాః యే
పరమషికయోమహాషికయః - పర్వణ్యేవాంబుధాస్నాయాదితిశాస్త్రా
దితిభావః - తైఃప్రస్తుతఃఆవశ్యకణ్వేనాపక్రాంతః - అశుమషకణసూ

క్రంతతామ్రలవరచ మాత్రేణ పాపనాశకం హిరణ్యశృంగమిత్యాదిసూ
క్రం॥సి॥సర్వైవసామపద్వంసిజష్ణంతిష్వఘమక్షణమిత్యమరః । తదే
వగోవరఃవిచారస్థానంవిషయకతియావత్ యస్యసత్తీరపఃస్యఊహః
తస్మిన్నప్పదస్థానైప్రత్యేషఃఅనూహః అప్రత్యేషః తయోర్యోవిచారస్త
స్యకోలాహతనఘాషేణఅభిఘాతఃతిస్క్రుతః పిచీరాంతరంగాణాం
ఘోషోయస్త్రితథాఘాతం - అత్రైదలబోధ్యం । మత్రేమ ఉహూ
నామమంత్రఘటకపదస్థానేసముచితపదాంతస్యప్రత్యేషః - తద్యధేతి
చేత్ - అగ్నయేత్వాజుష్టంసర్వపామీతిమంత్రేవత్సధ్యకంతాగ్నిపద
స్థానేవత్సధ్యకంతసూర్యపదంప్రక్షిప్యసూర్యాయత్వాజుష్టంసర్వపా
మీతిపత్యతేతద్వదఘమక్షణసూక్తే । యదపాంక్రూరంయదమేధ్య
మిత్యాదావపామిత్యప్పదస్యస్థానేపత్యంతస్యక్షీరాణామితపదస్యఊ

క్షీరపదోహనూహవిచారకోలాహలాభిఘాతపిచీఘా
వం తృతీయావతారశ్వేతతాను చికిషయా స్వయమ
విశ్వేతీభవద్భిరివభగవతఃప్రాధమికావతారజాతీయైః
క్షీరాహారపరిణామనిర్మలైర్మత్స్యకూమైః పరికర్షి
తంశాక్లగధరం ద్రష్టుం సమాగచ్ఛేదపి జాతుచంద్రశేఖ

హూవా - ఉత అనూహూవేతి । ప్రకృతావేవోహః ఉత వికృతావేవ
అభవాప్రకృతౌ వికృతౌచేత్సభయత్రేతి విచారయా మాసురితి ॥ తృ
తీయావతారస్యవరాహావతారస్య శ్వేతతానైత్వం - తస్మాః అనుచి
కిషయాఅనుకరణేచ్ఛయా - దశావతారేషు వరాహస్యతృతీయత్వా
దితిభావః-స్వయమపిశ్వేతీభవద్భిఃశుక్లీభవద్భిః - భగవతః నారాయణ
స్యప్రాధమికాయావతారౌమన్మన్మకూర్మలక్షణౌతజ్ఞాతీయైః తత్సద్వ
తైః-తృతీయవరాహాసేషయా ఉభయోర్మత్స్యకూమయోః ప్రాధ
మికత్వాదితిభావః-క్షీరాహారస్యక్షీరాశనస్యపరిణామేణపరిపాకేనని
మయైర్మత్స్యకూమైః-మత్స్యైఃకూమైః ధైత్యధాః-పరికమికతం
అలంకృతం ॥ చంద్రశేఖరఃచంద్రమాఖిరిశ్వరఃజాతుకదాచిత్ శాక్లగ
రంశాక్లగపాణింకన్ఠం - ద్రష్టుమపిసమాగచ్ఛేత్ * సంభావనాయాం

లిజ్ఞః | సమాగతోభవేత్ | ఇతి సంభావనయా ఉత్ప్రేక్షయా ఆలూచనేనే
 తియావత్ - సజ్జీకృతైః సిద్ధత్వేన కృతైః కైలాసైః రిజతపర్వతైరివస్థితైః
 పయసాంక్షీరాణాంతరంగైః పరిపూరితైః సిక్తైః - అంతగః తైః అంతస్థి
 తైః గిరిభిరద్రిభిః ఉపశాభితం ప్రకాశితం || కాలచక్రమివ కాలలక్షణచ
 క్రమివ సతతమానం - కాలచక్రం తుకరం - టేన కటకరాశి నామకరరాశి
 నామినరాశినాచకరంబితం వ్యాప్తం - సముద్రస్తుకరం - టేన కుశీరనామక
 జలచరవిశేషేణ || ని || స్వాతురభీరంకరం - టిత్తమరః | మకరైః గ్రా
 హేః || ని || ప్రకరః కీర్ణః పుష్పాదాసంహతామకర స్త్విహ | నిధాయాదసి
 రాశాచేతి నానాధారత్వమాలా | మినైః మత్స్యశ్చకరంబితం వ్యా
 ప్తం - కరం - టమకరమేనకరంబితత్వస్యోభయత్రావిశిష్టత్వాత్ సామ్య
 మితిభావః - గంగాయాభాగీరథ్యాః తిర్థంజలమివ || ని || జలావతారోగురు

ర ఇతి సంభావనయా సజ్జీకృతైః కైలాసైరివ పయస్తరం
 గ పరిపూరితైరంతగః త్రైగిరిభిరభిశాభితం కాలచక్ర
 మవకకటమకరమిన కరంబితం గంగాది తీర్థమివ గ
 ర్భస్థానేక మతరాజివిరాజితం పాణినిసూత్రమివ పర
 స్తైపదప్రతిపాదకమాత్మతత్త్వమివా నిర్వచనీయగుణ

యోన్యపాయశాస్త్రాణి యజ్ఞోమునిబ్రాహ్మణ్యోయం | మంత్ర్యాదియోష్టా
 దశపుణ్యభూమిః పాత్రంజలంస్త్రీకుసుమంచతీర్థమితి నానాధారత్వ
 మాలా | గర్భేకుక్షోతివృంతీతిగర్భస్థాః || ని || కుక్షిభూతాద్భకాగర్భా
 త్యమరః | తథావిధాయే అనేకే బహువామతాః యతిచ్చాత్రాదిస్థానాని || ని ||
 మతశ్చాత్మాదినిలయిత్యమరః | తెషాం రాజిభిః పజ్జిభిః || ని || ఆవళిః ప
 జ్జిర శ్రేణిరేఖాస్తురాజయిత్యమరః - విరాజితం ప్రకాశితం - సముద్ర
 పక్షే గర్భస్థానే కుక్షిప్రదేశేకమతానాం కూర్మాణాం రాజిభిః విరాజి
 తం || ని || కూర్మేకమతకచ్చపావిత్యమరః - గర్భస్థానేకమరరాజివిరాజిత
 త్వస్యోభయత్ర సత్త్వాత్సామ్యమితిభావః - అహం గపక్షే శ్లేషమహిమ్నా
 గర్భపదస్య తీరలక్షణాంగీకారణచక్రదిశాగర్భే త్యాదివిశేషణం గర్భా
 జలసాధారణమితిభావః - పాణి నేః వ్యాకరణశాస్త్రప్రణేత్రాచార్యస్య

సూత్రమివః*శేషాత్కతఃరిపరస్యై పదమిత్యాకారకపరస్యై పదవిధా
యకవిధిసూత్రమివేత్యథాః - పరస్యైపదస్యపరస్యైపదసంజ్ఞకతిబాది
ప్రత్యయజాలస్యప్రతిపాదకంప్రతిపాదయిత్య - బోధకమితియావత్-స
సముద్రపక్షేపరస్యైపరమాత్మనే॥ని॥పరోపరమాత్మనోరితివిశ్వఃపదస్య
స్థానస్య॥ని॥పదంవ్యవసితత్రాణస్థానలక్ష్యంఘ్రివస్తుష్విత్వమరః - పృ
తిపాదకందాతారం ॥ ని॥ విశ్రాణనంతరణంస్పర్శనంప్రతిపాదనమిత్య
మరః- అత్రసూత్రపక్షేపరస్యైపదేత్యద్రాల్పకృమాసః - అన్యత్రవ్యాస

ఇతివివేకః-ఆత్మనస్తత్వంవాస్తవసూపమివ - అనిర్వచనీయఃసావయవ
త్వేనసీరవయత్వేనఎతదీయత్వేనతదీయత్వేనవాగ్దమిత్యమితినిర్వక్తుమ
శక్యఃఁగృణాన్సత్వాదయఃతేషాంప్రపంచోయస్మిన్తత్ - యద్వా
అనిర్వచనీయః ఇదమిత్యమితివక్తువశక్యః గుణానాంసత్వాదీనాం ప్ర
పంచస్తామఃయస్యతత్॥ని॥ప్రపంచోపస్సృతౌస్తామితితినానాథః॥స

ప్రపంచంకైలాసశిఖరమివశైవలక్షణాలక్షితద్విజవంఢ

మండితం నిదాఘభాసగరమివ నితాంత ముత్తరంగ

ముద్రపక్షేఅనిర్వచనీయః గణయితమశక్యఃగుణానాంనైర్మల్యధావశ్య
మాధుర్యాదీనాం ప్రపంచస్సమూహాయస్యతథాభూతం - కైలాస
స్యరజతాద్రేశ్యంగంశిఖరమివ॥౩॥ కూటోస్త్రీశిఖరంశృంగమిత్యమరః
శైవానాంశివభక్తానాం లక్షణానిచిహ్నిని॥ని॥ చిహ్నంలక్ష్యచలక్షణ
మిత్యమరః-తైఃలక్షితాయుక్తాఃయేద్విజాఃవిపాఃతేషాంషండస్సమూ
హః ॥ ని ॥ షండస్సక్షీబసంఘయోరితివిశ్వః - తేనమండితంఅలంకృతం

* సద్రపక్షేశైవలంశైవాలయంతస్మిన్ ఉణేననిర్వాప్యపారస్థిత్యా ॥
నిర్వాప్యపారస్థితౌకాలవిశేషోత్పవయోఃక్షణకత్యమరః ఆలక్షితాఃఅవ
లోకితాయేద్విజాఃపక్షిణః ॥ని॥ దంతవిపాండజాద్విజాగ్రత్యమరః - శై
ర్మండితంఅలంకృతం - నిదాఘభాసగరంకైర్మకాలిక సూర్యమివ

* సముద్రపక్షేశైవలంశైవలంశైవలంక్షణకాలంఅలక్షితాః - ప్ర
ధమగర్భవావసరేరూపసామ్యానినాఅదృష్టాః-అసృష్టితాబ్ధియావత్ -

తాంత్రాగ్రంథం ఉత్తరం ఉత్తరాయణమాగ్రం గత్వా పాప్యతిభీ
షణంభయంకరమితి పదభంగమాశ్రిత్య సూర్యపక్షే విశేషణం యోజనీ
యం - సముద్రపక్షే శుక్లతృప్తా సుతరంగాయస్మిన్ తస్యభావఉత్త
రంగత్వంతేనాతిభీషణంభయంకరం-భుజ్యత ఇతి ధోగఇతివత్ సృజ్యత ఇ
తి సగః తథాచ సగః శబ్దస్య సృజ్యమిత్యధః - క్షీరంచ తత్ సగఃంచేతి
కర్తృధారయః-తస్యక్షీరసగఃస్యక్షీరరూపసృజ్యవస్తున ఇతి త్యధః - సమ
ష్టిం * సంపూర్వాశూన్యాప్తానితిధాతోః స్త్రియం క్రిందితి క్రిన్వ
త్యయః - సోఽసగఃస్యధాతోరనేకార్థత్వాత్ పూగమివేత్యధః - అథ
వాత్సరసగఃస్యక్షీరనిర్మాణస్య సమష్టిం సంఘీచతామభవనమివ - నైర్మ
ల్యస్య నిర్మలత్వసమవాయం పుంజమివ - చంద్రతారకాదీని యానిని
ర్మలవస్తూని తేషాం నిర్మాణేకాతుకినాకుతూహలినావిధి నావిధాత్రావి

త్వాతిభీషణం సమష్టి మివక్షీరసగఃస్య సమవాయమి
వనైవేకల్యగ్య చంద్రతారకాది నిమేలవస్తు వగః
నిర్మాణకౌతికినావిధినావిలాప్యసిక్తమివ భువిరజతావ
లం త్రైమావకుంఠనమివక్షమాయాః పద్మనాభశయ
నాగారపర్వతకట్టిమమివ స్ఫుటికశిలాచితమనాస్తుదం

లాప్య - పుటేయథాద్రుతంస్యాత్తథాపక్షే త్యధః - నిషిక్తం ఉత్సృ
ష్టం రజతావలమివ స్థితం-క్షమాయాభూదేవ్యాః॥ ని॥ గౌరిశాకుంభినిక్ష
మేత్యమరః త్రైమస్తుకూలరూపమవకుంఠనం బహిరాచ్ఛాదనం॥ ని॥ త్రై
మస్తుకూలంస్యాదిత్యమరః స్ఫుటికశిలాభిః స్ఫుటికమణిభిః చితం బుచితం ప
ద్మనాభస్య నారాయణస్య శయనాగారం అంతఃపురం॥ ని॥ స్త్ర్యగారం భూ
భుజామంతఃపురం స్యాదవరౌధనమిత్యమరః-తస్య పర్వంతః పరిసర దేశః॥
ని॥ పర్వంతభూః పరిసర ఇత్యమరః-తస్య కట్టిమమివ నిబద్ధ భువనమివ॥ ని॥ కు
ట్టిమోస్త్రీనిబద్ధా భూరిత్యమరః కవీనాం పండితానాం యాగిరః తాసాం॥
ని॥ సంఖ్యావాక్ పండితః కవిరిత్యమరః అనాస్తుదం అవిషయం-ఆశ్చర్యా

పశ్చాత్తుశేబ్దం చారాదీని శేషదర్శననదృష్టా ఇతిభావః - తాదృశాయో
ద్విజాజలపక్షిణస్తైర్యం ఉత్తమిత్యధః ॥ ... *

ణాంఃస్త్రియక రాణాంబ్రహ్మలోకాదీనా ఆశ్చర్యంవిస్త్రయకరం || ని ||
 విస్త్రయోద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమరః - చక్షుషోద్రష్టృణామితిశేషః -
 ఆతిహాసీదాంహరతనాశయతీత్యాతిహాసరం - ఆతిహాసీదాధనుఃకోట్యా
 రిత్యమరః అ - త. కరణస్యహృదయస్య ఆనందంఆనందజనకం - అనారా
 ధితేఅపూజితేగోవిందస్యభగవతశ్చరాణివిందేపాదకమతేయైస్తథావి
 త్తైదురాసదంచుష్పాప్రపంచదుగ్ధముదకంచుస్యసః దుగ్ధాదఃతం ఉత్తర
 పదస్యచేత్యదకశబ్దస్యఉదాదేశః - నామప్రసిద్ధంరత్నాకరం సముద్ర
 మద్రాక్షుఃపద్యశుః || ౧౪ || శ్రీరసముద్రమేవవణాయతిద్వాభ్యాం || ఘో
 వణితీ || జగతాంలోకానామీశ్వరోపిఅధిపతిరపి || ౧౫ || ఈశ్వరఃపతి రీశితేత్య

కవిగిరామాశ్చర్యమాశ్చర్యాణామితిహారంచక్షుషో
 రానందమంతఃకరణస్యదురాసదమనారాధితనారా
 యణచరణారవింజేరుగ్ధాదంచామరత్నాకరం || ౧౪ ||
 ప || ఘోషేక్వాపిపురాపయఃకియదపిస్తైన్యేనదైన్యేనవా
 లబ్ధుంయోవహదీశ్వరోపిజగతాంజన్మాథమంచానుషం
 తంచిస్తాపయితుంతరంగవలయైర్హృషానసంఖ్యాకస్సజ
 న్నాభూభూతలసంభృతేనపయసైవావృత్యయోవతక

మరః | యఃభగవాన్నారాయణఃస్తైన్యేనచార్యేణ దైన్యేనయాచనేనవా
 కియత్యతిహించిత్పయః శ్రీరంబలబ్ధుంప్రాప్తమపి పురాపూర్వకాలే
 క్వాపికుత్రాపిఘోషేఆభీరగ్రామే || ౧౫ || ఘోషఆభీరపల్లిస్యాదిత్యమరః |
 అధమంత్రశస్త్రం || ని || యేభయాస్యావమాధమాభిత్యమరః | నూను
 పంచునుష్యస్వరూపంజన్మఆవిర్భావంతవహత్పదధారితంనారాయణం
 విస్తాపయితుంచిస్త్రయంప్రాపయితుంచయఃశ్రీరాణకవః తరంగాదాం
 వలయైర్మండలైః అసంఖ్యాకఅసంఖ్యేయానిత్యధః - ఘోషాకాభీర
 గ్రామాకాఅన్యత్రఘోషాకాశబ్దాకాస్సజకస్సజ్జిం కుర్వకానక - ఆభూ
 భూతలంభువనమారభ్యమాతలాత్తకపాతాశలోకపర్యంతంసంభృతే
 నసంపూరితేనపయసాశ్రీరజైవ || ౧౫ || పయఃశ్రీరంపయోంబుచేత్యమరః - ఆ
 వృత్యఅవరణకృత్వాఅవశ్యతే * సమవప్రసాద్యస్త్యత్యాత్మనేవపం ||

౨౨॥ అపిచేతి॥ యత్రక్షీరాగ్లా వేసుధాఅమృతమేవస్వాద్యా ఆస్వాదనా
 ర్హాయస్యఅర్థవస్యజరరైకుక్షౌసాక్షాత్ప్రత్యక్షం ॥ని॥ సాక్షాత్ప్రత్యక్ష
 తుల్యయోరిత్యమరః-ధన్వంతరిసమస్తాషధనిధిఃనివసతీతిశేషః- యత్రా
 ణవేనామ్నానామోచ్చరణేనసమస్తానాం సర్వేషాంరోగారామా
 మయానాంశమనోనాశకః॥శ్లో॥ అచ్యుతానంతగోవిందనామోచ్చరణ
 భేషజాత్ | నశ్యంతినకలారోగాత్తతిశాస్త్రాదితిభావః నామ్నాసర్వరో
 గశమనత్వరూపవిశేషణంధన్వంతరిసాధారణమపిభవితుమహతి॥శ్లో॥
 ధన్వంతరింగరుత్వంతం ఘణిరాజంచకౌస్తుభం | స్త్రృత్వానీరోగతాంయా
 యాన్మానవః క్షణమాత్రతత్తతి వచనాదితిబోధ్యం | అచ్యుతఃశాశ్వత
 ధన్వాదేవనారాయణః శేతేస్వపితి - తస్మిన్తథావిధే దుగ్ధనిధాక్షీరస

తే ॥ ౨౨॥ అపిచ॥ప॥స్వాద్యాయత్రసుదైవయస్యజరరె
 సాక్షాత్సధన్వంతరి శ్చైతేయత్రసమస్తరోగ శమనానా
 మ్నైవదేవోచ్యుతః|తస్మిన్దుగ్ధనిధావసిస్త్పుహయతేనై
 వస్థిరామాసికామంతరీక్షనహలాహలోష్టచకిలోనాథ
 స్వయంపాథసాం॥౨౩॥గ॥అపశ్యన్నపిమధ్యతస్తస్యకిం
 చిదంతర్నిమగ్నపురాణభూదారదంష్ట్రాదణ్డక్షోభితవ

ముద్రేపి-పాధసాంఅపాం ॥ ని ॥ కబంధముదకంపాధః పుష్కరంసర్వ
 తోముఖమిత్యమరః-నాధఃపతిర్వరుణః॥ని॥ యదసాంపతిరప్పతిరిత్యమ
 రః|స్వయంస్వమిత్యధః-అంతఃకుక్షిప్రదేశేలీనఃఅదృశ్యస్త్వవర్తమా
 నాయఃహలాహలఃవిషరాజః ॥ ని ॥ కాలకూటోహలాహలభిత్వమరః-
 తస్యక్షోష్టాణాంశేనచకితః భీతస్త్వ - స్థిరాంతదంచలాం ఆసికాస్థితిం
 నస్త్పుహయతేనెచ్చతి|సంతాపభూయిష్టదేశేకస్యవావాసోనుమతగతి
 భావః॥౨౩॥క్షీరాగ్లావాంతస్థముపద్వీపందద్భురుత్యాహ - అపశ్యన్ని
 తి॥తస్యక్షీరసముద్రస్య మధ్యతః మధ్యేపి * సార్వభక్తికస్తసికించద
 ల్పంఅంతఃకుక్షిదేశేనుమగ్నపురాణఃపురాతనః అనాదిరితియావత్॥ని॥
 పురాణప్రతనప్రతన్నపురాతనచిరంతనాగిత్యమరః-యఃభూదారఃపరా
 హః॥ని॥దంష్ట్రీఘోణీస్తభ్రరొమాక్రోడోభూదారగ్రశ్యపీత్యమరః-తస్య

దంష్ట్రాదండఃదంష్ట్రేవదండః-తేనతోభితఃతోభంప్రాప్తః-యఃప
యసాంక్షీరాణాంపూరఃప్రవాహః-తస్మాత్సముద్భృతంసమ్యగుత్తిప్తం
నవసీతస్యనవోద్భృతస్యసింహమివ॥ని॥నవసీతంనవోద్భృతమిత్యమరః-అభి
శస్సర్వతఃచలతాండచ్ఛృంఖలానాంనినిరోధానాం-తిమితిమింగిలాశ్చ
మతస్యనాం-వాలానాంపుచ్ఛానాంవిలోడనేనక్రతిఘాతలతాణ మన్ధనే
నడద్భృతతత్పన్నఃయోమారుతోనాయః॥ తేనఉద్భృతానాం ఉత్తాపి
తాచాంఘేనానాంకింఢీరాణాంమండలంసమూహమివస్థితం- ఏకతఃఏక
దేశేప్రతిపర్వంపర్వణిపర్వణివీప్సాయామవ్యయాభావః-నిముఁచ్య
మానఃఃసృజ్యమానః - పంకజనాభశ్యపద్మనాభశ్యశయనోరగఃమంచ
స్థానీయసపః॥ని॥ శయనంచపర్వంకపల్యంకాశత్యమరః-తస్య

యః పూరసముద్భృతమివ నవసీతసింహ మభిత శ్చలదు
చ్ఛృంఖలతిమితిమింగిలకులవాలవిలోడనో ద్భృతమా
రుతోద్భృతపుంజీకృతమివఘేనమండల మెకతః ప్రతిపర్వ
ని ముఁచ్యమానపంకజనాభ శయనోరగ నిర్మైకరాశి
మితివిశ్వాపరిపాకలభ్యమృద్భావనిర్మలసీవీబంధమివవసుం
ధరాదుకూలస్య కల్పాంతరీయ మందరవేష్టనక్లేశబనిత
మూర్ఛయా పతితస్య వాసుకేజరతో వలయితమి

నిమోఽకానాంకంచుకానాం॥ని॥ సమాకంచుకనిమోఽకానిత్యమరః -
రాశింపుంజమివీకాతేనయఃపరిపాకఃపరిణామః తేనలభ్యఃప్రాప్తామృ
ద్భావఃమృత్తికాత్వంయస్యసశభాభూత శ్చాసానిర్మలశ్చైతి కర్తృధార
యఃతంవసుంధరాయఃఘాదేవ్యాఃదుకూలస్యతౌమస్య॥ని॥తౌమందు
కూలంస్యానిత్యమరః-సీవీరూపబంధంఽంధిమివ॥స్త్రికటీవస్త్రబం
ధేసిసీవీపరిపణేచేత్యమరః - కల్పాంతరీయేణపూర్వకల్పసంబంధినా
మందరస్యాద్రేవేష్టనేనయఃక్లేశఃఖదః - తేనజనితయాఉత్పాతిశయా
మూర్ఛయాలవస్థావిశేషేణపతితస్యజరతోజరాశిష్టస్యవాసుకేవాసుకి

॥కాలపరిపాకలభ్యమృద్భావమితిపారస్సాధుః-తదాసీవస్యపదస్యసి
మోఽకరాశివిశేషేణత్వముపపత్త్యనుసారాదిఃబోధ్యః. ... *

సర్వస్యవలయితంసంజాతవలయంభోగస్యకాయస్యమండలం వలయమి
వస్థితం-అప్రతిరూపంఅనదృశం అతరీపంవార్యంతస్తబప్రదేశం॥ ౧॥
ద్వీపోస్త్రీయాంమంతరీపయదంతర్వారిణస్తబమిత్యమరః- అపశ్యంద
దృశుః*దృశిర్ ప్రేక్షణఇతిధాతోర్లజిపాఘ్రేత్యాదినాపశ్యాదేశః॥౧౫॥
సోన్వత్తమమిస్పృహణీయంసన్నిహితదృష్టమపితద్వేష్టవంపదం గం
తుందేవానాశక్నువస్నిత్యాహ॥స్థానమితి॥యద్విదఃయద్వేష్టవపదవే
త్తారః- విశ్వస్యజంబ్రహ్మణః స్థానమపినిరయఇతి నరకఇత్యాచక్షుతేకథ
యంతి॥౧॥ స్యాన్నారకస్తనరకోనిరయోదుగఃతిస్త్రీయామిత్యమరః-
యద్వేష్టవపదంగత్వాప్రాప్య - ఇతః విష్ణుపదాత్ ఉత్తరంఉత్తమంగ
మనీయంగంతవ్యం కుత్రాపిదేశే కాలేషీ త్యరః - నశూయతేశ్చతి

వభోగమండలమప్రతిరూపమంతరీపం॥౧౫॥ ప॥స్థానం
విశ్వస్యజోధతం నిరయ ఇత్యాచక్షుతే యద్విదోయద్గ
త్వాగమనీయముత్తరమితఃకుత్రాపినశూయతే ఆయ
స్యాపిహిసాధయంతివిధయో యత్రారు రుక్షంపరంత
ప్రప్త్యాపిపదంహరేస్సురగణాస్తస్తంభిరేగాహితుం ॥
౨౪ ॥ అపిచ ॥ ప॥ దధ్యుర్యావదుపాయంతేగంతుంశయ

విదితోనభవతీత్యధః- యతయఃజితేంద్రియః ॥ ౧ ॥ యోజితేంద్రి
యగ్రామాయతినోయతయశ్చత ఇత్యమరః - ఆయస్యాపి ఆయాసం
ప్రాప్యాపీత్యధః-యత్రయద్విష్ణుపదవిషయినీంఆరురుక్షంఆరోఢు
మిచ్ఛాంసాధయంతిసంపాదయంతి- సురాణాంగణాఃపరముత్యృష్టం
హరేస్తత్పదంస్థానందృష్ట్యాపిఅవగాహితుంప్రవిశితుంతస్తంభిరేస్తభా
బభూవుః- కేవామహదనుగ్రహమంతరా ఉత్తమపదంప్రాప్త్యయిరితి
భావః॥౨౪॥తదానీందేవాస్తత్పదప్రవేశేనిమిత్తాలోచనసమయేఆగచ్ఛం
తంబ్రహ్మణందృశురిత్యాహ॥దధ్యురితి॥యత్రదేశేదివాకసోదేవాఃగం
తుంతత్పదంప్రవిశితుం-ఉపాపాయంనాధనంయావత్కాలందధ్యుఃచింత
యామానుః*ధ్యేచింతాయామితిదాతోలిట్ - తత్రతస్మిన్దేశేతా
వత్తావత్కాలేఆయాంతంఆగచ్ఛంతం దేవః పూజ్యః పితామహంబ్ర

హ్మణం నిదధ్యుః దదృశుఃః నీతు్యపసగః పూర్వస్య ధ్యాయతేదశనార్థ
కత్వాత్ || ౧౧ || ర్వర్ణనంతునిధ్యాచందర్శనాలోక నేక్షణమిత్యమరః || ౧౨ ||
అ || సమాగతో బ్రహ్మదేవానా హూయతైస్స హూపగంతం ప్రవక్రమ
ఇత్యాహ || పశ్యన్తితి | అధానంతరం కమలాసనో బ్రహ్మ పాస్రాదాః దే
వగృహః రాజగృహవా || ౧౩ || పాస్రాదో దేవసూధుబామిత్యమరః - తేషాం
యానిభిరాణిశ్యం గాణి || ౧౪ || కూటోస్త్రీభిశ్చ సంకమిత్యమరః - తే
షాం ఆరోహణేభిరోహణచిషయే కతూహలినః కతూహలవంతః || ౧౫ ||
కౌతూహలం కౌతుకం చ కుతుకం చ కతూహలమిత్యమరః భగ్నైః అనిర్వృ
త్తైః మనోరథః సంకల్పాయేషాం తే || ధావిధాన్ పంగున్ వాదవికలాని
వస్థితాన్ || ౧౬ || పంగుస్సాన్యత్వా దవికల ఇత్యభిధానాత్ - వాకశాసనము
ఖాన్ ఇంద్రాదీనమరాన్ అనుగ్రహేణ ప్రసాదేన విమలయా నిమల

త్రదివాకసః | తావన్ని దధ్యురాయాంతంత్రదేవంపి
తామహం || ౧౭ || ౧౮ || పశ్యన్మథతత్ర పాకశాసనముఖాన
మరాన్ ప్రాసాదశిఖరారోహణ కతూహలినః పంగుని
వభగ్నైః మనోరథాన్ ప్రసాదవిమలయార్పప్త్యా సుగృ
హ్యసహా గచ్ఛతమయేతి సందిశన్మగతశ్చ చాలకమ
లాసనః || ౧౯ || ౨౦ || గచ్ఛన్మైవతతస్సతత్రగళితబ్రహ్మధి

యా - సాదరంద్రస్తుప్రవృత్తయేతి భావః - దృష్ట్యా అజ్ఞా || ౧౧ || దృష్టిజ్ఞాన్
నెష్టిదర్శన ఇత్యమరః - పశ్యన్ అవలోకయన్ - మయా సహ ఆగచ్ఛత
ఆయాత ఇతీత్య అనుగృహ్య సందిశన్మగతశ్చ - అగ్రతః పురతః చ చాలజ
గామ - కేవామహంతః ప్రయోజనావసరే స్వావలంబినా జనాన్ ఇష్టా
ర్థదాతృనికటం న ప్రవేశయంతీతి భావః || ౧౯ || గచ్ఛన్మైవ బ్రహ్మతావన్నిర
తిశయభగవద్భక్తిభరితైః పాశ్చీనవిన్యస్తాధికారివైకుంఠవాసి బ్రహ్మ
భికించిదాపృష్ట ఇత్యాహ || గచ్ఛన్తితి || తతః నిగమనానంతరంత్రమా
గేగచ్ఛన్ గమనంకుప్తానమన్ సాగరం కర్షన్ సః సత్యలోకవా
సీ బ్రహ్మభగవత్పరలిశయమాద్భుత్యుత్పన్నభేదుష్కృష్టివల్లభేనారా
యణేమహత్యాభక్త్యా అధికయా ఉత్కృష్టయా వాగక్షేత్యర్థః - చిరాత్

అనాదికాలాదారభ్య-వరమమత్యుష్టం- ఎకవిధఃసతస్వరూపంయే
మాతేతథా ॥ ౧ ॥ అంతోస్త్రీశ్చయేనాశేస్వరూపేత్రేంతికకరణితి
నానాధకరత్వమాలా-ఎకాంతానాంభావవికాంత్యాసౌరూప్యమితియా
వత్-వికాంశ్యఅతికదేశంవా॥శ్లో॥బ్రహ్మశాసహతేనర్వేసంప్రాప్తై
ప్రతిసంపరేపరస్యాంతేకృతాత్మానఃప్రవివశంతిపరంపరమిత్స్యతి॥గతైః
ప్రాప్తైఃగళితఃఅతీతఃబ్రహ్మాధికారఃబ్రహ్మాధికారలక్షణప్రాగ్భక్తమక
యేమాంతేతథావిధైః - ఉపగతైఃసమ్ముఖ-సమిపప్రత్యాగజైఃసమ్ము
ననాధకమితిభావః - ప్రాచీనైఃపురాతనైః కమలాసనైః బ్రహ్మభిఃప్ర
త్యేకంపుధక్ష్పధక్సన్నేహంసేహేనానురాగేణసహవర్తనంయథా
తథా-సదయందయయాదుఃఖప్రహణేచ్ఛయాసహవర్తనంయథాతథా

కారైశ్చిరాదేకాంత్యంపరమంగ్రలేభకవతిశ్రీవల్లభే
దుర్లభే!ప్రాచీనైఃకమలాసనైరుపగతోభక్త్యామహత్యా
నమకసన్నేహంసదయంసఖేదమపిచప్రత్యేకమాదిశ్య
త ॥ ౨౬॥గ ॥ కథమద్యాపివత్సనపరిణతోసి॥౧౭॥ప॥వల్ల
భోసిసర్వస్వత్యావహసేవ శ్రుతిముఖే | జగత్ప్రతామ
హశ్చాసికస్తవాప్యనుశాసితా ॥ ౨౭॥ గ ॥ తచ్చింతయ
తావత్స్వయమేవ ॥ ౧౮॥ప ॥ ఆయుర్దేహామమిషాంప

సఖేదమపిచఖేదేనశ్యధయాసహవర్తనంయథాతథా - ఆదిశ్యతఆపృ
చ్ఛత - తత్రత్యాస్సర్వేపిబ్రహ్మగస్సమాగత్యప్రత్యేకమేతంబ్రహ్మాణం
ప్రప్రచ్ఛురితిభావః ॥ ౨౬ ॥ ప్రశ్నప్రకారమేవాహ ॥ కథమిత్యాదినా ॥
హేవత్సశిశుకల్ప-కథంఅద్యాపిత్వమితిశేషః - పరిణతప్రబుద్ధఃనాసిన
భవసీత్యథః ॥ ౧౭ ॥ వల్లభితి ॥ సర్వస్వత్యాఃత్వంవల్లభఃప్రియః అసి
భవసి-ముఖేదశ్రుతిఃవేదాత్ ॥౧॥ వెదత్రవసిచశ్రుతిశ్శ్రుయరః-వహసే
ధరసీత్యర్థః-జగతాంలోకానాంపితామహావిత్సవితాచాసిభవసి - తవా
పికఃఅనుశాసితాకశ్చిక్షకః-అస్తీత్యథః - ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానవితిశా
స్త్రాద్భుద్ధిమతాసేవనైవసర్వంపర్యాలోచనీయమితిభావః ॥౨౭॥ తత్త
స్తాత్స్వయమేవతావచ్చింతయపరిభావయేత్సర్థః ॥౧౮॥ ఆయురితి॥

యేషామమీషాం దేవానాం - పరమండశక్యజ్ఞం పూర్ణమితీయావత్ -
 ఆయుఃజీవనపరిమితకాలః || ౧౧ || ఆయుఃజీవితకాలో నా జీవాతుర్జీవనోషధ
 విత్యమరః - కించిదూనః ఏకాం శేనవికలః ముహూర్తః ఘటికాద్వయంత
 భిహితంతభిమతమితివా పాతః - ఉక్త సమ్మతమితీవాధాః - బ్రహ్మమా
 నదృష్ట్యామానవమానశ్చైవవైష్ణవలోకమానదృష్ట్యా శేవమానస్యాతి
 స్వల్పత్వాద్విష్ణుమానానురోధేనసమగ్రం ముహూర్తమాత్రమపిదేవా
 నామాయుర్నాస్తీతిభావః - తత్రక్షణార్థే అధక్షణే - విష్ణులోకదృష్ట్యా
 తిభావః - తేషాం దేవానాం కావాసంపదభ్యుదయః - విపదపచయః - భవి
 తుంవర్తితుంప్రభవతి సమర్థాభవతి | అధక్షణికయోః ప్రాయోః
 సంపద్విపదోహక్షః కియాన్ విషాదోవాకియానితిభావః తత్రస్తాత్

రమమభిమతంకించిదూనోముహూతః కాసంపద్వాని

పద్వాప్రభవతిభవతుంతత్రతేషాంక్షణార్థే | తత్ర్య

క్తాత్సంద్రజంతూన్ దివివరతత్రమాన్ దింతయన్నాత్

నీనంవత్సత్వంప్రార్థకక్షేధా నకిమపి పరమంబ్రహ్మల

క్షీసహాయం || ౧౨ || గ|| ఇతిబోధితోవిధిరిదమాచచక్షే |

జానామిభగవతోజానామి || ౧౩ || ప|| కతీంద్రాః కతిలో

హేవత్సదిస్వగ్రేచరతస్సంచారంకుర్వతః ఇమాన్ రిదృశ్యమావాన్
 త్పదార్థకృపణాన్ || ౧౪ || కదశ్యేక్యపణతుద్రకింపచానమితంపచాత్వత్వ
 మరః - జంతూన్ శరీరిణః || ౧౫ || ప్రాణీతుచేతనోజన్మిజంతుజన్మశరీరణ
 త్యమరః - త్యక్వావిస్మయ - నిస్సంగతాయాః పరసుఖహేతుత్వాదితిభా
 వః - త్వంతత్సనీనంతత్సనెహితం - లక్షీసహాయమాతాయస్సతత్ - అ
 భవాలక్ష్యైః సహాయం పరంబ్రహ్మచింతయన్ ధ్యాన్ కీమపివప్రార్
 థకయేధాః ప్రార్థకనంమాకర్విత్యధాః - ఫలాభిసంశాలినః కస్యవా
 ఉత్తమపదలాభోభవతితిభావః || ౧౬ || ఇతి|| ఇతి|| బోధింలవెదితోవిధిః
 బ్రహ్మోపనం వత్సమాణి త్యా ఆచచక్షేజగదజానామి వేద్మిభగవతః
 వహిమవతః జానామి వేద్మి || ౧౭ || కతీతి|| శాశ్వతంధనుతదస్యాస్తిశా
 శ్చే - అతత్తత్తదనామితిత్తత్ | ప్రవృత్తయః తస్యమహాస్థిః - శాస్త్రోః శాస్త్ర

పవనశ్వాసేశ్వాసేశ్విపాస్యాంద్విర్భావః - ప్రతిశ్వాసమిత్యర్థః - కఠిం
 ప్రదాః కఠిలోకేశ్వరాతిగ్న్యదయః - అథవాకఠిశ్వస్వజోబ్రహ్మణః॥
 ని॥ విశ్వసృష్టిధర్మమరః ప్రజాయంతే ఉత్పన్నభవంతి - ప్రళయంతే
 పలీనాభవంతి - ఉత్పన్నసినష్టకల్పానామసేకేషామస్తాదృశా సత్వాదే
 తస్మిన్మమకావాతస్థితిభావః॥౨౯॥ విద్వానపికిమథకంకాతర్కలంప
 టభవభ్రమసీతిచేదతతహ - తథాపిజానన్మపిక్వచిత్కస్తింశ్చితా - క్షేని
 యుక్తనఆజ్ఞప్తేనమయాతస్య నియోగస్య కార్యస్య వాలసుగుణః అను
 నూపంచెష్టితవ్యంయతీతవ్యమతీతవ్యవసన్నిశ్చిన్వన్నాగతోస్తి - తత్ర
 త్యవిష్టుపారిషదాస్సవినయమాలవంతి బ్రహ్మణంవిష్టుసమిపంగమయం
 తోంతికస్థంవివ్వక్సేనందర్శయామాసురిత్వాహ ॥తదితి॥ తత్తన్నాదద్యే
 దానీంభవద్భిః యుష్మాభిరేవదశికేతంప్రదశికేతంభగవంతంఅప్రచ్యుతై

కేశాః కఠివిశ్వసృజోధవా శ్వాసేశ్వాసేప్రజాయంతే
 ప్రళయంతేదశాక్షికణః ॥౩౦॥ గ ॥ తథాపిక్వచిన్నియు
 క్తేనమయాతదనుగుంచేష్టితవ్యమితివ్యవస్యన్నాగతో
 స్తి॥తదద్యభవద్భిరేవదశికేతంభగవంతమభిగమ్యభవద్ద
 త్రైకేవాక్షరైర్వాహరేయమితి ప్రశీతవాదిని ప

ద్మసంభవేప్రసన్నాః పారిషదో హస్తగ్రాహమాక
 శ్వర్యశాలినంనారాయణంఅనిగవ్యప్రాశ్నభవద్దత్రైయుష్మాభిరుపది
 ష్టేరేవఅక్షరైఃవదవైఃవ్యాహరేయంతలపేయం* సంభావనాయాం
 లిజ్ భవదుపదేశమంతరాత్రసల్లపితుంమమసావర్ధ్యంనాస్తీతిభావః
 ప్రశీతవాదినిప్రశీతంప్రశ్రయః వినయతియావత్ * భావేక్తః - తె
 నవాదిని-అథవాప్రశీతఃవిసీతఃసచాసావాదీచేతికర్తృధారయః ॥ని॥ వి
 నీతప్రశీతాశమావిత్యమరః-అభిదధతిపద్మసంభవేబ్రహ్మణివిషయే-ప్ర
 సన్నాఃప్రసాదసహితాః అనుగ్రహశాలినభ్రతీయావత్-పారిషదాఃప
 రిషదసాధవః* పరిషదోజ్యృత్సృతపరిషదభియోగవిభాగాణ్యప్రత్య
 యః - తంబ్రహ్మణంహస్తైగృహీత్వాహస్తగ్రాహంతకషకంతః - అన
 యంతస్సంతః॥౩౧॥తికవీవగమిపవ॥ని॥ఉపకంతాంతికాభ్యర్థ్యాభ్యగ్రామ

ప్యభితోవ్యయమిత్యురః - ఉపనిషదాంవేదాంతానాంతరతరంగ
స్థంరహస్యంగోప్యవధాం॥ని॥ రహశ్యోపాంశుచాలింగే రహస్యంత
ద్భవేప్రేష్టిత్యమరః - దర్శయామాసుఃదర్శనంకారయామాసుః॥౨౦॥
అ॥ ఏతదారభ్యపశ్యేత్త్యంలేసవాసుదేవశరివారానేవదర్శయామాసురి
రిత్యాహ॥ యంత్యమితి॥ సర్వదాసర్వస్త్రికాళేసర్వేషాంకార్యాణా
నూపంభేషుశేషక్రమేషు॥ని॥ జ్ఞాత్వారంభఉపక్రమత్తిత్యమరః * త్వం
యన్యం అనతిరిక్తం ఆభిన్నమిత్యధః * నజశబ్దస్యసుప్నుపేతినమా
సుః చింతయసేధ్యాయసి-సేనానయతీతిసేనాసి * సత్సూద్ధిమేత్యా
దినాక్తిపుత్రిత్యయః - తంసేనాన్యం సేనాపతిమిత్యధః॥ని॥ సేనాసి
స్సాస్యత్పుమాకాతీకేయేసేనాపతౌపుమాసితియాదవః-హరేభగ

వకంతస్తమంతికవివదర్శయా మాసురాంతరరహస్య
ముపనిషదాం॥ ౨౦॥ ప॥ యంత్యంచితయ సేనాన్యం
సర్వారంభేషుసర్వదా - సత్వంచితయ సేనాన్యంవి
ష్వక్సేనమిమంహరేః॥౩౦॥గ॥ ఇమంచపశ్యవైసీతకం
భగవతోవైనతేయం॥ యన్యకిలపురాసుధాకుంభహర

వతోనారాయణస్యసత్వంప్రాణభూతమిత్యధః॥ని॥ ద్రవ్యానుష్ఠవ
సాయేషుసత్వమస్త్రీతుజంతువ్యీత్యమరః - తమిమంవిహాచీసేనాయ
స్యసవిష్వక్సేనః - తన్నామకంచితయపశ్య - ప్రధమేతద్దశనేసర్వం
కార్యంనిర్విఘ్నంసిద్ధతీతిభావః॥౩౦॥ఇమమితి॥ వినీతవివవైసీతకః*
సాష్టధేశ్చత్రిత్యయఃవాహనీభూతమిత్యధః॥ని॥ పరంపరావాహనం
యత్తద్వైసీతకమస్త్రీయామిత్యమరః - ఇమంవినతాయాఅపత్యంవైన
తేయః * స్త్రీభ్యోఽగితిదీప్తత్రిత్యయః-తంగరుడంపశ్యవిజాసిహి॥అ॥గ
రుడమేవస్త్రాతి॥పద్యద్వయసహితేనగజ్యే॥యస్యేతి॥నందనోద్భావం
నందనసంజ్ఞకోపవనంతస్త్రికాపాదపాఃవృక్షైఃలేమ-యన్యగరుడస్యకి
లపురాపూర్వకల్పేసుధాకుంభః అమృతపూరితకలశః తస్యహరిణం అ

* త్వంయంవిష్వక్సేనంచితయసే॥అన్యంచవిష్వక్సేనా॥తరంచితయ
సేశుక్లాంబుదమిత్యానాతధ్యానస్యవిధిప్రాప్తత్వాదితీభావః॥

పహారసమయః- తస్మిన్-సంరంభ ఉద్యోగఃసవసంభ్రమస్త్రవరాసవతౌ
తాభ్యాంఉద్భూతస్సముత్పన్నఃపక్షమారుతః పక్షసంబంధిపవమా
నఃతస్యవిక్షేపః తాడనం తెనసమున్నూలితతయాసముత్తాతతయాపరిత
స్సత్వతఃవికీర్ణమాణేషుపరిస్తీన్ద్రేషుసత్సుమహతాఅధికేనప్రయత్నేన-
వీతంపారిజాతలవృక్షంఅహృతవతః ఆనీతవతః భగవతోపినారాయణ
స్యాపిమందాక్షంలజ్జైవ ||ని|| మందాక్షంప్రీప్రూపావీడేత్యమరఃఅల
క్యతఅహోక్యత-ఇతిసంశృణుమహేశ్రవణంకుర్తుః||౨౧||అపిచేతి|| ః ఛం
దోమయపదప్రవృత్తినిమిత్తమాహ||ఛందగతి||సంగ్రామేషుయధేషుజి
గీషతఃజేతుముచ్చతఃశౌరేర్వాసుదేవస్య- ఛందఃఅభిప్రాయః||ని||ఛందః
పద్యేచపేదేచస్త్యైరాచారాభిలాషయోరితి సాంతవగైత్యత్తరశబ్దేషు

నసంరంభ సంభ్రమోద్భూత పక్షమారుతవిక్షేప సము
న్నూలితతయాపరితోవికీర్ణమాణేషునందనాద్యానపా
దపేషు ప్రయత్నేనమహతా పారిజాత మేకమాహృత
వతోభగవతోపి మందాక్షమివలక్యతగతి సంశృణుమ
హే || ౨౧ || ప || అపిచ || ఛందోయథాయథాశౌరేస్సం
సంగ్రామేషుజిగీషతః|తథాతథాప్రవృత్తయఃఛందోమ
యగ్నితీర్ణతే||౩౧|| ఆపిచ ||ప|| పాదాంగుష్ఠనఖాగ్రలం

యేదీనీయథాయథాయేనయేనప్రకారేణప్రవృత్తమాసీదితిలింగపరిణా
మేనాన్వయః - తథాతథా తేనతేనప్రకారేణప్రవృత్తః అనువృత్తః -
అయంగరుడః ఛందోమయః అభిప్రాయమయః గాయత్త్యాదిఛంద
సాంవికారశ్చ||ని|| గాయత్రిప్రముఖంఛందగత్యమరః-ఇతిత్థంఈర్యతేక
భ్యతే || సుపర్ణాసిగరుత్మాక్ త్రివృత్తైశిరోగాయత్రంచతుస్తోమఆత్మా
సామతేతనూర్వామదేవ్యంబృహద్రథంతరైపక్షోయజ్ఞాయజ్ఞేయంపు
చ్చంఛండాగ్ంస్యంగానిధిష్ఠి యశ్శఫాయజూగ్ంషినామేతిశ్రుతే ||
౩౧||గరుడస్త్యైవమాహాత్మ్యంతరమాహ||అపిచపాదేతి|| ఊర్ధ్వకండ
పరిచేత్రప్రకృతతాగచ్ఛతాయేనగరుడేన-అథవామేనఃతతాగరుడప
క్షిణా ||ని||పతత్త్త్రతరథాండజాగ్మ్యమరఃఊర్ధ్వకండపరిచేత్రంఃతాఃగ

మితాః - పాదాంగుష్ఠయోః పాదస్థూలాంగుళ్యోః అగ్రమగ్రభాగః -
తత్రలంబితౌ సంక్రాంతౌ మహాకూర్మ ద్విపాకూర్మగజేంద్రాయస్యత
త్తథాభూతం-యదంఘ్యాగ్రిపాదయోఃద్వయంయక్ష్యం॥ని॥పద ఘ్రి
శ్చరణౌస్త్రియామిత్యుచరః - తస్యన్యసాటోపేనవిన్యాససంరంభణ
విభగ్నాభంగంప్రాప్తాతపవవచంచువిధృతాత్తోటివిధృతా - యన్య
గ్రోధస్యవటస్యశాఖా - తాంగతాఃప్రాప్తాఃపురాణాఃయేమునయః-
తేఃదృశ్యైస్సంసారతారకైః తపోభిరుపాసనాదిభిఃసద్యఃఉపాసనావస

చితమహాకూర్మద్విపాంఘ్రిద్వయన్యసాటోపవిభగ్న

చంచువిధృతన్యగ్రోధశాఖాంగతాః|యేనాధ్వంసత

తాపురాణమునయోసీతాః పురామేసికే సంసిద్ధసశరీ

రమూధ్వంగమనసవ్యస్తైపోభిదృశ్యైః ॥ ౩౨॥౧॥ అ

స్య కిలోపవీతమిత్యాయా మతస్సామ్య మవధారయం

శేసశరీరంశరీరేణసహవర్తనంయథాతథా- ఊర్ధ్వకగమనమూర్ధ్వక
లోకాకప్రతియానం - సంసిద్ధసంప్రాప్తమితీత్యం మేనికేబుబుధిరే ॥
౩౨॥ * అస్మేతి॥పురానిజకర్తేనిజకరాదేవాఃవాసుకింతత్సంజ్ఞం ,
సర్వశ్రేష్ఠం- అయమితిశేషః - ఆయామతఃదైర్ఘ్యైత్ అస్యగరుడస్యఉ
పవీతంకిలయజ్ఞసూత్రమివవర్తతతత్తతీశేషః ఇత్యేవంప్రకారం ॥*॥ఇతి
హేతుప్రకరణప్రకారాదినమాప్తివ్యవస్థాచురః - సమయోస్సద్భవయో
ర్భావస్సామ్యంఅవధారయంతఃనిశ్చిన్వంతస్సంతః- మేరుధన్వనఃమేరు

*అస్మేతి-పురానిజకరాః - అయమితిశేషః - అయంవాసుకిః అస్య
గరుడస్యఉపవీతంయజ్ఞసూత్రరూపః-కిలేతిప్రసిద్ధౌ - ప్రసిద్ధంహీవాసు
కేవైకనతేయబ్రహ్మసూత్రత్వం పురాణమంత్రశాస్త్రాదిష్ట - వామే
వైకుంఠశయ్యాభిషేకపతికటకోవాసుకి బ్రహ్మసూత్రతత్త్వాదిప్రయోగే
పిత- ఇతిహేతూః - ఆయామతఃదైర్ఘ్యైన్-సామ్యంవాసుకమేరురూ
పధనుర్కార్ద్విత్యేఅనుగుణ్యం - అవధారయంతః మహాప్రమాణగరుడ
బ్రహ్మసూత్రత్వాదస్యతాదృశ మేరురూపధనుర్కార్ద్విత్యంతయుక్తమేవే
తినిశ్చిన్వంతస్సంతతత్త్వాదిరథకస్సహృదయహృదయంగమః .

రూపసనుషత్ప్రధానః॥ని॥ధనుశ్చాపేధన్వశరాసనకోదంశకార్ముకమిత్య
మరః॥మార్వీశింజనీతస్యపదేస్తానేఆదిశక్త్యయోజయన్తః॥ఉచ్ఛారణా
థఃస్యదిశధాతోలఃజిహ్వపం - ఇతీత్రంబతిహాసికాఃభారతాదీతిహాసం
హః॥అప్యైరాఖ్యామి కేహసపురాణేభ్యశ్చైత్యధ్యేత్యవేదిత్రైధేతక్ష్మ
త్యయః॥౨౨॥ఓంకారస్వరూపంవాసుదేవతయనాగారంనాణ్యతి॥
పశ్యతి॥జ్ఞానక్రియేచ్ఛాఃజ్ఞానశక్తిక్రియాశక్తిచ్ఛాశక్తయఏవమణిమ
యామణివికారాః ముకురాతపర్యాఃతైరాబద్ధసంబద్ధయధారాజ
మందిరంభిత్తినిఖాతశంకు సంక్రాంతైవకర్పణైర్విభాతితథేతిభావః -
ఓంకారలక్షణంభగవత్సదనంజ్ఞానశక్త్యాభివిభాతీతిభావః॥నను॥శ్లో॥
ఇచ్ఛాశక్తిజ్ఞానశక్తిక్రియాశక్తిరితిత్రుతాః | విద్యతేకక్తయుస్స
ర్వావాసుదేవేపరాత్మనీతివచనాత్॥జ్ఞానాదిమత్స్వభగవత్ప్రతిపక్షాయ

తఃపురానిజకారామార్వీపదేమేరుధన్వనావాసుకిమా
దిశన్నితవసంతైర్బ్రతిహాసికాః॥౨౨॥ప॥పశ్యజ్ఞానక్రియే
చ్ఛామణిమయముకురాబద్ధవద్యాత్మవిద్యాభాస్వదృ
త్పప్రదీపప్రకరపరిహృతధ్వంతమంతస్సమంతాత్ |

గాథావిద్యాకవాటంప్రబలశమదమద్వారపాలాభిగు

తే-తతః-ధమోంకారస్యభగవద్గుణజ్ఞానాద్యాబద్ధత్వమితీతేత్ | ప్రణ
వంపురుషోత్తమమిత్రుణిసిద్ధాభేదాదితిబోధ్యం- అంశస్సమీపే- సమం
తాతేపరితఃఆత్మని అధ్యాత్మంవిభక్త్యధేవ్యయాభావః - అధ్యాత్మవి
ద్యాబ్రహ్మవిద్యానైవభాస్వతాంప్రకాశమానానాంరత్నదీపానాం
ప్రకరస్సమూహః॥తేనపరిహృతంనిరస్తంధ్వంతమంధకారంయస్మిన్
తత్తథాధూతం-బ్రహ్మవిద్యైవతమః పరిహృత్యఓంకారస్వంవాసుదే
వంప్రకాశయితుంసమధేవతిభావః - గాథాదురుచ్ఛేదాయఅవిద్యాఅ
జ్ఞానం॥ని॥అధాజ్ఞానమవిద్యాహంమతిస్త్రీయామిత్యమరః-నైవకవాటం
యస్యతత్తథా - అజ్ఞానకవాటపాటనమంతరాతత్రప్రవేశోనసంభవ
తీతిభావః - ప్రబలౌబలవంతావప్రకంపావితియావత్ యాశముదమా
బి.తరిద్రియబహిరిద్రియనిగ్రహలక్షణౌ - తావేవద్వారపాలౌతా

భ్యామభిగుప్తంరక్షితం*ఉత్పన్నైర్వికల్పిభిషాభావః - ఏషాంశమాద
యోవశ్యాఃతానేవత్రత్రశమాదయఃప్రవేశయంతిభావః- శమాదీనాం
ద్వారపాలత్వంవాసిన్తరామాయణేవ్యక్తం । శ్లో ॥ మోక్షద్వారేద్వా
రపాలాశ్చత్వారఃపరికీర్తితాః । శమోవిచారస్సంతోషశ్చతుర్థాస్సా
ధుసంగమః । ఏతేనైవ్యాఃప్రయత్నేనచత్వారోద్వాతయోపివా । ద్వా
రముద్భాటయంత్యేతేమోక్షరాజగృహేయథా । ఎకంవాసర్వయత్నే
నసర్వముత్సృజ్యసంశ్రణేత్ । ఏకస్త్రివశగేయాంతిచత్వారోపివశం
గతాఇతి । భక్తిః ఆరాధ్యత్వేనజ్ఞానం । పూజ్యానురాగో భక్తిరితిమ
హిమపాధ్యాయః ॥ ద్వారంప్రవేశించియస్యతత్తథాభూతం - నార
దీయే ॥ శ్లో ॥ యథాసమస్తలోకానాంజీవనంసలిలంస్త్రితం । తథాసమ
స్తసిద్ధీనాంజీవనంభక్తిరివ్యతే । భక్తిర్ద్వారమితిప్రాచుర్యోక్షలక్ష్మీని
కేతనఇతి । ఇహప్రతేదేశేఽంకారరూపంప్రణవలక్షణం ॥ ౧ ॥ ఓంకారప్ర

స్తుంభక్తిద్వారంమురారెదమహాశయనాగారమోం

కారరూపం ॥ ౩౩ ॥ గ ॥ ఇతిప్రబోధితోవిధిరీదృశతాదృ

శతానవచ్చిన్నవై భవమచక్షుర్గాఢాహ్యమనుశ్ర

ణవాసమావిత్యురః । హరేర్నారాయణస్యశయనాగారంస్వాకాశద
నంశశ్యఅవలూకయ ॥ శ్లో ॥ ఉద్యమస్థానదాలక్ష్మీరితివత్ - నిశ్చయజ్ఞైప్ర
త్తివితమివచ్చుటంకారస్థఃపరమేశ్వరీత్యవగంతవ్యం ॥ ౩౩ ॥ శేషశాయి
నంవాసుదేవంతల్పవణానపూర్వకంసఖాదిమకుటపంకజంబద్ధయతి ॥
ఇతీతి ॥ ఇతీత్యంప్రబోధితఃవినివేదితఃతత్రభవైరితిశేషః । విధిః బ్రహ్మ ఈ
దృశతాదృశలేవీవంఽథతథాఽథత్వేతాభ్యామనవచ్చిన్నం అపరిజ్ఞాతం
అశిష్టమితివావై భవం విధుత్వం వ్యాపకత్వమితియావత్ యస్యతథా
భూతం ॥ తత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణధీత్యిత్యుతిః - ఆకారవ్యాపకత్వ
విలక్షణంభగవద్వ్యాపకత్వం - ఏవంవిధంతథావిధమితీచవక్తుంనశక్య
మితిభావః - అచక్షుర్గాఢాహ్యంచక్షుషాగృహీతుమశక్యమితథః ॥
నచక్షుషాశృతికశ్చనైనమితిశ్రుతేఃతస్యసాక్షిచేతనత్వాదితిభావః -
అనుస్మత్యహ్రయంతే అనుశ్రవావేదాః వైరేవశ్రవణీయం - వేదేన

వేద్యత్వాత్తస్యైతిభావః - తత్త్వోపనిషదంభూర్వమితీశ్రుతేః - భగవ
తోవాసుదేవస్య రూపం స్వరూపం - అధిగంతుండ్రస్తుఃశ్రోతుమివ-చ
క్షూంషి శ్రవాంసియస్యతథాభూతస్యేత్యథః || ని || చక్షుశ్రవాఃకా
కొదరఃఫణీరిత్యమరః-తనుంశరీరంఆసాద్య ప్రాప్య- సహస్రాభ్యాందివి
సహస్రసంఖ్యాకైః అక్షిభి ర్చేతైః ఆగమానాం వేదానాం ఆశయ
మభిమతాథఃవాసుదేవంపరమాద్భుతంయథాతథాఅనుభవంతంవిదం
తమివస్థితం || ఆశ్చర్యవత్పశ్యతి కశ్చిదేనమతి స్పృలేః- అతిక్రాంతాఃవే
లామతివేలాఃనిమగ్నాదాభిత్వథః*అత్యోదయఃక్రాంతాద్యథేద్వి
తీయయేతిసమాసః||ని||అబ్ధ్యంబువికృతావేలాకాలమర్యాదయో రపీత్య
మరః | తథావిధాయేశ్వాసః నిశ్వాసాః బాహ్యస్యవాయో రాచమనం

వై కశ్రవణీయమధిగంతుమివభగవతో రూపమాసాద్య
చక్షుశ్రవా స్తను మక్షిభి స్సహస్రాభ్యా మను భవంత
మివపరమాద్భుతమాశయమాగమానా మతివేలశ్వాస
నిశ్వాస పరంపరాసంపాదిత భోగోపచయాపచయతే
యాసంతత ముపపాదయంత మిన విలక్షణామార్థక
ఙోలావిహార నివృత్తి మాచార్యం యోగ విదా మాది

శ్వాసః కుక్షిస్తవాయోరుద్వమనం నిశ్వాసః - తేషాంపరంపరావిభే
దః తేనసంపాదితా ఉత్పాదితా భోగోపచయాపచయా శరీరవృద్ధిహృ
స్సాయస్యతస్యభావ స్తత్రాతయా || ని || భోగస్సుఖేస్త్రాస్త్రాదిభృతావహే
శ్చఫణికాయయోరిత్యమరః-విభిన్నలక్షణంస్వరూపంపయస్యాస్తాంవి
జాతీయామిత్యథః-ఉద్ధృతఙోలావిహారఃఉద్ధృతఙ్లోలోలయా విహ
రణం తేనయానిర్వృతీస్సుఖంతాసంతతముపపాదయంతంనిరూపయం
తమివస్థితం - యోగవిదాంయమాదివేత్తాణాంఆచార్యంగురుం-ఆచా
ర్యలక్షణంమనునోక్తం||శ్లో||ఉపనీయతుయశ్శివ్యంవేదమధ్యాపయేద్వి
జః|సకల్పంసరహస్యంచతమాచార్యంప్రచక్షతేతి|అన్యత్రాపి ఆచినో
తిహిశాస్త్రాధానాచారేస్థాపయత్యపి|స్వయామాచరతేయస్తాదాచా
ర్యపైనకధ్యోతి|భగవానాపస్తంభోపి | యస్తాద్ధమానావినోతిసత

చార్యత్వతి॥ ని॥ మంత్రవ్యాఖ్యాకృదాచార్యత్వశ్రమరశ్చ । యోగశాస్త్రం
ప్రజ్ఞేత్వత్వాత్తస్యాచార్యత్వమితిభావః - పద్యం తేజ్ఞాయంతే శబ్దానై
నేతిపదంవ్యాకరణభావ్యం - తత్సంజ్ఞకంయత్తంత్రసిద్ధాంతః వ్యాకర
ణసిద్ధాంతఇతియావత్॥ ని॥ తంత్రంప్రధానేసిద్ధాంతఇత్యమరః - తస్య
ఆవిదేశికంప్రథమోపదెష్టారం॥ ని॥ దేశేభవేదైశికస్యాదుపదేష్టరి దేశిక
ఇతిభాసగరః - శరీరముద్దిశ్యప్రవృత్తానిశారీరాణితాని యానికర్తాణిక
షాయకలౌఽషధాదిలక్షణానితేషాంసంప్రదాయ స్సదాచారః - తస్య
ప్రవతకంప్రపదర్శకంఽచికిత్సాశాస్త్రప్రజ్ఞేతారమితిభావః - ఉక్తార్థే
భియుక్తవచనం॥ శ్లో॥ యోగేనచిత్తస్యపదేనవాచాంమలంశరీరస్యతు
వైద్యకేన॥ యోపాకరోత్తం ప్రవరంమునీనాం పతంజలిం ప్రాంజలిరా
నతోస్తీతి-భాగవైషయికసుఖం॥ యద్వాఘజ్యంతఇతిత్ర్యుత్పత్త్యాభో

దేశికంపదతంత్రస్య సంప్రదాయప్రవతకం శారీరక
మణాంభోగవిముఖేషుహృదయేషు శమధనానాంని
రంతరనివాసనిర్వేదాదివభోగినమేవ కమపి భువనతలా
కల్పమాస్తీర్యతల్ప మధిశయాన మతిశయా నమృతా
శిభిమహామోగిభిఃప్రణామావసర ప్రకీర్యమాణేషుకు

గాఃవిషయాఃతస్మిన్ తేషువా విముఖేషుపరాజ్ఞుభేషు - నిష్కామత్వా
దితిభావః॥ శమధనానాంమునీనాంహృదయేషుఅంతఃకరణేషు- నిరంతర
నివాసఃసంతతస్థితిః- తేనయోనిర్వేదోవ్యాకులత్వంతస్మాదివ - భువనత
లస్యపాతాళలొకస్యఆకల్పమలంకారభూతం - ఏకంభోగినంఫణినమే
వసుఖినంచ-శ్లిష్టరూపకమేతత్॥ తల్పంశయ్యాం॥ ఆస్తిర్యపరిస్థిర్య- ఆ
త్రశేషలక్షణతల్పాస్తరణేభగవతోనిర్వేదోనహేతుః- తస్మిన్సోప్యసి
ద్ధవప-తథాపితస్యతల్పాస్తరణహేతుత్వోక్తైః హేతుత్వేగ్రీక్షాలంకా
రః-లక్షణంతు॥ శ్లో॥ అహేతుర్వైతభావనకథనంహేతుత్వేగ్రీక్షేతిఅ
ధిశయనంనిద్రాణిమత్యధః - అతిశయేనఆధిక్యేనఅత్యంతమిత్యధః -
నమాంవిభుగ్నాఃమాశయశిరాఃసియేషాంతేతథాభూతైః ప్రణతైరి
తిభావః-మహంతోయయోగినఃత్రైకుసుమాస్యేనఉపహారాః ఉపాయ

నానితేషు-ప్రతాపూవసరాః ప్రణతినమయాః తత్ర ప్రకీర్య మాజేషు
ప్రక్షిప్తేషుసత్సు||శ్లో|| అదానానంతరంభక్త్యా ప్రకీర్యం సుమనసంచ
యం|ప్రదక్షిణనమసాకారాకృత్వాస్తాత్రంపరేద్భుధగతి శాస్త్రాదితిభా
వః|సాకుమార్యాతిశయనమృదుత్వాతిశయనసంసక్తైఃసంక్రాంతైఃక
తిపయైఃకల్పతరౌఃప్రసూనైఃశుష్కేర్షవస్థితైః తతస్తతఃతత్ర తత్రేత్య
ర్థః|లగ్నైఃసంసక్తైః చిరనిర్గతాయానిర్ధసింధుర్నందాకీనీతస్యా శీకరాః
అంబుకణాఃతేషాంశైష్ఠైర్షవస్థితైః నఖరైర్నఖైఃనిరగళానినిగదాధం
యథాతథాఅపవర్గస్యమోక్షస్యదానంవితరణంతస్యసంసూచనాయజ్ఞా
పనాయనియంత్రితేనప్రోక్ష్యనిబద్ధేనేత్యర్థః|ద్వజేనరేఖాకారేణకెతు

సుమోపహారేషుసాకుమార్యాతిశయసంసక్తైః కతిప

యైర్షవకల్పతరుప్రసూనైశ్చిరనిగతసిద్ధసింధుశీకరశే
ష్ఠైర్షవతతస్తత్రైర్నఖరైర్నిరగళాపవగళా
దానసంసూచనాయనియంత్రితేనేవద్వజేనసంసార
కాంతారసంచరభిన్నశారీరకచ్ఛాయాప్రదానాయస
మావజితేనేవఛత్రేణచపరిష్కృతాభ్యాంపాదక
మలాభ్యామలంకుర్వాణమంకతలమాదిజనన్యోలక్ష్య
ధరణ్యోఃకటితటాబద్ధకనకాంశుకప్రభాతరంగపరి

నాసంసారవకాంతారఃతస్మిన్సంచరణంగమనాగమనలక్షణంతేనభి
న్నాః|భేదవంతోయేశారీరకాశ్శరీరమాశ్రిత్యవతమానాజీవాఃతేభ్యః
ఛాయాయాఅనాతపస్యప్రదానాయజీవానాంతాపత్రయావతస్త
త్వాదితిభావః|సమావజితేనసంపాదితేనఛత్రేణరేఖాధూతఛత్రే
ణచపరిష్కృతాభ్యామలంకృతాభ్యాంపాదకమలెఇవెతి* ఉపమితం
న్యాఃప్రూదిభిన్నామాన్యాప్రయోగిత్యనేనసమాసః - అవిజనన్యోఃప్ర
థమమాత్రోలక్ష్యధరణ్యోఃశ్రీఘాదేవ్యోఃఅంకతలంఊరుదేశఅలం
కుర్వాణంవిధూషయంతం - కటితటంత్రోడిదేశఃతస్మిన్నాబద్ధంయతగా
నకాంశుకంస్వగమయంచేలతస్యప్రభాయాః కాంతేర్యేతరంగాః

పరంపరాః తేషాం పరిష్కృతేన సుబంధేన విశంసీకృతయేన సుమతీకమ
 లేభూశ్రీదేవ్యా - తయోర్విదేవచాయాంబుజం త్రిమంభూరితపిపేకే
 అదతురాః అనిపుణాః యాస్తత్త్వరిచారికాః సియోః దూత్స - తా
 సాంసంబంధీయఉపచారస్తస్యైవ ర్యాసః స్వల్పాః - సిద్ధిః - స
 యః పరిహాసః తేన వినోదితం చ మర్కా రిందిత్యుప - కి-ల...
 త్సంపృష్టా కేవాదతురాః నచ సత్ పరస్వపి - భావ...
 ద్భవిష్యంతః ఆసంఖ్యాపర్యాక్షిరహితాః యేషాః స్వగ - భవి...
 తేషాం యాన్యం కురాణితన్మయా తద్రూపాః యే - యః...
 నేకైరాచితావ్యాప్తాకణికావీజకోశీయస్యైత్ || ౨౩ || క...
 భూషణే | కరిహస్తాంగులౌ పద్మబీజకోశ్యాన్ త్రిషూత్త - శ్వాసః - అథా

స్వంగవిశంసీకృత వసుమతీకమలా విపేచనాచతురతత్త
 త్పరిచారికోపచార విపర్యాసపరిహాసవినోదిన మావి
 ర్భవిష్యదసంఖ్యహిరణ్యగర్భాం కుగమయమణితాచి
 త్తకణికైన ప్రకృత్యాదిధరణ్యం తతత్వకింజల్కపుంజెన
 ప్రపితామహేన భువనానాం పాండరేణ సరూరుహేణ

భూతేన ప్రకృతిః ప్రధానం ప్రథమతత్త్వం సా ఆదిద్యేషాంతానీతి నిర్దుణ
 సంజ్ఞానబహువ్రహీః ఏవంధరణీపృథివీచరమతశ్చ సాలంతః చగనూ
 యేషాంతానీతి పూర్వవత్సమాసః - తథాచ ప్రకృత్యాదీనిధరణ్యంతానీచ
 యానితత్త్వాని జ్ఞానెంద్రియపంచక కర్తేంద్రియపంచక మనోబుద్ధ్య
 హంకారచిత్తాంతికరణచతుష్టయః | పాణపంచక సూక్ష్మపంచధాతల
 క్షణాని ఎతాన్యైకకింజల్కపుంజః కేసరసమూహాణ్యుతత్ || ౨౩ ||
 కింజల్కః కేసరోస్త్రీయామిత్యమరః - తెన-భువనానాం లోకాం ప్ర
 పితామహేన-లోకజనకస్య పితామహస్యాపి జనకత్వాత్ప్రకృతప్రపితా
 మహత్త్వమితి భావః - పాండరేణ ధవళేన సరూరుహేణ పద్మైశ్చ - ఉతమ
 లంకృతం నాభిమండలం నాభిదేశోయస్య సతథా ధూతం - నిర్మలం మలం
 హితంతచ్చ తచ్చిన్నయంచిత్రూపం దేతి కర్తృధా - యః - తథా ధూతేన పు
 ష్పిదేహేన త్యమనవరమనబింబితేన ప్రతిబింబితేన - వక్షసిన్ధితాయాం

త్యైః మృగమదకస్తూరీతద్రచితతీలనలలామేనేవస్థితేనశ్రీవత్సేనలాం
 ఛనేన॥నిశ్రీవత్సోలాంఛనంమతమిత్యమరఃహృదయంమనః ఉద్భూతేఉ
 త్పన్నైచంద్రమపిచంద్రే॥చిత్తంతుచేతోహృదయం స్వాంతమిత్యమ
 రఃతప్తాత్ ॥శ్రీ॥ చంద్రమామనసోజాతభితిశుతేఃస్పర్థయాచంద్రా
 భిభవేచ్ఛయాస్వయమపిహృదయాత్ హృదయదేశాదావిర్భవతాఆవి
 ర్భావంకుర్వతాబాలసూర్యేణేవస్థితేనకాస్తుభేనతన్నామకమాణిక్యేన-
 అపరాణ్యన్యానిప్రకృతౌభవానీత్యర్థైప్రకృతిశబ్దాత్తత్రభవకతిసూత్రా
 దన్బ్రియః - అథవాప్రకృతేరాగతానీత్యర్థై తతఃఆగతానీత్యన్బ్రియ
 యోప్రకృతిసంబంధీనీతియావత్ - తానినభవంతిత్వపాకృతానిప్రకృ

మండితనాభిమండలం నిర్మలచిత్తయవళషి నిత్యాను
 బింబితేన మృగమదతిలకేనెవవక్షస్థితాయా శ్రీయశ్రీ
 వత్సేన హృదయాదుద్భూతే చంద్రమసిస్పర్థయా స్వ
 యమపి హృదయాదావిర్భవతాబాలసూర్యేణేవకాస్తు
 భేనభూషయంతమపాకృతానిభూషణాన్యపరాణిది
 గ్దంతిశుండాదండైరివ దివ్యతరుప్రకాండైరివ దుర్బద
 దానవనిర్మథనగుళోవిశదైరివ మాక్తికదామనేష్టితే
 ర్విజయేందిరా సమాశ్లిష్టైరివవిచిత్రకనకాంగద కంక
 ణాద్యలంకృతే శృతుర్భుర్భుజై స్సూచయంతమివ చతు

తసంబంధరహితానీతిఫలితాథః-భూషణానికుండలాద్యాభరణానిభూ
 షయంతంతరిలంకుర్వంతం-దిగ్దంతినాదిగ్దజానాంశుండాః కరాఃదండా
 ఇవేత్యుపమితసమాసఃతైరివస్థితైః- దివ్యతరూణాంకల్పవృక్షాణాంప్ర
 కాండాఃస్కంధాః॥ని॥అస్త్రీప్రకాండస్కంధస్యాదిత్యమరః- తైరివస్థి
 తైః-కించమాక్తికాఃముక్తాఫలానితేషాందామభిర్మాలాభిర్వేష్టితైః వల
 యిత్రైరతవదుర్బదాఃమత్తఃయేదానవాఃమధుక్షేటభాదయఃతేషాం
 నిర్మథనేననిహననేనయద్యఃతేనవిశదైఃధవతైరివస్థితైః- విచిత్రాణివి
 స్త్రయకరాణియానికనకమయానిఅంగదకంకణాదీనికేయూరకరభూష
 ణాదీనిత్రైరలంకృత్రైరతవవిజయేందిరయా విజయలత్యైః సమాశ్లిష్టై

రాలింగితైరివస్థితైః చతుర్భుజైః - చత్వారేవాసుదేవసంకర్షణప్ర
ద్యుమ్నానిరుద్ధనామానః పూహః యన్యసః తస్యభావస్తత్తాతాంసూ
చయంతమివజ్ఞాపయంతివస్థితం - శారీరకభాష్యేద్వితీయాధ్యాయద్వి
తీయపాదేకేషాంచిన్నతనిరాకరణావసరేభాగవతామన్యంతభిత్వపక్ర
మ్యభగవానేవైకోవాసుదేవోనిరంజనజ్ఞానస్వరూపః పరమాధఃతత్వం
నచచతుర్థాతత్వానంప్రవిభజ్య ప్రతిష్ఠితోవాసుదేవపూహ రూపేణ
సంకర్షణపూహరూపేణప్రద్యుమ్నపూహరూపేణ అనిరుద్ధపూహ
రూపేణచ - వాసుదేవోనామపరమాత్మాసంకర్షణోనామజీవఃప్రద్యు
మ్నోనామమనఃఅనిరుద్ధోనామాహంకారఃతేషాంవాసుదేవఃపరాప్ర
కృతిరితరేతుసంకర్షణాదయః కార్ణాంతమిద్ధంభూతంభగవంతమభిగమ
నోపాదానేజ్యాస్వాధ్యాయయోగైర్వర్షశతమిష్టాభగవంతమేవప్ర

ర్వాహతా మహర్ముఖవిక సదామృ పల్లవోల్లాసిని
దంతచ్ఛదేవి ప్రకీర్ణతయాసాంధ్యరాగసంమూర్ఛితచం
ద్రీకోద్గారానుకారిణామందస్మితేన కలికలుష జీవాశ
యప్రసాదనకతకరణుభిః కైవల్యలక్ష్మీస్వయంవరదా
మభిరివకలితనానావర్ణవిన్యాసశేషతైః పరివహతారు

తిపద్యంతభిభగవదాచార్యైరుపదిష్టం||అహర్ముఖండవఃకాలః-తస్మిన్
విలసత్ప్రకాశమనోయఅమృత్య చూతపృతస్యపల్లవః కిలయంసభి
వడ్లెల్లసితుం ప్రకాశితుంశీలయన్యసడ్లెల్లాసీ * తాచ్ఛ్చిలికోణివిప్రత్య
యః - తస్మిన్దంతచ్ఛదేవీప్రకీర్ణతయావిక్షిప్తతయా సంధ్యాయా
అయంసాంధ్యః సచాసాయోరాగః తేనసంమూర్ఛితా వ్యతికృతామి
శితేలియావల్ - యాచంద్రికాజ్యోత్సాంతస్యాడ్లెల్లారఃప్రసరః || ౧ ||
నిగారోద్గారవిత్పవిత్రమరః || తమనుకర్తుంశీలయన్యతత్తదాభూ
తేనమందస్మితేన || ౧ || సోత్పాశస్త్రమనాక్తినిత మిత్యమరః-
కలిః కలియుగంతస్మిన్తేనవాకలుషాః మలినాః యేజీవనాం ప్రాణి
నాంఅశయాఃఆశేరతేనంస్కరాపివ్యతిభ్యశ్చత్యావనాంసీత్యభః-
తేషాంప్రసాదనాయ నిర్మలీకరణాయకతకాః జలశోధకబీజ విశేషాఃతే

పాంరణుభిః పరాగైరివస్థితైః సాధాకతకరేణువః కదళమాంశమపా
నుద్యజలంగిర్మలయంతి తథాభగవత్కటాక్షా అపికలికాలుష్యాంశమ
పానుద్యజీవాశయాన్నిర్మలీకుర్నంతీతిభావః - కలితఃకృతఃనానావర్ణా
నాశుక్లవీతాదీనాం విన్యాసః స్థితః తేనశేతలైః రమణీయైఃకైవల్యం
ముక్తిరేవలక్ష్మీః సాభాగ్యదేవతాతస్యాస్వస్వయంబరదామానిస్వయం
బరణాధకమాలాః ప్రైరివస్థితైః - కైవల్యేనతి పరాశేతారాహిత్యాత్త
స్యలక్ష్మీత్వమితిభావః - శరివహంతీప్రవహంతీయాకరుణాకృపాతస్యా
ఆసారః ప్రసరణంతస్యసంపాతేనసంబంధేనశీతలైః - కృపారసమేళ
నాత్కటాక్షాణాంశీతలశ్వమితిభావః-ఏవంవిధైఃకటాక్షైః - నవిద్యతేతి
న్యకరణంరక్షకాంతరమేషాంతేతాన్ మహంతోమునయః మననశీ
లాః తాననుగృహ్లాంతంఉద్ధరంతం - పురుషార్థదానాదితిభావః - కణికా

తా సారసంపాతశీతలైః కటాక్షైరనుగృహ్ణాంతమనన్యః

శరణాస్త్వహమునీకా కాణకచెష్టనికవిలసమ్ముఖారవింద

కామనీయ కావలోక నవిస్త్వయ మానకమలావితీణఁచుం

బనాస క్షతాంబూల రాగసంపద్విడంబినాపద్మ రాగతిల

కేన పరిష్కృత ఫాలవలయమతినిర్మలభణామండలోదర

పల్లెటూరు పుణ్యక్షేత్ర పల్లెటూరు * స్వాధీనం ప్రత్యయః-కుండలమత్యథాః-

॥ కిరి కాతాశస తంస్యాతు-ండలంకర్ణ బేజ్జనమిత్యమరః- తేనవిలస

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రకరణం

మొదటి పాఠ్యలోక నేనవిస్మయమానాతిశ్యశ్చకతీయాకమలా

సర్వం సాక్షాత్తం విశాక్షితం యచ్చుంబనం తేన ఆసక్తా సంక్రాంతా

ఉ. తాంబూల గుగ్గళ్య వీటివ సారజ్యస్యసంపదతీతయః తద్విడంబినా

శ్రీదాసు రీతాపన్నరాగ మేవతిలకం॥ నితమాలపత్రతిలకచిత్రకాణిని శో

పకమిశ్రమరః - పరిష్కృతః అలంకృతః ఫాలవలయః లలాటదేశోన్మయః

సతధాభూతం - అతినిర్మలాః అత్యంతధవళాః యః శ్చణాః స్ఫటాః ॥ ౩ ॥

స్థలాయాంతరభటోద్వయోరిత్యమరః - తా సాంమండలస్య సమాహస్య

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ

యాః ఫణాః తాసాం మణిగజైః మణిసమూహైరివస్తీతైః కిరీటరత్నైః అభి
రంజితః కర్తంకృతం మహాహామముత్తమముపబర్హముపధానం యస్య ॥
ని॥ ఉపధానంతూపబర్హ ఇత్యుచరః తథా భూతలతిః నయః అత్యంతభ
క్తిః స ఎవభారః తేన భంగురైః భుగైః న మ్రేరితియావత్ - అనన్యాపి
తాః అన్యత్ర అవిన్యస్తాః పృష్టయోద్యశోయేషాంతైః అకృతిమద్భిరమూ
ర్తిమద్భిః పంచభిరాయుధైః చక్రగదాఖడ్గాదిభిః అభితుషరితోపి
యథోచితమాసేవ్యమానం - ప్రకృతిమాయా తస్యాం భవాః
ఆభాసత్వేన స్థితాః ప్రాకృతాః ప్రకృతిసంబంధివ ఇతి యావత్ - తథా
వీధైః భావైః జీవాత్మభిః ॥ ని ॥ భావస్సత్తాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్మజ
వ్యస్త్విత్యుచరః ॥ అనుపమేయం తులనానహం - అవిద్యమానము

ప్రతివించితైరహిరాజఫణామణిగజైరివ కిరీటరత్నైరభి
రంజితమహాహామబహామతివినయభారభంగురైరన
న్యార్చితదృష్టిభిరాకృతిమద్భిరాయుధైః పంచభిరభితోపి
యథోచితమాసేవ్యమానమనుపమేయం ప్రాకృతై
ర్భావైరప్రమేయమనుత్తరపదారోహపంగభిరర్వా
చీనైః ప్రమాణైరయోభ్యవిజ్ఞానసాగరమక్షయం మ
హానందశేవధిమతిదులభమశ్రుతానుశ్రవైరమి

త్తరం యస్మాత్తతథావిధం యత్పదం స్థానంతస్యారోహః ఆరూహణం
తస్మిన్ విషయే పంగుభిః వికలాంగతుల్యైః అర్వాచీనైః జఘనైరితి తా
త్పర్యార్థః ప్రమాణైః శాస్త్రైః ॥ ని ॥ ప్రమాణం హేతుమర్వాదాశాస్త్రై
యతాప్రమాతృస్త్విత్యుచరః ॥ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణైరితి వాధః - అప్ర
మేయం జ్ఞాతుమశక్యమిత్యభః - అయోభ్యుశోషయితుమశక్యోవిజ్ఞాన
సాగరః విజ్ఞానసముద్రః తథా భూతం - ప్రసిద్ధసాగరఇవాగస్యాదిభిశ్చ
షయితుమశక్య ఇతి భావః - అక్షయం నాశరహితం మహంతః ఆనందాః తే
షాం శేవధినిధిః ॥ ని ॥ నిధినాశేవధిభేదా ఇత్యుచరః అశ్రుతాః అశ్రవ
ణవిషయకృతాః అశ్రవావేదాః ఘోషైః తథా భూతైః అమీమాంసితః

అనిచారికః ఉపనిషదామూళయః తాత్పర్యం యైస్తై తథాభూతైః అనా
ధ్యాసీతిః అనధ్యుషిత 'దిధా, సవగనిర్వికల్పసమాధిః సవివ పంథామా
గ్నో యైస్తై తథాభూతైః అతాశితాః అపర్యుదస్తాని అశోధితానీతివా-కర్తా
ణి సంకల్ప లక్షణాని యైస్తై అతాశిత కమాణః తథావిధా ఆశయాః
మనాంసివహంతే || ని || సంకల్పః కమమానసమిత్యమరః- తథాభూ
తైః - అనుల్లంఘితాని అనతిక్రాంతాని అవిద్యాసంబంధీని - పంచసం
ఖ్యాకాని పవాణి తమోమోహ మహామోహతా మిస్రాంధ తా మి
స్రనామాని యైస్తై తథాభూతైః - అవిద్యాయాః పంచపవణ్యైః ప్ర
మాణభూతం పంచనం సురేశ్వరాచార్యై రుదాహృతం || శ్లో || తమో
మోహమహామోహతామిస్రాన్యంధసంజ్ఞికః | అవిద్యాపంచపర్యై
షాప్రాదుర్భూతామహత్తనత్తి || తథాభూతైః అతిదుర్లభం అతిదు

మాంసితోపనిషదాశ యైరనధ్యాసితనిదిధ్యాసనపక్షైర
తాశితకమాణయైరనుల్లంఘితా విద్యపర్యపంచక్షైర
నాయాస లభ్యమతిదృఢావలంబిత గురుచరణై రపా
యోపాయవృత్తిపరాజ్ఞుభై రప్రకంప్య విశ్వాససంపద

ష్పాప్రపం || శ్రు || నావేదవిన్తనుతేదంబృహంతమితీశుతైః- తంత్యై
పనిషదంపుచ్చామీతిశ్రుతేశ్చ - ఉపనిషద్వాక్యజన్యత్రవణాదిసహకృత
తత్త్వసాక్షాత్కారమంతరాతత్త్వదం దుర్లభమతిభావః- అతిదృఢమతిగా
ఢః అవలంబితావాత్రితాగురోశ్చరణో యైస్తై తథాభూతైః - అపాయో
నాశః సదః || అపాయవృత్తయోనాశత్తివిశ్వః || ఉపాయః ఉపాగతిః ||
ని || ఉపాయస్సాన్యదుపాగతావితినానాథకర్తృమాలా || సవతయోరు
పాయాపాయయోర్వ్యయలాభయోరితి యావత్ - వృత్తిర్వర్తనంత
స్యాః పరాజ్ఞుభాః అపాజ్ఞుభాః వినిగతాత్తియవత్ - విద్యమానస్యవ్య
యేనూతనస్యలాభేవావికారరహితాత్తిభావః- తథాభూతైః అప్రకం
ప్యః స్థిరః యోవిశ్వాసః రక్ష్యతీతివిస్రంభః తస్యసంపదతీతయః తయా
యః అవష్టంభః గర్వః తచ్చాశీభిః - ఆత్మార్పణంవామఆత్మనాః శరీరబు
ద్ధ్యోగర్పణం- త త - శరీరాగ్నింతుసర్వదాతదర్శనమదనతదాలయ

సంమాజకనాదికమన్వేషణరీరస్యావస్థాపనం-బుధ్యపకంతుతత్రా
 థాశ్రవణతన్నామానుకీర్తనతత్త్వరూః ధ్యానాదప్సేషబుద్ధేరవస్థా
 పనం - సవకమిదం శివరహస్యే స్పష్టముక్తం - ఉక్తలక్షణాన్యాత్మా
 పకణస్య తత్త్వం యాథాతథ్యం తద్వేదితుంశీలం - యేషాంతే తథా
 భూతైః- మహాకలనల్పః భగవదభాగః మాహాత్మ్యం యతోవా యే
 షాంతైమహాత్మ్యభిరిత్యధః ॥ ౧౧ ॥ భగశ్శ్రీకామ మాహాత్మ్యవీర్యయ
 త్సారగోతీఃస్విత్యమరః ॥ శ్రు ॥ ఎత్తైరువాదైర్యతయస్తు విద్వా
 నన్యైవ ఆత్మావిశేషే బ్రహ్మధామేతి శ్రుతే ద్భ్యోవి తా డేవ తత్పద
 ప్రాప్తి శ్రవణాదితి భావః - అనాయాసేన సుఖేన లభ్యం ప్రాప్యద
 యోయస్య సతథాభూతం - అఖిలలోకానాం శరణ్యం రక్షణధురీణ్యం -
 అసాధారణ మన్యత్రా పతక మానం చ ఘ్నణా ఏవ పాఘ్నయ్య మైశ్వ

వత్సంభవాలిరాత్మార్పణతత్వ వేదిభి ర్మహాభాగై రసా
 ధారణషాఢ్గుణ్యమఖిలలోక శరణ్య మా లత్యసర్వప్రమా
 ణపరాయణంభగవంతం నారాయణమసృత్ప్రణిపత
 న్నసకృదుత్థాయబద్ధశిరస్యంజలిమసకృదావర్తయన్
 ప్రణవమసకృదనుస్తరన్ పరతత్వ మశ్రుపూజైః క్రించ

ణం-సర్వేషాం ప్రమాణానాం మర్యాదానాం పరాయణంప్రాప్యస్థా
 నం ॥ శ్రు ॥ సాకాష్టాసాపరాగతిరిత్రుతేరీతిభావః- అధవాసర్వాణి
 ప్రమాణానిప్రమాతారః శోధితతత్త్వ పదార్థాగ్రితయావత్-తేషాంప
 రాయణంప్రాప్యస్థానమిత్యధః ॥ శ్లో ॥ ద్విపరాధేః త్వతిక్రాంతేబ్ర
 హ్మణఃపరమేష్ఠినఃపరస్యాం తేకృతాత్మానఃప్రవేశంపరపదమిస్తు
 తేరితిభావః ॥ ౧౨ ॥ ప్రమాణం హేతుమర్యాదాశాస్త్రేయతాప్రమాత్మ
 స్విత్యమరః - భగవంతం మాహాత్మ్యవంతం నారాయణ మా లత్యదృ
 ష్ట్యా అసకృత్తునః ప్రణిపతకనమసుగర్వక ఆసకృన్తుహు రుత్థాయశిర
 సిమూర్ధానిలంజలిం సంయత పాణిం ॥ ౧౩ ॥ యతావంజలిఃపుమానిత్యమ
 రః ॥ బద్ధప్రణవ మోంకారమసకృదావర్తయన్చాచరయన్పరం సర
 తశయంయత్తత్త్వం పరమాత్మానమనుస్తరన్ ధ్యాయన్ సన్నిత్యధః-

ని॥తత్త్వంవిలంబమానేస్వాత్మస్వరూపేపరమాత్మనీతినానార్ధరత్నమా
లా.అహృణిఆనందజనితనేత్రాంబూని ॥ ని॥ద్వగ్ద్వప్తిశ్చాత్మనేత్రాంబ్వి
త్యమరః॥త్రైపుండ్రైః భరిత్రైఃలోచనైః అవిరళాః సాంద్రాః పులకాః
కంటకాః ॥ ని ॥ పులకఃకంటకౌలామవిక్రియామహామణిమితిహే
మచంద్రఃతైరంకిత్రైః చిహ్నైరంగతైరవయవైశ్చ ఉపలక్షిత స్సన్నితి
శేషః * అనుకంపాయాంకప్రత్యయః ఆనందేన లక్షణయా ఆనంద
పారవశ్యేనగద్గదానిత్వరావిలంబాభ్యామస్ఫుటాని తథాభూతైర్వచో
భిఃఇద్దమస్తావీత్-వత్సమాజప్రకారేణగుణితేనంచకార్యైత్యర్థః ॥
౨౩॥అ॥స్తుతిప్రకారమేవాహత్రిభిశ్లోకైః॥తంతారమితిసకలానియానిఆ
గాంసీలపరాధాః-తేషాం*కర్తృకమణోఃకృతీతికమణివస్తీ-తం
తారంతితిత్సుమిత్యర్థః - జడామలినాధియో యేషాంతే జడధియఃతే

నై రవిరళపులకాంకితైరంగతైరానందగద్గదైశ్చవచాభి

రిద్దమస్తావీత్ ॥ ౨౩ ॥ ప ॥ తంతారంసకలాగసాంజడ

ధియాంయంతారమంతస్తమోహంతారం జగతామను

త్తరపరాహంతాంకితోరస్థలం । ఉద్యతౌ-స్తుభ శోభ

షాంరావణాదీనామితిభావః-వస్తీ-పూర్వవత్-యంతారంగృహ్లాంతం-
జగతాంలోకానాంఅంతస్తమఃఅజ్ఞానంతస్యహతారంవినాశకం ॥ శ్లో॥
తేషామేవానుకంపార్థకమహా మజ్జానజం తమః - నాశయామ్యాత్మ
భావస్థాజ్ఞానదీపేన భాస్వతేతి శాస్త్రాదితిభావః - అవిద్యమాన ముత్త
రంయస్మాత్తదనుత్తరం పరాహంతయాపరలక్ష్మ్యై అంకితమురస్థలం
యస్యేతిసీలోజ్వలవపురితివత్ బహుపదబహుప్రీహిబోధ్యః - అహం
తాశబ్దోఽక్షింకథమభిధత్తఇతి చేదత్ర కేచిత్ - శ్రీమ దాచార్యైస్సాం
దర్యలహర్యాం పురమధితు రాహూపురుషీకేతి శ్లోకేఆహూ పురుషీ
కాత్మేనపార్వత్యావణానంకృతంతథా । శ్లో॥ అహంతామాలంబేదృఢ
తరమహంతాంపశుపతేరితిమూకంపశ శ్లోకేపశుపత్యహంతాత్వేనశి
వాయావీవణానంకృతంవతఃతదైత్యేతదనుసారేణనారాయణాహం
తాత్వేనశ్రియోవణానంకృతవాక్కపిరిసమాధానమాహుః-ఉద్యంతి

కొస్తుభస్యశోభాకాంతిర్భస్మితథాఘాతం * స్త్రియాఃపుంవచిత్యాది
నా ఉద్యంతీశబ్దప్రభుంవద్భావః - సమానా ఛాయా కాంతిర్భస్మ సస
చ్ఛాయఃఉత్పలవన్యాఉత్ప - వనేనసచ్ఛాయస్తత్సమానమితియావత్ - అ
చ్ఛానిమలాలయతాదీఘాన్సిగ్ధాలపాంగాదవ తేషాంవాతరంగా
యస్యతంతథాఘాతం - శాశ్వతశశ్వత్సప్తేషుకాలేషుభవతీతి శాశ్వ
తం-నావత్రికమిత్యర్థః || ౩౧ || శాశ్వతస్తుద్రువోనిత్యసదాతనసనా
తనాభిత్వమరః|అవిద్యమానంచ్యతస్త్వలనయస్యసోఽచ్యుతః తం - ని
త్యమిత్యర్థః || శ్రు || శాశ్వతగోళివమచ్యుతమితీశ్రుతేః || పరంనిరతిత
యబ్రహ్మవిషిషిఅపశ్యం * ఈశదశనాకనయోరిత్యస్మాల్లుజిరూ
పం-అతాహంతాశదైన లక్ష్మ్యేనిగరణపూర్వ కాహంతా రూపతా
ధ్యవసానాద్రూపకాతిశయోక్త్యలంకారః తల్లక్షణంతు || శ్లో || యప

ముత్పలవనీసచ్ఛాయమచ్ఛాయతస్మిగ్ధాపాంగ తరంగ

మైషీషిపరంబ్రహ్మచ్యుతంశాశ్వతం || ౩౪ || ప || కింత

కైకరతివక్త్రేఃకింఫలముపబృంహణై వివిధైః| అత్రే)

షీషిశ్రుతీనామాశయమహిరాజభోగశయం || ౩౫ || అ

కాతిశయోక్తిస్యాన్నిగీర్యాధ్యవసానతత్త్వతి || ౩౪ || కిమితి || అతివక్త్రేః-అ
తిమతితైః-తక్త్రేః కామైఃబహుధా సరణాతైషాంవక్రత్యమితిభావః-
ని || తకోవితర్కకాంతాయామూహవమవిశేషయోరితిప్రేమః -
కింనకిమపీతి సంపాద్యాభావాదితిభావః - వివిధైః అనేకప్రకారైః -
ఉపబృంహణే రభివృద్ధిభిః * బృహివృద్ధావతి ధాతో ల్యుట్ప్రత్య
యః - తస్యయ్యోరనాకావి త్యనాదేశః - కింఫలం నకిమపీత్యర్థః -
భంగురత్వాద్వృద్ధీచామితిభావః * అత్రకేచిత్-తక్త్రేః యుక్తిభిః ఉ
పబృంహణైరితిహాసాదిభిరితరత్సమానమితివ్యాజప్రయః-తచ్చింత్యం-అ
త్రాస్మిక్కకాలేదేశేవేత్యర్థః- శ్రుతీనాంవేదానాలలశయంతాత్పర్య
విషయాఘాతఅహీనాం సర్పణాంరాజా అహిరాజః తస్యభోగఃకా
యఃతస్మిక్కశయం నిద్రాణం పరంబ్రహ్మేత్యస్యానుషంగః - ఐషీషిఅ
పశ్యం*ఈశదశనాభితిధాతోలుజిరూపం - అత్రోపశేయత్వేనసం

భావితస్యాత్మ్యపమస్యభగవద్దశానస్యలాభేనపురుషార్థతయా తదుప
మానత్వేన సంభావితస్యోపబృంహణస్యనిరాకరణాద్విచ్ఛిత్తి విశేషశా
లీప్రతీపాలంకారః తథోక్తంకావ్యాదర్శే||శ్లో|| ప్రతీపముపమానస్యతై
మధ్యకమపిమన్వతే | అన్యోపమేయలాభేనవణ్యకస్యానాదరశ్చతత్ ||
అన్యోపమేయలాభేనతథాన్యస్యాన్యనాదరణితి||౩౫||అతత్త్వస్యాధ్యా
హరఃభగవద్దర్శనాత్థన్యాస్తిఅహూతిత్యాశ్చర్యార్థకః || ఏకమితి||ద్వే
విభూతీజీవేశలక్షణేయస్యతద్వివిభూతి-అథవా ద్వేవిభూతిచరాచరల
క్షణేజ్ఞానైశ్వర్యలక్షణేవాన్యతద్వివిభూతి- త్రిణియానిధామానిజా
త్యస్సర్వసుమప్త్యనస్థాలక్షణానిస్థానాని || ని || ధామజన్మప్రభా
స్థానప్రభావ సుఖసద్మ స్వీతి నానార్థక రత్నమాలా || తేషు నిహితం
సాక్షిత్వేనస్థితం - అథవాధూతభవిష్య ద్వతమాన లక్షణరూపాణి
త్రిణిధామాని తేమస్థితం-అథవాసూర్యచంద్రాగ్నిషు నిహితం || శ్లో ||

హూతన్యాస్తి || ప || * ఎకంతద్విపధూతిత్రిధామని

హితంచతుర్వ్యూహం | పంచాయుషంప్రపద్యేషద్గుణ

సంపన్నమశరణశ్శరణం || ౩౬||౫ || అత్రాంతరేవాచ

యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయలే ఖిలం | యచ్ఛండమసియద్భా
గ్నోతతైజోవిధిమామకమిన్స్పృతేః-యద్వా-ద్వేవిభూతీ-వీలావిభూతి
నిత్యవిభూత్యాత్మికేయస్యతత్తథా- త్రిణిధామానిసూర్యమండలక్షీరా
భివరమపదనామాని-తేషునిహితం-సన్నిహితంచత్వారఃప్ర్యాహఃఃవాసు
దేవసంకషణప్రద్యక్షునిరుద్ధనామానాయస్యత చ్చతుర్వ్యూహం -
పంచపంచసంఖ్యాకానితియుధానిప్రహరణానిశంఖచక్రగదా శృంగన
స్తకరూపాణియస్యతత్తథాధూతం-షట్సంఖ్యాకాయేగుణాఃజ్ఞానశక్తి
బలైశ్వర్యవీర్యతేజోరూపాఃత్రైస్సంపన్నంసహితం- ఏకంతద్వీతియంత
త్వరంబ్రహ్మకషణఅశరణఃరక్షకాంతరరహితఃఅహంశరణంసంరక్షకం
ప్రపద్యేప్రాప్తోస్తి||౩౬ || విధివృత్తాంతముపవర్ణ్యసంప్రతిదేవానాంవృ
త్తాంతమాహ |అత్రేతి|| అత్రాంతరేలస్త్రిన్నవసరై వాక్పతింపురసగ్న
త్యశ్చరతఃశృత్యావాసనముఖాంత్రదాదయః - బహిరగ్నిముఖంయే

పాం తెబహిః ముఖాదేవాః పుష్పభరితాశ్చ తేంజలయశ్చేతి కర్తృధార
యః*శాకపాధిః వాచిత్యాత్ ఉత్తరపవలాపః - తాన్ - ప్రకీర్త్య వికీర్త్య
త్యథాః - యద్య ప్యంజలిసం ప్రకిరణం న సంభవతి - కింతు పుష్పాణా
మేరత ధాసిన ద్వైదేవాస్సం భూయయుగవ దేవాంజలిభిః పుష్పాణాం ప్ర
కిరణం కృతవంతః తదాలంజలయ ఏవ ప్రసాదా ఇవస్థితా ఇతి భావః - దూర
తః దూరైః ఇతరాభ్యోవిద్యత్యంత ఇతి సప్తమాస్త్రసిః - శతకృత్వః శత
వారం * సంఖ్యాయాః క్రియాభ్యావృత్తి గణనే కృత్వ సుజితి కృత్వసు
ప్రకీర్తయః - ప్రజీవత్యనమస్కృత్య సంఘటితా స్సంయోజితాలంజల
యో యైస్తైతధాధూతాస్సంతః - విన్నయః అద్యక్షతేన స్తిమితానిశ్చ
లాస్సంతః - ఆద్రాక్షతివాధాః || ని|| ఆద్రాక్షాద్రాక్షాన్లీ న్నంతిమితం

స్తూతిః పురస్కృత్య వానవముఖాబహిః ముఖాః ప్రవి
కీర్త్య పుష్పాంజలిప్రణిపత్య దూరతశ్చ తకృత్వస్సంఘటి
తాలంజలయో విన్నయస్తిమితా స్త్రాభవ దాసాం చక్రి
రే || ౨౪ || ప|| తుష్టావతోన్యబహుధానుర దేశికన్యది
వ్యాధ్యుతానిచరితాని పరస్యధామ్నః | స్త్రాభాసతీశ్చ
శురదర్శనసాధ్వసేన వాణీనవక్త్రకుహరాద్భహిరావి

స్తీమిత. సమున్నముత్తం చేత్యమరః - సాత్వికభావోదయాదిభావః -
స్తంభేన స్థూణయాతుల్యం స్తంభవత్ * తేన తుల్యమితి వత్ప్రకీర్తయః -
ఆసాంచక్రిరేతస్టుః || ౨౪ || తుష్టావతోన్యదిభావః | ధామ్నస్సర్వాధారకస్య
పరస్య పరమాత్మనః || ని || పరోరిపరమాత్మనారితి విశ్వః - దివ్యాచివ్రవణ
రమణీయానిచ తాని అద్యుతాని ఆశ్చర్యకరాణి చేతికమధారయః - చరి
తానికర్తృణిబహుధాబహుప్రకారైః తుష్టావతోన్యమిచ్చతః * ము
ఖోధాతోస్సనిలజ్ఞనగమాంసనీతిదీఘః సురదేశికస్య సురగురొః వక్త్ర
కుహరాత్ ముఖవిలాత్ వాణీనరస్వతీశ్చ శురః పత్యుః పితా || ని || పతిప
తోన్యః ప్రసూశ్చ శ్రూశ్చ శురస్తు పితా తయో రిత్యమరః - తస్యదశ
నంసాక్షాతా రః తస్మాత్ సాధ్వసంభయం తేన స్త్రాభానిశ్చలాసతీబ
హిర్నావిరాసీత్ నప్రాదుర్భూతా || ౩౭ || తతః || తతోదేవప్రణామా

నంతరంప్రసాదఃప్రసన్నతా ఆభిముఖ్యమితియవత్ - తేనవిమలాఃమ
నాహరాఃయేపద్మనాభస్యనారాయణస్య కటాక్షాః ॥ ని ॥ కటాక్షో
పాంగదశానభివ్యవరః॥ తేషాంపరిత్యేపఃపరిపాతః తేనవిదితఃక్రుతం
ఇంగితం॥ని॥ నికాగోవిప్రకారస్యా దాకారస్త్వింగఇంగితమిత్యమరః ॥
భావోయయాసాతథాభూతయా తస్యనారాయణస్య పాదయోమూక
లేనివిష్టయాఉపవిష్టయా భగవత్పాదమహాలిన్యా పద్మహస్తయా ర
మాదేవ్యానిసగఃస్వభావతస్మాత్కథురా రవణీయాః తథాభూతై
రపినిర్భరమతిమాత్రమిత్యధః॥ ని ॥ అతివేలభృశాత్వధాత్రిమాత్రో
ద్దాధనిర్భరమిత్యమరః-వాత్సల్యంప్రేమత దేవసుధాపీయూషం- తస్యా
ఆసారః ధారాసంపాతః తేనమధురైః స్పృహణీయైః - హేవత్సచి

రాశీల్ ॥ ౩౭॥౧॥ తతఃప్రసాదవిమలపద్మనాభకటాక్ష

ఃరీత్యేపవిదితేంగితయాపాదమూలనివిష్టయాతస్య భగ
వత్పాదపద్మహస్తయానిసగఃమధురైరసినిర్భరవాత్సల్య
సుధాసారమధురైరక్షరైర్వత్స చిరాదాగతోసివతః
నేకుశలేనకాశియాః ప్రజాః కాందిశీకా ఇవ లక్ష్మ్యంతభి
త్యనుయుజ్యమానావిధి రంతరానందతుందిలః ప్రణమ్య
శతశః పరాందేవతామిదమాబధాపే॥ ౨౫॥ప॥జయజ

రాతేచిరకాలేనేత్యధః-ఆగతోసి - కుశలేనత్యేమేనవర్తసే కిమితికా
కుః-ఇమాఃపరిదృశ్యమానాః ప్రజాఃజనాః ॥ని॥ ప్రజాస్యాత్సంతతౌజ
నభివ్యవరః ॥ కాందిశీకాఃభయద్రుతాభివ ॥ని॥ కాందిశీకౌభయద్రుత
భివ్యవరః - లక్ష్మ్యంతేదృశ్యంతేభిత్థింవిదైరక్షరైఃవదైర్వచాభిరి
తిఫలితాధః-అనుయుజ్యమానఃఆపృష్టః - అతపవానందేనసుఖేనతుం
దిలఃమాంసలః ॥ ని॥ తుందిలస్తుందిభస్తుందిత్యమరః ॥ విధిః బ్రహ్మ శత
శః అనేకధా * బహ్వల్పాధావృత్తిశీతశన్ప్రత్యయః - పరాందేవతాం
మంగళ దేవతాం ప్రతిప్రణమ్యనమస్కృత్య ఇదంవత్సమాజంవచఆబ
ధాపేజగాద॥౨౫॥అ॥అథకథనప్రకారమాహ॥జయేతి॥జగతాంలోకా
నాంఅంబాజగదంబాతేస్యాస్సంబుద్ధిః హేజగదంబ * అంబాధానద్యో

హ్రస్వశ్చితిసంబుద్ధినిమిత్తకహ్రస్వః - జాంబూనదం సువణం తన్మ
యోయః అంభోజస్యకోశఃకుట్టలం తస్యప్రభేవప్రభాయస్యాతస్యా
స్సంబుద్ధిః - జయజయసర్వోత్కర్షణవర్తస్వ భక్తివశాద్ధాతోద్విరూ
క్తిః-కమలాక్షస్యయావత్తస్థలీప్తేవహర్త్యంసాధఃతస్మిన్నర్మకేశః | త
త్ప్రియంయస్యాస్మాతస్యాస్సంబుద్ధిః - జయజయకరుణాకారుణ్యంతస్మి
శ్రాశ్చ తేకటాక్షాశ్చేతిశాకపాధికవాదిత్వాత్సమానః - తథావిధకటా
క్షాప్రతీక్షతః ప్రతిపాలయంతః త్రిలోకేశ్వరాః యస్యాస్మాతస్యా
స్సంబుద్ధిః-జయజయేతిసంబంధః - జనిరుత్పత్తిఃతస్యామౌగఃసంసార
మౌగఃఇతితాత్పర్యాధః - తస్మిన్లగ్నస్సంబద్ధాయేలఃపరిమా

యజగదంబజాంబూనదాంభోజకోశప్రభేజయజయక
మలాక్షవత్తస్థలీహర్త్యనర్మప్రియే | జయజయకరుణా
కటాక్షప్రతీక్షత్రిలోకేశ్వరే జయజయజనిమౌగల
గ్నాణువర్గావనగప్రదే || ౩౮ || ప || వత్సేతిప్రవహత్సు
ధారసపరిష్వక్తంయదామంత్రితందృష్టంయచ్ఛదయా
తరంగశిశిరోత్సంగైరపాంగైస్త్యయా | తస్మాదస్త్య

ణవిశేషవిశిష్టాజీవాద్యత్యధః-తేషాంయోవగఃస్సంఘాతరూపఃమూ
ర్తీభూతఇతియావత్ - తస్యాపవగః ప్రదామోక్షప్రదా తస్యా
స్సంబుద్ధిః - జయజయసర్వోత్కర్షణవర్తస్వ - భగవత్త్యాస్సర్వోత్కర్ష
ణేప్రతిపాదితైసతిసర్వాంతః పాతిత్వాత్ స్వస్యాపిస్వాపేక్షయాపిభ
గవత్త్యామతర్హ్నోభిషేతప్రసాయవీచేతీయముక్తిస్సాన్వితధితదత్కృష్ట
త్వానుసంధానరూపనమస్తారవవపర్యవస్యతీతివేదితవ్యం || ౩౮ || అ || నా
త్వవచన ప్రశంసాపూర్వకం స్వక్షేమమభిధాయ భగవంక్షేమేవక్తవ్య
క్రమంపుచ్ఛతీత్యాహ || వత్సేతి || త్వయా ప్రవహత్ప్రసరత్ సుధార
సోఽమృతద్రవ తేనపరిష్వక్తంవరిభుతంవత్సేతియదామంత్రితంఽనవుం
సకేభావేక్తః - యదాహ్వనమిత్యధః దయాకృపాతస్యాత్తరంగాః
పరంపరాఇతితాత్పర్యాధః-తైశ్శిశిరఃశీతలఃఉత్సంగాఃసమీపదేశఃయే
షాంలేతధాధూతైః || ౩౯ || అంతస్సమీపఉత్సంగాభివేశ్యః అపాంగైఃనే

తామ్రైయద్వైష్ణవంబ్రాపిపూర్వవత్ క్తః యదవలోకనమిత్యథః •
తస్మాదాభాషణావలోకనలక్షణాదుభయస్మాత్ అహంవిశిష్యవిశేషతః
అధునావశలీపుణ్యవానస్త్రిభవామి॥ని॥పర్యాప్తిషేమపుణ్యేషు కుశలమి
త్యమరః॥ఇమేదేవాశ్చధన్యాః-హరౌభగవద్విషయేకింకధంవావిజ్ఞాప్యం
విజ్ఞాపనాకథంకర్తవ్యేత్యథః-అథకాతేస్త్రిష్టాన॥ని॥మజ్జితానంతరారం
భప్రశ్నకాతేస్త్రిష్టాన్వద్భూతధేత్యమరః-తస్యవిజ్ఞాప్యస్యాదిప్రకారః॥
ని॥ఆదిప్రకారేప్రథమేనదానేపరపూరుషవిశిభాసరః॥ఆదిశ్శతాము
చ్యుతాం * ఆజ్ఞుర్వాద్వితతేరుచ్చరణార్థాద్భావకర్తృణారిత్యాత్మనే
పదంబోట్ ॥ ౩౯ ॥ ఇతితి॥ కమలాసనోబ్రహ్మకమలాంలక్ష్మీంప్రతిభ్రతి
ద్ధంయావత్ప్రార్థయతేప్రార్థనాంకుర్యాత్ * యావత్పురానిపా

ధుచావిశిష్యకుశలీధన్యాశ్చదేవాఇమేవిజ్ఞాప్యంతుకథం
హరౌకిమధవాతస్యాదిరాదిశ్శతాం॥౩౯॥గ॥ఇతియావ
త్ప్రార్థయతే కమలాంకకమలాసనస్తావద్గోవిందవీవ
స్వయమిద్ధమనుజగృహే ॥౨౬॥ప॥ స్రష్టాసి తాతజగతో
స్యచరాచరస్య సంధారయస్యధముఖై శ్చతురోపివే
దాః । తేనాసిలోకదయితోదయితోమమావితద్భూతి

తయోలఁడితిలట్పత్రిత్యయః. తావద్గోవిందఃస్వయమేవకథంవత్సమా
ణప్రకారంఅనుజగృహేఅనుగ్రహంకృతవాః ॥౨౬॥ అనుగ్రహప్రకా
రమేవాహ॥ స్రష్టేతి॥ తాతేత్యామంత్రణంబోకవత్ప్రేమాతిశయేనే
తిబోధ్యం । యస్మాత్కారణాత్ చరంచాచరంచానయోస్సమాహారఃచ
రాచరింతస్యస్థావరజంగమాత్మకస్యేత్యథః- అస్యపరిదృశ్యమానస్య
జగతఃలోకస్య ॥ని॥ విష్టపంఘవనంజగదిత్యమరః॥స్రష్టాసిర్వాతాసిభవ
సి - చతురోపేదాః॥యుగ్యజ్ఞస్సామాధర్వణః అధముఖైఃసంధారయసి
వహసి- తేనకారణేనలోకానాంజనానాందయితఃప్రియఃఅసి- స్వగ్రాపవ
గఃసంపాదకశరీరనిర్వాణాదివిభావః-మమావితదయితఃప్రియఃఅసి - మ
దాజ్ఞారూపవేదధారణాదివిభావః-తత్తస్మాత్తైతవతంమనోరథంసంక
ల్పంసఫలయామిఅద్యైవసఫలంకరోమి * తత్కరోతితదాచక్షుతిసఫ

లశద్వాదస్వర్తమానేలట్-బ్రూహి॥౮౦॥కతీతి॥కతివిశ్వస్సజఃవిధాత్మాన
హవస్సజంనిమిత్తవానానం-కతివావిధిక్ - ఇతఃపరమితి శేషః-స్రక్ష్యో
మినిమాణంకరిష్యామి అధునాఽతిబ్రహ్మణఃస్వజామిసర్వాణాంకరోమి-
కాలస్యానాదిత్వాగనేకైబ్రహ్మణః పూర్వైభూమిః ఉత్తగ్రతా నేకే
భవిష్యంతిబ్రహ్మాండానా మానంత్యాదధురా అనేకమః ॥ లేతథాపీ
తిగౌవః - పరాఉత్కృష్టాయాభక్తిః మయ్యనురాగఃపరమా శాశ్వతాభ
మానాః-తథాభూలేభవతిత్వయావపే ననుకాచితః స్త్రీన్నపీబ్రహ్మణీ
త్యధః-కరుణాకృపానభవతినాస్తీర్త్యధః ॥౮౧॥ ఇతి॥ పరావహః
బ్రహ్మణ్యేవంప్రకారం ఇందిరాపతేఃపరమాధవస్యతాంతాద్భూతా గిరం
వాచంఅష్టభిరష్టసంఖ్యాకైఃకణైఃకోశైః - చతుర్ముఖత్వాత్తస్యా

హికఃసఫలయామిమనారథంతే ॥౮౦॥ ౪॥కత్వస్సజంవి
శ్వస్సజః కతివాస్రక్ష్యోమి కతిస్వజా మ్యధునా | భవతి
పరభక్తిశాలినిభవతివనమెక్వదితగ్రుణా ॥ ౮౧ ॥౫॥
ఇతిమధురాంగిరమిందిరాపతేఃపిబన్నష్టభిః కణైఃపి
తామహస్తాదాత్వికహర్ష సంభ్రమావలుప్తవక్త్రః కథం
చిదిదమాచచక్షే ॥౨౧॥ ప ॥ స్వప్సిన్నాదావపిహిస్స

ష్టకణత్వమిత్యాశయఃపిబక్ శృణ్వన్నితితాత్పర్యాధః - తదాత్వంత
తాగలః॥ ని॥తతాగలస్తుతదాత్వంస్యాదిత్యమరిః॥ తత్రభవతిత్యథేక
కాలవాచిత్యాత్ రఙ్మృత్యయః-ఏవంతా దాత్వికః యోహర్షః ఆనందః
తేనసంభ్రమణేనఆద రేణాచవలుప్తంఅదృష్టం అస్ఫుటమితియావత్ -
వక్తవ్యంకథనీయంయస్యసతథాభూతస్సక్ కథం॥ త్ కృత్రేణేదంవక్ష్య
మాణంఆచచక్షేజగాద॥౨౧॥ ఉక్తిప్రకారమేవాహ ॥ స్వప్సేతి ॥ స్వ
ప్సిన్నాపావస్థా॥ ని॥స్యాన్నిద్రాశయనంస్వాపస్సప్తస్సంపేత్యత్య
పీత్యమరిః-ఉన్నాదఃఉన్నాదావస్థా॥ని॥ఉన్నాదచ్చిత్తవిభ్రమత్యమరిః-
తాస్వప్సిన్నాదావపిక్తారా-హేనాథమిథ్యావితథా ॥ ని॥ మృషామి
థ్యాచవిత ధేత్యమరిః-వస్తునిపదార్థాకస్సజతఃసిమాణంకుర్వతిః -అ
మివలేవేదవాదః వేదోక్తయఃమనుజైరసిసంధార్మంతేననువీక్త కము

భేనాపీతిభావః - ద్రియం తేభిః-ఇయ తావ తావతాబ్జహే దాసింకింశ్రే
యఃప్రాపంప్రాప్తవానాసంనకిమపీత్యథః - హేస్వామిక్ అనయా
శిశిరయాశీతలయాతవదృష్ట్యాదర్శనేన॥౧॥దృష్టిజ్ఞానేన్ద్రియైర్వనత్యమ
రః-మగ్యంలేడపస్యస్యంతఇతిమంగళాఃఉపసర్పణీయాఇత్యథః॥మగి
సర్పణిఇతిధాతోఃమగరలచ్చుత్త్రయః-తేషాంమంగళంఉపసర్పణీయం
థామేతిశేషఃప్రాపంప్రాప్తవానాసం । యద్వామంగళానాంమంగ
ళంపరమంశుభమిత్యథః - కల్యాణేమంగళేభామేమంగళాన్వేతదూ
వికృతిహేమచంద్రః - ప్రాపం పూర్వవత్ ॥ ౪౨॥ అపిచేతి ॥ మనో
రథానాంఇచ్ఛానాం*నిర్ధారణేపప్తీ ॥ ౧ ॥ ఇచ్ఛాకాంతౌస్సృహేహః
త్పద్వాంఛాలిఘ్నానమనోరథ ఇత్యమరః - యః మనోరథఃముఖ్యసంకల్ప

జాతోనాథవస్తూనిమిథ్యాసంధార్యంతేననుచ మనుజైర
ప్రమీవేదవాదాః । పాప్రశేయః కిమహమియతా
ప్రాప మేవానయాతుస్వామిక్ దృష్ట్యాతవ శిశిరయా
మంగళంమంగళానాం ॥ ౪౨ ॥ అపిచ ॥ప॥ మనోరథా
నామపియో మనోరథ స్సుదుర్లభానామపియత్సుదుర్ల
భంతదేవలబ్ధంతవపాదసేవనంకదధఃనాన్యేవకదర్థ
నాన్యతః॥౪౩॥అపిచేతి॥శ్లో ॥ కేదేవాఃకేదనుజాఃకింజగ

ఇత్యభిప్రాయాధః - సోపిభలితఇతి పదద్వయస్యశేషః సుదులభా
యద్దులభంనా మనుపలభ్యమాన వస్తూనాం పూర్వవత్ తప్తీపం త
త్తథానిధం తవపాదసేవనం పాదసేవా - ఏవకారో భిన్నక్రమఃల
బ్ధమేవప్రాప్తమేవఅతః * ల్యభ్యాపేపంచమి - ఏతత్తవపాదసేవనంవి
హాయేష్యథః-అతిరిక్తప్రాథకనాసీతిశేషః- కదధఃనానికదధఃనాని
ద్విరుక్తాని - అలమలమితివనై స్సృహ్యతేషుద్యోతనామేతిబోధ్యం ।
అత్యంతకుత్సితప్రాథకనాన్యేవేత్యథః - అనన్వరభవత్పాదసేవనమ
పహాయనశ్వరాణామన్యేషాంకేషాంవాప్రాథకనాకుత్సితానభవతీతి
భావః॥౪౩॥అపిచేతి॥దేవాః ఇంద్రాదయః కేఇతి ప్రశ్నః మన్మాత్పభగ
నీపుత్రానభవంతీతిభావః । దనుజాఃకేఇప్రశ్నఃమత్సపత్నీయత్పుత్రతా

నభవంతీతిభావః ఇదంజగతిహంఅహం శిరసిజగద్ధృత్వానగచ్ఛామిఖల్వి
తిభావః అంతతోవసానెహంకః అహంవాకియతాహంస్థాస్యామిమమ
వాకింశాశ్వతమితిభావః ఇమంమదీయంవిమోహమజ్ఞానం పరిహృత్య
నివార్యపాలయ సంరక్షణం కురుదాసోస్తిదాసోస్తిఅత్యంతంభృత్యో
స్తీతితాత్పర్యాధఃః ద్విరుక్తిభక్త్యతిశయద్యోతనాధః॥౪౪॥ ఇతి॥ ఇ
తిత్తంకమలాయాలక్ష్యైర్గతటాక్షాణాం పాతః ప్రసరణంజేన భగవ
తోనారాయణస్య పరిగ్రహేణకెవలం భక్త్యితి స్వీకారేణచేత్యధః॥
తత్త్వంవాస్తవాధః॥ ప్రతిబుధ్యజ్ఞాత్వాపద్మసం భవేబ్రహ్మణిఉదాసీనే
తటస్థేనతీత్యధః॥ ప్రపంచవినపాంచాలికాదారుప్రతిమా ॥ని॥ పాంచా

దేవేదమంతఃకోహం॥ పరిహృత్యవిమోహమిమంపా
లయదాసోస్తిదాసోస్తి॥౪౪॥ ఇతికటాక్షపాలేనక
మలాయః పరిగ్రహేణభగవతః ప్రతిబుధ్యతతత్త్వము
దాసీనేపద్మసంభవే ప్రపంచపాంచాలికానటనసూత్ర
ధారః పరమపురుషస్సర్వపధీనయా మహామాయయాత
చ్ఛాదయన్ కలవ్య మస్యోప దిదేశ సత్యమేవ భవా
నాహకదధన్వాన్యేవ కదధన్వానీతిఅలమేవ హ్యగ్రత
స్థితిరస్తాక మవహితౌ గృహజేదమాదిత సర్వానమ
రా॥౨౦॥ప॥సంధానంకురుతాసురైర్లంఘితోమం

లికాపుత్రికాస్యా ద్వస్త్ర) దంతాదిభిః కృతేత్యమరః । తస్యాః నటనం
నతః నంతస్త్రి సూత్రధారః సూత్రధారసదృశః యథాభరతాచార్యః
సూత్రధారః ప్రతిమాం నతః యతి తథావాసుదేవః సూత్రధారస్థానీయ
స్సజగత్స్థాంచాలికాం నతః యతిసర్వస్యాపితదాయత్తత్వాదితిభావః
పరమపురుషః ఉత్తమపురుషోనారాయణః సర్వపధీనయా సర్వమాగ్
వ్యాపిన్యా మహామాయయా తమాచ్ఛాదయన్ ఆవృణ్యన్ అస్యబ్రహ్మ
ణికర్తవ్యంకార్యాంశముపదిదేశఉపదేశంకృతవాన్ । ఉపదేశప్రకార
మాహాభవాన్ కదధన్వాన్యేవకదధన్వానీతి సత్యమేవాహ అపదఃభవ
ద్యోగాన్నమధ్యమః అస్తాకమగ్రతస్థితః అలంబితం అవహితస్సగృహ
ణసర్వానఖిలానమరాదేవానాదిశాజ్ఞాపయిత్యుపదిష్టవానిత్యధః
౨౦॥కించ॥సంధానమితి ॥ ప్రథమతః ప్రథమం అసురైస్సహ సంధానం

సంధింకురుతసంధింకృత్వేనసర్వనిర్వాహంకరిష్యధేత్యధః | తతోనం
తరంసమేతాఃమిళితాః యూయం దేవాః లేఅసురాః అధవా యూయం
సమేతాస్సంతతియోజనా-మందరః తన్నామకముర్వీధరంపర్వతం | మం
థానంమంథనదండం || ౧ || వై శాఖమంధమంథానమంథానోమంధదండ
క ఇత్యుమరఃకృత్వాఽణః వేక్షిపతస్థాపనంకురుతఅధానంతరః తమద్రిం
వాసుకినాబధ్వావాసుకి సర్వేణవేష్టనంకృత్వా మంథతమంథనం కురుత
తతఃమంథనానంతరం యాసుధాయదమృతం సంపత్స్యతే ఉత్పన్నాభ
విష్యతి తామమృతమాస్వాద్యపీత్వా యూయం దేవా అమరతాం అమర
త్వం గమిష్యథ ప్రాప్తాభవిష్యథ-హియుష్మాకం శత్రవః అరయః అసురాః
అమరతామమరత్వం న గమిష్యంతీతి పురుషవ్యత్యాసే నాన్వయోబో

థానముర్వీధరం కృత్వా మందర మర్ణవెక్షిపత తేయా
యంసమేతాస్తతః | బధ్వావాసుకినాధమంథతతస్సంప
త్స్యతేయాసుధాతామాస్వాద్య గమిష్యథాప్యమరతాం
యూయం నవశ్యత్రవః || ౪౫ || గ | పరంతుభవితాత్రదుష్ప
రిహరః ప్రత్యూహః పరిహరిష్యతేవనప్రసాదాదేవదే
వదేవస్యతదద్య ప్రభృతి విశిష్టావలంబధ్వ మంబికారమ
ణం శరణమితి || ౨౯ || ప || జానామీహ ముమాకాంతం జానా
సిత్వంచమద్గిరా | జానంతికిమిమేమూథాస్తత్సమ్యగమ

ధ్యః || ౪౫ || వక్తవ్యముక్తావళప్రాప్తిప్రతిబంధకనివృత్త్యపాయము
పదిశతీత్యాహపరత్వీతి || అత్రాస్తికా కార్యేదుఃఖిన పరిహతుః శత్రు
క్యః దుష్పరిహరః దునికావారణ్యత్యధః - ప్రత్యూహః విఘ్నః || ౧ || వి
ఘ్నాంతరాయః ప్రత్యూహా ఇత్యుమరః - భవితాభవిష్యతి సవిఘ్నాదేవ
దేవస్య మహాదేవస్య ప్రసాదాదనుగ్రహ త్పరిహరిష్యతే నివారయిష్య
తఏవతత్తస్మాదద్య పృథ్వ్యై తత్త్వణమారభ్య అంబికారమణం అంబికా
యాః సావత్కార్యం పతిం || ౧ || మృడానీచండికాంబికేత్యుమరః | శర
ణం రక్షకం విశిష్య అధికమిత్యధః - అవలంబధ్వం ఇతీత్య ముపదిదేశేత్య
నైనాన్వయః || ౨౯ || జానామీతి || అహం ఉమాయాః సవత్తవధాన్యాః
కాంతం పతిం విజానామి తత్వతోవేద్మీత్యధః - మద్గిరా మమవాచా
త్వంచ జానాసి వెత్సిమదనుగ్రహ మహీమైతిభావః - మూఢాః అజ్ఞాః ని

ర్భాగ్యాభివా॥ని॥మూఢాల్పపటునిర్భాగ్యాభ్యుదయః ఇమేవాసుదే
వాదయఃజానంతి॥నవిదతీత్యథః॥తత్తస్మాత్సవ్యగనుశిష్యతాంశిష్య
తాంభావెలోట్॥౪౬॥ ఇతితి ॥ నిసాగ్రాంతాఅవధేర్నిరవధిః నిస్సీమే
త్యర్థః - తథాభూతాయాకరుణాకృపాతస్యాస్వముద్రః దేవతానాంబ్ర
హ్మదీనాందేశికఃగుర్గుపద్మనాభః వాసుదేవః ఇత్యేవంప్రకారంపరం
ఉపదేశంనిదేశంనిజఃరెభ్యోదేవభ్యోచితీర్యదత్వా స్వయంపద్మనాభః
హృదిమనసిఇందుమాడంచంద్రశేఖరంగాఢంనితాంతంచితయైకధ్యా
యైకసైకమలపీఠేపద్మసంభవే బ్రహ్మణి మిషతివశ్యఃసతి తిరోభూత్
అంతరధాత్॥౪౭॥అధేతి ॥ అథహర్షంతర్ధానానంతరంపితామహేబ్ర

హిష్యతాం॥౪౮॥ప ఇతిపరముపదేశంచెఱిగొదవతానాం
నిరవధికరుణాభిర్నిర్జరేభ్యోచితీర్యస్వయమపిహృదిగా
ఢంచితయన్నియమాడంమిషతికమలపీఠేపద్మనాభస్తి
రోభూత్॥౪౯॥అథయథోపదేశమందిరాపతెరాది
శ్యాదెష్టవ్యమంతహేతే పితామహే పూర్ణమనారథా
దివౌకసఃపురహారాధనకౌతూహలేనపునరాసేదురు
పత్యకాంపరమానంద మంధరామందరాద్రః ॥ ౩౦ ॥

ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజకులజలధికౌస్తుభశ్రీనీలకంఠదీక్షి
తేనవిరచితేనీలకంఠవిజయేచంపుకావ్యే

ద్వితీయాశ్వాసః .

హ్మణిఇందిరాపతేలక్ష్యైఃపతే ర్నారాయణస్యసంబంధిఅదెష్టవ్యం
వక్తవ్యంఅదేశంనిదేశంయథోపదేశముపదేశమనతిక్రమ్యేత్యర్థః ఆదిశ్య
అభిధాయనియోగంకృత్యేతిభావః అంతహేతే అంతర్ధికంకతేనతిపూ
ణఃసఫలఃమనారథః వాంఛాయోసాంతే తథాభూతా అతవీవానంద
మంధరాఃఆనందతుందిలాఃదివౌకసోదేవాః పురహరఃత్రిపురాంతకఃత
స్యారాధనంతస్త్రికౌతూహలేనకౌతూకేనపునఃమందరాద్రుపశ్యకా
మాసన్నభూమిమాసేదుఃఆయయః॥ ౩౦॥ *

ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజ జలధి చంద్రవెల్లాలమహాదేవసూరివిరచి
తాయాంనీలకంఠవిజయః వృతౌవిజయధానందసమాఖ్యాయాం

ద్వితీయాశ్వాస వివృతిః. సమాప్తాసీత్

శ్రీరస్తు.

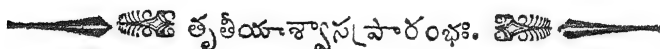

నీలకంఠవిజయే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయాశ్వాసప్రపారంభః.

అథ భగవదాజ్ఞా నిర్వతనాయ సంధి విప్పుర్వాసవః దూత్యంక
ర్తుంగురుంప్రాథమ్యామాసేత్యాహ||శ్లోకద్వయేన || ఉపాసీనాఇతి ||
నానానిధాఃయేవిధయఃమంత్రానుష్ఠానానితైర్వివిధైః అనేకప్రకారైః
ఉపచారైఃధ్యానావాహనాద్యుపచారైశ్చలోకానాంభవనానాం || ని ||
లోకస్తుభువనేజనభ్రత్యమరః | శరణేసాధుఃశరణ్యసంరక్షణధురీణభిర్య
థః-తంశశధరస్యచంద్రస్యయాకలానైవ ఉత్తంసోవతంసః యస్యస
తథాధూతంశిమఉపాసీనాః భజమానాః అమరాః ప్రకృతిఃస్వభావః ||
ని||ప్రకృతిఃపంచభూతేషుస్వభావేనచివాఽవ్యీతిహనార్థరత్నమాలాత

త్రైరస్తు.

ప|| ఉపాసీనానానావిధిభిరుపహరైశ్చవివిధై శ్చరణ్యం
లోకానాం శశధర కలాత్తంసమమరాః | మృషాసంధి
త్సంతఃప్రకృతికుటిలైర్దానవగజై ర్విరించస్యాదేశాద
వృణుతగురుందూత్యవిధయే||౧||ప||పరాయణంసంపరమ

యాకుటిలాఃవక్త్రాఃత్రైః దానవానాంగజైః మృషాపితథంసంధిత్సంతః
సంధాతు మిచ్ఛంత స్సంతః లోకేయయోస్సంధిస్తయోరుభయోరపిప్ర
యోజనందృష్టంప్రకృతేసంధినాం దేవానాం ఏకేషాంప్రయోజనేసత్య
పితరేషాందానవానాం తదభానాత్సంధేర్గపాతీకవైతథ్యమితి భావః
విరించస్యబ్రహ్మణః ||ని|| శతానందశ్చతథ్యత్విరించాజోవిరించనభ్రత్య
మరః|ఆదేశాన్నియోగాద్గురుంవాచస్మతందూతస్యకర్తృదూత్యం||౧||సాన్వి
త్సంధేశహరీదూతోదూత్యంతద్భావకర్తృణోరిత్యమరః| తస్యవిధయే
కరణాయఅవృణుతవృతవంతఃవృణోవరణే-భ్రత్యస్తాత్ కర్తరిజ్జే || ౧ ||
పరాయణమితి||పురోధాఃపురోహితః||ని||పురోధాస్తుపురోహితభ్రత్యమ

రఃభవాన్యతఃకారణాత్ప్రథమంఆదాముఖ్యమితివా॥ని॥ సూక్ష్మమధ్యాత్మమప్యాదౌప్రథానేప్రథమంత్రిప్విత్యమరః | నలస్యాకంపరముత్పృష్టంఅయనంనిలయఃగమ్యస్థానమితియావత్అథవాపరముత్పృష్టంఅయనంమాగః సన్యాగఃకృతియావత్ భవద్వారైవాస్యాకం సర్వకాగ్యసిద్ధిరితిభావః॥ని॥ అయనంనిలయేమాగేదక్షిణోదగ్గతారవేరితినానాధకరత్నమాలాఽయద్వాప్రాయణంసర్వత్రసంగః హితశత్రుభవఃభవానిత్యన్యవిశేషణం॥ని॥ సాకల్యాసంగవచనేపారాయణపరాయణిత్యమరః | మదీయసకలస్వమిత్యధోవాబోధ్యఃగురుఃఉపదేష్టాపిత్వా-నిమేకాదీనికర్త్యాణియఃకరోతియధావిధి | సంభావయతీచాన్నేనసవిప్రగురురుద్యతఇతిహేమచంద్రః | జనితాచోపనేతాచయస్తువిద్యాంప్రయచ్ఛతి | అన్నదాతాభయత్రాతా పంచైతెపితరస్త్వతాఇతిశాస్త్రాత్తస్యభత్పితృత్వమితిభావః సచివోమంత్రీ॥ని॥ మంత్రీధీసచివోమాత్యు

వ్భవాన్యతోగురుఃపురోదాస్సచివశ్చదైవతం | ఆతావ

యంతావదనన్యసాధనావృణీమహేత్వామవమేషికర్త

ణి ॥౨॥గ॥ ఇతిప్రాధికతోదేవైరిదమువాచవాఽస్సతిః

వైతావదభిధాతవ్యం ॥౧॥ నహికించిదవమనామకర్తా

త్యమరః | దైవతంఉపాగ్యదేవతాచక్రేయసగరజాలమేవత్వమస్యాకమితిభావః-అతఃకారణాద్వయంతావన్నవిద్యతెఅన్యచ్ఛవసతిరిక్తంసాధనంకార్యసాధకంయేషాం లేతథాఘాతాస్స తఃకృద్దతిరిక్తసహాయరహితాఇతియావత్త్వాంభంతమేవఅవమంఅథమం ॥ ని ॥ కేఫలాప్యావమాధమాఇత్యమరః|తస్మిన్కర్తృణ్యసిదూత్యరూపఇ భావః - వృణీమహేవృతవంతస్త్వ ॥ ౨ ॥ ఇతీతి ॥ ఇతిథ్థందేవైఃప్రాధికతఃయాచితఃవాఽస్సతిఃగురుః ఇదంచత్యమాణంచనండవాచ తస్కమితిచేదతతహ ॥ నేతి॥ఏతావదిదన్నాభిధాతవ్యంనవక్రవ్యమిత్యథః॥౧॥కతఇతిచేదతతహ॥నహితి॥ హియస్మాద్రాజానముపజీవతుంశీలంయేషాంలే రాజోపజీవినః రాజాయత్తజీవికాఇత్యథః - లేషాంఅవమనామఅథమమితిపసిద్ధం కించితరక్తనాస్తి తతోనాభిధాతవ్యమితి పూర్వేకాన్వయః

రాజాజ్ఞయాతే హం ఉత్తమ మధ్యమాధమ నిఖిలకర్తృకర్తృత్వసైవధ
మతాత్వాదితిభావః॥౨॥ రాజాభిమతకమణికతవ్యత్వేఉపపత్యంతర
మాహ ॥తదితి॥ రాజానఃభూపాయ తయస్త్వికర్తృరాజ్ఞఃఅయంరా
జకీయఃతత్సంబంధీతియావత్తథాభూతం పురుషం సైవకజనమితిసము
ధితాథఃనియుంజతేప్రవర్తయంతేతత్కర్తృత్వాన్విపారః తస్యసైవక
జనస్యకీర్తిదంయశఃప్రదంతత్కర్తృలభ్యంలభ్యన్నభవతీత్యర్థఃఅథవా
అల్పంలభ్యమితిఅనుదరాకన్యైతివన్నభః అల్పార్థకత్వం తథాచోక్తం॥
శ్లో ॥ తస్మాద్భక్త్యనుభావశ్చతదన్యత్వంతదల్పతా | అప్రాశస్త్యంవిరో
ధశ్చనన్యార్థాష్టత్పక్తిరితాఇతి | కతీనామేవతథావిధానాంలాభాదితిభా
వః॥౩॥పరమితి॥పరంతుతథాపీత్యర్థఃఅత్రసంధిఫలకదూశ్యవిషయేకిం
చిత్అల్పవివేత్తస్యంపర్యాలోచనీయం॥౩॥పర్యాలోచనంకతత్త్వచేద

స్తిరాజోపజీవినాం ॥౨॥ప ॥ తత్తస్యకీర్తిదంకమతద

లభ్యతదీప్సితం | రాజానఃపురుషంయత్రరాజకీయంని

యుంజతే ॥౩॥౫॥ పరంతుకించిదత్రవివేత్తవ్యం॥౩॥ప॥

అనాలోచ్యనిజాంశక్తిమదృష్ట్వాకార్యసాధతాం | ఔ

తఅహ॥అనాలోచ్యేతి॥మందాఃమూఢాః॥ని॥మందాల్పపటునిర్భాగ్యా
మందాస్యద్వౌత్తశారదావిత్యమరః | నిజాంస్వకీయాంశక్తింసామ
ధ్యేం॥ని॥కాసూసామధ్యాయోశ్చక్తిరిత్యమరః॥అనాలోచ్యాపర్యాలో
చ్యకార్యస్యసాధతాంతలస్పృశేత్వం అదృష్ట్వాఏవంవిధంకార్యం మద్వి
ధేనయేనకనచిత్కృతంమయాపీదంకర్తుంశక్యమశక్యం వేత్యననుసం
ధాయేతిభావః | కార్యసాధుతామితిపారైశ్చదంకార్యంసాధుసమీచీనం
స్వామినస్సుకరంమమవేత్యననుసంధాయేతిభావఃకార్యగౌరవమితిపా
రైశ్చదంకార్యంగురుమహత్ స్వామినః మమవాయశఃప్రదమిత్యననుసం
ధాయేతిభావఃఉత్సుకఃఇష్టాధోద్యుక్తః॥ని॥ఇష్టార్థోద్యుక్తఉత్సుకఇ
త్యమరః | తస్యభావః ఔత్సుక్యంతస్మాదభినివేశాదితియావత్అపగా
హంతేకార్యైతిశేషఃప్రచింతిత్యర్థః తలమధోదేశఃతదభివ్యాప్యాత
లమిత్యాత్మర్యాదాభినిధ్యైరిత్యనమానః పాతాళపర్యంతమితియావత్

మజ్జంతిమజ్జనంకుర్వంతిచపునరుద్ధితానభవంతీతిభావః॥౪॥అథవాపర్యా
లోచనేనమృగక్రూతేఆవయోస్సంధిరేవనభవిష్యంతీత్యాహ॥సంధిరితి॥
సంధిర్నామసంధానమితిప్రసిద్ధః ఆయంభవదుక్తః ఋజురవక్రఉపా
యఃసమాధానంఉభయోఃప్రాప్తవైరసమాధానమితిభావః॥౫॥ఉపా
యస్సాదుపాగతౌసమాధానధనస్త్రాయామితినానాథారత్నమాలా।
అథవాఉపాయఃకర్తృకార్యమితివాఽథః॥౬॥ఉపాయఃకర్తృచేష్టాచే
త్యమరః।సాధుష్యేనజ్జనేష్యేవ ఆయతతేప్రయతతేప్రవర్తత్యితి
యావత్॥౭॥సభ్యసజ్జనసాధవైత్యమరః।సతాపేవసంధేయత్వాదితి
భావః-అశఏవకామందకోపిసజ్జనానేవసంధేయనాహ॥శ్లో॥సత్యార్థ
ధామికానార్థభాతృసంఘాతవాఽబలీ।అనేకవిజయాయైవసంధే
యాస్సప్రపాధిఃవాఙ్మయక్తౌవసత్వాదీనాహ॥సత్యోనుపాలయాస
త్యంసంధితోనైతివిక్రియాం।ప్రాణాత్యయేష్యసంత్యక్తమర్యాదోనై

త్సుక్యాదవగాహంతేమందామజ్జంతిచాతలం॥౪॥౫॥

సంధినామఋజుపాయస్సాధుష్యే వాయుమాయ

తతేనపృథగ్జనేషు॥౪॥దూరేపునరుర్హంకారదూషి

త్యధర్మతామిత్యాదినా।పృథగ్జనేషునీచేషు॥౫॥వివణఃపామరోసీచః
ప్రాకృతశ్చపృథగ్జనభిత్తమరః।నాయతతేనప్రవర్తతేఅసతామసం
ధేయత్వాదితిభావఃఅసతోసంధేయనహకామందకః।బాలోవృద్ధౌ
దీఘరోగీతథాజ్ఞాతిఃపిష్యకృతః।భీరుకోభీరుకజనోలుబ్ధౌఽబుభుజనస్త
థా।ఽరక్తప్రకృతిశ్చైవవిషయేష్యసక్తిమాన్।అనేకచిత్తమంత్ర
శ్చదేవబ్రాహ్మణనిందకః।దేవోపహతకశ్చైవదేవచింతకఏవచ।దుర్భి
క్షవ్యసనీచైవబిలవ్యసనసంకులః।అదేశస్థౌబహురిపుర్యుక్తఃకాలేనయ
శ్చన।సత్యధర్మవ్యపేతశ్చవిచితఃపురుషోస్త్విమే।ఏభిస్సంధింనకుర్వీత
విగృహ్ణాయాత్తుకేవలం।ఏతేవిగృహ్యమాణాస్తుద్రువంయాంత్యచిరా
ద్యశమితి - దురహంకారఃదురహంకారభావఃతేనదూషితేషుదృష్టేషు
దానవేష్యసురేషుపునఃదూరేతద్విషయేసంధేయత్వాభావాత్తేషాం
సంధిర్నభవతీతిభావః॥౪॥సంధిర్నభవిష్యత్యేత్తేవోపపత్యంతరమా

హా || కించేతి || అమంసంధిలక్షణి అధః ప్రయోజనం దూతః సుదేశహ
రః || ౧ || స్యాత్సం దేశహారో దూత ఇత్యమరః | తస్య వాగ్యచనమేవముఖం
తస్యకాశతేన చాతుర్వేణ సాధనీయః సంపాదనీయః || ౨ || సంధిత్సురథ
మేధావీప్రాప్య యెద్దూతమంతికః | తస్మై ఖైవైవనిఖిలకార్యమాసాదయే
త్సుధీరితి శాస్త్రాదితిభావః || ౩ || దూతానాందశశనమవలోకనమపి తిస
హమానైవ్యసంమన్యమానైషు కథంఘటతేనజ్జతేనఘటతపవేతిభావః ||
౪ || అథదానవాదూతదశశనం నసహంత ఇతి కథంజ్ఞాతమితిచేదత్రాహ ||
శూన్యత ఇతి || వైశ్రవణేనకుబేరేణ || ౫ || కిన్నరశో వైశ్రవణ ఇత్యమరః |
ప్రహితః ప్రేషితః దూతః సం దేశహరః లంకాపతేః రావణస్య సదసీస
భాయాం నవ్యః తక్షణం సమాశ్రితః వినాశితః ఇతీతి శేషః శూన్యతే

తేమదానవేమ || ౫ || కించ || దూతవాఙ్ముఖకౌశలసాధని
యోయమర్థః || ౬ || కథం నామదూతదర్శనమప్యసహమా
నైమఘటతే || ౭ || శూన్యతపవహి || వైశ్రవణేన ప్రహితో
దూతస్సద్య ఏవ సమాపితస్సదసిలంకాపతేః || ౮ || అపిచ ||
౯ || ప్రవృత్తాస్సమరకర్తృణి భగ్నోన్యమాస్సర్వతోపి సం
ధిస్సంతేమారదశిశనాలబ్ధం కథంచిదపిలిప్సితం నతులబ్ధ

శ్రవణవిషయాక్రియతేః పురాఖలు రావణ స్త్రీలోక విజయావసరే
సర్వం విజత్య ఉదీచి దిశం గత్వాకుబేరనిధీనపహర్తుకామః ప్రతస్థేత
దాసీంతదీయప్రవృత్తమాత్రలాభేన వ రాష్ట్రత్యగ్వపురీమాపతదాకుబేరః
తేనస్సంధిత్సుః కించిద్గంధవసుం నామకిం నరం ప్రాహిణోత్ తదాగతం
శ్రుత్వా తదైవఘాతితవానిత్యైతిహాసికీ కథాత్రానుసంధేయా గ్రింధ
విస్తరభయాత్తత్సర్వమిహానలిఖ్యతే || ౧౩ || అస్మాభిస్సహతే సంధిన్నాభి
మన్యంత ఇత్యత్రయుక్తిమాహ || అపిచేతి || సమరకమణియుద్ధేప్రవృ
త్తాః వ్యావృతాః సర్వతః సర్వప్రకారైరిత్యర్థః భగ్నః శిధిలః ఉద్యమ
ఉద్యోగః యేషాంతేతథావిధాదూరదర్శినః వివక్షణాః || ౧౪ || దూరదర్శి
దీర్ఘదర్శిత్యమరః | అభీప్సితం ఇష్టమర్థం కథంచిత్రాభేదాపిలబ్ధం సం
పాదయితుం సంధిత్సంతే సంధాతుమిచ్ఛంతిలబ్ధం ప్రాప్తం నాశయితుం

నాపిసంధిత్వంతగ్రత్యన్వయః॥శ్లో॥ విగృహ్యసుచిరంకాలమలబ్ధ్యాన్రీయ
మాత్మవాన్|వినిర్గత్యతదాపశ్చల్లబ్ధురాజ్యంక్రమేణత్| సంధింకుర్వీ
తనిపుణఃనతులబ్ధనిసంక్షయేతివచనాదితిభావః॥ ౯ ॥ అస్మాభిస్సహతే
షాంసంధిత్యానుత్పాదేహేతువచగమయన్నాహ|పశ్యతేః॥ కేళికథాం
తరైషు క్రీడాప్రస్తావావసరై వ్వపి అభోగ్గతాః అసంపూర్ణానిగ్
తాఃయేషాం దానవానాంగిరఃవాచఃస్థానా ద్భహుకాలాదారభ్యప్రా
ప్తసింహాసనాచ్ఛాలయితుంస్థలయితుంపాతయితుమితివాచార్థః పునర
పిస్తానైతత్రైవేత్యర్థః|అభిషేక్తుం పట్టాభిషేకం కతుంజనా శక్తా
స్సమథాభవంతి | గచ్ఛేత్త్యుక్తేగంతవ్యంఆగచ్ఛేత్త్యుక్తేఆగంతవ్యంతి
పైత్యుక్తేస్థాతవ్యం ఉత్తిష్ఠేత్త్యుక్తే ఉత్థాతవ్యంఏవం సింహాసనాధిపతి

మపినాశయితుం ॥ ౯ ॥పశ్యతే॥౪॥ స్థానాచ్ఛాలయితుం
క్షణాత్పునరపిస్తానైభిషేక్తుంచవాశక్తాకేళికథాంతరే
వ్వపిభవంశ్యభోగ్గతాయద్గిరః | లేమీసర్వసునివృత్
తాదనుభవస్సంధాయకింధావతాభిక్షాధంశరితోఽఘ
నామఘవతాసంపాదయంతీప్సితం॥౫॥ అపిచ ॥౪॥ గౌ
రశ్వః కరిణప్రియో మణిగణా శృస్త్రాణి వస్త్రాణి వా

వ్వపితేషాంవాగ్గీవతీతిభావః-సర్వైప్రకారైఃసునివృత్తాః సుఖితాః
తేమీదనుభవః దానవాభిక్షాధంశండులలాభాధంభిక్షలాభాభి
ధాతోఃపచాద్యచిటాన్-పరితఃసర్వతఃధావతాఅటతా* ధావగతావి
త్యస్తాల్లటశ్వత్రాదేశః - మఘవతాదేవేంద్రణసంధాయసంధింకృత్వా
కిమీప్సితంకంపురుషాధంశంసంపాదయంతుప్రాపుయః* సంభావనా
యాంలూట్ ॥ ౫ ॥ సంఘటతాదూతేనఅవశ్యనేతవ్యశ్రేష్ఠవస్త్రభా
వాత్సర్వశూన్యస్సృతత్రగత్వా తాన్వశయితుం నశక్నోమీత్యాహ ॥
గావగతి॥యద్యస్తాతా-రణాగ్లాహాధనవః అశ్వాఃకరిణః గజాః స్త్రి
యఃసుందర్యఃమణీనాంరత్నానాంగణాఃసమూహఃశస్త్రాణివస్త్రాణివా
వీతాన్వేదయానివస్త్రానిప్రాభృతానికర్షంతిప్రాభృతయంతీఃతత్కరో
తీతిణిచిలిజీరూపంఏవంచ ప్రాభృతయేషు ఉపాయనానికరవాన్ ॥ ౬ ॥

ఘట్టాదిదేయంశుల్కప్రీ ప్రాభృతతుప్రదేశన మిశ్యమరః || నోఽ
 స్సాకంతానివస్తుని ఆక్రమ్య పరాక్రమ్యతైః దానవైరపహృతాన్యేవ-
 తత్రస్సాత్ అథవాతది కై నెతిసమస్తం పదంతైః ధేన్వాదిసస్తుభిరి కై న
 శూన్యేనకరేణిరి క్తతరయా అతివంధ్యయా వాచా దనుశేష్యరాకాదాన
 వెంద్రాకవశయితుంఅధీనాకకతుకమహంకథ-శక్తః సమథఃస్సాన్యం
 భవేయం అంతఃపర్యవసాన-సార్వవిభక్తికస్తసిః సంద్రఘ్నమపి తద్ద
 ర్శనంకతుకంవాకథంశక్తఃసమర్థస్యామిత్యనెనాన్వయః || అత్రకామం
 దకః||శ్లో||బలవద్విగృహతస్సకన్యపానన్యప్రతిక్రియః|ఆపన్నస్సంధిమన్వి
 ఛ్యేతుగ్రాన్వాఃకాలయాపనమిత్యక్వాప్|కపాలఉపసంహారస్సంతాన
 స్సంగతస్తథా|ఉపన్యాసఃప్రతీకారఃసంయోగఃపురుషాంతరః|అదృష్టన
 రఆదిష్టఃఆత్మామిషఉపగ్రహః|పరిగ్రహస్తథోచ్చిన్నతథాచపరదూ
 షణః|స్కంధోపాయనసంధిశ్చమోడశఃపరికీర్తితః|| తేషామేవవివరణం-

యాని ప్రాభృతయేవతా న్యపహృతా న్యాక్రమ్య తై
 రెవనః|తద్ర కై నకరేణిరి క్తతరయావాచాపి చాహంక
 థంశక్తస్సాన్యందనుశేష్యరాన్వశయితుంసంద్రఘ్నమప్యం

కపాలద్వయవత్సంధిఃకపాలఃపరికీర్తితః|సప్రదానాద్భవతీయఉపహార
 స్సఉచ్యతే|సంతానసంధిర్విజ్ఞేయావార్యాద్యశనపూర్వకః | సద్భిస్సంగ
 తసంధిస్తుమైత్రీపూర్వఉదాహృతః | భవ్యామేకార్థ సంసిద్ధిం సముద్దిశ్య
 క్రియేతయః|సఉపన్యాసకుశలైరుపన్యాసఉదాహృతః|పునరన్యః క్రియ
 తేసంధిః ప్రతీకారస్సఉచ్యతే | ఏకాథం సమ్యగ్దుష్టిశ్య యాత్రాయ
 త్రహిగచ్ఛతః | ససంహితప్రయాణస్తుసంయుక్తస్సంధిరుచ్యతే | ఆవ
 యోర్యోగముఖ్యాభ్యామేమోఢఃస్సాధ్యతామితి యస్మిన్పణశ్చక్రియ
 తేససంధిఃపురుషాంతరః|విజగీయఃపురఃకశ్చిద్దృశ్యతేనైవపూరుషః|సో
 దృష్టనరణ్యక్తుక్తస్సద్భిన్వితివిశారదైః|యత్రభూమ్యేకదేశేనపజేనరి
 పురూజితః|సంధియతేసంధివిద్భిరాదిష్టస్సంధిరుచ్యతే | ఆమిష్టిక్రియ
 తేచాత్మాతదామిషఉదాహృతః || క్రియతేప్రాణరక్షాధం సర్వదా
 నముపగ్రహః|కోశాంశేనావ కుశ్యేనసర్వకొశేనవాపునః| శేషప్రకృ

తిరతౌధంపరిక్రయఉదాహృతః | భువాసారవతీనాంచదానముచ్చి
న్నఉచ్యతే | ఏతత్సర్వత్వయా ఉపద్రవేణగృహీతమెవేతి పరదూషణ
సంధిః || కించ || పరిచ్చిన్నంఫలంయత్రసగంధఃసగంధేఽపియతే | సగం
ధోపనయనంప్రాహు స్సంధిఃసంధివిదోజనాః | ఇత్యాహకామండకః ||
తథాదసంధీనాం నిమిత్తస్య కస్యావ్యభావాద్ధానవై స్సహస్త్వాకంసం
ధిర్నఘటతఇతిభావః || ౧౦ || దేవగురౌసురాచార్యై ఇహీధ్యంయుక్తయస్సా
ధకబాధకప్రమాణోపన్యాసాః తైర్యుక్తంసహితం యథాతథాఉప
పాద్యనిరూపణంకృత్వాపిర్మతితూష్ణీం సూతేనతి * వ్యాజ్ఞురిభ్యోరమ
ఇతివిపూర్యస్యరమతేః పరస్మైపదిత్వాల్లటశ్చతాదేశః | సమస్తేషు
నిఖిలైషుదేవతేషుదేవేషునిబృందారకాదేవతాసీత్యమరః - విహస్తై
షువ్యాకులేషుసత్సు || ౧౧ || హస్తన్యాకులౌసమాపిత్యమరః - కృతముఖిఃకుశ

తతః || ౧౨ || గ || ఇతియుక్తియుక్తముపపాద్యనిరమతిదేవ
గురౌ || ౧౦ || X | విహస్తైషుసమస్తైషుదేవతేషుకృతము
శస్సవ్యయంతతముఖికించిదిదమాచచక్షే || ౧౧ || X || భగవ
స్తేవమైతద్యదభిహితంభవతా || ౧౨ || ప || నిస్సంఖ్యా
స్సురదుత్తరోత్తరబవతాగరానుధారాసుతేవాచా

లః || ౧౧ || వైజ్ఞానికశిశృషతముఖిఃకృతీకుశలశత్యమరః | శతముఖిఃఇంద్రకించిత్
స్వల్పంఇదంవచనమాచచక్షేజగద || ౧౧ || తదేవాహ || హేభగవత్భ
వతాయతే అస్తస్సర్వరూపముద్దిశ్య అభిహితం కధితంతదస్తృత్సర్వరూపం
ఏవంఏతద్రీతికంమత్స్వరూపానుసారైశ్చేవభవానుక్తవానితిభావః - అథ
వాభవతాత్వయాయద్వచనమభిహితం నిగదితం తద్వచనం ఏవంవిద్య
మానార్థకంవిద్యమానమేవాథకంభవానామేతిభావః || ౧౨ || ప్రకృ
తకార్యైప్రవతేయతుంబృహస్పతింస్తేతి || నిస్సంఖ్యేతి || నిష్క్రాంతా
స్సంఖ్యాయానిస్సంఖ్యాః * నిరాదయఃక్రాంతాద్యధేకపంచమ్యేన
మాసః - పర్యాప్తసంఖ్యారహితాద్యధ్యధేకః - ఏవంవిధాఉత్తరోత్తరము
పర్యుపరిచమతాగరాః విచ్ఛిత్తివిశేషాః యాసాంతాతినిలోజ్వలవస్తు
రితివత్త్రిపదబహుప్రీహిః తథావిధానులే తవవాచాంధారానుపరంప

రాసుతిస్రచ్చతాజగత్యఞ్చైతిసమానాధికరణసమాసః॥సి॥ జగతీభువనే
 త్వాయామితివిశ్వః- త్రిభువనానీత్యధః తాసాంలక్షణయాతత్త్వజనా
 నాంయో వాగ్గర్వః వాక్పృయుక్తోహంకారః వాగ్భివయ మేవకుశ
 లాఇత్యభిప్రాయః-అథవా వాచామహంకారః వయమేవరమణీయాఇ
 త్యభిమానఇతిభావఃతస్యసర్వంకషతీతిసర్వంకషం*సర్వకూలా భ్రకరీ
 షేమకషఇతిముమ్ - వాగ్గర్వసర్వస్వనాశకమితిభావః అక్షరమక్షరం -
 వృక్షంవృక్షంసించతీతివదీప్యాంధ్వర్భావః శ్రోతుంలాలయితుంబ
 హుమంతుంకించిత్ప్రతిసమాధాతుం సమాధానంకర్తుం అర్వాంచః
 జఘన్యాఇమేవయంకే కథంభూతాఇత్యధః దేవోయది స్వామిత్విత్య
 ధఃఃభవానీత్యభిప్రాయఃసప్రసిద్ధఃపరం వాచాం నిధిః నిదానంవాచాం

మక్షరమక్షరంత్రి జగతీవాగ్గర్వసర్వంకషం । శ్రోతుం
 లాలయితుం వ్రునః ప్రతిసమాధాతుంచ వాకించి దప్య
 ర్వాంచఃకల్పమేవయం యదిపరందేవస్సవాచాంనిధిః ॥
 ౭॥౫॥ పరంత్విదమేకమనుస్త్వారయామి । ఆదిష్టంయద
 ధ్యక్షతమేవనస్సమస్తానాంసంధానంకురుతాసురై రితిశా
 క్లఃధన్వనాపరమేష్ఠినేయదపిచతేనతుభ్యం ॥౧౩॥ ప ॥
 శ్లిష్టంయదత్రదుష్టంవానవిపేక్షుంక్షమామహే । సజానీ

ఖిరితిభావః॥౭॥పరమితి॥పరంతుతధాపిఇదంభగవదాదేశరూపంఏకం
 కేవలంఅనుస్త్వారయామినత్వాదిశామితిభావః * గతిమధీత్యాదినాఅణి
 కతుఃకర్తృత్వంస్త్వఆధ్యానఇతిధాతోణిఃచిరూపం॥ఆదిష్టమితి॥ సమ
 స్తానాంసర్వేషాంనోస్త్వకంఅధ్యత్వా ప్రత్యక్షమేవ అనురై స్సంధానం
 సంధిం కురతేతి శాక్లఃధన్వనా వాసుదేవేన పరమేష్ఠినే బ్రహ్మణేయ
 దాదిష్టంఅజ్ఞప్తంతేనపరమేష్ఠినాతుభ్యంభవతేచతతేఽవలమనుస్త్వార
 యామితిపూర్వణాన్వయః॥౧౩॥ఫలితమాహ॥ శిష్టమితి ॥ అత్రాస్యాం
 వెళాయాం యచ్ఛిష్టంయదనుష్ఠేయం యద్దుష్టం అననుష్ఠేయంతదను
 ష్ఠేయాననుష్ఠేయద్వయం వివేక్షుం భాగం కర్తుం-అథవా యచ్ఛిష్టం
 యత్సమీచీనం యదదుష్ట మసమీచీనం తత్సమీచీనా సమీచీనోభయంవి

వెత్తు సమ్యక్స్వత్తుమిత్యధః - దుష్టశిష్టశబ్దాభావెక్తాంతావితిహాద్యం ।
 నక్షమామహేసమధానభవావిత్యధః తత్ శిష్టదుష్ట ద్వయంక
 మన్సమానుదేవః జానాతి వెత్తినబ్రహ్మజానీతే అంతః అంతేత్వంభ
 వాజ్జానీషే వేత్సివయంతు కేవలమాజ్ఞాహరకాః కిమపినవిద్యుతిభా
 వః॥౮॥భగవాన్ గురుస్తువిదిత భావికార్యతయాతూష్ణీ భూతస్సకాయ
 యావిత్యాహ॥అనితరేతి ॥ అథఆత్మనఃస్వస్యఅనితరశరణత్వంరక్షకాం
 తరరాహిత్యందృఢముపపాదయి తానిరూపయితాదేవానాంభ త్రాణ
 స్వామినాఇంద్రేణప్రతిహతం స్తంభితం వచనంయస్య సతథా భూతః
 సురాణాంగురుఃఆత్మనఃస్వస్య ధియంబుద్ధిం ప్రకటయితుం ప్రకాశీక
 తుంప్రతస్తైప్రయయామిసమవప్రవిభ్యస్త్యతిష్ఠతేరాత్మనెవదంలిట్॥

తేనజానీతేత్వంజానీషేతదంతః॥౮॥ ఇతి ॥ ప ॥ అంత
 రశరణత్వమాత్మన స్తందృఢముపపాదయ తా తదేవభ
 త్రాణ ॥ ప్రతిహతవచనోగురుస్సురాణాం ప్రకటయి
 తుంధిమాత్మనఃప్రతస్తై ॥ ౯ ॥ ౫ ॥ సచగచ్ఛన్నేవ ప
 ధిసర్వకరణీయమవధారయామాస॥ ౧౪॥౬॥ అయంకా
 లోబుద్ధై రయమవసరంచాటు వచసామియం యుక్తావే

౯॥సత్తి॥ సగురుఃపధీమాగేగచ్ఛగ్గచనంకర్వన్నేనకరణీయంతత
 వ్యంసర్వంనిఖిలంఅవధారయామాసఅనుసందధేనశ్చికాయేతివాధః ॥
 ౧౪ ॥ అథపూర్వంఇంద్రప్రతిహతావదన్నపిగురుఃపశ్యదత్సాహ వా
 నైవశక్రకాచార్యంప్రాశేత్యాశయేనాహ॥అయమితి॥బుద్ధైః సీశాస్త్ర
 ప్రణయనోచితాయాఃధియః అయంకాలః వినియోగకా-భ్యర్థకః॥చా
 టువచసాంచాటూక్తీనాంఅమామజసగఃసవయస్వవిష్యాణాం పురతః
 తదనుపయోగాదితిభావః దిశిదిశిప్రతిదశంయశఃకీతికం సంఘటయితుం
 సంయోజయితుంఇయంవెళా అయంసమయః యుక్తాసముచితా ॥ ప్రె
 రకవాసుదేవాజ్ఞయా సంధై రపశ్యం భాషితేష్వన మమ నిమిత్తమాత్రేష్వ
 నాపియశస్సంపత్తిరితిభావః-నొస్తాకంచుహదుతర్కజ్ఞంపుణ్యం ఉపచే
 తుంసంపాదయితుం అయంకాలః అతిక్రాంతశిఘ్రః॥మూల్యః॥౭॥ మూ

త్యైహజావిధావక్ష్మ్యుత్తమరః-ఇత్యాదయఃక్రాంతాద్యైర్దైద్వితీయయై
తిసమాసః మత్ప్రియత్నరూపమూల్య మతిక్రస్య యశోరూప మహాప
దాథకలాభోభవతీతిభావః ఇతివ్యవస్థాన్ శిశిన్వక్రప్రాప్త గ్రథమం ఆ
ఖండలస్యేంద్ర స్యగురుః అసు రాణాః గురుంశుక్రాచార్యంప్రాపప్రా
ప్తవాక్తద్యైవసర్వంకార్యంసాధనియమితిమత్ప్రేతిభావః ॥ ౧౦ ॥
అథప్రాప్తంసురోచార్యంప్రత్యుత్థానాదిభిః సభాజయిత్వాతదా గమ
నంప్రశశంసేత్యాహ॥వాక్యత్రయేణ॥తతఃఇతి॥ తతఃఆగమ నానంతరంభా
గ్గవఃశుక్రఃఅతఃకేతలచింతితస్సచాసావుపనతఃప్రాప్తశ్చేతి సాంతాను
లిప్తవత్సమాసః- యద్వాఅతఃకేతమచింతితముపనతంఉపనతిర్యస్యత
థాభూతంతంగురుంశిష్యైస్సహఅగ్గమ్యప్రత్యుత్థానప్రత్యుద్గమనాది

శాదిశిదిశియశస్సంఘటయితం । అసావత్యఘోనస్సు
కృతమపచేతుంసుమహదిత్యవశ్యం ప్రాప ప్రాగనురగు
రుమాఖండలగురుః॥౧౦॥గ॥అథతమతర్కితోపనతమభి
గమ్యసహశిష్యైరభ్యర్చ్యవిధివ దఘ్నాదిభి స్సపర్యా
భి రాసయన్మహతిమణివిష్టరేభాగవత్స్వయమాసీనస్త
దనుజ్జయసవినయమిదమాచచక్షే॥ ౧౫॥గ ॥ అద్యమే

భిఃసంమాన్యేత్యధఃవిధివదఘ్నాంపూజాంఅహాతీత్యఘ్నః పూజో
పయోగిద్రవ్యాణిఃపాదాఘాఘ్యాంచెతియత్ప్రత్యయఃతపవఆదయో
యాసాంతాభిః ॥ ౧ ॥ వట్టుత్రిష్వఘ్నః మఘాథేపాద్యం పాదా
యవారిణీత్యమరః-సపర్యాఃపూజాః ॥౧॥ పూజానమస్యాపచితిస్సప
ర్యాచాహానా స్సమాభిషేకమరః - తాభిరభ్యవ్యక్త అభిపూజ్యసై
విత్ప్రేతి తాత్పర్యాధః మహత్కృత్తమే విష్టరేషీరే ॥ ౧ ॥ విష్టరోవిట
పె దగ్భయష్టిర్ల వీతాద్యమాసన మిత్యమరః - ఆసయ స్తుపవేతయేత
స్యగురోరనుజ్జయఅదేశేన స్వయంశుక్రః ఆసీనః ఉపవిశక్తానక్ సవిన
యంవినయఃనమ్రతా తేనసహవతేనంయథాతథా ఇదంవచనంఅవచ
క్షేజగాద॥౧౫ ॥అద్యైతి॥ అద్యైదాసీంమమమజీవితంప్రాణధారణంస
ఖలంఖలవత్ భవదాగమజనితపరమానందలాభాదితిభావః యద్వాఅన్య

ధాభవ దాగమనజఃశతనందవనస్యాదితిభావఃఅద్యేదానీంఅగ్నిషుతి
హవనీయాదిషువిధివద్యధాశాస్త్రంహుతంహోమాఃకృతః॥ శ్రు ॥ య
స్యాగ్ని హోత్ర మదర్శపూణమాస మనాగ్రయణ వతిధి వజితం
చాహుతమవైశ్వదేనమవిధినాహుతమాసప్రమాణ తస్యలోకా హి
నస్తీతి శ్రుత్యాభవాద్యశాతిధి పూజయేవ అగ్నిహోత్రాదే విధివద
నుష్టితత్వసంభవాదితిభావః-అతిథయః వైశ్వదేవాత్పూర్వం గృహమా
గతాః॥ ని॥ స్వాదావేశికఆగంతూరతిధిర్నాగ్రహగతభివ్యమరః - తేషు
అభ్యాగతాఃవైశ్వదేవకాలేనమాగతాః|తథాచోక్తం॥శ్లో॥అభ్యాగతస్స
విజ్ఞేయోవైశ్వదేవేయఆగతభి ॥ తేషుచఅద్యేదానీందత్తం ప్రతిపాది
తంచదాఅతిథ్యభ్యాగతపూజాకరణమహిమ్నైకదాచిదద్యభవాద్యశ
గ్యఅమలకభాత్తదంప్రాకృతంసాధకమభూదితిభావః- సరహస్యాః
గోప్యార్థక సహితాః - అథవా రహస్యం నామ సామ గానాం వెద

సశలంజీవిత మద్యహుతం విధివదగ్ని వ్యద్యదత్తమతిధి
వ్యభ్యాగతేషు అద్యాధీత మాగమేషు సరహస్యే వ్య
ద్యారాధితాగురవఃఅద్యభివోగృహశ్రమాః॥౧౬॥ కిం

విభాగఃతత్సహితాభివ్యధఃతథాభూతేషుఆగమాశ్వాస్త్రాగ్నిః॥ ని ॥ ఆగ
మస్తాగతేశాస్త్రాగ్నివిద్రుమేద్రు ప్రవాళయోరితి నానార్ధరత్నమాలా -
తేషుఅద్యేదానీంఅధీతంఅభ్యయనంకృతం॥ శ్లో॥ కృతంకర్తవ్యమఖిలం
వెద్యంతువిదితతదా । యదాసంపూజితో బ్రహ్మభగవాన్సృష్టావి
త్తమభివదనాదితిభావః-గురవఃపిత్రాద్యాః ॥ని ॥ గురుగీప్వతి పిత్రా
ద్యావిద్యమరః|అద్యేదానీమారాధితాఃసంతోషితాః॥శ్లో॥ నృత్యంతపి
తరస్సర్వే గాయంతి ప్రపితావహః । పితామహశ్చ గాయంతి శ్రోత్రి
యేగృహమాగతభిశాస్త్రాగ్నిదితిభావః । అద్యేదానీంగృహశ్వాస్త్రమా
శ్చేతద్వంద్యఃతథాచ-భవత్పూరధూళిలాభాదస్తాకంగృహః ఫలినఃఫల
వంతః॥శ్లో॥యన్మనీషివదాంభోజరజఃకణపవిత్రితతదేవభవనంనాచె
ద్భుకారస్తత్ర లుప్యతభి శాస్త్రాగ్నిదితిభావః - తథాఅన్యదాశ్రమాభగ
వత్పూజాలాభాత్ ॥ శ్లో ॥ నహ్యంమయానితీధానినదేవామృచ్ఛలామ

యాః తే ప్రచంఢ్యురకాలేవర్షచాదేవసాధవఇతి శాస్త్రాదివిభావః -
 ఫలినోబసూపురితభావః॥౧౬॥ అద్యేతి॥ యశ్యతః మనోరథాః ఇచ్ఛాః॥సి॥
 ఇచ్ఛాకాంకాస్త్యహేహతృద్వాంఛాలిఘ్నమనోరథఇత్యమరః - తైరను
 ల్లిఖితం అనుత్పేక్షితం అనివయ్యాకృతమితి యావత్ తపోభిః కృచ్ఛ్య
 చాం ద్రాయశాదిభిర్యవనవాప్యమనాప్తుమశక్యంగృహాన్ దారాశ్చై
 థంతేసుగచ్ఛంతఇతిగృహమేధినః । మేధ్రసుగమఇతిథాతోరచ్ఛ్రీత్య
 యస్తతఇతినిప్రీత్యయః-అథునాతేషాంగ్రహస్థానామితియావత్ - ఆశా
 నీసయం అపేక్షణీయం ఆజూర్వాచ్ఛాసే రిచ్ఛాథకాత్తవ్యత్తవ్యానీ
 యరఇత్యనియర్ప్రత్యయః-సోఽప్యర్థఃఏవంఏధమపిభగవతః స్వయమాగ
 మనంమయా అనాయాసేన అప్రయత్నేన । యసుప్రయత్నఇతిథాతో

బహునా॥౧౭॥ అద్యాయమన్వయః ప్రతిష్ఠితోభృగోయ
 దనుల్లిఖితంమనోరథైరనవాప్యం తపోభిరప్యాశాసనీ
 యగృహమేధినామాసాదితవ్యమనాయాసేన మయా
 స్వయమాగమనంభవతోధునేత్యుదాహరతి భార్గవేపు
 నరదమువాచవాచస్పతిః॥ ౧౭॥ ప॥ పుత్రాపుభౌత్రధమ
 జౌభృగురంగిరాశ్చఖ్యాతౌకులశమతాంనను పద్మయో
 నైతద్భాగవతస్య కులమాంగిరసః ప్రపన్నశ్చిత్రీయతేకి

ఘృణాశ్చ్రీత్యయః ఆసాదితంసంపాదితంతతా-రణాల్భృగోమహా
 ర్షైఃఅయమన్వయఃకుల౧౭॥ సుతతిగోత్రజననకులాన్యభిజనాన్వయా
 వ్యిత్తమరః-అద్యథదాసింప్రతిస్థాబహుమానోన్యసంజాతాప్రతిష్ఠితః* త
 స్యసంజాతంతారకాదిభ్యఇతజితీతచ్ఛ్రీత్యయః - అథవాప్రతిష్ఠితఃకర్మ
 ణీక్రొత్తీత్యంభాగవతేషుక్రొత్తదాహరణేఅభివదతిసతివాచస్పతిః గురుః
 పునరదంవచనంఉవాచఉక్తవానిత్యధః॥ ౧౭॥ అథవచనప్రకారమా
 హ॥పుత్రేతి॥యస్మిన్పద్మయోన్యైహ్మణః కులఅన్వయే గృహేవా
 ప్రధమజౌప్రథమౌత్పన్నౌభృగురంగిరాశ్చైత్యుభౌపుత్రాశమవతాం
 శమశాలినాం మునీనాం మధ్య ఇత్యధః ఖ్యాతౌ ప్రసిద్ధౌ - భాగవ
 స్యతత్కులంతమన్వయంతద్గృహమితిఆపన్నఃగతః అంగీరసః జీవఃఉభ

యోరేకవంశ్యత్వమితిభావః ఇహేదానీం సోదరస్యభ్రాతృ మేమసం
ప్రయోగే తద్గృహమితి సంప్రాప్తివిషయేఽపి త్రియతే కిమథం నిష్ప్ర
యః క్రీయతే భ్రాతృః పరస్పరాగమనం నాశ్చర్యమేతిభావః ॥ ౧౧ ॥
అ ॥ భవద్గుణాశ్రుత్వా ద్రష్టుమాగత ఇత్యాహ ॥ పిచేతి ॥ ఆశ్రమః
గాహాన్ధ్యంతస్య ఉచితాయేధమాః అగ్నిహోత్రాదయః తేషాం
పాలనం పరిరక్షణంత దేవవిధివ్యాసారః తస్మిన్ నిష్ఠాం పరాకాష్ఠాం అథ
వానిష్ఠాం నిర్వహణమిత్యర్థః ॥ నిష్ఠానిర్వహణసమే- నిష్ఠానిష్పత్తి నా
శాంతాః కాష్టోత్కృష్టాన్ధితాదశీతిచామరః శివేపరమేశ్వరేవిషయే నిత్యమ
నవరతమభియోగోభిధ్యానం ॥ నియోగస్సంనహనాపాయధ్యానసంగ
తియుక్తిస్త్విత్యమరః - రాజ్ఞాం ఘాపానాంతంత్రేషు ఇతి కథావ్యతాస్వ
పివిషయే ॥ నితంత్రం కుటుంబే కాశ్యే స్యాస్సిధాంతే చాత్తమాషధా ప్ర

మహాసోదరసంప్రయోగే ॥ ౧౧ ॥ అపిచ ॥ పనిష్ఠాశ్రమ
ధమే పాలనవిధానిత్యాభియోగం శివేకతుకం శక్తిమ
కతుకమన్యధయితుంతంత్రేషు రాజ్ఞామపి శ్రావంశ్రా
వసునుక్షణోపచిత మాప్రీత్యాహ మస్యాగతోయత్స
త్యంభవదీక్షణాయ హృదయేపత్రావయో స్యాషీణే ॥
౧౨ ॥ గ ॥ ఇత్యభిధానాగురురతిమతివాత్సల్యాదతిలా

ధానేతంతువాయేచశాస్త్రభేదేపరిచ్ఛదే శ్రుతిశాఖాంతరేహేతాడభ
యార్థప్రయోజనై ఇతికర్తవ్యతాయాంచేతిహేమచంద్రః - కతుకం ని
ర్వోధుం అకతుకం తాటస్థైర్నితూష్ణీవతికతుకం అన్యధయితుం స్వేచ్ఛ
యాప్రకారాంతరమనుసతుకంచ శక్తిం సామర్థ్యం ॥ ని ॥ కాసూసామ
ర్థ్యయో శ్శక్తిరిత్యమరః - శ్రావంశ్రావం ఆభీక్ష్యేణ ముత్ శ్రుత్వా
శ్రుత్వేత్యర్థః అనుక్షణం ప్రతిక్షణం ఉపచితయా అభివృద్ధయా ప్రీత్యా
ప్రేష్టాభవత ఈక్షణాయదశనాయ ఆగతః ఆయాతః అస్మి-యద్యదం
శః సత్యం ప్రాణికః తత్ర తదంతే ఆవయోః మమ తవ చైత్యభయో
ర్హృదయేమనసీసాకిణీద్రష్టణీః సాక్షాద్రష్టరిసంజ్ఞాయామితినిః ౧౨ ॥
ఇతితి ॥ ఇతిత్వం అభిధానానాభావనాగురుః బృహస్పతిః ॥ ని ॥ గురూ

గీష్వతిపితౄద్యావిత్వమరః-అతివాత్సల్యాత్ అతిప్రేమవశాత్ అతిలాల
నెనఅతిక్లాగునేనప్రోత్సాహనేనేతివాధః-అలంఠితమభిధాయ ఉక్త్వా
సామాజికాన్ సభాస్తారాన్ || ౧౧ || సభాసదస్సభాస్తారాస్సభ్యాసాన్
మాజికాశ్చ తత్తత్వమరః-విస్మజ్యబహిఃప్రేషయిత్వేత్యథః || యద్వా ||
విస్మజ్యవిహాయేత్యథః-తేనసహస్వయమన్యత్రగత్యేతిభావః-వివిక్తేవి
జనదేశే || ౧౨ || వివిక్తాపూతవిజనానిత్యమరః కవిసాగుక్తే || ౧౩ || ఉశనాభార్గ
వఃకవిరిత్యమరః-పుష్టఃఅనుయుక్తస్స ఉపపత్తియుక్తిఃగర్భేకుక్షాయ
స్యాంసాతయాయుక్తిసహితయేతియావత్-గిరావాచా ఇదంబుద్ధిస్తం
ఆగమనకారణంసమాగమననిమిత్తంఉదాజహరప్రోవాచేత్యథః-య
ద్వా-జ్ఞాపయామాసేత్యర్థః-ఉదాహిత్యుపసర్గద్వయపూర్వస్యహృదా

నేనేత్యభిధాయవిస్మజ్యసామాజికాన్ వివిక్తేపుష్టః కవి
నాసమాగమనకారణముదాజహరేదముపపత్తిగభా
యాగిరా || ౧౨ || ౧౩ || ఆవేదనీయంకిమఖిలవేదిమభవా
ద్యశేషు|| తథాహి || ౧౪ || ప || జానీషేజగదేవతావదభి
లంస్వప్నేంద్రజాలోపమంజానీషేహ్యధికారదుర్విలసి
తంసంసారమప్యావయోః | జానీషేభగవత్పరిగ్రహపరి
ణాహంసుపర్వస్వపి వ్యాహర్తవ్యమితోస్తీయత్తదపితే

తోరుపోద్ధూతాథాతాయాః || ౧౫ || ఉపోద్ధూతఉదాహరణత్యమరేణాభిధా
నాత్ || ౧౬ || ఆవేదనీయమితి || భవాద్యశేషు యుక్త్యత్సద్యశేషు అఖిలంప
త్తుంశీలంఘోసాం తేఽఖిలవేదినః తేషుఆవేదనీయంబోధనీయంకింసకిమ
పీత్యర్థః-భవాద్యశామాకారేణపరేంగితజ్ఞానత్వాదితిభావః || ౧౭ || అ || మ
మాఖిలవేదిత్వంకథమిచిదతతహ || జానీషేతి || అఖిలంసమస్తంజగద్భు
వనమేవస్వప్నశ్చ ఇంద్రజాలంచతే ఉభే ఉపమే ఉపమానేయస్య తత్త
థాధూతంజానీషేతావద్యేష్టి ఖిల్విత్యథః జగతోమిధ్యాత్వాత్తత్సా
మ్యమితిభావః-అతఏవయథాస్వప్నప్రపంచోయంమయిమాయా వినిర్మి
తఃతథాజాగ్రత్ప్రపంచాయంమయిమాయావినిమిత్తః || ఆలోకయం
తంజగదింద్రజాలమితిచక్రతిః || ఆవయోఃమమతవచేత్యుభయోః అధి
కారఃశత్రుక్షేత్రఉచ్ఛస్థాననీచస్థానప్రాప్తివశాత్ ప్రాణినాం శుభా

శుభాన్యతరఫలప్రదానసురాసురమంత్రాలోచన తత్తత్త్వోరోహిత్యక
రణరూపాధికారఃతస్యదుర్విలసితం - భావైక్తఃదుర్విలాసరూపంసంసార
రంసంస్మృతిమపిస్వప్నేంద్రజాలోపమంజానీషేజానాసిఖలు - సంసార
స్యస్వప్నసావ్యంవాసిష్ఠరామాయణైశ్చక్రం ॥ శ్లో ॥ దీర్ఘస్వప్నమి
మంవిద్ధిసంసారంరాఘవస్వయమితి ॥ సుపర్వసుదేవేష్వపిభగవతఃవా
సుదేవస్యపరిగ్రహఃస్వీకారస్తస్యపరిణాహఃబంధనమాధిక్యంవేత్త్యర్థః
ని॥పరిణాహోవిశాలతేత్యమరః-తమపిజానీషేజానాసి-ఇతః - ల్యబ్ధౌ
శేపంచమీపతద్విహాయేత్యథః యత్యదంశః వ్యాహతావ్యంవక్తవ్యః
అస్తినతాతేతత్తదంశఃమద్గిరం మమవాచం నాపేక్షతే నాకాంతతథ
త్యథః-మదభిధానమంతరైవబుద్ధివై భవేనవక్తవ్యంజానాసీతిభావః॥
౧౩॥అథతమేవచాతుర్యాతిశయవానిత్యభిప్రాప్యేణస్తౌతి॥యేనతి॥యే
నవేధసావిధినాఅద్రోహాతఃనద్రోహః అద్రోహాగతిసమాసేనఞఃపా)

నాపేక్షతేమద్గిరం ॥౧౩॥ అపిచ॥ ప ॥ యేనాదిత్యతవే
ధసాజనిమతామద్రోహతోజీవనంతేనైవ త్వయిదుర్ధి
యాందసుభువామాదిష్టమాచార్యకం॥ అస్మిక్కింకరణీ

గభావోధఃః * రక్షోహఃగమలఘ్నసందేహః ప్రయోజనమితి మహాభా
వ్యేఅసందేహపదస్యసందేహ ప్రాగభావాధాతాయా నిజీతత్వాత్
తత్సమాసోత్తరపంచమీస్థానికతసిప్రత్యయస్యచలుప్త ల్యబంతనిరూపి
తకర్తృత్వమథః-ఏవంచద్రోహ ప్రాగభావం పరిపాల్యేతిసముదితా
థః-జనిమతాంప్రాణినాంజీవప్రాణధాగణం ఆదిశ్యతనిధిశ్యతేత్య
థః - యథా౭ ద్రోహేణ త్వద్యతే తద్దేవప్రాణినాం జీవనంబ్ర
హ్మణానిధిశ్చిమితిభావః-తేనవిధినాత్వయిత్వస్వయదుర్ధియాందు
ర్బుద్ధినాం-పరద్రోహలోలుపత్వాదితిభావః-దసుభువాందానవానాం
ఆచార్యకమాచార్యత్వంఆదిష్టంనిర్దిష్టంద్రోహాధురంధరా సురగురుత్వ
మేవభవతః-అమిమాంసకైఃమాద్యజైఃమద్విధైఃఅర్థగమానేచావగర్భితే
అస్మిక్కింకరణీయంకింవాకర్తవ్యమీత్యర్థఃప్రాణిమాత్రస్యాహింసయా
జీవనంనిర్దిష్టంఅస్మాకంతుసాంసాప్రచురదానవాచార్యోవౌకుతోనిర్ది

ష్టమిత్రబ్రహ్మణంప్రతివిచారయితుమశక్యమితిభావః | త్వంతులనువర్తి
తుంలనునర్తుం-ఉభయవిధామాజ్ఞామితినెవఃతదపిలనువృత్తాపి ఆకాశవ
ద్వతి-తుంస్థాతుంశక్త్యయథాకాశఃతత్రతత్రవిద్యమానాపి తత్తత్కృ
తలెవరహితఃతథాత్వమపి తేషాంఆచార్యతయావిద్యమానాపితత్తత్కృ
తద్రోహఃదిసంబంధరహితఇతిభావః॥ యద్వా యేనజనిమతాంఉత్పత్తిశా
లినాంఅద్రోహతఃఃపంచమ్యాస్తైస్త్రిద్రోహమంతరేతిభావఃజీవనంత
యుఃపరిమితకాలవర్తనమిత్యర్థః॥ అథవాఅద్రోహతఃఃఇతరాభ్యోపిద్య
శ్యతఇతిప్రథమాస్తస్యః-క్రియావిశేషణమేతత్-తథాచఅద్రోహంయ
థాతథావతఃనమిత్యర్థః-ఏవంచేతరేషాం ద్రోహా యథానభవతి
తథాశరీరభరణంకతఃవ్యమితిభావః-తేనదుర్ధియాం దనుభువామాచా
ర్యకంపురహితత్వంద్రోహప్రచురాసురాచార్యత్వేన జీవనంభవతో
నిదిష్టమితిభావః-మీమాంసకై రితిభేదః విచారయిత్పరిత్యగః -

యమథః గహనేమీమాంసకై ర్నాదృశైః శక్తస్తస్వం

త్వనువర్తితుంతదపిఖల్వాకాశవద్వర్తితుం॥౧౮॥౧॥ త

మాదృశైఃమద్విదైఃఅర్థఃనివృత్తిః॥ని॥అర్థాభిధేయైరై వస్తుప్రయోజనని
వృత్తిస్విత్వమరః-తేనగహనేదుష్ప్రవేశేనవర్తితుమస్మిన్నశక్యమితిభా
వః-అస్మిన్నందిగ్ధవిషయైకింకరణీయం-వేధసంప్రతిత్వయాసర్వేషాంకిమ
థంతథానిర్దిష్టంమమతుకిమర్థమేవం నిదిష్టమితి ప్రప్టుమశ్యస్తాభిర్న
శక్యమితిభావః॥తగపీత్యత్రపదద్వయం తత్పూర్వోక్త భగవదాదేశద్వ
యమనువర్తితుమాకాశవద్వర్తితుమపిత్వంతుశక్తఃఖలు శిష్టపూర్వ
వత్క్షణేయంఃఅత్రకచిత్॥యేనేతియేన వేధసానిధినా జనిమతాంజీవ
నంనవిద్యతేద్రోహాపకారోయేభ్యఃఃసార్వభృత్కస్తస్యః-తతఃసా
ధుభ్యిత్వార్థఃఆదిశ్యతేతనై వత్వయిదుర్ధియాందుర్బుద్ధినాంఘాతుకానా
మిత్యర్థః-దనుభువాందానవానాంఆచార్యకంఆచార్యత్వంఆదెష్టత్వవి
త్యర్థః-ఆదిష్టంనిదిష్టం-దానవాదెష్టత్వస్యానితరసాధ్యత్వాత్త్వ
దాయత్రీకృతమితిభావః-అర్థేనయాచభయాగహనే అసాధ్యదానవా
నాందండైకసాధ్యత్వాదితిభావః అస్మిన్మాత్రేవిషయేమీమీమాంసకైఃవి

చికిత్సాపదైర్వాద్యజైఃకింకరవ్యంఅస్యదుచితానునయానవకాశఇత్యా
శయఃత్వంతుతద్దేవదానవసంబంధిబౌద్ధ్యంఅనవర్తితుఃస్వీకర్తుఃఆకాశ
వద్వర్ణితుమపిఅనురాచార్యత్వాద్దౌత్యప్రయుక్తస్యూనతారాహిత్యేన
గౌరవేణస్తాతుమపీత్యర్థఃశక్తస్సమర్థఃఅసితరసాధ్యదుష్టదానశిక్షకస్య
తవకిమసాధ్యమితిభావఇతివదంతి॥౧౮॥తతః తత్తస్మాద్దానవాచార్య
త్వాదిత్యర్థః కథంచితేకేనాపిప్రకారేణదేవానుభాషిజరదానవాన్
వీకికృత్యఆవాభ్యామేకాంతశీలాభ్యాఃపాసితవ్యంస్తానివ్య ఇతే వం ప్ర
కారేణాహంవక్తుంకామశ్చాచ్యసృసతధాభూతస్యక ఆగతోస్తి- దే
వాసురయోరైకమప్యమంతరాతదాచార్యయోరావయోరేకాంతేస్థి
తిరేవనభవివ్యతీతిభావః॥౨౦॥ఇతీతి॥గురుణాబృహస్పతినాభిష్టవిభిహిత

త్యధంచిదేకికృత్యదేవానురానేకాంతశీలాభ్యామాసిత
వ్యమితివక్తుకామోహమాగతోస్తి॥౨౦॥X॥ఇత్యభిహితౌ
గురువచనంయథార్థమేవతదాలోచయన్ కవిరిదమాబ
భాషే॥౨౧॥గ॥భగవన్నైవమైవైతత్॥౨౨॥ప॥జానా
మ్యేవయదాహపద్మనిలయోయచ్చాహ విశ్వంభరోయ
చ్చాస్తై హృదితేయధాకిల తదవ్యగ్రైవితికవ్యతే | క
న్ద్వంసంఘటనెసికొవిఘటనేస్త్యైశ్చవ్యశ్వాత్తసా

ఉక్తఃకవిశ్శుక్రస్తద్గురువచనంయథార్థమాలోచయన్విభావశున్నస్మిదం
బుద్ధిస్తమాబభాషేజగద॥౨౧॥ భగవన్నీతి ॥ హేభగవన్ ఏతత్ బుద్ధిస్తం
వీభవేవవత్క్యమాణమేవ॥౨౨॥తదేవాహ ॥ జానామీతి ॥ వేదానాంఋ
గాదీనాంనిలయఃస్తానం బ్రహ్మయద్వచనంఆహయాష్టాన్ ప్రశ్నశేషః
ఉవాచ- విశ్వంభరఃనారాయణశ్చయదాబ్రహ్మణం ప్రశ్నీతిశేషః - తె
తవహృదిమనసిచయత్ అస్తైవతత్తే-అగ్రకాలాంతరేషీయధాకిలయన
వాప్రకారణైత్యథఃవివర్ణివ్యతేభవివ్యతిత్సర్వజానమివేద్యై
వైత్యథఃసంఘటనేసంధానవిషయైత్వః కః విఘటనేసంఘటన విష
యైహమపికఃపదాథోన్మిభవామికార్యసామూన్యస్యాపిదేవాయత్త
త్వాదావయోరత్రకింస్వాతంత్యమితిభావః ఇహేదాసీంవాతేనవన

నత్పజైస్తుల్యంతృణవత్ * తేనతుల్యమితివతిః పరస్పరంతృణానీవేతియావ
త్ విశ్వాత్మనావిశ్వస్వరూపేణపరమేశ్వరేణ॥శ్చ॥ పురుషవేదగ్ంసగ్స్వ
మితిశ్రుతేఃఆకృప్యఆకర్షణంకృత్వాహతాదితిశేషః దేవాసురాః నచిరే
ణర్గుడితియోత్యుం తేసంఘటితాఃభవిష్యన్తి॥౧౫॥ తదితితదస్తుసంఘట
నచింతనంతివృత్తు-అహమిత్యస్యగమ్యమానత్వాదప్రయోగః- యథావా
యథాతథావా,యథాకథంచదిత్యర్థః దానవానసురాకసంముఖీకరిష్యా
మితతః దానవేభ్యఃభవంతంసంభావయిష్యామిబహుమానంప్రాపయి
ష్యామి - తతఃఅనంతరంయథామనోరథం యథాకమషభిధీయతాము
చ్యతామిత్యుపచ్ఛాద్యసంతోష్యబలెరసురరాజస్య సభామాప్తానం స
మానీయప్రాపయిత్వావివిధైరనేకప్రకారైరుపచారైఃఅహఃకైర్వాస

యోత్యుం తేనచిరేణచేహాత్మణవద్వాతేనదేవాసురాః॥

౧౫॥ ౫॥ తదస్తుయథాతథావాసంముఖీకరిష్యామిదా

నవాకసంభావయిష్యామివతతోభవంతం యథామనో

రథమభిధీయతామిత్యుపచ్ఛాద్యసమానీయ బలేస్సభాం

సభాజయివివిధోపచారైస్సల్లాపయామాన వాసవగు

రుం॥ ౨౩॥ ౫॥ భగవత్కదిష్ట్యాదృష్ట్యశ్చిరాత్॥౨౪॥౫॥

కిమాగమనకారణంకింకుశలీమేభ్రాతాపురందరస్సకింక

వగురుంసభాజయి౯ పూజాంకారిత్యి౯స౯ సల్లాపయామాసమిథః
వాసవగురు దానవయోభాషణంకారయామాసేత్యర్థః॥ ౫॥ సల్లాపో
భాషణంమిథిత్యమరః॥౨౩॥ *

అ॥ అథసల్లాపనప్రకారమేవాహవాక్యద్వయేన॥భగవన్నితి॥ హేభగ
వత్ హేబృహస్పతేచిరాద్భహుకాలస్యదృష్టఃఅవలోకితఃమయేతిశేషః
దిష్ట్యేత్యవ్యయంసంతోషోజాత్యభిప్రాయః॥ ౫॥ దిష్ట్యాసముపజో
షంచేత్యానందధాంతరేంతరైత్యమరః॥ ౨౪॥కిమితి॥ఆగమనస్యమన్ని
కటప్రాప్తేః కారణంనిమిత్తంకిమితి ప్రశ్నే - మేభ్రాతాసహోదరః
పురందరఇంద్రకింకుశలీక్షేమవాకసం కింకలోతికంచావ్యాపారమాచ
రతీత్యర్థః॥కిమావసతికస్త్రికదేశేవసతీత్యర్థః * ఉపాన్వధ్యాజ్యసతి

తివసతేరాధార్యకమత్వం - తస్యైంద్రస్యనామాపితదాపితదార
భ్యైత్యథః-నశృణుమహేనశృణుమః| ఇతీథంబలావసురరాజేఅనుయుం
జానెప్పచ్చతిసతిఅంగీరసోబృహస్పతిః సోత్పాసంసోపహసంయథాత
థాంగిరంవాచమాదదేస్వీచకార||ని||స్యాదాచ్ఛరితకంహససోత్పా
సస్సమనాక్తిస్తం|సోల్లంరనంతుసోత్పాసమిత్యమరః|| ౨౫ || దేయ
మితి || హేదానవరాజబలేయస్యపుంసః సదేవమత్యక్తుజంగస్వగ్
మత్యక్పాతాశలోకసహితం అఖిలంసమస్తంవిధ్యుడం బ్రహ్మాండమే
వదేయంయస్యప్రదేయద్రవ్యం-జగతాన్నిధిః|ఆధారభూతోభగవాన్ష
డ్లుణసంపన్నః|దేవః ప్రకాశమానః|సఃసరోజేక్షణః పుండరీకాక్షః పా
త్రందానపాత్రం-యస్యభాగవంభృగుగోత్రోత్పన్నః|భూతపతే రీశ్వ

రోతికిమావసతి|నామాపితస్యనశృణు మహేతదాప్రభృ
తీత్యనుయుంజానేబలౌసోత్పాసమాదదెగిరమాంగీర
సః||౨౫|| ప || దేయంయస్యసదేవమత్యక్తుజంగవిధ్యం
డమేవాఖిలం పాత్రంయస్య జగన్నిధిః సభగవాన్దే
వస్సరోజేక్షణః|శిష్యోభూతపతేరసాకులగురుర్యసోశ్రీ
నాభాగవంకీర్తిదానవరాజతస్యభవతః|కాసాంనపా
రెగిరాం || ౧౬ || X|| తదభిగమ్యాపిసుదూరమాలోక

రస్యశిష్యః|అసాపుశనాశ్శుక్రఃకులస్యగురువిద్యోపదెష్టా-తస్య తథావి
ధస్య-భవతః|తవకీర్తిర్యశః|కాసాంగిరాంవాచాంపారెపరభాగేన - అ
స్యైవేత్యథః-యస్మిన్కస్మిన్శ్రోత్రియబ్రాహ్మణేష్టు మావాహ్యక
స్తేచిత్రస్తేయస్మిన్కాలేయేన కేనచిచ్ఛికారేణ యత్కించిద్దత్తవ
తోపిమహాపుణ్యం|తాదృశయజ్ఞకాలేసాక్షాద్విష్ణవేపాత్రభూతాయవి
ధివన్నిఖిలం|బ్రహ్మాండస్తత్వవతః|తవపుణ్యంకియత్తవకీర్తిశ్రవణీయతీవక్త
వ్యమితిభావః||౧౬||తదితి||తత్తస్మాత్సుదూరం బహుదూరం అధిగమ్య
గత్యాపిపుణ్యంపుణ్యసంపాదకః|శ్లోకః|యశ్చయస్యగతథాభూతః || ని || ప
ద్యేయశనిచశ్లోకః|ఇత్యమరః-అవలోకయితవ్యః|ద్రష్టవ్యః|శ్లో|| సంతస్సదా
భిగంతవ్యాగతిశాస్త్రాదితిభావః|ఇతీత్రమాలోచ్యగతః|అయాతోస్మి||౨౬||

భ్రాతురితి || తేతవప్రాతురింద్రస్యవృత్తాంతమావేద యామివినివేద
యామి || ౨౭ || యస్యేతి || యస్య ఇంద్రస్య భూశ్చ భువశ్చ స్వశ్చ భూ
భువస్వః అవ్యయ మేతత్ సూచుః - స్వర్ భూమ్యంతరిక్షస్వ గః ఇతి
యాని భువనాని తేహం పరిబృథః ప్రభుః * ప్రభౌ పరిబృథ ఇతి నిపాతనా
త్సాధుః - పూర్వజః అగ్రజః స్వమేవ మహాన్నత ఇత్యర్థః వతః సైతిష్ట
సి - దుదాకం తాదుష్టాః తపీవ ధ్వాంతంతమః తస్య భానుస్సూర్యసవ్యశః స
భగవాన్ విష్ణు రేవ యస్య ఇంద్ర ఛాన్యనుజన్మా - వరజః శశ్యపపుత్రత్వాత్ ప్ర
యాణామితి భావః - య ఇంద్రః త్రిభిః కరణైః వాఙ్మనః కాయలక్షణైరు
పకరణైః దేవా నాం బ్రహ్మదీనామపి దేవంస్వామినంత్రీణి నేత్రాణి య
స్య సతథా భూతం పర మేశ్వరం శరణ్యం సంరక్షణనిపుణం సంప్రాప్తః అ

యితవ్యః పుణ్యశ్లోక ఇత్యాగతో స్తి || ౨౮ || గ || భ్రాతు
రపి తేవృత్తాంతమావేద యామి || ౨౯ || ప || యస్మై వం
భూభువస్వభువనపరిబృథౌ వతః సై పూర్వజి స్త్వం
దుదాకంత ధ్వాంతభానుస్సభవతి భగవానేవ యస్యా
నుజన్మా | సంప్రాప్తా యశ్శరణ్యం త్రిభిరపికరణైః దేవ
దేవంత్రినేత్రం పృష్ఠవ్యంతస్య కస్త్రీక కుశలమ కుశలంత
స్య జిహ్వాః కుతస్యాత్ || ౩౦ || గ || సయదైవసంగరరంగమా
రూఢో యోధుకామో వతస్థే || ౩౧ || గ || తదైవతమశ

భిగతః తస్యేంద్రస్య కస్త్రీక విషయే కుశం క్షేమం పృష్ఠవ్యం అనుయోక్త
వ్యం - సదా తస్య కుశలమేవైతి భావః - జిహ్వాః స్పృతః జయశీలస్య పితస్యేం
ద్రస్య అకుశలం కుతః కస్త్రాత్సాన్యదభవత్ - కదాచిదపితస్యా కుశలం నభ
వేదేవే భావః || అత్ర త్రినేత్ర ఇతి విశేషస్య లోచనత్రయత్వ ప్రతిపాదనే
న సంరక్షకాభిప్రాయగర్భత్వాత్ప్రకరం కులాలంకారః || సాభిప్ర
యే విశేష్యేతు భవేత్పరికరం కురః | చతుశ్శాంపురుషాధానాం దా
తాదేవశ్చతుర్భుజ ఇతి లక్షణాత్ || ౩౨ || స ఇతి || స ఇంద్రః యదాయ
త్స - తే సంగరం యుద్ధంత దేవరంగః రంగస్థానంత మారూఢః ఆధిరూఢ
స్స కయోద్ధంకామః ఇచ్ఛాయస్య సతథా భూతః అవతస్థే అస || ౩౩ || త

భవతీతిభావః॥౧౮॥ అ॥ బలైకులంఉదితౌదితకులమిత్యభిప్రాయేణస్తా
తి॥ప్రహ్లాదఇతి॥ భగవతః పద్మజసంపన్నస్యలక్ష్మీపతేః నారాయణస్య
తంత్రాణిసిద్ధాంతాఃపాంచరాత్రాదయఃతేషువిషయే ॥ ౧౯ ॥ తంత్రం
ప్రధానేసిద్ధాంతఇత్యమరః-ప్రహ్లాదఃపరమగురురాచార్యఃమహానితివా
ధాః॥౧౯॥గురుస్త్రిలింగ్యాంమహాతిదుజ్జరాలఘునోరపీతిహేమచంద్రః-
కమలభూఃబ్రహ్మవిరోచనం అధ్యాత్మవిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్యాయాః
నిధింశేచధింవ్యాతేనేచకారెత్యధః-తథోక్తం ఛాందోగ్యస్యాష్టమా
ధ్యాయే॥శ్రు॥సహితాంతహృదయవీచవిరోచనానురాజగమతేభ్యో
మ్యోతాముపనిషదంప్రోవాచేతి॥బాణఃబాణాస్త్వరఃపశుపతేఃపరమేశ్వ
రస్యపరిషదిసాధవఃపారిషదాః ॥సూ ॥ పరిషదౌఽన్యైత్యత్రపరిషదఇతి

తికథాంచెవోపివాదానవః॥౧౮॥ప॥ప్రహ్లాదఃపరమోగు
రుర్భగవతస్తంత్రేమలక్ష్మీపతేర్వ్యాతేనేచవిరోచనం
కమలభూరధ్యాత్మవిద్యానిధింబాణఃపారిషదాగ్రణేః
పశుపతేస్త్యంతుప్రవేకస్సతాంసిద్ధానామపియోగినా
మశృణవంనైవంకులం నిర్మలం ॥ ౧౯॥ ౧ ॥ తదత్రమ
హాకులప్రసూతస్య భవతో మహదనుశిష్టస్యకిమావేద
నీయ మనైవస్సవ్యయమేవ మహాభాగస్వరూపంపర్యా

యోగవిభాగాణోపి॥తేషామగ్రణీశ్చేష్ఠః॥శ్లో॥బాణరావణచండీతనందీ
భృంగీరిటస్తథేత్యాదిషు శివభక్తగణనాయాంతస్య ప్రథమగణితత్వాది
తిభావః॥త్వంతుసతాంసాధూనాంమధ్యేప్రవేకేఉత్తమః ॥౧౯॥ క్షీరేప్ర
ధానంప్రముఖప్రవేకానుత్తమోత్తమాభిత్వమరః సిద్ధానామణిమాది
సంపన్నానాంకులంయోగినాం యమనియమవతాం కులమపి వీచంభవ
తుంకలమవనిర్మలంనివర్తకం యథాతథానాశృణవంనశుశ్రువే - బ్ర
హ్మాండేభవతుంకలమేవసర్వోత్తమమితిభావః ॥౧౯॥ తదితి॥మహాభగ
వీచభాగఃసమజ్ఞాయస్యసఃతస్యసంబుద్ధిః హేమహాభాగ ॥ ౧౯ ॥ భగశ్శ్రీ
కామమాహాత్మ్యవీర్యయత్నారకీతిఃపిత్వమరః - తత్తస్మాదత్రేదా
నీం మహాకులప్రసూతస్య సద్వంశౌ త్వన్నస్య మహతా శుక్తేణ అనుశి

జ్ఞస్యశిక్షితస్యభవతఃఅనైర్నిరీతనై రావేదనీయంనివేదనీయం కింనకిమ
పీత్యథః- ఉచితజ్ఞత్వాదింగితజ్ఞత్వాచ్చ తవేతీభావః - భవాన్స్వయ
మేవకార్యస్య ప్రకృతేకతుః యోగ్యస్య స్వరూపంపర్యాలోచయతు
పరిభావనంకుర్విత్యథః ॥౩౦॥ దదతీతి॥ ద్రుహిణఃబ్రంహసచహరఃశి
వఃసచగోవిందోవిష్ణుఃసచతేపదాద్యాః ఏతత్ప్రభృతయఃదై త్యేమది
తిప్రత్రవిషయేవరంప్రాధికతాథః॥ని॥ దైవాదృతేవరశ్చేష్టేష్టేమక్షీ
దేమనాప్త్రియిత్యమరః-దదతిఽతరంతీత్యర్థః దత్వాదానంకృత్వాచ
తంవరంసద్యస్తక్షణవీచలన్యథయంతీన్యథాకుర్వంతీత్యర్థః-ఇతివఃయు
ష్మాకంస్ఫుటంప్రవృక్తమేవ॥ని॥స్ఫుటంప్రవృక్తముల్బణమిత్యవరః-కుం
భకణభస్తాసురాదిమతథాప్రసిద్ధత్వాదితిభావః - నియమతఃనియమే
నసాంసార్వవిభక్తికస్తసిః-ఆచర్యకతయేతితాత్పర్యాధః-దేవానింద్రాది

లోచయతు॥౩౦॥ప॥దదతిచవరందత్వాసద్యస్తమన్యథ

యంతిచద్రుహిణ హరగోవిందాద్యా దైత్యేష్వితి స్ఫు

టమేవవః । నచనియమతో దేవా సేవానుకంపితుమీశతే

యదసురవరాన్మమధ్యేమధ్యేసముద్గమయంతిచ ॥ ౩౦॥

ప॥అతోబ్రహ్మేశఃష్టానామపిశుద్ధచిదాత్మనాఽత్రచ

సైవఅనుకంపితుం అనుగ్రహీతుంనచేశతేసషధాన్ నభవంతీత్యథః -
యద్యస్తాతాగరణాత్మధ్యేమధ్యే క్వచితగ్రన్వచిత్సమయిత్యభ్యథః -
అసురవరాన్దానవశ్రేష్ఠాన్సముద్గమయంతి సమున్నతాన్ కుర్వంతీ
త్యథః-కదాచిత్తైషాండపచయఃభవతామపచయఃకదాచిగ్భవతాము
పచయస్తేషామపచయితినైర్వర్విడితమేవేతిభావః॥౩౦॥అతేకతి॥అతః
కాలభేదేనఉభయత్రపక్షపాతాపక్షపాతప్రదర్శనాదిత్యథఃశుద్ధాః
నిర్మలాఃచిత్బుద్ధిః యేషాంతేశుద్ధచితః ఏవంభూతాఃఆత్మానః స్వభా
వాఃఏషాంతేనిర్మలబుద్ధిస్వభావాఇతియావత్ - ఏవంభూతానాశపిబ్ర
హ్మేశవిష్ణునాంవపుఃశరీరంత్రాచార్యేత్యర్థఃఆనఖాగ్రభ్యః
నఖాగ్రమభివ్యాప్యేత్యర్థః * ఆక్షుర్యాదాభినిధ్యోరిత్యభయత్రసమా
సః-మాయయా ఇద్రజాలేన ప్రచరంమాయావయమితి ॥ ని॥స్యాన్యా

యాశాంబరీమాయాకారస్తుపాతిహారికభక్త్యమరః - ఇతిమన్యజానే -
 కదాచిత్ స్వీయాభవభాసంతే కదాచిత్పరకీయాభవభాసంతే - అతస్తై
 సాం-శృత్యమిత్థమిప్రత్యేతుమశక్యమితిభావః-పరమార్థస్తుశుద్ధచిన్ని
 ర్వికారేచైతన్యమాత్మావిగ్రహాయేషాంతేశుద్ధచిదాత్మానః॥ ౧ ॥ ఆ
 త్మాయతోష్ఠ్యతిర్బుద్ధి స్వభావోబ్రహ్మవష్టవేత్త్యమరః - తేషాంబ్ర
 హ్మేశవిష్ణు-నాంవపుఃఅమాడాదానఖాగ్రభ్యఃమాయామయంమన్యే
 మిథ్యాభూతంజానేనచ్చిదానందేక రూపత్వాత్తేషాం విగ్రహస్యతు
 చ్చత్వాదితిభావః॥౨౧॥తదితి॥తత్తస్మాత్పరేభ్యః౪త రేభ్యఃఅవకాశంఛి
 ద్రమప్రదాయాదత్వాయుష్మాసు తేషుభవత్సుచేత్యథః॥అన్యోన్యంపర
 స్పరంసమవేతేషుమైత్యాగ్రిమిశితేషుసత్సు॥ ౩౧॥యదితి॥యన్నిష్కాగ్రి

డాదానఖాగ్రభ్యోమన్యేమాయామయంవపుః ॥ ౨౧॥
 గ॥తదప్రదాయపరేభ్యోవకాశ మన్యోన్యసమ వేతేషు
 యుష్మాసు॥౩౧॥ ప॥యనైశ్చింత్యంయదౌద్ధత్యంయద్బ
 లంయాసుఖాసికా॥యద్యగౌయఃప్రతాపశ్చసర్వంతద
 నుచింత్యతాం॥౨౨॥ గ॥ ఆస్తామిదంఅవశ్యంహీవిగృహ్లా
 త్సుయుష్మాసుభవితవ్యంఅప్రకాశేనమయావాభార్గవే

తాచితాయేభ్యస్తైనిశ్చింతాః తేషాంభావఃనైశ్చింత్యంచితారాహి
 త్యమితియావత్॥ని॥స్యాచ్చింతాస్తృప్తిరాధ్యానమత్కంఠోతరలికేస
 మభివ్యమరః-యదౌద్ధత్యంయడత్సాహాయద్బలంయత్పరనిగ్రహసామ
 ధ్యంవతతే-యాసుఖాసికాయానాసుఖస్థిర్వతేత-యద్యగఃకితిః
 భవేత్-యఃప్రతాపఃకోశదండజులేజః॥ని॥సప్రతాపఃప్రభావశ్చయతై
 జఃకోశదండజమిత్యమరః-తత్సర్వమనుచింత్యతామను సంధీయతామిత్య
 థః॥మిశితానాంభవతామసాధ్యాభావాదవశ్యంమేళనంభవిత్యమితి
 భావః॥౨౨॥ఆస్తామిదంఏతత్తిష్ఠతు॥అ॥సంధాసాధకముక్త్యాగ్రహేవా
 ధకమాహ॥ అవశ్యమితి॥యుష్మాసు తేషుభవత్సుచేత్యథః॥విగృహ్లాత్సు
 యుద్ధంకుర్వత్సుసత్సుమయాభార్గవేణగురుణావాఅప్రకాశేనప్రకాశర
 హితేనభవితవ్యంస్థాతవ్యంగురుశుక్రయోరావయోకేవలసమిపవృత్తి

తేయ్యుద్ధప్రతిబంధకమహావృష్టిసంభవాదితిభావః తథాహోక్తం॥శ్లో॥గు
రుశుక్రాసమీపస్థాశుర్యాదేశాన్వవంజగదిః॥శ్లో॥యదాహనిజనైర్న
జతోయదాస్తమన్యోన్యశస్సురగరాయదిచార్థశుక్రాకర్మాణితత్రస
మయెనశుభానిశుర్యావైచారధరశశుస్సగలేచవిద్యాం॥౩౨॥ తథా
చేతి ॥ తథావదీవంచేత్యర్థః - ఆనయోః గురుశక్రయో రప్రకాశ
యోః మూఢయోస్సతోరీతియావత్ - సురైఃచేప్తేః అసురైఃదానప్తే
శ్చవాయుత్పేనమహాప్రయత్నేన నివర్త్యమానాః క్రియమాణాఅపి
కాఃక్రియాఃకెవాప్యాపారఃఫలవశ్యోగభవాస్సన్యభవేయః కాఅపి
క్రియానఫలంతిత్యర్థః ॥ తథాహోక్తం ॥ శ్లో ॥ గురుధాగవయో
మూఢ్యశుభంకించిన్మసిద్ధ్యశీశీ॥౩౩॥ ఆఖండలశ్రేష్ఠి॥ ఆఖండలస్యఇం

ణవా॥౩౨॥తథావదీవం॥నివర్త్యమానాయత్పేన॥వర్త
నురైశ్చవా । కాఃక్రియాఃఫలవంత్సన్యరావయోరప్ర
కాశయోః॥౩౩॥గ॥ఆఖండలస్యచుతిన్యాదృశీ॥౩౩॥ ప
స్తీయతామగ్రవైస్సగోదీయతామనుజేనవా । సహ
ధాభాతృభాగ్యేనస వృత నాప్రయోజనమిలి॥ ౩౪॥ గ॥
భోభోనకల కలానయచుమజ్జాసుధివిగ్రహ యోగ

ద్రస్యమతిబుద్ధిరన్యాదృశీ ప్రకారాంతరవశీత్యర్థః ॥ ౩౩ ॥ స్థీయ
తామితి॥అగ్రజైఃజ్యేష్ఠభాగ్యభిఅసురైఃస్తీయతాం - భావేలోటఉషి
తంస్యాదిశ్యర్థః స్వధాసహప్రకారైరిన్యర్థః॥గ్రాహ్యేష్టస్యకసిష్ట
స్యవాభాగ్యంశుభకమ॥౩౪॥భాగ్యంకమశుభాశుభపర్యవసరః - తేన
నాఅస్మాకంప్రయోజనంసంపృతం స ప్రాప్తం ఇష్టాభిజలశ్రేష్ఠ
స్వయఃఅసురాణాంస్వరాధిపత్యై ఇంద్రాగ్రజః స్వగమధిష్ఠితిప్ర
వాదస్సాన్యత్ ఉపేంద్రస్యాధిపత్యై ఇంద్రానజిన్యగవధిష్ఠితిప్ర
సిద్ధిస్సాన్యదుభయథాపిమమకీతి॥రన్వైవేతిభావః॥౩౪॥ అ । సంప్రతిసా
మాజికాద్రత్యా॥ భోభోఇతి॥భోభో - తింపాతః సంబోధనార్థకః ఆ
దరాద్విరుక్తిః॥సి॥అసంబోధనార్థకః॥స్యో పాన్యూగంగహేహేభోఇ
త్యమరఃసకలాఃశుస్తాః యాఃకలాః॥ద్యాతాసాంయెఆశయాః అభి

ప్రాయాఃయానిమర్త్యాశిగోప్యాన్తానిజానంతీతత్త్వాః - సంధిఃమై
త్యాగ్రీడభయోమేళనం - విగ్రహః ద్వేషేషాడభయోఃకలహః- తావేవ
యోగోజయసాధనోపాయా|| ని|| యోగస్సన్నహనోపాయధ్యానసం
గతియుక్తిష్విత్త్యమరః-తయోఃపారంగామినః పారదృశ్యానభితి యా
వత్-తథావిధాభవంతవీచ-నీతిపథేనీతిమాగే-స్థితానామిత్మస్య గవ్య
మానత్వాదప్రయోగః - అథేవప్రయోజనవిజయేప్రమాణంప్రమా
తారఃజ్ఞాతారభితియావత్ || ని || ప్రమాణంహేతుమర్యాదశాస్త్రేయ
త్ప్రమాణ్యష్విత్త్యమరః - సంధివిగ్రహాదిస్వరూపవిదాంభవతాంనీతి
మాగే-స్సమీచినభిత్త్యనుభవగోచరవేతిభావః|| ౩౪|| నైతి|| అత్తనస్స్వస్య
సచివఃతేనడక్తంకథితత్వేననీతావతాహేతునైవనాదరణీయం నాద
తేవ్యంఖలు-తదుక్తమప్యయుక్తంచేద్యేయమేవభవతీతిభావః - పరఃశ

పారగాభవంతవీచనీతిపథాథప్రమాణం|| ౩౪|| X|| నఖ
ల్వాత్తనస్సచివోక్తమిత్యేవాదరణీయం పరసచివోక్త
మితివాపరిహరణీయం ధీమతాంధీరేవసచివశ్శాసితేత్య
భిధాయవిరమతిగురౌ || ౩౫ || X || అవలోకితోబలినా
భాగేవస్సామాజికా నసుమోదయన్నిదమాచవత్కే ||

తుః||ని|| పరోరివపరమాత్మనోరితిశ్వః తస్యసచివః మంత్రితేనోక్తంగడి
మితివా-వీతేనైవహేతునేత్యథః||ని|| ఇతి హేతుప్రకరణ ప్రకారాది స
మాప్తిష్విత్త్యమరః-అపహరణీయంపరిత్యక్తవ్యంనభవతి - తదుక్తమపి
యుక్తంచేద్యోగ్యమేవభవతి || శ్లో|| యుక్తియుక్తంచోగ్రాహ్యంబా
లాదపిశుకాదవీతీన్యాయాదితిభావః ధీమతాం బుద్ధిశాలినాం ధీరేవసచి
వఃశాసితాశిక్షకః||ని|| మంత్రితేనచివోమాత్యభిత్త్యమరః- వివేకినంధీరేవ
అమాగ్తాన్నివతేయతినన్తాగేప్రవతేయతి- తతః బుద్ధిశాలినఃమం
త్యగ్రింతరాపేక్షానాస్తీతిభావః- ఇతిత్థంఅభిధాయదేవగురౌసురాచా
ర్యేవిరమతిత్వాస్థింభూతేనైతి|| ౩౫|| అవలోకితఇతి || బలినాదానవెంచే
జ్ఞాలోకితఃసాధిప్రాయందృష్టఃభాగేవః అసురగురుః ఇదంస్వబుద్ధిస్థం
పామాజికానభాసదః||ని|| సభాసదస్సభాస్తారాస్సభ్యాస్సామాజికా

శ్చతథత్యమరః అనుమోదయన్ అనుమానయన్ సన్నిదంస్వబుద్ధిస్థః
ఆవచక్షేజగాద॥౩౬॥యద్యపీతి ॥ అద్యేదానీంసుమనసోదేవాఃగతాః
శ్రియఃసంపదోయేషాంతేతథాధూతాః-దరిద్రాబ్రతియావత్-యద్యపి
అసౌతేషాందరిద్రసుమనసాంగురురుపదేష్టామంత్రీ-యద్యపినఃఅస్మా
కంసురైర్దేవేస్సంధాయస్సంధింకృత్వాసాధ్యంసంపాదనీయంనకించిత్
కించిదపినాస్తీత్యథః-అథాపిదవ్యఃస్వగ్వాసీమునీమననశీలీగురుః ఉ
దధింసముద్రంనిర్మధ్యసుథామమృతంలభ్యాప్తాపాప్యవయంమిశ్రిత్యాపా
స్యామఃపానంకరిష్యామఃఇతిరహసివీకాంతేయదాహాయద్యచనమువా
చతద్వచనంకించిత్పర్యాలోచ్యంపరిభావనీయం బహుషాక్తైష్విదమే
కంమమసారవద్యాతీతిభావః॥౨౫॥ఇతీతి॥ఇతీత్యంప్రకారంతద్వచనం శ్చ

౩౬॥ప॥యద్యప్యద్యగతశ్చీయస్సుమనసాయద్య ప్యసౌ
తద్గురుర్యద్యప్యస్తీఫలంనకించిదపినస్సంధాయసాధ్యం
సురైః!పర్యాలోచ్యమథాపికించిదుదధిం నిర్మధ్యలభ్యా
సుధాంపాస్యామోవయమిత్యసారహసిమాంయత్ప్ర
హదివ్యోమునిః॥౨౫॥ఇతి॥గ॥తచ్ఛ్రవ్యంతవీవ దానవాః
సంమోహితామాయ యావైష్ణవ్యానద్యవీవ సంమేని
రె॥౩౭॥ఆహుశ్చ॥ప॥సంధాస్యామశ్చమధనగిరా నిర్వ్య
శీకంసురైఃప్రాక్ త్తోభిష్యామోజలధి మమృతం తత్ర

ణ్వంతవీవ శ్రోతారవీవవైష్ణవ్యామాయయా - మాయాయాఃవిష్ణు
సంబంధితేష్వశ్లో ॥ దేవీహ్యేషాగుణవయీమమమాయాదురశ్యయేతి
గీతావచనంమానం - మోహితాః వంచితాస్సంతః ముగ్ధాకృతాస్సంతః
త్యథః-సద్యఃతతగ్-తదాదేశసమ్మనిరెసమ్మతించక్రుః ॥ ౩౭ ॥ ఆహు
శ్చైతి॥శమఃఅంతరింద్రియనిగ్రహః ధనంయస్య సతథాధూతః గురుఃత
స్యగీర్వాక్తయా నిష్కాగ్రీంత మశీకవప్రియమనృతం వాయస్మాత్తథా
ధూతంయథాతథా॥సి॥అశీక-త్వప్రియేనృతత్యమరః-సురైఃదేవైఃప్రా
క్ పూర్వంసంధాస్యామఃసంధింకరిష్యామః-జలధిఃసముద్రంతోభిష్యా
మఃమధిష్యామః-తత్రజలధౌలమృతం సుధాంలపాస్యామహేప్రాప్యా

మహాచంద్రావతరలాభానంతరంబిమిదేవాసాధవఃసజ్జనాఃస్మర్యది
భవేయ్యదీప్యధఃఃఉభయేతేవయంచెత్యుభయేపాస్యామఃపానంకరి
ష్యామఃఏవంసాధవఃనచేతానభవేయరదీప్యధఃఇయతావీతావతాకిం
విహతంకింఽగతంనకిషపీస్యధఃః * మానహింసాగత్యోనపుంసకేభావే
క్తిః-నఃఅస్తాకంబాహవఃభుజాఃకృకుత్రాగమకగతాః - తదానీం తేన
హృదయానభవేయ్యదీప్యదీప్యజబలతిరస్కృతాస్సంతఃఇదానీమహా
శ్రుతనామానోభవ్యంతీతిధావః॥౨౬॥తతఃఇతి॥తతోనంతరంసచివెనతి
మాత్యేనగురుణాసహసాధుసాధుశోభనంశోభనంఅదరాద్విరుక్తిః॥ని॥
మందరంరుచిరంచారుసుషమంసాధుశోభనమిత్యమరః-ఇతీతమనుమో
దమానాస్సంమాన్యమానాస్సంతః-ప్రథమతఃపూర్వంవాచస్పతిం సుర

లఫాస్యమహేచ॥పాస్యామచ్ఛాప్యథతదభయేయద్యమీ
సాధవస్యనైమచేతంవిహతమయతాచాహవఃక్వా
గమంనః॥౨౬॥గ ॥ తతస్సాధుసాధిత్వనుమోదమానా
స్సచివెనప్రస్థాప్యనాచస్తతిం ప్రథమతస్సంధాస్యంతః
ప్రతస్థిరేదానవాసద్యవీచమండరం ॥ ౩౮॥ గ॥పూణా
మనోరథశ్చగురుఃపునరుపావతమానఃసందదకమం
దరమేత్యశివధ్యాననిధూతకల్పషా శివాచనప్రతి
నశ్శివార్పితప్రాణాశివనామకీతనపనిత్రితముఖా

గురుప్రస్థాప్యప్రయాణంకారయిత్వేతియావత్-దానవాస్సంధాస్యం
తస్సంధింకరిత్యంతస్సంతః - సవ్యఃతత్కృతాదేవమందరమిదింప్రతి
ప్రతస్థిరేప్రయయురిత్యధః॥౨౮॥ పూణాతి ॥ పూణాఃసఫలాఃమ
నోరథాః కామాయస్యసతథాఘాతఃగురుశ్చఉపావతమానఃపునః
ప్రతినివృత్తస్సన్నిత్యధః- మందరమిదిమేత్యప్రాప్యశివఃపరమేశ్వరః
తస్యధ్యానంచితనంతేననిధూతానివినాశితానికల్పషాణిపాపానియే
షాంతేతథాఘాతైఃధ్యానప్రకారఃకైవల్యోపనిషది॥శ్రు ॥ ఉమాసహ
యంపరమేశ్వప్రభుత్రిలోచనంనీలకంఠంప్రశాంతమ్ । ధ్యాత్వాము
నిర్గచ్ఛతిఘాతయోనింసమస్తంసాక్షింతమసః పశస్తాదిత్యాదినాశు

యతే! ధ్యానేన పాపాన్నివృత్తిశ్చ నారదపరివ్రాజకోపనిషది॥ శ్రుతద
 భిధ్యానాద్యేజనాత్తత్వభావాద్భూయశ్చాంతే విశ్వమాయానివృత్తిః॥
 జ్ఞాత్వాదేవాముచ్యతేసర్వపాదైః తీజైః క్షైజైః జన్మమృత్యుప్రహాసరి
 త్యాదినాశ్రూయతే॥ శివస్యార్చనంప్రతంచేత్యుభాయేషాంస్తభితిశి
 వార్చనప్రతినః- శివార్చనప్రకారస్తుప్రథమాశ్వాసే వక్తవ్యోపిప్ర
 సంగాదత్రోచ్యతే! అదౌమృతికాలక్షణం॥ శ్లో॥ శ్వేతాలక్ష్మీప్రదానై
 వగౌరీరాజ్యప్రదాభవేత్! రక్తాయాశ్రియమాప్నోక్కుష్టావైరివినాశినీ
 తి॥ అథపూజకవ్యాపారశ్శివాగమే॥ శ్లో॥ శుభేష్వాప్రాతరుత్తాయశివం
 ధ్యాత్వాసమాహితః॥ గతోద్విచించిశం దేవిషం త్రవిష్ణుం త్రముత్తమం॥
 నమోగణేభ్యభిశ్చైవప్రజపన్నిశ్చలంతరః॥ శుద్ధప్రదేశసంభూతాం
 మృదమాదాయయత్నతః॥ యేపథామితిచాసియజపన్త్రముదీరితం॥
 సంశోధ్యచజలనాశుపిండికృత్వాశనైశ్శవైః॥ పవిత్రదేశేసంస్థాప్యతత
 స్నాయాద్విధానతః॥ నిత్యంనైమిత్రికంకృత్వావిధాయసకలంపుమాన్॥
 అంగస్యాసంతతఃపర్యాత్పంత్రైశ్చేతైస్సమాహితః॥ లలాటేతుశివః
 ప్రోక్షకంరెకుద్రస్సమీరితః॥ ఈశానోనాభిదేశేతుజాన్వోశ్శంకర
 ఏవచ! సర్వవ్యాపీగుల్ఫయోశ్చపాదయోస్తుసదాశివః॥ ఏవన్యాసంపు
 రాకృత్వాధ్యాయేదేవంమహేశ్వరంస్థితంకల్పతరోమూలేజ్ఞానము
 ద్రాలసత్కరం॥ పద్మానకసమాసీనంయోగపట్టవిరాజితం॥ మంగళా
 యతనందేవం మనోహరతరాకృతిం॥ ఉమయోపాసితం శ్రీమచ్ఛంధ్ర
 శేఖరముజ్జ్వలం॥ తతోధ్యాయేశ్వహస్రాణసహస్రకణ్తితీరయన్॥ ఏవం
 ధ్యాత్వాసుధీఃపర్యాత్పంచాష్టైకాదశాధవా॥ లింగానిషంత్రముచ్ఛా
 ర్యరుద్రేభ్యోయేదీవితీవ॥ మానస్తోకేతిస్ప్రోక్ష్యవారిణావాహనంచరె
 త్॥ ఓంనమఃప్రథమంబ్రూయాద్భగవత్త్యైశతోవదేత్॥ శివపత్యైత
 తోనెనవామేదేవిన్నియోజయేత్॥ యేషధివ్యాగతిపరస్మాదనాదిప్రక
 ల్పయేత్॥ హీరణ్యచాహవేషస్త్రంధూషణంశంభవేతతిః॥ ధృష్టవేచాత్త
 రీయంచక్షిరీకేభ్యోపవీతకం॥ గంధందద్వాన్నమశ్వేభ్యఃపుష్పంపార్య
 యమంత్రతః॥ నవశికపదంనెధూపంప్రదీపంచమలంపః॥ ఒఘ్నిశాయచనై

వేద్యంపశ్యాంయపణాపూగకం|ఆరాతికంచతేజోసివీతేరుచప్రద
 షీణం|నమస్త్యతినమస్కారః || అథవాన్యప్రకారేణపాథివాన్యావి
 ధీయతే|అథాతస్సంప్రవత్యామిశృణుబ్రహ్మకప్రయత్నతః | పూజావి
 ధిరహస్యంతుశంభునాకధితంపురా | త్రిపుండ్రతిలకంకృత్వాభస్మమృ
 చ్చందనైరపి|వ్యాఘ్రిచమోత్తరీయస్తుపూజాంశైవీంసమాచరేత్ |
 హరీమహేశ్వరశృంభఃశూలపాణిఃపినాకధృత్|మృదాహరణసంఘ
 ట్టప్రతిష్ఠాహ్వనమేవచ|న్నపనంపూజనంచైవక్షమాపణఃసజనః|ఓం
 కారాదైశ్చతుర్థ్యంత్రైర్నామభిస్తైరసుక్రమాత్ | కథవ్యాస్తత్త్రి
 యాస్సర్వాభక్త్యాపరమయానదా || అథధ్యానంప్రవత్యామిసర్వసిద్ధి
 ప్రదాయకం || ధ్యాయేన్నిత్యంమహేశ్వరజతగిరినిభంచారుచంద్రావ
 తంసంరత్నాకల్పజ్వలాంగం పరశుమ్మగవరాభీతిహస్తంప్రసన్నం|ప
 ద్మాసీనంసమంతా త్సుతమమరగజై ర్వాన్యఘ్రుకృత్తింవసానంవిశ్వా
 ద్యంవిశ్వవంద్యంనిఖిల భయహరంపంచవక్త్రం|త్రిణేత్రం | ధ్యాత్వా
 ప్రాణప్రతిష్ఠాంతుపూజాంకృత్వాసమాచరేత్ | పూర్వాధ్యాగ్నేయ
 పర్యంతంవామావలేనబుద్ధిమాన్ | అష్టమూర్త్యంతక్తైరష్టనామభి
 స్సాయమాచరేత్|పూజామావరణాఖ్యాంతు ప్రణవాద్యైర్నమోం
 తక్తైః|శర్వాయక్షితిరూపాయభవాయబలమూతయే | రుద్రాయవ
 హ్నిరూపాయతథోగ్రాయసమీరయత్ | వాయురూపాయభీమాయ
 తథాకాశస్వరూపిణే|మహాదేవాయసోమాయ ఈశానాయర్కమూ
 తయే||యజమానస్వరూపాయపశూనాంపతయేనమః|మధ్యేనదాశి
 వాయాధకథయైత్సర్వమూతయే | యద్వాప్రసాదబీజేనమూలమం
 త్రేణవాసుధీః|కుర్యాత్తుపాథివీంపూజామితక్తైశ్చిదుదీర్యతే | తతస్తు
 తర్పణంకార్యంనామ మస్త్రైఃపుథక్స్పృశక్ | శివంభవంతథాచోగ్రిం
 మృడంశంభుంతక్తైవచ|శశిశేఖరసంజ్ఞంచశంకరుచవిరూపకం | నవ
 మంవిశ్వరూంచదశమంచకపడినం | త్య్రింబకంతర్పయఃమితిప్రణవా
 ద్యైశ్చతర్పయేత్ | వీవంసంపూజ్యమతిమాన్ ఉపచారైఃక్షమాపయే

తే | ఇతి వచనాని శివరహస్యస్థాని | అథ రుద్రాక్షః రీతా || నికషే హేమలె
ఖాధాయస్యలెఖాప్రద్యశ్యతే | తదక్షముత్తమం విద్యాత్తద్ధార్యం శివపూ
జనై | అథ శివపూజావిధిః || సూత్రసంహితాయాం | స్నాత్వా శుద్ధేన మేదే
శేగోమయేనోపలెపితే | అసీనస్సర్వదా మానీనిశ్చలోధజ్జుఖస్సుధీః | వి
చిత్రమాసనం తత్ర నిధాయ బ్రహ్మవిత్తమాః | ఆగస్త్యేన చ శాస్త్రేణ
ప్రోక్తలక్షణలక్షితం | ఆదాయ శ్రద్ధయా విప్రాః శివలింగం సమాహి
తాః | తత్ర చావాహ్యదేవే శంప్రణవేన హృది స్థితం | అఘ్నం దత్వా ముని
శ్రేష్ఠతతః పూర్వోక్తమంత్రతః | పాద్యమాచమనంచైవ దత్వా పూర్వో
క్తమంత్రతః | స్నాపయిత్వా మహాదేవమాపోహిష్ఠాదిభిః | తథా పు
రుషసూక్తేన శ్రీమత్సంఛాక్షరేణ చ | పునరాచమనందత్వా ప్రతిష్ఠాప్యా
సనెహరం || దత్వా వస్త్రం మునిశ్రేష్ఠప్రణవేన సమాహితః | ఉపవీతం పు
నదక్షత్వా ధూషణాని చ సాదరం | గంధం పుష్పం తథా ధూపం దీపంచైవా
దరెణ తు | శ్రీమత్సంఛాక్షరేణైవ ప్రణవేన యుతేన చ | హవిర్నివేద్య దేవా
య పానీయేన సహా దరాత్ | పునరాచమనందత్వా తాంబూలంచాపదం
శకం | మాల్యం దత్వా సులెపంచ ప్రణమ్య భువి దండవిదితి || అదక్షమాపణ
ప్రకారః || అపరాధాక్షమస్వేశమశంకరసర్వదా | స్వరూపంతవవిజ్ఞా
తుం శక్యమేవ న సర్వదా | క్షుతవ్యం మహతా సర్వం నిషవద్భవతాఖిలు |
క్షమావిషయభూతోస్మి నాతః పరనివేదనం | అజ్ఞానాద్వాప్రమాదా
ద్వావై కల్యాణాధనస్య చ | యస్మాన్మనషతిరిక్తం వాతత్సర్వం క్షంతుమ
హంసి | బాలోహంబాలబుద్ధిశ్చ బాలచంద్రధరప్రభో | నాహంకిమపి
జానామి స్వతఃప్రీతో భవప్రభో | ప్రాయశ్చిత్తంచైదికానాం యాగా
నామపి కమణాః | శివస్మరణమేవేతి శ్రుతిరప్యస్తీతం కరేతి || ప్రకృత
మనుసరామః || శివార్చనస్వరూపం కించిదుత్వా కించిచ్ఛివస్వరూప
ముచ్యతే || దశశైవ వ్రతాన్యాహుః జాబాలశ్రుతిపారగాః | ప్రత్యక్ష
మ్యాంప్రయత్నేన కతకవ్యం న క్తభోజనం | కాలాప్తమ్యాంతు తత్త్వాజ్యం
భోజనం యత్నపూర్వకం | అపశ్యంసి తథూతాయాం కతకవ్యం నిశిభో
జనం | అసి తాయాంతు ధూతాయాంతన్నకార్యం ద్విజాతిభిః | ఏకాద

శ్యాంసితాయాంతు త్యాజ్యం భోజనమాస్తికైః | అసితాయాంతుభా
క్తవ్యం రాత్రా వేషప్రయత్నతః | శివలింగార్చనంకృత్యాస్పృశక్త్యా యత్న
పూజకం | నిశియత్నేన కతఃత్యంభోజనం సోమవాసరే | ఉపోష
ణాదినాన్యస్త్రిక్షదివ సేనియమోహ్యయం | పవణ్యపిదినే త్యాజ్యంభో
జనంసోమవాసరే | కిముతాన్యేషాదివ సేవ్వితిజాచాలచాదినః | ససో
మాసితభూతాయాసాద్రాపాతసమన్వితా | తస్యామృతోషణంకా
ర్యంనిశిజాగరణంతథా | భోజనీయఃప్రయత్నేనవైవోభక్తే పురస్సర
మితి రుద్రయామళవచనాని || శివే పరమేశ్వరే అర్పితాః సవర్పితాః
ప్రాణాయామైతథాఘాతాః | తథాక్తంశంకఃసహితోత్తరభాగః ||
శ్లో || లింగేప్రాణసమాధాయప్రాణేలింగంతుశాంభవం సశరీరేమనః
కృత్యానకించదపిచింతయేత్ | ఏతత్ప్రాణార్పణంప్రాక్తమితి || శివేతియ
న్నామతస్యకీర్తన ముచ్చారణంతేన పవిత్రతం పావితంముఖం స్వస్వ
వదనంయేషాం తేతథాఘాతాః | తథోక్తంకేదారఖండే || శ్లో || శివేతిద్వ్య

శివకథాపారాయణపరాయణాశివాహం భావభావి

తా శివాద్వైత వాచకౌవిదా భక్తుద్విగ్ధ తనూరు

క్షరంనామత్రాయతే మహతోభయాత్ | తస్మాచ్ఛివం చింతయతాం
స్తరతాంచద్విజోత్తమాః | కింపునర్భహునోక్తేనశివత్యక్షరద్వయం |
ఉచ్చారయంతి యేనిత్యంతే రుద్రానాత్రసంశయః | శివేతి ద్వ్యక్షర
న్నామయైరుదీరతముచ్చక్తైః | లేఢన్యాస్తేమహత్కానఃకృతకృత్యాస్త
దైవచేతి || శివవంహితాయాం || ఉచ్చారయంతియేమర్త్యా శ్శివనామా
మృతోపమం | జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోవాపినాస్తిజేషామఘం ధృవమితి |
లింగపురాణైః || హత్వాభిత్వాచభూతానిన్యాయతోఽన్యాయతోపి
వా | శివమేకంసకృత్సృత్యాసర్వపాపైః ప్రముచ్యతఇతి | శివస్యక
థాఃత్రిపురహననాదిప్రస్తావాః తాసాంపరాయణాః ముఖ్యాశ్రయాః
త్యర్థః || ని || అయనంనిలయేవత్కనీతినానార్థరత్నమాలా-యద్వా-శి
వకథానాంపరాయణేమపరాయణాజాగరూకాశత్యర్థః || శివోహం
శివోహమితిమయూరవ్య సకాదిత్వాత్సమాస. శివోహమితిభావః- అభి

ప్రాయః॥ ని॥ భావోభిప్రాయత్రయత్యమరః - తేనభావితాఃశోధి
తాత్పర్యార్థః - సంభావితాత్పర్యార్థః - అథవాశివాహం భావేశివా
హంభావమద్భావాఃతాత్పర్యాపిలాసిత్యథః॥జంభాచ్ఛవతే॥కతఃరి
క్తః॥ఇతరానుపపద్యతానపిశివాహంభావేద్భావః॥తేనమయద్వా
శివాహంభావస్యశివః॥కవలహమిలిద్భావే॥వాతాః భావయంతఇత్య
థః॥విగ్రహేకమణిపద్మబోధ్యా॥సంభావహమిలిద్భావే॥ధారాతి
స్యంతఇతిభావః॥భస్మః॥పిదగాసలిప్రాసితమాయురూ॥లూమినియేషాం
తేతథాభూతాః - భస్మచ్ఛిన్నత్వాచ్ఛస్తృశాయత్వాచ్ఛేతిభావః॥ద్వి
తైవద్వైత్వం॥స్వాధేకత్వాత్ప్రకాశం॥నదేవ్యమద్వైత్వం॥కథోనమాసః
శివాద్వైత్వం॥శివస్యాద్వైత్వీయమిత్త్యథః॥సన్యనాదకథః॥॥వ్యక్త
వాగ్వాచకావ్యుతేర్భావే॥ఘోషప్రత్యయః - తస్మిన్కలించిదాకిబు
ధా॥ని॥విద్వాత్పల్లీపల్లీసృక్తుధిః॥కొపదోబుధత్వమరః - త
థాభూతాత్ త్య్రీపయవాశ్చితే॥ప్రంధ్రాశ్చేతి॥శకపాధికవాదిత్వా

హాభసితత్రిపుండ్రమండిత పంచాష్టాదిస్తాన మనోహ

రాప్రాలంబిజటాజూటవలయావలంబితశకునికులనా

త్సమాసః - తతః॥భసితేనత్రిపుండ్రాభితిత్వమరః - రేఖాత్రయస
ముదాయగిప్రండ్రశబ్దేనవివక్షితః॥ని॥పుండ్రం॥కెత్తుతిలకభేదక్రిమ్య
తిముక్తయోరితినానాథ-రత్నసూలా-వైశిషిత్వాభూమితానియాని
పంచాష్టాదిస్తానానితైమనోహరా॥వశః॥నియానిభాభూతా॥అ
త్రత్రిపుండ్రశబ్దస్యశాకపాధికవాదిత్వాచాత్రయణితద్ధితాథేకత్యాది
నాసమాహారసమాసే॥అకారంతోత్తరపదల్పేనద్విగోరితీకాత్రై
పుండ్రీతిస్యాత్ - అతవవర్గిగోలుగనపశ్యత్ప్రత్య్రీపయవావిద్యా-
త్రివిద్యాతామధితేత్రైవిద్యః॥నక్షత్రోనిద్యాఅధితే॥ఇత్యవప్రశ్నయః
తద్ధితాథేకత్యాదినాసమాసః॥అతవవభావ్యకారః॥అ॥అ॥ప్రశ్న
యస్యలుగభావఇత్యాహ॥భస్మధారణప్రకారః - భస్మధారణస్థా
నానిచ-శంకరసహితాయామునిభా॥శ్లో॥ధ్యాయేచ్ఛివంజలా
ధ్యక్షంబమాపస్సర్వమిత్యపి॥శంకరః॥భస్మసితథాశ్రమశ్చం॥చాతురే॥

తుం భస్మ స్నానంతతః కుర్యాజ్జన్మకమన్వివృత్తయే - అగ్నిరిత్యాదిభి
మన్తైస్సద్యోజాతాదిమంత్రతః । సర్వాంగోద్ధూళనం కుర్యాదా
పాద తలమస్తకం । ధర్మనాత్పర్వ పాపానాం భాసనాత్పరమాత్మనః
భస్మైతిగీయతేస్థవేదాంతేష్వాగమేషు । త్రిపుండ్రంధారయేత్ప
శ్చాద్భస్మనాసజలనచ । శ్రీమత్పంచాక్షరీజ్ఞేవమంత్రైరేభిష్టదానన
లలాటేభగవాన్ బ్రహ్మహృదయేహవ్యవాహనః । నాభాస్కందోగళే
పూషాబాహుమూలేతుదక్షిణే । రుద్రాదిత్యాస్తధామధ్యేమణిబంధే
శచీపతిః । నామనోవామభాగేతుమధ్యచైవప్రసంజనః । వాసవోమణి
బంధేతుపృథ్వదేశేహరస్స్వయం । శిరస్యాత్మామహాదేవఃపరమాత్మేతి
విశ్రుతః । త్రిపుండ్రధారణంకృత్వేత్యాదినాప్రదశితాని ॥ ప్రాలంబి
న్యోగిరంబమానాయాజటాఃమూలాపరపర్యాచూః-న్యగోధాదివృక్షై
మశాఖాధోభాగజోలారజ్జువల్లంబమానాః॥ ౧ ॥ ఆత్యుత్కృష్టామాశ్ర

దశకునావేదిత సంహితశాంభవప్రసాదాత్ శుద్ధాధ్వ
వతిన్వోవిజ్ఞానకలమానివశునాసీరముఖాన్ బహిర్ము
ఖాన్॥ ౩౯॥ ప॥ ఆఖ్యాయేనిఖిలంవృత్తమాశ్రయంచవిరోధి

యఃకోట్యోమూలెలగ్నకచేజపైత్యమరః-తాసాంజూటాః సంఘాతాః
తేషాంయేవలయాః మండలానితానవలంబితాఆశ్రితాః - కలకరిక్తః-
యేశకునాఃపక్షిణసైషాంనినాదాఃధ్వనయవివశకునానిభావిశుభసూచ
కోపశ్రుత్యాదీని - తైరావేదితాఃపరిజ్ఞాపితాఃకాంభవాః శంభుసంబంధి
నఃప్రసాదానిసుగ్రహాయేషాం తేతథాఘాతాన్ - శుద్ధానాంసతా
మధ్వానోమాగాన్సైషువతితుంశీలంయేషాంతేతథాఘాతాన్విజ్ఞా
నానిశిల్పానిశాస్త్రాణిసాగరానిధయః॥ ౧ ॥ విజ్ఞానంశిల్పశాస్త్రయోరి
త్యమరః- విజ్ఞానకలమానితిపారేవిజ్ఞానస్యధ్యానాదిలక్షణస్యకలమాః
శాలయాః-తాత్పర్యతాత్పర్యధాన్ - తాన్ శునాసీరముఖాన్ ఇంద్రాదీన్
బహిర్ముఖాదేవాః॥ ౧॥ బహిర్ముఖాఃక్రతుభుజిత్యమరః - తాన్
సందదశాదృష్టవాన్॥ ౩౯॥ అ॥ అశగురుమన్దరంప్రాప్య కీలకృతవానితి
చేదతతహః॥ ఆఖ్యాయేతి॥ సబృహస్పతిఃఅఖిలసమస్తంవృత్తంనిష్పన్నా

ధంవిరోధినాం ప్రతిపంధినామాశయం అభిప్రాయంచ ఆఖ్యాయడ
క్వాఆదితేయాదేవాః*కృదికారాదక్తినత్తజీవంతాదచితశబ్దాల్ (స్త్రీ)
భ్యోఽగతిథక్ ప్రత్యయః-తాదైతేయాదానవాన్ । పూర్వవత్థక్
ప్రత్యయః - త్రేస్సహసంధాతుంసంధింకతున్ (సమనీనహత్సంనాహ
యామాసేత్యథః॥౨౭॥౨॥బృహస్పతిప్రస్తానానంతరందానవాఃకింకృ
తవంతశ్చతచెదతఆహతశ్చతి॥ తతోబృహస్పతిప్రస్తానానంతరం - మహతా
అధికైనబలేన - మూలభృత్యసుహృచ్చే)ణీవిద్వదాటవికాఖ్యపక్షిధస్తై
స్యేనెత్యథః॥౩॥స్తౌల్యసామధ్యమైస్యేమబలంనాకాకసీరిణోరిశ్యమ
రః - మహతాసంనాహేనప్రయత్నేన-మహతావధానేనవికాశ్యే
ణవసంధాతుంసంధింకతున్, ఆగతాఆయాతాఃసర్వేపిదానవాఃఅసురా

నాం, ఆదితేయాన్సదైతేయైఃసంధాతుంసమనీనహత్
౨౭॥౫॥తతోమహతాబలేనమహతాసంనాహేన మహ
తాచావధానేనసంధాతుమాగతాస్సర్వేపిదానవాఃప్ర
కృతికుటిలాఅపిపరిణతతపోవిశేషేణ పరిక్షీణకల్మషత
యాదుదశశాన్ మధ్యాహ్నా భాస్కరానివదురాస
దాన్యుగాంతపావకానివనిసంభణీయాన్ విశ్వస్స
జగవపునగి పునదశశానీయాన్ పూణన్ సుధాకరాని

ప్రకృతిఃస్వభావః॥౩॥ ప్రకృతిఃపంచధూతేమస్వభావేనచివాఽఽప్యేతినా
నాథమాలా-తయాకుటిలావక్రాఅపి-పరిణతానిపరిపక్వాని - ఫలాభి
ముఖానీతియావత్యాసితపాంసిలేషాంపిషేశేణఅభివృక్తా॥ ౩ ॥ విశే
షోవయవేవృక్తావిచినానాథమాలాఅథవావిశేషోతతయః - తేనపరి
క్షీణానివినష్టానికల్మషాణికాలుష్యాణియేషాజాషాంభావస్తతాయా
దుదశర్కాన్దుఃఖేనద్రష్టుంశక్త్యానిత్యథః*ఈషద్దుస్సుమకృచ్ఛా కృ
చ్ఛార్ద్రేమఖలితిఖల్పిత్యయః - అతఏవమధ్యాహ్నాఅహ్నామధ్యభాగః
తస్మిన్సమయేయేభాస్కరాః తానివస్తితాన్దురాసదాన్దురధిగ
మాన్యుగాంతేయేగ్నయః తానివస్తితాన్ విసంభయితుం - విశ్వస్తి
తుంయోగ్యాః : సంభణీయాః తథాధూతాన్ విశ్వస్సజః నవప్రతే

పక్షివర్ణతాన్ || ని || విధాతావిశ్వస్వద్విధిరిత్యమరః- పునఃపునఃద్రష్టుం
యోగ్యః దశనీయః తథాధూతాన్ పూణానుధాకరాన్ పూణాన్
చంద్రానివస్థితాన్ గీర్వాణాన్ సంలక్ష్యద్వష్టాదుర్విశం కితానిదుగభ్య
వసా యాన్ సంత్యజ్యత్యక్త్వాతను యాత్మకాననుచరాన్ ప్రతిషిధ్య నిరు
ధ్యల్యత్రస్థాప్యేతిభావః శస్త్రాణి పరిహృత్యవిస్మయ్య నిమన్తేన ద్వేషా
దిలక్షణమలరహితేనమనసాఅపశంకరణేన ఉపలక్షితానిరంతరమనవ
కాశం యథాపరిరేభిరేతలిలింగురిత్యథః || ౪౦ || సంక్రందనఇతి || సంక్రం
దనః ఇంద్రః యథాన్యాయః - న్యాయః సంప్రదాయః తమనతిక్రమ్యేత్య
థః - దానవైస్సమాగమ్యమిత్యుపురోధసంపురోహితం భాగవం
శుక్రం అభివంద్యనమస్కృత్వాచస్తతి నాగురుణా అనుమతః కృతస

వసంలక్ష్మగీర్వాణాన్ సంత్యజ్యదువిశం కితాని ప్రతిషి
ధ్యాను యాత్మకాన్ పరిహృత్య శస్త్రాణి నిమన్తేనమన
సానిరంతరం పరిరేభిరే || ౪౦ || ౫ || సంక్రందనోపియథా
న్యాయం సమాగమ్య దానవైరభివంద్యుపురోధ సంభార్గ
వమనుమతౌ వాచస్తతినా కిరన్నివసుధారసంకించిదిద
మాచచక్షే || ౪౦ || ప || సాఫల్యతపసామిదం సుమహతాం
సాఫల్యమన్యైమిదం సాఫల్యం పితౄ రాశిషామిదమిదం సా

మృతిస్సన్నిత్యథః - సుధారసం అమృతగసంకిరణా కిరన్నివ - కించిదిదం
వచనం ఆదదక్షే ఆచక్షా || ౪౦ || అ || అథానురాన్ ప్రతిభండ్రః కిమాఖ్యాత
వానితిచేదత ఆహ || సాఫల్యమితి || శ్రీమాన్యః కాశ్యపవితాతపాదోస్తద్గు
రుః తస్య యచ్చరణస్థానంతస్యోచితైరహేః పితౄనమోజ్యేష్ఠఇతిన్యా
యాదితిభావః - జ్యాయోభిరగ్రజైః || ని || వర్షీయాన్ దశమిజ్యాయాన్ పూ
ర్వజస్త్యగ్రజోగ్రజిత్యమరః - విరోచనముఖైః విరోచనాదిభిః భ్రాతృభి
స్సోదరైః అహమింద్రః వాశ్సల్యస్యప్రేష్టుః పాత్రీకృతః భాజనీకృతఇతియ
తే తదిదం సుమహతా మత్యగ్రకానాం శపసాం ఆస్తదనుష్ఠితకృచ్ఛాం
ద్రదాయణాదీనాం సాఫల్యం సహ త్వం ఫలమితియావత్ ఇదమన్యైం సహ
స్రం ఖ్యాతమపీతి శేషః పితౄణాం కాశ్యపస్యయా ఆశిషః శుభివాచః అభిలా

పావా||ని||అశీరుగగదంష్ట్రాయాంశుభవాగభిలాషయోరితినానార్దమా
లా||ని||అశీహీతాశంసాహదంష్ట్రయోరిత్యమరిశ్చ ఇదంసాఫల్యం ఇ
దమస్య ఆయుషః జీవితకాలస్య||ని|| ఆయుజ్జీవితకాలోనాజీవాతుజ్జీ
వనౌషధమిత్యమరిః-సాఫల్యంసఫలమితీయావత్||శ్లో|| ఏతిజీవంతమా
నందోనరంవషణతాదపీతన్యాయాదితీభావః - యద్యప్యత్రసోదరప్ర
మభాజనీభవనంతపజీనాం నఫలం-తథాపితస్యఉద్దేశ్య త్వక్చసా
ధ్యత్వాదిధమ సంబంధనిమితైతః ఆదిఫలతోష్టేప్రక్షిణాత్పూర్వే
త్సాలంకారః-సవన్యంజకాప్రయోగాద్గమ్యః || ౨౮ || ఆరాధ్యాఇతి ||
ననుభోబలిప్రముఖాఃభౌతరత్నధా||ని|| ప్రశ్నావధారణానుజ్ఞానున
యామం త్రణేనస్విత్యమరిః - త్రిలోకావవత్త్రేలోక్యం తస్య యద్రా

ఫల్యమస్యాయుషః||శ్రీమతాశ్చపపాదపద్మచరణస్తా
నోచితైభా||త్పభిజ్యాయోభిర్యదహం విరోచనము
త్రైరాత్సల్యపాత్రీకృతః||౨౯||అపిచ||ప || ఆరాధ్యానసు
యాయమివగురవస్త్రైలోక్యరాజ్యాప్తణాదారాధా
గురుభార్గవప్రభృతయోబ్రహ్మర్షయశ్చక్రితః | కింకత
వ్యమితోపి కేవలమహాశాంతోస్త్రిశాంతోస్త్రిచ ప్రాప్తం
తత్పరమామృతంయదిభవత్యాజ్ఞాయతిప్యేసుఖం||౩౦||౧||

జ్యంరాజభావఃతస్యావణాత్భవదధీనకరణాద్గురవఃయాయంశ్యేష్ఠ
భౌత్యత్వాత్త్రైషాంగురుత్వమితిభావః ఆరాధ్యాపూజితావా* రాధతే
రనుదాత్తత్వాదిడాగమాభాగః-శక్తితః గురుభాగవప్రభృతయః గు
రుశుక్రాదయః|బ్రహ్మక్షయః ఆరాధ్యాపూజితావన-యధాశక్తితా
నపిపూజితవానస్త్రినమస్కారవందనాదిభిరితిభావః- ఇహేదానీమితో
న్యతే కేవలంకింకతవ్యంకోపి కింకతవ్యాంశః నావశిష్టఇతిభావః - శాం
తః|శ్రమవానస్త్రితపఆదికంకృత్వేతిభావః - శాంతోస్త్రినిగృహీతాంతరిం
ద్రియగచ్ఛస్త్రిసర్వత్రతుచ్ఛబుద్ధ్యేతిభావః - తత్తాద్యశుభరమమత్సృ
ష్టంతమృతంసుధాంప్రాప్తం అజ్ఞానిదేశః యఃభవతిస్యాచ్ఛేదితీతాత్ప
ర్యార్థః సుఖమనాయాసంయథాతథా యతిప్యేయత్నంకరిష్యే||౩౧||

ఇతితి||ఇతిత్థంవదంతమాభావమాణంఇంద్రంప్రతి అను శేష్వరాః దాన
వశ్రేష్ఠాఃఆహురూచురిత్యధః||౪౨||మైవమితి || హేఅఖండలమైవంమై
వంపవమావ క్తవ్యమిత్యధః|| ౪౩||త్వమితి|| త్వంశతశత్రవోయాగా
యస్యసతథాధూతః||ని||స ప్రతంతుమఖః క్రతురిత్యమరః - అసిభవసీ
త్యధఃత్వంసీతిఃనయః||ని||సీతిస్సాన్యత్పాప్రజేనయితినినాధమా
లా-తస్యపంథామాగాఃతస్మిన్కుశలఃశిక్షితః || ని || పర్యాప్తితైమపు
ణ్యైమకుశలంశిక్షితైత్రిప్తిత్యమరః అసి - త్వంభగవతఃషడ్గుణశాలినః
ప్రమథానామధిపతేః సరమేష్వరస్యదయాయాః కృపాయాః ఆస్పదం
భాజనమసి*ఆస్పదంప్రతిష్ఠాయామినిపాతనాత్సాధుః-తవశివపూజా
ధురంధరత్వాదితిభావః-హేమఘనఃఇంద్రబాలవీవబాలకః * అనుకం

ఇతివదంతంభ్రాతరమింద్రమిదమాహురను శేష్వరాః||
౪౨||౪||మైవమాఖండలమైవం||౪౩|| ౪|| త్వమసిశతక్రతు
త్వమసిసీతపథేకుశల స్త్వమసిదయాస్పదంభగవతఃప్ర
మథాధిపతేరసిఖలుబాలకేనభవతాభవతా భగవన్నిఖిల
మనాకులంకులమిదంప్రతితిష్ఠతేనః||౪౪||౪ || వ్యావృతే
త్వయితపసి రాజ్యమిదం వ్యాకులీభవేదితి సంరక్ష్యతే
స్తాభిఃసాహ్యమేవానుచింత్యభవతః||౪౫|| వ || ఏకేనవి

షాయాంకఃప్రత్యయః|| ని|| బాలస్తుస్యాన్తాణవకౌవయస్తస్తరుణోయు
వేత్యమరః-తేనభగవతాత్వయానోస్తాకంఇదంకులంఅన్వయఃఅనాకు
లమవ్యాకులంసత్ ప్రతితిష్ఠతిప్రతిష్ఠా మాప్నోతి ఏకేనసుపుత్రేణభవ
తైవాస్తదీయంనిఖిలంకులంశోభతఇతిభావః||౪౪ || వ్యావృతఇతి || త్వ
యితపసివిషయేవ్యాపృతేఉద్యతైసతిఇదంరాజ్యంసౌవగః రాజ్యమి
త్యధః-వ్యాకులీభవేతేపర్యాకులంస్యాత్ - ఇతిమత్సేతిశేషః - భవత
స్తవసాహ్యం సహాయకమనుచింత్యపర్యాలోచ్య అస్తాభిస్సంరక్ష్యతే
పాల్యతే-నతుభవతోరాజ్యాపజిహీషయేతిభావః||౪౫||ఏకేనైతి|| హే
వత్సఇంద్రఏకేనఅనుహయేన-త్వయేతిశేషఃవిధృతంనిర్వాహ్యంఇదంరా
జ్యంరాజ్ఞఃకమఃఇయంతఃబహవబ్ధితిభావః ఈదృశాః సహస్రబాహు

త్వాదివిశిష్టాః నిర్వహంతః నిర్వాహంకుర్వంతః వయంతావకంత్యదీయం
 నైపుణంచాతుర్యం అద్యజానీమః విద్యుః॥ ౩౦॥ అమృతమితి ॥ అమృతంపి
 య్యాషంభో క్తవ్యం యది అమృతాశనంకార్యం యదీతతాత్పర్యాధః -
 అనుమన్యామహేతరాం అనుమతింకమహే - తదమృతంసంవిభజ్యై
 వసంవిభాగంకృత్వైవేత్యధఃభోజ్యంభోజనంకార్యం నిర్భజ్యభోజన
 మకృత్వా॥ ౩॥ నిర్విశ్వయ నిశేధయోరిత్యమరః - నభోజ్యమిత్యన్వయః -
 యదినవిభజ్యైతిపారశీలదైకంపదంఅథఃప్రాగ్వత్ - ఇతిత్తంనోస్తా
 కంమతినఃశ్చయః॥ ౩౧॥ తదితి॥ తత్తస్మాద్నారాయణఃవాసుదేవః తేనా
 దిష్టముపదిష్టంఅణావస్యసముద్రస్యైవన్మధనంవిలోజనంలస్మిన్నుపా

ధృతంరాజ్యమియంతోవయమిదృశాః॥ నిర్వహంతోద్య
 జానీమోనైపుణ్యంవత్సతావకం॥ ౩౧॥ ప॥ అమృతంయది
 భోక్తవ్యమనుమన్యామహేతరాం | సంవిజ్యైవ త
 ద్భోజ్యంననిర్భజ్యేనోషతి॥ ౩౧॥ ౫॥ తదాఖ్యాతుభ
 వానణావమధనోపాయమాదిష్టంనారాయణేనేత్యను
 యుంజానేమదానవేషయథాశ్రితమాఖ్యాయపురుంద
 రస్తమేవమందరముత్పాట్వసాగరేనిపాతయితుముత్సా
 హయామాసబలిం॥ ౪౬॥ ౫॥ తతఃకియదెతదుత్పాటనం
 నామగిరేర్విధమామోముఖమారుతేనవిక్షిపామోంగు

యంసాధనంభవానాఖ్యాశుబ్రూహిత్యధః భవద్యోగాన్నమధ్యయః -
 ఇతిత్తందానవేష్యసురేషు అనుయుంజానేషు పృచ్ఛత్సునత్సుపురిందరః
 ఇంద్రః యథాశ్రుతంశ్రీరసనతిక్రమ్య అఖ్యాయఉక్త్యాతం మందరమ
 ద్రిమేవఉత్పాట్వఉత్పాటనంకృత్వాసాగరేఅణావేపాతయితుం నిపా
 తయితుంబలిమసురరాజంఉత్సాహయామాసఉత్సాహవంతం చకారే
 త్యధః॥ ౪౬॥ తతః॥ తతఃనారాయణాదేశోపదేశశ్రవణానంతరం దా
 నవేష్యసురేషుగిరేమృందరస్యఉత్పాటనంఉత్తననంనామైతదిదం కియ
 త్కింపుహంగుర్వితిధావః - ముఖమారుతేనవిధమావః ధ్యానంకుమః -
 యథాహస్తస్తంభస్తంబంబం ముఖనాయునాఉగ్నితంతం కుమః॥ త

హైతమద్రింముఖమారుతాద్ధానేనఉత్పతంతంకుమృతైతిభావః . అంగు
ల్యాసోస్థి టేనశబ్దేనవిషి పామఃవామహస్తైసవ్యకరేణ॥ని॥ వామంశరీరే
సవ్యంస్యోరపసవ్యంతుదక్షిణమిత్యమరః-సముద్ధరామః ఉత్పాటయా
మః-ఏకేనసాయకేనచాణేనసంక్రమయామఃప్రాపయామః - సప్తత్ర
మందరాద్రోకమృతయాగమ్యమానత్వాత్తద్వాచకపదస్యాప్రయో
గః ఇతీత్రంబలోత్పేకాత్ బలదపాదిత్యధికఃఉచ్చావచం అనేకప్రకా
రం॥ని॥ఉచ్చావనైకభేదమిత్యమరః-గజఃత్సునదత్సునత్సునబలి రసురేం
ద్రఃఇదంస్వబుద్ధిస్తృణవాదీదభాణీత్ * వ్యక్తవాగ్వాచకాద్వదతేలుక
జీవదవ్రజెత్వాదినావృద్ధిః॥౪౭॥హంతేతి॥యూయంఅహంకాః శిశవఇవ
యుక్తాయుక్తాపరిజ్ఞానాదితిభావః - అకృతప్రజ్ఞాలశిష్యతబుద్ధయైవ
కాశ్రయకాశ్రయపరిజ్ఞానాదితిభావః-కథంప్రజానీ ధ్వేప్రతిజ్ఞాంకురు భేత్యర్థః

లిసోస్థి టేనసముద్ధరామోవామహస్తేన సంక్రమయా
మస్సాయకేననైకేతిబలోత్సుకాదుచ్చావచంగజఃత్సు
దానవేషుబలిరవమవాదీత్॥౪౭॥గ ॥ హంతకథమభా
కాశ్రయయూయ మకృతప్రజ్ఞాశ్రయ నిరంకుశం ప్రతిజానీ
ధ్వే॥౪౮॥ప॥వింశత్యాసిఘజైః పురాగిరివరం విక్షోభ
యాచుచ్ఛలినః పాదాంగుష్ఠసఖాగ్రయం త్రణదశద్వీ

హంతేతివిషాదాదా॥ని ॥ హంతహమేనుకంపాయాంవాక్యారంభని
షాదయోరిత్యమరః॥౪౮॥వింశతీతి॥పురాపూర్వకంయః రావణః వింశ
త్యావింశతిసంఖ్యాకైఃఘజైఃబాహుభిరపి ॥ ని ॥ వింశత్యాద్యాస్సదైక
త్వేనవాస్సంఖ్యోయసంఖ్యయోరిత్యభిధానాద్వింశతి శబ్దస్య అత్రే
కవచనాంతతయూనిదేశః-గిరివరంకైలాసాద్రిం విక్షోభయక - అత
వీచ*నిపూర్వాద్వలనాథఃకాణ్తిజుతాల్లటశ్చ త్రాదేశఃశూలినఃపర
మేశ్వరిస్యపాదాంగుష్ఠంపాదస్థూలాంగులిః తస్యయన్నఖాగ్రంతస్య
యద్యంత్రణప్రసంస్థాపనంతేనదళితఃతృప్యంతఃదోష్టాంబాహూనాం॥
ని॥ఘజబాహూప్రవేష్టోదోరిత్యమరః-యేనసంధయఃజత్రుణి॥ ని ॥ స్కం
ధోఘజశిరోసోస్త్రీసంధీతస్యైవజత్రుణీత్యమరః-బంధాఃగ్రధనానియ

స్యసతథాఘాతః అతఏవచిరంబహుకాలంవాషిఃకోశ్యవషాఃకాలసం
బంధిన్యనిశా రాత్రయఃస్త్రియఃఫలవతిత్యాది నాఫలవద్భావః
తాసుయోమదూకఃభేకః॥౩॥భేకేమదూకవషాఃఘాతిత్యుచరఃతేన
తుల్యంతద్వితీకోశంకోశంరుదిత్వారుదిత్వారుత్వారుత్వేతివా
ధాఃఃశ్రుతహస్యనైరోదనేచేతిధాతోణముత్ప్రత్యయఃద్విర్భావ
శ్చ-శ్రమమాయాసమవాపప్రాప-సలంకాయాశుశ్యగోరావణియు
ష్మాభిఃశ్రుతిగోచరంశ్రవణశృంగమితఃనప్రాపితఃమిత్యధః॥ ౩౨॥
అపీతిస్థిదైమకహషిఃభిరపయఃమందరాఃద్రష్టుమపిదగ్నివయా
కతుకమప్రీత్యధః - అశక్యఃఅలంకృతతాత్పర్యధః - శంభోఃప్ర

స్సంధిబంధశ్చిరం । కోశం కోశమవాపహషిఃకోశా
మందూకపద్యశ్రమంయుష్మాభిఃశ్రుతిగోచరంశృంగమిత
శృంగైసలంకేశ్వరిః॥౩౨॥ప॥అపిద్రష్టుమశక్యోయస్సి
ద్ధైరపిమహషి-భిఃనాశుభోఃప్రసాదేనఃఫలముత్ప
టయేమయః॥౩౩॥౧॥శదద్యవయంసప్రీత్యద్యభిగవం
తముమాకాశంప్రసాద్యవాజ్ఞనఃకాయైఃప్రార్థయే
మహిప్రాధానీయమితి॥ ౪౯॥౧॥తతస్సాధుసాధ్వి
త్యభినంద్యమానాభాగవాగ్గీరసాభ్యామన్యోన్యభ్యు
తసంవిదోదేవాసురాఃప్రశంపన్యమందరంశైలంప్రణి

సాదేనఅనుగ్రహేణవినాతమద్రవిఃఫలముత్పాటయేమఉత్థననంకుమక
త్త్యధః॥ ౩౩॥తదితి॥తతసాల్సశివయభగవంతముమా
కాంతంపావకతీపతింప్రపద్యసేవిత్యాప్రసాద్యప్రసాదయిత్యాదిను
గ్రహంలభ్యేతియావత్-వాజ్ఞనఃకాయైఃమనసావాచాకాయేనచేత్య
ర్థఃప్రార్థనీయమభ్యర్తనీయంప్రార్థయేమయాచామహత్త్యధః॥ ౪౯॥
తతః॥తతఃఉకరీశ్వరమయబుధానంతరంభార్గవాగ్గీరసాభ్యాం
శుకబృహస్పతిభ్యాంసాధుసాధున్వీభ్యఃఆదరాధః॥ ౫॥చారుసు
షమంసాధుశోభనమశ్యమరిః-ఆత్మనుషస్యమానాస్సంమన్యమానాఃఅ
న్యోన్యంపరస్పరకృతాఃబంధాఃసంపదాఃప్రతిజ్ఞాయేషాంతేఃథాభూ

తా: ||ని|| సంవిదాగూఃప్రతిజ్ఞానమిత్యమరః- యద్యపికోశేసంవిచ్ఛబ్దః
ప్రతిజ్ఞాపగతయా నిదిక్ష్యః తథాపితస్యైవహలంతస్యాత్రప్రవీణభాగురి
రిత్యాదినాఅబంత తామాశ్రిత్యప్రయోగఃకృత్యైవోద్భవః | మందరం
ప్రతిపద్యత్రయితామనాంసీప్రణిధాయ నిగృహ్యకరోరేదుష్కరే
తపసిఅనశనవ్రతాదౌవతమానాః దేవాసురాః ఇత్తంవశ్యమాణప్ర
కారంఅంబికాయాఃపార్వత్యాఃరమణంప్రియంపరశిమలస్తువక్స్తుతిం
చక్రుః||౫||అ||తంప్రకారమేవాహ||యుగవిగమేతి || యుగానాంకృతాదీ
నాంవిగమఃఅవసానంనైమిత్తికప్రళయైతియావత్అస్యదేనం దినప్ర
ళయైతియామాంతరంఅత్రప్రళయేమానంతు||శ్లో|| ఏషనైమిత్తికఃప్రో
క్తఃప్రళయోయత్రవిశ్వస్పృహీ | శేతేనంతంసనైత్యమాత్మసాతకృత్య
చాత్మభూరితివచనంతత్సమయేఉన్మిషద్వికసద్యద్విషమలోచనంతృతి
యనయనంఉన్మిలితఫాలనైత్రమితిసముదితతాత్పర్యార్థః- తస్యకోణమే

ధాయమనాంసీవతమానాఃకరోరేతపసివాగ్భిరస్తువ

న్నిత్యమంబికారమణం||౫౦||ప|| యుగవిగమోన్మిషద్విష

మనలోచనకోణపతద్భుతవహవిస్ఫులింగహుతసర్వజగద్ధ

కదేశఃతస్మాత్ప్రతానిపతయః హుతవహః ప్రళయగ్నిరితియావత్-
తస్యవిస్ఫులింగఃకణాః||ని||త్రిషుస్ఫులింగోగ్నికణైత్యమరః- తేమహు
తంహవనంకృతంసర్వంస్థావరజంగమాత్మకంజగదేవహవిః చరుపురౌ
డాశస్థానీయంయస్యసతథాభూతఃతస్మైఅచలోమేరుఃసవీవధనుఃతస్య
ధరాయధరైవిజయఃఅజానః ||ని|| విజయోజయపాథయోరితినా
నాథమాలా | బీభత్సుర్విజయఃకృష్ణైతిస్తరణాచ్చతస్యజయః శత్రుని
గ్రహరాజ్యలాభాదిరూపఃతస్యఏకమేతుఃముఖ్యకారణంవాసుదేవః ||
శ్లో|| మయైవతేనిహతాఃపూర్వమేవనిమిత్తమాత్రంభవసవ్యసాచిన్నితి
శాస్త్రాదితిభాషః||సవాసుదేవఃవిశిఖోబాణియస్యసతథాభూతః తస్మై
హరిణాంకః మృగాంకశ్చంద్రైతియావత్ సశిఖామణిః శిరోమణియ
స్యసతథాభూతాయభవతే తుభ్యం నమః అస్తుమేరుధన్వత్వం హరిశర

త్వంచపరమేశ్వరస్యాస్తీత్యుక్తః | జైమినీనావేదపాదస్తవే || శ్లో || రథో
భూజ్యోః ఫణిశ్చోరికం శ్చాపౌరిశః | త్రయారథాంశచంద్రా
రేఽబ్రహ్మభవతిసారధిరితి || ౩౪ || శివమతిః | అంతఃకృష్ణదయేనకలానిసమ
స్తానియానిజగతిలోకాః || ని | లోకోయంవిష్టపంజగదత్యమరః | తేషాంశి
వంశం గళం || ని | స్వశ్రేయసంశివంభవంకల్యాణం మంగళం శుభమిత్యమ
రః || ధ్యాయసిచింతయసి || శ్లో || శివస్తుకరుణాసింధుః | ధ్యాయన్నాస్తైజగ
చ్చివమిత్యాప్రిప్రసిద్ధిరితిభావః | శివం మంగళంయచ్చసిదదాసిభక్తభృత్యతి
శేషః * పాశుఁడ్యత్యాచనాదాన్ ధాతౌర్యచ్చాదేశః | లటిసిపీతిబాధ్యంత
ధాశివరహస్యే || శ్లో || సద్యఃఫలప్రదంపుణ్యం మంగళం మంగళప్రదం | దు
ష్టగ్రహాపశమనం సర్వపాతకనాశనం | సర్వదుఃఖపశమనం సమస్తాధి
వినాశనమిత్యుక్తం - త్వంభవాన్ నామూనామధ్యేనశివః | అసిభవసి | న

విషేఅవలదనుధఃరాయ హరితాంక శిఖామణయేవి
జయైకహేతువిశిఖాయనమోభవతే || ౩౪ || ప || శివం
ధ్యాయస్యంత సుకలజగతాంయచ్చసి శివంశివోసిత్వ
న్నామూనసుశివతరశ్చాసివిదితః | శివాధీజంతుస్తచ్చి
వమఖిలభావేనభగవన్భవతంహీత్వాన్యం శరణయతు
కన్యాయశరణః || ౩౫ || ప || మందిరంత్రాశయంతస్తేమ

మశ్శివాయచేతిశ్చ | తేఃతథాశివతరః | అతిశయేనశివశ్చవిదితోసిప్రసిద్ధో
భవసిశివతరాయచేతిశ్చ | తేఃతత్తస్మాత్ హేభగవత్శివాధీ శుభాపే
క్షీజంతుః ప్రాణీన్ || ని || ప్రాణీతుచేతనోజన్మీజంతురిత్యమరః | అఖిలభావేనస
ర్వాత్మనా || ని || భావస్సత్తాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్మజన్మస్విత్యమరః - శి
వం మహాదేవం || ని || శివోమోక్షేమహాదేవేకీలకేగ్రహయోగయోబాల
కేగుగ్గులవేదేపుండరీకదుక్తుషుచ-సుఖేక్షేమేచలక్ష్మీబమిత్యధనంజయః -
భవంతంత్వాంహీత్వా త్యక్త్వాన్యాయః | యుక్తాయుక్తవిచారః | సవ
శరణంరక్షకంయస్యసతథాభూతఃపుమాన్ || ని || శరణంగ్రహరక్షితోరి
త్యమరః | అన్యంశివాతిరిక్తంకందేవం శరణయతురక్షితారంకుర్యాదిత్య
ధః * రక్షకవాచకాచ్చరణశబ్దాత్తత్కరోతీతిణిచిలోటిరూపం | యస్యశి

వచామాపిలస్త్రీశంపాప్యోకశ్చిమనప్రాపుయాదితిభావః || ౩౫ || అ||
అథనుఖ్యమీప్సి తాధంపాప్రథమంతః || మందరమతి || హేభగవన్నితి
శేషః తేమందిరంసదనీభుతం మందరమద్రిందుగ్ధాణం వెతౌశయంతః
తౌశనుకుగ్వంతస్సంతఃశమద్రి మందరదండంకృత్వా తేనమంథనెకృ
తేతత్ప్రసోద్ధిః తౌశితవవభవతీభావ అప్యతంసుధాం || ౩౬ || పీయూషమ
మృతంసుధేత్యమరః-లబ్ధుః ప్రాప్తుమిచ్ఛామః పాప్రథమ ఇతియత్
తత్పాప్రథమంఅనుచన్యతా సమృన్యతాం ఇత్యేవమస్తువన్నితిపూర్వే
ణాన్వయః || ౩౬ || యథేతి || మన సంతం మేషుధ్వరితద్వద్గంభీరయాత్వ
రానుత్పన్నయేతి పాప్రథమణికాధః || ౪౪ || రాదాకాశాలే సంభవయా సం
భుతయా యథాతథా యథాశుచీః తాత్పర్యార్థః-కురుతకురుధ్వమితిగి

ద్వరందుగ్ధసాగరైః అప్యతంలబ్ధమిచ్ఛామః శద్యవాననుమ
న్యతామితి || ౩౬ || ౪౪ || యథాతథాకురుతేతిమనస్తనితగం
భీరయాగిరా || ౪౪ || సంభవయా సంతోషితాస్సంతోసు
రాసురాశ్చసమనహ్యైః || ౪౫ || ప|| చినిఘ్నంతః పాదేరథ
విచలయంతః కరతలైరుచన్యతోదండైరుపరిచకిరంత
స్త్రుమభిః | నిషేచశ్చాతానైయదపిచవిషేదుదాసు

రావాచాసంతోషితాః హషంపాప్రీషితాస్సంతస్తురాస్సురాః దేవా
సురాః సమనహ్యైః సన్నాహంచకురిత్యధః || ౪౫ || చినిఘ్నన్నితి || అ
థాకాశవాణీశవణానంతరు తేదనుభవమిసురాః తంమందరాద్రింపా
దేత్యరణ్ణేచినిఘ్నంసింధాత్వాగత్యప్రహరత్యత్యధః కరతలైః చల
యంతః ఆమూలం ఆశ్వం గంలాంకుర్వంతః విచలశబ్దాత్తతరంగోఽతిణి
జతాల్లటశ్చ తాదేశః ఉండైరుచన్యంతః ఉత్తిమంతః ఉపరి ఇమభిః బా
ణ్ణేకిరంతః ప్రహరంత ఇతి తాత్పర్యార్థః - వర్షత ఇతి వా అతవప్రశాం
తాః శ్రాంతిమంతః అశ్చ ఆచభ్యోజిత్యేచ్ఛప్రత్యయః తథాభుతా
స్సంతః నిషేదుః తస్థురితియత్ అపిచపిషేదుః విషణ్ణాబభువురితియత్
తదుభయం ఉశనాః శుక్రః || ౪౬ || ఉశనాభాగః వశకః రిత్యమరః- తేషుదా
నదేషువిషయేదుష్టంనిమిత్తమితిభావ్యమృతాలాభసూచకదుశ్శకునమితి

జగృహేజ్జై॥ ౩౭॥అథేతి, అథ దానవశ్రాంత్యుపవేశానంతరంచరసం
జ్ఞైకంలగ్నంవరలగ్నం॥ని॥ రాణీనాముచయోలగ్నంతేతామేవపుషాచ
యశత్యమరః చరన్తిరద్విస్వభావభేదేనలగ్నంధ్యోధ్యోశ్శాస్త్రసి
ద్ధంప్రతిక్షమాణఃప్రతిక్షాంకుర్వంత్యర్థః- దివాకసాఽదేవానామచా
ర్యోగరుః॥సి॥బృహస్పతిస్సురాచార్యశ్రీః పరిః-సంకతః॥ప్రళయకా
లంతస్యోచితమహం॥ని॥ సంకతః॥ప్రళయఃకల్పవిహయఃకల్పంతశ్చ
త్యపీత్యమరః-రూప-స్వభావం॥సి॥రూపంస్వభావేశుక్లాదావతినానా
థఃమాలా-అలంబ్యాశ్రీత్యసర్వతఃపరితఃవాహీసంచరేత్యర్థః - వాగతి
గంధనయోరితిధాతుఃఇతిత్థంగంధవాహంవాయుం॥ని॥గంధవాహఃసలా
శుగాభత్యమరః-సందిదేశఆదిదేశేత్యర్థః॥౩౮॥అథేతి, అథ గుర్వాజ్ఞానంత
రంపవనోవాయుఃపద్మఘోబ్రహ్మణఃదివసావసానేదినివరమేప్రళయ

ఘోనిమిత్రందుష్టం తన్నిభిలముననాలేషు జగృహే ॥

౩౭॥౫॥అథప్రతిక్షమాణశ్చ రలగ్నమాచార్యో దివాక
సాఽసంకతోచితం రూపమాలంబ్యసర్వతో వాహీతి
సందిదేశగంధవాహం॥౫౨॥౫॥అథదివసావసానభవపద్మ
ఘవఃపవనస్స్వయమకృతక్షణాదివదిక్షువిదిక్షుచరకాల
లఘువిఘూర్ణితార్దవసముక్షితలక్షిత లక్షితివలయాద్యై

కాలాదవేతియావత్-బ్రహ్మాదినన్వరూపము క్తంపరాశరపురాణే॥శ్లో॥ క
ల్పసంఖ్యాదినంచైకంబ్రహ్మణఃకథ్యతేశివే ! చతుర్ముగసహస్రాణాంప
రివతోహికల్పకః॥బ్రహ్మణోద్వాయుషాంతేవ మహాప్రళయఉచ్య
తే॥విష్ణోరేకదినంప్రొక్తంతస్యాంతేరాద్రికందినం । తస్యాంతేచైత్వర
స్యాహుస్తస్యాంతేవసదాశివభితి ॥ క్షణాదివక్షణమాత్రంవిహంతౌప
త్యర్థః-దిక్షుప్రవాచ్యాదిచతస్రఘ- విదిక్షుఆగ్నేయాదిచతస్రఘకోణేష్వి
త్యర్థః-చరకవహాసిత్యర్థః॥ఆహార్యాఃపర్వతాః॥ని॥ అహార్యభరపవ
తాభత్యమరః తేషాంవరంశ్రేవంతంపందరాద్రిం ॥ని॥ దైవాద్వృతేవ
రశ్చేష్టేత్రివిధ్యుచః॥ఆ- ఘృధికంయథాతథావిఘూర్ణితఃభ్రామిణో
యోణఃవస్సముద్రలేకసముక్షితంస ని క్తంచుక్షితం జరరదేశోయ

స్వసతథాఘాతఃయఃక్షీతివలయఃఘామండలంతస్యాద్రేతాన్లతా॥
 ని॥ఆద్రేకంసాద్రకంక్షీన్నమిత్యమరః - తథాశిధిలంవిభజద్విశ్వద్వా
 మూలంమూలదేశంయస్యసతథాఘాతంతత్పతవకారేత్యధఃకృధాతో
 లుకజిహ్వాస్వాపంగాదితిస్థి పరిమళసృతిరిక్షితలగ్నప్రవృత్తస్యక
 స్యవాకార్యంనసిద్ధ్యదితిభావః ॥ ౫౩ ॥ స్తూతేతి ॥ తస్యనగన్యమందరా
 ద్రేఃఅగ్రఅగ్రదేశేయేపన్నగాఃసర్పాః ॥ ౫౪ ॥ ఉరగఃపన్నగోభోగీత్య
 మరః-చిరంస్తోకంస్తోకంతత్ప్రయథాతథా॥ని॥స్తోకాల్పక్షుల్లకాసుస్స
 త్సుమిత్యమరః-మాన్ద్యకాదాచిత-త్వద్యోతనాయద్విర్భావః-ప్రవలక
 ప్రసరకయఃఅనిలః వాయుః తస్యగ్రాసోదనంతస్యదుభికక్షమలాభః
 తేనయేభేదాఃవ్యసనానితైఃకాలకాలంవిఘ్నాయాంద్విర్భావఃనిఖిలంకా
 లమిత్యధః-యాపయాంచక్రిరేక్షిపయామాసురిత్యధః - తేనర్పాః

తాశిధిలమూలంతహఃర్యకులం॥౫౩॥ప॥స్తోకస్తోకప్రవల
 దనిలగ్రాసదుర్భిక్షభేదైఃకాలంకాలంచిరమపికథంయాప
 యాంచక్రిరేయఃఅకంఠంలేపపురిమమవిచ్ఛిన్నధారం
 సమీరంప్రాప్తాశ్శంభోరుపకరణతాం పన్నగాస్తన్న
 గాగ్రే॥౩౫॥అధతమదృష్టచరంవేగమనలసారధేరభి

అవిచ్ఛిన్నా!అవినష్టాధారాపరంపరాయస్వసతథాఘాతంసమీరంమా
 రుతంతకంఠంకంతమభివ్యాప్యపపఃపానంచక్రిశంభోరిశస్యఉపకరణ
 తాంకంకణత్వగ్రేవేయత్వసూపురత్వాదిరూపోపకరణభావంప్రా
 ప్తాఃగతాఃశేషవాసుకివత్స్త్రోల్యగుణయోగాదితిభావఃఇతికేచిద్వదంతి
 అన్యేతుశంభోరుపకరణతాంప్రాప్తాయేపన్నగాఃశేషవాసుకిప్రభృత
 యఃస్తోకస్తోకఃఈషదల్పః * ఆబాధేచేతిపీడాయాం ద్యోత్యాయాంద్వి
 భావః-ప్రవలన్యోలింఃతస్యగ్రాసః* గ్రసమననభతిధాతోభావేఘ
 ణ్దందరూపంభవతిశస్యదుర్భిక్షమన్నాభావః-తట్టైదైఃకాలంకాలంయా
 పయాంచక్రిరేతేనాగాః అవిచ్ఛిన్నధారం సమీరంకంతావధిపపురిప్ర
 కారాంతరేణయోజయిత్వావశిష్టాధకంతుప్రాగ్వాదిత్యాహుః॥౩౫॥
 అధేతి ॥అధసర్పతోవాయువసానాంతరంతనలసారధేఃవాయోఃఅదృ

ప్రచరఃపూర్వంనదృష్టత్వత్సర్వఃసభూతపూర్వేచరఃపిచరః-యోవేగఃగ
తిశైశ్చైస్త్రింతఃఅభినందతఃశ్లాఘమానశ్శేవమందఃస్యగిరేషనాక్ శిరః
కంపఃశిఖరభాగచాంచల్యైలత్యతలవృశ్యతః॥౪౪॥చకంఽభిజ్ఞః॥ అయం
రిఃమందరఃచకంపేచచాలకంపిచలనభిజ్ఞధాతోర్లిట్ హంలేత్యనుకంపా
యాంసి॥హంతహంపేచనుకంపయామిర్వమరః - పురిహరఃశ్రీపురాం
తకఃఅనుచకంపేచనుజగ్రహః॥ఇదంనిద్యమానశ్శీబాంషఃహః తేషాం
భావఃశ్చై బ్యంజహీతవృషతఃపిహఃక్రూరగభతి ధాతోలోట్ - ఇదంప
రివృశ్యమానంవృధాస్థితంముధావస్తానంచజహీతఉత్సృజత-తస్మాదే
వధాతోర్లిట్ ఇతిత్తంశ్వేనశ్వేనగ్వయఃస్వయంస్యవసితా నివృష్టాధి
యోబుద్ధయోయేషాంలేతధానజేలామితాః కన్యవసుతాః ఉభయే

నందతభవమందరిశ్చైవోత్తరమనాగిరేషంకంపా ॥

౪౪॥ప॥చకంపేహంతాయం పురిహరఃశ్రీపురహరో

జహీదంతేక్షే బ్యంజహీతవృధావస్థితమిదం॥ఇతిశ్వేన

శ్వేనవృషసితధీయఃకాశ్యపసుతాస్సమేతాగజకంతస్స

పడివలయామాసురచలం॥౪౫॥౪౫॥౪౫॥౪౫॥౪౫॥

మముత్పరత్వగమద్భుతప్రలభస్తృభూషణైరనురేణిర్భూష

రాంబుర్భుశ యుశారవదైరవః॥గభకగహ్వర నిభకర

పిదేవాసురాఃగర్జంతఃహంహరేతివత్సమాణప్రకారేణనదంతస్సంతః
సపదితత్త్వంమందరంచలయామాసుఃచంచలయాఃచక్రః * చలశబ్దా
త్రత-రోతితిణిజంతాతాగస్పృత్యయేత్యాదినామ్యమంతాదస్తైరనుప్ర
యోగః॥౪౬॥నివృత్తిః॥తదానీంచశీకరఃసమయేజనామవన్తరాద్రిం
వృతంతఃనిపతంతఃదుఃఖాఃపృథ్వాఃయస్తాత్సలేథాభూతంఉత్పతంతః
పర్యుద్గచ్ఛంతఃఅగాఃపక్షిణాయస్తాత్సలేథాభూతంఅవృతమాశ్వర్యం
యధాతథాస్థలంతఃనిపతంతఃయేఅత్తానఃపాషాణాఃలేభ్యాభవతిత్య
త్వభువఃయేజర్జుకరాఃధ్వజయః॥౪౭॥జర్జుకరోసిదేశక్రద్వజేశ్శిశ్నేచ
వాచ్యపడితినారృమాలా-తైస్సహస్రతాఃకతకఃక్రైప్రసరతభిత్వ
ర్ణయేసిర్జుకరాఃప్రవాహః॥౪౮॥ప్రవాహైర్జుకరోర్భుః ఇత్యమ

రః-తేషాం యాన్యంబూనీ తేషాం యుశ్శయితే అగ్రవాః భవనయః శైః
 ప్రారవః భీషణః॥ని॥ భక్తవోనాక్షేత పాలభగవయోభీషణశ్చైస్త్రితినా
 నాథకమానా గభకః కుపి దేశః॥ని॥ కుషీచూ) వార్చకౌగర్భా ఇస్త్రిమ
 రః-తస్మిన్ యానిగహ్యరాణి దేవభావబిలాని॥ ని ॥ దేవభావవిలెగుహగ
 హ్యరమిత్యమరః-తేమనిర్భరమశ్య త॥ని॥ అతిమాత్రోద్ధాధనిభవర
 మిత్యమరః-భ్రమకఘూణకమానః ఉన్మటః బలవాన్మహంసితి వాధకః॥
 ని॥ స్వామిదృఢస్తుమహతిబలవత్వసింగరభిధనంజయః- యోనిలోవా
 యుః తేన పూరితః అతఏవ కందక అంతరకందరః అంతరస్థదరీ యస్మిన్
 సతథా భూత॥ని॥ దరీ పకందరోవాస్త్రీత్యమరః-ఏవంధంవదవృశుః
 లేతివాక్యాలంకారే॥రం॥అ॥ బధమందరోద్ధారకమంవర్ణయితుమార
 భతే॥గర్జితభితి॥పర్జన్యఃగర్జన్యైః పూర్ణవగజకః తః ధ్వజం కర్వతః॥ని॥ పర్జ

భ్రమదుద్భటానిలపూరితక్రందదంతరకందరంకిలమంద
 రందదృశుజనాః॥రం॥గ॥గజకంతశ్చతేతదనుపర్జన్య
 ఇవగణయంతశ్చకగతమివ కార్మమశేషం పూర్వతోది
 క్షతీకదక్షిణతః పరాకపశ్చిమతొబాణం సహస్రబా
 హుముత్తర తోమహాసు రాసితరానపి విభజ్యవిని
 యుంజానాః ఖాలేపరితః పరిఘావలయిత్తవమూలకరైక

న్యారసదజ్ఞేందావిత్వమరః-అశేషంకృత్స ॥ని॥ విశ్వమశేషకృత్సమి
 త్యమరః-కార్వం సాధ్యప్రయోజనంకరగతంహస్తతలప్రాప్తమివగణ
 యంతఃగణనంకువంతఃపూర్వతఃపూర్వభాగైః ఇతరాభ్యోపిదృశ్యతే
 తిసప్తమ్యస్తసిః-దిశాంపతయః ఇంద్రాగ్నియమసిర్ముతివరుణవా
 యుకుబేరేశానాస్తాకదక్షిణతఃదక్షిణభాగపరానన్యాకదేవాకవసుస
 ప్రమరుదాదిత్యాకపశ్చిమతః పశ్చిమదిశసహస్రంబాహవోభుజాఃయ
 స్ససతథాభూతంబాణంబాణాసురంఉత్తరతఃఉత్తరస్యాందిశిత్తరాన
 న్యానమహాసురాకబలివిరోచనాంధకాసురప్రభృతీకవిభజ్యవిభాగం
 కృత్వావినియుంజానానియోగంకృత్వాస్థాపయంతిత్త్యర్థః-పరితఃమం
 దరమభితత్కర్ణః-ఖాలేఅవదారితేఃఖనఅవదారిణిభిగ్ధాతోర్భావేక్త

ప్రత్యయః-అతఏవపరిఘావల మెపరిఘామండలభవస్థితే॥ నిపరిఘాము
ద్గరేర్గతేతి॥ని॥ఘట్టకేపరిఘాతేస్త్రీయోగేపాకారగోశ్చరభినినార్థ
మాలా-మూలగర్తేమూలదేశస్థప్రభేమందరాద్రేమూలచేనస్థ రేఖా
కారచ్ఛిద్రభిఃసముదితార్థకరాంచలానిహస్తాగ్రాణిఃపదధానాఃస్యస్యం
తఃఉద్ధతుఃమితిభావః-ప్రహరణానిత్యుదాని॥ని॥ఆయుఃస్థంతుప్రహర
ణమిత్యమరః-పరిభ్రజంతోఽస్మజంతఃఅంగుళీయకానిఃఉద్రికాః॥ని॥అజ్ఞా
శీయక మూర్ఖాకే త్యమరః - పరిహరంతుః ఉత్సృజంతః కటితటేషు
శ్రోణిదేశేషుపవలగ్నేష్వితియావత్॥ ని॥కటిశ్రోణిఃకకుద్వతీత్యమరః -
ఉత్తరాసంగంఉత్తరీయవస్త్రం॥ ని॥ద్వాప్రావారోత్తరాసంగౌసమా
బృహతికాతథాసంవ్యాసముత్తరీయంచేత్యమరః అపవ్నంతఃఅపవ్ననం
కుర్వంతఃకంకణానికరభూషణాని॥ని॥కంకణంకరభూషణమిత్యమరః -

రాంచలానిపదధానాః పరిత్యజంతః ప్రహరణానిపరి
హరంతోంగుళీయకాన్వాబధ్నంతఃకటితటేషుత్తరా
సంగమారోపయంతఃకంకణాన్యంగదస్తానముపవీతయ
న్తానివీతలంబీనిహరంమండనాన్యద్యోధయంతఃపరస్పర
మసక్పదపిసమంసిధత్తతిరాంచలానిసమముత్తంభయం

అజ్ఞదానికేయూరాణి॥ని॥కేయూరమంగవంతుల్యభిత్త్యమరః-తేషాంస్థా
నంఅంసదేశతదారోపయంతః గమయంతః ఆరోహయంతభిత్తివార్ధః
నివీతంకంతలంబితబ్రహ్మసూత్రంతద్వల్లంబీనిలంబమానానిహరాణాం
వలయానిమండలాని॥ని॥హారోముక్తావళీదేవభందోసౌశత యష్టిఃభిత్త్య
మరః-ఉపవీతంసవ్యభుజద్భవంకుర్వంతఃఃఉపవీతశబ్దాత్తతగ్రోతీతిణి
జంతాల్లటశ్చత్రాదేశః॥ ని॥ ఉపవీతంయజ్ఞసూత్రంప్రోద్భృతేవక్షిణైక
రేప్రాచినావీతమన్యన్తిన్నివీతంకంరలంబితమిత్యుభయత్రాన్యమరః -
అసక్పల్ముహురిత్యర్థః॥ని॥ముహుఃపునఃపునశ్శశ్వదధిక్షేపసక్పత్సమాభి
త్యమరః-కరాంచలానిహస్తాగ్రాణిసమమేకదానిధత్తన్యస్యతేత్కర్థః-స
మమేకదాఉత్తంభయంతఉద్ధగతఉత్పాటయతేతివార్ధః - సమమేకదా
నిసంసయంతప్రక్షిపతపాతయేతివాధాఃసమమేకదాఉచ్ఛ్వసతఉచ్ఛ్వా

సంకురుత-సమమేక దానిశ్వసితనిశ్వాసంకురుతేత్యధః-సమమేక దాబ
లానిసామధ్యానికురుతశయతేతితాశ్చర్యార్థః పరధాతధానచెది
త్యధఃశిఖరాణ్యం గాణిశీర్యేయుఃపీణాభవేయుఃఅయంమందర ఏవవి
నమేత్ నమ్రోవభవేత్ తత్తస్మాత్ చంద్రదాపీడస్య చంద్రాసస్యశిషస్య
భద్రపీఠంసింహాసనం॥౧॥న్యపాసనంతుయన్యద్రాసనంసింహాసనంతుత
దిత్యమరః-కావపికుత్రచిదపివ లేత్ స్థలేత్ ఇవన్యరాజాధిరాజత్వాత్తదా
సనంసింహాసనమితిభావా-తదుక్తంశివరహస్యేన్యై॥రాజాధిరాజస్య ర్వై
పాంప్రయోగకస్త్రిపురాంతకర్తృతైల రాజస్య హేమవతఃదుహితాపు
త్రీఉమాదేవీసముద్విశేతభయం ప్రాపుయ్యాత్ ప్రమథాః శివపారిష

శసమంఽనఽసంకురుతసమ ముఘ్నసిత సమం నిశ్వసిత స
మంకురుతబలానిపరధానిశీర్యేయు శిఖరాణి చినమేద
యమేవమందరశ్చాపివలెదపీతతౌ భద్రపీఠం చంద్రదాపీ
డస్యసముద్విశేతదుహితానైల రాజస్య తుభ్యేయుః ప్ర
మథాఃకుప్యేదపినైలాదిశ్చతురంతయానగరభవభగవా
నంబికారమణశ్చతురతర మస్మాభిర్వాహనీయ ఇతివా
దయత్సువాదిత్రాణి గంధర్వేషు గాయతీషు గాధాః

దాఃతుభ్యేయుఃచాంచల్యంప్రాపుయ్యాః*తుభసంచలనకృతి ధాతుఃత
తఃలిజ్జేసంభావనాయాంశిలాదస్యాపత్యంనైలాదిఃనందీశ్వరఃఅపికుప్యే
త్అపికౌపంకుర్యాత్అత్రసర్వత్రాపిశబ్దఃసంభావనాయాం ॥౧॥ గర్వాస
ముచ్చయప్రశ్నాశంకాసంభావనాస్వపీత్యుచరిత్యబోధ్యంభగవాన్
క్షుణ్ణైశ్వర్యశాలీలంబికారమణఃఉమాకాంతఃచతురంతయానంధివరధ
ర్తవ్యోరాజవాహనవిశేషఃతస్యా దౌశికేత్యపినామాంతరం॥౧॥గవః
స్యాద్వాహనంయాన మిత్యమరౌ ప్యాపాహతద్గతః యానంప్రాప్త
ఇవవాహనీయఃవోధవ్య ఇతీత్యంపరస్పరమన్యోన్యం ఉద్బోధయంతః
ఉపదిశంతః దేవాసురాఃగంధర్వేషు దేవయోని విశేషేషు వాదిత్రా
ణివీశాముజరకాం స్యవంశలక్షణచతుర్విధవాద్యాని ॥ ౧ ॥ చతుర్విధ
మిదంవాద్యంవాదిత్రాతౌగృహామక మిత్యమరః - వాదయత్సుసనాద

యత్సుసత్సుకింనీమకింనరస్త్రీషుగాధా పట్వాదోపలక్షిత పశ్యవివే
చాగ్ గాయత్సుసత్సుగాధ్రుతిష్ఠాతిష్ఠయోర్గ్రాధేతీధాతః పచా
ర్యచితిజావ్యతస్థావ్ గాయత్సుగానంకర్పస్త్రీషునిర్జరవః తాసుదేవవే
శ్యాసునృత్యంతీమనర్తనంకర్పంతీషుచారణేషుదేవయోనివిశేషేషుశ్లా
ఘమానేమపరమేశ్వరస్తుతింకుర్వాణౌచుకరమర్చిమ-బుద్ధ్యక ఇతిపాశ్చీ
కప్రకృతిభావాభావః-వసేష్టవామచేదాదష అనిశఃహితాశంసనాఃస్వ
స్తివాచనానీతియావత్॥ని॥ స్త్రీత్వాశీహితాశంసాహిదంష్ట్రయోరి
త్యమరః - ప్రయుంజానేషు ప్రపరత్సుదివ్యాయోవలాహకాఃమేఘాః॥
ని॥వారివాహస్తనయిత్సుర్వలాహకత్త్యమరః-పుష్పాణాం వషాణాం
ర్షణానివషాత్సుకుర్వత్సివత్యర్థః|ధాతునామనైకాథత్వాల్ హరహ

కిన్నరీషునృత్యంతీమఃకర్పూరవారకాంతాసుశ్లాఘమా
నేషుచారణేషుప్రయుంజానేష్వాశిషః పరమమేషువ
షాత్సు దివ్యవలాహకేషు పుష్పవషాణి హరిహరతి
తారధ్వనిభిరాపూరయంతఃవిధ్యుండమండలమున్నయా
మాసురుర్విధరమందరం ॥౫౫॥ ౪॥ ఆపాతాశనిమగ్న
మూతిణ నిబలాన్తూలై సమన్తూలితైశ్చైలస్యాస్యఘజం
గరాజనగరప్రాసాదశృంగాయితే | ఖేలంతశ్శతశఃఫ

రేత్యేవంఽధైః శారధ్వనిభిఃఅత్యచ్ఛధ్వనిః విధ్యుండమండలం బ్రహ్మాం
డగోళకంతపూరయంతఃసమృక్పూరగంకుర్వంతతఃమందరముర్విధరం
మందరపర్వతంఉన్నయామాసుఃఉత్కూలయామాసుః॥౫౫॥ఆపాతా
శేతి॥ఆపాతాశంపాతాశలోకమభివ్యాశ్రయిమగ్నానిమజ్యస్థితామూ
తిస్తనూర్యస్యతథాధూతేఅతవపఘజంగరాజశ్శేషః తస్యనగరంభోగ
వతీపురంతస్త్రియఃప్రాసాదఃదేవసదనంచెవస్థానమితియావత్-రాజ
సదనమితిచార్థః॥ని॥ప్రాసాదోదేవభూభుజావిత్యమరః-దేవాశ్చభూ
భుజశ్చైతిద్వంద్వాశయతాతస్యశృంగాయితేశ్చైలపద్మాసయానైస్య
వైలస్యమందరాద్రః మూలెబలాత్ సావర్త్యమగ్రీత్య ల్యభోపేపంచ
మిశ్రిక్తిః,లేకేశ్వాశ్చైతనిదేవాసురైరితిశేషః అదైశ్చైన్యందరమాల

సంబంధిని అంతర చ్ఛిద్రే ॥ ని॥ అంతరమవకాశావధిః పరిధానాంతర్భేద
తావద్వైచిత్ర్య త్త్వియవినాబహిః ససరమధ్యేంతరాత్మనిచేత్యమరః-స్వ
చ్ఛందం నిరవగ్రహం యథాధాపతిబంధరహితం యథా తథేతియావత్
నిసతః త్రోపావృత్తపైర్విరీన్ద్రచ్ఛందో నిరవగ్రహాత్మమరః- ఫలంత్యః
క్రీడంత్యః ఫణీ ద్రుదుదృశః నాగకన్యకాః అవిద్యమానం క్లేశః యస్మిన్ క
ర్తృణీయథాభవతతథావిద్యమానప్రాధికతంభావైక్తః ప్రార్థనంయ
స్మిన్ కర్తృణీతద్యథాతథాహృష్యచ్ఛిన్సంతుప్యచ్ఛిః దివిచరైః దేవాసు
రైరిత్యధః-అక్లేశమనాయసంయథాతథాప్రతిలేభిరేదదృశిరైః ॥ ౪౦ ॥
అభ్యర్థైతి అభ్యర్థాన్ స్థలం అంతిక ప్రదేశంభాజినిప్రాప్తై ॥ ని ॥ ఉపకం
తాంతికాభ్యర్థాన్ త్యమరః - తత్రశిఖరిణీ తస్మిన్ మందరాద్రా ॥ ని॥ మ
హేంద్రే శిఖరి త్క్తాభృత్యమరః - ఆచూలం మూలమభివ్యాప్య సమున్మీ

ణీంద్రసుదృశస్వచ్ఛందమంత్రాస్పదే హృష్యచ్ఛిః ప్రతి
లభిరేదివిచరై రక్లేశమప్రాధికతం ॥ ౪౦ ॥ అపిచ ॥ ప॥ అ
భ్యర్థాన్ స్థల భాజితత్ర శిఖరిణ్యా మూల మున్ములితేత
త్త్విభక్షుభితేచకాంచనగిరా కించిత్సమాకుంచితే । వి
భ్రగ్యద్గ్రహభిత్తి విశ్లేధ పురద్వారం విశీణం తృటి
త్సాధాత్సేధవిటంకసంఘమజనిస్థానం సురాణాంతదా

లితే ఉత్పాటితే తత్త్వాభేన తస్యా దేః ఉత్పాటనచాలనాదిలక్షణ త్తోభన
క్షుభితే అస్వాస్త్యప్రాపిలేకాంచనగిరా సువణాద్రా కించిదీవత్సమా
కుంచితే ఆనతే సతిత దాతతా-లేసురాణాం స్థానం స్వర్గః విభ్రాన్యంత్యః
వివతంత్యః గ్రహభిత్తయః యథాసదనకుడ్యాని యస్మిన్ కతత్రథాభూతం
స్త్రీయః శివుం వదిత్యాని నాపుం వద్భావః ॥ ని॥ భిత్తిస్త్రీకుడ్య మేడూకమి
త్యమరః-విశ్లేధాని విగళితాని పురద్వారాణి అమరావతీప్రతిహారాయ
స్మిన్ కతత్రథాభూతం సాధాః రాజసదనాని ॥ ని ॥ సాధోస్త్రీరాజసదనమి
త్యమరః-లేషాముత్సేధః బౌన్నత్వం ॥ ని॥ స ఉత్సేధః కాయ ఉన్నతి రిత్తమ
రః-విటంకాః పరిపాలితకపాతపక్షిస్తానాని ॥ ని॥ కపాతపాలికాయాంతు
విటంకం పున్నపుంసకమిత్యమరః లేషాం సంఘః సమూహః సచతా విశిష్ట

తృప్తిం తః భిన్నచిత్తాన్ సౌధాన్ తేన ధృవం కసంఘాయస్మిక్తతత్తథా భూత
మజసి ఆసీదిత్యధః॥ ౪౨ ॥ సముద్భృత్యేతి ॥ ఆగసాయాస్తలం పాతా
శావధిప్రవిష్టం వ్యాధ్యసంస్థితమపీత్యధః - తంచందరాద్రిం సద్యః త
త్తజ్జనమారోపితం నిఖాతం కలమంషి హ్యాయాపధి సస్యమివ ॥ ని ॥ కలమ
శ్చాలలేఖిన్యేశా రెలాత్మారసేంకురేత్యుపరి॥ లీలయాభగవదనుగ్రహ
ప్రయుక్తాయా సవిలాసేన సముద్భృత్యైకత్వాద్యధృత్యేత్యధః - దేవా
సురాదుద్ధాణం వక్ష్యే సముద్రం ప్రతిప్రస్థితాః ప్రయముః॥ ౪౩ ॥ అ ॥ అ
ధతవ్యహనచాతుర్యం వణయతి॥ అశిధిశేతి॥ దేవాసురాః మందరాద్రిం బ
తోఽతిక్రంసన్వంద్యేతి యాంతం క్రియావీశేషణమితి బోధ్యం అశిధిలాగ్య
విగళనానిశిఖరాణి శృంగాణి యస్మిక్తకమణితత్తథా॥ ౪౪ ॥ కూటోస్త్రీశిఖ
రంశృంగమత్యుమరిః-అప్రకంపః అలోలః నితంబః కటకదేశః యస్మిక్తకర్మ

౪౨॥౪ ॥ సముద్భృత్యతమారసాతలప్రతివృత్తమపి సద్యస

మారోపితం కలమమివ లీలయాప్రస్థితాదుద్ధాణం వం

ప్రతిదేవాసురాః॥ ౪౩॥౪॥ అశిధిలశిఖరమప్రకంపనితంబ

మఖండితగంఢోపలమనుజ్ఞితనిర్దురప్రవాహమస్ఫుటి

తపర్యంతదర్యంతమభంజితతరువుంజమనుజ్ఞితలతావి

ణితత్తథా ॥ ని ॥ కటకోస్త్రీనితంబాదేరిత్యుమరిః-అఖండితాః అశకలీకృ
తాః గంఢోపలాః యస్మిక్తకర్మణితత్తథా॥ ని ॥ గహ్వరంగంఢజైలాస్తుచ్య
తాస్థూన్యలోపలాగిరేరిత్యుమరిః-అనుజ్ఞితః అత్యాజితః నిర్దురాణాంగిరినదీ
నాం ప్రవాహః ప్రవహనం యస్మిక్తకర్మణితత్తథా ॥ ని ॥ ప్రవాహానిర్దు
రోర్ధురత్యుమరిః-యథాపూర్వం ప్రవహంతః ప్రవహంత్యేవేతి భావః
అస్ఫుటితాః అవిదళితాః పర్యంతదర్యంతాః సమీపవృత్తికందరమధ్యదే
శాః యస్మిక్తకర్మణితత్తథా॥ ని ॥ పర్యంతధూః పరిసరః-దరితుకందరోవా
స్త్రీతిచామరిః అభంజితాః అభంగితాః తరూణాం వృక్షాణాం పుంజా
రాశయో యస్మిక్తకమణితత్తథా ॥ ని ॥ స్థాన్నికాయః పుంజరాశీత్య
మరిః-అనుజ్ఞితమనుజ్ఞాతితం లతానాం వల్లీనాం వితానం పూగోయ
స్మిక్తకర్మణితత్తథా॥ ని ॥ వల్లీశువృత్తిర్లతాపూగో వితానప్రకరణతీచా

మరః! ఆస్పందంశలం మృగాదౌఽబృందం సమూదాయో యస్మిన్ కర్తృణిత త్తథా-అనుద్భృతిః అభిమితాః అనుద్ధాపితా ఇతి వాశకుంతాః పక్షిణౌ యస్మిన్ కర్మణి తత్తథా॥ ని॥ శకుంతపక్షిశకునీత్యమరః - వ్యాసన్నావిపదమప్రాప్తాః పన్నగాః ఉరగాః యస్మిన్ కర్మణి తత్తథా॥ ని॥ ఆపన్న ఆపత్ప్రాప్తస్యాత్ - ఉరగాః పన్నగోభోగీతి చామరః - అస్తబ్ధా అనిరుద్ధా సిద్ధా నాంచారణానాం కోలాహలః కలకలధ్వనిర్యస్మిన్ కర్మణి తత్తథా॥ ని॥ కోలాహలః కలకల ఇత్యమరః ఆననసంనమశాంతం కిన్నరీణాం గానం యస్మిన్ కర్మణి తత్తథా అవిశ్రాంత మశాంతం గంధర్వాణాం వాదిత్రం యస్మిన్ కర్మణి తత్తథా॥ ని॥ చతుర్విధమిదం వాద్యం వాదిత్రాతో ద్యనామకమిత్యమరః - అనుపరుద్ధమనివారితం తపోధ

తానమస్పందమృగభృందమనుద్భృతశకుంత మవ్యాపన్నపన్నగం శత్రుమస్తబ్ధసిద్ధచారణకోలాహమనవసన్నం రీగానమవిశ్రాంతగంధర్వవాదిత్రమనుపరుద్ధతపోధనధ్వమోనందయన్తాభగవంతముమాకాంతమవహంతమస్తరం॥ ౫౭॥ గ॥ సచనీయమానస్సరైవరిపి సురాసురైరఖిల భువనాధారస్య పశుపతేరప్యధారతావలెపాదివపాడైరాచక్రామశిరాంసీశ్రవతానాం॥ ౫౮॥ గ॥ పరితస్సురదచ్చ

నానాం ఋషీశాం ధ్యానం పరమేశ్వరానుసంధానలక్షణం యస్మిన్ కర్తృణిత త్తథాభగవంతముమాకాంతం పార్వతీజానిమానందయంతస్సంతోషయంతః అవహంతలనయంతేత్యధః॥ ౫౭॥ సచేతి॥ సురాసురైః దేవాసురైః నీయమానః యాప్యమాణః సచమందరః సకలభువనాని సమస్తలోకాః లేషామాధారస్య ఆశ్రయస్య॥ శ్లో॥ సమస్తజగదాధారశ్చంభురేవ సచేతరత్నశాస్త్రాదితిభావః - పశుపతేశ్శివస్య॥ ని॥ శంభురీశః పశుపతిరిత్యమరః - ఆధారతాలధికరణతాతయాలవలేపాద్గర్వాదివ॥ ని॥ గవోవలెపెసప్తంభ ఇత్యమరశేషః - పాదాః ప్రత్యంతపర్వతాః ఏతఏవ పాదాః వరణాః త్రైశ్చిష్టరూపకమేతత్ పర్వతానాం స్వాతిరక్తాద్రీణాం శిరాంసీశిఖరాణ్యేవ శరంసీతి పూర్వచద్రూపక ఆచక్రామలతిజగమేత్యధః - ఉప

శ్వేతతస్యవహనాదిభావః ॥౫౮॥ పరతత్త్వీ సగిరిః పరిఃసర్వతఃస్ఫు
రంతఃప్రకాశమానాః అచ్చాః నిమలాః యేనిర్ముఖాః ॥ రిచవ్యః తేషా
మపదేశేనవ్యాజేన ॥ ౫౯ ॥ వ్యాజోపదేశోలక్ష్మ్యంచేష్యమరః - దిశాంముఖే
షుముఖభాగేషుయశాంసీకీర్తిః ॥ ౬౦ ॥ యశఃకీర్తిస్సమజ్ఞాచేత్యమరః - ప్రత్య
క్షమైంద్రియకమివ ॥ ౬౧ ॥ ప్రత్యక్షంస్యాదైంద్రియకమిష్యమరః - చకారచ
క్రేమందరోద్ధారయశఃప్రత్యక్షంకారయామానైతిభావః ॥ ౬౨ ॥ ఆ
కాశఏవేతి తస్మిన్మందరాద్రో ఆకాశే ఆకాశమగ్రహణీయమానే సత
యాప్యమాణే సతి అథ స్తేషు అథోదేశవర్తమానా సుతాసుతాసుదివ్యభూ
మిమదివ్యస్థానేషు కాశ్యవంతీ కాంచ్యాదిభుతపశ్యంతతపాం సీకుర్వా
ణాః కతిచిత్తపోధనాః తపస్వినః అగ్రధికంచకీతాభీతాస్సంతః క్షేపాము
పర్యయం పర్యతః పతేది సుభావనయేతి భావః పరమాః ఉత్కృష్టాః యా

నిర్ఘరాపదేశేన ప్రత్యక్షమేవ విచకారదిబ్బుభేషుయశాం
సీనిర్మలా ॥ ౫౯ ॥ ౫౮ ॥ ఆకాశఏవ నియమానే తస్మిన్నధస్త
సీమదివ్యభూమిమతాసుతాసుతపశ్యంతస్తపోధనాః క
తిచిదితచకీతాః ప్రసాయంజతపరమాశిషః పరిషేరుస్వ
స్త్రియనాని ప్రజపన్నభయంకరమవర్తయన్నమృత

అశిషః సర్వే జనాస్సుఖినోభవంత్యిత్వాదిరూపాః హితాశంసాః తాః ప్రా
యుజ్జిప్రయుయుజి శేనర్వేషాంశుభాశంసాయాంసర్వాంతః హితితా
స్తేషామపి శుభంభవేదేశేతి భావః ॥ ౬౩ ॥ స్త్రీత్వాశీర్నితాశంసాహీదం
ప్రయోరిత్యమరః - స్వస్త్రియనాని వగ్రహమత్రాస్పరిషేరుః పర్య
పారిషుః - గ్రహమఖనవగ్రహమఖనవగ్రహజపాదికంచకురితి భావః -
అభయంకరన్మః పంధాః అభయంకరోత్పిత్యాదికం మంత్రం ప్రాజపతజ
పంచక్రః జపమానసేచేతి ధాతోర్లక్ష్యే అమృతమృత్యుంజయతా రామా
లినిమంత్రసంప్రతీకృతత్యగ్రింబకమత్రమిశ్యధాః అవతయన్ వనః
పారాయణమకర్షన్నిశ్చలః - ఆపద్భయిషపద్భయిషద్ధరతీత్యాదుద్ధ
రణః నంద్యాదిత్వాల్లభ్యాయువోరనాకావిత్యనాదేశః - తథాభూతమం
చికారమణంజమాకాంతం అనుదధ్యుధ్యాన్ చక్రః - అపత్యా లేపర

మేశ్వరమంత రాక స్తామీతుమీప్తత్యతిభావః బలాంచలతిబలాంచ బలాతిబ
 లేతాభ్యాంతత్సంజ్ఞికాభ్యాంవిద్యాభ్యామిత్యర్థః-దివిచరాణాంచేవాసు
 రాణాంచిత్రమంత్రమాభావంతశశంసేరే ఆచకాంతీరే బలాతిబలావి
 ద్యాభ్యాప్రసన్నాత్ పరమేశ్వరాద్దివి చరాన త్రమంత్రపాపయిత్యంత
 ప్రార్థయామాసురితిభావః * ఆజశ్శాసిత్యామితి ధాతోల్-
 బలాతిబలావిద్యాసద్భావేప్రమాణంతు॥శ్లో॥ బలేత్యతిబలేతిచ ॥ విద్యే
 తేమయికాకుత్స్నేతి చంపూరామాయణ వచనమితి బోధ్యం ॥ ౬౦॥
 మహాప్రకాశేతి ॥ మహానధికఃప్రకాశఃదీప్తియేషాంతే తథాభూతాః
 యేమణయోరత్నానితేషాంగణః గమూహః తేనకీణః సవతోవ్యా
 ప్రతితథాభూతస్యచలతఃచంచలగ్రతస్య మందరాద్రః పాశ్వతలమే

మృత్యుంజయచనుదధ్యరాపదుద్ధారణమంచికారమణ
 మాశశంసే రేచబలాతిబలాభ్యామంత్రమందివిచరణాం ॥

౬౦ ॥ గ ॥ మహాప్రకాశమణిగణాకీణః స్యతగ్రతలతః
 పథవశాదాగత్య పాశ్వతలమధ్య ప్రతిరోధా తత్రైవ
 నిలీయమానఃపతిరపిష్టిషాంప్రదీపత్యవదివాప్రవతితో
 భగ్నతేజాదద్యశే॥౬౧ ॥ గ ॥ అపిచ ॥ పునరక్లేశమానీ
 యమానాపత్యాసహకార్యాయనిరుచిరాప్రచేకా

కపక్షభాగంపథివశాన్తాగవశాత్ ఆగత్యఅధ్వామాగతస్యప్రతిరో
 ధోనిరోధఃతస్య-అత్రపార్శ్వభాగవేవని లీయమానస్తత్రావిదిత స్సక్
 వతఃమానోతపవంభగ్నంకుంఠి భూతం తేజఃదీప్తిగ్రతస్య తథాభూత
 స్త్రివిషాంపతిస్సూర్యోపిదివాహ్నిప్రవతితఃప్రదీపత్యవరజకాది ధృత
 స్థూలదీపత్యవదదృశేదప్తః తేజస్వ్యపికఃవ్యావకమహ తేజస్విసన్నిధౌ
 భాసేతప్రబలేనదుబలస్యబాధితఃస్వాదితిభావః॥౬౧॥అపిచేతి॥ ప
 త్యాధవేనశివేనసహ॥సి॥ధవఃప్రియఃపతిభృతైత్యమరః అక్లేశమనాయా
 సంయథాతథాఅనీయమానాఃస్వామాణాఃరుచిరాప్రమనోహరా
 దేశాజనపదాకపత్యతీవీక్షమాణాంతపవవిధానిబహువిధానిపస్తూ
 సిప్రణయినంపః శివంతభీక్షుంశ్వత్ ॥ సి ॥ యుక్తేద్యేషాం ప్రతంస్థానే

౭భీష్టం శశ్వదనారతత్వమరః - పరిపృచ్ఛంతీచ్ఛాం కుర్వంతీ దయా
మయీకృపాప్రచురైత్యధః - కాత్యాయనీమహాదేవీఉమాదేవీఅపిచ
పునఃపునశ్చాప్సీధః - ప్రసన్నేనప్రసాదవిశిష్టేనచేతసాతఃకర
ణేనఅనుజహేమవత్సుతః మైనాకఃతస్యగృహేనదసీభూత సముద్రేగి
రిమందరిపర్వతం- పక్షచ్ఛేదినో మహేంద్రాద్భభ్యతోహిమవత్తనూ
జమైనాకస్యసముద్రవవాద్ధితత్వాదితిభావః- స్థాపయిష్యతోనిధాన్యః
*జిజంశాత్రిష్టతేర్లటసద్వేతిలటశ్చ త్రాదేశః- దేవాసురాకారధన్య
ఆసార్వదికత్వాద్యేషాంచవిరోధశ్శాశ్వతికథ్యేకవద్భావాభావఃఅను
జగృహేఅనుగ్రహంచకారేత్యధః * కేచిత్తుల్యైశుయథాతథారుచి
రాకస్వావాసయోగ్యాత్పరఃదేశాన్ప్రత్యాసహసియమానాదయా
మయీ అపిచ పునః వివిధాని భవిష్యంతీతి శేషః వస్తుని పరిచ్ఛంతీకా

పశ్యంతీవివిధానివస్తునిపరిపృచ్ఛంతీప్రణయినమభీష్టం
ప్రసన్నేనచేతసాలనుజగృహేస్థాపయిష్యతో దేవాసు
రాకగిరిమనుజగృహే॥ ౬౨ ॥ప॥ ఉడ్డీయ స్వయముత్ప
తకగిరిరసావాచైవ నేతుంక్షమో భగ్నురసంధశిరో
ధరై దివిచరై రిథంయదద్యోహ్యతే ఎతత్పర్వతపక్ష

త్యాయనీప్రణయినమతిప్రితిపాత్రమపి గిరింపశ్యంతీ అనుజగృహేస్థాప
యిష్యతోదేవాసురాకప్రసన్నేనచేతసా౭భీష్టమసకృత్ప్రత్యాసహను
జగృహేశేషం పూర్వవది త్యన్వయం కథయంతి ॥ ౬౨ ॥ ఉడ్డీయేతి ॥
తతలనుగ్రహానంతరంప్రాక్ ప్రథమంఉడ్డీయఉడ్డీనంకృత్వా ॥ ని ॥ ప్ర
దీనోడ్డినసంధీనాన్యేతాః ఖగగతిక్రియాఇత్యుచరః - ఉష్ణతకఉత్పత
నంకుర్వకాతవలసాగిరిమందరఃవాచైవఆగచ్ఛేతి వాజ్ఞానేణస
తుముద్దిష్టదేశం గమయితుం క్షమోహః పూర్వమేతస్య పక్షసత్వా
దితిభావః స్కంధాఃఅసాశ్చశిరాంసీశీషాణిసంధశిర *వ్యుద్వ
త్ప్రపాణితుర్యసేనాంగానామిత్యేకవద్భావః॥సంధాభుజశిరో
సోస్త్రీఉత్తమాంగశిశ్మిషమితచామరః- భగ్నునక్షప్రప్రాయంయత్
సంధశిఃతస్యధరాతథాఘాతైఃపయోధరాదిభిబ్దవదత్రాపిధృధా

తోఃపచాద్యచ్ - దివిదరైఃదేవైఃఅసురైః అస్మాభిః అద్యేదానీం ఇథ
 మేవంఊహ్యతేన్మతోభవతితియత్తేతదేతద్వహనమిత్యర్థః - పర్వతా
 నాంమందరప్రభృతినగానాంపక్షతయఃపక్షమూలాని॥ ౧॥ స్త్రీపక్షతిః
 పక్షమూలమిత్యమరః-తాసాంక్షతికృతః నాశంకృతవతః మూర్ధస్యబా
 లిశస్య॥ ౧॥ మూఖంవైధేయబాలిశాఇత్యమరః దుష్క-మైవదోష్క-
 ర్మ్యంయశ్చేష్టితమిత్యర్థః-సాద్ధేవ్యజ్ఞ-పూర్వమనెనేంద్రేణఅనభి
 జ్ఞైవపర్వతపక్షాణాంభేదనాదితిభావఃఇతిత్వమాయస్తాఃఆయాసవిశిష్టాః
 తేదేవాసురాఃపథిమాగేసుపర్వణాందేవానామీశ్వరంపతిమంద్రం॥
 ౧॥ ఈశ్వరఃపతిరీశితేత్యమరః- పర్వభాషతనినిందుఃఉపాలంభయాంచ
 క్రుతిత్యర్థః-పరిపూర్వాద్భాషతేనిందార్ధత్వమాహమరః॥ ౧॥ యస్సని
 ద్దేహపాలంభస్తత్రస్యాత్పరిభాషణమితి॥ ౪౩॥ అపిచేతి॥ సాధవఃసజ్జనాః ॥

తిక్షతికృతోమాఖ్యదౌష్క-మ్యమిత్యాయస్తాఃపథి
 పర్వభాషతతతోసర్వేసుసర్వేశ్వరం॥ ౪౩॥ ప॥ అపిచ॥ భ
 గోయస్యదశాననఃప్రచలనేకించిత్ప్రవృత్తః పురాశ
 క్యంతస్యగిరేః కథంనయనమిత్యస్తావిషుస్సాధవః । కా
 న్యేచక్షుమిరేనతద్భగవతాశ్లాఘాత్రశాఖామృతైరానీ
 తాశ్చనిపాతితాహిజలధౌశైలాస్సమూలాఇతి॥ ౪౪॥ ౫॥

౧॥ సభ్యసజ్జనసాధవఇత్యమరః- పురాపూర్వకప్రేదశాననోరావణియ
 స్యఅద్రేఃప్రచలనేప్రకంపనే॥ ౧॥ చలనంకంపనంకంప్రమిత్యమరః - కిం
 చిదీవత్ప్రవృత్తఉద్యక్తస్సభగ్నః- భంగంప్రాప్తఃతస్యతథావిధిస్యే
 తితాత్పర్యాధః - గిరేఃపర్వతస్యనయనంఉత్పాట్యఉత్తరదేశప్రాప
 ణమిత్యర్థః॥ ౧॥ సీన్ద్రాపణఇతిధాతోర్భావేల్పబృత్తయః - కథమశ
 క్యమిత్యర్థః-రావణాపేక్షయైలేమాహశూరాఇత్యర్థః- అస్తావిషుః
 స్తుశించక్రః - అన్యేచవకారస్త్యధేఅసజ్జనాస్తుభగవతాభగవత్సహ
 యేనేత్యర్థః-పురాశాఖామృతైర్వానరైస్సమూలాశ్చైలా ఆనీతా -
 ఆహృతాఃజలధౌఅంబుధానిపాతితాహినిపతితాఃకృతాఃఖలు అత్రగిరిన
 యనేశ్లాఘాస్తుతిఃకాశీయతీత్యర్థః-ఇత్యేతత్శ్లాఘనంచక్షుమిరేనసే

హిరే * తుమూపసహనఇతిథాతోలిః-తదానీమప్యసజ్జనాఃఅవతః
 న్నవవేతిభావః॥౪౪॥ఇత్యమితి॥ ఇత్యమేవంప్రకారేణాతిభారోత్యంతభా
 రః॥ ని॥ భారోభవేవీవధేవబలానాంద్విసహస్రకఙ్గినానాథః మాలా-
 తేనభంగురాఃఆనతాః * భంజభాజమిదోఘురచ్ఛితిభంజధాతోఘు
 రచ్చ్రత్యయః - సురాసురాదుగ్ధనిధేః క్షీరసముద్రస్య అంతికం సమీ
 పంయావదాసేదుఃఆజగ్మఃతావచ్ఛేత్తద్వీపేనీదంతీతిశ్వేతద్వీపసదః*
 సతస్సూద్విషేత్యాదినాషీక్షధాతోః క్షిప్రత్యయః - తేషాంసుతరా
 మతితరామిత్యథఃఉద్యగఃభీతిః ॥ ని॥ స్యాత్పూగఫలముద్యగంఉద్యో
 గోభీతిదుఃఖమితినానాథః మాలా-ఉదజృంభతప్రాదురఘాత్-యా
 వత్తైవచ్చబ్దావత్రఅవధ్యథాకౌ॥ ని॥ యావత్తైవచ్చసాకల్యే వధామా
 నేవధారణఇత్యమరః॥౬౩॥అ॥అథశ్వేతద్వీపవాసినఉపరిపాతయివ్యం

ఇత్యమితిభారభంగురాస్సురాసురాయావదాసేదురంతి
 కందుగ్ధనిధేస్తావచ్ఛేత్తద్వీపసదాముద్యగఉపజృంభత ॥
 ౬౩॥౫॥ పశ్యతపశ్యతపర్యంతే నీయమానం మహాగిరిం
 పాతియివ్యతేనూనమత్రాయమణఃవేపరిష్టావయివ్య
 తేచసనిశ్చేష మిదమంతరీపం తదద్యైవ సజ్జీభవతసము

లేమందరమితిభితాస్సంతఃతత్రస్థాతుమన్యత్రగ-తుం ఊర్ధ్వముత్పతి
 తుమపినాశక్తువంతస్సంతః పరస్పరంబహుధావివాదయామానుః తం
 వివాదకోలాహలంప్రత్యాభగవాన్వైష్ణవ పారిషదశిరోమణిః విష్వ
 క్షేనోబహిరాగత్యమందరానయనందృష్ట్వా తత్సర్వంభగవతే న్యవేద
 యామాసేత్యాశయేనాహ॥పశ్యతేతి॥పర్యంతేపరిసరదేశేనీయమాన
 మానీయమానంమహాగిరింమందరాద్రింతత్సర్వరూపాపరిక్షానాత్తైషాం
 తన్నామనిర్దేశఇతిభావఃపశ్యతపశ్యత ఈక్షధ్వమీక్షధ్వం నిత్యవీఘ్నయో
 రిత్వాభీత్యై ద్విర్భావః - అత్రాణఃవేస్త్రిన్నభౌ అయమద్రిః నిపాత
 యివ్యతేనిపాతనంకరిష్యతేనూనంనిశ్చయః॥ని॥నూనంతరేభాగనిశ్చ
 యితిత్యమరః - ఇదమస్తదావాసఘాత మంతరీపం వార్యంతస్తటదేశ
 ఇత్యథః॥ని॥ ద్వీపోస్త్రీయామంతరీపం యదంతర్వారిణస్తటమిత్యమ

రః నిశ్చేషంసమగ్రం పరిష్టావయిష్యతేఉన్నజ్జతం కరిష్యతైతత్తస్మాద
 ద్యౌదానిమేవసజ్జీభవతసన్నద్ధాభవతేత్యథః-సముత్తిష్ఠత సముద్ధానం
 కురుధ్వంసర్వతోపిసర్వప్రకారైరపీత్యధః- ఇతరాభ్యోపి దృశ్యతఇతి
 స్త్రోతీయాయాస్తసిః అధవాపంచమ్యాస్తసిమాశ్రిత్య సర్వతోపిసజ్జీభ
 వతేతిభిన్నక్రమేణాన్వయోబోధ్యః-వేలాం సముద్రతిరింఉభ్రయధ్వం
 ఉద్గత్య భజద్వ మిత్యధః - అత్రేత్యాది శబ్ద మట-స్యాపి ప్రకారా
 థాకస్యవివిధాన్వాదానిత్యనాన్వయఃప్రతిపాద్యమానమట్పుకారే
 మఉత్తరోత్తరప్రకారఃపూర్వపూర్వప్రకారఖండనపరఇతిబోధ్యం॥
 ఇదం మందరానయన సముద్రమథనాది రూపం బకబంధన కౌశలంక
 హ్వపక్షిగ్రహణజాతుర్వ॥ని॥కృంకౌం చోధబకః కహ్వః పుష్కరా
 ఊస్తుసారసఇత్యుమరః - కేనవాఉత్పేక్షితం తర్కితమిత్యధః - పు

త్తిష్ఠతసర్వతోపివేలాముచ్చయధ్వమితి హంతకేనేద
 ముత్పేక్షితంబకబంధకౌశలంకించిదపిచోచ్ఛ్వసతిసా
 గరఃకింకరణీయ ముచ్చితయావేలయా తదారోఽప్య
 మోవయమద్యైవనై కుంఠం అర-మండలంవాధామే
 త్యనుచితమేతదాలోచితమయుక్తంహి నేవకానామప

రాకిలకనచిత్రామరేణబకబంధనోపాయశ్చైవంచింతిః - ఆతపేస్థిత
 స్యబకపక్షిణశ్శిరసినవసీతం నిక్షిప్తం చేత్తద్రవీధూయనైత్రయోఃపత
 తితతశ్చనిమివితాక్షఃపలాయితుంనశకోతితదాగృహీతుం శకోభవతీ
 తి- తద్యదిదంమందరానయన సముద్రమథనంనవసీతప్రాప్త్యాదికమితి
 భావఃహంతేతిభైదే॥ని॥హంతహమేనుకంపాయాంవాక్యారంభవిషా
 దయోరిత్యుమరః - సాగరః సముద్రఃకించిదపిఉచ్ఛ్వసతిచే దభివధా
 లేచేద్యథాన్వల్పముఖిలే జలసంపూర్ణకలశే ఆకూర్భరంహస్తసిక్షే
 పెకలశస్త్రజలంయథోచ్ఛ్వసతిబహిరపి ప్రవహతితయధామపిసాగరః -
 ఉచ్ఛ్వసతిప్రవహతి చేదితభావః - ఉచ్చ్రీయాఆశ్రితయా వెలయాస
 ముద్రతిరేణాపి కిం ప్రయోజనం ఉభయత్రసహ్య జ్జనస్య నమత్వా
 దితిభావః-తత్తస్మాద్యౌదానిమేవప్రధామ్నఃకేశవస్య॥ని॥ త్రిధామా

కేశవనహస్తోపనిషత్సూక్త్యయోగయోరిశినానాథకమాలా - ధామ
స్తానం॥ ని ॥ సంస్తాయముట జుధామేశ్వరుః - వైకుంఠవైకుంఠ
లోకంలక్ష్మణమండలంవాఆరోగ్యమః ఆరోహణంకరిష్యామః ఇతీత్యం
కేషాంచిద్వివాదప్రకారఃఅపరేత ప్రకారమ సహమానాప్రాహుః-
కిమితీచేదత ఆహ-ఎతత్పూర్వోక్తమన్యత్ర గంతవ్యమిత్యాకారకమిత్య
థఃఆలోచితం ఆలోచనంనన్తంసకేభావేక్తాప్రచితమయోగ్యమిత్య
థఃఅసమంజసమితివా॥ని॥ఉచితంస్యాన్తి తేయోగ్యాజ్ఞాతేభ్యస్తేసమంజ
సమితి నానాథకమాలా-హీయస్కాత్కరణాత్ సేవకానాం అస్మాకం
భగవంతంస్వామినమపహాయభ్యక్త్యాఅన్యత్రగంతుం గమనం క్తుం
అయుక్తమసమ జనమిత్యేకోభిప్రాయః - భగవాన్వాసుదేవ ఎవ మం
దరస్యప్రదేః పాతఃపతనంతస్యదశకనంనిరీక్షణంతస్త్రిక కొతూహలం

హీయభగవంతమన్యత్ర గంతుమితి కిముచ్యతే భగవంత
మపహాయేతికింనవిచారిం భవతాభగవానేవమందర
పాతదశకనకుతూహలవ్యాజేనప్రస్థాతుకామోవర్తత
ఇతికతివారానేవ పాతమందరః కతివారాన్నోదజ్యం
భతసాగరతస్యబ్రహ్మణః కల్పేనజానీమో వయంవిప్ర

కౌతుకం॥ని॥కౌతూహలంకౌతుకంచేత్యమగః-తదేవవ్యాజః అపదేశః॥
ని ॥ వ్యాజోపదేశోలక్యంచేత్యమగః - తేనప్రస్థాతుంప్రయాతుంకా
మోభిలాషోయస్యసః తథాభూతోవతకతత్తత భవద్భి నకవిచారితంకి
భుత్వేవకూకారకంకః-అతాపికింశబ్దఃపూర్వవత్ప్రకృతాధికః-తదస
హమానానామపరేషాం వివాదక్రమః కథమితిచేదత ఆహ-ఎవ ఆసియ
మానోమందరఃకతివారాకతిమసమయేష్విత్యథః॥ ని ॥ నివహవస
రౌరావాన్త్యమరః-వారస్సూర్యాదిదివసేబృందావసరయోరిషిశినా
నాథకమాలాచ|నపపాతతనంనచకారేత్యథః-సాగరస్సముద్రఃకతి
వారాకతిమ అవసరేష్విత్యథః నోదజ్య-భతనావధకతే త్యథః-
ప్రతిపూజికమంప్రతి కల్పావధకతేతస్యతత్స్వభావత్వాదితిభావః - క
స్యబ్రహ్మణఃకల్పే అత్రేదింబోగ్యం - ఎండైనయుగ సహస్రం మాన

వానామకఃకల్పః - దైవేద్యేచేద్యుగసహస్రేతదామానవానాంద్వాక
 ల్పాభవతః తచ్చ కల్పద్వయం బ్రహ్మణః అహోరాత్ర మాత్రమేవ-
 తత్రైకఃకల్పఃతస్యైవసంవేషకఃకల్పస్తస్యరాత్రితితి| అత్రాగ్నేప్రమా
 ణం||శ్లో||దివైన్వేషకసహస్రేద్వాదశభిదైవతంయుగం-దైవేయు
 గసహస్రేద్వైబ్రహ్మఃకల్పౌతుతౌన్యజామిత్యమరాదికమితిబోధ్యం-వ
 యంపివసానంపరస్థలవాసంనవిజానీమఃనవిద్యః తత్ర తత్రకాలేనస్తా
 కమత్రైవావస్థానాదితిభావఃఅమిభిరేతైఃఆధునికైః అద్యతవైః భాగవ
 తైఃభగవద్భక్తైః బాధ్యామహే పాధితాః క్రియామహే అహోఖ

ల్వాశ్చర్యంఖిత్విత్యధః|| ని || వద్వాయధాతధేవైవంసామ్యేహోమీ
 చపిన్దుర్యిత్యమరః - ఇత్యేవం విధంకఃపక్షః- అపరేహంతదసహమా
 నానాంపక్షస్తుభవతుభవతుతిష్ఠతుతిష్ఠత్విశ్యధఃఃపూర్వవద్విర్భావఃదృ

వాస మహోఖిల్వమిభి రాధునికై బాధ్యామహే
 భాగవత్రైతిభవతుభవతుకథయంతోపి దృఢమిత్రమపిక
 బళితాస్సరిచ్ఛస్సాగరైశ్చమహాత్యాయతనేషు మహాగ
 తేషుశాశ్లాపాణేః కఠినభవద్విధాః సరమభాగవ తా
 స్తదాస్యతామిహైవభవద్భిరాధుని కాస్తువయమజ్ఞాత

ధమశ్యంతం గాథం||ని|| గాథచాథవృథానిచేత్యమరః - కథయం తోవదం
 తఃభవద్విధాః భవస్సదృశాః వహీభూమిః తాంగతానిప్రాప్తానితథా
 మాతేషుచుహతుడత్యుష్మైషు శాశ్లాపాణేనారాయణస్యాయతనే
 మజగన్నాధప్రభృతిస్తానేషుకఠికఠికియంతఃపరమభాగవతాఃసాగరైః
 సముద్రైస్సరిద్భిః నదీభిశ్చనకబళితాః సగ్రసితాంత్యధః తత్తస్మాద్భవ
 ద్భిఃయుష్మాభిరేవఇహత్రదేవేఆస్యతాం భూయతామిత్యధః భావే
 లోబ్-అజ్ఞాతఃఅవిదితఃపారావారిఃసముద్రఃయైస్తైతథాభూతా||ని||
 అకూపారః పారావారస్సరిత్సరితిత్యమరః- వయఃక్వచితుక్రతచిత్
 యత్రకుత్రచేతిభావఃఅత్త్యంశరీం||ని || ఆత్మాయతోృద్ధుతీర్కుఃధిస్వ
 భావోబ్రహ్మవక్షఃచేత్యమరః - గోపాయంతస్సంరక్షిమాణాస్సంతః
 నిరుతరంసర్వదేత్యధః ఃగోవిందంవాసుదేవమేవానసంధీపహ్యాయే

మత్త్యేవ బహువివిధాన్ బహుప్రకారాన్ వాదాన్ వచాన్ సప్రపద
తాం వక్త్రాణామిత్యథః అసక్త్యన్యహుముహుః ఉన్నమ్యాన్నవ్య
ఉత్థాయోత్థాయేత్యథః పశ్యతాం ద్రష్ట్యాణాం ఆగచ్ఛతః ఆగతాన్
మాసికాన్ విమానసంచారిణః ఏనాన్ పరిపృచ్ఛతాం ప్రశ్నం కుర్వతాం అ
భితస్సర్వః పరిభ్రమతాం విఘ్నాణామానానామిత్యథః శ్వేతద్వీపవా
సినామితి శేషః మహతా అధికనకోలాహలేన కలకలధ్వనినా పారిషదా
నాం విష్ణుపరిషదానాం అగ్రణీః శ్రేష్ఠః విష్వక్సేనః విష్వక్సేనో నామ కశ్చ
న పారిషదః అయం ఎవకోలాహలః కుతః కస్తాతా రణాద్భవేదితి శేషః

పారావారాగోపాయంతః క్వచిదానత్తానంగోఽందమే
వనిరంతరమనుసందధీమహీతి చ ప్రపదతాం వివిధాన్
వాదానపశ్యతాం అసక్త్యన్యమ్యాన్నవ్యపరిపృచ్ఛ
తామాగచ్ఛతోవై మాసికాన్ పరిభ్రమతాం మభితోపికో
లాహలేన మహతా పారిషదానాం అగ్రణీః కుశితో విష్వ
క్సేనో బహిర్నిగత్య పరితోపి చక్షుః ప్రసారయన్నవ
లోకయన్ నాసియమాన మభ్యుదయం ఎవమందరమవధా
రయన్ననుపదమేవ తస్య సింధాని పాతనం విజ్ఞాపయామా
నవినయేన విదితవేదితవ్యమపి స్వధర్మ ఇతి విశ్వంభరం॥
౬౩॥ ప॥ వృత్యస్తకౌస్తుభమవఘ్నత వైజయంతీ వినగ్ంస

ఇతి మత్యా ఆలోచ్య బహిర్వాహ్యదేశం ప్రతినిగత్య గత్వా పరితః సర్వ
తోపి చక్షుః ప్రసారియన్ దృష్టిం ప్రచాలయన్ ఇతి ప్రపాతయన్నితి వా
ధః అభ్యుదయం ఎవమనుపదశి ఎవ ఆసియమానం ఎందరం అవలోకయన్
అనుపదము తరద్వీతీయ తృతీయక్షణ ఎవ తస్మాద్రేః సింధాసముద్రేపత
నమప్యవధారయన్ నిశ్చిన్వన్ నిత్యథః - విదితం విజ్ఞాతం వేదితవ్యం జ్ఞే
యాంశః యేన సతథా భూతం సవజ్ఞత్వా త్రస్యేతి భావః విశ్వంభరం నా
రాయణః॥ ౧॥ విశ్వంభరః కైటభ జిదిత్యనుః - స్వస్వధర్మః కర్తవ్యాంశ
ఇత్యథః - ఇతి హేతో విజ్ఞాపయామానని వేదయామానేత్యర్థః - స్వస్వత
త్సేవకత్వాం విజ్ఞాప్యం విజ్ఞాపనమే వేదిభావః॥ ౬౩॥ అ॥ అధ్యక్షవాన్సు

ప్రాధికృతకథయః తదుతానచాతురీషపిః క్షయన్నాహుః || క్షయస్తేతి || ఈ
 శఃస్వామిహరిః కైలాసశైలారదతాద్రుతస్యశిఖరాః || ౧ || కూటోస్త్రీ
 శిఖరంశృంగమశృంగురః కాలఃనీలః || ౧ || కాలశ్యామలమేచకాత్రయమరః
 సచాసాయోమేఘః అంబుదఃసంభవభణినామరగాణాంధ్రుః అధిపతిశ్చే
 వఃసంభవశయంతలత్పంతస్తాదిత్యధః || సద్యఃవిష్వక్సేన విజ్ఞాపనాగమ
 కాలమేవవృత్త్యస్తఃవిపర్యాసంప్రాప్తః కౌస్తుభః తన్నాచమణిః యస్మిన్
 కర్మణితత్తథా - ద్వితియాంతత్రయం క్రియాపశేషణందక్షిణపాశ్వకమ
 ధకృత్యను పుస్యఉత్థానశయనంప్రాప్తస్యవాభగవతః వామపార్శ్వ
 మఃకృత్యఉత్థానదశాయాం అధరోత్తరీభవలక్షణః స్థితరశ్మిభావలక్ష
 ãవాకౌస్తుభమణేర్విపర్యాసభృతిభావః అచ తాలవగళితాః వైజయం
 తీవనమాలాయస్మిన్ కర్మతత్తథా || ౧ || ఆపాదపద్మం యామాలావనమ

మానకనకాంబరలోభనీయం | సద్యః ఫణింద్రశయరా
 దుదతిష్ఠదీశకైలాసశైలశిఖరాదివకాలమేఘః || ౪౫ ||
 పదివైభవంభిరాయుధైస్సంసమై రాబద్ధసేవాశ్ర
 మస్తాతాగలోసవశైస్తవోధనగజైశ్చవైభవైశ్చ కై
 రపి | అగ్ర్యణేకాసంస్తదాభగవతే రాలం బహుస్తంశ

లేతి హవతా - వైజయంతీ దివబ్రోక్తైశ్చ కళింగః - సుప్రసిద్ధుడితి గాతాత్ ఉ
 త్థానేభ్యః హవతామివపురిః ఛేదాదేస్సంభవాదితిభావః | విశ్ర సహ
 నం ప్రభృత్యైవ తానకాలబంధం సుశుద్ధమయచేలంలేన లోభనీయం
 స్పృహణీయం యథాతదానీం యోగించిదిపి ఉత్తరీయస్రింశేఉత్తరీ
 సాంద్యలక్ష్మణ్యైః పరివృతానస భవాత్ స్పృహణీయత్వముతిభావః ఉతి
 వ్రత్ ఉత్తస్థా అత్రోపమయోపమానసాదిత్యవాచకానామిక కాలమే
 ఘవశబ్దానాంతయాణా ఉపావానేపిసాధారణధర్మవాచక పదాను
 పాదానాల్లప్తాపమాలంకారః || శ్లో || సాధారణాదిధర్మస్యోపమావాచ
 కస్యచ | ఎవ్వశ్యేనుపాదానేభిన్నాల్లప్తాపమాప్తధేతి లక్షణాత్ || ౪౫ ||
 అలభ చయః పతిపదవ్యూహక్రమంవర్ణయతి || దివైర్వితి || విరయః నతిః
 శిక్షావాతే సహింసాసంనయః || శ్లో || ౧ || వినయోతిశిక్షాధిగమకా

రక్తశాంతిమితి నానార్థమాలా | ఆతమవదివై శ్విశ్వాత్మ్యైః || ని || దివ్యోదవి
చ రేక్షాఘృతవిశ్వః - పంచభిః పంచసంఖ్యాకైః ఆయుధైః | గదాశాక్లక
సుదర్శనాదిప్రహరణైః || ని || ఆయుధంతు పహరణవిశ్వమరః - ఆబద్ధః
అసందానితః విరచితఇతియావత్ సేవాక్రమః శిశూహపరిపాటియ
స్త్రైః || ని || శక్తాచరణవిత్తైః పరిపాట్యామపిక్రమఇతి నానార్థమా
లా - మూర్తికమద్భిశంఖాదిభిస్తేనితఇతిభావః - తతాగ్రం తత్త్వణః తస్మి
న్నుపవతాప్రాప్తాః తైః అతవః సజ్జాతైః ఛనైః సుకృతిభిః || ని || సుకృతి
పుణ్యనాకధన్యఇత్యుపరః తపోధనానాం మునీనాం గణాః సముదాయాః
ని || సముదాయస్సముదయస్సమవాదశ్చయోగ ఇత్యుపరః - తైః పరివృ
తతివృతతిః శ్వంభరః శ్రీహరిః || ని || శ్వ భరతైటభజి దిత్తమరః - తదా
తతాగ్రం తత్త్వణైః మిశ్రైః || ఉపకంతాంతికాభ్యుద్భేద్యమరః - ససహివ
తకమానస్యభగవతేః భగవత్ సన్య || ని || వై నతేయః బగవత్ ఇత్యుపరః మా

వైర్విష్వక్సేననివేద్యమానసరజ్జిత్వంభరోనిన్వయా ||

౪౬ || గ | అథతమతరితోపనిష్ఠాంతమరచందనాభిమః స

రజ్జీవిధిరథకపథే సమేశ్వసమావహికా భివిరక్తసే

స్త్రుకరతలమాలంబ్య ఆశ్రిత్య విష్వక్సేనః పారిషదోత్తమః || శ్లో || విష్వ
క్సేనముఖాయస్య పారిషద్యాః పరశ్చతమిత్యాదిన్యైః తేన సేవేద్యమా
నావినివేదితా సరణిః పద్ధతిర్యస్య తథా భూతస్య || ని || సరణిః పద్ధతిః ప
ద్యేత్యుపరః - నిర్భయానజః గామే శ్చరః - యథా తాకోరాజాస్వస
మీపవతిః ప్రేమపాత్రపరిజనస్య హస్తే స్స స్యాశ్చరః హస్తం నిశ్చల
గచ్ఛతి తద్దైవభగవాన్నిజః గామేతిభావః || ౪౬ || అ | అథసమాగతం శ్రీ
హరిం దృష్ట్వా బ్రహ్మవిద్యమానం పరవ్రతపాతనప్రమదర్శనకౌతూహల
మపి త్యక్త్వా తమేవవశ్యం సేత్వా చ | అథేతి అధానంతరం లిప్తం పద్ధతిః
అర్ధపథః * ఋక్సూర్యఋషధామానక్షత్రైః సమాపాంతం శ్రీత్యయః -
తస్మిన్నథకమగ్నైశ్చర్యైః అతిర్నితం అనుల్లేపితః ఉపవతః ప్రాప్తః
తథా భూతః తమరచిం సాధంపత్నవాభం అసరస్సమయస్త్రుజానాతి
త్యవసరజ్జీవిధిరథకపథే || ని || పిథా తాశ్చిత్త్యుద్భిత్తమరః - మహావికా

భివసిష్టాదిభిన్నహసమేత్యసమిపంగ త్వేత్యథః వివిక్తో విజనప్రదేశః ||
 ని|| వివిక్తావిజనచ్చన్నావిత్యమరః తస్మిన్ సేవాపరిచరిణం తస్యక్రమః ప
 రి హాతీతస్య అవసరః సమయః తస్య లాభః ప్రాప్తిః తేన యోగిన్ స్వయః ఆ
 శ్చగ్యం అత్యంతదుర్లభలాభాదితి భావః - సచ ఆనంద శ్చైతీశాభ్యాం మం
 దః మేదురః విత్తయానందభరిత ఇతి భావః తంభగవంతం పశ్యన్ గౌతమ
 లః మందరాద్రితస్య పాతః పతనంతస్మిన్ గౌతమాచారం కుతుకం పరివా
 ర్యపరివృత్య తం కేవలం శ్రీహరిమేవేత్యథః పశ్యన్ గౌతమః కువన్ న
 వతస్థే ఆసామాసేత్యథః * సమవప్రవిభ్యస్త ఇతి తిష్ఠతే రాత్ననేపదం
 లిట్ - ఎతద్దశ నాదేవస్య అమృతలాభాత్తద్దశ నాదస్య తదభావాద
 త్రైతస్తావితి భావః || ౬౮ || నవేతి || నవాసినోద్యోవికసితాని యాని కువల
 యాని నీలోత్పలాని || ని || స్యాదుత్పలం కువలయమితి త్యమరః - తానివశ్యామ

వావసరలాభనిష్ఠయానంద మంధరః పశ్యంతమచలరి

పాతనకౌతూకం పరివార్య కేవలమవతస్థే || ౬౮ || ప || నవకు

వలయ దామశ్యామలస్త్రిగ్ధముగ్ధం నశిననయనమాద్యంత

త్వమాలోకయంతః | పరిజహురమరౌఘాశ్చైత సాకా

లోనీలిః || ని || కాలశ్యామలమేవ కాంత్యమరః తథాఘాతః స్నిగ్ధోషనో
 హరస్సందరశ్చ తథామాతం || ని || ముగ్ధస్సందరమూఢయోరితి విశ్వః సశి
 నేప ద్వైతజనయనేనేత్రేయస్య సతథాఘాతం || ని || వాపుంసిపత్నం నశినమి
 త్యమరః తథాఘాతం శ్రీహరిం ఆవ్యంజితాగ్రణమితి త్యథః తత్త్వం ప
 రమాత్మానమితి త్యథః || ని || తత్త్వం విలంబమానే స్యాత్స్వరూపే పరమా
 త్వనీతి నానాధర్మమాలా పిలోకయంతః దశ్యంతః అమరాణాం దేవానాం
 ఓఘాస్తోమాః || ని || స్తోమాఘనికరవ్రాతేత్యమరః దేతసాచిత్రేన ని ||
 చిత్రం తుచెతోహృదయమితి త్యమరః - కార్యమమృత ప్రాపున్య పాయాను
 చింతనాదిరూపం కమతదేవభాగోధూతం పరిజహుః పరిత్యజురిత్యర్థః
 ఉభయద్విత్ప్రాస్తే దేవాసురాః పాణిభిహంతైః సముద్రైః ఇతి శేషః
 శైలస్య అద్రేభావం వహనం * డుభ్యర్థధారణ ఇతి ధాతోర్భావే
 ఘర్షోద్రయః - యద్వాశైలపీఠభారః తమశ్యథః పరిజహుః పంజ

హుఃమందరము “ఛౌ పరి పాతయా మాసు రితిభావః | ౪౭ | అ | అథ దూరా
 దూర్ధ్వ దేశాదణః వెమంద రేషా తి తేతదామహ నానీ వ ఉద భూదిత్యాశ
 యేనాహ || సురాసు కేతి || సురాసు రాణాంచేవాసు రాణాః కరోదరాణి
 హస్తతలాని తెభ్యః స్థలితః చ్యుతాయై శ్వలః మందరః తస్య యస్తా లస్థలం
 అథస్తనప్రదేశస్తస్త్రికయేద్ధితా ఉపలాశ్శిలాః | తేషాంతలాని అధః ప్రదేశాః || ౫ ||
 తలంస్వరూపాధరయోరితినానాథమాలా - తైరాహతిః
 అఘాతః తయాత్సభితః క్షౌభంతారశ్యం ప్రాపితః సచాసాయస్సిం
 ధూనాంసరితాంబంధుః స్వజనః సముద్రగతితాత్పర్యాధః || ౫ || దేశే
 నదవిశేషే ఛౌ సింధుర్వాసరిశిస్త్రియం | సగోత్రచాంధవజ్ఞాతిబంధు
 స్సస్వజనాస్సమాగతిచామరః - బంధూబంధూకచాంధవాః తినానారృ
 మాలాచ - తస్మాదుత్థితఉత్పన్నః తారద్వనిః ఉచ్చరః క్షిభమతః షఘా

గ్యభారం పరిజహుచుభయే తే పాణిభిశ్చై శ్వలభారం | ౪౮ ||

ప || తతశ్చ సురాసురకరోదరస్తలితశ్చైలమూలస్థలస్థితో
 పలతలాహతిత్సభితసింధు బంధూత్థితః | భ్రమత్రివితి
 మింగిలభ్రమితవాలకోలాహలైస్సమంశిభిమంబరంప
 రివవారతాగస్వనః || ౪౯ || X || స్థలదచలల్లాలకల్లాలకొ

ణమానా యేతి మయః మత్స్యవిశేషాః తిమింగిలాస్తద్భక్షకమత్స్యవిశే
 షాః || ౫ || రాజీవశ్శకులస్తిమిః - సిమింగిలాదయశ్చాభేతిచామరః - ఉ
 భయేషాంతేషాం భ్రమితాని విఘ్నాద్ధితాని యాని వాలాని వాలధానః
 తేషాం కొలాహలాః కలకలాః || ౫ || కోలాహలః కలకలగిత్యమరః -
 తైస్తైస్సమంశిభిలంకృతస్త్వలంబరం పరివార ఆవృతించకార || ౪౯ ||
 స్థలదితి || స్థలస్తజ్జనోనచలూమందరః | తేనకరణభూతేని ఉద్భవంతఉత్ప
 ద్యంతః యేలోలాః తరళాః కల్లాలాస్తరంగాః | తేషాం యః కొలాహలః
 కలకలధ్వనిః తస్యవృత్తికరః సంపకః | తేన అథ వాస్థలదచలస్య ఉద్భవల్లాలక
 లాలానాంచేదిద్వయోయాకొలాహలౌ తయోస్సంపకః | తేన తివాబో
 ధ్యంబధిరాః అశ్రోత్రేంద్రియకల్పాః | భ్రమతోఘాణమానాః కూ
 ర్కనక్రద్విపాః చ్చసగ్రాహగజాః || ౫ || కూమేకమతకచ్చపౌ - గా)

హేమావహానోనక్రస్తు । ద్విగమానైకపాద్విపశ్యతిచామరః - తేషాం
యానిక్రందితానిభావైక్తఃకోవనాన్యాహ్వనానీతివాధః ॥ ని ॥ క్రంది
తంరుదితాహ్యైవైతి నానాధఃమాలా - తైస్సుభితంకరైరిక్తఃస్ఫుటం
విదళనంప్రాపయిత్వధఃయ - గమలజస్యబ్రహ్మణఃఅండకోశః ॥ ని ॥
పెళ్ళికోశాన్వహీనండుమిత్తమరః-తదేనభాండంకటాహరూపభాజనం ॥
ని ॥ గర్వమావపనంభాండంపాత్రామిత్రవభాజనమిశ్యమరః-తస్య
యఃప్రచండస్వనఃదుస్సహధ్వనిఃసత్తైవయఃఉత్పేక్షణంఊహఃతేన
త్సుభితాఃక్షోభంతారభ్యంప్రాపితాఃయేవిబుధాదేవాఃతైముక్తాఃకృ
తాహఃహారవాఃహఃహఃధ్వనయఃతైశ్చాచ్యుతశ్రీహరిఃఅప-సీత్ హసం
చకారేత్యధఃకోవాతత్వజ్ఞఃపామరానమరాకృష్టానహసతితి

లాహలవ్యతికర బధిభ్రమతూకమః నక్రద్విపక్రం
దితైస్సుభితకమలజాండభాండప్రచండస్వనోత్పేక్ష
ణత్సుభిత వివిధముక్తహఃహారవైశ్చాహసీదచ్యుతః ॥
౬౫ ॥ ప ॥ నిమగ్నమందరమణిద్యుతినంప్రదిద్ధానమ్మే
తురంబరతలపయసఃకతాయే । లగ్నాశ్చిరాయతికుచా
మలకామ్రమాత్రాస్తారాస్తవపరిణేమురితిప్రతీమః ॥

భావః ॥ ౬౬ ॥ నిమగ్నేతి ॥ నిమగ్నఃసితరామాపాతాశంమజ్జనమా
శ్చితత్వధఃయోమందరఃతస్యయేమణయఃవజ్రాదయఃతేషాంద్యు
తయః ॥ ని ॥ భాశ్చవిద్యుతిదీప్తయత్వయమరః - తాభిస్సహప్రదిద్ధాన్యా
ప్తాఃలిప్తాశ్చితివార్తః-పయసఃక్షీరస్య ॥ ని ॥ పయఃక్షీరంపయోంబుచేత్య
మరః-యేకణాఃలేశాః ॥ ని ॥ లవలేశకణాణవశ్యమరః - అంబరతలవ్యో
మ్మి ॥ ని ॥ వ్యోమపుష్కరమంబరమిత్తమరః - సేషేతురుత్పతనంచక్ర
రిత్యధః - లికుచామలకామ్రాణిలికుచామలకిమాత్రఫలానిప్రమాణం
యేషాంతేతధాఃప్రయాణేవ్యయసచ్ఛదఘ్నచ్ఛమాత్రవైతిమాత్ర
చ్చ్యుత్యయః ॥ ని ॥ లకుచాలికుచోడహః - తివ్యఫలాత్వామలక్యామ
త్రిషు । ఆమ్రశుచ్చతోరసాలోసాపతిచామరః చిరాయచిరకాలాత్ ॥
ని ॥ చిరాయచిరరాత్రాయచిరస్యాన్యాశ్చిరార్థకాత్వమరః లగ్నః

సంక్రాంతాః తేకణానివతారాః॥ ని ॥ భంతారతారకాభ్యుమవాప్రి
యామిత్యమరః - పరిణేమః పరిణతామాఘః ఇతి త్త్వం ప్రతీమః జానీమః॥
౪౦॥ పథీతి॥ పథిమాగ్నేక్షచిత్తుత్రచిద్భారః ధూఃలేన అవసన్నాః సంపీ
డితాః యేనురాసురాః తైః ప్రతిపదం ప్రతిపాదం వీష్ణాయా మవ్యయా
భావః కృతాః రచితాః సుఖం ధానామంసానాం వ్యత్యాసః పర్యాసః త
ద్భుజం విహాయ ఏతావిద్భుజేవహనమేతద్భుజం విహాయ తద్భుజేవహన
మితభావః తస్మిన్ సంభ్రమస్త్యరాతేన కంపితాచాలితా దస్తాద్ధిరివ
రాత్నస్తరాత్నణిభిః స్యాంయ స్యాంభువిఘ్నా మౌస్తలితంభావైక్తః స్థల
సంజాతమిత్యథః స్థలేషు ప్రదేశవిశేషేషు జలేషు చ సాసాధూః ఖనిరా
కరః సమజని అభవత్॥ ని॥ ఖనిస్త్రీయామాకరస్యాదిత్యమరః॥ ౫౦॥ అపి

౪౯॥ ప॥ పథిగిరివరాదస్తాద్భారావసన్నసురాధిరప్రతిప

దకృతస్కంధవ్యత్యాససంభ్రమకంపితాత్ । మణిభిరభి

తోయస్యాంయస్యాంభుస్థలితంకృచిత్సమజని నిస్సా

సానామసస్థలేషుజలేషుచ॥ ౫౦॥ ౫॥ అపిచ ॥ విదూరాదం

బరతలాదాపతతోస్య మహతావేగేన ప్రకీర్తమాణే ప

ర్యంతగతైరివశేషం పరిషీయమానేచదరీముఖైశేవప

రిసరగతేచపయసీచశూన్యమివాణకవంమన్యమానాన

జేతిదూరేతి॥ దూరాచ్చిరకాలగంతవ్యాదిత్యథః ౫౫నతలాదంత రిక్ష
దేశాత్ అపతతః పతనంకుర్వత్యిత్యథః అన్యమందరాద్రేః మహతా
అధికేనవేగేనగతివైశ్యైః పర్యంతః దూరాసంనదేశస్తద్గతేతం ప్రా
ప్తైషయసిప్రకీర్తమాణేవిషీప్తైః సతీదర్శకందరాః తానివముఖానిముఖ
భాగాః తైరేవముఖైః పదవైః శ్లేష్టరూపకమేతత్ పరిసరగతేకేవలసమి
పదేశం ప్రాప్తైషయసిరివశేషం నిశ్చేషం పరిషీయమానేపీలేనీత్యథః -
అణకవమబ్ధిశూన్యమివరిక్తమివ ॥ ని ॥ అసారంభల్లశూన్యంతవశేకం
తుచ్చరిక్తకృత్యమరః మన్యమానాజానంతః శభాసీచరంతీతి నభశ్చరాః
దేవాసురాః ఉభయేచభయేభీతా నిర్మమజ్ఞః మగ్నాబహుపురిత్యథః -
ఏతావానాయాసః శృధాసంజాత్యత్యభిప్రాయేణ భీతాః ఇతిభావః ॥

౬౬౬. ఉన్నధి తేష్వితి || కించతస్యమందరస్యమూలమథోదేశః తేన సంఘ
 ట్టనంఘటణాంతస్తానణావవరేషు సముద్రచారిషు జంతుషు ప్రపాణి
 షు ఉన్నధి తేమనత్సుతి తోవంచరాల్పరీప్యోమృతాః కరిణా గజా
 ఏవజలకిరిణిజగజాఃకిరాతాఃన్యాగా ఏవజలమానుషాః నిర్ఘోరాఃగిరి
 నద్యఃతేషు చ రిస్సంచారిః శభరాఃమీరా ఏవతమయః తిమిరామకమ
 త్స్యోతిమంగిలాశ్చ తిమంగిలనామకమత్స్య విశేషాశ్చ సుపేది లేబధూ
 పురిత్యధః || ౬౭ || అపిచేతి || రసాతలంపాతాళావధీత్యధఃకిరా మందరే
 పునశ్చబ్రోత్యర్థః అవగాహమానేప్రపః శతీసతిశిఖరస్థాగతి శేషఃనందిము
 ఖాఃనందీత్వరప్రభృతయఃగణాఃప్రవధగణాఃఅభ్యుక్తాం అంతికంగతం
 ప్రాప్తం దుగ్ధం పయఃసుఖమనాయాసతః ఆదాయగృహీత్వా పారమేశ్వ
 రం పరమేశ్వరసంబంధిలింగం స్ఫటికమరకతబాణవజ్రాదిరూపమిత్యర్థః

భశ్చరానిర్వమజ్జరుభయేపిభయే || ౬౮ || X || ఉన్నధి తేషు
 చ తన్మూలఘట్టనాదణావవరేషు జంతుషు తతః పరిసృ
 ష్టాః కిరిణి ఏవజలకిరిణికిరాతా ఏవజలమానుషాః నిర్ఘో
 రదరాశ్చ ఫరా ఏవతి మయశ్చ తిమంగిలాశ్చ సంపేదిరై ||
 ౬౯ || X || అపిచ || పునరవగాహమానే రసాతలంగిరావభ్య
 ణా గతం దుగ్ధమాదాయాదాయసుఖమభిషేచంతః పా

అభిషేచంతః అభిషేకం కుర్వంతస్సంతః అభ్యునందన్ సంతోషం ప్రాప్తు
 రితి త్యర్థః || రాభిషేకకరణలాభాదితీర్థావః-శివలింగారాధనమాహత్మ్య
 ముక్తందీపికాయాం || శ్లో || శివలింగసహస్రాణాం పూజయా యత్ఫలంభ
 వేత్ | తతశ్చ తగుణంపుణ్యం లింగేనాదిసముద్భవే | తస్మాచ్ఛతగుణంప్రో
 క్తం రత్నలింగస్య పూజనే | గోమేధికాదిలింగానిరత్నలింగాని సంపృ
 తాః | రత్నలింగసహస్రాణాం పూజయా యత్ఫలంభవేత్ | తతశ్చ తగుణం
 పుణ్యం ధాతులింగస్య పూజనే | ధాతులింగేష్వపి శ్రేష్ఠం హేమలింగమితి
 శ్రుతం | ధాతులింగసహస్రాణాం పూజయా యత్ఫలంభవేత్ | తతశ్చ త
 గుణంపుణ్యం మృత్తికాలింగపూజనే | మృత్లింగానాం సహస్రస్య పూజ
 యాయత్ఫలంభవేత్ | తతశ్చ తగుణంప్రోక్తం బాణలింగస్య పూజనే | త

తోనంతగుణః ప్రోక్తం సలింగస్య పూజనవితి సా సంగమోతు ॥ శ్లో ॥
 శివనాభిమయాలింగం నిశ్చలపూజ్యం మనీషిభిః | యచ్చేత్ సత్త్వం సస్వలింగే
 భ్యోగౌరిసాంబం న సంశయతే || తత్రైవ శ్లో ॥ కృతే యుగం లింగం
 త్రైతాయాం హేమ సంభవం | ద్వాపరే పారవక్రేష్టే విభిజనం తుక
 లాయుగ ఇతి బాణలింగ పరీక్షా ప్రకారః శివరహస్యే శ్లో ॥ త్రిపంచ సప్త
 ధాయాతుతులాతులితమాదరాత్ | చయాలింగ సతాత్ కనుః చాణలింగ
 మితి శుతం | సపీతమస్తవీత వా బాణలింగం శివాత్మకం | పూజనీయం
 ప్రయత్నేన భుక్తిముక్తి ఫలేచ్ఛుభిః | పాలగ్రామ సహస్రేభ్యో బాణలిం
 గం శివ్యత ఇతి చ | శివలింగాచక నైవ ముక్తిభ్యుతిచాన్యధేతి | ప్రకృత
 మనుసరామః || ౬౦ || ఊర్ధ్వమితి | అద్యుగ కాల స్వగ్ లోకా వధీవ్య
 భః - ఊర్ధ్వం ఊర్ధ్వః చ శుభ్రం ఉత్పత త ఉత్పతనం కువత తాదగ్ధ

రమే శ్వరం లింగ మచ్యుతం దత్తుం యథాగతాం || ౬౦ ||

X || ఊర్ధ్వమాద్యులోకాదుత్పతతావ దగ్ధపూరేణ పరి

ష్టావితా సిద్ధనదీ బహువదుగ్ధనదీ || ౬౧ || X || స-సిక్తాశ్చ ప

య సామధురేణ సవ తోనందనో ద్యానవన పాద పాస్త్ర

దాది సుధామధురాణి సువతే ఫలాని || ౬౨ || || వజ్రత్నంద

రశైలకందరపుట వ్యాఘ్రాణా దణా భరన్వై రోజ్జా

పూరేణ తీర పూరేణ పరిష్టావితా సేచితా సిద్ధనదీ గాదుగ్ధనదీ తీరనదీ

బహువసంజాతే శ్లోభః || ౬౩ || స-సిక్తా ఇతి || నందనో ద్యానవన

న సంజ్ఞికారామః తస్మిన్ యే చాదవాః వృక్షాః లేనవత తా

దిగ్విఖిలదేశేయదేతి శేవః స ధురేణ మధురం సేనయ

క్తా సస్య క్షేపనం ప్రాప్తాః తదాదిక్రియావిశే

మారభ్యేతి తాత్పర్యాభః - సుధాపీయూష

వి శిష్టాని ఫలాని సువతేజనయం తీ

మందర పాతసమయోభగవతః హమా

న్నితి || వజ్రవజ్రనంకువత యోమం

దరితుకందరోవాస్త్రే త్యుచః - లేమపుటం

వాయుధాత భేద్యధః || ని || చక్రాణిపుట భేదాస్మరిత్యమరః - న్యా
ఘూర్ణంతిప్రపహంతియాన్యర్థాః సిజలాః || ని || అంభోర్జస్తాయ పానీయ
నీరక్షీరాంబుశుబరమత్యమరః - తేషాంభ రోతిశయః || ని || భరోతిశయ
భారయోరితినానాధః మాలా-తస్యస్వైర్వరంస్వచ్ఛందం యథాతథా ||
ని || మందస్వచ్ఛందయోస్వైర్వరిత్యమరః - యః ఉజ్జాగరః జాగరూకో
ఘోషః నాదః || ని || స్వాననిఘోషపనిహః ఉదేత్యమరః - తేన భీషణోభ
యంకరః || ని || దారుణంభీషణంభీష్టుమిత్యమరః - తథావిధః పయః కల్లో
లినీషల్లభః క్షీరసరిత్పతిః యేష తేతథాధూతాః - అత్రకల్లోలినీషబ్దస్తరం
గణీశబ్దపర్యాయఇతి బోధ్యం - ఖేదేన సంతాపేన స్తంభితాః స్తభాః కృ
తాః యేకింపచానవిబుధాః త్సుద్రదేవాః || ని || కదశ్యేకృపణత్సుద్రకింప
చానమితంపశాదిత్యమరః - విబుధౌదేవవిద్వాంసావీతినానాధః మాలా
చ-త్రైప్రారభాః ఉపక్రాంతాః ఛూరిస్తనాః స్తుతయాయేష తేతథా

గరఘోషభీషణపయః కల్లోలినీషల్లభాః | ఖేదస్తంభితకిం
పచానవిబుధప్రారబ్ధఛూరిస్తనాగోవిందస్య కుతూహ
లంవిదధిరేతేకేచిదేకక్షణాః || ౫౦ || ప || మజ్జతిమజ్జతిశైలే
పతతిచపతతికుతూహలంద్యుసదామ్ | శరణంశరణమత

భూతాః || ని || స్తవస్త్రాత్రంస్తుతిర్ముఖిరిత్యమరః - తేతథావిధాః ఏకే
చిత్తేకక్షణాః ముఖ్యకాలవిశేషాః || ని || ఏకోన్వాధౌప్రధానేచనిర్వాహ్య
కాలవిశేషోత్సవయోః క్షణిత్యమరః - గోవిందస్య కుతూహ
తుకంచకుతూహలమిత్యమరః - విదధిరేచక్రరిత్య
తద్రత్యాదిశైలేమందర పర్వతేమజ్జతి మగ్నేసరి
* సత్సూర్వమేత్యాదినాక్విప్ - తేషాంకౌ
గ్నభవతీత్యధః * వతః మానేలట్ - శైలేప
తిధాతోలటశృత్రాదేవః - ద్యుసదాంకౌ
పల్లట్లతః కారణాత్ హే శాశ్వతధరవి
|| ని || శరణగ్రహరక్షితోరిత్యమరః -
శేరోదనమాహ్వానంహ్యౌ మిత్యధః *

క్రుశతవ్యసేరోదనేచేతి ధాతోర్భావేలిట్ - అత్రశాశ్లాఢరేతి విశే
 వ్యంరక్షణసావధ్యసత్తాభిప్రాయగర్భమితి పరికరాంకురాలంకారః ॥
 శ్లో॥ సాభిప్రాయేవిశేష్యేతుభవేత్పరికరాంకు ఇతితత్తాత్ ॥ ౫౨॥ త
 తత్తతి॥ తతోవిబుధాక్రోశానన్తగంచకితాభీతయేసురాసురాః తేషాంస్తో
 మేనసంస్తూయమానఃస్తుతఃభగవానరచందలోచనః శ్రీహరిఃప్రసాదః
 అనుగ్రహః తేనవిమలానిర్మలాతథాభూతైః ప్రవహంతీ సరంతీయా
 కరుణాకృపాతస్యాః ఆసారః అచిచ్ఛేదస్పృహః తేనసాంద్రితైః మేదురీకృ
 తైః ॥ ౫౩॥ సాంద్రస్నిగ్ధస్తుమేదురభగ్యమరః - కటాక్షైః పాంగదశక
 వైః ॥ ౫౪॥ కటాక్షౌపాంగవర్షనభిత్తమరః - అనుగృహ్య అనుగ్రహంకృ
 త్వాసాదరందృష్ట్యైభావః కల్పవరుపల్లవః కల్పవృక్షః సలయం ॥ ౫౫॥

స్తవశాశ్లాఢరేతిప్రచుక్యశేషబుధైః ॥ ౫౨॥ ౫॥ తతశ్చ
 కింతురాసురస్తామసంస్తూయమానో భగవానరచంద
 లోచనః ప్రసాదవిమలపావనైః పరివహతగరుణాసార
 సాంద్రితైః కటాక్షైరనుగృహ్యకల్పవరుపల్లవోల్లాసినా
 కైవల్యలక్ష్మీనివాసమందిరేణ కరారవిందేన తానా
 శ్వాసయామాస ॥ ౫౬॥ ౫॥ తత్త్వణంచభూభారభంగు

మత్యేధపల్లవః । అస్త్రీప్రవాళేనాపిదగ్ధతి నానాధమాలా - తద్వ
 దుల్లాసినావికాసశీలేనత్యథః - ప్రార్థితార్థదాత్రేతిభావః - కైవ
 ల్యంముక్తిః ॥ ౫౭॥ ముక్తిః కైవల్యనిర్వాణశ్రేయోనిశ్రేయసామృతమి
 త్యమరః - తదేవలక్ష్మీతస్యానివాసమందిరేణ ఆవాసస్థానేన కరార
 దేవహస్తపద్మేనతా తదేవాసురా ఆశ్వాసయామాస స
 ౫౮॥ తత్త్వణంచేతి॥ అథభగవాన్ కమతరూపీ సన్నవతతా
 భారేతి॥ కులిశంవజ్రాయుధంతద్వతగరగళంకరిన
 దురంపవిరిత్యమరః - కరగళంకరినంక్రూరమిది
 ణఃకపోపలః శాణచక్రమితియాత్ ॥ ౫౯॥ శాణసు
 తేన నిఘ్నంక్షం సమిక్సతం యద్బ్రజఫలకం అ
 తేన ॥ ౬౦॥ వజ్రోస్త్రీహీరకేపివా వితిశిష్యః స్ని

రెణెనివాధః || ౧ || చిక్రణంవస్థాంస్త్రిగ్ధం సాద్రస్త్రిగ్ధస్తుమేదు
 రత్తితివామః అశేషంకృత్స్వయంవృషనంహాః తదేవ ఆత్మాశరీరం
 యస్యః || ౧ || సత్వమశేషంకృత్స్వమిత్థమరః || ౧ || విష్ణుపంభువనంజగత్
 ఆత్మాయతోష్ఠిభృత్సర్వస్థి స్వభావోబ్రహ్మవత్త్వః దేతినగ్ధత్రామరః - స
 గ్ధతోపిసర్వత్రాపి అముతయోజనాని దశసహస్ర సంఖ్యాకానియోజ
 నానిప్రమాణంయస్యః * ప్రమాణే ద్వయసజి శ్యావినా మాత్రచ్చ
 త్యయః అముతయోజనమాత్రశ్చాసౌ యోవిస్తరః విష్ణుతి || ౧ || వి
 స్తారోవిగ్రహావ్యాసస్సతుశబ్దస్య విస్తరత్త్యయః - తేనశాలిచా శో
 భినేత్యధః - పరిమితక్రియమాణాయామాహత్య దశసహస్ర యో
 జనవిస్తారో స్తిష్ఠ వృథాగతిభావః - అత్రేకంబోధ్యం || శ్లో || ధన్వంతర

రభుజంగవుంగవభోగవలయపరిబృంహణాదివకుళితక
 ర్గశేన శాణనికృష్టవజ్రఫలకస్త్రిగ్ధనేవసర్వతోష్ఠిశేష
 భువనాత్తనాప్యముతయోజనమాత్రవిస్తారశాలినాచ
 రమాంగేనపారాశర్య సంక్షేపపరిమితై రనుశ్రవై రేవ
 చతుర్భుశ్చరణైస్సంకోచవికాసశీలయామాయ ధైవకం
 ధరయాసమస్తాగమ స్తోమ మస్తకేనేవచ మస్తకేన పర

సహస్రంతుక్రోశంక్రొశగ్వయంపునః | గవ్యాతంస్త్రీతుగవ్యాతిస్త
 గ్వయంయోజనంమతమితి || చరమాంగేనపృథ్విభాగేనపరాశర్య అప
 త్తపుమాక పారాశర్యోన్యాసంతత్సంబంధీయస్సంక్షేపః స్వల్పికరణం
 తేనపరిమితాభయతాం ప్రాప్తాస్తథాధూతా అనుశ్రవావేదాస్తై రే

చతుర్భుః పాదైఃసంకోచవికాసాగ్రాస్సవృద్ధిఫలంయస్యా స్నా
 మాయయా త్రిగుణాత్మక ప్రకృత్యా ప్రళయకాలేత
 ష్చికాలేతస్యావికాసగతిభావః-తయైవస్థితయాకంధ
 కంరోగభోధగ్రీవాయాంశిరోధఃకంధరెత్యపీత్య
 యేఅగమాః వేదాంగశాస్త్రాణి || ౧ || ఆగ
 రానాధరత్నమాలాయాంలేహంస్తోమఃసమూ
 సీభూతస్సాగ్రాంతః || ౧ || తిలకంక్లౌఢమస్త్రీపగ్ధం

గోర్ధాక్షిటంమలాస్త్రియమిహి. తేనైవైతేన పరమాద్భుతేనల
త్యాశ్చర్యకరేణాదావ్యుత్పన్నా తిహిహి-మస్తేనమాధ్యానం॥ ని॥
మూర్ధానామస్త్రోస్త్రియమిహి-సూభాతాంభుగూర్మోయోధు
జంగమంగవశేషిహిస్యయోభోగూకాయోగ్యయో హియోః జేష్ఠనాః
తేషాంబ్రహ్మణాదభివృద్ధిరివేత్త్యుత్తమః బృహిష్పదాపిధాతౌపరిపూ
ర్వాద్భావేల్వృత్ప్రత్యయః- ఆశ్చర్యకారయంబహుపలయంకృత్యాగళ
దేశముత్పన్నచభూమిచ్యుతవరశ్చేనస్త్రిసేకత్రైవిదేవాసురావధానప్ర
యుక్తభారవశాద్దశదేశస్య నమనాతోన్మేకోపలయస్సంజాతీకృతవల
యాభివృద్ధిరితిభావః-అవనీధూమిస్తస్యాః గర్భాః కుక్షిదేశః॥ ని॥ కుక్షి
భూతాన్భూకాగర్భాద్భిత్త్యమరః - తస్మాద్భూపోషయస్తస్మాక్ ముక్తః
ఉత్పన్నమహాయుజాబాణః॥ ని॥ ధనుశ్చాపోధన్వశ్చరసనకోపండ

దృతేనసమున్నవన్నవరిగర్భాచ్ఛాముక్తభివసా

స్సమగ్రేణరంహసాసముత్పవాతమపరాకమతః॥

౨౧౫॥ ప్రత్యుద్యతకమతకతోరంశ్చిమాంగప్రశిధిలమూ

లసంనివేశః । ఉత్తిప్తః ప్రతనరివాపలా బలిష్ఠైరద్ర

కం । శరేఖాడైవసాయకాత్తితిచామరః - సమగ్రేణాఖండేన॥

మగ్రంసకలంపూర్ణమఖండంస్యాదిత్యమరః - రంహసా వేగేన॥

॥ రంహస్తురసీతురయస్యదత్తత్యమరః సముద్భవన్నావిగ్భవక్ మహా
నధికఃకమతఃకూమః॥ ని॥ కూర్మైకమతకచ్చపావిశ్యమరః-సముద్రా
తిశేషః-సముత్పపాతఉత్పత్త్య పతనంచకారత్యథః - ఉత్పత్త్య మాన
వీవసముద్రమావివేశేతిభావః॥ ౨౧౫॥ ప్రత్యుద్యతకప్రత్యుద్యక్ ప్రత్యా
గచ్ఛక్యఃకమతఃకూమః-తస్యయత్కరోరకతినం శ్చిమాంగంపు
వృథాగః॥ ని॥ కరగళకతినః- క్రూరంకరోరంశ్చురందృఢమిత్యమరః-
తస్యవ్యాస-గఃసంబ-ధఃతేనప్రశిధిలఃఅజీర్ణభగ్నైత్యథః - ఉధావిధః
మూలసంనివేశఃమూలప్రదేశః యస్యసః అద్రక్షందరాచలఃబలిష్ఠైః
కేవలశాలిభిఃఉత్తిప్తఃబలాద్ధూరంప్రపాతితత్త్వథఃతసుస్సూక్ష్మఉ
త్పలఃపాపాణిశ్చఅర్జునశ్చనుద్రాతేల్వబ్ధోపేపంచమిహియాకేదప

తత్ పాతాళాదుదక్షిపత్ ఆత్ర పాతాళాత్ ద్రాక్ష మందరోద్ధారణార్థ
మేవమూర్ధ్వముద్గచ్ఛః కూర్మస్య పృథ్విభాగేన ఉర్ధ్వచేతాత్ప్రీతిప్ర
స్యమజ్జతోమందర్యుపంఖగ్నశాత్ శక్తిభావః-తతఃతత్ప్రసావధూన
నపూర్వపక్షే సాదర్శనవిహాయ బలాబ్ధినిష్ఠోత్తిప్రలోప్తవద్దూరేపా
తశ్చాసీఽతిభావః ॥ ౫౩ ॥ అపిచేతి ఉద్వాంతాన్యదీర్ఘాణియానిసాగర
వయసాపితేషాంభారాధురః। నిభౌతశయభారియోరితినాన్యమూ
లా-తైరిక్తాశ్శూన్యాః గర్భాయేషాంతే-తథావిధాయేపర్యంతకంద
రాఃపరిసరదర్శ్యతేభ్యోగళణనిస్సరకపవనోవాయుర్యస్యసతథాభూ
తఃగిరింద్రోమందరిఃసలిలతోజలాన్తగ్నద్దితః సూతాసులిప్తవత్సమా
సః-అతఏవ-మహతాఅధికేనత్రమేణాయాసేననిస్సీమానివిర్మర్యాదా

ద్ద్రాగ్నుదపతదర్శనాద్విదూరే॥౫౩॥అపిచ॥ ప॥ ఉద్వాంతం

తపాగరపయోధరరిక్తగర్భపర్యంతకందరగళత్వవ

గీంద్రః । మగ్నోత్థితస్సలిలతోమహదాశ్రమేణని

మనిశ్వసితభిన్నవివాబభాసే॥౫౪॥౫॥ ఆలత్యవతః

శ్చర్యమానందమంధరేమబృందారకేమకిమతఃపరంకర

వామేతివిజ్ఞాపయత్నువినయేనగరుడధ్వజంసమానయత

వాసుకిమిత్యనుశశాసమిగతశ్చతురాననః॥౭౩॥౫॥తత

నినిశ్వసితానియన్యసతథాభూతశ్చాసాయః భిన్నః ఖేదయుక్తః తా
శఃప్రమానినఆజభాసేప్రచకాశేఅత్రపుమానితిశేషోబోధ్యః॥౫౪॥ ఆల
త్యేతి॥తదాశ్చర్యంతంవిస్త్రయమాలత్యదృష్ట్యాఅనందేనసుఖేన మంధ
రాఃఅలసాఃతథాభూతేషుబృందారకేమదేవేషు వినయఃనమనాదిః ॥
ని॥వినయోనతిధమాదిశిషోచారత్రశాంతిష్వితినానాథమాలా-తేన
గరుడధ్వజంశ్రీహారింకిమతఃపరంభిషత్తరంకికరవామకింకరైవ్యమితి
విజ్ఞాపయత్నునివేదయత్నుసత్నుసమిపగతఃఅంతికస్తవతురాననోబ్రహ్మ
వాసుకింసర్పరాజం॥ని॥వాసుకిస్తుసర్పరాజోధగోనరిసగ్నిత్యమరః - స
మానయంతసమాగమయతేశ్యథః-ఇతః పరంవాసుక్యాగమనేనభవి
తవ్యమితిభావః-ఇతిథమశశాసమిగతశ్చతుర్రాజః॥౭౩॥తతః॥తతోనం

తరంతథేతితథా భవత్స్విత్యధః - తస్యబ్రహ్మణశ్శాసన మాదేశంప్రతి
గృహ్యసీక్యత్యబహిఃబాహ్యదేశంప్రతీత్యధః ॥ ని ॥ సనానిత్యే బహి
ర్బాహ్యస్సాతీతేస్తమదశఃనగ్రత్యమరః - నిజిహానానిగౌచ్ఛంతఃని
జరా దేవాః సమానగ్రామాః ఏకగ్రామవాసినో యాయ మేవవా
సుకింసపరాజంసాంతస్సనేనప్రియవచనేన॥ని ॥ సాంతస్వనంఽపియభాష
ణమిత్యమరః-సమానయితసమానయనంకురుధ్వంఽగ్రతీర్థంలసురవరా
బల్యాదీ-ప్రాధానామాసుఃప్రాధానంచక్రరిత్యధః ॥ ౨౪ ॥ ప్రా
గితి॥ పాతాళంపాతాళలోకంబువంతిసేవంతగ్రతీతేతథా- జుష్టిప్రీతిసేవ
నగ్రతిధాతోఃస్విప్ - తథాభూతానాందారకుమారకాణాం కర్తేపు
త్రాదీనాంప్రవృత్తింవృత్తాంతం॥ని॥వాతాప్రవృత్తిర్వృత్తాంత ఇత్యమ

స్తథేతిప్రతిగృహ్యశాసనంతస్యనిర్దేశజేనా బహినిర్జరా
స్సమాన గ్రామాయాయమేవ సమానయితవాసు కిం
సాంత్యేనేతీప్రాధానామాసురసురవరా ॥ ౨౪ ॥
ప॥ ప్రాగేవపాతాళబువంతిప్రవృత్తింజిజ్ఞాసవోదార
కుమారకారణాంతేమందరోద్ధారబిలాధ్వనైవసద్యో
వతేరుద్దనుజాఃప్రహృష్టాః॥౫౫॥ప్రవిశంతశ్చైదదృశు
రతరితోద్ధృతమందరమూలకందరోద్భాంత మూ

రః-ప్రాగేవఆదేశాత్పూర్వమేవ జిజ్ఞాసవః జ్ఞాతుమిచ్ఛవఃతేదనుజాల
సుతాఃప్రహృష్టాస్సంతుష్టాస్సంతఃసద్యఏవ ప్రాధానా సమకాలమేవ
మందరస్యాద్ధారఃఉద్ధరణంతస్యబిలాద్వారంధ్ర)మాగఃతేనైవలవతే
రుఃఅవతీర్ణాబధూపురీత్యధః॥౫౫॥ప్రవిశంతగ్రతి॥ప్రవిశంతఃప్రవేశం
కుర్వంతఃతేదానవాఃఅతర్కిత వసంభావితం యథాతథా ఉద్ధృతఃఉ
త్పాటితఃయఃమందరఃతస్యనేమూలకందరాఃతైరుద్వాంతాఉద్గీర్ణాః
మూర్ఛితాఃమూర్ఛనంప్రాప్తాః యేపన్నగాస్సర్వాఃతేషామాశ్వాస
నంఖదాపనయనంతదధంపరిధ్రాంతావిఘూణమానాయై బంధుజ
నాఃపుత్రమిత్రాదయఃతైర్నిరంతరనిరవకాశం సాంద్రమితి యావత్
అణపేనిర్మజ్జనితరాంమజ్జనంకువకయోచలరాజోమందగస్తస్య

సమ్యుర్దస్సంఘషణం తేననిదేశంతఃవిస్ఫుటంతఃయేతలవితరాదయో
లోకాఃతేషుయేలోకాజనాః॥ని॥లోకస్తుభువనేజనత్వమరః-తేషాంని
ష్ఠేషానితరాంషేషణంతేనయోఘామానాదఃతేనభీషితాఃభీతాఃఆశ్వ
సంతః ఇతరభేదానపనయంతః ఆశ్వస్తాఇతరైఃఆశ్వాసంప్రాపితాశ్చ
యేవిహస్తాఃవ్యాకులాః॥ని॥విహస్తవ్యాకులౌసమావిత్వమరః - జాపన
దజనాఃదేశీయజనాఃత్రైరాకీణంవ్యాప్తమిత్యథః- అతితూణంఅతి
శీఘ్రం ॥ ని ॥ సత్పరందపలంతూర్ణమిత్యమరః- ఉద్గచ్ఛన్నుత్పతనుద్భవ
న్నితివాయఃఆవికచ్ఛపౌమహాకూర్మః-తస్యనిష్ఠరంయత్ప్రప్తంచరమాం
గంతస్యసంఘట్టనమాఘాతః తేనస్ఫుటితాదళితాయాః శైలశిలాఃమం
దరోపలాఃతాసాంభంగోనాశఃతేనసముచ్చలంతఃఉత్పతంతఃయేఅభం

ర్చితపన్నగాశ్వాసన పరిభ్రాంత బంధుజననిరంతర మ
ణవనిమజ్జదచలరాజసంమదకనిదేశత ల త లా ది
లోకనిష్ఠేష ఘోషభీషితాశ్వ సదాశ్వస్త విహస్త జా
నపదజనాకీర్ణ మతితూర్ణముద్గచ్ఛదాది కచ్ఛపనిష్ఠరవృ
ష్టసంఘట్టనస్ఫుటిక శైలశిలాభంగ సముచ్చలద భంగుర
స్ఫులింగపరివ్వంగదందహ్యమాననగరగ్రామపల్లీనిచే
శనిరంతరోత్పాతధారానిరీక్షణంసాధ్వసేనపతివ్యతినా
మధూతలంచలివ్యతినామసుమేరుంస్ఫుటివ్యతి నామవి

గురాఃతినశ్వరాఃస్ఫులింగాఃఅగ్నికణాఃతేషాంయఃపరివ్వంగః సంబం
ధః తేనదహ్యమానఃఅతిశయేనభస్మీభూతఃయేనగరగ్రామపల్లీనివేశాః
యస్మిన్తత్పురసంవసథకూటగ్రహయస్మిన్తదిత్యథః॥ని॥ నగరంనగవ
త్పురైతిహేమచంద్రః ॥ని॥ సమాసంవసథగ్రామావిత్వమరః॥ని॥కుటి
గ్రామకయోఃపల్లితిశాశ్వతః॥ని॥నివేశశ్చరణం త్తయైతిత్వమరశ్చ । నిరం
తరంసంతతంయదుత్పాతధారాణాం ఉలాహపాతధూమకేతురక్తపరి
వేషాదిభావ్యశుభసూచకపరంపరాణాంనీరీక్షణందర్శనంతస్సాద్యత్సా
ధ్వసంభయంతేనభూతలంభులోకఃపతివ్యతిపతనంకరివ్యతినామసోఽ
పరితిభావః-సుమేరుఃహేమాద్రిఃచలివ్యతినామగమివ్యతి కితేత్యథః-

విధ్యండకపాలంబ్రహ్మాండకటాహః స్ఫుటివ్యతినామదళివ్యతి కిమిత్య
 థఃసాగరఃఅణః ప్రవేక్ష్యతినామప్రవేశః కరివ్యతికింఠరసాతలంప్ర
 తీతిశేషఃఆదిశేషఃఘననభారంలోకధురంపరిత్యక్త్యతినామపరిత్యాగంక
 రివ్యతికింఠసంభావితమతరితంమూలంమందరోద్ధరణాదిలక్షణంయ
 స్త్రికర్తృణితత్రధాలనుక్షణంప్రతిక్షణంఉచ్చలంతీభిః ఉచ్ఛవంతీభిః కిం
 వదంతీభిఃజనశుక్తిభిః తాదాత్వికప్రవాదైరితియావత్॥౧॥ కింవదంతీజ
 నశుక్తిరిత్యమరఃఅభితఃసమాకులంవ్యాకులంఠరసాతలం పాతాళందద్వ
 శుఃదర్శనంచక్రరితీత్యథః॥౨౫॥సమాగమ్యేతి॥తేదానవాఃవాసుకింస
 ర్పరాజంసమాగమ్యసంప్రాప్యయథోచితంయథాయోగ్యం॥౧॥ఉచితం
 స్యాన్తితెయోగ్యైరితినానాథకరత్నమాలా - తేనేతిశేషః-సభాజితాః

ధ్యండకపాలంప్రవేక్ష్యతినామసాగరఃపరిత్యక్త్యతి నా
 మ శేషోఘననభారమిత్యసంభావితమూలమనుక్షణము
 చ్చలంతీభిః కింవదంతీభిస్సమాకులమభితో రసాతలం॥
 ౨౫॥౧॥సమాగమ్యతేవాసుకింసభాజితాయథోచితం స
 మావేద్యసాగరమథన సంరంభ మనుపదమేవ కథాంతే
 కథయామాసుశ్చనైరెవభవితవ్యంభవతామందర వేష్ట
 నేదామ్యేతి॥౨౬॥౧॥ అనుమోదమానోవచనమమీషాం
 ఆహవస్తేదమరగపతిః॥౨౭॥ ౧ ॥ అహూచిరాయమ

సత్కృతాస్సంతఃసాగరమథనసంరంభః ఉపక్రమఃశం సమావేద్యనివే
 ద్యఅనుపదంఅవ్యవహితోత్తరక్షణవివకథానామప్రకృతేఆగమనక్షణా
 చితప్రస్తావఃతస్యాంతేవసానేశనైఃమందమిత్యథః - భవతాత్ప్రయా
 మందరఃవేష్ట్యతేయేనేతి కరణేభ్యట్ప్రత్యయః- మందరవేష్టనంయద్దా
 మరజ్జుఃతత్త్వాసిభవితవ్యంవతితవ్యంఇతీత్యంకథయామాసుః ఉచరిత్య
 థః॥౨౬॥అన్వీతి॥అమీషాందానవానాంవచనమనుమోదమానస్సంతు
 వ్యన్తిత్యథః-ఉరగపతిఃవాసుకిః సస్తేరంసస్తితం యథాతథాఆహవ
 అవదచ్ఛేత్యథః॥౨౭॥ అహూతి ॥ భ్రాతృజనస్యదేవాసురాణామితి
 తాత్పర్యాథః- అయమఘృదయః సముద్రమథనాదమృత ప్రాప్తిలక్ష

అశ్రేయత్యధఃచిరాయచిరకాలస్య॥ ౧ ॥ చిరాయచిరరాత్రాయచి
రస్యాద్యాభిరార్థకాత్యమరః - శ్రుతఃకణఃగోచరీకృతః అపహిత
హర్షే॥ ౭౦॥ యదితి॥ ఆదితేయాదేవాఃదైతేయైరసురై స్సమాగమ్య మిళి
త్యాయన్మనీషితంయత్ప్రియోజనంకిలసాధయంతిసంపాదయంతి తత్ర
తస్మిన్ ప్రయోజనవిషయే అనియుక్తై రననుజ్ఞాతైః అప్రాధికతైరపీతి

వాఢః-భ్రాతృభిఃకాద్రవేయైస్సహౌదరైఃనాగైః॥ ౧ ॥ విష్వక్సంతమ
సంనాగాఃకాద్రవేయాస్తదీశ్వరాత్యమరః-సాహాయకం సహాయస్య
కర్తృఅనువతఃనతన్నియోగాసురూపమాచరితవ్యంకర్తవ్యమిత్యేవంన్యాయ
స్సదసద్వివేకవీవమాంచోదయతి॥ పేరయతిఅతాస్మిన్నర్థే భవతాం
యుష్మాకంఆవేదనేనవిజ్ఞాపనేనకింఫలమితిశెషః॥ ౭౧॥ పరంత్యితి॥ పరస్తు

యాశ్రుతోయమభ్యుదయోభ్రాతృజనస్య॥ ౭౨॥ X॥ య

త్కిలసమాగమ్యదైతేయైరాదితేయాసాధయంతిమనీ
షితంతత్రస్వయమసురై రపికాద్రవేయైర్భ్రాతృభిత

సాహాయకమాచరితవ్యంన్యాయవీవచోదయత్సత్రకిమా

వేదనేనభవతాం॥ ౭౧॥ పరంతు॥ ౪॥ మూలేవాలత్కిమగ్రత

స్సుగిరిరీమాశించమేబద్ధతాకల్పేప్రాచిపినాకినాభ

గవతాకృష్ణోస్త్రియల్లిలయా । తత్కూలశ్లథసంధి బంధ

కింత్యిత్యధః-ప్రాచిప్రాక్తనేకల్పేపద్మాదిసంజ్ఞికబ్రాహ్మదీవసే- కల్పల
తీణముక్తమమరేణి॥ దివ్యైర్వర్షసహస్రై ర్ద్వాదశభిదై వతం
యుం॥ దైవేయుగసహస్రేద్వేచాస్తూకల్పైతు తాన్యణామితి ॥ యది
త్యవ్యయంవెత్యధఃకంతాత్పర్యప్రకరణాభ్యాంఅధవాహేత్యధః॥ ౧॥
యత్తద్యతస్తతోహేతావిత్యమరః- సురగిరేర్మైరుపర్వతస్యమూలేమూ
లదేశేమేవాలధింలాంగూలఃఅగ్రతఃశిఖరదేశమౌళిముత్తమాంగం బ
ద్ధతాబంధంకుర్వతాభగవతాపినాకినాపరమేశ్వరేణలీలయావిలాసే
నఆకృష్టఃసమాకర్షణంగమిత్యత్యధః - త్రిపురసంహారకాలేధనుష్టం
కారాధఃమితిభావఃసచాసాకాలశ్చేతితత్కూలఃతస్మిన్ శ్లథాని భగ్నా
నిసంధీనాంవంశుణాంబంధాఃకీలాః పరివృత్తానివృత్తస్తాని అస్థీనిచయే

హంతాని-తథాధూతానిమర్త్యాణిమర్త్యస్థానానిఅద్యేదానిమపిస్త్యితజ్ఞం
భితక్షువధుషుస్త్యితంఈవద్ధసనం || ని||సోత్పానస్సమనాక్తిస్తమిత్యమ
రః-జ్ఞంభితంజ్ఞంభాం||ని || జ్ఞంభస్తుత్పమజ్ఞంభణమిత్యమరః- త్మవధుః
కాసః || ని|| స్త్రీతుతు-తంతువఃపుంసిక సస్తున వధుఃపుమానిత్యమరః
స్వచ్ఛందఃస్వతంత్రః || ని || స్వతంత్రోపావృత్త్యైస్త్వచ్ఛందోసిరవ
గ్రహణ్యమరః-తస్యభావస్వాచ్ఛంద్యంముచ్చిద్యతే * రౌధాదికా
దుత్పూర్వాచ్ఛిదిదైవేధీకరణ్యతిధాతోలఃటిర్గుసంతాదేశః|| ౫౬ ||
అపిచేతి||యోహంకోమలానిమృదూని || ని|| కోమలంమృదులంమృద్విత్వ
మరః-తథాధూతేమతల్పేమశయ్యాస్వపి || ని || తల్పంశయ్యాట్టదారే
ప్విత్వమరః- అత్తసుపామాజేప్వివశయితుంశయనంకతుం నశక్నో
విశక్నోనభవామిత్యథః - కుండలితాంవలయవత్తాం త్యక్తోత్సృజ్య

పరివృత్తాస్థిని మర్త్యాణితాన్యద్యాపి స్త్యితజ్ఞంభితక్షువధు
షుస్వాచ్ఛంద్యముచ్చిద్యతే||౫౬||అపిచ||ప|| యస్తల్పేవ్య
పికోమలేమ శయితుం శక్నోపినాత్మస్వివ త్యక్త్వాకుండ
లతార్కస్వపన్నపిచయోనాయంతుమద్యోత్సహే | పా
షాణద్రుమగుల్మకంటకదరీకూట ప్రపాతోద్భటం సో

స్వపన్నపి స్వాపంకుర్వన్నపియశ్చహం అద్యేదానిమాయంతుంఅకృ
ష్టుంభోగమితిశేషః - నోత్సహేన మృష్యామిత్యథః - ఉత్పూర్వాష్ట
హమషణ్యతిధాతోర్గట్-సోహంవాసుకిఃజరావిస్రసా||ని|| పవితంజ
రసాశోక్ల్యంకోశాదౌవిస్రసాజరేశ్యమరః- తయాజర్ఘరాణిజీడా
నితథాధూతైర్గాత్రైరివయవైః || ని || గాత్రంప్రతీకేదంత్యగ్రజం
ఘాభాగవపువ్యపీతిభాస్కరః- పాషాణైః శిలాభిః ద్రుమైః వృక్షైఃగు
త్తైస్తందైః ||ని || అప్రకాండేస్తంబగుల్మవిత్వమరః - కంటకైః వేణ్వ
దిభిఃద్రుమాంగైర్వా || ని || సూచ్యగ్రేతుద్రశత్రౌచ రోమహషేచ
కంటకత్యమరః||ని||కంటకఃపులకేవేణౌద్రుమాంగేతుద్రవైరిణీతిభా
స్కరః-దరిభిఃకందరైఃకూటైఃశిఖరైః||ని||అయోఘనేశైలశృంగసేరాం
గకూటమస్త్రీయామిత్యమరః- ప్రపాతైఃభృగుభిః || ని || ప్రపాతస్తుత

టోభ్యుగురిత్యమరః - ఏతైరుద్భటందుస్పృశండుర్నిరీక్ష్యమిత్యర్థః - అ
చలంమందరాద్రింవేష్టయితుంపరివరీతుంక్షమఃసమథఃకింసేత్యర్థః -
శయ్యాపుశామపి కతుంసమర్థాన-మయాకంటకగుల్మ్యాదిసంకులమం
దరవేష్టనంకతుంశక్యమితిభావః॥౫౭॥తదితి॥తత్తస్మాత్రించిన్నామ
నుగృహ్యభవంతోయూయంమహత్తరుణాన్యూనః తక్షకకర్కోటక
శంఖిమాడగుశ్చితై రావత ప్రముఖాః ప్రభృతయోయేషాం తే తథాభూ
తాన్తథాధరాన్-సర్వాన్యంతుప్రాపయంతు॥౮౦॥అంతత్యతి॥
అంతతఃఅంతేచరమకల్పేత్యర్థః - జితఃనిజితఃశ్రమోగ్లానిరాయా
సోవాయేనసతథాభూతం సవదాభూభారవహనాదితిభావః - శేషం
వానయత్యైవమభిదధానః భాషమాణోవాసుకిః ఇథమభిదధే - అ

హంవెష్టయితుంక్షమః కిమచలంగాతైజ్జికారానిర్భు
రైః॥౫౭॥౫౮॥తదాపునరిత్యమభిదధేదానవైః॥౮౦॥ ౫॥

అంతతః జితశ్రమం శేషం వానయత ఇత్యభి దధానా
వాసుకిరిత్యమభిదధే॥౮౦॥ ప॥ తుదైక్రికింకరణీయమే
భిరురగైఃక్షీణాయుషామంతకైర్యాశేషంనయతేతివా
గజనితేనైవాస్తుసత్యాధునాభూభారేహ్యపయుక్తవ
షవిదితస్సర్వైస్త్వతోన్యః పునస్తస్వ శేషో భవసీతిని

భిహితః॥౮౦॥తుదైక్రితి॥క్షీణంనష్టంఆయుజీవితకారోయేషాంతేత
థాధూతానాం ॥ని॥ ఆయుజీవితకాలోసేత్యమరః - అంతకైమాకర
క్తైఃఅతఏవతుదైక్రికింకరైః॥ని॥కదర్యేకృపణతుద్రీకింపచానమితం
పచాఇత్యమరః-ఏభిరురగైః పన్నగైఃకరణీయం కర్తవ్యంకింఏతైస్సా
ధ్యంనభవతీతిభావః - శేషంనయతేత్యేవంతేతథావాగజని అజాయతా
సీదితివాధః సావాగవఅధునాసత్యావితథాస్తుభవతునరైవై విదితః
జ్ఞాతఃఏషోపి శేషోపీత్యర్థః - భూభారేభూమిధారణవిషయే ఉపయుక్తః
తతఃతస్మాద్భూమిభారకాదన్యః శేషఃపునఃఅవశిష్టస్తీవ్రత్యర్థఃత్వంభ
వానేవాసీభవసీత్యర్థఃఇతిత్థంనిశ్చితధియఃనిణీతబుద్ధయ-వయంత్యా
మేవయాచామహేప్రాధికాయామహే ॥౫౮॥ అపీతి॥అచలంమందర

మపిపాణిభిఃపాస్తైఃకషణానిఘృణాణానిత్రైర్వణినాతుల్యం మణివచ్చ
 స్త్రీకుమారకృశీకుర్తుః ॥ ౧౧ ॥ శ్లఙ్ఘందభ్రంకృశంతస్త్విశ్వమరః-అదుగ్ధజల
 ధేఃశీరసముద్రమభి వ్యాప్యత్వాంభవంతమపి సుఖేన అనాయాసేన శ
 యితంభావేక్తుఃస్వాపాయస్త్రికర్మణితత్తథావోధాన్తుః ధుజేమవహీ
 ప్యామృత్యథః-వహప్రాపణత్తిథాతోలుకట్ * సహివహూరోద
 వణాస్యేత్యోత్సవంధాభవాతుప్యసి హవణం ప్రాప్తోషితదుపరి
 మందరోపరి ఆవేష్ట్యేతిశేషః సుఖమనాయాసం యథాతథాకషా
 మఃఆకవణంకుర్తుఃప్రసీదత్యుచ్చస్వాగచ్ఛేత్యథః - శనక్తేః ప్రచల
 ప్రయాహీత్యథఃయశఃకీర్తింప్రాప్నుహి ॥ ౧౨ ॥ ప్రాతివేళికాభి
 యతఃకారణాద్వయంభవతః ప్రతివేళఃప్రశస్తదనంతత్రభవాః ప్రాతివే

శ్చితధీయస్తామేవయాచా మహే ॥ ౧౩ ॥ ప ॥ అపిశ్లఙ్ఘీకు
 ర్మమణివదచలంపాణికషణైరపిత్వాంవోధాన్తుస్సుఖ
 శయితమాదుగ్ధజలధేః సుఖంచాకషామస్తదుపరియ
 థాతువ్యతిభవాప్రసీదాయచ్చస్వప్రచలశనక్తేఃప్రా
 ప్నుహీయశః ॥ ౧౪ ॥ కింబహునా ॥ ౧౫ ॥ ప్రాతివేళికావలయం
 భవతఃపరిచితహృదయాశ్చచిర సంవాసేన తత్ర తదవ
 ధార్యతాం ॥ ౧౬ ॥ ప ॥ మహద్భిగృహధీమస్సృజమజ
 గరైర్మందరచరైర్తహద్భివాపాశైర్భృమయితుమ

శిశికాఅభిముఖసదనవతిన్వతియావల్ చిరతరంబహుకాలఃసహవాసః
 వీకత్రావస్థితిఃతేనత్వయేతిశేషఃపరితతహృదయాః పరిశీతమనసః త
 తఃకారణాత్తద్భవితవ్యంత్యయైవావధార్యతాంపర్యాలోచ్యతాంభవ
 తోయశశ్చింతకావయంకిమపినమృషావదావృత్తిభావః ॥ ౧౭ ॥ మహద్భి
 రితి ॥ మందరెచరంతిగచ్ఛంతీతీమందరచరాఃతథాభూతైఃమహద్భిఃస్థూ
 లదీర్ఘైరిత్యత్యథః-అజగరైఃనాగిశైషైఃశయుభిః ॥ ౧౮ ॥ అజగరశయు
 ర్వాహసత్యభావిత్వమరః- స్రజంమాలాంగ్రంధీమఃగ్రంథనంకుర్తుః
 మహద్భిఃపాశైఃదామభిర్వాశమచలంభమయితుంవిఘ్నార్థయితుంఅ
 లంశక్తాః ॥ ౧౯ ॥ అలంభూషణపర్యాప్తిశక్తివారణవాచకంకృత్యమరః స్త్రీ

భవామః || అథవాకరాగ్రే హస్తాగ్రేర్జలధింక్షీరాణావంమధీమః
మంథచంకుర్నః నః అస్తాకం కింక్షరతలస్తాకంకిషపినగచ్ఛతీతిహృద
యంతేజనాశతిశేషః తేతవయశఃఉద్గాతుం గానంకతుకంపునఃపునరపి
దామఃబూమఃఇతి || ౬౦ || ఇతీతి || ఇతీత్తం దానవైఃప్రాధికతఃఅనుత్త
రఃప్రతివచనరహితః || ౬౧ || శ్రేష్ఠేనుదీచిప్రతివాగ్ధీనేచత్రివ్వనుత్త
రఇతిభాస్కరః-భుజగపతిఃవాసుకిఃయావత్సకలం || ౬౨ || యావత్తావచ్ఛ
సాకల్యఇత్యమరః-ఏకంవలయంకుండలంఉత్సృజణ్విస్సృజణ్ఉత్తస్థాఉ
త్థితఇత్యధఃతావత్సకలంతద్దీఘభూతంఅణావమథనేనయః త్రౌభః
చాంచల్యంతస్తాత్ శంకితంసంభావితమూహితమితియావత్తధాధూ
తంపతనంపాతంయస్యాతథాభూతాంఅవనింభూమింధారయితుంఓ

లంస్వస్థమచలం | కరాగ్రేర్మధీమోజలధిమథవాకిం

క్షరతినోయశస్తాద్గాతుంతేపునరపివదామఃపునరపి ||

౬౦ || X || ఇతిప్రాధికతోదానవైరనుత్తరౌభుజగపతిః

ప్రస్థాతుకామోవలయమేవ ముత్సృజన్యావ దుత్తస్థా

తావదణావమథన త్రౌభశంకిత పతనామవనిం ధార

తుమవస్తాపితఃస్వయం భవావజ్ర స్తంభఇవసందదృశే ||

౮౩ || X || తతఃప్రతిష్ఠధ్వమిత్యనుజ్ఞాయదానవాప్రసా

రయకమందరౌద్ధార రంధ్రాభిముఖంమనువృతస్తతః

ధుంస్వయంభువాబ్రహ్మణావస్తాపితఃనిఖాతఃవజ్ర స్తంభఃపీఠక స్థాణ
ఇవసందదృశేదృష్టం-యద్వాయావదుత్తస్థాతావత్సందదృశేదృష్ట ఇతి
వాయోజనా || ౮౩ || తతఇతి || తతోనంతరం దానవాప్రతిప్ర
తిష్ఠధ్వంప్రయాణంకురుధ్వమిత్యేవమనుజ్ఞాయఆదిశ్యేల్లర్థః- మందరౌ
ద్ధారరంధ్రంమందరపర్వతోత్పాటనబిలంతస్యలభిముఖం యథాతథా
ముఖంస్వవదనంప్రసారయత్ప్రచాలయత్తక్షకౌసాగః || ౮౪ || తక్షకోనా
గవధఃకౌర్మిత్వమరః-ఆచిశ్యేషాంతేతక్షకాదయఃత్రైరనువృతఃఅనుస్మ
తఃభువోభారౌధూస్తస్యవహనంధారణంతస్త్రికనిష్ఠతేనలవంచలేన
భగవతాఘ్రాజ్యేనశేషేఅనుమతఃసంమతిమాకసఃశనైశ్శనైఃమంద్రంమం

దంభోగస్య కాయస్య యేవలయాః కుండలనానితాన్ శిధిలీచకారక్షథ
యాంచకారేత్యథః॥౮౪॥ అథేతి॥ అథప్రస్తానానంతరంఘణీంద్రాస్స
ర్పశ్రేష్ఠాఃపథిమాగేప్రథమేప్రాథమికే॥ ౧॥ ప్రథమాప్రవరాదిమా
వితిభాస్కరః - విశ్రమేవిశ్రాంతిస్తానేవిలాధ్వనామందరోత్పాటనరం
ధ్రమాగ్నేణశంతంప్రవిశంతం అతవీవప్రాధివఃపృథివీసంబంధఃయో
గంధఃఆమోదఃతస్యసాగేణస్థిరాంశేనసాంద్రంమేదురం॥౧॥ సాంద్ర
స్సిగ్ధస్తుమేదురత్వమరః - అయాచితోప్రాధివఃతస్మాత్ ఉపపన్నఃప్రా
ప్తఃతథాభూతుపవనంవాయుం ఆకంఠంగళపర్యంతంపశ్యః పానంచ
క్రుః॥౬౧॥తతః॥తతోనంతరంప్రపాతఃపర్యంతభృగురివ॥౧॥ ప్రపా
తస్తుతతోభృగురిత్యమరః-పరిహృతేపరిత్యక్తేనిమోన్నతే నిమోన్న

కాదిభిరనుమతోభూభారవహననిశ్చలేనభగవతాశేషే
ణశనైశ్చనైశ్శిధిలీచకారభోగవలయాన్॥౮౪॥౪॥ అథ
లేనవిలాధ్వనావిశంతంపవనంపాధివగంధసారసాం
ద్రం॥ ప్రథమేపథి విశ్రమేఘణీంద్రాః పపురాకంతమ
యాచితోపపన్నం॥౬౧॥౧॥ తతఃప్రపాతఃపరిహృత
నిమోన్నతేతస్మిన్ బిలద్వారే మహతాయతేనమం
దంమందముత్సర్పంతోదశయోజనమధః పతంతః శత
యోజనమారురుక్షంతః పునరపేక్షమాణా నిమోన్న
తాఃసమీకుర్వంతోభూయసాయావదశామ్యన్ననిలాశ

తప్రదేశాయేనతత్తథాభూతేతస్మిన్ బిలద్వారేమందరోత్పాటనచ్చిద్ర
ద్వారి॥౧॥స్త్రీద్వార్ద్వారంప్రతీహఃరత్వమరః- మహతాలధికేన ప్రయ
త్నేనమందంమందందశయోజనముత్సర్పంతఃఉద్గచ్ఛంతోపిశతసంఖ్యా
కానియోజనానియస్యసతథాభూతఅధఃఅధోదేశేపతంతఃపతనంకుర్వ
న్తస్సంతఃఆరురుక్షంతఃపునఃఆరోధుమిచ్ఛంత స్త్విత్యథః- నిమోన్న
తాఃసమీకుర్వంతస్సంతఃపునఃఅపేక్షమాణాఃకాంతః అతవీవభూయ
సాలధికంపూర్ణార్పంతఃపూర్ణార్పంతఃఅనిలాశనాస్సర్పాయా
వదశ్రాప్యన్త్రమంపాప్రఅతావద్యన్తకోయావచ్ఛబ్దిః॥ ౧॥ యావ

తావచ్చసాకల్యేవధౌమానేవధారణభక్త్యమరః॥౮౫॥ తావదితి॥ తావద
సురేశ్వరాఃబలివిరోచనప్రభృతయఃకలావవావలంబనాన్యాశ్రయాఃతే
షాంప్రదానంవితరణంతదేవఅపదేశోవ్యాజఃతేనపరిఘాతోమరగదా
ప్రాసాఃఆదయోయేషాంతేతథాఘాతైఃఅత్రమహద్భిరాయసతంతు
భిఃవలయితఃసీరంధ్రోబృహద్దండః॥ని॥పరిఘఃపరిఘాతనభిత్త్యమరః- తో
మరఃసర్వలాయుధం॥ని॥సవళాతోమరోస్త్రీయామిత్యమరః- గదాఆ
యుధవిశేషః॥ని॥గదోరోగహరిభాగ్తోర్గదాస్యాదాయుధాంతర ఇతి
భాసగ-రః-ప్రాసఃకుంతాయుధం॥ ని ॥ ప్రాసస్తుకుంతఃకోణస్త్విత్త్యమ
రః-ఏతదాభిరిత్యర్థోబోధ్యఃప్రహరణైరాయుధైః॥ని॥ ఆయుధంతుప్ర
హరణమిత్యమరః-సౌపానాన్యాగోహణానీవ॥ని॥ఆరోహణంస్యాతోస్స
పానమిత్యమరః-కల్పయంతఃవిరచయంతఃశనైర్నర్మదంపరి కర్షయంతః

నాః॥౮౫॥X॥ తావత్కరావలంబనప్రదానాపదేశేనపరి
ఘతోమరగదాప్రాసాదిభిః ప్రహరణైః ప్రకల్పయం
తభవసౌపానానిపరి కర్షయంతశ్చనైరివ ప్రాపయా
మాసురవనితలంఘణాధరానసురేశ్వరాః॥౮౬॥ ప ॥ ఆ
పాతాళాత్ఫణధరపతేరాచ మూలాత్సుమేరోరద్రా
క్షుస్తైస్త్రిమితపతితంభోగ మాయానయోగాల్ మం

ఆకర్షయంతస్సంతఃశనైర్నర్మదంఘణాధరాన్సర్పాన్అవనీతలం భూత
లంప్రాపయామాసుఃనిన్యూరిశ్యథః - స్వయంప్రయాసంమహాంతమను
భవంతోపిబలివఃకార్యంసాధయంత్యేవేతిభావః॥౮౬॥ ఆపాతాళాది
తి॥ఆపాతాళాత్పాతాళభోకమారభ్యసుమేరోర్హైమాద్రేః ఆమూలా
త్మూలదేశమభివ్యాప్యేత్త్యథః * ఆశ్చర్యాదాభివిధోర్భిత్త్య నేనో
భయత్రపాక్షికావ్యూహావసమాసాభావః - ఆయాసఃశ్రమః తస్య
యోగస్సంబధః తస్మాత్ స్త్రిమితంనిశ్చలం ఆద్రక్షంచ వాతత్పఠితం శ
యితంచేతికర్తృధారయసమాసః॥ని॥ ఆద్రక్షంచాద్రక్షంక్లిన్నంతిమితం
స్త్రిమితసంమున్నముత్తంచేత్త్యమరః ఘణాధరపటివాసుకిః తస్యభౌగం
కాయం॥ని ॥ భోగస్సుఖేస్యాద్భిభృతావహేశ్చ ఘనకాయ యోరిశ్యమ

రకి-ఫణాధరపతిఃవాసుకిఃతస్య భోగంకాయఃఅవనివలయాదగ్రమండ
లాదతివేగాదతిజవాదుద్భృతస్య ఉత్పాటితస్య మంధానాదేః మంద
రస్యసంబంధీత్యథః భువిభూమాలగ్నంసంగతం ఇదాసీమితిశేషః
త్రుటితం ఛేదంప్రాప్తమతఏవఘటితంగ్రధితం - అథవాపూర్వంశృ
టితంబలాద్దేవాసురైరుత్పాటి తాన్త్యధ్యచ్ఛిన్నమిదాసీం దేవాసురై
ఘటితంభిన్నకూపరజ్జువద్గ్రధితమిశ్యధః - సమాగస్తున్నాతాసులి
ప్తవత్-ఎకంముఖ్యం మూలం మూలభంగమివ అద్రాక్షుఃదదృశుః॥
౬౨॥ అధేతి ॥ అథ వా తాళంవిహాయభూప్రదేశానయనానంతరం అ
హీపుంగవంవాసుకింకథంచితఃఆతికృచ్ఛేణఆశ్వస్త్రంఆశ్వా సంప్రాప్ను
వంతం వృథాత్వాత్తస్యేతిభావః ఆలక్షయంతః పశ్యంతః దానవాః
నగానామద్రీణాంఽగరాణాంపురాణాంగ్రామాణాంసువ సధానాం
నదీనాంసరితాం నదానాం పుంనదీనాం నదీశానాం సముద్రాణాంచ

ధానాదేరవనివలయా దుద్భృతస్యావేగా దంతలః
గ్నంతృటితఘటితంమూలమేకఃభువీవ॥ ౬౨॥ X ॥ అథ
కథంచితాశ్వస్త్రమహీపుంగవమాలక్షయంతో నదావా
నగనగరగ్రామనదీనదనదీశసంతానదంతు రేణభామ
నపథాపరిక్రమణమావేద్యమాంద్యహేతుమాసాద్యత
దనుజ్ఞామాఫణామండలాదాచవాలమూలంక రాంచలై
ర్ముగపత్సంధిషూపనివేశయం తలపరాన్తహార

యానిశతాన్యనేకాఃతేషాంసంతానాః అసిధేదాః సవత్రస్థితయత్తితి
యావత్॥ని॥సంతానాన్యరంభిత్రివంశాపశ్యసురద్రుమాభివ్యవరశే
షః-త్రైఃదంతురేణనిమ్నోన్నతేనవ్యాప్తేనేతివాధఃఃభూమాభవః భా
మఃతథాభూతేనపథామాగేణపరిక్రమణంగమనఃపరిపూర్వాత్సం
ముపాదవిన్యాసయితాతోర్భావేల్లుట్పత్రిత్యయః - మాంద్యంజైఘ్రి
రాహీత్యంతస్యహేతుంకారణమిత్యావేద్య విజ్ఞాప్య తస్యవాసుకైరను
జ్ఞాంఅభ్యనుజ్ఞామాసాద్యప్రాప్త్య-ఆఫణామండలాదిలపదద్వయఃఫణా
మండలమారభ్యేత్యధఃఆచవాలమూలంలాలాంగులాగ్రవభివ్యాన్యే
త్యధః-కరాంచలైఃసంస్తైఃయగపదేకదాగ్గ్రదేమలగేమాతం

వాసుకిఁడపనివెళయంతఃస్థాపయంతస్సంతః అపరానన్యాక్ మహూ
రగాన్పునఃతక్షకాదీకలుగుశిభిఃకరశాఖాభిః॥ ని ॥ అంగుశ్యకరశాఖా
స్మృతిత్యమరః-అంగుశీయ కానిడమి కావన॥ని॥ అంగుశీయకమూమి
కేత్యమరః-పాదైఃసూపురాన్త్యంజీరాక్॥ని ॥ పాదాఁగదంతులాకోటి
ర్నంజీరోసూపురోస్త్రియామిత్యమరః-పాణిభిఃకంకణానీవ॥ని॥కంకణం
కరభూషణమిత్యమరః-కటిభిశ్శోణిఫలక్షైః॥ని ॥ కటోనాశ్రోణిఫలకం
కటిశ్శోణిణిఃకకుద్వతీత్యమరః-కటిసూత్రాణిహంజీరజ్జవత్యవతిసాహ
రవలయానీవముక్తాసరమండలానీవెత్తధః॥వహంతఃధరంతస్సంతః లీల
యాత్రీదయా॥ని॥క్రీడావీలాచనమచేత్యమరః-తారాపథేనలంత రిక్ష
రూపేణ॥ని॥తారాపథోంతరిక్షంచేత్యమరః-పథామూగేణ దుగ్ధోద
ధింక్షీరాణివంఅభితస్థిరేఅభిముఖంప్రయయిరిత్యధః॥౧౭॥ దూరా

గాక్ అంగుశిభిరంగుశీయ కానీవపాదైసూపు రా
ణీవపాణిభిఃకంకణానీవకటిభిఃకటిసూత్రాణీవవత్సా
హరవలయానీవవహంతోలీలయాతారాపథేనపథాదు
గ్ధోదధిమభిప్రతస్థిరే॥౧౭॥ప॥దూరాదలత్యుతసురై దక్
సుజాంసలగ్నాద్రాఘీయసీభుజగ్రుంగవభోగరేఖా | తి
ర్యక్ప్రవాహముపయాతవతీవదిష్ట్యామందాకినీనిపతితా
శిఖరేహీమాద్రేః॥౬౩॥ప॥ పాయంపాయం పవనమభి

దితి ॥ దనుజానామంసేషుసగంధేషులగ్నాద్ధ్రాఘీయసీలతీర్ధా
భుజంగగ్రుంగవోవాసుకిః తస్య భోగరేఖాకాయదండః సురైఃప్రదా
దిభిఃదూరాత్ హీమాద్రేః శిఖరేనిపతితాస్రస్తాతిర్యక్ప్రవాహః ప్రవ
హనంభావెఘ్నజ్ఞతముపయాతవతీప్రాప్తవతీమందాకినీవియద్గంకేవది
ష్ట్యాఆనందేన॥ని॥దిష్ట్యాసముపజ్ఞానం చేత్యానందేథాంతరేంత శేత్యమ
రః-ఆద్యశ్యతద్యప్యైత్యధః॥మహాప్రయాససంపాదనీయస్య వాసుక్యాగ
మనస్యఅనాయాసలాభాదానందఇతిభావః ॥ ౬౩॥పాయమితికపవనం
వాయంపాయంపాయంపీత్యాపీత్యేత్యర్థః అభితః స్థూల్యంస్థూలత్వం
అపాద్యమానంప్రాప్నువ్యతంభణాధరపరివాసుకింవాహంవ హాధ్య

త్వాద్ధృత్వేత్యథఃఃపక్షధాఃవిగళితాస్సంధీనాంబంధాః కీలానియేషాం
 తేతథాభూతాఃదైత్యాదితిపుత్రాఃఃతేత్యదిత్యాదిత్యపత్యత్రరపదాన్య
 ఇతిదితిశబ్దాదపత్యాద్యేన్యప్రత్యయఃభారోఃఃతస్మాద్విశ్రాంతిఃవిశ్రమ
 తంతస్యహేతోఃప్రత్యుద్యాతైఃప్రశముఖమాగతైఃసుగపరిష్పథైఃదైవైః
 సార్ధంఃప్రభాపరిబృథఇతినిపాతనాత్సాధుః ॥౨॥ ప్రశఃపరిబృథోధిప
 ఇత్యమరః-భువిశాఙ్కంధనుఃపాణాయస్ససతథాభూతస్సన్ద్రీహారే-సంసి
 ధౌనికతైనిదధిరేనిచిషిఃపుఃఇతఃపర-కరవ్యోపదేశనాయేతిభావః॥౬౮॥
 అథేతి ॥ అధవానుఃప్రజేపానంతర-రిధిలాఃపిడితాఃయేఅంసాఃఘజశి
 రాంసిలేమమాంసలిఃదౌల్బన్యంప్రాప్తఃయఃఖేదఃబాధాతస్యని
 దకృతే అపనాదనాయేత్యర్థః పరికలితః కృతః అంగానా మనయవా

తస్మాన్యకాపాద్యమానంవాహంవాహంఘణఙ్గరపతిం
 పక్షధస్సంధబంధాఃప్రత్యుద్యాతైఃసుగపరిబృథైర్భా
 రవిశ్రాంతిహేతో సాధుఃపక్షత్యాభువి నిదధిరే సంసి
 ధౌశాన్లకపాణేః॥౬౮॥ప॥ అధశిధిలాంసమాంసలితభేద
 వినోద కృతే పరికలితాంగ భంగమధితోపివపుఘఃవ
 తాంకరచరణౌదరాంగుళిఘజాంతరకంఙ్గరతోఃభువిఘ
 జగానిపేతురితరేవిబుధద్విషతాం॥౬౯॥ప॥ఖర్వోన్నతా
 సురస్సంధసంధాఃకృతాంవ్యధాం వీజితోఃబుధై

నాంభంగఃఖండఃయస్మిన్కర్తృణితత్తథా॥౨॥భంగఃఖండేపరాజయే-తరం
 గేరోగభేదేతిభాస్సంధః-పరితస్సర్వతోపివపుశ్శరీరంధువతాంధూన
 సంకుర్వతాంవిబుధానాంవిద్విషతేత్యత్రవఃఅసురాఃతేషాంకరాశ్చవ
 రణాశ్చఉదరాణిచాంగుళ్యశ్చఘజాంతరాణిచకంధరాశ్చకరచరణోద
 రాంగుళిఘజాంతర కంధరం తస్మాత్తతః ః ద్వంద్వప్రపాణితూర్వ
 సేనాంగానామితి - ప్రాణ్యంగత్వాదేకవద్భావః- ఘః ఇతి రేతత్కా
 దయోభుజంగాసర్వాంవినిపేతుః ॥౬౯॥ ఖర్వోఃవాసుకిఃదైత్యైరసు
 రైఃవిబుధైః దేవైఃవీజితః తాశ్వంతాదిభిరుపచరితస్సన్నిభ్యథః ఖ
 ర్వోవామనః ॥ ౩ ॥ ఖర్వోప్ర-స్పృశవామనభిత్త్యమరః ఉత్తానాబౌన్న

త్యశాలినశ్చయేనురాదానశాఃతేషాంసహంధేషుసంధారణేనవహనే
 నకృతాంప్రాప్తాంవ్యధాందుఃఖం ||ని|| పీడాదాధావ్యధాదుఃఖమిత్యమ
 రః-శనై మణందంవిజహౌవినసజః * ఓహక్త్యాగతిధాతోః కత
 రిలిట్ ||౬౬|| పరిశ్రామ్యతత్తి || పరిశ్రామ్యతఃపరిశ్రమంప్రాప్తవతతి
 త్యథః-వాసుకేస్సర్పరాజస్యఅతిక్రాంతాఃవెలామతివెలాః నిమగ్నా
 దాత్యథః||ని||అబ్ధ్యంబువికృతౌ వెలాకాలమగ్నాదయోరపీత్యమరః -
 *అత్యాదయఃక్రాంతాద్యధేద్వితీయయేతినమాసః - తథాధూతాః
 యాఃశ్వాస శ్వాసానాంపరంపరాః పశ్చిమతాభిః పరిణమంతౌ
 ప్రాదుర్భవంతౌపదయాపదయావృద్ధి ప్రాప్త్యాస్యాస్యాకించపరి
 ణతఃపరిపక్వఃష్టాల్యంప్రాప్తోవాయశ్శస్యత్యగస్యకాంక్షోదంజఃతద్వ
 త్పాండురాధవశా||ని||శరీరధ్యాద్యగ్రాసారేబాణేశాంజే తృణాంత

దైత్యైర్విజహవాసుకీశ్వనైః||౬౬|| ||గ|| పరిశ్రామ్య
 తశ్చవాసుకేరివేలశ్వాసంశ్వాసపరంపరా పరిణమద
 పదయోపదయాపరిణతశరకాంక్షపాంక్షరాచభోగయ
 ప్తిరభిపూరయితుం దుగ్ధసాగరమాపతితావిదూరాదు
 చ్చృంఖలతరంగమాలాసమాకులాస్త్రభవ సిద్ధనదీసు
 సురైరాలులోకే||౮౮|| పశ్చితిధరపరిపాత తుభ్యదం
 భోధిగర్భప్రచలదమృతబిందుస్యందసాందైఃసమీపైః|

రక్షతిభాస్కరః-భోగయప్తిఃదంజనదృశఃకాయిత్యైర్భవఃదుగ్ధసాగరం
 క్షీరసముద్రమభిపూరయితుంపూతికంకతుకంవిదూరాద్భవదూరా
 దాపతితాయాతాడచ్చృంఖలానిర్నిరోధాఃయేతరంగాః తేషాంమా
 లాభిః సమాకులాసంకులాస్త్రబానిశ్చలాసిద్ధనదీ గంగేవ సురాసురైః
 ఆలులోకేదృష్టేత్యథః||౮౮|| శ్రీతీతి||శ్రీతిధరోమందరస్తస్య పరిపాతే
 నపరిపతనేనతుభ్యక్త తారశ్యల క్షణక్షౌభంప్రాప్తువక్తయోంభోధే
 గార్భ్యఃకుక్షిదేశఃతస్మాత్ప్రచలంతోయేమృతస్యబిందవఃతేషాంస్యం
 దఃప్రవహణంతేనసాందైః సమీపైః సమీపైర్వాయుభిఃఅపసీతౌవ
 తితౌత్వేద్వదభేదాఘోరకశ్రమా యస్యసతథాధూతః ఫణిపతిర్వాసు

కీఃత్రిజగతాత్రిభువనేనలనభివేద్యంవెదితుమశక్యంఅద్యంకారణభూతం
దేవంప్రకాశమానంముకుందంశ్రీహరిందదర్శదృష్టవానిత్యథః॥౬౭॥
అథేతి॥ అథశ్రీహరిదశకానానంతరంవాసుకీఃప్రణిపతతానమస్కారంకు
ర్వన్సకాభజామణీనాంప్రకాశాయేదీప్తయఃతేషాంధారా ఆవిచ్ఛేదా
వీవనీరాజనాన్యారాతికాఃతైఃఅరవిందనాభస్యశ్రీహరేః చరణార
విందంపాదకమలమారాధయామాసఅనచ్చైత్యర్థః॥౮౯॥ఇదంచాహేతి
యోజనా॥భగవన్నితి॥ హేభగవత్తేషామవ్యాకరణేవ్యాకరణశాస్త్రీశి
క్షితోనాస్తివభవామిశేషేణేవస్వేనగ్రంథాకరణాదితిభావః-పద్మఃప
ద్మాఖ్యనాగ్రవపాంచరాత్రేపాంచరాత్రాగమే అకృతః శ్రమోభ్యా
సోయేనస తథాభూతః నాస్తితేనేవస్వేనసపాంచరాత్రం ప్రకాశీ

భణిపతిరపసితస్వేదభేదోదదర్శత్రిజగదనభివేద్యందేవ
మాద్యంముకుందం॥౬౭॥గ॥ప్రణిపతన్నథవాసుకీఃభజా
మణీప్రకాశధారానీరాజనైరారాధయామాసచరణా
రవిందమరవిందనాభస్యాహచేద॥౮౯॥గ॥భగవన్నశి
క్షితోస్తితేషామవ్యాకరణేఅనభియుక్తొస్తిపద్మభవపాం
చరాత్రేఅకృతశ్రమోస్తికంబశాశ్వతరావివగాన్ధర్వే
కేవలమహంభగవతోమేరుధన్వసస్సాయకసంధానావస
రసంపన్నంభవతశ్చరణారవిందం విన్యాసభాగ్యంపరిశీల

కరణాభావాదితిభావఃకంబశాశ్వతరావివకంబశసంజ్ఞికాశ్వతరత్సంజ్ఞి
కనాగావివగాంధర్వేసామవేదోపవేదేఅకృతోశ్రమోస్తితియోజనా-
తాభ్యామివస్వేనభగవచ్చరిత్రగానస్యాకరణాదితిభావఃఅహంభవతః
అప్రచ్యుతేశ్వరీశాలినఃమేరుఃధనుర్వస్యతథాభూతస్యపరమేశ్వర
స్యత్రిపురసంహరికాలిగతిభావఃపాయకోబాణః॥ ౯౧॥శరేఖదైచసాయ
కభర్తృమరిః - తస్యసంధానంసంధుక్షణంతస్యావసరఃసమయఃతస్మిన్
సంపన్నంలబ్ధంభగవతోభగవతగతిశేషఃచరణారవిందయోవిన్యాసః
స్తాపనమేవభాగ్యంకేవలంసౌభాగ్యమేవేత్యర్థఃబాణరూపత్వాద్భవ
తగతిభావఃఅంతిరైకకరణేనఅంతఃకరణేనపరిశీలయిత్వాధ్యాయేనకాభ

గవశశ్శాసనంప్రథమభువనాధిపత్యలక్షణామాజ్ఞాం పరిపాలయన్నసు
త్తిష్ఠకభవతోనియోగోనిదేశః సవీవానుగ్రహః ప్రసాదః తమాకాం
క్షున్నిచ్చకభవతోధీచఃవశవతీసకాతసేతిస్తామిత్యాహ పూర్వేణాన్వ
యః॥౯౦॥అ అథవిష్కృతామాహ॥ కిమితి ॥ పద్మనాభస్యశవచరణాం
బుజేపాదారవిందేధిషణాబుద్ధినమగ్నానసంసక్తాయదితంత్రైఃపాం
చరాత్రాదిభిఃకింప్రయోజనంమంత్రైఃప్రణవాదిభిఃకింవ్యాకరణేనఇ
దముపలక్షణంశియోచివేదాంగైఃకిమిత్యథఃపురాణేనస్కందాదినా
వాకింవేదశాస్త్రాదిభిర్యద్యధ్యవశితత్సర్వస్యాపిభగవచ్చరణారవిందభ
క్త్యవసంభవత్తైస్సాధ్యంనభవతీతిభావః॥౯౧॥ ఇతితి॥ ఇతీత్యంబజ్జసం

యన్నాంతరేణ కరణేన పరిపాలయకభవచ్ఛాసనమా
కాంక్షున్నవతోనియోగానుగ్రహమాసేభవదధీనఇతి ॥
౯౦॥తదనుచ ॥ ప॥ కింతంత్రైఃకింమంత్రైఃకింవ్యాకర
ణేకింపురాణేనచరాణాంబుజేనిమగ్నాధిషణాయదిప
ద్మనాభస్య॥౯౧॥ గ ॥ ఇతిస్తూయమానమజ్జసంభవాది
భిరిందిరాగమణౌవాసుకిమిదమవాదీత్॥౯౧॥ గ॥వత్స
వాసుకేనవక్తవ్యమిదంత్యయా॥౯౨॥ గ॥ పరిజానతైవ
హిభక్తిమయతీమపి మయాప్రతిష్ఠాపితోసి ప్రథమభువ
నాధిపత్యేతదిదానీంమామేశ్వరంధనురసస్సృశ్యసం

భవోబ్రహ్మత్రైశ్యేపాంత్రైస్తూయమానం స్తుతిభాజనీ క్రియమాణంవా
సుకింసర్పరాజ-ఇందిరారమణః శ్రీపతిర్విష్ణురిచంవచనమవాదీ దభాణీ
దిత్యథః॥౯౧॥ వత్సేతి॥ హేవత్సవాసుకేత్యయాధరంనవక్తవ్యంఅభ
క్తవిషయత్వాత్ పూర్వోక్తవచనశ్రేతిభావః ॥౯౨॥ పరీతి॥ ఇయతీమే
తావతీమపిభక్తింమయితవాసురాగమిత్యథః- పూర్వేష్యనురాగోభ
క్తిరితి మహాపాథ్యాయ వచనాత్పరిజానతా జానేనైవ మయాప్ర
థమభువమేనంపాతాశంతస్యాధిపత్యేప్రతిష్ఠితః నిక్షిప్తఃతదిదానీంత్రి
పురసుహృదకాలిద్యథః మామేశ్వరం పరమేశ్వరసంబంధిధనుఃమే
రుచర్షశయాపమితిభావః-అనస్మశ్యస్సృష్ట్యాసంపాదితమాసాదితమి

శ్లోధఃజ్యూరూఽత్వాత్తవేతిభావః-యశఃకీర్తికం మాహేశ్వరం మహేశ్వర సంబంధితృధః-తదావాసత్వాత్తస్యేతిభావః ఇదంగిరిం ఏతంషం దర్శనప్రపక్షిణీకృత్యవేష్టయిత్సేతిభావః పరివర్థయవృద్ధిం ప్రాపయ ఇతీథ్యం ఆదిశామికథయామితృధః మమాత్యంతభక్తాత్వాత్తవేతి భావః || ౯౩ || తేజసేతి || దివ్యేక్షాశ్శృణవేజసాప్రభావేన దీప్త్యాబలే నేతివాధః || ౯౪ || తేజఃప్రభావేదీప్తాచబలెశుక్రవ్యధత్రిష్విత్సమరః- ఆప్యాయయిష్యామిగతతాపం కరిష్యామితృధః - అత్రాధేఅ సంశయ సంశయోనాస్తీతృధః - మంధశ్చాసావద్రిశ్యైతి కమధార యేతధాధూతమద్రిత్రమంధపదేనమథపదోపయోగిదండఇతి బోధ్యం-తదుక్తమమరేణ || ౯౫ || వైశాఖమంధమంధాన మంధానోమంధ

పాదితం యశో మాహేశ్వరంగిరిమమంప్రపక్షిణీకృత్య
పరివర్థయేత్వాదిశామి|| ౯౩ || ప || తేజసాప్యాయయి
ష్యామిదివ్యేనత్వాప సంశయం | కామం వెష్టయమంధా
ద్రంకషణంతుత్వాంసురాసురాః|| ౯౪ || గ | ఇతిదత్తవరో
వాసుకిరిందిరామణేనపరితోషయన్ సురాసురాన్పశ్య
త్సువైమానికేమసముత్క్లుప్త్యవేగేనసద్యః కృతవిద్రుమ
కాణ్డవత్సంవెష్టయామాసభోగేనమందరగిరెరాభోగం||

దండకఇతిద్వితీయకాండే - కామమత్యంతంవెష్టయవెష్టనం కురుసురా
సురాదేవాసురాఃవిరోధస్యశాశ్వతికత్వాదేవః యేషాంచవిరోధశ్శాశ్వ
తికఇతిగోవ్యాఘ్రాదివదేకవద్భావాభావః-త్వాంభవంతంకషణంతుఆ
కర్షణంకుర్వంతీతృధః|| ౯౬ || ఇతితి|| ఇతీథ్యంఇందిరారమణేనరమాకాం
తేకానదత్తః వితీర్ణః పరః సామర్థ్యలక్షణప్రసాదోయగ్యసతథాధూ
తంవాసుకిఃసర్పరాజఃసురాసురాన్పరితోషయన్సంతోషం ప్రాపయ
న్నితృధః - విమానేవ్యోమయాసేనచరంతీతి వైమానికాః సిద్ధచార
ణాదయైతియావత్ - తేమపశ్యత్సుద్రష్టమసత్సుసద్యః వేగేనజవేన
సముత్క్లుప్త్యసముత్క్లుప్తవనంకృత్వామందరాద్రేఃఆభోగంపూర్ణతాం||
ని|| ఆహోగోపూర్ణతాయత్నానితిభాసగ్రః - కృతఃవాత్వాదినా సమీ

కృతఃయోవిద్రుమకాండఃప్రవాళదండః తేనతుల్యంయథాతథా సంవె
ష్టయామాససంవెష్టనంచకారేత్యధః॥౯౮॥ ప్రణమంతఇతి ॥ భగవం
తంవద్ధుజైశ్వర్యసంపన్నం జనాదకానం శ్రీహరిం ప్రణమంతః ప్రణా
మంకుర్వంతఃస్తువంతః స్తుతింకుర్వంతః వాసవాద్యా ఇంద్రదాదయః సు
రాసురానివవల్లప్రచేలుః మంధనార్దమితిభావః జగజ్జః సిహ్ననాదం
చక్రఃకార్యస్యకరగత ప్రాయత్వాదితిభావః ॥ ౭౦ ॥ ఇతిశ్రీమద్భార
ద్వాజవెల్లాలమహాదేవ సూరిరచితాయాం విబుధానంద సమాఖ్యా
యాంనీలకంఠవిజయవ్యాఖ్యానాంత్యతీయాశ్వాసనివృత్తిః॥

సమాప్తశ్చత్యతీయాశ్వాసః-

—*—

౯౮ ॥ ప॥ ప్రణమంతస్తువంతశ్చ భగవంతంజనాదకా
నంవవల్లశ్చజగర్జుశ్చవాసవాద్యాసురాసురాః ॥ ౭౦॥
ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజకులజలధికౌస్తుభ శ్రీనీలకంఠదీక్షి
తవిరచితేనీలకంఠవిజయే చంపుకావ్యే త్యతీయాశ్వాస

స్సమాప్తః.

నీలకంఠవిజయే-సవ్యాఖ్యానే.

చతుర్థాశ్వాస ప్రారంభః.

ప॥ సంవేష్టయన్నథసమందరమంబురాశౌ సాధకద్వ

చతుర్థాశ్వాసవ్యాఖ్య.

ప్రారంభః-

శ్లో॥ దేవానామమృతప్రాప్తాగలోయోముఖ్యహేతుతాం | తమ
హానందసంప్రాప్తైఫణిరాజముపాస్తుహే॥౧॥ అధకాలకూటోత్పత్తిం
తద్భక్షణరూపపరమేశ్వరచరితంచవర్ణయిష్యన్నాదౌమథనప్రకారాది
కమాహ॥సంవేష్టయన్నితి॥అథానంతరింసఘజంగరాజోవాసుకిః అధకా
యోద్వయమదాయంతేన సహితః సాధకద్వయః అధాకభ్యాంస

హీతంసార్థంశథాధూతంచతద్వలయంచేతివార్తఃతథాధూతేనవలయే
నలంబురాశాసముద్రేమందరంవెప్తయఃవెప్తన౯కువ౯౯స౯ ముఖం
ముఖభాగః పుచ్చం వాలభాగచ్ఛేతి పాశ్వ౯ద్వయే ఉభయ పాశ్వ౯
యోఃశతయోజనేయస్త్రీనూర్మణిత తథాభవతిశతాధూసురాసురాణాంక
ర్తరిషష్ఠీయంమంథనాయమంథ నార్థఉద్భిశెషఅవశేషాబధూవ్యర్థః
తథావలయితాంశంవిహాయముఖభాగేశతయోజనభాగం పుచ్చభాగే
ఎకశతయోజనభాగమశేషితవాసితిహావః॥ ౧ ॥ అ ॥ అథవలయితంవా
సుకిండుభయేషిజగృహురిత్యాహఃతతఇతి॥తతోవెప్తనానతరందానవె
మపూర్వజైఃశ్రేష్ఠైరస్తాభిరితిభావఃపూర్వః కాయస్య పూర్వ కాయః
శిరోభాగఇత్యర్థఃఅవరజైఃనిపైఃతేవైరితిభావః అపరిః కాయస్యాప

యేనవలయేనభుజంగరాజఃపార్వద్వయేషితయోజన

ముచ్చిశెషపుచ్చంముఖంచమధనాయసురాసురాణాం॥

౧॥౧॥తతఃపూర్వజైఃపూర్వకాయః ఘటిపతే రవరజైర

పరకాయశ్చ పరిగాహ్య ఇతి న్యాయ మాచక్షాణేషు

దానవేషు కటాక్షేణ కమలాతస్య శాసనేనచ స్వయం

భవఃఅనుగృహీతాఃపరికల్ప్యశిరోభాగ మాసురం జగృ

హుర్వాలభాగమదితిసుతాః॥ ౧ ॥ ౧ ॥ అనంతరమత

భ్రాత౯మదచలరాజ మూలశిలా సంఘ సంఘప౯ణ కం

రకాయఃపుచ్చభాగఇత్యర్థఃప్రగాహ్యః స్వీకర్తవ్యఇత్యర్థః ఇతీత్యంన్యాయంఉపపత్తింఅచక్షాణేషునదత్సునత్సుకమలాతస్యకటాక్షేణాపాంగదర్శనేనస్వయం భువోబ్రహ్మణశ్చశాసనేన ఆజ్ఞయాచానుగృహీతాఃఅదితిసుతాఃదేవాఃశిరోభాగంనాసుకేరితిభావఃఅసురఃఅసురాణామిదంశతస్యేదమిత్యబ్ధిత్యయః- తాదృశంపరికల్ప్యనిశ్చిశ్య విహయేశ్యర్థః వాలభాగంలాంగూలపాశ్వ౯ంజగృహుఃదధురస్యర్థః॥౧॥అ॥ అథమంథనపరిపాటేంవర్ణయతి॥అనంతరమితిఅనంతర ముఖపుచ్చ భాగయోఃదైత్యదేవప్రసాదాంతరంఅంతఃక్షీరార్ణవకుక్షౌభ్రమ౯ ఘూణ౯మానోయోఽచలరాజోమందరతస్యమూలేయాశ్శిలాః తాసాంసంఘస్స

మూహః తేనసంఘషణాంబోడనంతదేశకందూయనంతేననిద్రాణఃశ
యిత్యయఃకమతరాజఃకూర్మః॥ని॥నిద్రాణశయితోసమా । కూమేకమ
తకచ్చపాఽతిచామరః - తస్య శ్వాసానాం ముఖనాసిక వాయూనాం
యాఃపరంపరాః ప జ్జుయః తాభిఃపరిహృతంఅప్రోహితంపవనాశనా
నాంసర్వాణాంలోకేభువనే॥ని॥లోకస్తుభువనేజన కత్వమరః - దుభి
క్షమన్నాభవ్యసనంయస్మిక్ సతథాభూతం కించలభితస్సవఃతఃవిశీ
ర్ణాఃవిక్షిప్తాఃయేదుగ్ధకల్లాలాఃక్షీరతరంగాఃతేషాంనిపాతోనిపతనంతేన
పూరితఃభరితఃశుద్ధజలాల్లవః శుద్ధావకసముద్రః యస్మిక్సతథాభూ
తఃఆమూలంమూలదేశమారభేత్కథఃపరిభ్రమన్తఃఽఘూణమానాః
యేఅమృతార్ణవస్య సముద్రస్యావర్తః ఉదకభ్రమః ॥ ని ॥ స్యాదావ

దూయననిద్రాణకమతరాజనిశ్వాసపరంపరా పరిహృ
తపవనాశనలోకదుర్భిక్షమభితోవిశీణా దుగ్ధకల్లోల ని
పాతపూరితశుద్ధజలాణవ మమూలపరిభ్రమదమృత
సాగరావర్తపరిభ్రమితమితిమింగిలోద్గీణా తత్కాల
నిగీర్ణాజీణాశఫరతణ కాకీణమత్కుచ్చ శిఖరిశిఖరని
ష్పతదచ్చనిర్ముకర స్తోతోనిపాతపరిధౌ తచక్రవాళని

తోఽంభసాంభ్రమ కత్వమరః - యైః పరిభ్రామితాః విఘ్నార్ణవంప్రాపి
తాఃయేతిమితిమింగిలాఃమత్స్యవిశేషాఃవైరద్గీర్ణాః వాంతాః తత్కాల
నిగీర్ణాఃతత్త్వఃశి తాఃజీర్ణాయశఫరతర్ణకామినశివవః॥ని ॥ సద్యోజాత
స్తుతర్ణకకత్వమరః - తైరాకీణం వ్యాప్తమత్కుచ్చాని అత్కున్న తాని
యానిశిఖరిణాం పర్వతానాంశిఖరాణి ॥ ని ॥ ఉచ్చప్రాంశూన్నతోద
గ్రత్యాద్యమరః-తేభ్యో నిష్పతంతోయేలచ్ఛాస్స వచ్ఛేదకాః నిర్ము
రాగిరనదీప్రవాహాః ॥ ని ॥ ప్రవాహా నిర్మురోర్మురత్వమరః - తే
షాంప్రాతాంసింబుసరణాని ॥ ని ॥ స్తోతోంబుసరణంసృతిరిత్యమరః-
తేషాంనిపాతేనధాతంత్రాళితంచక్రవాళస్యలోకాలోకపర్వతస్యశిలా
నాముషలానాం చక్రంసమూహాయస్మిక్ సః ॥ ని ॥ చక్రంజాలంచ
జాలకమిత్యమరః - తథాభూతంతిరభస్తోత్యంత మథనత్వరాతేనప

ముద్భూతాశముత్పన్నాః ధాతునాం మనశ్శిలాదీనాం॥సి॥ ధాతువః
నశ్శిలాద్యదేరిత్యమరః - రాగః ఆరుణ్యంతేన సముద్భవితాశరిగతా
యాఽకాండోఽకాలః॥సి॥ కాండోస్త్రీదిండబాణార్షవగావసః వారి
ష్విత్యమరః - తస్మిన్సంధ్యాసంధ్యాకాలః తయా సఽసూచితః హలా
హలో ప్లవో విషసంబధ్యుపద్రవః యస్మిన్సతథా భూతఽన్ద్రస్త్వవమా
నాఽన్ద్రస్త్వతింప్రాప్తువంతః యేదగ్ధకణాః క్షీరశీకరాః తేషామసారః
ఆస్వాదతిరిపాతాంతరం ధారాసంపాత ఆఘ్రీణనం వాతేన సుహితః
తృప్తాయోధుజంగరాజోవాకింతస్యయోభోగః కాఁయః॥సి॥ భోగస్సు
ఖస్త్రాద్విభృతాదహేశ్చ ఫణికాయ యోరిత్యమరః - తస్యప్రసారణం
దీఘికరణంతస్యవేగోజవతస్మిన్పతంతః పతనం కర్వంతః ఉత్పతంతః

లాచక్రమతిరభస సముద్భూతధాతురాగ సముద్భవి
తాకాండసంధ్యాసంసూచితం హలాహలో ప్లవము
త్లవమానదుగ్ధకణాస్వాదసుహితఘజగరాజభోగప్ర
సారణవేగపతదుత్పతత్సురాసురస్త్రామపర్యవస్థాపనవ్య
గ్రపద్మసంభవము భయపార్శ్వ సంఘటితశిలాసంఘ
సంఘవఃణమఖనిముచ్యమానచిరపరిణామనిర్మలవా
సుకినిర్మోకశకలపరిధానసంజిఘ్నతౌ నుధావత్ప్రేమధ

ఉత్తిష్ఠంతశ్చయేసురాసురానేషాంస్త్రామస్సమూహః తస్యపర్యవస్థాప
నం మథనకమణ్యేవస్థాపనం పలానాదికం॥ తిషిర్ద్యోభావః తస్మిన్
వ్యగ్రోజాగరూగః పద్మసంభవోబ్రహ్మయస్మిన్సతథాభూతం ఉభా
చతేపాశ్వాఃచేతికమధారయః తయోసంఘటితాః సబద్ధాఃసం
యోజితాత్రివిధాథయేశిలానాం సఽఘాః తేషాంసంఘవఃణం ఉల్లేఖ
నంతేనసుఖమనాయాసంగిర్మవ్యమానఃవిస్మయమానఃయఃచిరపరిణా
మఃచిరకాలావస్థిత్యాపరిపాకః తేననిర్మలః యోవాసుకేర్నిమోకః
కంచుకః॥సి॥ సమాకంచుకనిర్మోకావిత్త్యమరః - తస్యశకలంబండ్ల మేవపరి
ధానఽఅభోంశుకంతస్యసంజిఘ్నతౌ సంగ్రహీతుమిచ్ఛా - అథవానిర్మో
కశకలస్యేకమణిపద్మీంకృత్వాపరిధానార్థంసంజిఘ్నతౌయోజనా

బోధ్యా॥ని॥అ - తరియోపసంవ్యానపరిధా నాన్యథోంశుకమిత్యమరః - త
 వ్యైతినుధావంతఃఅన్వగచ్ఛంతః యేప్రమధాఃపారిషదాః తేషాంయూ
 ధస్యసంఘస్య నివాదేనకలకలేనమేదురః సాంద్రఃతథాభుతంతత్యా
 యాసేనపరిశ్రాంతఃపరిశ్రమంప్రాప్తోజరణవృద్ధఃయఃఉరగ రాజోవా
 సుకి॥ని॥జీవోజీర్ణోజరన్నపీత్యమరః - తేనసముద్వాంతాఉద్గీణాః పరు
 షఃక్రూరోయోవిషానలఃతస్యజ్వాలా స్తేషాకలాపేన సమూహేన॥
 ని॥కలాపోభూషణేబద్ధేతూణిరే సంహతావపీత్యమరః - దురాపాదు
 మ్పాపాదుస్సహేతియావల్ యాలాలాతాలునిగతజలం॥ని॥ సృణి
 కాస్యందిసీలా లేత్యమరః తయాప్రవతితఃకలితః హాలాహలస్యవిషా
 భ్యస్యబీజానామావాపఃఆవాపనంయస్త్రికసతథాఘతం ఆవసథస్య
 ఆవాసఘాతమందరస్యపరిభ్రమణేనావర్తనేన ఉద్విగ్నాభితాస్త్రీస్వ

యూధనినాదమేదురమత్యాయాసపరిశ్రాంత జరదుర
 గ రాజసముద్వాంతపరుషవిషానలజ్వాలాకలాపదురా
 పలాలాప్రవతితహాలాహల బీజావాపమావసథ పరి
 భ్రమణ సముద్విగ్న కాత్యాయనీ పరిరంభ సంభ్రమా
 నందితచంద్రశేఖరతయాప్రతిక్షణముపర్యుపచీయమా
 నమహతపస్సంభారమారసాతల పరిభ్రమ దణవా

భావాదితిభావఃయాకాత్యాయనీగౌరీతస్యాఃపదిరంభేఅలింగనేయస్సం
 రంభఃఉపక్రమః*రథరాథస్యేరాభస్యముపక్రమ ఇతిధాతుపాతాత్ -
 తేనాంచితస్సంతోషం గమితశ్చంద్రశేఖరః యస్త్రికసః తస్యభావస్త
 త్తాతయా॥ తదుక్తందేవీభాగవతే ॥ శ్లో ॥ భ్రమతోమందరస్యాద్రూ
 ధ్వజేశేమహేశ్వరః | సగణస్తవసద్దేవ్యాదేవానాహితకామ్యయో
 తి॥ప్రతిక్షణంవీష్సామామవ్యయీభావః ఉపరిమందరోద్వజేశేష
 చీయమానోభివర్ధమానః మహాతపసస్సంభారోతిశయోయస్త్రిక సత
 థాఘతంపరమేశ్వరప్రీణనాదితిభావః-ఆరసాతలంపాతాళ మభివ్యా
 ప్యపరిభ్రమంతో విఘాణమానాః యేఅణ్వస్యఉపధేరావర్తాలం
 భ్రాభ్రమఃతేషాంయేగరాఃత్రైస్సందృశ్యమానఃఫణిలోకస్యనాగలోక

స్యవృత్తాంతో వార్తాయస్మిన్ సతస్యభావస్తత్తాతయాప్రశాంతః అకలి
తః యః గృహాదంతస్య సదనవృత్తాంతస్య విచారో విచారణా || ౧౧ || వృ
త్తాంత ఉదన్తస్యాదిశ్యమరః-తేననుస్థా అహితాః యే పరిజనారగాః తష
కాదయః తైర్యత్పరిచరణం సేవాతేన సంభృతానంతస్స పాదితహవః
దందశూకానాం సర్వాణాం ఈశ్వరో యస్మిన్ సతథాభూతంత తాగల
మితి శేషః అవలోకయతాం పశ్యతాం అద్భుతమాశ్చర్యకరం శృంగితాం
శ్రోతృణామద్యాప్యద్భుతతరం అత్యంతాశ్చర్యకరం తదాసింహా
కృత్పభవమంధనాది ద్రష్టృణాం బహూనాం సత్వదాశ్చర్యకర
త్వాదధునాకస్యాపృతాభావాదదృష్టపూర్వత్వాదద్భుతతరత్వమితి
భావః వాచస్పతేనురాచార్యస్యాపి అపర్యాప్తం అపరిసమాప్తం యథా

వర్తగర్తసందృశ్యమానఫణిలోకవృత్తాంతయాప్రశాం
తగృహాదంత విచారనుస్థ పరిజనారగ పరిచరణ సం
సంభృతానందదందశూకేశ్వరమద్భుతమవలోకయతామ
ద్భుతతరమద్యాపిశ్యతా మపర్యాప్తముపన్యసితుం
వాచస్పతే రప్యశక్యం కావ్యశతేనాపివణయితుం కా
వ్యస్యసర్వతో నివృత్తైరపి మహర్షిభిః సమున్నభ్య స
మాధీమాలత్యమాణ మపత్నపరిక్షేప మనుల్లిఖితాథక
లాభసముల్లాసేన కించిదప్యగణిత శరీరక్షేపమాయస్య

తథా ఉపన్యసితుం నిరూపయితుమశక్యం కావ్యస్య శుక్రస్య కావ్యానాం
సుగుణాలంకృతిగద్యపద్యానాం శతేనానైకేనాపివణయితుం వణానం
కతుకమశక్యం సర్వతః సర్వప్రకారైః నిర్వృత్తైః సుఖాతైః విరతైరపివ
త్యథః మహాషిః సనకాదిభిః సమాధిం నిర్వికల్పసమాధి ఉత్సృజ్య
విసృజ్య అవిద్యమానః పత్నాని మేషాణాం పరిక్షేపః చలనం యస్మిన్ క
ర్మణితత్తథా ఆలత్యమాణమాలోక్యమానం అనుభిఖితః వాఙ్మనసా
భ్యామనుభావితః యోధకలాభః అమృతరూపప్రయోజనప్రాప్తిః త
స్మిన్ సముల్లాసేనాదరేణేతి తాత్పర్యాథకా ఆయస్యస్థిరాయాసంపా
ప్నవద్భిరపినురాసురైః కించిదగణితమనాకళితః శరీరాణాం క్షణాయస్మి

స్వతః ధామాతుం సాగరమథ నేన సంరంభము ద్యోగంగోవిందః అలోకమానః
 వశ్యో సకలచనందనందం పాశ్చత్యధః || తథా చోక్తం దేవీ భాగవతే ||
 శ్లో || సమంతాత్తత్ర దైత్యాస్తైశ్చైవ భాగజిఘృక్షయా | మందరంచాల
 యంతోద్రిం నప్తాః కేచిన్మహావటే | వాసుకేముఖనిశ్వాసైర్దగ్ధాదై
 త్యాస్తథాపరే | హతాశ్చ కేషదైత్యాశ్చ దేవావిష్టాదయోన్మపాశ్రుచ్ఛం
 గృహీత్వా యోక్త్రీస్య వాసుకేః పృథ్విస్త్రిస్త్రితాః | మధితుం సంప్రవృత్తాస్తే
 సుధాభాకంక్షీరసాగరమితి || ౨ || నిర్మంథేతి || నిర్మంథేన మంథనేన శ్లధాః
 విగళితాః సంధయః సంధిస్థానాని తేషాం బంధాః గ్రంథయాయస్య సత
 ధామాతః యోనిభిలోద్దేశః సర్వప్రదేశస్తస్మాత్ కురంతః ప్రసవం
 తః నిర్ముకారాః ప్రవాహాయస్య సతధాభుతః శైలోమందరః అశ్రాంతం

ద్భిరపి సురాసురైరాలోకమానస్సాగరమథనసంరంభ
 మాననందగోవిందః || ౨ || ప || నిర్మంథశ్లధసంధిబంధనిభి
 లోద్దేశక్షరనిర్ముకరశ్చైవ లోదృశ్యత సిద్ధచారణమరు
 ద్గంధర్వవిద్యాధరైః | అశ్రాంతభ్రమణశ్రమేణ జలధః
 పీతంప్రఘాతంపయస్సోతోభిః పునరుద్వమన్నివముఖ
 శ్రోత్రాక్షీనాసాదిభిః || ౨ || అపిచ || ప || నిశ్వసతిభోగిభ
 ర్తరినిదగ్ధమహాసురైర్వివజ్జ్వలైః | ఉచ్ఛసితమమర

సంతతం || ౨ || సతతానారతాశ్రాంతసంతతేత్యమరః - భ్రమణేనయశ్శ్ర
 మఃఖదః తేన పూర్వంజలధః పీతంప్రఘాతం అధికంపయః క్షీరంముఖ
 శ్రోత్రాక్షీనాసాదిభిఃముఖాదిద్వారైరిత్యధః - పునహస్రోతోభిరంబు
 సరణవ్యాజైరుద్వమఉద్గిరసిద్ధచారణమరుద్గంధర్వవిద్యాధరైః దేవ
 యోనివిశేషైః || ౨ || మరుతౌపవనామరావిత్యమరః - అదృశ్యతదృష్టః || ౫ ||
 అపిచెతి || నిదగ్ధాఃభస్మీకృతాఃమహాసురాఃయైస్తథాభూతైఃవిజ్జ్వ
 లైః || ౨ || వహ్నిద్వయోజ్జ్వలకీలావిత్యమరః - భోగీభర్తరివాసుకౌ
 నిశ్వసతి నిశ్వాసంకుర్వతి సతి అంతర్తనసిఉత్ప్రేక్షితంతర్గతం కా
 ర్యభావినిదైత్యుతిరస్కారరూపే సాధ్యేలాఘవంయైస్తే బహూనామి
 దానీమేవనాశాదిభావః తథాభూతైరమరవరైర్విరిందాదిభిరుచ్ఛసి

తంబభివృద్ధంఉత్పూర్వాభ్యసివృద్ధావితీ ధాతోర్భావేత్తః - తదుక్తం
 దేవీభాగవతేశ్లో ॥ వాసుకేముఖానిశ్వాసేర్నగ్ధాదైత్యాస్తథాపరత్తి॥
 ౩॥మధ్నతామితి ॥ ఎవంమహతాధికేన ఉత్సాహేన మధ్నతామరనం
 కుర్వతాం తేషాందేవాసురాణాంశనైశ్చనైశ్చక్తిహాసంప్రతిపాం
 గంకుర్వంతాపాంగయన్ దేవాసురశక్తిసంకోచం పశ్యన్తితి భావఃస్వ
 తేజసాస్వీయదివ్యసామద్యైరవాసుకిం అంబరవరాన్ దేవాసురానుభ
 యానపీత్యధః ఆప్యాయయన్ దివ్య బలదానేనప్రోత్సాహ యన్నిత్య
 ధః త్రివిక్రమః శ్రీహరిః స్వయమపి మధితుముపచక్రమే ఉపక్రాంత
 వాన్॥ తదుక్తందేవీభాగవతే శ్లో ॥ తతస్సంషడ్భూమనేచ్ఛాదేవైదై
 త్యైశ్చసత్పరం॥శివాజ్ఞయాభువంభిత్యామందరస్సుతలంగతః॥ దేవా
 నాంకార్యసిగ్ధం దేవీతేజోపబృంహీతః॥మందరాధారభూతో సాకూ

వగైరుత్ప్రేక్షితకార్యలాఘవైరంతః॥౩ ॥ గ ॥ మధ్న
 తామప్యేవం మహతోత్సాహేన తేషామపాంగయన్
 శనైశ్చనైశ్చక్తిహాసమాప్యాయ యన్వాసు కి మంబర
 చరానపి స్వతేజసా త్రివిక్రమస్వయమపి మధితుము
 పచక్రమే॥౩ ॥ ప ॥ స్వేనైవభ్రమయతి మాధవేభుజా
 భ్యాంబభ్రామభ్రమరకవత్సతైలరాజః । కించిత్రం భ్ర

ర్మరూపీదధారితం ॥ స్వస్వరూపేణదేవానాంమధ్యేవ క్రగదాధరః॥
 వాసుకేపుష్పమాకర్షన్ దేవాన్సత్పరయధరః॥ ఉపర్యాకాంతవాన్
 తైలంచివ్వ గ్రూపేణతేజసా । దేవాంశ్చనాగరాజానముపబృహీత
 వాన్ప్రభుః ॥ భ్రమతోమందరస్యాద్రెరూఢ్వదేశేమహేశ్వరః॥సగ
 ణస్త్రవసద్యేవదేవానాం హితకామ్యయే॥ ౩॥

స్వేనేతి ॥ మాధవేశ్రీప్రియేస్వేనెవభుజాభ్యాం భ్రమయతి పిఘాణా
 యతినతిభ్రమకలయతి సతీచేత్యధః - సతైలరాజోమందరః భ్రమ
 రస్యప్రతికృతిఃభ్రమరకఃశివేప్రతికృతావతతః చాలక్రీడనకోదారువి
 శేషఃభాషాయాఁ-బంగరం - బుగరీతిచప్రసిద్ధః తేనతుల్యంబభ్రామబ
 ఘూణే భ్రాంలీఅనీదితిచార్ధః - మహర్షిసిద్ధసంఖ్యభ్రమతీ భ్రమంపా

పునః పతిసతిమృద్ధా రే ఘనీమాతమృత్తికా స్వరూపేక్షచనమందరేషు
హాకభ్రమోభ్రాతిః విఘ్నానం చాజనీతితి చిత్రం మాయాని వాసు
దేవేభ్రమమత్పాదయతి సతికోవాభ్రమంన ప్రాపుయాదితి భావః॥
౪॥ అ॥ అధభావిహాలాహలేన జగద్భాధాసూచకారిష్టాత్పాతాన్వణయి
తుమారభతే ॥ అత్రాంతరత్తిత్యాదినా ॥ అత్రాంతరే అస్తిన్ననసరేన
మంతతశ్చదిక్షుఖాని పక్షీర్యమాణాః మందరశిఖరకాననేషుయాని కుసు
మాని తేషాం యేపరాగాధూళయః తేషాం పరివయాత్సంబంధాదివధూ
సరాణి ఈషత్పాండువల్లానిదదృశిరేదృష్టానీత్యధః॥ ౫॥ ఈషత్పాండు
స్తుధూసరత్త్వమరః॥ ౪॥ పరీతి ॥ పరిస్ఫుటితావిదళితాశ్చ తేఽఘ్నాతా
వాంతాః స్నాతాసులిప్తవత్సమాసః-వాసుకేః ఫణామణయ ఇవప్రతీకూ

మతిమహాపీఠసిద్ధసంఘమృద్ధా రేక్షచన మహాభ్రమో
జనీతి॥ ౪॥ ౫॥ అత్రాంతరేచనమంతతః ప్రక్షీర్యమాణమం
దరశిఖరకాననప్రసూనపరాగపరివయాది వధూసరా
ణిదదృశిరేదిక్షుఖాని॥ ౪॥ ౫॥ పరిస్ఫుటితనిపతితాః ఫణామ
ణయితవవాసుకేః ప్రతిసూర్యాజజృంభిరే॥ ౫॥ ౫॥ పరితో
పిటసన్నమకాండవిప్లవంజగతామవేషీతు మక్షమేణద
యానిధినా మహేశ్వరేణ దృశోర్నిమీలనాది వా కా

లాసూర్యాః ప్రతిసూర్యా ఇవజృంభిరేదృద్భూవిరత్త్యధః॥ ౫॥ పరీ
తి॥ జగతాం లోకానాం పరితోపిటసన్నం సంప్రాప్తం అకాంక్షోఽకాలస్త
స్త్రికవిప్లవం ఉపద్రవం అవేషీతుండ్రప్టుమక్షమేణ అసమధౌ నదయా
నిధినా మహేశ్వరేణ దృశోర్వోర్నిమీలనాదివముకుళనాదివలకాశే
వ్యోమ్ని పద్మబంధురిందుశ్చ సూర్యశ్చంద్రేత్యధః॥ నచకాశేనేంధ
ఇత్యధః-కదాచిత్ప్రతిదిశం ప్రతిసూర్యాదృష్టాః కదాచిత్ప్రసిద్ధసూ
ర్యోపినదృష్టాతిభావః - అత్ర సూర్యచంద్రదర్శనేభవచ్ఛతుః మీల
నంనహేతుః తథాపితస్యాసిద్ధస్యభగవతస్సూర్యచంద్రనేత్రత్వబలా
త్తత్రహేతుత్వంధరాదసిద్ధవిషయహేతుత్వేత్థా లంకారః ॥ ఉక్తా
సుక్తాన్పదాద్యైశుసిద్ధాసిద్ధాన్పదేపరైశ్చిలక్షణాత్ ॥ ౬ ॥ సపక్షతే

తి॥ పర్వతామహేంద్రాదిగిరయఃవనానిచంపకాదీనిదీప్తిపాఃకుశదీప్తిపా
దయఃత్రైస్సహితాసపర్వతవనదీప్తిపాసాచసావసుమతీచేతి కమకధార
యః*స్త్రీయః పుంపదిత్యాది నా పుంపద్భావః - తస్మాంకంపేనచల
నేనసంపన్నాసిసంప్రాప్తానిచలనానిచంపలాని యత్సుమేరో శ్శిఖరా
ణితత్త్వంయత్సురరాజనగరమింద్రపురింతత్రస్తాయేప్రాసాదాః భూ
భంజాండేవానాంసదనాని॥ని॥ ప్రాసాదోదేవభూభంజామిత్యమరః-తే
షాందీపికాదీపాదవతారకానక్షత్రాణిని పేతుః నక్షత్రపాతాదీనాము
త్పాతత్వమాశ్వలాయనపరిశిష్టేశాంతిప్రకరణేచోక్తం తథాహి - పరి
తస్తారకానిపతంతగవాంశ్యంగేమధూమోజాయతేగోస్తనేషురుధిరం
స్రవతికేతురుత్తిష్ఠ్యేరులూః పతంతిరాత్రావింద్రదను ధృశ్యత్యతితి ॥
౭॥ ఉద్యదితి॥ ఉద్యంతఃఉద్యవంతఃయేనిఘాతాః లతనయః తేషాం ఘే

నేపప్రబంధురిందుశ్చనచకాశే॥ ౬ ॥ ౫ ॥ సపవతవన

దీప్తిపవసుమతీకంపసంపన్నచలనసుమేరుశిఖరస్థసురరా
జనగరప్రాసాదదీపికాశవపరి పెతురభితోపి తారకాః॥

౭॥ప ॥ ఉద్యన్నిర్ఘాతఘోషప్రతిభయముదయధూమకే
తూపకేతుక్రందద్దిక్పాలగంధదీప్తి ముదధి వతస్తుంగై
లాగ్రశ్యంగం॥ ఉడ్డిన శ్యేనకంకప్రకరముపచిత ధ్వాంత

షేణధ్వనినాప్రతిభయంకరం॥౭॥ భయంకరంప్రతిభయమిత్యమరః - ఉ
దయంతటఃర్భంతుఃధూమకేతవఃసవాలతారకాఃఉపకేతవః తత్సమీప
వర్తిధ్వజసదృశతారకాశ్చయస్త్రికతత్రథాభూతంక్రందంతః రుదంతః
దిక్పాలానాంగంధదీప్తిపాఃమదగజాయస్త్రికతత్రథాభూతంఉదధౌపతం
తితుంగానిశ్చేలాగ్రాణాం శ్యంగాణియస్త్రికతత్రథాభూతంతథోక్త
మాశ్వలాయనపరిశిష్టే ॥ అథయదాస్యమానుషదుఃఖంభవతిపవతా
స్ఫుటంతి లేపతత్యాకాశాదున్నాలంతేతరవ శ్చతుష్పాదం పంచ పా
దంభవంతీతి॥ ఉడ్డినాఃఉడ్డినగతింప్రాప్తాఃశ్యేనానాంపక్షివిశేషాణాంకం
కానాంగృధ్రాదీనాం చప్రకర స్సమూహాయస్త్రికతత్రథాభూతంత
దుక్తంతత్రేవ-వాతాఃప్రతికూలావాంతికంకకాఃగృధ్రావోపరిషాం

సూనా వేష్టంతేకశకా గ్రామం ప్రవిశేముమేకభూశ్చరుధి రాణీప్రవ
 వణంతిద్రుమాశ్చోద్ధిరంత్యాకాశేగంధర్వనగరాణిదృశ్యంతిఇతి॥ ఉప
 చితమభివృద్ధంధ్వాంతమంధకారంయస్మిక్తతత్తదాభు—తంఉద్వాంతా
 ఉద్దీణాణ్యస్మిక్తతత్తదాభు—తంవిశ్వమశేషంజగత్॥ని॥విశ్వమశేషం
 కృత్సంసమస్తైనిఖిలాఖిలానినిశ్చేషమిత్యమరః- తదానీంవిమోత్పత్తైః
 పూర్వకాలేతకస్తాదజ్ఞాతని మిత్రాదిత్యధః - మృత్యోర్యమస్య ముఖవి
 లమతివదనద్వారమశ్యధః॥ప్రాప్తంప్రవిష్టమివాసీదభవత్ ॥ ౫ ॥ తద
 స్వీతి॥నిగణమివ్యతలవిభావివ్యతఃకాలకూటస్యవిషస్య॥ని ॥ పుంసీక్లిబే
 చకాకోలకాలకూటమాలామాలాద్యత్యమరః - ఊష్ణడాఉష్ణాంశేన క్షధి
 తాత్పక్వీకృతాదుదధేస్సముద్రాదుత్పతంతఃఉత్పనంకుర్వంతఃవయసాం

ముద్భాగితవాతంప్రాప్తంమృత్యోరకస్తాది వనదన
 బిలంవిశ్వమాసీత్తదానిం॥౫॥గ॥తదనునిగణమివ్యతఃకా
 లకూటస్యోష్ణడాక్షధితాదుదధేరుత్పతంతఃపయఃకణా
 యత్రయత్రనిపెతుస్తతతతపవకతావ్యదీర్ఘంతపా
 దపాఃప్రజజ్వలఃపశుపక్షిణోవినేళుః॥ప్రాగేవసాగర
 చరాణీయాదానిం॥౮॥ప॥నిస్సంఖ్యస్ఫురితస్ఫులింగజటి
 లోత్సంగజ్వలత్పావకజ్వాలాభంగవిటంకసంకలితధూ

క్షీరాణాంకాః అణవః యత్రయత్రవృక్షాదిమనిపెతుఃతత్రతత్రప్ర
 వేశేమపర్వతావ్యదీర్ఘంతవిదారితాబభు—పుఃపాదపాఃప్రజజ్వలఃజ్వ
 లితాబభు—పుఃపశుపక్షిణోవినేళుఃనాశంప్రాపురిత్యధః॥ప్రాగే
 వమందరపాతావసరేఎవసాగరచరాణీసముద్రచారీణీయాదాం
 సిజలజంతవఃవినేళురిత్యవ్యయః॥ ౮ ॥ ❀

నిస్సంఖ్యేతి॥తతోనిస్సంఖ్యానిస్ఫురితానిభావేక్షఃస్ఫురణానియేషాంత
 థావిధామేస్ఫులింగాఃఅగ్నికణాఃతైజఃటిలఃవ్యాప్తఃఉత్సంగోయస్య
 సతదాభు—తఃయోజ్వలత్పావకఇంధాగ్నిఃతస్యయేజ్వాలానాంభంగా
 శ్చకలానివిటంకానీవేత్యుపమితసమాసః॥ని ॥ కపోతపాలికాయాంతువి
 టంకంపున్నపుంసకమిత్యమరః—తైస్సంకలితఃవ్యాప్తఃయోధూమానాం

స్తోమఃత్రైభీషః అథవాతద్వద్భీషఃభయంకరఃకుర్ధ్యతః-క్రోధవిశిష్టస్య
కాలస్యమృత్యోర్భ్యద్వివృత్తంవివృతంచతద్వక్త్రీకుహరం ముఖంబిలంచే
తికర్మధారయసః - తేనఽన్ముక్తాఃకృతాయేట్టహఃచాఃతైరుద్భూ
దస్సహాయేస్సాంకారధ్వనయః జ్ఞేభిఃపణః తర్హద్భీషణఃభయంకరః
అతఏవఅద్భుతఃఆశ్చర్యకరః అచనుభూతపూర్వత్వాదలిభాః కోశ్యని
ర్వాచ్యఃమారుతోవాయుఃప్రవప్యతేప్రవహా ॥ ౬ ॥ స ఇతి ॥ స కాలకూ
టనిజఃహానన్నిగచ్ఛన్నేవదిశంతజయఃభీషయఃపణఃమజయం
నిరోద్ధమశక్యంయయాత్సలేనజయఃరంజీకంజగత్ బభజభజనం
చకారేతియత్ తతోభజనాత్ప్రభూతమధికంభూతానాం ప్రాణి

మస్తోమభీమస్తతః|కృద్యతాగ్రాలవివృత్తవక్త్రీకుహరో
న్ముక్తాట్టహసోద్భటస్సూతాగ్రధ్వనిభూషణఃప్రవప్యతే
కోప్యద్భ్యతోమారుతః ॥ ౬ ॥ ప స నిజఃహానఏవయజ్జగజః
తజయఃదిశోబభజయద్బదుజయోష్ఠ జజరం
పునజగత్ తతఃప్రభూతభూతజాతపాతకావలీవిలాప
నాభిలాషకఃకిమాససాదసాగరం ॥ ౭ ॥ గ ॥ తతస్తదాలీ
'థాస్సప్రాపిసింధవస్సప్రాజ్యబిందవ ఇవజజ్వలురైకయై
వజ్వలయా ॥ ౯ ॥ గ ॥ తదగ్రసారోష్ఠతాపితానివభ
స్త్వావశేష తామభజంతజంతవః యద్రాస్త్రిభువన ॥

నాంఘాతేనసంహారేణజాతానియానిపాతకాని తేషామావళిః పజ్జిః
తస్యావిలోపనమపనోదనంతస్త్రిన్నభిలామకోఽబ్ధాని ॥ అబ్ధాభిలామ
కస్తైష్ట్యకృమాలోలుపలోలుభావిత్తమరః-తథాఘాతస్సకసాగరమా
ససాదప్రాపకింసర్వపాపనివర్తకసముద్రస్సానైచ్చయేతిభావః ॥ ౭ ॥
తత ఇతి ॥ తతోనిగమనానంతరం లేనఽష్టాశాలీథాః ఆక్రాంతాస్సప్త
సప్తసంఖ్యాకాః తదుక్తమమరేణ ॥ ౯ ॥ దధిక్షీరసురాసర్పిలవణౌదా
ప్రథాపరే|స్వాదూదకోదశ్చైత్యూజఇతిసప్తప్రకీర్తితాః-సింధవస్సము
ద్రాః|సప్రాజ్యబిందవఇవైకయైవజ్వలయాజజ్వలుః ఉద్భిషిరే ॥ ౯ ॥
తదితి ॥ త్రిభువనే యద్రాః జుతవఃప్రాణినః ॥ ౯ ॥ ప్రాణితుచైతనోఽన్యీ

జంతురిత్యమరః-తస్యవిషస్య అగ్రసరోష్ణఞాపురం నిగఃతోష్ణజైవభ
స్త్వావశేషతాంభస్యనారూపేణావశిష్టత్వంభజంతప్రాపురిత్యథః ॥
౧౦॥ ప్రదీపేతి॥ ప్రదీపశిఖరాగ్రేవిన్యసైననిష్ఠేమైవదుత్తూరస్యకాంచన
వృక్షస్యకుసుమేనపుష్పేణవ॥ని॥ ఉన్మత్తఃకితవాధూర్తౌదుత్తూరఃకాంచ
నాహ్వయభిత్వమరః - సుధానిధినాక్షీరాణావేనపరిమయై * గ్లయైవా
షణ్మయభిత్వంభాతోర్భావేలిట్ ॥౧౧॥ ప్రక్షిప్తేతి॥ అస్యవిషరాజస్యమ
రుతఃపవనస్యరుహసావేగేనదురంప్రక్షిప్తఃవినివేళితఃపతగపతిగః
డవవపపాతపతనంచకారకిముత్పపాతఉత్పత్యధావనంచకారేత్యర్థః
కిమతప్యతతప్రస్సంజాతభిత్వథః-కింనిరవహ్యతభస్త్రికృతఃకిమిత్యర్థః -
కింముమూర్ఛయూర్ఛంప్రాపకిమిత్యథః కింజీవితప్రాణనంజహత

॥౧౦॥౧॥ ప్రదీపశిఖరాగ్రవిన్యసైనప్రసూనేనేవదుత్తూ
రస్యసుధానిధినైవసుతరాంపరిమయై॥౧౧॥౧॥ ప్రక్షిప్తా
దురమస్యమరుతోరంహసాపతగపతిరేవకింపపాతకి
ముత్పపాతకిమతప్యతకింముమూర్ఛకింజీవితంజహతి
నజ్ఞాయతే ॥౧౨॥౧॥ ఉద్వాంతవిషానలాసమమివప్రా
జైరురగపతేరపితసుర్వధిక్ కేవసలిలక్లిన్నావస్త్రభ

త్యాజకిమిత్యథః ఇతివిషమాసీదితినజ్ఞాయతేతత్కాలేతత్రకోపిస్తా
తుంశక్త్రొమాభూదితిభావః ॥౧౨॥ఉదితి॥ ప్రాజైస్సమంఉద్వాంతఃఉద్గీ
ణఃవిషానలోయయాసాతథాభు - తేవఉరగపతేర్వాసుకేస్తనుఃకా
యోపినిస్సారయానిజకలతయాసలిలేనక్లిన్నావస్త్రా ॥ ని ॥ ఆవ్రీం
సాద్రీంక్లిన్నమిత్యమరః - వద్రేవవధిక్ కాస్వాధేకః చర్మేవేత్య
థః ॥ ని ॥ నదీవధిక్ వరత్రాస్యాదశ్వాదస్తాడసికశేత్యమరః-రిక్తం
పిష్టతూలాదిరహితఉదరంకుక్షిదేశోయస్యాస్సాతథాభు - తాభస్త్రీవ
భస్త్రీకాలతాపిస్వాధేకః - స్వణకారైః పుటపాకాథంసన్నిధౌ
మనోపయోగిసంధానతచర్మవికారః క్రియతేతదేవభస్త్రీశబ్దసమ్యక్
తే॥ని ॥ తైజసావతిన్మూషాభస్త్రీవర్మప్రసేవికేత్యమరః-క్షణాత్తు
ణంవిహాయశైలపతేర్నందరస్యనితంబతఃనితంబదేశే- సార్వవిభక్తికస్త

సిః అవాలంబతలంబమానాబధూవ భగవత్తైజసా ఆప్యాయితాపీతిభా
వఃతదుక్తం-శ్రీభాగవతే || శ్లో || నిర్మథ్యమానాదదధే గభూద్విషంమ
హేలబ్ధిం హేల హలాహ్వా మగ్రతః | సంభ్రాంత మీరాన్తక రాహిక
చ్చప స్తిమిద్విపగ్రాహతిమింగిలాకులాత్ || ౧౩ || పరేతి మాయా కాపట్య
మేషామ స్తితి మాయావినః * అస్మాయామేధాస్రజోవిసిరితి వినిప్రత్య
యః - తథావిధాలపిమహాసు రాః దానవాసుకృతంపుణ్యంతచ్చాలినోపి
సుపర్వాణః దేవాః మాహాత్మ్యస్యనిధయః స్థానభు - తాలపిసిద్ధాః అజే
మాదిశాలినః మహర్షయః వసిష్ఠాదయశ్చ తేన విశేషణేన పరామృష్టా
స్పృష్టాస్సంతఃచిరజీవితాచిరకాలజీవత్వంతస్యబలేన పరంసామర్థ్యేనై
కేనై వేత్త్యర్థః-చిన్మాత్రం ప్రజ్ఞామాత్రం తేన శేషితాః అవ శేషితాస్సం

స్త్రికైవరిక్తోద రానిస్సారతయాత్మణాదవాలంబత నితం
బతశ్చైలవతే || ౧౩ || X || పరిమృష్టా తేన మాయావినోపి
మహాసు రాః సుకృతశాలినోపి సు పర్వాణా మాహాత్మ్య
నిధయోపి మహర్షయ శ్చిరజీవితాబలేన పరం చిన్మాత్ర
శేషితాః పరిక్షీణయాగిరా పరిభ్రమతాచ లోచనేన
ప్రాకృతా ఇవ పర్యవేక్షంతధరణీతలే || ౧౪ || ప || ఊష్మా
ణావవమాద్విభావసురుభౌ సాంసిద్ధికా గంతుకా సస్యం

తప్రక్షీణయాగిరాః సప్తయావాచేత్యర్థః - పరిభ్రమతా ఘూణకమా
నేన లోచనేన సధరణీతలే ప్రాకృతాః పృథగ్జ్ఞానా ఇవ || ౧ || వివరణః పామ
రోనీచః ప్రాకృతశ్చ పృథగ్జ్ఞాన ఇత్యవరః - పర్యవేక్షం తహ స్రపాదాది
ఘాతంకృత్వాచేష్టాశ్చక్రరిత్యర్థః - అ తోక్తం దేవీభాగవతే || శ్లో ||
మథ్యమానా తతస్తస్మాత్ప్తి రాభైర్దేవదానవైః | తతః క్షణాత్సమభవత్తౌ
లకూటోమహాలక్ష్మిః | జ్వాలయాశస్య సర్వేషి మూర్ఛమాపు స్సు
రాన్మపదై త్యానిశ్చేతనాజా తావిష్ణుః కృష్ణస్తదాభవదీతి ౧౪ || ఊష్మా
ణావితి విభావసుస్సూర్యః || ౧ || విభావసుగ్రహపతిత్వవరః - సాంసిద్ధి
కాగంతుకా స్వాధావికతదాత్వం ప్రాప్తాః త్యర్థః - ఊభాఊష్మాణౌ
ఉభయైదం తాపమిత్యర్థః అవ హత్ ధృతనాశ్చ త్యర్థః - తయోర్విషా

గ్నిసంబంధ్యేకమపరంతు విషాగ్న్యభిభు - శతయాబహిః ప్రసరణాభా
వాదంత రేవస్థితంస్థియ మేకమితిభావః పాశినోవరుణస్థ||ని || ప్రచేతావ
రుణఃపాశీత్యమరః - పాథసాంజలూనాంవికారః పాథోమయం అమ్యయ
మిత్త్యథః - క్వథేపాకేక్తఃపక్వంసత్ సస్యంజేద్రవీబభు - వేత్త్యథః -
అతిస్ఫారాణ్యభివృద్ధానిసర్వాంగీణాని సర్వావయవవ్యాపీని దృగంతే
మకందశంతిప్రహంతియాన్యత్రూణిబాష్పాణిభేషాం యాధారాః
పరంపరాఃతాసాంశతైరనేక్షేరిత్యథఃమఘవతాగాత్రంశరీరమనుక్ష
ణంవ్రతిక్షణంసేకంసేకంసీక్త్వా సీక్త్వాజీవితంజీవనం - భావేక్తః దధౌ
దధారేత్త్యథః - కింవక్తవ్యమితరేషామితిభావః || ... *
హతాఇతి || అస్మిక్సముద్రమథనరూపేకర్మణివ్యాపారే భవతాప్రవ

దేక్షధితంశరీరమభితఃపాథోమయం పాశినః|సర్వాం
గీణదృగంతకందశదతిస్ఫారాశ్చధారాశతైస్సేకంసే
కమనుక్షణంమఘవతాగాత్రందధౌజీవితం || ౮ || X||హ
తాస్త్వావయవస్మిక్కర్మణి ప్రవతితాభవతేతి పరిభా
షమాణేషు సురాసురేషు పరితప్యమానస్తతోపిత్రప
వయైవపద్మసంభవోవిశ్వంభరం ప్రత్యవాదీత్ భగవత్
కిమేతదితిమన్యసే || ౧౫ || నసువర్తఃప్రాప్తానచదహ
తినవర్తపవనశ్శలేనాద్భైశ్శోషంనయతినపరంతుత్రిభు

ర్రితాఃఉత్సుకీకృతాస్సంతఃహతాఃసీంతాన్తః ఇతీత్థం సురాసురేషు
పరిభాషమాణేషుసనిదోపాలంభంకుర్వన్ము|| సి||యస్సనిందోపాలం
భస్తతస్యాత్పరిభాషణమిత్త్యమరః - త్రవయాలజ్జయైవ తతోపి పరిభా
షణేనాపి - సార్వవిభక్తికస్తసిః తప్యమానస్సంతాపితః పద్మసంభవో
బ్రహ్మచిత్వంభరం శ్రీహరిం ప్రత్యవాదీత్జగాదేత్యథః-భగవన్విష్ణో
ఏతదుద్యద్వస్తుకిమితిమన్యసేజానాసి || ౧౫ || సేతి|| సువతః ప్రళయ
కాలఃసప్రాప్తఃససమాగ ఇత్యథః||ని || సువతఃప్రళయఃకల్పఃక్ష
యితిత్యమరి-సువతఃకాలోచితశ్చసౌపవనశ్చేతి శాకపాథివాది
త్వాత్సమాసః ప్రళయోచితవాముశ్చేత్యథః-నవహతినవాతీత్యథః-

సతుపరప్రళయవాయుస్తుశలేనలబై స్సంవత్సరైః || ని || సంవత్సరోప
త్సరోబ్రాహ్మణ్యోస్త్రీశరత్సమాభివృద్ధిమరః - త్రినువచం ధీకా లోకాకా
శోషంసిస్సాగ్రతాంశువక్తామితినాథః - నయతిప్రాచయతి - తదుక్తం
శ్రీభాగవతే || శ్లో || పజన్యశ్శతవర్షాణి ధూమా రాజన్నవచ తి || తదా
నిరన్నైహ్యన్యోన్యంభక్త్యమాణాః తు ధాదితాః | త్షయం యాస్యంతి
శనకైస్తతా-లోపద్రుతాజనాః | సాముద్రం దైకంభావంరసంసం
వతకోరవిః రత్నిభిఃపిబతే ఘోరైస్సర్వం నైవమిమంచతి | శతస్సంవతకా
కోవహ్నిఃసంకషణముఖాత్థిత | దహత్యనిలవేగోత్థః శూన్యాస్ఫునివ
రానథ ఉపర్యున్నమం తాచ్చశిఖాభిర్వహ్నిసూర్యయోః | దహ్యామానం
విధాత్యండందగ్గోమయిండవత్ | తతః పచండపవనఃపమాదామధి
కంశత | తతస్సంవతకోవాతిఘామృంఖంరజసావృతం | తతోమేఘకు

వనం | నచవ్యాపద్యంతేతదుపరివరంతస్తనుభృశఃకవీష

బ్రహ్మాండంకబళయతినిశ్శేషయతిచ || ౮ || అపిచ || ప || నా

సావహ్నిర్నహిఖలు భవత్యగ్నినాగ్నేః ప్రణాశోనా

పిత్వేలోనహిగరళతోహనిరాశీవిమాణాం | నేదంస్స

ప్టంసకృదపి మయానోపదిప్టం త్వయాకిం వ్యాహరైః

లాన్యంగచిత్రవణాన్యనేకశః | శతవర్షాణివక్షాంతినదంతిరభసస్వ
నైః ఇతి || తదుపరిత్రిభువనస్యోరచరంతఃతనుభృతఃప్రాణినః నచవ్యా
పద్యంతేవిపదంనప్రాప్నువంతీత్యథః | ఎవఉద్భవకపదాథః కః | బ్ర
హ్మాండంకబళంకరోతికబళయతినిశ్శేషంకరోతినిశ్శేషయతి*తతగ్రో
తీతిణిచ్ || ౮ || నేతి || అసామృద్భవకపదార్థఃవహ్నిర్నహియస్మాదగ్నినా
గ్నేర్విహాశోనభవతి | ప్రత్యుతతదభవధకత్వాదితిభావఃత్వేళఃవిషమ
పిన్ || ని || త్వేళస్తుగరళంవిషమశ్యమరః - హియస్మాద్గరళతోవిమాదాశీవి
మాణాంసర్పాణాం || ని || ఆశీవిమోవిషధరత్నమరః - హానినాశఃనాస్తీత
స్యతస్తుఖత్వాదితిభావః | ఇదంసకృదేకవారమపి మయాన స్సప్టంత్య
యావానోపదిప్టంనప్రోక్తంవ్యాహరైరుక్తిభిఃకిం || ని || వ్యాహరఉక్తి
లఃసితమిత్యమరః - మమదాంతరత్కామనఃకిమపికిం వాత్సగ్యది బిభృతి

త్సభః-త్సభసంచలనేభయేచేతిధాతోర్లుట్- జాయమానేపదాథా
విలక్షణవిలక్షణశ్వాలోపాథః- నయక్తికంయథాతథా విహిత్యాదీ
నామపహ్నవాద్ధేత్వపహ్నవ్యలంకారిః॥శ్లో॥ సవయక్తిపూర్వశ్చేదు
చ్యుతేహేత్వపహ్నవ్ రితిలక్షణాత్॥౯॥ఇతి॥ ఇతిశంభాబ్రహ్మణిలభిద
ధానేసతిభాషమాణోసత్యేఽలశంకితో పచతోతర్కిత సంప్రాప్తోయో
రిసాతలస్యపాతాశస్యఅశంకఃతాః॥ని॥ అభోభువనపాతాశబలిసద్యై
త్యమరః-రిక్తాపశంకాస్వాతంకాస్వల్పేపిత్తుల్లకప్రిప్వితచ ॥ తేనసం
ఘటితఃకలితఃయఃసమాధేయోగలక్షణయమస్య ॥ ని ॥ స్యుస్సమధః
ననీవాపనియమాశ్చసమాధయిత్యమరః - త్తోభః స్థావిత్వం * త్సభ
సంచలనఇతిధాతోఃపచాద్యచ్-తేనయఃకోపః క్రోధః తెనదుదఃశః

కింమమచకిమపిత్తుభ్యతీవాంతరాత్సా ॥ ౯ ॥ ౧ ॥ ఇత్య
భిదధానవర విధావశంకి తోపనతరసాలాతంక సంఘ
టితసమాధితోభకొప దుదఃశఃకాలరుద్ర సమున్ని
ద్రితఫాలనేత్రసముత్రిత ఇవమహా ప్రళయపావకః ప్ర
తిసర్గనిర్గళదనర్గళ శేషవిషనిశ్వాసధూమ సమాశ్లేష జని
తవిషమషిపిండఇనమథనసత్తోభచలిత బడచానల సం
వశితస్సుందరతరమందరగిరి కందరశయ స్వయం భువ

దుర్నిరీత్యోయఃకాలరుద్రః తెనసమున్నిద్రిత మున్మీలితం యత్ఫాల నే
త్రంశస్తాదుత్థితఃఉద్భూతఃప్రళయపావకః ప్రళయకాలాగ్నిరివ మథ
నమేనసంతోభఃకషణంతేన లలితోయోబడచానలేనమిళితః సంవళి
తఃతథాధూతఃసగః సృష్టిః సర్గేసర్గేప్రతిసర్గే - విష్ణాయామవ్యయీ
భావః॥ని॥సగఃస్వభావనిర్మకసిశ్చ యాధ్యాయ సృష్టిష్టిత్యమరః - ని
గఃశంతః నిస్సరంతఃఅనగఃతాః నిర్నిరోధాశ్చయే శేషస్య విషమిశ్రి
తానిశ్వాసధూమాః తేషాంసంశ్లేషేణజనితః యోవిషమప్యాః పిండః
గోళకంఅయోగోళకవత్సృజితేత్యధః॥ని॥పిండోవపుషినీవా పెగోళేవ్య
ధపిండమయసిగర్భశాఽతిగ్రాస్కరః - సుందరతరోఽశయేనసుందరః
యః మందరగిరిః తస్యకందరేతేత్యధః కందరశయం తద్భుతత్వం భు

వఃస్వయంస్యక్తంయచ్చాభవలింగంతస్యచలనేనకంపనేన సంభాసిత
స్సంపాదితఃయః ప్రత్యవాయోదురితంసత్తవ పరమదారుణోత్యంత భ
యంకరఃక్షీరోదంక్షీరనిధింకల్పానలదగ్ధస్యజగదంతస్యపిండికరణేన
క్తాడమ్యక్తాయాకాలచండీతస్యాః కరక్షాశనోదకమివ ఆకలయన్ కు
ర్వన్ భువనేషులోకేషుప్రథమంసృతోనిగతఃయఃపవనఃతస్యపరిస్పం
దమాత్రేణింబిచ్చలనేనైవనిశ్చేషితేషునిరవశేషితేషు సత్సుదగ్ధవ్యో
దహ్యపదాథఃతస్యానుపలంభోఽప్రాప్తిః అలాభ తియావత్ తిస్సా
త్సంభవాసముత్పన్నా యాత్సుధాత్సుత్ తయా ప్రసారితాయా రస
నాఃజిహ్వతాసాం సహస్రవద్భీషణం భయంకరం తథాభూతేన జ్వా

శాంభవలింగచలనసంభావితప్రత్యవాయత్తవపరమదా

రుణింకల్పానలదగ్ధజగదండ పిండికరణప్రసక్తకాల చం

డికరక్షాశనోదక మివక్షీరోద మాకలయన్ ప్రథమని

స్సుతపవనపరిస్పందమాత్రనిశ్చేషితేషుభువనేషుదగ్ధ

వ్యానుపలంభసంభవ త్సుధాప్రసారిత రసనాసహస్ర

భీషణేన జ్వాలాకలాపేన లేలిహనకవవైరించమపిప్ర

పంచమవపాదితభువనకోలాహలోహలాహలో నిగత

త్యవారణత్తవవారణమభిరుద్రావరమారమణం॥౧౭॥ X॥

తత్క్షణంపరుషవిషానలజ్వాలా పరిపోషప్రతీకారమం

లానాంకలాపస్సమాహః తేనవై రిచంచిరిచిసంబంధినం ప్రపంచం
లోకంలేలిహనఃలేహనంకుర్వన్నైవ అవసాదితఃనాఃతఃభువనానాం కో
లాహలఃకలకలరవఃయేనసతథాభూతఃహలాహలఃకాలకూటః వారణ
జ్జంపారణత్తవ॥ని॥మతంగజోగజోనాగఃకుంజరోవారణఃకరీత్య మరః-
రమోగమణంశ్రీహరింఅభిరుద్రావఅనుధావనంచకారేత్యర్థః॥ ౧౭॥
తదితి॥తత్క్షణంపరుషఃదుస్సహఃయోవిషానలఃతస్యజ్వాలాభర్తృః పరిపో
షఃప్రసానత్వంతస్యప్రతీకారఃచికిత్సంతదథాఃయేమంత్రాః॥శ్రు॥ స
ర్వప్రజాంమేగోపాయేత్యావయోమంత్రాః లేషామక్షరై ర్విదైశ్చే

వాంగారైరూషితాన్యాప్తానీవచతుర్వదనస్యబ్రహ్మణః వదనానిదంత
తతాల్లరసనాధరేమాలిన్యమలినతా * ప్రాణ్యంగత్వా ద్వంద్వశ్చ
ప్రాణీత్యాదినావకవద్భావః-దధిరేదధురిత్యథః॥౧౮॥ స్థూయంత్యా
మితి ॥ అధకాలస్తత్కాలస్తస్మిన్నాత్మైదైర్వయస్యసంకాలాత్మాయ
ద్వాకాలస్వరూపత్యథః॥ ౨ ॥ ఆత్మాయతోద్ధృతిబుద్ధిరిత్యమరః-
పద్మనాభశ్శ్రీహరిఃవైజయంత్యాంవనమాలాయాంస్థూయంత్యాంస్థూ
లనతాప్రాప్తాయాంసత్యాంధూమజాతైః కనకపటే ధూసరే మలినే
సతిపక్రేసుదశశేనిస్త్రాంతజ్వాలానాం చక్రం సమూహాయ
స్తాత్రత్*నిరాదయఃక్రాంతాద్యద్దేవంచమేతినమాసః - శంఖేపాంచ
జన్యేపరిణతంప్రాప్తయస్సోస్థిటఃవిదళనంతస్మాచ్ఛంకాభీతిర్యన్యేతివ్య

త్రాక్షరాంగారరూషితానీ వదనానాని చతుర్వదన

స్యదధిరేదంతతాల్లరసనాధరేమాలిన్యం॥౧౮॥౨॥ స్థూ

యంత్యాంవైజయంత్యామథకన కపటే ధూసరేధూమ

చాతైశ్చక్రే నిజ్వాళలచక్రేసపదిపరిణతస్థిట శంకే

చశంఖే । ఉత్సవకంతంసమంతాదపిరకలయస్సుద్భ

టంకాలకూటంకాలాత్మపద్మనాభోమనసివినిదధేకాల

సంకర్షయోగః॥౧౯॥౨॥ సించంఠీంపరయామృతానిది

ధికరణబహువ్రీహిః-అధవాపరిణతాస్థిటశంకాయస్య సతథా భూతే
సతినముంతాత్పరిత ఉత్సర్వంత ప్రసరంతంకాలకూటంఉద్భటందుస్స
హంపరికలయవిజానకమనసిచిత్రేసపదితదానీం కాలాత్సంఘవః
పరాభవతస్యయోగంసంబంధంవినిదధేవివేతేతి తాత్పర్యాథః ॥ త
దుక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో ॥ జ్వాలయాతస్యసర్వేపి మూర్ఛమాపుస్సు
రాన్మృషైత్యానిశ్చేతనాజాతావిష్టుః కృష్ణస్తదాభవత్ ॥ పీతాంబరం
ధూసరంతచ్చక్రంనిజ్వాళలచక్రకం । సశంఖస్థిటశంఖోధూత్తస్య
దేవస్వశాక్లిణః । మందగర్వస్సగోవిందఃజ్వాలావ్యాప్తతనుభృశం॥
చింతయంతత్ప్రీతికారంహృదిసస్సారశంకరమితి॥౨౦॥
సించంఠీమితి॥దిశిదిశిప్రతిదిశం-వీఘ్నాయంద్విభావః ప్రకృతేః కార

దౌదనాగతాఃప్రాకృతాఃసహేతుకాంత్యధః - నప్రాకృతాఃప్రాకృతాఃతైఃనిహేతుకైరితియావత్ - అభరణాద్యపాద్యప్రయోజత్వాదితిభావః - అంశుభిఃప్రిభిఃపరమామృతానిసింహంతింశేఃకుంభవంతింశేఃరంతీమితితాత్పర్యాధఃమణిమయింశుభిఃప్రచురామిశ్యధఃప్రాచుర్యాధేమయత్ * టిడ్డేత్యాదివాజీవ్ - ననాంనూలినాంనారేవనాకాశరీతాం || ౧ || నవీనోనూతనోనవః | స్త్రీయంనౌస్తరణిస్తరితిచామరః - అరుహ్యఅరూఢాభూత్వేవ్యధః - అపృతాణాంవేఖలంతీంక్రీడంతీమిత్యధః - సిగ్ధాంవస్థితాదైఅపాంగంశిటాక్షాంతైశ్శిషీణఃభవఃవిద్యమానఃత్వేళఃగరళంయస్యాస్సాఅపాంగమత్రేణవిద్యమానకాలకూటఘ్నీత్యధః || ౧ || త్వేళస్తుగరళంవిషమిశ్యురీ - తథాభూ

శిడిశ్యప్రాకృతేరంశుభిఃఖలంతీమమృతార్ణవేమణిమయీమారుహ్యనాకాంనవాం||సిగ్ధాపాంగతరంగశిషీతభవత్వేళాంముకుందశ్చిరాదస్తావీకదమృతేశ్వరీంభగవతీమంచామహంభావతః | ౧౧ || ప || తామిథ్యంస్తరతశ్చిరంమధుభిదస్తారాంసుధామాలినీంధూతదైవితకళంకశంకరకలాపుంభావరూపాత్మనః | పాషాణవ్యతి

తాంభగవతీమంచాఅమృతేశ్వరీం తారాసంజ్ఞికాంసుధామాలినీందేవీంముకుందశ్చిహరిఃఅహవితిభావః అప్రప్రాయః అహంభావస్తస్తాదహంభావః || ౧ || భావః పదార్థే సత్తాయాం క్రియాక్షేప్తాత్మయోనిమ - విద్యల్లీలాస్వభావేమధూత్యభిప్రాయజంతప్వీతినానాథకమాలా-అస్తావీకత్సస్తారఅహమమృతేశ్వరీస్త్రితిరద్యాఃతిభావః | ౧౧ || తామితి||సుధాయఃమాలాసుధామాలాస్యాస్తీతిసుధామాలినీస్రవత్సుధేతిభావః తథాభూతాంతారాంతారాదేవిఃశ్చమథేదేసశ్యధః - చిరంబహుకాలంస్తరతఃధ్యాయతఃద్వయోర్భావఃద్వితానేవద్వితం-స్వాధేన్ద్రిత్యయః - తదేవకళంకోకంధూతఃశతస్పృష్టఃదైవితకళంకోయేనసఃసచాసాశుకరశ్చైతికమథాధారయః || ౧ || త్వక్తహీనంవిధుతుంసముజ్జితంధూతముత్సృష్టమిత్యమరః కళంకోకావదయో

రితిః || తథా సూత్రస్య శంకరస్య యాకలాకలనాకృతిరితి యావత్ శక్తిరి
తివాధః తస్యాః || ని || కలాంశమాత్రే శిల్పదౌకలనాకాలభేదయోః |
ఇంద్రోష్ఠదోష శేభాగే స్యాన్ములధనవధః నభిభాస్కరః - పుంసా పుం
రూపేణ భావః భూతిః పురుషరూపేణ భవనమితి యావత్ || ని || విద్వల్లీ
లాస్వభావే మధూశ్యభిప్రాయజంతుషు - భావస్స తైత్వాదిభాస్కరః -
ఏవంచ శంకరకలాయాః పుంభావః తస్మిన్ యద్రూప మాకారభ్య
ధః || ని || రూపం స్వభావే శుక్లాదౌ సౌందర్యే నాణకేపశా | గ్రంథావృ
త్తానాటకాదావాకారశ్లోకశబ్దయోరితి భాస్కరః - తద్రూపమాత్వావి
గ్రహణాయస్య సః || ని || ఆత్మాయతో ధృతి ర్భుద్ధి స్వభావో బ్రహ్మ
వత్త్వః చేత్యమరః - తథా చాద్వితియశంకరకలాస్వరూపపార్వతీ వివతః
స్యేతి భావః - ఏవం భూతస్య మురభిదోవాసుడేవస్య సర్వతః సమంతతః ప

భేదజన్మరజరచైచ్చవాలవత్తత్త్వణాదారాతిగంచద
పాసరత్పరిగతో హాలహాలస్సర్వతః || ౧౨ || X || అథస్వ
స్థో యథాపురమంబుజేక్షణస్తావతాపి సంరంభేణ తను
మాత్రత్రాణ పర్యవసంసేన నిరాశో హాలహాల నిగ్ర
హేనిశ్చిన్వన్వితం సాధ్యసాధనధౌరంధుర్యమంతకాం

రిగతః పరిప్రాప్తః హాలహాలః కాలకూటః తత్త్వణాత్ - ల్యబ్ధోపేపంచ
మీధ్యానక్షణం విహాయేత్యర్థః పాపాణస్యైతి భేదః ఆఘాతః తేన జన్మ
రంభండితః యోజరన్విస్సారంయచైచ్చవాలంజైవలంతద్వత్ || ని || జలసీతీ
తుజైవాలజైవలేధమముద్వతీత్యమరః - ఆరాత్సమీపేకించదల్పమపా
సరదపగతః సుధామాలినీధ్యానేనకించద్విషచాధాస్వస్యగతేతి భావః ||
౧౨ || అథేతి || యథాపురంపురేవస్వస్థః సుఖితమానసః || ని || స్వస్థస్సుఖి
తమానసభ్యజయః - అంబుజేక్షణః శ్రీహరిః తనుమాత్రం స్వశరీరమా
త్రంతస్యత్రాణం రక్షణం || ని || తంత్రాణం స్త్రియామూర్తిస్తనుస్త
నూః | త్రాణం రక్షితమవితం గోపాయితం గుప్తమితి చామరః - తస్మిన్
పర్యవసంసముపక్షీణంతథా భూతేన తావతా తథావిధేన సంరంభేణ ప్ర
యత్నేనాపి హాలహాలః కాలకూటః తస్య నిగ్రహేనివారణవిషయేనిరా
శః స్వప్నచరహితస్సృగ్భతరైస్సాధయితుం యోగ్యం ఇతరసాధ్య ఇత

నైఃకః ఘోషశక్యం కార్యమిన్యోరః ॥ ౧౧ ॥ తిషు సాధ్యం సాధ్యేయభిభా
సూరః - తిష్య సాధనం సంపాదనంతస్త్రికధారి ధుర్భుధురంధరస్యభా
వః ధురీణత్యమితియావత్ ॥ ౧౧ ॥ ధూర్వ హేధ్యుధారేయధరిణా స్సున్య
ధురంధరాభ్యుపరః అతకాంతకస్య పరశిష్యభాగః అంశః ॥ ౧౧ ॥
బాగోభాగ్యేయాపకాంశేచతుర్థాంతైకదేశయోరితి నానాధామా
లా - ఇతిత్తంసచ్చిన్వన్ నిశ్చయంకున్వంనాంతరేణ కరణేనేతిశేషః మన
సైత్యధఃశిష్య సాక్షాత్కారః ప్రశ్యతుంతస్య పరదేవతాయాః ప్ర
సాదోనుగ్రహః తల్లభ్యతాంతత్వాప్ర్యతాంబధా రయన్నిధానరణం
ర్వక్ పాతాంతరేవరదేవతాప్రసాదమంతరేణవిహాయేత్యధఃశిషసా
క్షాత్కారస్య అలభ్యతాం దాలభ్యం నిధానరయన్నితి యోజనా ॥
అత్తసన్వస్య చిచ్ఛక్తిగూపతాం శివశక్తి రూపత్వంచితయన్విదక

తస్యభాగభినిధానయన్నంతరేణ పరదేవతాప్రసా
దలభ్యతాంశివసాక్షాత్కారస్యచితయన్నపి చిచ్ఛక్తి
విభూతిరూపతామాత్మనః పరమేణ సమాధినా సమా
రాధ్యనారాయణమిత్యమస్తావీత్ ॥ ౧౧ ॥ యజ్జన్మస్థేమ
భంగవ్రతమహజగతాయచ్చసర్వాంతరత్వయత్సాన్వి

పరమేణుత్పన్నైన ॥ ౧౧ ॥ పరమం స్యా దనుజ్ఞానే వ్యాసన్నా పర
మాత్మని । త్రిమా త్పప్తై పంచమస్తు స్వరేణా పూరణే త్రిష్వితి
భాస్కరః - సమాధినాధ్యానేన ॥ ౧౧ ॥ సమాధి ధ్యాననివాకనియ
మేషుసమధానగతిదినారాయణేంశ్రీగౌరీం ॥ ౧౧ ॥ నారాయణీరమాగౌ
ర్యోశ్శతావధ్యాంహరౌతువేతినానాధామా - ఇత్తంవత్తిమాణప్ర
కారేణిస్తావీత్స్తుతించకారైశ్యధః ॥ ౧౧ ॥ యదితి ॥ జగతాంలాకా
నాంజన్మదత్తత్రిస్థైమస్థితిఃభంగః పశ్యయిష్యథః ఏవేషుపభయేయ
ద్విత్రతనియమః ॥ ౧౧ ॥ నియమోవ్రతమస్త్రీతచోపవాసాచిత్తకమిన్యో
త్యమరః - యద్వర్తతేజగత్పుత్తిస్థితిలయ రూపకార్థంకరోమితిభావః -
సర్వేషామంతరాల తరాత్మా ॥ ౧౧ ॥ అ. తరవనశాశావధిపరిభా నాంతర్ది
భేదతావర్తేభిః చిద్రాత్మీయవిరాబహింవనం మధ్యంతర్వాచేత్యను

గంశస్యభావస్తత్త్వంయద్వర్తతేషాద్యశ్రుతిమవేదేమనిగవితమభి
హితంమోక్షేముక్తిదానవిషయేయత్స్వతంత్ర్యంలపావృతత్వం ||
ని || స్వతంత్రోఽన్యతస్యైరీత్యమరః - సామ్రాజ్యస్యమండలేశ్వరశ్చ
స్యసమ్యగితరాశేత్వామంతరారాజతే ప్రకాశతఇతిసమాఖ్య తస్యభా
వసామ్రాజ్యంస్వప్రకాశత్వంతస్యేతివాధః చిహ్నంలక్షణంయద్వ
తతే || ని || సుహ్నులక్ష్యవలక్షణమిత్యమరః - తత్సర్వంపరబ్రహ్మణిశ్రీప
రిమేశేపరశివేయస్యాఃపరదేవతాయాస్సాహజర్యాత్ సాంనిధ్యాత్
పరిణమతిఃపుటతత్త్వధః || తథోక్తమాచార్యైః || శ్లో || శివశ్చక్త్రాయుక్తౌ
యదిభవతితత్త్వంప్రభవిత్యుంసచేదేవందేవోనఖలుకుశలఃస్పందితుమపీతి ||
ఆచార్యమాదిభవాం || ని || ఆద్యుపదిభవేముఖ్యేభ్యోచాపి త్రిలింగక ఇత్య
మరసారః - ఆత్మవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాయాపిణీం తదుక్తం దేవీమాహ

తంత్ర్యంచమోక్షేశ్రుతిమనిగవితంవిశ్వసామ్రాజ్యచి
హ్నం || తద్యస్యాస్సాహజర్యాశ్చపరిణమతి పరబ్రహ్మణి
శ్రీమహేశేతామద్యామాత్మవిద్యా మహామితికలయ
నసర్వతోనిర్వృతోస్తి || ౧౩ || ప || యల్లక్ష్యేరయతోస్తియ
ద్దనుభవంజేతాస్తియతగర్తానాంకర్తస్యభ్యుదయప్ర
దోస్తియదపిధ్యేయోస్తివా యోగినాం | తత్సర్వంత్రి

త్యై || శ్లో || యాదేవీస్వధూతేమనిద్యాయాపేణసంస్థితేతి - తాంపరదే
వతాంలపామితికలయకలభేదేనధ్యాయన్నిత్యధః - సర్వతః సర్వప్ర
కారైః నిర్వృతః సుఖితః అస్తిభవామి || ౧౩ || యదితి || అహంలక్ష్యైరమా
యాదయితఃప్రియోస్తితియత్ దనుభవం దానవానాం జేతాజయక
తాఅస్తితియత్ కర్మిణాం కర్తృతానాం కర్తృసుసంధ్యావందనాదిమస
హస్రవక్షాసత్రాంతేమకమకసు అభ్యుదయః చిత్తశుద్ధ్యాదిశ్రేయః
తస్యప్రదఃప్రదాతాస్తితి యోగినాంవాధ్యేయః ధ్యాతవ్యః అస్తితియద
పితత్సర్వం హేమాతఃజనని త్రిభ్యః పురాత్రిపురాబ్రహ్మాదీనాముపాధి
త్యేనపూర్వంవతకమానాఇతిభావః - తస్యాస్సంబుద్ధిమహాతీవసామా
యేతికర్తృధారయేః ఆత్మహతఇత్యాదినామహతలకారః తస్యాస్సంబు

ద్ధిః॥ ని ॥ స్యాన్నాయాశాంబరీమాయాకారస్తుప్రాతిహరకభివ్యమరః-
తస్యాజగన్తోహత్వాచ్చాంబరీవన్నాయాశ్వమితిభావః - హేమహేశ్వ
రిజగన్నియంత్రిత్యర్థః - హేజగదుగ్రహిణిజగత్స్వరూపేప్రకృతికార్య
త్వాదితిభావః - హేపరదేవతేత్యత్తవసౌభాగ్యంమాహాత్మ్యం తదేవమ
హవిభూతిఃతస్యవామహవిభూతిస్సంపత్ ॥ ని ॥ భూతిర్భుక్త్యసంపదీత్య
మరః - తస్యాంకణికాశ్చైతరస్యాంకణికాశ్చ తస్యలేశాయతేలేశవదాచ
రతీత్యర్థః॥ ౧౮ ॥ అతీతేతి ॥ త్రిగుణానివత్తైగ్గుణ్యం*చతుర్థాశ్వాది
త్వాత్వాన్వయేవ్యభిప్రాయః - త్రైగుణ్యమతిక్రాంతాః అతీతత్రైగు
ణ్యాంతస్సయమేవత్రిగుణాల్లికాతతస్సాన్వతిక్రమత్వరజస్తమోగు
ణత్రయరహితీత్యర్థః - తథాఘాతాంబవిద్యమానంశరణంరక్షకోయే
షాంలైలకరణాః అస్త్యదాదయః తేషాంశరణాన్వారకజఘ్నీ దామిత్య

పురేమహేశ్వరి మహామాయే జగద్రూపిణి త్వత్సా
భాగ్యమహవిభూతి కణికాలేశస్య లేశాయతే ॥ ౧౮ ॥
అపిచ ॥ ప ॥ అతీతత్రైగుణ్యామశరణ్యాం భగవతీమ
హంతామాలంబేదృఢతరమహంతాంపశుపలేః తదా
ద్యంతత్వానామజరమ పరిచ్ఛేద్య మపరం పరాధూత

ధః॥ ని ॥ శరణంగృహరక్షితోగ్రిత్యమరః - భగవతీంమాహాత్మ్యవతీం ॥
ని ॥ భగవత్ప్రకామమాహాత్మ్యవీర్యయత్నారంభకీర్తిప్రిత్యమరః - పశుప
తేపరమేశ్వరస్యఅహమోభావఃఅహంతాలహంకారరూపిణీత్యర్థః
తదుక్తం॥ శ్లో॥ పురమధితురాహూపురుషికేతి | తథాఘాతాం తాంపర
దేవతాంఅహంతితీయేనదృఢందృఢతరం॥ ని ॥ గాఢబాధదృఢానిచేత్య
మరః - అవిద్యమానాజరాయస్యతదజరందేశకాలవస్తుభిః పరిచ్ఛేత్తుంఅ
నహంమపరిచ్ఛేద్యంఅప్రమేయమిత్యర్థః - అమలనిమగలం పరాధూ
తంతిరస్కృతంత్వైశంయేనతత్తథా ధూతంతత్వానాం పంచవింశతి
సంఖ్యాకానాంఆర్థ్యంప్రాభుమికంతతత్త్వమిత్యర్థః - మేమమఅవిభా
వతుస్ఫురతుచకాస్తీత్యర్థః - యద్వాపిత్వానాంముఖ్యం ఆద్యం॥ ని ॥
ఆద్యఆదిభవేముఖ్యభితిభా సూరీః - పరమంశరణియాయస్పదంపస్తుత

దిత్యధాః॥ని ॥ పదంవ్యవసితత్రాణస్థానలత్నైః॥ఘృవస్తుష్పిత్యమరః॥
 ౧౫॥ఇతీతి ॥ ఇతితంత్రాధాదభిధేయాదనపేతాః ఆధ్యాః అన్వధాః
 ఇత్యధాః॥ధర్మపత్యధాన్యాదనపేతఇతిసూత్రేణయత్ప్రత్యయః-
 తథాభూతాభిస్తుతిభిః॥ని॥ నైవస్తోత్రంస్తుతిర్నుతిరిత్యమరః - శివాంపా
 ర్వతీం ॥ ని ॥ శివాభవానీరుద్రాణీత్యమరః-నిశ్చలమష్టలనంయథాతథా
 ధ్యాయతఃధ్యానంకుర్వతఃఅస్యశ్రీవిష్ణోరస్సందేషుఈషన్యాత్రాచలనే
 ష్పవీగాత్రేష్వవయవేషు॥ని ॥ గాత్రంప్రతీకేదంత్యగ్రజంఘాభాగేవపు
 ష్యపీతినావాధాఃమాలా-దక్షిణాభుజఃచాహుః॥ ని ॥ వామంశరీరేసవ్యం
 స్యాదపసవ్యంతుదక్షిణమిత్యమరఃపస్సందేకించిత్పుసాస్థిరేత్యరః॥స్ప
 దికించిచ్ఛలనఇతిధాతోలిక-శర్పూర్వాఃఖయఇతిపకారావశేషః-త
 దుత్తందేవీభాగవతే ॥ శ్లో ॥ అబ్రహ్మణ్యంబ్రువాణాసాసిద్ధైరభ్యధికత

దైవతంపరమపదమావిర్భవతుమే॥౧౫ ॥ ప ॥ ఇతిస్తుతి
 భిరధ్యాభిర్ధ్యా యతోనిశ్చలంశివాం | అస్సందేష్వస్య
 గాత్రేషుపస్సందేదక్షిణాభుజః॥౧౬॥౧॥అవతీణాచా
 న్యకణఃసరణీమశరీరిణీవాణీ॥౨౦॥ ప ॥ సాధువత్సజగ
 న్నాథసాధువిష్ణోజగన్మయ ॥ పశ్యత్వమాత్మనాత్మానంప

స్తదా॥కిమేతదితినంచిత్యబ్రహ్మతత్రాతివిస్మృతః | వ్యాప్తిప్రచేతస
 స్సర్వేబధూవుస్తమితేక్షణాః॥త్రేలోక్యవిపదందృష్టాతతస్సిద్ధామహా
 షకాయః | సంమంత్యవిధివిష్ణుభ్యాంధ్యాత్వాదేవీమహేశ్వరీం | సం
 ప్రేరితాస్తథాదేవ్యాలోకానాంహితకామ్యయా | శరణంప్రాపురీవ్య
 గ్రాశ్వంకరంకరుణాకరం॥కాలకూటోపశాంత్యధాఃసంవకలోకమహే
 శ్వరమితి॥౧౬॥అవతీర్ణేతి॥అస్యశ్రీవిష్ణోఃకణఃసరణీంకణఃపథంప్రతిఅశ
 రీరిణీశరీర్యనుచ్చరితావాణీవాక్ అవతీణాఅవతతార॥౨౦॥౨॥ తద్వా
 గానుపూర్వీమేవాహ॥సాధ్వీతి॥మేవత్సకిశోరజగన్నాథజగత్పతేసాధు
 తవధ్యానమితభావః-జగన్మయజగత్స్వరూపమేవిష్ణోసాధు॥ని॥సుందరం
 రుచిరంచారుసుషమంసాధుశోభనమిత్యమరఃత్వంభవాన్సేవ ఆత్మ
 నాఆత్మానంస్వమేవ ఐశ్వర్యం ఈశ్వరసుబంధి పరమత్యుష్టంజ్యోతిస్తే

జోరూపంపశ్యజానీహి-శివమహంభావేనభజన్వేతిభావః॥౧౭॥అథేతి॥
అథతద్వాక్చక్రవణానంతరం మాధవఃశ్రీవిష్ణుః సమాధింధ్యానంయావ
న్లథయామాసవిశయాంబధూవతావదేవ - అవధ్యధాకావత్రీయావ
తైవచ్చుష్టా॥ని॥యావత్తైవచ్చసాకత్యేవధౌమానేన ధారణబ్రతికోశాత్
అస్యశ్రీహరేఃపురఃపురహరంత్రపురసంహర్తృమహఃతేజః॥౧౮॥ తేజః
పురివయోర్వర్చోవహస్తూత్సవతేజసోరిత్యమరః- ఆవిభక్తాభు-వద్యష్టి
పథవతిబభు-వేత్యధః-తథాక్షంశ్రీభాగవతేః॥ తదుగ్రవేగందిశి
దిశ్యుపర్యథోవిసర్పదుత్సర్పమసహ్యామప్రతి | భీతాఃప్రజాదుద్రుపురం
గనేశ్వరామరత్నమాణాశ్వరణంసదాశివం | విలోక్యతందేవవరంత్రీలో
క్యాభనాయదేవ్యాసహితంమునీనాం | ఆసీనమద్రావపవగ-హేతో
స్తపోజపాణంస్తుతిభిప్రణేమరితి॥౧౯॥అ|అధశిఖాదినఖపర్యంతం పరశి

రమంజ్యోతిశ్శ్వరం॥ఇతి॥౧౭॥ప॥ అథయావత్సమాధిం

తంక్షథయామాసమాధః | తావదావిభక్తాభు-వాస్య

పురఃపురహరంమహః॥౧౮॥గ|తత్రచపూతనదీనదనదీను

శాదితీథఃస్వరూపతా సంభావిత తక్షేదనైయత్యానువృ

త్యేవసామివికసితలాలాటవిలోచనధూమరేఖాసంస్త

వంవణయితమారభతే॥ తత్రేతి॥తత్రచతతా-లేప్రదేశేవేత్యధః-
పూతానిపవిత్రాణియానినదాంశోణాదీనాంనదీనాంగంగాదీనాంనదీ
శానాంరత్నాకరాదీనాంచతీథానిజలాని॥ని॥ పూతంపవిత్రం మేధ్యం
చ|నిపానంగమయోస్తీధఃమృషిజుష్టజలేగురావితచామరః - తేసాం
స్వరూపఃతస్యభావస్తతా ॥ శివస్యజలస్వరూపత్వంసాగ్రందపురాణే॥
శ్లో॥యోపాంస్వరూపేణన్యథాకరోతీత్యానినోక్తం॥ తయాసంభావి
తస్యంప్రాప్తయఃక్లదఃఆద్రోత్యమిత్యధః॥ ని | ఆద్రోంసాద్రోం
క్లిన్నమిత్యాదికోశోక్తత్వాత్ - తస్యనైయత్యంసంతతావస్థానంతదను
వృత్త్యాపదనుసరణేనేవ॥ని॥అనువృత్తిస్తస్వనుసరణమనువతనజీవనేత్య
జయః-సామ్యధాంవికసితంస్ఫుటితంలాలాటంఫాలసంబంధితద్విలా
చనంచ॥ని॥సామిత్వధేజుగుప్సనే|లలాటమకేక-గోధిః|లోచనంనయ

నం నేత్రమిహిసవ్యత్రామరః-తస్య యాధూమరేఖాధూమరాజిః॥ని॥ శై
 ణీరేఖాస్తురాజయత్యత్యమరః-తస్యాస్సంస్తవస్సంబంధః॥ని॥ సస్తవ
 స్యాత్పరిచయత్యత్యమరః - తేనేవ - కరణేత్యత్యయేయం-
 కబళితాభక్షితాభరితేతి - తాత్పర్యార్థః యాజాహ్నువీ గంగాత
 స్యాః కోపః క్రాధః తేనపరిపూరితః సవత్రభరితః గభః కుక్షదే
 శాయస్యాహ్నుతస్యాభావస్తతాతయా । హేతాత్పత్యేయంకోపస్య
 రజోగుణకార్యత్వేనఆరుణ్యమితిభావః - పరిణతంకాలవశాత్పరిపాకం
 ప్రాప్తంపాటలిమశ్వేతరక్తత్వంయస్యతత్॥ని॥ పక్ష్యంపరిణతేగూనం।
 శ్వేతరక్తస్తుపాటలివృత్తిచామరః-తథాభు-లేజటానాం సటానాంవల
 యేమండలే॥ని॥ వ్రతినాంతుజటాసపేత్యమరః-ప్రతిష్ఠితయాస్థాపితత
 యా-తపవసాంధ్యరాగఃసంధ్యాకాలసంబంధ్యారుణ్యం తేనసంవళితే

వేనెవకబళితజాహ్నువీకోపపరిపూరితగభఃతయేవ చ
 పరిణతపాటలిమజటావలయేవ్రతిష్ఠితయాసాంధ్యరా
 గసంవళితేనేవ సకలశివజ్ఞానాధిగమారంభసంసూచ
 నాయేవద్వితీయాచంద్రతాముపజగ్ముషాపరమజ్ఞానరూ
 పతయేవపరిహృతకళంకానుషంగేణకపదకబంధనో

నమితిలేనేవస్థితేనేత్యర్థః- సకలస్వరూపశ్చాసాశివశ్చైతి కమధార
 యః॥శ్రు॥సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మైతిశ్రుతేః । తద్విషయకంయద్జ్ఞానం
 వాసుదేవస్సర్వమివచ్ఛివస్సర్వమిత్యాకారకం తస్యాధిగమో లాభః
 తథర్థోయతరంభః శైవశాస్త్రోపక్రమస్తస్యపంసూచనాయజ్ఞాపనా
 యేవేత్యర్థః-యద్వాజ్ఞాయతేయేభిరితికరణేల్పబ్రుత్యయేనసకలా
 నియానిశివజ్ఞానానిశైవప్రతిపాదకశాస్త్రాణీతితాథఃశిష్టం ప్రాగ్వత్-
 అథవాజ్ఞానమిత్యత్ర భావేల్పబ్రుత్యయవశాత్ సకలానియానిశివ
 స్యజ్ఞానానాంపాసనాన్యపీత్యర్థః-శిష్టంప్రాగ్వత్ ॥ ద్వితీయాచంద్ర
 తాద్వితీయాతిథిచంద్రత్వంఉపజగ్ముషాప్రాప్తవతా పరముత్యైష్టం
 యద్జ్ఞానంతద్రూపతయాతత్యరూపత్వేనేవభగవత్సనస్సకాశాదిత్వ
 న్నత్వాదితిభావః-పరిహృతఃపరిత్యక్తః కళంకస్సనుషంగస్సంబంధో

యస్యసతథాభూతేనకపదస్యజటాజూటస్య బంధనాథోయ ఉరగః
సర్పః॥ని॥కపదోస్యజటాజూటః॥ఉరగఃపన్నగోభోగీతిచామరః-తస్య
యాదంష్ట్రాతాలుసమిపవతిఃస్థూలదంతస్తస్యాంకురేణేనస్థితేనకుటి
లంవక్రంచతన్నిమకలంమలఃహితృచేచికర్తుధారియః- తథాభూతేన
చంద్రఖండేన చంద్రశకలేన మండితమలకృతం * వడిభూషా
యామిత్యతఃకర్తుణీక్షుద్రవ్యయః-అత్రయగ్రపిఃసతి స్థితచంద్రఖండ్య
ద్వితీయాచంద్రతాయా స్వాభావికత్వాత్తస్యకలః, జ్ఞానాధిగమారం
భసంసూచనంసఫలం । తథాప్యస్యా సఫలకతోవ్యక్తేః ఫలాత్ప్రేక్ష్య
లంకారః॥అఫలస్యఫలత్వకల్పనంఫలాత్ప్రేక్ష్యేతిలక్షణాత్ ॥ జగతాం
లోకానాంనిష్కామతామదనరాహిత్యం నైవనిష్కామతాఫలేచ్ఛ
రాహిత్యంశ్చిష్టరూపకంతత్రహేతుతయాకారణత్వేనేకరణేత్యతీయే

రగదంష్ట్రాంకురేణేవకుటిలనిర్మలేనచంద్రఖండేన మం
డితంజగన్నిష్కామతానిష్కామతా హేతుతయేవ ని
ష్కామజుషనోపాసనీయేన పక్షువివరసముచ్చల
దర్శిస్ఫులింగపరివ్వంగమాత్రాదేవనిశ్శేషీభవతి జగతి
నిరీక్షితవ్యాసంభవాదనిత్యనిమిలితేన నిర్మలేన చంద్ర

యం-నిష్కామింతాఃకామాఃఫలాభిలాషాః యేభ్యస్తేతథాచూతాయేజ
నాఃతైరుపాసనీయఃఉపాస్యఃతథాభూతేనపక్షుణాం నిషేషాణాం
వివరాణీ॥ని॥సుషిరంవివరంబిలమిత్యమరః-తేభ్యస్సముచ్చలంతఃసమున్న
తంతఃఅర్చిహంఅంతస్తాగ్నిభానాంయేస్ఫులింగాః॥ని॥త్రిషుస్ఫులింగో
గ్నికణిత్యమరః - తేషాంపరివ్వంగమాత్రాత్ సంబంధమాత్రాదేవ
జగతిలోకేని శ్శేషీభవతినిరవశేషభూతేననిరీక్షితవ్యః దశాసీయః త
స్యాసంభవాదివహేతోద్వేత్యధః-నిమకలనమలరహితేనకలంకరహి
తేనేతియావత్చంద్రఖండేనశశిశకలేనకర్పూరేణేతివగమ్యతే నేత్రా
తిశ్చైత్యసంపాదకత్వేనోపయోగాత్॥ని॥ ఘనసారశ్చంద్రసంశ్చైత్యమ
రః-సత్యమనవరతంనిమిలితేనసంఘటితేనేత్యధః-భసితానిభస్మరూపా
ణీయానిత్రీణిపుండ్రాణితిలకాని॥ని॥ భూత్పిష్టనిసంపదీత్యమరః - పుం

ద్రోదేశేతుతిలకభేదేక్రిమ్యతిముక్తయోరితినానాథమామలాచ-తాస్యే
 వహారాముక్తావశ్యాదయః॥ని॥ హారోముక్తావళీదేవచ్చందోసావిత్య
 మరః-తేషాంయామాలికానక్షత్రమాలాదయః॥ని॥ సైవనక్షత్రమాలా
 స్యాత్సప్తవింశతిమాక్తికేత్యమరః - తాసాంసంధీయఃపద్మరాగఃత్సం
 జ్ఞికశోణరత్నం॥ని॥ శోణరత్నంలోహితకంపద్మరాగోధమాక్తికమిత్య
 మరః తరళోహారమధ్యభాజ్ఞిణి॥ని॥ తరళోహారమధ్యగిత్యమరః-తేనే
 వస్తితేనలలాటలోచనేనఫాలనయనేనభక్తిరారాధ్యత్వేనజ్ఞానమేషా
 మస్తీతిభక్తిమంతఃతేషామాంతరంహృదయస్థంతమస్తమోగుణమేవాం
 ధకారః॥ని॥ తమోరావళాగుణేధ్వాంతేశూకభితినానాథమామలా-పరి
 హరంతంనివారయంతంకుండలితౌకణకుండలికృతాయాకుండలిరా
 జౌసర్పౌతయోఃఫణానాంమణయఃమాణిక్యానితేషాంయేమయాఖాః

ఖండేనభసితత్రిపుండ్రహారమాలికాపద్మరాగతరళేశేనే
 వలలాటలోచనేనపరిహరంతమాంతరంతమోభక్తిమ
 తాంకుండలితకుండలిరాజఫణామణిమయాఖరాజసిరా
 జితేననిసగసుందరేణగండమండలేనశ్రుతిశ్రుత్యుల్లం
 ఘనభయాదివకణాంతపర్యవస్థితేన నిరంతరకరుణా

త్విషః॥ ని॥ మయాఖస్త్విటగరజ్వాలాస్త్విత్యమరః - తేషాంయారా
 జిఃపజ్జిఃతయాసీరాజితేనఆరాతికీకృతేనేత్యధః-నిసగాత్స్వ
 భావతపవసుందరేణదర్శనీయేన॥ని॥ సుందరంరుచిరంచార్విత్యమరః-
 గండౌకపోతౌ॥ని॥ అధస్తాచ్చుబుకంగండకపోతౌతత్పరాహనరిత్యమ
 రః-తయోమకుండలంప్రదేశఃతేన॥ని॥ మండలంత్రమకుష్మేస్యాదుప
 సూర్యకవేశయోరితినానాథమామలా - శ్రుతీశ్రోతేతపవశ్రుతయో
 వేదాఃస్లిష్టరూపకం॥ని॥ వేదేశ్రవసిచశ్రుతిరిత్యుభయత్రాప్య
 మరః-తయోరుల్లంఘనమతిక్రమణంతస్తాద్భయంభీతిఃతస్తాదివహే
 తోఃకణాంతయోఃశ్రోత్రనికటయోఃవర్యవస్థితేనకృతావాసేన నిరం
 తరమనవరతంకరుణాయాతసారాధారాసంపాతాన్వోఘంశీలం
 యస్యతత్తథాధూతేనలోచనయోర్యుగళంయుక్తతేన॥ని॥ యుక్తం

తయగళంయుగమిత్యమరః-త్రపురవిజయస్త్రపుర సంహారప్రయుక్తో
విజయస్తస్మాద్వానియశాంసిత్తైర్విశదంధవశంతథాఘాతేనేవపరాప
రసంజ్ఞికాఃయాఃఅశేషాఃనిఖిలాః విద్యాఃశాస్త్రాగ్రణి తాసాంఆత్మాస్వ
రూపంతేనఅత్రాయంవిశేషః॥పరావిద్యాబ్రహ్మవిద్యాఅపరా విద్యా
శీతౌద్యంగవట్కోశేతర్గ్యజుస్సామాధర్వణలక్షణకర్తృకాండాత్మకవి
ద్యాఇతి॥తథాప్రశ్నోపనిషది॥శ్రు॥ద్వేవిద్యేవేదితవ్యేఇతిహస్తబ్రహ్మవి
దౌవదంతీత్యుపక్రమ్యపరాచైవాపరాచేతి ప్రధమంవిభాగంకృత్వాప
శ్చాదపరవిద్యాస్వరూపంతత్రాపరాఋగ్వేదాయజుర్వేదస్సామవేదౌ
ధర్వణవేదశ్శీతౌకల్పోవ్యాకరణంనిరుక్తంఛందో జ్యోతిష మిత్యనే నో
క్త్వాపరవిద్యాస్వరూపమపిఅథపరాయయాతదక్షరమధికమ్యత ఇత్యనే

సారవాహినాలోచనయుగళేన త్రపురవిజయ యశోవి
శచేనేవపరాపరాశేషవిద్యాత్మనాప్రవహతో వచనా
మృతస్యనివ్యంజేనెవమందస్మితేనచ మదయంత మివమ
నాంసిమహాయోగినాంకదాసౌపూర్ణ్యేతకదాచేమమా
రోహేయ మితి కుతూహలా దుర్ద్రివ మాలోకయం
తమివచూడాచంద్రమసముదంచితాగ్రపాదతయా కిం
చిదన్యతో జిగమిషం తమివ ప్రకృతిచాపలేన వేదమ

నోక్తమితిబోధ్యం॥ప్రవహతఃప్రసరతఃవచనమేవ అమృతంపీయూషంత
స్యనివ్యందఃస్రవణంతేనేవస్థితేనమందస్మితేన మహాయోగినాంసనకాదీ
నాంమనాంసిమదయంతంపరితోషయంతమివస్థితం - కించఅసౌశిరస్థిత
శ్చంద్రఃకదాపూర్ణ్యేతపూణాత్వ భరితోభవేత్ - ఇమమిందు మారో
హేయమారూఢోభవిష్యామిఇతీత్యంకుతూహలా దౌత్సుక్యాదుత్తిష్టా
గ్రీవాకంఠోయస్త్రికకమణి తత్తదాక్రియావిశేషణమేతత్ - చూడా
చంద్రమసంశిరస్థితమిందుమాలోకయంతంపశ్యంతమివస్థితం కించిదీష
దుదంచితోఽస్మిప్రాంతాగ్రపాదౌలగ్రచరణౌ యన సతస్య భావస్తత్తాత
యాప్రకృతీస్సభావః ॥ ౩॥ ప్రకృతిఃపంచభూతేషుస్వభావేనచినా
దిష్వితీభాసూరః-తయాయచ్చాపలంచాంచల్యం॥ని ॥ చాపలం త్వనవ

స్థానమిత్యోశలక్షణాత్ తేన-కరణే తృతీయేయం - అన్యతాన్యత్రతన్య
దేశంప్రతీతివాధఃఃజిగమిషంతంగంతుమిచ్ఛంతమిషస్థితం వేదమయం
వేదస్వరూపంమృగంహరిణం॥ని॥మృగేకురంగవాతాయు హరిణాజిన
యోనయిత్యమరః - అపరపాదయోః పశ్చాచ్ఛరణయో ర్నియంత్ర
ణేననియమనైత్యధః - ఆత్మన్యేవనిభృతంనిశ్చలం యథాతథానియ
చ్ఛృతంనిగృహ్లాంతంఅతికరినమతినిష్ఠరం ॥ని॥ కర్కశంకరినంకూరం
కరోరంనిష్ఠరమిత్యమరః-యదజ్ఞానమేవపాపాణంతన్య సముట్పంకనం
విభేదనంతస్యాభివృద్ధతరస్తదన్యఃయంకరోహస్తైస్సగృహీతస్సీవకృతః
టంకఃపాపాణభేదకాయోఽకారోయేనసతధాధూతం ॥ని॥ వృక్షాద
నోవృక్షభేదీటంకఃపాపాణదారణిత్యమరః - నిష్ఠాంతఃపల్లవః

యంమృగమపరపాద నియంత్రణేన నియచ్ఛంత మా
త్మన్యేవనిభృతమతికరినాజ్ఞానపాపాణ సముట్పంకనా
యేనగృహీతటంకమితరకరేణనిరుష్లవాపవగదాన
సత్రదీక్షితేజయిత్యభయకరేకరే నిస్సారభోగపదాన్యే
నకిం మయేతిహియేవావాఙ్ముఖేనవరాంకితే
నకరారవిందేనాభీతయంతమభిమతాన్యభిసంధిమ

త్వాతోవిప్లవోవాయస్తాత్మని॥ ని॥ ఉపప్లవస్సైస్సహి కేయవిప్లవోత్పాత
యోరపీతిహేమచంద్రః-తథాధూతశ్చాసాయోపవగోమోక్షః॥ ని॥
మోక్షోపవగోధాజ్ఞానమిత్యమరః- తన్యదానంవితరణంతదేవసత్రం
ఏకవత్సరాదిబహువత్సరాదిసాధ్యయాగవిశేషఃతస్మిన్దీక్షితేబద్ధదీక్షే
అతఏవాభయంకరేభయప్రదాతరికరేహస్తేజయతి సర్వోత్కర్షేణ
వతకమానేసతీత్యధఃనిస్సారస్తుచ్ఛోయోభోగః వైషయికసుఖంతన్య
వదాన్యేనదాత్రా॥ని॥భోగస్సఖైస్త్యాదిభృతావదాన్యోదాత్తమహా
తొరితిచామరః-మయాకింప్రయోజనమితిహ్రీయా లజ్జయేనఅవాఙ్ము
ఖేనాధోముఖేనవరాంకితేనవరదముద్రాంకితేనకరారవిందేనఅభి
సంధిమతాంఫలాభిలాషవతామభిమతానిప్రాధికార్థాఅభీరయంతం
వితరంతమిత్యధః - యోగేనసంరక్షణధురీణమితిభావః అథవాపూర

యంతంపాలయంతమిత్యర్థః - ఓ మేనసంరక్షకమితిభావః* పూపా
 లనపూరణయోరితిధాతోణిజంతాల్లటశ్శత్రాదేశః - నిరూపంరూపర
 హితంయద్దిగేవాంబరంవస్త్రం॥ని ॥ అంబరంవ్యోమ్న వాససీత్యమరః -
 తేనాచ్ఛాదనంపరితోధారణంతస్త్విన్ద్యోజుగుప్సాతస్తాదివబహూ
 న్యనేకానిరూపాణీనీపీతాదీనియస్యతత్రథాధూతేన-తరక్షోఃవ్యాఘ్ర
 స్యృణదంతారక్షవంవైయాఘ్రమిత్యర్థః - తథాధూతేనచర్మణాలజిన
 న॥ని॥తరక్షుస్తుమృగాదనః|అజినంచర్మకృత్ప్రీతిచామరః - చిన్తయే
 జ్ఞానవికారే - అతఏవాతినిర్మలేతిస్వచ్ఛేవ పుషిశరీరేఅభిసంవీతమాచ్ఛ
 న్నమిత్యర్థః-జపాకుసుమంబ-ధూకపుష్పం॥ని ॥ బంధుజీవకబంధూకౌ
 జపాస్యాదథవేతసత్యజయ్యః - తత్పార్శ్వగతఃయఃస్ఫుటికోపలఃస్ఫుటి
 కమణిఃతన్నాయేనతద్రీత్యేతితాత్పర్యార్థః-మంజీరాఃనూపురస్థానీ

తాంసీరూపదిగంబరాచ్ఛాదననిర్వేదాదివబహురూపే

ణతారక్షవేణచమణాభిసంవీతంచిన్తయేతినిర్మలేవ

పుషిజపాకుసుమపార్శ్వగస్ఫుటికోపలన్యాయేనమంజీ

రఫణిఫణామణిరాజభాఃపుంజపింజర చరణారవిందేనా

తిపచేళిమభాగ్యయోగ నిర్మలైరంతః కరణైరివ చరణ

యాః యేఫణినస్పర్షాః॥ని॥మంజీరోనూపురోస్త్రీయాం | చక్షుశ్రవాః
 కాకోదరఃఫణీతిచామరః-లేషాంయేఫణామణిరాజాః మణిశేష్మాఃలే
 షాంయాఃప్రభాఃకాంతయఃతాసాంపుంజఃరాశిఃలేనపింజరే అరుణేచ
 రణారవిందేయస్యసతథాధూతం - అతిపచేళిమంత్యంతకాలవశాత్పురి
 పక్వంయద్భాగ్యమదృష్టంతేనయోగేన యమనియమాద్యనుష్ఠానేన చ
 నిర్మలానిరాగాదిమలరహితానితథాధూతైః-అతఏవసమాధిషుధ్యానే
 షుచరణయోః పాదయోః లగ్నానిసంక్రాంతానితథాధూతైః మహా
 యోగినాం అంతః కరణైః మనోభిరివస్థితైః శివమంత్రస్య రుద్రాధ్యాయ
 ప్రసిద్ధమంత్రరాజస్యేత్యర్థః పర్యవసీతైః పరిణతైఃపంచభిః పంచ
 సంఖ్యకైఃఅత్వరైః వణ్ణైఃరివస్థితైః అతిసుందరైరత్యంత మనోహరైః
 సవ్యావసవ్యయోర్వాచుదక్షిణయోః ॥ని ॥ వామంశరీరేసవ్యంస్థానైఃప

సవ్యంతుదక్షిణమిత్యమరః-పాదయోశ్చరణయోఃనఖైః॥ని॥ సఖోస్త్రీ
 నఖరోస్త్రీయామిత్యమరః-ఆదిమాఃభారత్యఃఆదివచనాఃఆదిగిరఃవేదా
 ఇతితాత్పర్యాథః॥ ని॥ అధభారతీ । వచనేచస్వత్యాంపక్షివృత్తిప్రభే
 దయోరితిహేమచంద్రః - స్త్రీప్రత్యయ బలాత్ స్త్రీవ్యక్తయః వ్య
 జ్యంతేతాసాంచికురాఃచికురప్రాయాఃఉపనిషఃద॥ని॥చికురఃకుంతలో
 వాలఃకచఃకేశశ్శిరోరుహాఇత్యమరః-తఏవబంధఃఅధిష్ఠానం॥ని॥ బంధకం
 వ్యసనంచేతఃపీతాధిష్ఠానమాధయైత్యమరః-యద్వాచికురబంధః చికు
 రాధిష్ఠానమిత్యథః-ఎవంచాదిమభారతీచిరబంధమిత్యస్య వేదశిర ఇతి
 ఫలితాథః-తమవతంసయంతంవిభూషయంతంఅవతంసయం తమిత్య
 త్రస్తతత్కరోతీతిణిజంతాల్లటశ్శత్రాదేశః-వేదప్రతిపాద్యమితిభావః-

లగైస్సమాధిమ యోగినాం పంచభి రక్షరైశ్శివమం
 త్రస్య పర్యవసితైరివసవ్యాపసవ్యయోః పాదయోర్న
 తైరివావతంసయంతమాదిభారతీ చికురబంధ మధ్యా
 సీనమధః కృతలోక వాసనాష్టకమాస్తీర్ణాత్తత్రయ
 మహాతల్పకల్పితమఖిలతత్త్వపదోస్తీర్ణమానందమయ
 మహాహామాసనమన్వాస్యమానమఖిలలోక మాతృత

అధఃకృతంలాక వాసనాదీనామష్టకంయేనతత్తథాభూతం- వాసనాష్టక
 ముక్తంతత్త్వవివేకే॥ స్తో ॥ లాకపుత్రధనగ్రామదారశాస్త్రగృహేషుచ
 దేహేచవాసనాంత్యక్త్వాసుఖీభవతినాన్యధేతి । ఆస్తీర్ణంఽరిస్తీర్ణంఽ
 త్తనామంతరాత్మజీవాత్మపరమాత్మనాంత్రయమేవ మహాతల్పం ఉత్కృ
 ష్టశయ్యతేనకల్పితంవిరచితంఅఖిలనాంయేతత్త్వానాంపుధివీతత్త్వజ
 లతత్త్వతేజస్తత్త్వవాయుతత్త్వాకాశతత్త్వానాంపంచానో మార్గాః తా
 నుస్తీర్ణంఉల్లంఘ్యతిష్ఠంతమిత్యథఃఆత్మత్రైవిధ్యంపుధివ్యాదితత్త్వపం
 చకంసన్నాప్యసిసంధ్యావందనప్రకరణేస్సప్తముక్తం- విస్తరభయాన్నే
 హతద్విచివ్యతే-ఆనందమయమానందస్వరూపమతఏవమహాహామత్యు
 త్తమమాసనం-భద్రాసనమధ్యాసీనఽసనసేతిష్ఠంతమిత్యథః * అధి
 శీష్టస్థాసాంకర్మేత్యాధారస్యకర్మత్వం- అఖిలలొకానాం మాతృతయా

జనన్యాపంబిద్జ్ఞానమానందశ్చేత్యేతయోర్యోఘనీభావః - నిరంతరీభ
వనమిత్యర్థః॥ని॥ఘనోమేఘమూర్తి గుణైతిమమూరై నిరంతరీత్య
మరః-యద్వాఘనీభావఃమూర్తీభవనమిత్యర్థః - తేనసంపన్నోవిగ్ర
హఃకాయోయస్యాస్యాతథాభూతయకరుణాకృపాస్తేవరసఃద్రవద్ర
వ్యం॥ని॥గుణైరాగేద్రవేనరత్యమరః - తేనపూర్ణయా భరితయాకాదం
బిన్యామేఘమాలయేవస్థితయా॥ని॥ కాదంబినిమేఘమాలేశ్వమరః సాద
రంసప్రేమయథాతథాఆలింగంత్యా ఆశ్లిష్టత్యాసమానాని రూపగుణ
సౌందర్యశీలానియస్యాస్యాని॥రూపంస్వభావేశుక్లాదావితి భాసకరః
రూపంస్వభావేనద్విత్యేత్యమరశ్చ - తథాభూతయాభగవత్యామ
హమహిమశాలిన్యాస్వమంగళయాపార్వత్యాని ॥ రుద్రాణీశనా

యాసం విదానంవఘనీ భావసంపన్న విగ్రహయాకా
దంబిన్యేవకరుణారసపూర్ణయా సాదర మాలింగం
త్యాసమానగుణరూపసౌందర్యశీలయాభగవత్యాస్వ
మంగళయాసుఖవిశ్రాంతమివశరస్త్యేఘ మండలం సుధా
సారఘటితమివకపూరపరాగసంచయేషతికొమల మి
వస్ఫటికాచలమాదృతేఘనీభావమివ చంద్రికాసారమా
వర్త్యపిండితమివపరమామృతమాసేచ నకమాసేచన

ణీసర్వమంగళేత్యమరః - అన్వాస్యమానం ఉపాస్యమానం సుఖమనా
యాసంయథాతథాశాంతంవిశ్రమం ప్రాప్తమిత్యర్థః - శరదీశర
తాగలేయోమేఘమండలఃతమివస్థితం-కించనుధాయాఅవృతస్య ఆసా
రోధారాసంపాతఃతేనసంఘటితఃగోళకీకృతః తథాభూతంకర్పూరస్య
పరాగాధూళయఃతేషాంసందయస్సమాహః తమివస్థితం అణికోషలా
త్యంతమృదులః॥ని॥కొమలంమృదులంమృద్విత్యమరః- తథాభూతంస్ఫ
టికాచలమివస్థితం-ఆదృతేఅంగీకృతేఘనీభావః సాంద్రీభవనంయేనస
తథాభూతం-చంద్రికాయాస్సారస్థిరాంశః॥ని॥సారోబలేస్థిరాంశేచే
త్యమరః-తమివస్థితంఆవృత్యఆవృత్తికృత్యేత్యర్థః - పిండితంచిక్రణే
కృతంపరమామృతమివస్థితం యాన్తుహుర్నుహుదృష్టాపి జనానత

శ్యంతితేఽతాసేచనకాః తేషామప్యసేచనకలతిసుందరమిత్యథః॥
 నితదాసేచనకంతృప్తేర్నాన్త్యంతోయస్యదశనాదిత్యచరః-అశ్చ
 ర్యాణాంవిష్టయకరాణాముప్యశ్చర్యంఽన్త్యయకరంవిలక్షణ భూష
 ణాదిమత్వాదితిభావః॥ని॥విష్టయోద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమరః-మంగళా
 నాంకల్యాణానామపిమంగళంసర్వస్పృహణీయత్వాదితిభావః॥ని ॥ క
 ల్యాణంమంగళంశుభమిత్యమరః-ఆదిమతాంనిఖిల కార్యాణాంఆదికా
 రణం॥శు॥యతోవాగ్నిమానిభుతానిజాయంత్యిత్యాదిశ్రుతేః- అవసీ
 దతాంవిసశ్యతాంఅవధింపరిసమాప్తిస్థానమిత్యథః॥శు॥ యత్ప్రియం
 త్యభిసంవిశంతీతిశ్రుతేః - విద్యాదీనాంబుగ్వేదాదీనా మాకరముత్ప
 త్తిస్థానం॥ని॥ఖనిస్త్రీయామాకరస్సృద్దిత్యమరః॥శు॥తస్మాత్తైపానా
 త్రయోవేదాలజాయంత-భందాగ్ంసిజజ్జిరేతస్మాదితిశ్రుతేః| దయా

కానామాశ్చర్యమాశ్చర్యాణాంమంగళం మంగళానా
 మాదిమాదిమతామవధిమవసీదతా మాకరం విద్యానా
 మాలయందయాసౌలభ్యయోరచింతనీయప్రభావ మపి
 చింతనీయమఖిల లోకస్యాదైవతబ్రహ్మస్వరూప మ
 ప్యావిష్కృతపంచబ్రహ్మరూప మదూర మర్వాచాం

సౌలభ్యయోఃకృపాభక్తపరాధినర్వయోరిత్యథః - ఆలయంనికెతనం
 అఖిలలోకస్యనిఖిలజనస్య॥ని॥లోకస్తుభువనేజనమిత్యమరః - అచింతనీ
 యఃఅజ్ఞేయఃప్రభావఃస్వరూపంయస్య సతభాభుతమపి చింతనీయం
 జ్ఞేయంమిత్యుక్తేవిరోధః * చిత్సంజ్ఞానగతి ధాతోస్తవ్యత్వవ్యాసీయర
 త్తితిఅసీయర్పిత్యయః-విరోధపరిహారస్తుఅచింతనీయఃప్రభావః ప్రభవ
 నముత్పత్తిర్యస్యః॥ని॥ భావస్సత్తాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్పజన్మస్వి
 త్యమరః-అదైవతమద్వితీయంబ్రహ్మణస్స్వరూపంస్వభావఃయస్యతే-
 అథవాఽదైవతంయద్భిత్తాతస్యస్వరూపమపీత్యర్థః- అవిష్కృతానిప్రక
 టీకృతాని పంచసంఖ్యాకానిబ్రహ్మణస్స్వరూపాణ్యప్తికతత్తథాభు-
 తం-అథవాఅవిష్కృతంప్రకటితంపంచానాంబ్రహ్మణాంస్వరూపంయ
 స్యసతథాభుతత్విత్యథః-ఇత్యుక్తేపివిరోధాబోధ్యః-తత్పరిహారస్తుద్వ

యోర్భావోద్వితానైవ తందై స్వాద్వైర్జ్యోత్సయః- అవిద్యమానంద్యై
తంయన్యతత్తథాభూతంచతద్యద్భ్రష్టాత్త్వరూపమిత్యర్థః॥శ్రు॥
ఏకమేవాద్వితీయమితీశ్రుతేః - ఆవిష్కృతానిప్రకటికృతానిపంచబ్రహ్మ
ణాంసద్బోజాతవామదేవాఘోర తత్పురుషే శానసంజ్ఞికానాంపంచ
సంఖ్యాకానాంబ్రహ్మణాంస్వరూపాణియన్యతథాభూతమిత్యర్థః
బోధ్యోభవతీతి అర్వాచాంజఘన్యానాం ప్రమాణానాంశాస్త్రాణాం ॥
ని॥ప్రమాణం హేతుమర్వాదాశాస్త్రేయత్ప్రమాతృప్రవృత్త్యమరః-అతి
దూరమగోచరమిత్యర్థః ॥శ్రు॥ నావేదవీన్యనులేదంబృహంతమితీశ్రు
తేః॥ఆదిగిరాంవేదానాంవిప్రకృష్టాందూరంనభవతీత్యవిప్రకృష్టంసన్ని
హితదేశఃతస్మిన్గోచరంవిషయం॥ని॥స్యాద్దూరంవిప్రకృష్టమిత్యమరః
అదూర విప్రకర్షణ గోచర మితి పారే విద్యమానై దూర విప్రకృ

ప్రమాణానామవిప్రకర్షణగోచరమాదిగిరాం సాక్షాచ్ఛకా
రదాక్షాయణీరమణం॥౧౯॥ య॥ శాణొల్లి ధశరత్నృగాంకశ
కలస్తోమాభిరామంమహస్తత్పశ్యన్నిభృతం వినిద్రకమల
ద్రాఘీయ సావతుషా ! సాహస్రాంబుజ పూజనవ్ర
తసమాధిత్తుః పురా సాశాసంచ క్రేయద్గిరిశెస్వయం

జ్వలైర్హృద్యవధానై యస్మిన్సః సమీపదేశః తత్రగోచరమిత్యర్థః ॥
శ్రు॥తంత్యైపనిషదంపూరుషంపురాణంపుచ్ఛమితిశ్రుతేః ॥వేదైరవే
ద్యమితిభావః-దాక్షాయణీరమణంపార్వతీపతిం- సాక్షాచ్ఛకారప్రత్య
క్షీరకారేత్యర్థః ॥౧౯॥ శాణేతిశాణఃఘర్షణచక్రం ॥ని॥ శాణస్తుని
కపోపలత్యమరః - తేనఉల్లిథానిఉల్లిఖితానియానిశరత్నృగాంకశక
లానిశరత్కాలబంద్రఖండానితేషాంస్తోమస్సమూహః సఖమాభిరామం
మనోహరంతచ్చివరూపంమహఃతేజః॥ని॥మహస్తాత్పవతేజసోరిత్యమ
రః - వినిద్రంవికసితం యత్క-మలంతద్వద్రాఘీయసాత్యంత విపులా
యతేనచతుషాసేత్రేణ నిభృతంనిశ్చలంయథాతథాపశ్యన్తాధవశ్శ్రీవి
ష్ణుః - పూరాపూర్వమిశ్వరభజనకాలేసాహస్రాణిసహస్రసంఖ్యాకా
నియానిఅంబుజానితైర్భూజనంపూజాతీస్యయద్వృతంనియమహఃత

త్సమాధిత్సుఃసమాపయితుమిచ్ఛన్సన్నిత్యథఃః గిరిశేక్తైలాసనాధవిష
యేయత్సాహస్రసంఖ్యాపూరణార్థంస్వనేత్రకమల ముత్పాట్యధగవ
దర్పణరూపంయద్దుష్కరంకర్తేత్యథఃః చక్రైకృతవాక్తత్సాహసమ
ధునోచితంసార్థకమేవమేనెసమ్యగ్భగవత్స్వరూపదర్శనజనితహషణ
లాభాదితిభావః ॥ ౨౦ ॥ అపిచేతి ॥ వైరాజంవైరాజసంజ్ఞికసామతచ్చ
శాక్వరంశక్వరసంజ్ఞికసామతచ్చరథంతరంరథంతరసామతచ్చవామదే
వ్యంవామదేవ్యసామతచ్చకాలేయంకలిదృష్టసామరాజనంరాజనసామ
గవ్యంగవసామ అమ్రసామలోహిత సామతచ్చతాన్యేవ ఆద్యానిము
ఖ్యానియేసాంతేతథాభు-త్రైబహుభిఃసామభిః బృహత్సామాదిభిఃఋ
క్పయజుశ్చఋగ్యజుషంతేన * అదతురవిచతురప్రేపుంసధేన్వనదుహ
క్సామవాజ్ఞనసాక్షేభువదారగవోర్వస్తీవపదస్తీవనక్తందివరాత్రిం

తదుచితంమేనేధునామాధవః ॥ ౨౦ ॥ అపిచ ॥ ప ॥ వైరాజ

శాక్వరరథంతర వామదేవ్యకాలేయ రాజనగవాంమృ

తలోహిణాదైవైః । తంసామభిబహు భిఃఋగ్యజుషే

ణచాదైచ్చైశ్చరిస్తువన్సురహరంశతశోవ్యనంసీత్ ॥ ౨౧ ॥

ప ॥ భావైరష్టభిరాంతరైః పరివరకృష్ణై రహింసా

దివాహదివసరజసనిశేయసమృతసాయుషద్వ్యాయుషత్యగ్రియు
షర్గ్యజుషేత్యాదినానిపాతనాత్సాధుః - ఉచ్చైరధికంస్తువక్స్తుతింకు
ర్వక్శారిఃశ్రీహరిఃపురహరంతంపరశివంప్రతి - శతశఃఅనెకప్రకారైః-
వ్యనంసీత్ ననామేత్యథఃః ॥ ౨౧ ॥ భావైరితి ॥ అంతరాఃబాహ్యైఃతవపతంత
రాఃస్వాధేన్వత్ప్రయః ॥ ని ॥ అంతరఃపరిధానీయస్వీయబాహ్యేషువా
చ్యవదినానాథకమాలా - త్రైబాహ్యైర్యథఃఃపుష్టైర్వైరష్టభిఃఅష్ట
సంఖ్యాతైః భావైః - స్తంభప్రళయరోమాంచస్వేదవైవణ్యవేప
ధువైస్సర్వాశ్రులక్షణైఃసాత్వికభావైరిత్యథఃః సహితశ్చిత్రశేషః ॥ అహిం
సాఆదిర్యేషాంతైః పుష్టైర్శ్చకుసుమైః ఆదిపదేనసత్త్వాస్తేయబ్రహ్మ
చర్యాపరిగ్రహగ్రంథాతితిహితపరితనమాధానానిగ్రాహ్యణి ॥ శ్లో ॥ అ
హింసాప్రథమం పుష్పంమిద్రియాణాంచనిగ్రహః । త్కాంతిః పుష్పం

దయాపుష్పంజ్ఞానపుష్పమతఃపరం || తపః పుష్పంసత్యపుష్పంభావపు
ష్పమథాష్టమ మిత్యభియుక్తైః - పరివర౯పరివరణంకుర్వన్నిత్యధః
అత్యుత్కృట మహూదశ౯నాత్సంజాత సాత్వీక భావస్స౯ హ౯దైర
హింసాదిభిఃశివంపూజయామానేతిభావః - యద్వాఅంతరఃఅంతరా
త్తాతత్రభవాఃఅంతరాఃఅంతరాత్సస్థాణ్యత్యధః* తత్రభవణ్యణ్ణ
త్యయః||ని||అంతరమవకాశావధిపరిధానాంతధిభేదతాదధ్య౯-భిద్రా
త్త్రియవినాబహిరవసరమధ్యేంతరాత్సనిచెత్యమరః-తథాఘ-త్రేః అష్ట
భిఃఅష్టసంఖ్యాకైఃఅహింసాదిభిఃఅహింసాప్రభృతిభిః భావైఃపదాథే
రిత్యన్వయః ||ని|| భావః పదాథేసత్తాయామితిభాసకరః - త్రేరేవపు
ష్టైరితివ్యస్తరూపకమేతత్ - పంచర౯ పూజయన్నిత్యధః - అథవా
అష్టభిఃఅష్టసంఖ్యాకైః అంతరైహ౯దైః భావైః భావనావిశేషైః పదా
దైరితివార్థః తేచభావాఃసాగ్రంద పురాణే ఆభ్యంతరపూజాప్రకరణే

దిభిఃకోశేరేపరభక్తిభారసమితే కుర్వన్ప్రణామాంజ

లిమ్ | వాగ్విగ౯ద్గదనిగ౯తాభిరఖిలత్రయ్యంతసైద్ధాం

దశి౯తాః తథాహి || స్లో || స్నానంసమత్వసలితేనహిపూణ౯భావోవ
స్త్రం|త్రిశక్తిగుణసంయుత యజ్ఞసూత్రం | విద్యాసుగంధ మిహాఘ-
తదయాక్షతాంచగ్రంథాదిపుష్పచయ మర్పయన్నిత్యమంగ || ప్రజ్ఞామ
నోహంకృతిచిత్తధూపంశ్రోత్రాది పంచేంద్రియదీపమంగ | సద్వా
సనాత్తైలయుతంచదేహేజీవో పహరంసుఖదుఃఖబాహ్యం || గుణత్ర
యాఖ్యతాంబూలంప్రాణార్పణనమస్కృతిం | శాంతిపుష్పంజలించ
హేచైకభావేనసంయుతం | ఎవమాభ్యంతరద్రవ్యసంభృతంశివపూ
జనమిత్యాదినాభిహితం|అహింసాదిభిరేవపుష్టైఃవ్యస్తరూపకమేతత్
అహింసాదిభిర్యాదినాగ్రంథాదిపరిగ్రహః పరివర౯పూజాంకుర్వన్ని
త్యధఃపరాసరితయాయాభక్తిః అనుదాగస్సైవభారోధూరిత్యధః
తేనసమితేప్రవీక్యతేకోటిరేశిరసి ||ని|| శీషేకరిపేకోటిరమితిహ
లాయుధః - ప్రణామః ప్రణతిముద్రాంకితః యోంజలిః సంఘట్టితహ
స్తయుగమిత్యధః || సి || పాణర్పితబ్జిస్రస్మణిస్తాయుతామంజలిః పు

మానిత్యమరః - గద్గదంక్రశితప్రత్యక్షరాధకం యథాతథా స్రుతాభి
ర్వినిగతాభిః అఖిలసమస్తా యేత్రయ్యంతాః తేషాంసిద్ధాంతా ఎవ
పైధాంతికాః - స్వాధేఽత్యుత్తయః - నిర్ణీతాద్ధాత్యధః || ౧ || స
మాసిద్ధాంతరాధాంతావిత్యమరః - తవేవసోతాంసిప్రవాహస్తేషాం
సారమయీభిముఖ్యాభిరిత్యధః వాగ్వివచనైఃజ్యోతిమారిసూర్యా
దీనాంజ్యోతిఃప్రకాశకం || శ్రు || తస్యధాసాసర్వమిదంవిభాతీతిశ్రుతేః
తత్ప్రదియరుచ్యతంమహావిత్యధః అస్తుతస్తుతించకార్యేత్యధః *స్తు
జ్జేస్తుతావితిధాతోః || కర్తరిలక్ష్ || ౨౨ || అ|| సాంఖ్యమతానురోధేనస్తాతి ||
సాన్నిధ్యేతి || యస్యపరశివస్య సాన్నిధ్యమాత్రతః సన్నిధిమాత్రాదే
వబిందోః బిందుసంజ్ఞికాయాః ప్రకృతేరిత్యధః స్పందఃచలనమేవ ఇ
దంపరి దృశ్యమానం నామ రూపాత్మకం జగత్సర్వం జగద్భ్య గవ

తికసోతసానర మయీభిరస్తుత సతజ్యోతిఃపరంజ్యోతి

షామ్ || ౨౨ || ప || సాంసిద్ధమాత్రతోయస్యస్పందోబిందో

రిదంజగత్ | అద్వంద్వమపరిస్పందితద్వంద్వంనౌమిశాం

భవమ్ || ౨౩ || ప || ఓమిశ్చమేతియువయోరభిధానమేకం

త్ప్రకృత్యైపాధికస్పంద ప్రయోజ్యమితిభావః || తథాచసాంఖ్యనూ
త్రం || సన్నిధానాదధిష్ఠాత్యత్వంమణివత్ || అస్యాయమధః యథాఽ
యస్కాంతమణేస్సన్నిధిమాత్రేణాయశ్చాల కత్వంతథాఽదిపుంసస్స
న్నిధిమాత్రేణ సంయోగ మాత్రేణమహత్త్వాదిరూపేణ ప్రకృతిప
రిణమనేధిష్ఠాత్యత్వం || తద్వైవపౌరాణికవచనం || శ్లో || అయితత్సనికత్వ
త్వమకత్వత్వంచసంస్థితం | నిరీచ్ఛత్వాదకర్తాసౌకర్తా సన్నిధిమా
త్రతః || నిరిచ్ఛేసంస్థితేర్మైయథాలోహంప్రవర్తతే | సత్తామాత్రే
ణదేవేనతద్వైవాయంజగజ్జనఇతి || అద్వంద్వం శీతోష్ణసుఖదుః ఖటుత్పి
పాసాజరామరణాదిద్వంద్వరహితమిత్యధః - అపరిస్పందిపరస్పరసం
యోగరహితమిత్యధః - శాంభవంశంభు సంబంధి తత్పూర్వోక్తం
ద్వంద్వంబిందుపురుషయుక్తంనౌమినవసూరోమిత్యధః || ౨౩ || ఓమితి ||
సాచత్వంచయువాంతయోః యువయోః ప్రకృతిసంజ్ఞికాయాబిందో

భూవత శ్చేత్యభయోరిత్యధః. అభిధానమభిలాపకనామేత్యధః ఏ
కంఎకజాతీయవణకమిత్యధః ॥ ని ॥ ఆఖ్యాహ్వాఅభినధాంచనామ
ధేయంచనామచేత్యమరః - శివస్యపరబ్రహ్మణః ఓమితిప్రణవోబ్రహ్మని
ర్భయం శ్రు ॥ ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మైతిశ్రుతేః - ప్రకృతిబింద్వాది సం
జ్ఞికాయాః పార్వత్యాస్తుతమేతినామ ॥ శ్రు ॥ బహుశోభమానాము
మాంహైమవతీమితి శ్రుతేః - ఏవంచఓమిత్యుమేత్యభయోః శబ్దయో
రకారోకారమకారాత్మకత్వాదభేదఇతిభావః ॥ నను ఓమితి నామ్నః అ
కారాద్యవయవకత్వంశ్రూయతే ఉమేతినామ్నః అకారంతావయవ
కత్వంశ్రూయతే అతంఎకజాతీయవణకత్వేపి ఆనుపూర్వీకభేదాత్క
థమనయోరభేదఇతిచేదతఆహ ॥ సృష్ట్యాదితి ॥ ఓమితిశబ్దేసృష్ట్యవధిత్వం
వర్తతేకథమితిచేత్ - సృష్ట్యేశబ్దఃప్రత్యేకాకారాదిర్వ్యత్యాదిరోమ
శబ్దః. అ. అకారః. అవధిః. అవసానంయస్యేతిపుష్పత్యా అకారావసానక

సృష్ట్యాదిసృష్ట్యవధితాగుణమాత్రభిన్నం । ఏకంచతా

వదభిధేయమపీహరూపం వేణీజటేతిచ సంహతిభేద

ఉమాశబ్దః * వష్టిభాగురీరల్లోపమవాప్యోరుపసగయోః - ఆపంచైవ
హలంతానాంయధావాచానిశాదిశేత్యనేన. అవధిశబ్దావయవావేత్య
పసగావయవస్య అకారస్య లోపాత్కేవలం వలగ్నవతంసాదిశబ్ద
వద్వధిశబ్దః ప్రయుక్తఇతిబోధ్యం ॥ నను ఓంశబ్దేసృష్ట్యాదిత్వముపపాదయ
తాఅతదీతివక్తవ్యమితిచేన్న ॥ అతః ఉన్దితేపి అకారాకారయోః * అక
స్సవణేదీఘః ఇతిసూత్రేణాభిన్నమితి ॥ నిగ్రహః పరస్పరమితి శే
షః - తథాచఅయమర్థః పరమనోన్యస్యంసృష్ట్యాదిసృష్ట్యవధితాగుణమాత్ర
భిన్నంయువయోరభిధానం నామధేయభూతం ఓమిత్యుమేతిశబ్దద్వ
యంఏకంఎకవిధావాంతరజాతీయవణకకదంబకమిత్యవధేయం - ఇతిశ
బ్దః కాకాక్షిన్యాయేనోభయత్రాన్వేతి - తథావేణీజటేతిచ యాకచ
సంహతేశ్శిరోరుహసముదాయస్య భేదావిశేషా తాభ్యాం భిన్నంభే
తవదిత్యధః - అభిధేయంఓముమాశబ్దవాచ్యాధః భూతం రూపంచ
స్వరూపమపీత్యధః - ఇహేదానీం తావదేకంఅభిన్నమిత్యధః - అ

స్తాకమిదానీమభిన్నతయాప్రత్యక్ష విషయత్వాదితిభావః - యద్వా
యునయోర్చిందోభవత శ్చైత్యభయోరభిధానంవాచశకబ్దవేకం ఏకవి
ధవణః శిష్టమిత్యధః-ఉభయోరకారోకారమకారాంతకత్వా విశే
షాదితిభావః-సృష్టినిమాణం॥ని॥సృష్టిస్సృష్టభావేనిమాణఇతిభాసగ
రః-తస్యామాదితస్యాఆదిరితివాప్రథమావాకారణంవాడమేత్యధః-
ఉమాయాపంచ వింశతితత్వాంతగత ప్రాథమిక ప్రకృతితత్త్వస్వ
రూపత్వాదితిభావః॥శ్రు॥అజామేకాంలూహితశుక్లకృష్ణాం బహ్వప్ర
జాంజనయంతీమితి - ప్రకృతేమహాత్మహతోహంకారఇత్యాదిశ్రుతి
స్మృతిభ్యాంజగతాగరణత్వాద్వాఆదిత్వమితి భావః - పూర్వోక్త భా
స్కరకోశాత్సృష్టిస్సృష్టభావః తయైవఅవధిమకార్యాదాస్థానమిత్యర్థః॥
ని॥పరిచ్ఛేదేబలేవధిరిత్యమరః-అవధిత్వంతుపరమేశ్వరస్య॥శ్రు॥యస్మా
త్పరంనాపరమస్త్రీకించిదిత్యాదిశ్రుతిః॥ఎవంచసృష్ట్యాదిశ్చసృష్ట్యవధిశ్చే
తిద్వంద్వఃతయోర్భూవస్తత్తాసేవగుణవిశేషణమిత్యధః॥ని॥త్యాగా
దావప్రధానేవగుణఇతిభాసగరః-సఎవగుణమాత్రం ॥ ని ॥ మాత్రం

భిన్నం॥౨౪॥ ప ॥ యద్ధ్వారఘోరతరరూపమఘోరసం

కార్యేన్యైవధారణఇత్యమరః- గుణమాత్రేణభిన్నం గుణేనైవపరస్ప
రంభేదవదిత్యధః- అభిధేయంవాచ్యాధకభూతోమామహేశ్వరాఖ్య
వస్తువవేణీతి॥ని॥వేణీప్రవేణీశీషణ్యాగిరస్యానిశదేకవత్త్యమరః - జ
లైతి॥ని॥శిఖాచూడాకేశపాశేవ్రతీనాంతుజటాసలేత్యమరః - కదశ్చి
రోరుహః॥ని॥కచఃకేశశ్చిరోరుహత్త్యమరః- లేషాంసంహతి బృకందం॥
ని॥స్త్రీయాంతుసంహతిబృకందమిత్యమరః-తస్యాః మాభేదప్రకారౌ
తాభ్యాంభిన్నం పరస్పరంభేదవదీతితాత్పర్యాధః - తాదృగ్రూపమ
పిఞ్జహదానీంషకంతావదభిన్నమేవేత్యధః - అధకనారీష్వరతయాఅ
స్తాకంప్రత్యక్షవిషయత్వాదితిభావః ॥ ౨౪ ॥ య ది తి ॥ ఆవతిక
లేసవతోవిఘ్నాణితే యేభుక్కుప్యాఅక్షికనీనికే ॥ ని ॥ తంద్రీప్రమీ
లాభ్రుకుటిప్రకుర్చ్యక్కుటిస్త్రీయామిత్యమరః - తాభ్యాంభివణందా
రుణం॥ని॥దారుణంభీషణంభీష్టమిత్యమరః - ఘోరాణాంభయంకరప్ర
మధనూతపిశాచానాంఘోరమత్యంత భయంకరమిత్యధఃతథాపథం

రూపమాకారయస్య తత్తథాధూతంతిభూరమితి సంజ్ఞానామ ధైయం
యస్య తత్తథాధూతం పశవోబ్రహ్మదయః తేషాంపతితస్య తేతవశ్శ్లో॥
బ్రహ్మద్యాఃపశవఃప్రోక్తాశ్చివస్తేషాంపతిస్త్వతాగతిపురాణాక్షేః- య
దాననంముఖంవతతేషాంసారికాణాంసంసారిణాంసంబంధిసియాతి
ర్తిఃపీడాని ॥ ఆర్తిఃపీడాధనుస్కోట్యోరిత్యమరః - తస్యామరణానాక
కమతవపరముత్కృష్టంపదంప్రాప్యస్థానభూతం ॥ ని ॥ పదంవ్యవసీ
తత్రాణస్థానేత్యాద్యమరః - తచ్చివదక్షిణముఖంమమశర
ణంరక్షకమితి॥ని ॥ శరణంగృహరక్షిత్రోరిత్యమరః - ప్రప
క్యేప్రపన్నోస్త్రిత్యథః - తమంతరావిపదాముద్ధతుకరభావాదితి
భావః॥౧౫॥ ఇతి ॥ ఇతిర్థంస్తువంతుస్తుతింకుర్వంతుఃఇందిరారవణం

జ్జ్ఞాతవర్తితభ్రాకుటిభీషణమాననంతే । తప్తక్షీణంపశుప
తేఃపరమంపదంమేషాంసారికార్తిహరణశరణంప్రప
క్యే॥౧౫ ॥ ౧ ॥ ఇతిస్తువంతమందిరారవణమిందుశేఖ
రఃపరిరభ్యబాహుభ్యామాచచక్షే॥౧౦॥ ౧ ॥ భగవత్క
మలలోచనభవద్దశనేనపరమావస్థినిర్వృతింప్రా
ప్తవత్సనోపికిమధికంప్రేమదం॥౧౧॥ తథాహ ॥ ప ॥ శి
వాఘోరాచేతిశ్రుతిషువిడితేయేమమతనూతయోరా

శ్రీహరింశుభేశ్వరఃశ్రీచంద్రమాశ్వరః బాహుభ్యాం భుజాభ్యాంప
రిరభ్యతలింగ్యథదంవచనంఆచచక్షేజగాద॥౧౧॥ భగవన్నీతి ॥ హేభ
గవతప్రచ్యుతపార్థుణ్యశాలికాహేకమలలోచనపుండరీకాక్షభవత
స్తవదశానంప్రేక్షణంతేనపరమాంసిరతిశయాంసిర్వృతింసుఖం॥౧౨॥
ర్వృతిర్ననస్తామేమోక్షేప్రత్యాగతావపీతి నానాభామాలా - ప్రా
ప్తోస్తిఆత్మనస్వస్థాదపిప్రేమపదంప్రీతిస్థానంకింకవపీతి భావః ॥ ౧౩॥
అ॥మమార్థమిదమంతకనూచనస్యదేవత్వమివప్రతిపదివాచయంతి ॥ శి
వేతి॥శ్రుతిమవేదేమ ॥ ని ॥ శ్రుతిస్త్రీవేదాత్మయత్యచుః- ఇతిశ
బ్దీకాకాక్షిన్యాయేనశివాపదఘోరాపదఘోస్సంబంధ్యైతత్తథాచశివేతి
ఘోరాచేతిమమపరశివస్యయేవ్వేషనూతరీతే॥ని ॥ స్త్రీయామూలిక

స్తనుస్తనూరిత్యమరః - విదితేప్రఖ్యాతేవలేతే ఇత్యుక్త్యమ్మమా
నత్వాదప్రయోగః॥ని॥బుద్ధంబుధితంమనితంవిదితంప్రతిపన్నమవసితా
వగతేఇత్యమరః॥శ్లో॥తస్యైతే తనువాఖేరాన్యాశి వాన్యాతనూరితి
చశ్రుతేః॥తథోక్తంమహాభారతేపి ॥ శ్లో ॥ ద్వేతనూతస్య దేవస్యధ్వేవ
జ్ఞాబ్రాహ్మణావిదుః । ఘోరాచాన్యాశివాచాన్యాతే చైవశతధాపున
రితి॥తయోఃశివాఖేరాయోర్మధ్యేతద్ద్యౌప్యద్యాప్రథమోక్తా శివాఖ్యాపరమర
మణీయాత్యంతదశానీయామేమమమూర్తిశ్చరీరంత్యమసిభగవాన్ భవ
సీత్యథః అధాన్గీకృతదాంపత్యస్య మమేతిపదద్వయశేషఃదేహేశ
రీరేఅధామధ్ధాంశఃత్యమసి॥తథాచోక్తరహస్యాగమే॥శ్లో॥యోయంచ
కాన్తిగగనాణావరత్నకాంతిర్యోయంసురాసురగురుః పురుషః పురా
ణః॥యద్వాడమయాసాకంవిష్టోరభేదాదితిభావః -మమదక్షిణంవదనం

ద్యామూర్తిఃపరమరమణీయాత్మమసిమే । త్వచస్యర్థం

దేహేత్వమసివదనందక్షిణమితి త్వయిప్రియే యావత్త

వభవతితావచ్చవిదితం॥ ౨౬॥గ॥కిమిచ్చసికింకరణీయమి

త్యభిదధత్యుమావల్లభేరమావల్లభేనేదమభిదధే॥ ౨౭॥గ॥

కిమన్యదేష్టవ్యం॥౨౮॥గ॥ఇదంకిలకిమపిశృంఖలందుర్యశభవ

ముఖంచత్వమసి॥శ్లో॥విష్ణురు—పంముఖంరమ్యంఅఖేరందక్షిణం మమే
తిచంద్రికోక్తేః-ఇతిహేతోః ॥ ని ॥ ఇతిహేతుప్రకరణ ప్రకారాదిన
మాన్తిప్సిత్యమరః-త్వయిభదద్విషయేఅహంయావత్కియది త్యథః-
ప్రియేచసంతృప్త్యాభవామీత్యథః-తావత్తత్సకలమిత్యథః॥ ని ॥ యా
వత్తావచ్చసాకల్యేవధామాతేవధారణఇత్యమరః-తదవిదితంబుద్ధమిత్య
థః॥ని ॥ బుద్ధంబుధితంమనితంవిదితంప్రతిపన్నమవసితావగతేఇత్యమ
రః॥౨౬॥కిమితి ॥ కిమిచ్చసిఅపేక్షాసేకింకరణీయంకర్తవ్యమయేత్యాది
ఇతీత్యండుమాధవేగారివల్లభే అభిదధతివదతిసతిరమాధవేనలక్ష్మీతినా
ఇదంచచనమభిదధేత్క్రమిత్యథః॥౨౭॥కిమితి॥ అన్యత్పరిదృశ్యమానా
దతిరిక్తంమయేతిశేషఃకిమాదేష్టవ్యంకించ క్తవ్యమిత్యథః॥ ౨౮॥ఇదమి
తి ॥ సంభాషితస్యబహుమానితస్య సంబంధిదుర్యశఃఅకితిః రివవిశృంఖ

లంః ర్నిరోధం యథాతథా సద్య సత్తణం సమాక్రాంతం విధ్యం డస్య
మండలం బ్రహ్మాండగోళికం యేన తత్తథా భూతం దుర్విదగ్ధస్య అతిగర్వి
తస్య ॥ని॥ దుర్విదగ్ధాతిగర్విత ఇరుద్రః - పాండిత్య శాస్త్రీయజ్ఞానమి
వేత్సరః తృణీకృతాః బిల్బజీకృతాః బ్రహ్మాండైవ తాః యేన తత్తథా
భూతం సీచం పృథగ్గనః ॥ని॥ మాణః పామరౌ సీచం ప్రాకృతశ్చ పృథగ్గన ఇ
త్యమరః - ఈశ్వరః స్వామీ ॥ని॥ ధనీ స్వామీశ్చీశ్వరః పరిరీశితే త్యమరః -
తస్య భావః ఐశ్వర్యమపనిమిషాధః మపికలా మాత్రమపి క్షుంతుం సోధుం
అక్షమం అశక్యం బాలిశో మూఖః తథా భూతో యో రాజా ॥ని॥ మూ
ఖః వై ధేయ బాలిశా ఇత్యమరః తస్మాదపసేవనం మిపసే వ్యేత్యధః ప్ర
తిక్షణం చిత్రియమాణం వైచిత్ర్య క్రిభాగిత్యధః - పాశుపతాశ్శివభక్తాః

సంభావితస్య సద్యస్సమాక్రాంత విధ్యం డమండలదుర్వి
దగ్ధస్య పాండిత్యమివ తృణీకృత బ్రహ్మాండైవ తం సీచగత
మైశ్వర్యమపనిమిషార్థమపి క్షుంతుమక్షమం బాలిశరా
జౌపసేవీచీవనమివ ప్రతిక్షణం చిత్రియమాణం ॥౨౪॥౫॥
పాశుపతావహేళనమివ భస్మీకృత జగత్రయక్షీణాయు
షామూమయాల్పణ్యమివ విపరీభవత్ప్రతీకారప్రకారం

శివభక్తస్వరూపం సాగండే ॥శ్లో॥ యోహస్తపీరెళివలింగనిష్ఠం సీవేశ్వ
తల్లీనమనః ప్రచారః | బాహ్వాక్రియా సంకులః స్ఫుహత్కై సంభూజయ
త్యంగనవీరశ్రేష్ఠ ఇతి తేషామవహేళనమవజ్ఞేప ॥ని॥ అవజ్ఞానవహేళనమ
సూక్షణమిత్యాద్యమరః - భస్మీకృతం జగతాం లోకానాం త్రయం యే
న తత్తథా భూతం తథా వోక్తం సాగండే ॥శ్లో॥ భక్తానాం గణమూర్తానాం
ప్రాణలింగం గంగసంగినాం | అతథీరాం ద్విజాగ్ధృణాం ప్రాజ్ఞాన్సన్తా
నమాచరేత్ | అన్యధాతుమహరిష్టమితి ప్రామామహేశ్వర ఇతి శ్రీరమా
యుజ్జేహితకాలః యేషాం తే తేషాం ఆమయోరోగః ॥ని॥ రోగవ్యాధిగదా
మయా ఇత్యమరః - తస్య బౌల్బణ్యం ఉపచయ ఇహ విభవస్వధీభ
వకప్రతీకారస్య చిత్తస్సాయః ప్రకారో యస్య తత్తథా భూతం పాపం
దాశుర్వలం గినః బాద్ధాదయః | తేషాం ముఖమివ ॥ని॥ పాపం దాశుర్వలం

గినత్యమరః-అత్రనుధాయాంతు ॥శ్లో॥ ఫాలనాచ్చత్రయీధమఃపా
శబ్దవనిగవ్యతే । తంఖండయంతిలేయస్తాత్పాపండానైనహేతునెత్తు
క్తం ॥ దశశనయోద్యుశోఃపంథాఃమూగఃతస్మాత్ దశశనపథాత్ *
ఋక్పూరిత్యాది నాసమాసాంతాదప్రత్యయః । పరిహరణీయంపరిహర్త
వ్యుద్యుష్టిప్రసారణానహామితిభావః-ప్రతారకాఃవంచకాఃలేషాంసౌ
హాదహేవమైత్రీవ * సుహృద్దుహృదౌమిత్రామిత్రయోరితి నిపాత
నాత్సాధుః-పరమదారుణమత్యంతభయానకమిత్యర్థః ॥ని॥ ఘోరభీ
మంభయానకమిత్యర్థః - విషంగరళంతస్యనిషేవణం సేవనమివవ్యా
మోహఃమూర్ఛతస్యకారణంనిమిత్తమిత్యర్థః భవతఃపదాబ్జపాదక
మలేతయోరైవముఖ్యమభజనంచా తస్మాజ్జాతంతజ్జుదురితమివ భవ

పాపండుముఖమివపరిహరిణీయందర్శనపథాత్ప్రతారకం
సౌహాదహేమివపరమదారుణవిషయ నిషేవణమివవ్యా
మోహకారణంభవత్పదాబ్జ వైముఖ్యజందురితమివభ
వత్ప్రపతనైకభేషజమవ్యపదేశ్యమనిధ్యార్యమదూరవి
ప్రకర్షణ శక్యమివవిషమితివ్యపదేష్టు మతర్కితో పస
తమతీతభవ ప్రారబ్ధమివ సమాక్రమ్య జగత్రయ సన్ని

తఃప్రపతనంప్రపత్తిః ప్రణిపాతత్రయీవత్ తదేకంముఖ్యం భేషజం
ప్రతీకారోయస్య తత్తథాధూతం యథాభవద్యజనాభావప్రయుక్తదు
రితంభవన్నమసాగరైశ్చైవ నిరస్యతేతద్వదిదమపి లేనైవనివర్తనీయమి
తిభావః ॥ని॥ భేషజోషధభైషజ్యాచికిత్సారుక్పిత్రీయేతిచామరః-అవ్య
పదేశ్యంనామ్నాతిదమిత్రమితివక్తుమశక్యమిత్యర్థః-అనిధ్యార్యంస్వ
రూపేనాపిత్తమిథ్యమితిజ్ఞాతుమశక్యమిత్యర్థః- అదూరంసమీపప్రదే
శఃతస్మిన్విప్రకషఃవిభాదనంలేన ॥ ని ॥ ద్వయాస్తుస్యాద్విప్రకషః
వ్యవధానవిభాధనత్ర తిహేమచంద్రః - విషమితిగరళమిత్యేవంవ్యపదే
ష్టుంనామ్నాసిద్ధేష్టుమిత్యర్థః - అశక్యమివతర్కితమనూహితంయ
థాతథాఉపసతం సంపాప్రపతీతః అతిక్రాంతోయోభవఃజన్మపా
క్షమైతియావత్ తత్సంబంధీయత్పాగిరబ్ధం అవశ్యభోక్తస్యకమేత్య

ధాః తదివస్థితందుర్నివారత్వాదిభావః జగత్రయంత్రిభువనసమా
క్రమ్యదేవాసురాః సన్నిపాత్యపాతయిత్వేత్యధాః కమలాసనంబ్ర
హ్మాణం ప్రత్యోభ్యప్రధాన్యత్యోభం ప్రాపయిత్వావేత్యధాః- మామ
పిపరివృత్య సర్వతోవ్యాప్యేత్యధాః భూషణాంబరాదిమద్రవృత్తమి
దంకిలసముద్రపింగళతంపస్తభగవత్యాః సుధామాలిన్యాః అమృతేశ్వ
ర్యాశ్చరణారవిందయోర్యస్తరణం ధ్యానంతస్య ప్రభావఃషహిమాత
స్తాతేతనైర్నందంకించదల్పం అనుస్మయేవనవృత్తేవ విశ్వంకృత్యమి
దంభువనమధరోత్తరయతివృత్త్యాసంసాప్రయతీత్యధాః॥ ౨౪ ॥ అత్యో
భ్యమితి॥ భిషజాంచితీకానాం ॥ని॥ భిషగైవద్యశ్చికిత్సకావిత్యమరఃశ
తైఃఅత్యోభ్యమనివార్యంత్రస్య ఆయుధస్య అస్త్రస్య బ్రహ్మస్త్రాదే

పాత్యదేవాసురాః ప్రత్యోభ్యకమలాసనం పరివృత్య
మామపిప్రవృత్తంశచైర్భూషణాంబరాదిమభగవత్యా
సుధామాలిన్యాశ్చరణస్తరణప్రభావాదపసురీత్యేవకిం
చిదధరోత్తరయతివిశ్వమిదం॥౨౫॥ప ॥ అత్యోభ్యంభిష
జాంశతైరవిషయశ్చస్త్రస్యవాస్త్రస్య వాదుస్సాధంమ
ణిమంత్రయంత్రశరణైదుర్నిగ్రహం యోగిభిః । వ్యా
ముహ్యతగ్రమలాసనంవినిపతద్దేవర్షిసిద్ధాసురంనిర్వాప్య

వాక్॥ని॥అయుధంతప్రహరణంత్రమస్త్రమధాస్త్రీయమిత్యమరః-
అవిషయం అగోచరం లక్ష్మ్యంభవతీతి యావత్ మణయోగారుడమ
ణిప్రభృతయః మంత్రాః విషఘ్నశాబరాదిమంత్రాః యంత్రాణి గారు
డయంత్రాణితేసాంకరణానిస్థాపనధారణపారాయణాదిక్రియాఃతైః
దుస్సాధంనియంతుమశక్యమిత్యధాః-అధవాసిరసితుమశక్యమిత్యధాః-
యోగిభిః సనకాదిభిః దుర్నిగ్రహంనిగ్రహీతుమశక్యమిత్యధాః - వ్యా
ముహ్యంతిమూర్ఛయః కమలాసనో బ్రహ్మయస్తాత్తథాభూతం విని
పతంతః దేవ మాయః సిద్ధాః అను రాశ్చయస్తాత్తథాభూతం ని
ర్వాప్యపారితంకతచేష్టీతంవిష్టపంలొకః యస్తాత్తథాభూతంభిదం
పరిశృణ్వ న అస్త్యదరిష్ట కింభవేత్ కేంనామకింనామధేయకంనజ్ఞా

యతేనజ్ఞాతమిత్యధః || ౨ || యదితి || హేజగన్నాథపరశివభవతాజగ
ద్భువనం పాల్యం యతః క్షణేయమితి మహ్యమితి శేషః || యదాదిష్టంయత్సంది
ష్టతద్భువన్నిదేశః ఏతత్త్యక్త మేతావ తామల వర్గంతం తవకరుణ
యాక్యపయాసాధితమివసంపాదితప్రాయమేవేత్యధః - దురూహే
డిహిశుమశక్యేమహ్యధి కేలస్త్రిక్ ప్రవిలయేవునః ఎతస్త్రిక్ వినాశకా
లేవ్యత్యధః - తవచరణయోః తత్త్వస్వరూపస్యకథనమభిధానమితి
యత్ || ౩ || తత్త్వంవిలంబమానేస్యాత్స్వరూపేపరమాత్మనీతినానార్ధర
త్తమాలా - తదిదంమయాకార్యం కర్తవ్యమిత్యధః - మమస్వరూ
పమేతావదితికథనమేవమేరోచతఇతిభావః || ౨౮ || ఇతితి || ఇతిత్తంనిర్విణ్ణై

పారితమద్భుతం చకిమిదంకిం నామనజ్ఞాయతే || ౨౯ || ప ||

యదాదిష్టంపాల్యంజగదితజగన్నాథభవతా తదేతత్ప్ర
ర్యంతంశివకరుణయాసాధితమివ | దురూహేదుస్సాధేమ
హతివునరస్త్రిక్ ప్రవిలయేమమేదంకార్యంయత్తవచరణ
యోస్తత్త్వకథనం || ౨౮ || ౪ || ఇతినిర్విణ్ణై ఇవనివేదయతి
గరుడధ్వజేప్రహసన్ పార్వతీరమణః పశ్యతావదితిభు
వన్ ప్రసారియన్ దక్షిణంబాహుమనుసస్సార హాలా
హలం || ౩౦ || ప || సర్వాశంకవిశ్లేశశంకరజటాలంకార

భేదవిశిష్టభిరగరుడధ్వజేనివేదయతిఅభిదధానైసతిపార్వతీ రమణః ఉ
మాకాంతః ప్రహసన్ హాసంకుర్వన్ సన్నిత్యధః పశ్యతావదితిభు
వన్ దక్షిణంబాహుంనామేతరభుజం || ౩౧ || వామంశరీరేసవ్యంస్యాదప
సవ్యంతాదక్షిణమిత్యమరః - ప్రసారయన్ ప్రసారణంకుర్వన్ సన్ హా
లాహలంవిషరాజఅనుసస్సారస్త్రుతవానిత్యధః || ౩౨ || సర్వేతి || స
ర్వేసమస్తాఃయేతతంకారోగాఃసతాపాగ్నితివార్ధః || ౩౩ || యక్తావశంకా
స్వాతంకఇత్యమరః - తేభ్యః విశంకభయరహితఃయచ్ఛంకరసదాశి
వస్తస్యయాజటాః || ౩౪ || ప్రతినాంతాజటాసటేతికోశాత్ - జడీభూత
శిరోరుహాఇత్యధః - త్యాసాంతలంకారః మడనభూతఃయచ్ఛంద్రాం
కురః బాలచంద్రః తస్యయాజ్యోత్సా చంద్రికా తయో నిర్భరమ

త్యంతంపూరితాభరితాయాస్త్రీప్రాజగత్యోలోకాః॥ ని ॥ జగతీధువనే
 త్నైయామితీవిశ్వః-తాసాంగర్భఃకుక్షీనేశః॥ని॥కుక్షీభూ)తాభాకౌగ
 రాబ్ధివిత్యమరః-తేనఅవధూతఃసహాసితఃసఃత్వేళఃవిషం॥ ని ॥ ద్వేళ
 స్తుగరళంవిషమిత్యమరః-మహాక్షయశ్శుండాలోగజఃతస్యశుండుఃకరఃత
 యా అహతిరాఘాతఃతయా త్సుభ్యత్తారళ్యం ప్రాపువద్యత్ తుద్ర
 సరఃస్వల్పజలకాసారః॥ ని ॥ కాసారస్సరసీసరభ్రత్యమరః-తస్మిన్యే
 తరంగాఃక్షౌర్తయః తేహాంనికరస్సమూహఃలేన వ్యాకీర్ణం ప్రకీర్ణం-
 అధవానున్నమిత్యధః - యచ్చైచ్చవాలంజంబాలః తేనతుల్యంతద్వదిశ్య
 ధఃఃబహిఃక్వచనయత్ర కుత్రవాక్తైరప్య దృష్టస్థలేవ్యలీయత విలీనమ
 భూదిత్యధః॥౨౮॥అజనీతి॥కాలకూటఃవిషరాజఃసవిషసంతమసంతమః

చంద్రాంకురజ్యోత్స్నాన్నిగ్భర పూరితత్రిజగతీ గరాబ్ధ
 వధూతోబహిః । సత్వేళఃక్వచనవ్యలీయ తమహి శుం
 డాల శుండాహతి త్సుభ్యత్తు ద్రసరస్తరం గనికర వ్యా
 కీర్ణంచైవాలవత్ ॥ ౨౯ ॥ ప ॥ అజనిశనైవిశదం జ
 గదపసర్పతికాలకూట సంతమసే । తాత్పర్యమివకవీ
 నాంతార్కికకోలాహలోపరమే॥౩౦॥ గ ॥ సాంనిధ్యత
 ఎవభగవతశ్చంద్రచూడస్యపల్లవితాన్య రణ్యాని పర్య

*అవసమంధేభ్యస్తవసత్సకారాంతశ్శబ్దః ॥ ని ॥ ధాన్వంతేగాఢేంధత
 మసంక్షిణేవతమసంతమిత్యమరః-తస్మిన్ అపసర్పతి అపసరణేసతిఅ
 ఖిలంజగద్భవనజాత-తార్కికాశుష్కనైయామితీకాఃతేహాంకోలాహ
 లఃకలకలద్వనితస్యఉపరమఃఉపరతిఃఅవసానమితీయావత్ తస్మిన్ సతి
 కవీనాంకావ్యాలంకారవిదాంతాత్పర్యంఉద్దిష్టార్థఃఇవశనైర్నందంవిశ
 దంప్రకాశమానమజనిబభూవేత్యధః॥౩౦॥సాన్నిధ్యతేఇతి ॥ చంద్ర
 శ్చూజాయాయస్యసంధాఘాతః చంద్రశేఖరభ్రత్యధః - తస్యసాన్ని
 ద్యతస్సంవిధానాత్ అరణ్యానివిపినానిపల్లవితాని సంజాతకిసలయాని
 త్యధః-సాగరాస్సముద్రాఃపర్యపూర్వంతపరిపూరితా బభూవుఃత్య
 ధః- సరితోనద్యఃప్రావర్తంతద్రవహంతీత్యధః - మరుతోవాయః

పస్పందిరేప్రచేలురిత్యధః-జ్యోతిఃమీనూర్యాదయఃప్రచకాశిరే బభు
రిత్యధః-దిశఃకుభఃప్రసేదుఃవిబలా బభూవురిత్యధః - ఉత్పాతాః
ధూమకేతూపకేత్వాదయః || ని || అగ్న్యైత్పాతౌధూమకేతూభిర్యమ
రః-ప్రశేముఃశాంతిం ప్రాపుః మంగళానికల్యాణాని ప్రాదురభూవక్
ప్రాదుర్భూవురిత్యధః-జంతవఃప్రాణినఃఅచేతయంతసంజ్ఞాం ప్రా
పురిత్యధః-వాసుకిస్సర్పరాజోయధాపురంపూర్వకాలమివావబుధ్యత
ప్రబోధంప్రాపేత్యధః - దేవాసురాఉత్తస్థఃఉత్థానం చక్రురిత్యధః-
అంభోజసంభవశ్చతురాననోపిశ్చనైస్సంజ్ఞాం వ్రజ్ఞాముపలభ్య అగ్నిత్య
చంద్రశేఖరంచంద్రమాశీశ్వరందదర్శిపశ్యత్ || ౨౬ || పరితి || అసౌబ్ర

పూర్వం తసాగరాః ప్రావర్తంతసరితః పస్పందిరేమ
రుతఃప్రచకాశిరే జ్యోతిఃమీప్రసేదుదిశః ప్రశేమురు
త్పాతాః ప్రాదురభూవన్మంగళాన్య చేతయంత జంత
వోయధాపురమవబుధ్యతవాసుకిరుత్తస్థదేవాసురా
శ్చనైరుపలభ్యసంజ్ఞామంభోజసంభవోఽసందదశశచం
ద్రశేఖరం || ౨౬ || ప || పర్యాప్తైందుశతద్యుతింపరిచితిం సం
త్యాశుకశ్యామయాసాకూతస్త్రితసుందరాధరపుటంశా
ర్దూలచర్మాంబరం | సావజ్ఞాగ్రకరప్రసారణ మహాసం

హ్నోపర్యాప్తాఃపరిపూర్ణాయేషందవః రాకాచంద్రాః తేషాం యానిశ
తానితేషాంద్యుతిఃకాంతిఃయస్యసతథాభూతంశుకవత్ శ్యామాశ్యామ
లాతథాభుతయా సత్యాపతివ్రతయా పరిచితమాశ్లిష్టం శుకశ్యామ
లాంబయేతియావత్సతీదేవ్యేతివాధః శుకశ్యామలాం బాన్వరూపంవ
ణితమస్త్రుత్తాతపాదైః || ౨౭ || వపుషావచసాశుకాయమానామధరేవా
ససింశుకాయమానాం | శివకాయశుభాంశుకాయమానాంగజచిత్రా
త్త్వవిదాంశుకాయమానామితి || ఆకూతంకర్తవ్యాధః నిశ్చయః తేనస
హితంసాకూతంయత్త్రితం తేనసుందరందర్శనీయంఅధరపుటమధరప్ర
దేశేయస్యసతథాభుతంశూదూకలచర్మవ్యాఘ్రాజినంతస్య ధరంధ
ర్తారంపరశివమిత్యధఃసావజ్ఞంసావహేళనంయధాతథా యదగ్రకర

స్యప్రసారణంతస్త్రిక్యోమహాసంరంభఃమహానుభ్యోగః సవీవసంభా
వనాబహుమానం-మహారంభస్యద్యోగస్య సంభావనాశ్లాఘనేతి వా
ధకః-తయాసంహృవ్యక్తహర్షంప్రాపువక్తయః కమలేక్షణశ్శ్రీహరిః
యస్యసతథాభు-తంతమపిపశ్యక్తృప్తిఃఅలంబుద్ధింనయయానప్రాప||
30||తతఃఇతితతోభవద్దర్శనానంతరంప్రతిలిబ్ధప్రాప్తాచేతనా ప్రజ్ఞా
యైస్తేతథాభు-తాబ్రహ్మదయఃసుప్రాత్తితాః ప్రసుప్తాః పశ్చాద్భుతా
ఇతిస్నాతానులిప్తవత్సమాసః - పక్షిణజ్జననచైరనేకః-కొలాహ
లైఃకలకలధ్వనిః ప్రాతరుద్యత-ఉద్భవంతంసహస్రకిరణమాదిత్యమి
వఉమారమణంపార్వతీపతింయూవమపతివృంతేనేవంతే||౨౭||తావదితి||

రంభసంభావనాసంహృవ్యక్తమలేక్షణంచ తేషాం
పశ్యన్నతృప్తియయా || 30 || X || తతఃప్రతిలిబ్ధచేతనా
బ్రహ్మదయః పక్షిణజననుప్రాత్తితాః ప్రాతరుచ్చావయైః
కోలాహలైరుద్యంతమివ సహస్రకిరణముపతివృంతే
యావదుమారణం||౨౭|| X || తావదస్యభవసాగరనిమ
గ్నభక్తజనోద్ధారదర్శితానురాగభవపరిణామకర్మశప
శుపాశగ్రంధివిక్షణనాయాస సంభృతారుగ్యభవ పా
ర్వతీకుచకుంభకుంకుమాలేపపరిచయపాటలభవతామ

తావద్భవజననమరణప్రవాహలక్షణసంసారః సవీవసాగరః తస్త్రిక్యమ
గ్నామేభక్తజనాఃతేషాముద్ధారఃఉద్ధరణంతస్త్రిక్ దర్శితఃఅనురాగః
యేనసతథాభు-తభవస్థితేపరిణామఃపరిపాకఃతేనకర్మశఃకరినఃయేష
శూనాంపశుకల్పప్రాణినాంపాశానాంసంసారపాశానాంఅవిద్యాప
రపర్యాయాణాంగ్రంథయఃకిణానిపర్వపర్యాయాణి||ని||గ్రంధిర్నాప
ర్వపరుషీత్యుచరః-భ్రమావీవగ్రంథయితి తాత్పర్యాధకః తేషాంక్ష
ధనంవిమోచనంతస్త్రిక్యఅయాసః తేనసంభృతం సంపాదితం ఆరు
ణ్యంయేనతత్తథాభు-తభవస్థితేపార్వత్యాఃయాకుచకుంభాతయోర్వ
తుగంకుమంతస్యపరిచయస్సంబంధః తేనపాటలేగుణలేతావరసేనసో
దరీసద్భవీత్విత్యస్యసతథాభు-తభవస్థితేసస్యపరిశివస్యపాణితేహ

స్తప్రదేశేపల్లవేశీసలయేషధువ్రతఃభ్రమరభవపద్మరాగ శోణరత్నం॥
ని॥ శోణరత్నం లోహితకుంపద్మరాగోధమాక్రికమిత్యమరః - శన్దయంయ
తగరండంభాజనంతస్త్రికకస్తూరికేవమృగమదనభవజాంబవంజంబూఫ
లంమాత్రంప్రమాణంయస్యతజ్జాంబవ మాత్రం * ప్రమాణేద్వయన
జిత్యాదినామాత్రచ్చృత్యయః॥ ని ॥ బాహకతంచఫలేజంబూజంబూ
స్త్రీజంబూజాంబవమిత్యమరః - అతవీవపరిమాణేన ఇయత్తయాజాతః
ప్రాప్తఃసంకోచఃపూర్వాపెక్షయాహాక స్వోయస్యతత్తథాభుతం
ఊష్ణఊష్ణాంశేనదురాధవంనిగృహీతుమశక్యమిత్యధః - అతిదా
రుణేనఅత్యంతభయంకరేణతేజసాప్రభావేన॥ లేజఃప్రభావేదీప్తాచే
త్యమరః - దుదకశృంగంకృచ్ఛేణద్రష్టుం శక్యమిత్యధః * ఈషద్దుస్సుమ

ర స సో ద ర త్విషిపాణితలేపల్లవభవమధువ్రతః పద్మ

రాగకరండభవకస్తూరికా జాంబవమాత్ర పరిమాణజా

తసంకోచమపిదురాధర్ష మూష్ణఊదుదకర్షమతిదారు

ణేనతేనసాచసమాలత్యతతరళమివసాధ్వసేవ తద్గర

ళం ॥ ౨౮॥ ప॥ ఆశ్చర్యస్తిమితంత్రివిష్టపమితిప్రేమాహి

తాత్యాహిత ప్రత్యుభ్యద్గిరిజాగృహీత పురమద్ధూతా

గ్రహస్తాంబుజం । మహ్యంమహ్యమితి ప్రతిస్వమ సకృ

కృచ్ఛాకృచ్ఛారేమఖిలిఖల్పిత్యయః - సాధ్వసేనభయేనైవతరళంచం
చలంతద్గరళంవిమలఅలత్యతదృష్టమిత్యధః - సరైర్వరిత్యస్యగమ్యమాన
త్వాదప్రయోగః॥ ౩౮ ॥ ఆశ్చర్యేతి ॥ ఆశ్చర్యంస్తయదనః తేనస్తిమి
తానిఆదాశ్రిణి॥ ఆద్రణంసాద్రోక్షిన్నంతిమితం స్తిమితం సమున్న
ముత్తంచేత్యమరః - త్రిణివివయాణిభువనాయస్త్రికతల్ అశిప్రెష్టా
అత్యంతస్నేహేన॥ ని ॥ ప్రేమానాపియతాహదకంపేమస్నేహా
ధదోహదమిత్యమరః - ఊహితంయదత్యాహితంమహాభీః తేనప్రత్యు
భ్యంతీవ్యధాతయాసహితాయాగిరిజాపార్వతీతయాగృహీతం పునరు
ద్ధూతంపునస్త్యక్తంఅగృహీతంప్రేమంహస్తాంబుజంయస్త్రిక తత్తథాభూ
తం॥ ని॥ త్యక్తంహీనంవిధుతంసముద్ధితంధూతముత్సృజ్యమిత్యమరః - ప్ర

తిస్వప్రత్యేకం-వీప్సాయామవ్యయాభావః - ప్రతివ్యక్తితి యావత్ మహ్యం మహ్యమితీ అసకృద్వారం వారం త్వేశస్య అగ్న్యం ఇంసమః కణంతస్య ప్రాథమికానానా తస్యాంసంసహ్యం తస్సంనాహంకవకంతః యేగణాః ప్రమథాః॥ని॥ కణోతి నూత్నేధాన్యాం కేసంఘాలే ప్రమథేగణిత్యమరః - తేషు విషయే దర్శింశ్చిత్తస్య లవోలే శోస్తి తత్తథాభూతం శంభోశ్చివస్య స్థితం స్థితిః - భావేకః - నః అస్మాక్ పాతుగ్ తత్త్విత్యథః॥3౨॥ తత ఇతి॥ తతో నంతరం జగతి లోకే ప్రకృతిస్స వ్యభావతయా తిష్ఠతీత ప్రకృతిస్తంతథాభూతే సతి దేవాసు రేషు ప్రబుద్ధేషు జాగరూకేషు సత్సు పద్మవిష్ట రే అరవిందా సనే బ్రహ్మణి పద్మనాభే చ నారాయణే చ పరిష్టవ తిస్తు తింకుర్వాణే సతి నిశ్చలం యథా తథా ల్పితాః విన్యస్తాః దృష్ట

త్వే శార్పణ ప్రాథమికానాం సంసహ్యధ్విదర్శితస్థిత లవం శంభోస్థితం పాతునః॥ 3౨॥గ॥ తతః ప్రకృతిస్థే జగతి ప్రబుద్ధేషు దేవాసు రేషు పరిష్టవ తి పద్మవిష్ట రే పద్మ నాభే చ నిషేద్ధుమనివ తి తుమస్య పారీణతయా నిశ్చలార్పిత దృష్టిమనందీముఖేషు పారిష దేషు అత రేవ మంగళమాశాసనయా సర్వమంగళయా సమాశింగి తో దృఢం హాలా హలో నామ విష రాజోయమాచమ్యతే స్సాభిర్వా బిభీత

యో యైస్తథాభూతేషు నందీముఖేషు నందీశ్వర ముఖేషు పారిష దేషు ప్రమథేషు॥ని॥ ప్రమథాన్యః పారిష దా ఇత్యుచరః - నిషేద్ధుం నిరోద్ధుం అనువతి తుమ సుసత్కుంబాల పారీణేషు అసమథేషు అంత రేహృదయే విషమంగళం కల్యాణం ఆశంసమానయా కామయమానయా సవకమంగళయా ఉమా దేవ్యా దృఢం గాఢం॥ని॥ గాఢబాధదృఢాని చేత్యుచరః - ఆలింగితః దేవో మహా దేవః ఉమాధవః పార్వతీపతిః హాలాహలో నామ హాలా హలి ఇతి స్రసిద్ధః విష రాజః విష సార్వభౌమః అస్మాభిః ఆచమ్యతే అద్యతే యాయా మిత్యస్య గమ్యమానత్వా దప్రయోగః మాచిభీతిభయం మాన్యభజతే శ్రద్ధః-విష్వ రాగితసంతాపాః భవత ఇతీత్యంపశ్యతః ద్రష్టృనా జనాన్ ప్రతిప్రబోధ్యబోధయిత్వా మాధవశ్చీ శ్రీపతిః నవసీతం హయ్యంగ

వీనమివశః హే చుగవీనంసంజ్ఞాయామితివిపాతనాత్సాధుః || ౧ || న
 వనీతంనవోద్భృతంశత్రుహయ్యంగవీనం యదిత్యుచరః - గరళంవిషం
 ఉపయుయుజేబుభుజేత్యథః || తథాచోక్తందేవీభాగతే || శ్లో || ఇతి
 సంప్రాధికతో దేవైర్భావ్యమానైర్మహాషిఃభిః | తత్త్రావిరాస భగ
 వాన్మహాదేవస్సయంప్రభుః | సురాణాంసాధ్వసం దృష్టౌవసం స్మర
 న్నమృతేశ్వరీం | త్రైలోక్యోద్భటభూతం తత్కలకూటంమహేశ్వ
 రః|హస్తేనాకషణయద్యేగాత్ భాద్యసార సమప్రభం | ముఖేజగ్రాహ
 భగవాన్జంబూఫలమివాశుతదితి||౨|| యస్యేతి || యస్యవిషరాజస్య
 శిష్యాఃఅం తేవాసిన్ః||౧||ఛాత్రాం తేవాసిన్శిష్యావిత్యుచరః- తేషాంవ
 గేనమూహేశిష్యకోటావితీయావత్ బడబానలః బాడబాగ్నిః భుజి
 ష్యాఃపరిచారకాః||౧|| నియోజ్యకేకరప్రేవ్యభుజివ్యపరిచారకాఇత్యుచ

విజ్వరాభవ తేప్రతిబోధ్యపత్యతోజనాన్మాధవ ఇవ
 నవనీతముమాధవోగరళముపయుయుజే||౨||గ||యస్య
 శిష్యబద్ధేబడబానలః భుజివ్యవద్దేభుజగవిషాణివనీపకవ
 రైవజ్రసిమ్మేయో గణేసియ ఏవగగనమణిస్తాద్భుశికాలకూ
 టేతాద్భుశీమపి దారుణతాముపసంగృహ్యజంబూఫలఇ
 వజీణామలకఇవభుజాన్రపిండభదిరసారభండఇవవిశతి
 నిశ్చంకమాననంవిషమలోచనస్య జతరస్థజగత్ప్రేషమా

రః-తేషాంవగేనభుజగానాంవిషాణివనీపకాఃయాచనకాః||౧||వనీ
 కోయాచనకోయాగణోయాచకాధికనావిత్యుచరః- తేషాంవగేన
 జ్రసిమ్మేషఃఅశన్యాఘాతః తాద్భుశితథావిధేకాలకూటే విషరాజేతావ
 తీంతత్రాద్భుశీమపి దారుణతాంభయంకరత్వంఉపసంగృహ్య ఉపసంహృ
 త్యజంబూఫలఇవజీర్ణాతపాదిశువగ్మంయథామలకంధాత్రీవృక్ష ఫలంత
 స్త్రిన్నివభిర్జూరకంభిర్జూరఫలం||౧||భిర్జూరఃకేతకేతాశ్శీభిర్జూరీశతృణద్రు
 మాఇత్యుచరః - తస్యపిండకేగోళకేపిష్టఘనీ భూతభిర్జూరాభితియావత్
 భదితసారభదిరవృక్షనిర్యాసంతస్యభండ ఇవశర్కరాభండ ఇత్యప్రేకే
 చిత్-నిశ్చంకంనిర్భయంయథాతథా అననం విషమలోచనస్యేతి నేత్ర
 స్స స్యామినోముఖం విశతిప్రవిశతిసతి జతరస్థాసియానిజగంతిలోకాః

తేషాంస్థోషః దాహః తమాశంక మానాత్ ప్రతిభిభ్యంతీ లేషామపిస్వపు
త్రత్వాదితిభావః - దయామయీకృపారూపాదాతౌయణీశమాదేవీజ
గన్తాతాపల్లవః సేనయః తద్వతోమలెనవృదునాపాణినాహస్తేనకం
ఠపదంకం తస్యపదంస్తానంపరామమర్శస్పృశ్యైత్యర్థః || తథాక్తం దేవీభా
గవతే శ్లో || వామభాగస్థితాగౌరీలోకానాం హితకావ్యయా | గ్రీవాం
జగ్రాహ సహసాశివస్య పరమేశితుః | అంతరంగశితేకాలకూటే దగ్ధంజ
గద్భవేదితి || శ్రీమహాభాగవతేపి | శ్లో || తతః కరతలీకృత్యవ్యాపిహంసా
లంబివం | అభక్షయన్తహాదేవంకృపయాధూతభావనభ్యు || ౩౦ || నిర్మర్యా
దేతి || నిషాంగ్రీతామర్యాదాగతిః * నిరాదయః క్రాంతాద్యర్థైః చ మ్యే
తిమాసః - తథాచనిర్మర్యాదః నిస్సీమః యోభవజ్వరః సంసారరోగః స

శంకమానాదయామయీదాతౌయణీపల్లవకొమలేన
పాణినాపరామమర్శకంఠపదం || ౩౦ || పునిర్మర్యాదభవ
జ్వరజ్వలనసీదజ్జీవజీవాతునాసంస్పృష్టం కరపల్లవేన
జగతాంమాతుస్సుధాస్యందినా | సద్యశ్శీతలితంశరత్ప
రిణతజ్యోత్సాన్మృతస్యందనత్తస్తంభేగరళంగళైః
గవతశ్చంద్రాధకచూడామణేః || ౩౩ || ప || యచ్చైతే

వివజ్వలనోగ్నిః తేనసీదంతః ఖిన్నాః యేజీవాః జీవశీతిజీవాః ఇతిఘ్నశ్చ
త్యాప్రాణేన ఇత్యర్థః - లేషాంజీవాతుః జీవనావధం || ౩౧ || జీవాతుర్జీవ
నావధమిత్యమరః - తథాధూతేనసుధాయా అమృతస్యస్యందిసాగ్రీత
థాధూతేన జగతాంలోకానాంమాతుః జనన్యాః ఉమాదేన్యాః కరపల్ల
వేనకరశీలయేనసంస్పృష్టంపరామృష్టం అతవీవశరదిశరతాం లేపరిణతా
కాలవశాత్పరిపాకం ప్రాప్తాయాజ్యోత్సాన్మృతచంద్రికా తస్యాస్యంద
స్సృవణం సుగ్రీతిరితియాత్ తేనతుల్యంస్యదవత్ * తేనతుల్యంక్రియా
చెద్వతిరితివతిప్రత్యయః - సద్యఃతత్త్వంశీతలితంశీతలీకృతంసదిత్యర్థః
గరళంవివంచంద్రాధకచూడామణేః అధేఽదుశిగోమణేః పరమేశ్వర
స్యగళవేనతస్తంభస్తబ్ధమభూదిత్యర్థః - ఒహిర్మనిస్ససారఉదరంనా
వీతదితిభావః || ౩౩ || యదితి || సహసాలతర్కితంయథాతథైత్యర్థః || ౩౧ ||

అర్చితేతు సహసాస్యాదిత్యమరః - వీతస్యపరమేశ్వరాపహృతస్యే
త్యధః తస్యవిషరాజస్యయవ్యోంశత్యధః కైలేమపర్వతేమతేపా
త్సనాలేపనస్సరూపేణఅవశేషితఅవశిష్టంకృతమభు-దిత్యర్థః యత్
యోంశఃఉచ్ఛిజ్జేమతరుగుల్కావిషు||ని|| ఉచ్ఛిజ్జాస్తరుగుల్కాద్యాఇత్యమ
రః- యదంబురాశిమండవకసమూహేమయజ్జంతుమవృశ్చికాదిప్రాణి
మక్వాపిక్వాపియత్రయత్రచేత్యధః లేపాత్సనాశేషితమవశేషితమి
త్యధః సౌరాష్ట్రీకశ్చదారదశ్చ సౌరాష్ట్రీకదారదాతావాదియే
షాంతేషాంభిదయాభేదేన||తథాచోక్తమమరసింహేన||శ్లో||ప్రంసిక్లిజే
చకాకోలకాలకూటహలాహలః|సౌరాష్ట్రీకశ్శాక్తికేయాబ్రహ్మచుత్రః
ప్రదీపనః|దారవోవత్సనాభశ్చవిషభదాలమినవేతి||విఖ్యాతంప్రసిద్ధంత

మ యదంబురాశిమయదుచ్ఛిజ్జేమ యజ్జంతుమక్వాపి
క్వాపిహృతస్యతస్యసహసాలేపాత్సనాశేషితం|తత్సా
రాష్ట్రీకదారదాదిభిదయావిఖ్యాతమద్యాప్యహూ
కీటాయాపినమన్యతేభగపతింధన్వంతరించాశ్వినౌ||38||
ప || అంతర్నిగీణమపితేన తదావిరాసీతా-లోన్మిష
తు-వలయచ్చవికంతమూలే | ఆయస్యగుప్తమపిఖల్వ
నృతంకదాపినద్యస్ఫుటీభవతిసాధుమః||39||

తేఅవశిష్టవిషాంశఃఅద్యాపిభగపతింగరుడంధన్వంతరిఅశ్వినౌస్వరైస్
ద్యావకీటాయాపిక్రిమివిశేషవదిత్యధః నమన్యతేనమనుతే- త్వంత్య
ణాయాపినమన్యత్యత్యత్రేవచతుర్థిబోధ్యా||39|| అంతరితి | తదాత
స్మిన్ సమయేతేనపరిమేశ్వరేణఅంతః హృదయేనిగీణంగిళితమపితద్గ
రళంకాలేఉన్మిషద్వికసద్యతు-వలయంసీలోత్పలంతస్యభవికాంతిదివ
భవిర్యస్యతత్తథాభు-తంసత్ కంఠస్యయాలేమూలజేశేఆవిరాసీత్ ప్ర
కటిభు-చేత్యధః ||తథాహి || యుక్తమేతత్ ఆయస్యాయాసంప్రా
ప్యగుప్తంరక్షితమపి||ని||అంతంగోపాయితంవగుప్తమస్యమరః- ఖర్వాః
అల్పాఃతైఃకృతంకర్మఖల్వనృతమిత్యేకఃపాఠః నిర్మలేమనిషగుల్కామేమ
సాధుమసద్యః సద్యస్ఫుటీభవతిప్రకాశీభవతీత్యధః - అత్రప్రస్తుతేన

శివకంఠైరగ్రప్రకాశేన సహఅప్రస్తుతస్యనిర్మలసజ్జనేమఫల్గుజనకృత
గుప్తకర్మప్రకాశీభవనస్యోక్తైరర్థాంతరిన్యాసాలంకారః॥ శ్లో॥ ఉక్తిర
ద్ధాంతరన్యాసస్సన్యత్యాన్యస్యవిశేషయోరితిలక్షణాత్॥ ౩౫॥ ఆథేతి॥
అథానంతరం అనాయాసేన అశ్రమేణ ఈపత్ప్రియత్నేనేతి వాధః క
బళీకృతః॥ గాసీకృతః కాలకూటోయేన సతథా భూతం ఆవిష్కృతం ప్రక
టితం యన్వందస్త్రితం తేన నుందరందర్శనీయం కించ ఆశ్వస్తయా సమా
శ్వాసం కుర్వంత్యా అశ్లిష్ట్య అలింగ్య చుంబంత్యా చుంబనం కుర్వంత్యా భ
వాన్యా ఉమాదేవ్యా ముహుర్ముహురసకృతే పరామృశ్యమానం సం
స్పృశ్యమానం కంధరాయాః కంఠస్య ॥ ని ॥ కంఠోగళోఽథగ్రీవాయాం

గ॥ అథ భగవంతమనాయాసకబళీకృతకాలకూటమావిష్కృ
తమందస్త్రితనుందరమాశ్వస్తయా భవాన్యా ముహుర్ముహ
ురాశ్లిష్ట్యపరిచుంబంత్యా పరామృశ్యమాన కంధరాప
దమానందతుందిలతయా కిమప్యజ్ఞాతకరణేయైరాలింగద్భి
రంతరేతరమన్యోన్యమాస్ఫిటయద్భిరపహస్యైరన్యో
న్యమరగజైరసకృదుపసంగృహ్యమాణచరణారవింద
మాలత్యచంద్రశేఖరమానందసినిర్భరాగోవిందవిధిపు
రందరాదయోదేశాబలివిరోచనాదయోదానవాబ్రహ్మర్షయ

శిరోధఃకంధరేత్యపీత్యమరః-పదంస్థానం యస్య సతథా భూతం ఆనందేన
తుందిలాః పిచండిలాః॥ ని॥ తుందిలస్తుందీబృహతుః-క్షిః పిచండిల ఇత్యమ
రః-తేషాంభావస్తత్రాతయా కిమపి అజ్ఞాతకరణేయైః అవిదతే కాత్మైర్నిత
రేతరమన్యోన్యమాలింగద్భిః అశ్లిష్ట్యద్భిః అన్యోన్యం ఃకర్తృన్యతిహారేన
ర్వనా మోక్షే వాచ్యే కతిర్ద్విర్భావః * సమాసపద్యావపూర్వపదస్త
స్య సుపః సుర్వక్తవ్య ఇతి సుపః సురాదేశః॥ ఆస్ఫిటయద్భిః అంగుళిస్ఫిటం
కుర్వద్భిః అన్యోన్యమపహస్యైః అమరాశ్చ గణాశ్చేతి వంద్యః తైః దేవైః
ప్రమథే శ్చేత్యర్థః ఉపసంగృహ్యమాణేన పీత్యమానేచరణారవిందేయ
స్య సతథా భూతం భగవంతం చంద్రశేఖరమాలత్యదృష్ట్వా ఆనందేన నిర్భ
రాః భరితాః గోవిందోహరిః బ్రహ్మచరందర ఇంద్రః పితే ఆనయోయేషాం

నీలకంఠవిజయే - సవ్యాఖ్యానే.

తేతథాధూతాః దేవాస్సురాః బలివిరోచనాదయః దానవాలసురాః సన
కాదయః సనకప్రభృతయః బ్రహ్మర్షయః మహర్షయశ్చయథామతిష్వస్థ
మతిమనతిక్రమ్యేత్సర్థఃస్తాతుంస్తుతింకర్తుంఆరేభిరేడపవక్రమిరభివ్యర్థః-
౩౧॥ దిష్ట్యేతి॥ విషేణకాలకూటేనభగ్నాః భంగంప్రాప్తాః వయంఅద్యే
తిశేషదిష్ట్యాఆనందేనన్యఃపర్తామహే-త్వయాపీతంగళితం ఇదంగరళం
దిష్ట్యాఆనందేనవతక్తేదివ్యస్థానలాభాదితిభావః-త్వాంభవంతంనీలకం
ఠోయస్యసతథాధూతంగృణతిఅభిదధానాశ్రుతిః॥శు॥ నమోనీలగ్రీవా
యచశీతికంతాయదేతి । త్రిలోచనంనీలకంఠంప్రశాంతమిత్యాది వేదవి
భాగస్సార్థతాలమృషాభూతార్ధాసతీదిష్ట్యాఆనందేనవర్తతే॥ని॥దిష్ట్యా
సముపజోషంచేత్సానం దేధాంతరేత్యమరః - తథాచోక్తంచేవీభాగ

శ్చసనకాదయోయథామతిస్తాతుమారేభిరే॥౩౧॥ప॥ ది
ష్ట్యావిషేణభగ్నాస్తాదిష్ట్యాపీతమిదంత్యయాదిష్ట్యాచ
నీలకంఠత్వాంగృణతీసాధకతాశ్రుతిః॥౩౬॥ ప॥ పాషా
ణాకానితనీల పీతహరితాకవైడూర్యవజ్రాదికాకం
ఠేవక్షుసిమూర్ధ్నికవానిదధతాంకానామతేనస్తుతిః॥ఎత
ద్భూవణమేతదేవజగతాందుస్సాధముజ్జీవనం కంఠేయ
ద్భగవక్నియచ్ఛసిసుఖంకాకొలముచ్ఛృంఖలం॥ ౩౭॥

వతే॥శ్లో॥గ్రీవాంజగ్రాహజననీలోకానాంహీతమిచ్ఛతీనీలాగ్రీవాతదా
జాతానీలగ్రీవస్తతోభవదితి॥౩౬-పాషాణానితి॥ వైడూర్యమణిః వజ్ర
మణిశ్చేత్యేతాఆదీయేషాంతేతథాసితనీలపీతహరితాద్యవైవ్రత్యాదిరూ
పతయేతిభావః-మూర్ధ్నికశిరోమణితయేతిభావఃనిదధతాందధానానాం
తేనకానామస్తుతిఃకావాస్తుతిరత్యధః-హేభగవక్సాంబమూలేడ
చ్ఛృంఖలందుర్నిరోధంకాకోలంవిషం॥ని॥పుంసీక్ష్ణీభేదకాకోలకాలకూ
టహలాహలాభివ్యర్థః-కంఠేగళేనియచ్ఛసి నిగృహ్యసీతియత్ ధరసీతి
యావత్-ఎతత్కంఠవిషధారణంజగతాంపాహ్యంతరలోకానాముజ్జీ
వనంప్రాణధారణంఎతదేవభతరైరిత్యాదిదుస్సాధంసంపాదయితుమ
శక్యంభూషణమితిజానీమితిభావః॥౩౭॥అద్యేతి-హేస్వామికాప్రచ్యు

తై శ్వర్కశాలిక్పరమేశ్వర * స్వామివై శ్వర్కభితిని పాతనాత్సాధుః-
తవకంఠంయదాఘనోమేఘఃతద్వచ్చాప్యమలంసీలం॥ ని ॥ కాలశ్యామల
మేచకాభిత్వమరః-ఆకలయామహేదదృశివ*వర్తమానసామిశ్యేవర్త
మానవద్యేతిలిడపవాదోత్రతీర్ణత్వయః-తదాదీత్యస్య అధ్యాహారః
అద్యేదానీమహంవిష్టుఃజగతాంలోకానాంపరిపాలకః అస్మిసంపృతః
అద్యేవేవఅత్తఃసూక్ష్మహృదాతానిర్మాతాఇమే ఏతేఇంద్రాదయః అ
ద్యహరిదీశ్వరాఃవికృతయః దానవాఃబలిప్రభృతయఃఅసురామునివరాః
వ్యాసాదయఃఅద్యచిరజీవినఃఅద్యేదానీంభుజబలైః బాహుబలైః ఉగ్ర
టాఃమత్తైర్భిద్యథాః॥3౮॥ అ ॥ అథేకేనగ్ర్యేనసర్వవిరచితస్తుతిప్రకా
రంబహుభిస్సంబోధనాంతైఃప్రదశ్నయతి॥వైలాదితి॥ శిలముంఛమత్తితి

ప॥అద్యాహంపరిపాలకోస్మిజగతామవైర్విరధాతాత్మ
భూరద్యేమేహరిదీశ్వరాభుజబలైరద్యోద్భటాదాన
వాః । అద్యైతేచిరజీవినోముని వరాస్తంత్రైశ్చమం
త్రైరపిస్వామిన్నాకలయామహేతవయధా కంఠంఘ
నశ్యామలం॥3౮॥ X॥ వైలాదికృతనిషేవణక్షేలాసశిఖ
రభూషణతత్వాధాగోచరచంద్రాధా శేఖరశాపా

శిలాదః॥ని॥శిలాముంఛశ్శిలాగ్రావేతిభాగ్గరః- తస్యాపత్యంవైలాదిః
*అతఃభితిభిర్భాత్రత్యయః - తేనకృతమనుష్ఠితం సేవాయస్యసతస్య
సంబుద్ధిఃక్షేలాసస్యపర్వతవిశేషస్యయచ్చిఖరంశృంగంశస్యభూషణం
అలంకారభూతతత్వం పరమాత్మాఅగ్రఃఅభిధేయంయేషాంతాస్యప
నిషద్వాక్యానితేషాం గోచరవిషయైర్భిద్యథావేదాంతవేద్యత్వాదితిభా
వః॥ని॥తత్త్వంవిలంబమానేరేస్వరూపేపరమాత్మనీతి నానాధామాలా॥
శ్రుత త్వేపనిషదంపురుషం పృచ్ఛామీతి శ్రుతేః - చంద్రాధాం శేఖ
రమాషీడంయస్యసతస్యసంబుద్ధిః శివఃఅముఖంయేషాంతేశాపాయు
ధాబుషయఃతేషాంయత్కలంయూధంతేనఆర్ఘ్యసంప్రపాఢ్యోస్తితా
పాంగాయస్య సతథాభూతం త్రిపురసంహారాధాం హాసస్యకామవి
నాశాధాంఅపాంగస్యప్రపాథానాదితిభావః - కోపేనక్రోధేనఅరు

తౌరక్షాయాకటాక్షౌతాభ్యాంభస్మితఃపినాశితఃఅనంగః కామాయస్య
సతథాభూతేతిస బోధనాంతవిభూతిఃభస్మైవదివ్యఃశ్లోఘ్యంగ రాగః
గాత్రవిలేపనంఊరీకృతఃఅంగీకృతఃభస్మైదివ్యాంగరాగోయేన సతథా
భూతేతిపూర్వఃత్సంబోధనః॥తథాచోక్తంసాగ్రంజే॥ భస్మద్భూతి
తసర్వాంగమతి గారీగిరిజాడేవీతయాపరిగృహీతఃస్వీకృతఃసాస్యాంగ
భాగఃవామశరీరాధంయస్యసతథాభూతేతిపూర్వవత్ (ని) వామం
శరీరేనవ్యంస్యాదిత్యచరః-తథాచోక్తంశ్లో॥ఉమాలంకృతవామాంగః
కింకిణీకృతవాసుకిరితః॥అంగానుషంగోవయవసంబంధస్తేనపావితాపవి
త్రీకృతానరాస్థిమయీమాలాసరఃయస్య సతథాభూతేతిపూర్వవత్ వద్గం
గాయాస్తరంగాఃజైఃభావితఃఅధ్యుషితః జటాప్రదేశః సటాదేశోయ

యుధకులాధ్యుస్త్రితాపాంగ కోపానుణ కటాక్ష భ
స్మితానంగసస్మితాపాంగఊరీకృతవిభూతిదివ్యాంగ రా
గగారీపరిగృహీతసవ్యాంగభాగ అంగానుషంగపావిత
నరాస్థివేశగంగాతరంగభాసివజటాప్రదేశవంద నాభి
రతాఖండలస్యందనాయితభూమండల అశ్రితదాసతా
పసకదంబచక్రీకృతార్కశీతకరబింబజదృత పురాణవే
తండస్వీకృతసుమేరుకోదండ ఖర్వీకృతాసుర మదాను

స్యసతథాభూతమందనంనమనంతస్త్రికాభిరతతస్కైఃఆఖండల ఇంద్రో
యస్యసతథాభూతేతిపూర్వవత్ స్యందనాయితంరథవదాచరత్ మహీ
మండలంయస్యసతథాభూతః॥తథాచోక్తంవేదపాదస్తవే॥శ్లో॥రదోభూ
రితి॥అక్రీతాఃపేతనాదిభిరసంఘతాఃదాసాఃకర్మకరాః యతాపసా
వ్యాపాదయఃతేషాంకదంబస్సమూహఃసోస్యాస్తీతి*అర్చితదిభ్యోజితి
అచ్చృత్యయః-తస్యసంబుద్ధిః॥తథాచోక్తంశ్లో॥ వ్యాసప్రహ్లాధువనవి
దితాయస్యవాహాధివాహాః॥ చక్రీకృతౌరథాంగీకృతౌఅర్కశీతకర
యోర్బింబౌమండలౌయస్యసతథాభూత - తదుక్తంజైమునిస్తవే॥శ్లో॥
రథాంగేచంద్రారాగ్రబ్రహ్మభవతీసారధిరితి । ఆదృతఃపురాణవేతండః
గజశ్రేష్ఠఃగణపతిరితియావత్ యేనసతథాభూతపుత్రత్వాత్తగ్రేతిభా

వఃస్వీకృతఃపిద్యుతఃమేరురేవకోదండఃధనుర్యైనసతథాభుతః॥తథాచో
క్తం॥శ్లో॥శ్రీకంఠోమేరుకోదండశ్చండపాపహరోహరిః॥శ్రీవీర్యకృతః
హ్రస్వీకృతఃఅనురాణాంశూరపర్షతారకప్రభృతిదానవానాంసంబం
ధినీయామదానుపూర్వీమదసంతతితస్యావికాసోయేనసతథాభుతః
దర్శికరేశ్వరేణవాసుకినా గృహీతఃఅంగీకృతః మూర్ఖాన్యఃశింజిన్యాఃవి
లాసఃయస్యసతథాభుతః॥తదుక్తంతత్రైవస్తాత్రైశ్లో॥౧ భాధు-గ్రాన్త్యా
ఫణీశారిఃశరశ్చాపాగిరిహరః । త్రయీధాంకే చంద్రారోహప్ర
వృత్తభవతిసారధితి ॥ వీణాపాణిశ్చసామునీంద్రీశ్చేతశాకపాధికవా
దిత్యాత్సమాసః నారదస్తుంబురీతివాతేనఖ్యాపితే ప్రఖ్యాపితేగరిమ
గౌరవంచపౌరుషంవీర్యంచేత్యేతేయస్యసతథాభుత-దానస్య అధికా
రఃకృత్యంతస్త్రికస్తాపితఃపరమపూరుషః॥శ్రీహరిః యేనసతథాభుత-
అనిలాశనాసర్వాఃత్రైవిహితంనై పథ్యంప్రసాధనంయస్య సతథాభుత-

పూర్వీవికాసదర్శికరేశ్వర గృహీతమార్వీ విలాసవీణా
మునీంద్రఖ్యాపితగరిమపౌరుషదానాధికారస్తాపితపర
మపూరుషఅనిలాశనవిహితంనై పథ్యకమలాసన విహిత
సారథ్య విశ్వాధిక త్వపరికలితోపలంభ అశ్వాయితోద్య

త॥ని॥అకల్పవేదోనైపథ్యంప్రతికర్తృప్రసాధనమిత్యమరిః - కమలాసనో
బ్రహ్మతేనఃపితఅనుష్ఠితంసారధ్యంసారధికృత్యంయస్యసతథాభుత-
త - త్రిపురసంహారకాలఐతిభావః - విశ్వేభ్యస్సర్వేభ్యోధికఃఉత్తమఃవి
శ్వాధికఃతస్యభావఃవిశ్వాధికత్వంతదేవపదంలక్షణం॥ని॥ పదంవ్యవసీత
త్రాణస్తానలక్ష్యం ఘ్రివస్తుష్విత్సమరిః - తనాల్లం ఒకశ్రయః తస్య
సంబుద్ధిసర్వోత్తమలక్షణలక్షిత త్వాత్తస్మేతి భావః - తథాచోక్తంప
రాశరపురాణే॥ శ్లో॥ ఆధాతస్సంప్రపక్ష్యామిచేవతాధిక్యమదృతే ।
యస్యస్తరణమాత్రేణ ప్రసీదతి మహేశ్వరః । అచేవైభ్యస్సకేభ్య
శ్చేతనాధికతామునే । చేతనేషువనుష్యాశ్చ మనుష్యైర్వారికార్జునః ।
ద్విజేషుబ్రాహ్మణాసేషుకులీన అధికారిస్తృతాః । తేభ్యోమనుష్యగం
ధర్వాఅధికావేదంతమ । తేభ్యోపిచేవగంధర్వాఃపితరశ్చతఃపరం । క

ర్మదేవసమాఖ్యాంచతథాదేవాస్తతఃపరం | తేభ్యఃసంధోధికస్తస్మాదధి
కస్తుబృహస్పతిః | బృహస్పతేరధిపాజ్జఃప్రజానాథోధికస్తతః | ప్రజా
పతేరపిబ్రహ్మబ్రహ్మణోవిష్ణురాస్తీకాః | విష్ణోరపిహరస్తస్మాన్మాయా
సాక్షాన్మహేశ్వరః | తతోధికతరసాక్షాచ్ఛివస్సాంబస్సనాతనః | తదన్య
ద్విశ్వమీశానస్సతువిశ్వాధికశ్శివః | శ్రీమద్రామాయణే || శ్రీమద్రామాయణే ||
హామీతి || అధికం గ్రంథం స్తరభయాన్నలిఖ్యతే అశ్వాత్వాతాః ఆవ్య
వహోగుంభాః యస్య సతథాఘాత - ఇదమపి త్రిపురసంహారకాలః | ఇతిభా
వః కుందానాం కుందకుసుమానాం || ని || కుందం మూఘైశ్చ కుందో నానిధిభే
దమురద్విషోరితిభాగ్గురిః - యః స్తయః గర్వః తస్య హరః అపహర్తా తస్య
సంబుద్ధిః ధావశ్యాతి శయాదితిభావః - మందస్త్రితం మందహాసః తస్య
యోలేశః తేన శాంతాః త్రిపురాసురాయస్య తథాఘాత - హాసమాత్రే
ణ త్రిపురవిनाశాదితిభావః - నాదశ్చ తిబిందురికశేతి అంతఃప్రణవస్యావ

వహోగుంభకుందస్తయహరకాంతిప్రకరమందస్త్రితలవ

శాంతత్రిపురనాదబిందుకలాభిజ్ఞాస్పదభురిభద్రస్వే

దబిందులవావిర్భావిత వీరభద్రత్రస్తరక్షాపరతంత్ర

యవనిశేషానాదబిందుకలాః ఆవిజానంతీతి తేతథా తేషామాస్పదప్రాప్త్య
స్థానభుతాత్మధః - అత్రాయం వివేకః || బ్రహ్మప్రణవోద్వివిధః సృష్టి
ప్రణవః సంహారప్రణవశ్చే | తతోద్వివిధః సవసబ్రహ్మప్రణవః పునః
అంతఃప్రణవః బహిః ప్రణవః ఉభయార్థకప్రణవశ్చేతి త్రివిధః సచాం
తః ప్రణవోష్టవిధః అకారః ఉకారః మకారః అధః మాత్రానాదోబిందుః
కలాచేతి | సర్వమేతన్నారదపరివ్రాజకౌపనిషదిస్తుష్టం | ద్వితీయాశ్వా
సోపయోగతయా కలావిభాగోత్రలిఖ్యతే | అకారః ప్రథమాకలా | ఉకా
రోద్వితీయాకలా | మకారస్తృతీయాకలా అధః మాత్రావచుర్ధ్వనా
దః పంచమీబిందుష్టకలా సప్తమీకలాః తా అష్టమీకలాశాంతిః నవమీ
శాంత్యతీతాదశదమ్యున్ననీకలా | ఏకాదశీమనోన్ననీద్వాదశీపురీత్రయో
దశీమధ్యహవతుశీపశ్యతీపచదశీ పరామోషశీవైఖరీత్యైకత్సర్వం
నారదపరివ్రాజకౌపనిషదుక్తం లిఖితోమయేతి తత్సర్వం పశ్య గురుము

ఖాదేవ అవగంతవ్యత్వాద్విస్తరస్తునకృతః సర్వమేతత్ప్రణాదబిం
 దూపనిషదస్పష్టంభూరీణి అనేకానిభద్రాణీ మంగళానామస్యసతస్య
 సంబుద్ధిః॥ని॥ శ్వశ్రేయసంశివంభద్రమిత్యుచరః - స్వేదఃస్వేదోదకంత
 స్యబిందోర్యోజవఃతేనాపిర్భూతఃపీఠభద్రఃయస్యసతధాధూత - శ్రీభ
 గవతోజటాఘాతాద్విరభద్రఃసంజాతఇతివర్తతేతథాపదేవీభాగవతా
 నురోధాతగ్రవిశత్తముక్తమిత్యనుసంధేయం - త్రస్తాఃసంసారత్రస్తాఃఅ
 స్తదాదయఃతేషాంరక్షారక్షణఃతస్మైపతంత్రఃపరాధీనఃతస్యసం
 బుద్ధిః॥ని॥పరతంత్రపరాధీనత్యుచరః - కిరీటేహితానివిధానిబహువి
 ధానివేదఃకపాలానికర్పరాఃశిరోస్థిశకలానిత్యధః॥ని॥స్యాత్కర్పరఃక
 పాలోస్త్రీకీకసంకుల్యమస్త్రీచేత్యుచరః - తానామస్యతస్యసంబుద్ధిః - చ
 షేటఃవిస్తృతాంగుళికరఃశేనఘాతఃప్రహారఃతేనశిథితాపతదంతౌభా
 స్వతసూర్యస్యకపోతాగంఢదేశౌయస్యతస్యసంబుద్ధిః ॥ని॥ అథస్తాచ్చ

ధ్వస్తరతౌధ్వరతంత్రకిరీటనీతవివిధవేదః కపాలచాపే
 టాఘాతశిథిల భాస్వతగ్రపాల జృంభితఃక్రమోద్గంఢ
 స్తుంభితచక్రిదోదకంఢ బ్రహ్మస్తవోచితమహాహవః
 జిహ్వస్వభావజనదురాధవఃవసుంధరాధరసుతోపలా

బుకంగంఢకపోతాతత్పరాహనురిత్యుచరః ॥ తదుక్తందక్షిణాఖ్యానే॥
 శ్లో॥పూర్ణోదశనరేఖాంసుదీప్తాంముక్తావళీమవజఘానధనుషఃకోట్యా
 సతేనాస్పష్టవాగభూదితి-జృంభితః విజృంభితః ప్రకటికృతఇతియావత్
 విక్రమః పరాక్రమోయైస్తేతథాధూతాఃదోదకండాభుజదండాయ
 స్యసతస్యసంబుద్ధిః స్తుంభితస్తద్భిక్యతఃచక్రిః శ్రీహరేఃదోదకఃకోభ
 జదండోయేనసతథాధూత-తథాహోక్తందేవీభాగవతే॥శ్లో॥సననాదకర
 తస్యప్రోద్భృతంమధువిద్విషః| పశ్యతాందివిసిద్ధానాఃస్తంభయామాస
 హుంకృకీరితి - బ్రహ్మవిరచితఃయస్తవఃస్తుతిఃతేనోపచితఃఅభివృద్ధఃమ
 హాహర్షాయస్యసతథాధూత-జిహ్వఃకుటిలఃస్వభావోయేషాంతేజిం
 హస్వభావాస్తథావిధాయేజనాః త్రైదురాధవఃధవఃయతుమశక్యే
 త్యధః-దుష్టాసురప్రయుక్తఅభిభవరహితఇతిధావఃవసుంధరాధరః

హి సువాక్తస్య సుతాడ మాత ద్విరచితం ఉపలాలసంయన్యేతి శాక పా
ధివాది శ్వామత్తరపదలోపబహుప్రీహిః జలంధరబృతికశ్చ నాసురః త
స్య శిరః ఉత్త మాంగంతస్య ని పాతకా పాతయిత్రిత్యథః-కోపేనక్రొ
ధేన అంతఃస తాడితః అతః ఎవపతితః నివతితః అంతకొయమః యస్య స
తథా భూత-న్యా పాదితః హింసితః సమదః మదసహితః అంధకాసురో
యేన సతథా భూత-పరము తక్రాష్ట్రం యత్సంహననం శరీరం॥ని॥ గాత్రం వ
పుష్పం నహనం శరీరం వక్షా విగ్రహ ఇత్యమరః-తేన జటాభ్యస్య కాశాత్
సంభృతః సందితః పరభాగః వర్జితక్షుః యస్య సతథా భూతశ్చాసౌ
గౌర శ్చేతి కర్తృధారయః తస్య సంబుద్ధిః-న్యసిహ్వాస్య నృసిహ్వా యైర్ని
యమనం నిగ్రహః తదథః మవలంబితః గృహీతః శరభస్యావతారో యస్య
సతథా భూతప్రపంన్నానాంభ యంతస్య మోచన మోచక విభిన్నే ఉత్పా

లనజరంధరాసురశిరోని పాతనకోపాహతపతితాంతక

వ్యాపాదిత సమదాంధక పరసంహనన జటా సంభృత పర

భాగ గౌర నరసింహనియమనా లంబిత శరభావతార ప్ర

సన్నభయ మోచన విభిన్న భగలోచన ప్రపంచ దహన కా

రక విరించ వదన హరిక సంచార పూత మందర పంచాయు

ధాతి సుందర అపసీత దక్షానన అభిసీత భిక్షాటన ధారిత

తేభగస్య సూర్యమూర్తిః భదస్య విలోచనైర్యేన సతథా భూత - వీరభ
ద్రావ తార ఇతి భావః - తథా చోక్తం దక్షోపాఖ్యానే ॥శ్లో॥ భగస్య నై
త్రేవిప్రులైశతపత్ర సమప్రభే । ప్రసహ్యోత్పాటయామాస వీరభద్రః
ప్రతాపవానితి ॥ ప్రపంచస్య దహనంభ స్త్రీభవనంతస్య కారకః కర్తా తస్య
సంబుద్ధిః ప్రళయకాలరుద్రాదిరూపేణేతి భావః - విరించేః వదనం పంచ
వక్త్రంతస్య హరికః అపహర్తాచ్ఛేతేతి యావత్ తస్య సంబుద్ధిః - పంచా
యుధః మదనః తద్వదతి మోహనసుందరశ్రీవిష్ణు మోహిన్యవతారైకామ
కోటిసౌందర్యం దధా రేతి భావః - సంచారైః పూతః పవిత్రః మందరోయ
స్య సతథా భూత-తపసీతం అపహృతం దక్షస్య ప్రజాపతే రాననం యస్య స
తథా భూత-కామేశ్వరావతార ఇతి భావః - దారితో విదారితః దారుకా

సంజ్ఞికవనేయాఃకులపాలికాః కులస్త్రియఃపతిప్రతాత్రితియావత్ తా
సామహంకారోయేనసతథాభు-తసుందరేశ్వరావతారేజేతిభావః-స
మావజితానివిషయేభ్యఃప్రత్యాహృతానియానిభక్తమానసాసలేషా
మనుసార్వజనసరణంయస్యసతథాభు-త-పరావశితఃఅభినివర్తితః
దృప్తతాపసానాం దారుకావనస్తతపోమదమత్తబుష్టిశాం అభిచారిః
అభిచారికంయేనసతథాభు-త-ఇదలకూర్తపురాణప్రసిద్ధ-సుందరేశ్వ
రావతారే మోహితానాం స్వస్త్రిశాంపతిప్రతాత్వేర్థిల్యాత్మ-పి
తాః దారుకావనవాసినిదృప్తతాపనాఃమహేశ్వరుఃప్రత్యాభిచారిక
యాగంచక్రరితి | వైయాసికొక్తయఃబ్రహ్మసూత్రాణితేషాంగోచర
విషయాభు-త-తస్మృతిపాద్యత్వాదితిభావః - వైయాఘ్నిచసాకృతి

మేరుకాననకుసుమమాలికాలంకారచారితదారుకావ
నకులపాలికాహంకారసమావజితభక్తమానసాను
సారపరావర్తితదృప్తతాపసాభిచారవైయాసికొక్తి
గోచరవైయాఘ్నికృతిభాసురగతఋకర్తకృతస్పృహ
కృతకరిచర్మపరిగ్రహస్వధ్యానశమితపాతకప్రసంగ
విధ్యాదివిబుధపూజితస్వలింగశాంతనూనసానురోధ

శ్చేతికర్తృధారయేఃస్త్రియాఃపుంవదితాదినాపుంవద్భావః||సి||అ||నం
చర్మకృతిస్త్రీత్యమరః - తథాభాసురప్రకాశమానైత్యధః అతఏవగ
తాయతాఋకర్తజితభరవాదిధారణేస్పృహాచ్ఛాయస్యసతథాభు-
త-అతఏవకృతఃరచితఃకరిచర్మణఃపరిగ్రహః స్వీకారోయేనసతథాభు-
త - స్వధ్యానేనశమితఃషణ్ణితః పాతకానాం ప్రసంగోయస్యసతథా
భు-త-విధ్యాదయోబ్రహ్మదయోయేవిబుధాః జేవాఃతైః పూజితాని
స్వలింగానియస్యసతథాభు-త - తథాచాక్రం సారసంగ్రహదీపికా
యాం||శ్లో|| బ్రహ్మదయస్సురాస్సర్వేమునయోయక్షరాక్షసాః | గంధ
ర్వాశ్చౌరణాస్సిద్ధాదైతేయాదానవాస్తథా | పూజయిత్వామహాలిం
గంభక్త్యాసర్వాధఃసిద్ధిదత్ | పాప్తాః కామానభీష్టాశ్చతాంస్తాత్స్వ
ర్వజనప్రియానితి శాంతమానసఃశివశాంతదిత్యైతేషామనురోధఃఅ

నుసరణంయస్యసతథాభుత - త్వాంతఃమహితఃతాపసానాంఅవరో
ధోయేనసతథాభుత - ఫాలానలఃఫాలనయనాగ్నితస్యయద్వలనం
చలనం తేనభీషణభయంక రేత్యధః-హాలాహలఃగళభు-షణంకంతాభ
రణంయస్యసతథాభుత-అరుణానాంశూనాందీప్తీనాంకందళానియే
షాంతేతథాభుతాఃమణయః యేషాంతథాభూతాయెఘణినఃసర్పాః
తవసంకుండలానికణభు-షణానియస్యసతథాభుత- చరణాగ్రేణ
యంత్రితంసిగృహీతందశకంధరస్య రావణస్యభుజానామండలంయ
స్యసతథాభుత-క్షేలాసోద్ధరణసమయితిభావః-ఆనందేననిరతిశయ
సుఖేనయత్తాడవంనటనం నృత్తానుకృతిస్తస్యానుబంధస్సంబంధోయస్య
సతథాభుత - గోవిందేనవాసుదేవేనపూజితేచరణారవిందేయస్యస

త్వాంతతాపసాపరాధఫాలానలవలనభీషణహాలాహల
గరళభు-షణ అరుణాంశుకందశ మణిఘణికుండలచ
రణాగ్రయంత్రితదశకంధరభుజమండలఆనందతాండ
వనటనానుబంధగోవిందపూజితచరణారవిందవినయాన
తామృతాశన సహస్రాహితప్రమోదతనయాభిలాషి
మాధవతపస్యాకృతప్రసాదదివ్యాస్త్రదానతోషితభృ
గుసూనునమ్యసవ్యాఖ్యాభాగాభావితహరిరూపరమ్యం

తథాభూతతథాచాక్తందేవీభాగవతే || శ్లో || ప్రియశశ్మంభుభక్తైః
విష్ణోత్సంప్రోచ్యతేభవాత్ | ఎకొనేఽష్టసహస్రేస్త్వందదానేత్రాంబుజం
భవానితి||శ్రీహరింప్రతివీరభద్రవచనమేతత్-వినయేనఆనతాఃప్రణతా
యేఅమృతాశవాః దేవాస్తైషాంయానిసహస్రాణితైరాహితః సంపాది
తఃప్రమోదఃఆనందఃయస్మాత్సత్సత్సతథాభూత-తనయాభిలాషీతవ్రాద్ధి
యోమాధవశ్రీకృష్ణః తస్యయాతపస్యాతపః తయాకృతః ప్రసాదఃఅను
గ్రహాయస్యసతథాభూత-తథాచాక్తం || శ్లో || శివానుగ్రహసంజా
తఃపుత్రస్సాంబితిస్త్యుతతి-దివ్యాస్త్రస్యకుతారరూపస్యప్రదానేన
వితరణేనతోషితోహషిః తయోభ్యుసూనుఃపరశురామః తస్యనమ్యః
ప్రణామభాజనంతస్యసంబుద్ధిః - సవ్యాఖ్యాభాగవామశరీరాదభాగే

భావితంస్థాపితంయద్ధరిరూపం తేనరమ్యరమణీయేత్యథః-హరిహరయై
త్రేతద్యాపిశివహరిహరాత్మనైవవర్తతఇతిప్రసిద్ధిః- మదినాంస్తుతిపా
తకానాంభావామదితా||ని||వందినస్తుతిపారకాశత్యమరః-తథాఅగతా
యాశ్శృతయఃఋగాదయఃతాఃధరతీతిధరఃతస్యసంబుద్ధిః - శృతీనాం
వదిత్వంశృతగీతాసుభాగవతేక్షిత్తం-నందీనందీశ్వరస్తేనపాలితఃరక్షి
తఃప్రతిహరఃగృహద్వారంయస్యసతథాభూత- బుద్ధంవిదితునానార్థా
నాంనానాపదార్థానాంరహస్యంయేనసతథాభూత - సర్వజ్ఞత్వాత్త
స్యేతిభావః - శతమన్యరింద్రఃముఖ్యాయేషాంతథాభూతఃయేఅమ
రాఃదేవాఃతేషాంభక్తైరనురాగవిశేష్యగోచరఅన్నదధూతత్యథః-
దుగ్ధపానార్థంతస్యైవయఃఉపమన్యఃగ. ధ. వబాలః తిస్తేనిత్రాణితవి

దితాగతశ్రుతిధరనందిపాలితప్రతీహరబుద్ధనానార్థర
హస్యశతమన్యముఖ్యమర భక్తిగోచరదిగ్ధపానార్థత
వస్యదుపమన్యవిశ్రాణితదుగ్ధసాగరఅధిక చాలిపదస్థపీ
ఠాకరణహరిరించాపదృష్టమాదాచరణఅంచద్గన్య
షాధారఅధర్మప్రత్యౌశనాదరపంచబ్రహ్మమయాకారవే
దాశ్వవరోహితస్వావ్యశ్వేతాశ్వతరోపనిషద్గవ్యచాప

తీర్థఃక్షీరసాగరఃయేనసతథాభూత- అధికమన్యంతంచాలితాః శివ తా
త్రైరరిక్తఃసన్నాగ్జానాకచాలయంతఇత్యథః-యేదుష్టాస్తేషాంపీఠా
కరణ-ఉపద్రవకారికహరిరించాభ్యాంవిష్ణుబ్రహ్మభ్యాంఅపసృష్టౌచూ
డాచరణౌయస్యసతథాభూత- మహింఁగోద్భవసమయఃభావః-అం
చక్ సంఛరక్ యోధర్మరూపో వృషో వృషభఃసఆధారోయస్యసతథా
భూత - అధర్మస్యపాపస్యప్రత్యౌశనమపనాదనంతస్త్వేతరప్రసీదమ
హఃదేవమంతరాపాపాపనాదనంనభవతీతిభావః-పంచబ్రహ్మమయాః
సద్యోజాతవామదేవాదిస్వరూపాఃఆకారంయస్యసతథాభూత-వేదా
వీవాశ్వవరాఃత్రైరుపహితంవిధృతంస్వావ్యంయస్యసతథాభూత - శ్వే
తాశ్వతర సంజ్ఞికాయా ఉపనిషత్ తయాగమ్యజ్ఞైయ చాపల్యం ఇం

ద్రయలౌల్యం తద్రహితాః యేమునయః తైర్గమ్యః వేద్యః స్వభావోయ
స్యసతథాభూత - కైవల్యవచనానైవల్యోపనిషద్వచాంసి ఉమాసహ
యమిత్యాదీని తైర్గమ్యః ప్రభావః స్వరూపంయస్యసతథాభూత - అఖ
ర్వాతనల్పేమఖాధిరాజ్యంయాగాధిపత్యం తచ్చప్రతాపశ్చేత్యేతాయ
స్యసతథాభూత || శు || ఆవోరాజానమధ్వరస్యరుద్రగ్ం హేతార
మితీశుతేః- అధర్వశిఖానామకాచిదుపనిషత్తయాప్రతిపాద్యంస్వ
రూపంయస్యసతథాభూత - అవిద్యమానాగర్వోయస్య సతథాభూత
తోయోనరోద్ధునఃతత్కృతయాస్తుత్యాముదతహృష్ట-అర్జునస్యపాశుప
తాస్త్రలాభావసఃశితిభావః-అధర్వశిఖానామపంచరుద్రాంతగతా
కాచనఉపనిషత్తన్నామికాయాశుతీఃతయావిధితజ్ఞాత- నాదోనామ

ల్యరహితరమ్యస్వభావకైవల్యవచనగమ్యప్రభావఅఖర్వ
మఖాదిరాజ్యప్రపఅధర్వశిఖానువాద్య స్వరూపఅగర్వ
నరస్తుతిముదితఅధర్వశిరస్తుతివిదితనాదాంతవిభావనీయ
ప్రణతాతిహారప్రణవార్ధసారముగ్ధలావణ్యాధారశు
ద్ధచైతన్యాకారఅశీవిషధారకకాశీపురనాయకహృదం

బుజకృతవిలాసచిదంబరకృతనివాస ఆకణఠచితి

ప్రణవచరమావయవస్తస్యాం తేవసానే విభావనీయధ్యేయ స్వరూపే
త్యథః-వేదాంతైరుపనిషద్భిఃవిబోధనీయవిజ్ఞేయేత్యథః-ప్రణతానా
మస్తాదాదీనాంఆతిహారపీడావినివారకెత్యథః-ప్రణవస్యఙంకార
స్యఅథఃభూతశ్చాసౌ సారశ్చేతికర్తృధారయః తస్యసంబుద్ధిః - ముగ్ధ
స్నుందరశ్చాసౌలావణ్యస్యాధారశ్చేతిసమానాధికరణసమాసః తస్య
సంబుద్ధిః శుద్ధఃరజస్తమోభ్యామసంమిశ్రఃచైతన్యస్యాకారఃస్వరూపం
యస్యసతథాభూత- ఆశీవిషాణానర్పాకాంధారకౌఠ్యతస్యసంబు
ద్ధిః- ఆధరణత్వేనేతిభావః - కాశీపురస్యవారాణస్యానాయకనాథ
హృదంబుజహృదయకమలేగతఃప్రాప్తః - విలాసఃఅభివ్యక్తిర్యస్యసత
థాభూత- చిదంబరంచిదంబరక్షేత్రంతస్త్రికృతశిరచితఃనివాసఃఆవా
సః యస్యసతథాభూత - ఆకంఠంకంఠావధిచలితావపాంగౌ యస్యస

తథాధూత - గోకణకంపశ్చిమ సముద్రతీరవృత్తిగోకణక డ్డేత్రం త
స్త్రికరచితః ఆసంగః ఆసక్తిశ్చైవ సతథాధూత - తత్రవహాబలిస్వామి
రూపేణావస్థానాదితిభావః - ఘోరాః భయంకరాయేసు రాః తేషాంపు
రంతస్యధూమకేతురూపం ఉత్పాతరూపం స్త్రితం హసోయస్య సతథా
ధూత॥ ని॥ అగ్న్యై తౌధూమకేతూభిశ్చ మహావారాశిః దక్షిణసము
ద్రవంతంగతః ప్రాప్తః రామకృతో యః సేతుః తస్మిన్ స్త్రితః తస్య సః బద్ధిః
రామేశ్వరరూపేణేతిభావః - రక్షణలీలాయాః కాసోయస్య సతథాధూ
తదక్షిణక్తేలాసః కాశవా స్త్రితేత్రం తస్మిన్ వాసః ఆవాసగియస్య సతథా
ధూత - ఆతామ్రీఈషదరుణేభావేచలనయనైయస్య సతథాధూత -
చంద్రనూర్యరూపత్వాన్నయనయోశ్చ చల్యుమితీభావః - ఎకమత్యం

పొంగ గోకణకరచితాసంగ ఘోరాసురపురధూమకే
త స్త్రితవారాకరగతరామసేతుస్త్రితరక్షణ లీలావిలాస
దక్షిణక్తేలాసవాసఆతామ్రీలోల నయన ఏకామ్రీమూ
లభవనఆభిలషధుసేవనశ్రీతైలశిఖరపావన ద్రాక్షామ
ధురవాగ్గుంభరుద్రాక్షరుచిరదోస్తభ కాలకంఠ రుచి
ఘటిత లావణ్యనీలకంఠ మఖిహితకారుణ్యసేవా పర

తంతమ్రీస్య చూతస్యమూలం భవచంద్రికేతనం యస్య సతథాధూత -
కాంచీతేత్రేచూతవృత్తిమూలే ఏకామ్రేశ్వర రూపేణావస్థానాదిభా
వః - అభిలషితమపేక్షితం విధువాః స్థూరా సేవనం యస్య సతథాధూత ॥
ని॥ విధుః స్థూరచంద్రమసిపరిచ్ఛేదబలేవధిరత్సవరః - శ్రీవైః శ్రీవైల
సంజ్ఞికొగిరితద్భిఖరం పావయతి పత్రయతీతతథాధూత - ద్రాక్షావ
న్నధురాః వాగ్గు భాః వాక్సందర్భాః యస్య సతథాధూత - రుద్రాక్షాః
రుద్రాక్షమణయః తైః రుచిరాః మనోహరాః దోస్త భాః బాహుదం
దాయస్య సతథూత - కాలాశ్కామలాయాకింకరస్య రుచిః కాంతిః త
యాఘటితం సంబద్ధం లావణ్యం సౌందర్యం యస్య సతథాధూత - నీలకిం
తమఖిలతద్గ్రంథకృత్ నీలకింకరయజ్ఞా తస్మిన్ నిహితం ఆహితం కారు
ణ్యం రుదాయేన సతథాధూత - సేవాపరచంద్రికేపావకః అగ్నియస్య

సతథాభూత-అగ్నిస్తాగత్య నేత్రరూపేణస్థిత్యా శివం సేవత ఇతి భా
వః - శ్రేవానిశివసంబంధీనియోగమాః యానితంత్రాణిచసిద్ధాంతాశ్చ॥
నితంత్రప్రధానేసిద్ధాంతఇత్యమరః - తయోః కారకసిద్ధాంతాతస్య
సంబుద్ధిః-తథాచోక్తంకూర్మపురాణే॥ శ్లో॥ తస్మాద్వేదచావ్యనాం
రక్షణార్థం చ పాపినాం విమోహనాయశాస్త్రాణి కరిష్యామో వృషధ్వ
జ-ఎవంస-చోదితోరుద్రః మాధవేనమురారితా | చకారమోహశాస్త్రా
ణికేశవోపిశివేరితఇతి - సగఽస్థితిసంహృతయః సృష్టిస్థితి ప్రళయా ఎవ
కార్యాచేతేమాత్రయేత్రతయేస్థేయస్థిరత రేత్యధః॥ ౧ ॥ స్థాస్థుస్థిర
తరిస్థేయానిత్యమరః - శ్రూయత ఇతి శ్రుతిరితివ్యత్యత్యాభగఽశ్రుతిఃభ
గః=పదంతయాయంతితాయా గాయత్రీసూర్య దేవతాక గాయత్రీ త
యాఅనుధ్యేయధ్యాతవ్యేత్యర్థః - అధ్యాసితః ఆశ్రయీకృతః పరనికుంజ

తంత్రపాలకశ్రేవాగమతంత్రకారకసగఽస్థితి సంహృ
తిత్రయస్థేయ గర్భశ్రుతి యంత్రిత గాయత్యీనుసం
ధేయ|అధ్యాసితపరనికుంజగృహహిమాహార్య అధ్యాపి
తహరివిరించముఖివాచాశ్శలర్చితానంతవిహార సచ్చి
దానందశరీరవిజయీభవవిజయీభవ॥౩౨॥ ప ॥ భుంజీ

గృహయుక్తః హిమాహార్యో హిమవత్పర్వతో యేన సతథాభూత ॥ ని॥
అహాశ్యధరపర్వతా ఇత్యమరః-అద్భూతతాః హరివిరించప్రముఖాః విష్ణు
బ్రహ్మప్రభృతయః- శ్రేవాచార్యాః శ్రేవశాస్త్రవ్యాఖ్యాతారః యేన స
తథాభూత ॥ ౧ ॥ మంత్రవ్యాఖ్యాకృదాచార్యఇత్యమరః- యోబ్రహ్మ
ణంవిదధాతిపూర్వంయోవైవేదాక్ శ్చబ్రహ్మణోతి తస్మాదీతిశ్రుతేః-
అనంతాః అన-భ్యేయాః విహారాః విహృతయోయస్యసః అర్చితశ్చాసౌ
అనంతవిహారశ్చేత కర్మధారయః తస్య సంబుద్ధిః - సంతౌఅచాధ్యాయా
చిదానందౌతావే శరీరంయస్యసతథాభూత - త - విజయస్సర్వోత్క-షణ్
స్సోస్యాస్థితివిజయీభవవిజయీ భవత్స్విరుక్తిః - సకలపురాణార్థక
సంగ్రహకగద్యసూప్తిద్యోతనాయ ॥ ౩౨॥ భుంజీధాతతి ॥ హేమహ
దేశత్వంఎవంవిధం ఇత్థంప్రకారంజగద్విదాశకారజమితిభావః - హాలా

హలంవిషంనభుంజీథాయదిభోజనంకురువ్వసయదీత్యథః ఇమేపరిదృ
శ్యమానాఃఇంద్రదయస్సురాఃషణ్మయూగేషు॥ని॥ సప్తతంతుర్మఖః
క్రతురిత్యమరః - చతువురోడాశాదికంహవ్యంహోమద్రవ్యంభుంజీ
రక్షభోజనంకుర్వీరసింహిత్వథః యజమానదేవయజనయోరుభయో
గౌర శేనవినాశోభపతిభావః - స్వయంత్వమిన్ద్రాస్త్రిసమంగఃభుతా
ని॥ ని॥భుతంవ్యాయేనమేప్రప్తైయథార్థాశీతయోరపిక్షీ బేత్వయంపి
శాచాదావినానాథకమాలా-భేతాశాదిగణైకసంమోహయన్మో
హంప్రాపయన్పితృనణైత్తశానే॥ని॥త్తశానంసాస్త్వీస్త్వవఃమిత్తమతః-
నాసీథాయదినవర్తసేచేదీత్యథః-సుకృతినఃపుణ్యవంతః ఇమేసురాద

ధానహలాహలంయదిమహాదేవత్వమేవం విధం భుంజీ
రక్షకిమిమేసురాశ్చరువురోడా శాదిహవ్యంమఖే । ఆసీ
ధానయదిస్వయంపితృవణేభుతాని సంమోహయన్నా
సీరక్షకిమిమేజనా సుకృతినో హర్ష్యేమ సౌధేమవ॥
౩౯॥కింబహునా॥ ప ॥ త్వత్ప్రసూతాస్తవయాగుప్తా
స్తవయావ్యాపాదితావయం । త్వాంవిదంతో విదంతో
వాత్వామేవప్రీణయామహే ॥ ౪౦॥౫॥ ఇతిస్తువతోదే

యః ఇంద్రదయః రమ్యేషురమణీయేషుహర్ష్యేషు ప్రాసాదేషుఆసీ
రక్షవలేరక్షకిమిత్వథః-యద్యేవంత్యం నకుర్యాస్తదా భేతాశాద
యఃపురగ్రామాదీన్ప్రవిశ్యసర్వాభక్షయేయిరితిభావః॥ ౩౯॥ కింబ
హునేతి॥ వయంత్యత్ప్రసూతాః త్వయాఉత్పాదితాః పూర్వమితిభా
వః-త్వయాగుప్తాః సంరక్షితాః ఇదాసీమితిభావః - త్వయాభవతావ్యా
పాదితాఃభవిష్యామితిశేషః-త్వాంవిదంతఃజానంతఃఅవిదంతఃతత్త్వ
తఃప్రీణయామహఇతి పారేనమోభిరితిశేషః అజానంతోవాత్వామేవ
ప్రణమామహేనమస్కుర్తహేసర్వధాపితృచ్చరణేన్యస్తాత్మనఇతిభా
వః॥౪౦॥ఇశీతి॥ ఇతిత్థంస్తువతఃస్తుతింకుర్వతో దేవాన్బ్రహ్మవిష్ణోద్దీక్
వునఃఇత్త పురశాసనః త్రైపురాంతకఃఅనుశాస - శిక్షితవాసిత్వథః॥

౩౩॥పుత్రాశ్చతి॥ బ్రహ్మనారాయణౌద్వాఃయుయంభువనమహాః
మందితాన్ద్రాఖ్యాశామమేత్యాదిఃపుత్రాస్తనయా ఇత్యర్థః - తథా
చోక్తంవాణువీయసంహితాయాం॥ శ్లో॥ త్రయస్తైకాన్ద్రాత్తానస్సా
త్వాజ్ఞాతామహేష్వగాత్ । విష్ణుర్జాతస్య నామాంగేబ్రహ్మత్వస్యశు
దక్షిణైస్యత్యదేశేమహేశానఃప్రిస్తుత్రానస్సజత్ప్రభురితి । శశమఖము
ఖాదేనాత్మింద్రాదయః దేవానిసుగాః దాసాః భృత్యాః తథాచోక్తం॥
శ్లో॥ శారీ మాలాశ్శృంగమఖముఖాశ్చందనద్రుర్మనోభూరితి - దానవేశాఃబ
లిదాణప్రభృతయఃఅసురశ్రేష్ఠాఃతతోపి దేవభృతీత్యర్థః । దాసాః అతి
శయితభృత్యా ఇత్యర్థః॥ని॥భృత్యేవాసేయదాసేరదాస గోప్యగదేట
శాశ్చిత్యురకః-బాణరావఃబలిభీషణాదీనాంపారిషదకోటిప్రవిష్వత్వా

వాక్పురశాసనఇథమనుశకాన॥ ౩౩ ॥ ప ॥ పుత్రాయూ
యంభువనవిదితా బ్రహ్మనారాయణేశా దాసాదేవా
శ్శృతమఖముఖాదానవేశాస్తతోపి । కస్యాన్యస్యవ్యసన
మహారం కాలకూటే నిగృహ్ణాన్ లజ్జేభూయస్తుతిమభ
వతాంవ్యాపృతస్సేవకుటుంబే॥౪౦॥గ॥తదలమతిక్రామ
తికాలోమధనస్య॥౩౪॥ గ ॥ వత్సాదేవాసురాః వత్సభో
చతురాననశృణుతావహితాఃపరముపదేశమిమం॥౩౫॥

ద్దాసతరత్వమితిభావః- కాలకూటంవిషరాజంనిగృహ్ణాన్ నిగ్రహంకు
ర్వన్నహంభావేనేతిభావః - అన్యస్యస్వీయవ్యతిరిక్తస్యకస్యవ్యసనందుః
ఖంఅహరంఅపహృతవానస్తితిభావః-పరకీయస్యఎతముపకారంనకృత
వానితిభావఃస్వీస్వీయేకుటుంబేపోష్యచగేవాప్యృతఃవ్యగ్రః- అహం
భవతాంస్తుతిమభవత్కర్తృకస్తోత్రేష్విత్యర్థః - భూయఃఅధికంలజ్జే
జిహ్రీమిత్యర్థః॥౪౦॥ దదితి॥ తేత్రస్తాత్మవధనస్యకాలః అవసరఃఅతి
క్రామతిఅతిగచ్ఛతిత్యర్థఃఅలంప్రవనేన సాధ్యంనాస్తిత్యర్థః ॥ ౩౪॥
వత్సాత్మి ॥ వత్సాకిశోరాఃహేదేవాసురాఃవత్సభోచతురాననహేవి
రించేతిత్యర్థః - యూయంఅవహితాఃఅవధానసహితాఃపరముత్కృ
ష్టంఇమంమదీయమితిభావఃఉపదేశంహితవచనంతోతవ్యో శృణుధ్వ

మిత్యధః || ౩౫ || అముమితి || అరవిందేభవఈక్షణేనేత్రేయస్యసతథా
భు-తమముంపరిదృశ్యమానం యంవిష్టుంపురుషంపురుషాకృతిం వీత్య
ధ్వేపశ్యధేత్యధః || అసౌవిష్టుఃపత్నియతమావమాత్యంతః || యతాస
ర్వేషాంచభవతామపిసఃప్రీజనయత్రీత్యధః || తథాచోక్తం || శ్లో || యో
యంచకాస్త్రీగగనానాశవరత్నం || అతిశయోఽనురాసురగరుఃపురుషఃపు
రాణః || యద్వామచుక్తః || చురమంతకసూచనస్సజేత్యమేకః || ఇతిప్రతి
పాదయతి || శ్లో || క ౨ - దిల్లిలితాచనిధ్యత్సృష్టేద్భువిగ్రహః || వేణువా
దనినోదేనకరొతివివశంజగదిత్యుచితవః || వైచార్యత్వీష్టోరభావాదితిభా
వః || తతఃకారణాద్యాయంచమరాననప్రభృతయఃభవంతిః || అన్యశ్చేవి

ప || అముంయంవీత్యధ్వేపురుషః || రవిందేక్షణమసౌనవి
త్రీసర్వేషామపిచభవతాంమన్త్రియతః || మదాజ్ఞా
మస్యాజ్ఞాంచమభజనమేతస్యభజనంవిజానంతోయూ
యంవినమతతథాస్త్రీన్మయియథా || ౪౨ || X || భగవన్నర
విందలోచనజానామిభవతోమయిప్రీతిమన్కాదృశీం ||
౩౬ || X || కామమగ్రసమోవాస్యహే || ౩౭ || X || కాలస్త్ర
యమేషామత్యేతి సుధాప్రధానస్య వధనస్య తదర్థం
యోగనమేనాహాసివైక్లబ్యమధిగతుం || ౩౮ || ప || భ
వానితిభవానితిపశ్యభవఃకియ - నయం || విగ్రహప్రాప్త

స్తోః || అజ్ఞాంనిదేశమితివతస్య గాదేగ్భజనం || సహజరజవస్యజనం || సేవనం
అథవాఅస్యాజ్ఞాంచస్యభజనం || మమభజనమిత్యన్వయః || విజానంతివిదం
తస్సంతః || ౪౨ || భగవన్నతి || హేభగవత్ || అరవిందలోచనపుండరీకా
క్షుత్యాదృశీం || అనదృశీంభవతోమయిప్రీతింభక్తింజానామి || వేదీత్య
ధః || ౩౬ || కామమితి || అగ్రసముద్రమథనానంతరం || కామమత్యంతంస
మోవమితిత్వేవఆస్వహేవరూపహే || ౩౭ || కాలగతి || ఏషాంజేవానాం
సుధాప్రధానస్య అమృతప్రధానస్య వధనస్యకాలః || సమయస్తుత్యేతి
ఆతిగచ్ఛతీత్యధః || తత్తస్మాదద్యమేవియోగన విశేషేణ వైక్లబ్యంభేద
మధిగతుంచాహాసివియోగభేదస్యఅనవసరగతిభావః || ౩౮ || భవా
నితి || భవానితివిష్టురితిభవానితివాత్వత్యేనంప్రకారః || అయంభేదఃవై

రూప్యంకియాః ఈకారమంతరాభవాభవానీతిశబ్దానుభూర్యోస్స
ర్వతస్సామ్యాదితిభావః - ఎకంవిగ్రహంశరీరం ప్రాప్తయోరావయోః
విశ్వంభరేణవిష్టా సహస్రశః ప్రదక్షిణీకృత్య మూర్ధ్నికస్వశిరసిపా
దాశివచరణౌ ఆధాయస్తాపయిత్వాబాహుభ్యాంనిర్భందృథం పరిరభ్య
అలింగ్యకథంచిత్తుభౌజేత్యథః విసృజ్యః ఉష్ణితస్స దేవానురేమ
పశ్యత్సుదర్శనంకుర్వత్సుసత్సుపార్వతీగరిజాదేవీతయాసహితపవతిరోద
ధేఅంతదః ధే ॥ 34 ॥ తదన్వితీదివ్యాభిః అబాధితార్థాభిఃస్తుతిభిఃస్తో
త్రైస్తవంతఃగుణాన్మృతయంతఃశతశఃఅనెకశఃసంఖీ భు-తయసంఖీ

యోరెకంవిశ్లేషకభివావయోః॥౪౩॥౫॥ఇతిప్రసాదయ
న్నిందుశేఖరంప్రదక్షిణీకృత్యసహస్రశః పాదావాధా
యపరిరభ్యమూర్ధ్నిపరిరభ్యనిర్భరంబాహుభ్యాంవిసృ
జ్యకథంచిదపివిశ్వంభరేణవశ్యత్సుదేవానురేమపార్వ
తీసహితస్తిరోదధే ॥ 3౫ ॥ తదనుచ॥వస్తువంతోదివ్యా
భిఃస్తుతిభిరభిన-గమ్యశతశస్సృకంతః కొటిరైశ్చరణక
మలంతైఃకభిదంతైరంత శ్రీకంఠంసమమసురవీరైర్దివి
చరాః ప్రహృష్యంతస్సింధుం నమధితుముపాక్రంసత
పునః॥౪౪॥ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజకులజలధికౌస్తుభశ్రీనీల
కంఠదీక్షితవిరిచితేనీలకంఠవిజయేచంపుకావ్యే

చతుర్థాశ్వాసః.

భు-యేతియావత్ అభినంగవ్యాయోకౌటిరైర్నకుమైఃకైటభభిదఃశ్రీ
విష్టోశ్చరణకమలం పాదారపిందం స్పృశంతః స్పర్శనం కుర్వంతఃశ్రీ
కంఠంనీలకంఠంస్తరంతఃధ్యాయంతఃప్రహృష్యంతఃహర్షంప్రాప్తువం
తస్సంతః అసురవద్రైస్సమందిచరాదేవాః సింధుంసముద్రంపునః ప్రమ
ధితుంమథనంకర్తుంపాక్రంసతఉపదక్రమరిత్యథః - అంతరాయని
వృత్తాశ్రేయస్సాధనాద్యోగంకేవావివేకినఃత్యజేయరితిభావః॥౪౫॥
ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజవేల్లాలమహాదేవసూరివిరిచితాయాంవిబుధానం
దసమాఖ్యాయాంనీలకంఠవిజయవ్యాఖ్యానాంచతుర్థాశ్వాసః.

దాదేశఃకర్తరిలక్ష్మీ॥౧॥తతః॥ ఐరావతఉద్భవఃపాత్యహః॥తతఃకుంభ
మాణాన్తథ్యమానాత్అర్జవత్సముద్రాత్సజాతీయఃపర్వతత్వరూపైక
జాతివిశిష్టఃయోమందరఃతస్మాత్సంఘర్షణమథనరూపాభిభవంసహ
మానఃఅనంగీకుర్వాణఃతస్యభావస్తతాతయాసముత్పత్తిఃసముద్గతఃమై
నాకధూధగవన్ధితః-వైర్మల్యంసర్మలత్వంశస్త్రిక్షిప్తయేయదైకత్వం
ఏకవిధత్వేనావస్థానత్వబుద్ధిరత్యథః-తేనాస్థితావిద్యమానాఃతథా
భూతైఃఅంతరైఃసముద్రాంతర్వైజంతుభిఃప్రాణిభిఃపరిగతంతి

తస్యలంతియానిమదజలానిలేషామాసారః ధారాసంపాతః తస్య పరిజిహ్నా
హ్నాపరిహర్తుమిచ్ఛాశయాభువినిర్వాసితః నిష్కాశితః తస్య స్థితః సలిలేఉద
కిలవసంతత మనవరతం యావప్రక్రియాత్కర్తవ్యంత ప్రహరరూపః త
స్యాపరిశీలనమభ్యాసః తేన సంసక్తః లగ్నైః దుగ్ధసాగరేయాని సరో
జానిలేషాం నాతైః పృథ్వాతైరివ స్థితైః వజ్రవలయైః వజ్రమణిభుజితకట
కైః వలయితాః వేష్టితాశ్చ త్పారోదంతాః యస్య సతథాభుతః - విష్టిః బ
లాత్కారః ॥ని॥ మాస్యాం మూలే గ్నకచేః ప్లిగ్నరకపాతనే | బలా
త్కారేచ భద్రాఖ్యకరణైకర్తవేతన ఇతి నానాభకరత్నమాలా - తయా
గ్రహాం స్వీకారః తస్మాన్ భుంకాభయంతయా సంతతం భువనాభారః భర
ణంతేన పరిశ్రాంతాః పరిశ్రమం ప్రాప్తామైదిగంతదంతావళాః దిగ్ధ

స్థితైరాంతరే ర్జతుభి స్సలిలవవ సంతతవ ప్రక్రియో
శీలనసంసక్తర్దుగ్ధసాగరసరోజనాతైరివ వజ్రవలయైః
రావేష్టిత చతుడకంశస్సంతతథూభారపరిశ్రాంతదిగం
తదంతావళరాజదృష్టిపథాన్నిలీయ విష్టిగ్రహణ శంక
యా వినిగతస్స స్వయమేవ బహిరివ కేనాపి పథా విష్ణు
యనీయ విగ్రహేనా మహానైరావతో నామ మతంగజః
ప్రాదురభూత్ ॥౧॥ ప॥ పరిచలితదుగ్ధవేలాపరిచయవిమ

జాః లేషాం రాజీపజ్జ్ఞితస్యాః దృష్టిపథాత్ దృష్టా గ్రా*ల్ల్యల్లాపే
పంచమి - కేన అజ్ఞాతే నేత్యధికః పథామాగేణ నిలీయ దృగవిషయాధూ
యస్వయమేవ అప్రేరితవేత్యధికః బహిరివ గ్రహణ సమాగత్యవస్థితః - వి
ష్ణుయనీయ అశ్చర్యకరః విగ్రహాశ్శరీరం యస్య సతథాభూతః ॥౨॥ శరీరం
వజ్రకవిగ్రహ ఇత్యుచరః - మహానరః ఐరావతో నామ ప్రసిద్ధామతంగ
జోగజః ప్రాదురభూత్ ప్రాదురభూవేత్యధికః ॥౩॥ పరిచలితేతి | అ
యమైరావతో నామ గజః పరిచలితా సేతాయాదుగ్ధవేలాక్షీరసముద్ర
తటంతస్య పరిచయస్సంబంధః తేన విమలః మలరహితః తథాభూతస్య
పాతాంతరే పరిచలితాయాదుగ్ధవేలాదుగ్ధవికృతిః ఫేనమితియావత్ త
స్యాః పరిచయ ఇత్యధికః ॥౪॥ అబ్ధ్యంబువికృతావేత్యుచరః - మందరగర్భ

గిరేఃమందరాద్రేరిశ్యథఃఃఅభ్యుదయమంతికదేశే॥ని॥ ఉపకంతాంతికా
భ్యుదయమరఃపరిచరణసందరణతస్యగిరేర్భుకండింభవః॥ పోతః
పాశోద్భవోడింభవత్యమరఃసందర్శనైబృహత్పత్తిభవః॥౨॥ అజి
ఘ్రిన్వతి॥ ఐరావణఃఐరావణసంజ్ఞిః వాణోగః పుష్కరేణశుండ
యా॥ని॥పుష్కరంకిరీహస్తాగ్రత్యమః - అజిఘ్రిన్వవంధగ్రహణం
కుర్వన్నవజలధేన్యముద్రాదధంపిబక్వానకుర్వత్ తనూపభిఃశ
రీరస్యసర్వభవ్యథఃఃఃఅభిఃపరిభ్రత్యాదివాన్వీయాశీకైఃఅంబు
కణ్డేరాసింపక్వ సేవనంకుర్వన్నవ సురానంద్రాదిదేవాక్ ప్రోతోభిః
అంబుసరణైః॥ని॥ప్రోతోంబుసరణంస్వత్యమరః - ఆస్థావయక్ అప్త

లస్యమందరస్యగిరేఃఅభ్యుదయమపసరన్నయ మర్భకతి
వత్యసందర్శనై॥౨॥౨॥ అజిఘ్రిన్వపుష్కరేణజలధే
రధంపిబక్వశీకరైరాసింపన్నతస్తనూమవ సురా
ప్రోతోభిరాస్థావయక్ వస్తాఘాతమివాచరణశిథిల
యన్తంథానమేవాచలంహర్షాయజనిపశ్యతాం దివిష
దామైరావణోవారణః॥౩॥ X ॥ సచబహిర్నిస్సగన్నశి
షీతా ధౌరణనియంత్రణతయా మనాగస్యణయక్ దే
శాసురానమ్మతోపయోగసుహితతయాకిమప్య నాలో

వనంకారయన్తిత్యథఃఃశీతలయన్వీయాశీకైఃవఃఃఃః॥ ని ॥ వస్త్రా
స్త్రీయాంకిరనేతు ప్రాకారేషే వ వాచకతి భావఃః - శస్త్రీకా
ఘాతందంతప్రహాంపరేఅనుత్తి అత్యవంధాన మందనం
సదృశమచలంమందరాద్రీమేషిధియక్ శిథిల కుర్వత్ శత్రుతాం
ద్రష్టృణాంవిషదాందేవానాంహర్షాయపరితోషాం అజనిభవావే
త్సర్వఃరమణీయవిగ్రహాకేషాంవాహర్షాయసభాశీతిభావః॥౩॥సచేతి॥
బహిర్నిస్సగన్గక్ చ్చక్ అశిషీతమనధ్యశితమాధారణైః హస్తిపక్షైః
నియంత్రణంనియమనం ప్రవీణభవనంవాదీనలతణం యెననతస్యభావ
స్త్రాతయామనాగపి దేవాసురానగయక్ గణనమకుర్వన్నత్యథఃః
అమ్మతోపయోగఃక్షీరస్యఅమ్మస్య వాభోజనం తేన సుహితతయా ఆ

తయాఉపనీయమానానాయమానానిత్యులతానాంభారాన్సంఘా
తానితియావత్ - కిమపికించదపితనాలోకయన్తాపశ్యన్తేపసీయమా
ణానిఉపహరీకృతానికదళీకాండానిరంభాస్తంభాన్సంభీయమాణా
నసంపాద్యమానానిపిప్పలానామశ్వత్థానాంపల్లవానికిసలయాన్యనా
లోకయన్నిత్యన్వయః - సచైరావతఃసర్వతఃపరితఃయాదాంసిజలజం
తూన్పరామమర్శపస్పర్శైశ్యధః - స్వభావస్యదురతిక్రమత్వాదితిభా
వః॥౨॥తమితి॥ఇత్థంఅతర్కితఃఅచింతితేవఉపనిష్కాంతంవినిగతం
తమైరావతఃఆలక్ష్యంతఃపశ్యంతఃదేవాసురాఃపునరణవంయావత్
ఆవిలయాంబధూవుఃఆవిలయాంచక్రరిత్యధః॥౩॥తావదితి॥ఉత్స

కయన్నపనీయమానానిత్యులతాభారానుపహీయ
మాణానికదళీకాండానిసంభీయమాణానిపిప్పలపల్లవా
నిచసర్వతఃపరామమశయాదాంసి॥౨॥౧॥తమిత్త
మతర్కితోపనిష్కాంతమాలక్ష్యంతఃపునరపియావ
దావిలయాంబధూపురణవందేవాసురాః॥౩॥౧॥తావ
దుద్వలహేషాహాలాహాలోన్మేషపోషితకల్లాలకోలా
హాలఃచటులఖురపుటవిద్ధదుగ్ధసాగరశీకరాసారదుడిన
దుదఃకర్మదిత్తుండలః సంతతసలినిమజ్జనోన్మజ్జనక్లేశన

ప్రాచేలాముద్వలానిర్వర్యాదాత్తిత్యధః యేహేషాసంజ్ఞికాఃహాలహ
లేత్యేవంప్రకారాధ్వనయః॥ని॥దైవతంహేషతేవాజీ - కశ్యంతుమధ్య
మశ్వానాంహేషాహేషాచనిస్సనఇతిచామరః - తేషామున్మేషోవికా
సఃతేనపోషితఃపథితః కల్లాలానాంతరంగాణాంకోలాహాలఃకలకలధ్వ
నిర్యస్యసతథాధూతః॥ని॥కోలాహాలఃకలకలత్తిత్యమరః - చటులైఃచప
లైఃఖురపుటైశ్శఫడైఃశేః॥ని॥శఫడ్క్షీబేఖురఃపుమానిత్యురఃఆవిధఃఆహ
తఃయఃదుగ్ధసాగరఃక్షీరాణవఃతస్యయానిపయాంసిలేషాంశీకరాః క
ణాఃతేషామాసారైఃధారాసంపాతైఃతైరేవదుడినైఃమేఘచ్ఛన్నది
వనైర్దుర్దశకండ్రఘమశక్యందిత్తుండలంయస్య సతథాధూతః - సలిలేని
మజ్జనోన్మజ్జనాభ్యాం యఃక్లేశః దుఃఖం ఉదయాస్తవయకాలయోరితి

భావః - తస్యసమానంతస్త్రిక్ అక్షమతయా అసమర్థతయాబంధసము
 న్ముచ్యః స్రంసయత్వా బహీరుచ్చలితః ఉద్గతః కుముదబాంధవస్య చం
 ద్రస్యస్యందనంరథః తస్యసందానితః బద్ధః॥ ని ॥ బద్ధసందానితం మూతము
 ద్దితం స దితం సితమిత్తమరః-నైంధవః అశ్వత్థవస్థితః॥ ని ॥ హయసైంధవ
 సప్తయత్తమరః-కోపి అద్భుతమూర్ఖశ్చ ధ్వజః సజ్జీకృతః ఆరోహణా
 హీకృతః యథార్థమనుగతార్థం నామయస్యసః ఉచ్చైశ్రవానా
 మప్రసిద్ధోవాజీ అశ్వసమున్నమజ్జఉత్తస్థాపిత్యధః॥ ర ॥ ఆప్యత్తి ॥ యః
 ఉచ్చైశ్రవానామాశ్వః గచ్ఛత్ ఆప్యోపి ఆప్రుంశకోపి మారుతేనవా
 యునారంహసావేగేనాన్యః ఆప్రుమశక్యః ఇత్యుక్తవిరోధః తదాభాస

హనాక్షమతయా సైంధవ ఇవకుముద బాంధవస్యందన
 సందానితః కోపి సమున్నచ్యబంధన ముచ్చైశ్రవానామ
 యథార్థనామాసమున్నమజ్జసజ్జీకృతోవాజీ॥ ర ॥ ఆ
 ప్యోపిరంహసాగచ్ఛన్నవాప్యోమారుతేనయః॥ సైంధవ
 సైంధవాద్గర్భదుత్తతారసపాండరః॥ ర ॥ గ ॥ సవకిం
 చిదుదంచితాగ్రపాదతయాముహుర్ముహురాధి తస్మిన్
 వశిరసిపదమనసారధేః అపహసన్నివ హేషారవైరవని
 తలమాత్రసంచార శిక్షితా ఇత్యుక్తార్టజవనా యుజాత్

స్తు ఆప్యోపిత్యత్ర ఆప్నుభవోపిత్యధాత్రయణాదిబోధ్యం - పాండరః ధ
 వశః సతథాభూతః-సైంధవః అశ్వః సైంధవాత్సముద్రాద్గర్భాత్ కుక్షి
 శ్చాల్ ఉత్తతారవినిర్వయా విత్యధః॥ ర ॥ సచేతి ॥ కించిదుదంచితో ఈ
 వదుత్తిష్టా అగ్రపాదావగ్రచరణౌయేన తస్య భావస్తత్తతయా - అన
 లస్య అగ్నే సారధిరీవ పారధిః అనుకూల ఇత్యధః-తస్య వాయోరితి యా
 వత్ శిరస్యై త్రమాంగేపదం పాదం ముహుముహుః ఆధిస్సన్నివనిధాతు
 మిచ్ఛన్నివేత్యధః-హేషారవైః స్వీయధ్వనిభిః ఆరట్టజాః ఆరట్టజాతాః
 నిసప్రమ్యాంజనేర్దై ఇతి ఉద్రవత్యయః-తథాభూతానశ్వాన్ వనాయుదేశే
 జాతాః వనాయుజాః నిపూర్వవడ్డప్రత్యయః-తానశ్వశ్వానైత్యధః॥ ని ॥
 వనాయుజాః పారశీకాకాంభోజాబాహికాహయా ఇత్యుక్తరః॥ ని ॥ అర

ట్టజాజానపదాగ్నితి అశ్వనామయాలామాముక్తం - అవనితలమాత్రే
 ఘాతలమాత్రేసంచారఃతస్మిన్ శిషి తాగ్నితి అపహసన్నివలపహసంకు
 ర్వన్నివస్థితః- కి చవరుణస్యపశ్చిమదిగ్ధిసత్వేర్వాజిహ్వశ్వాక్ - మత్స్య
 మండూకకర్కటాగ్నిమీనభృకుళీ రాగ్నివేత్సధః || 9 || భేకేమండూ
 కవద్దామాః | ఘోషుశ్చీకర్కటకగ్నితామరః సలిలమాత్రే సంచా
 రఃతచ్ఛీలినఃతచేకఃశుగాగ్నిత్సరః - ఇత్సమపహసకత్వైలయంత్రం
 త్రైలసంపత్తిసాధన ఆధస్త్రిఘా క నిఖాత దారు విశేషగ్న్యధః-త
 స్మిన్నియంత్రితాఃబద్ధాయేబలీ దాఃవృషభాఃతథః|| 9 || ఉత్సాహ
 ద్రోబలీవదకాగ్న్యధః - సత్రతమనవరతంభ్రమణమాత్రంసంచార
 మాత్రంతేనగర్హితాః ఉద్ధతాగ్నితిఅంభోజబాంధవస్యసూర్యస్మస్తేంధ

సలిలమాత్ర సంచార శీలిగోషత్సమండూక కర్కట

కాగ్నివేతివాజినోవరుణస్యత్రైలయంత్ర నియంత్ర తాబ

లీవదాగ్నివసంతతభ్రమణమాత్ర గర్హితాగ్నితి స్తేంధవా

నంభోజబాంధవస్యసూరుతవిజయా దేవమనాంసి జిగా

యః||౫||అపిచ||౫ || బాడచానామాజానసిద్ధామనోజయః

కస్త్రత్రయశ్చగ్నితి కథయితుకామగ్నివచల ప్రోథతయా

వానపహసకసచఉచ్చైశవాః మారుతవిజయా దేవ మనాంసి జిగా
 యవరాబధూవేత్సధః||౫||అపిచేతి || చలేచంచలేప్రోభేఘాణేయస్య
 సతస్యభావస్తత్తాయా || 9 || ఘోణానుపోథః స్త్రియామిశ్యమరః-
 బాడచానామశ్వానాంబాహ్మకానామితి చవ్యభ్యతే || 9 || వామ్యశ్వబ
 డచాబాడబ-గణేద్విజాశ్యగ్రజన్తూ దేవబాడచాగ్న్యధఃశ్చ- మనో
 జయఃమనోవిజయఃమనోనిగ్రహగ్నితవ్యభ్యతే | అజన్తజనిమారభ్యత్స
 ధఃసీద్ధఃప్రాప్తః సహజగ్నితయవత్ తత్రమనోజయవిషయేకో య
 త్మఃప్రయాసగ్నిత్సధః-ఇతితథంకథయితుంవత్తుంకామోయస్య సతథా
 భూతమివస్థితం * లుంపేదవశ్యమః కృత్యేతుంకామనసోరపీతిమకార
 లోపః వాలధిఃలాంగూలం || 9 || పుచ్చోస్త్రీలోమలాంగూలేవాలహస్త
 శ్చవాలధిరిశ్యమరః-తస్యవిద్యేపఃఉత్తేపఃవిజనమితవాధః - తేననిర్భూ

నిరసితం మేఘమండలం యస్య తస్య భావస్తతాతయా - ఆఖండలస్య
 ఇంద్రస్య ప్రాచీనం పురాతనం వాహనం మేఘరూపం యానం॥ని॥ సర్వ
 స్యాద్వాహనం యానమిశ్యచరః - మేఘవాహనత్వాదింద్రశ్యేతి భా
 వః - అభిభవంతంతిరసురర్వంతమిన్ధితం - ఉచ్చైశ్చ వసంతనిమేషేణ
 పక్షవిక్షేపరహితేన చక్షుషాపశ్యత్ పద్మనాభః స్వయమంగీకృతావిధృ
 తాహయగ్రీవతసుర్భూతిశ్చేన సతథాభూతః - అధ్యాపనమాత్రేణ కే
 వలవేదప్రవచనేన నిర్వృతః సుఖితః పద్మనాభః శ్రీపిష్ఠః సర్వతోపి సర్వ
 ప్రకారైరపి విస్తయనీయే చిత్రీయేతదీయే ఉచ్చైశ్చ వస్సంబంధినిగత
 యః పంచధారాః॥ని॥ గతయోమూః పంచధారాభ్యుదయః - తాసుచాతు

వాలవిక్షేపనిర్ధూత మేఘమండలతయా వాహనం ప్రాచీ
 నమభిభవంత మివాఖండలస్య పశ్య స్తుచ్చైశ్చ వసమ
 నిమేషేణ చక్షుషాపద్మనాభ స్వయమంగీకృతహయ
 గ్రీవతసురధ్యాపనమాత్రనిర్వృతస్సర్వతోపి విస్తయనీ
 యేతదీయే గతిచాతు ర్యే సాసూయభివబభూవ॥౬॥ ప॥
 యావద్భావత్సాగరం తేమమంధుస్తావత్తావతోస్సర్వయ
 న్నేకమేకం॥భూయోభూయః ట్లోభమేవాపదేవైః దృ
 ష్టాస్వాదాస్తతకింతేదయంతే॥౫॥ ప॥ తతశ్చ॥ సాధ్వీ

ర్యం నైపుణ్యంతస్త్రిన్ సాసూయః అసూయాపరః ఉత్కర్షాసహిష్ణత్వం
 తయాసహితభవబభూవ తస్త్రివానిత్యథః - అసూయాలక్షణం తు ప్రాచీ
 నైః॥శ్లో॥ పరోత్కర్షాసహిష్ణత్వమసూయాపరికీర్తితే త్యుక్తం॥౬॥
 యావదితి॥ తేజవాసురాః యావద్భావత్ తయద్యతాగ్రలపర్యంతమిశ్య
 థః - సాగరం సముద్రం మమంధుః మంధునంచక్రుః తావత్తావత్ తతాగ్ర
 లపర్యంతం సముద్రః ఐకమేకం శ్లాఘ్యం వస్తు అస్పృయత్ వితరణభూ
 యోభు - యః పునః పునః దేవైః ఇదముపలక్షణం అనురేరిత్యథః - ట్లో
 భం మధనశ్లేశమేవ ఆపప్రాపేత్యథః - దృష్టాస్వాదాః అనుభూతసాస్వా
 దిమానః తేజవాసురాః అత్ర సముద్రవిషయేదయంతే కిం అనుగృహ్యశ్చ
 జంతికిమితి యావత్॥౫॥ కామధనురుదభూ - ది త్యాహ ॥ సాధ్వీతి॥ సాధ్వీ

సాధుత్వగుణవతీః ఓతోగుణవచనాదితవాజీవ్-సురభిర్నామసురభిరితి
ప్రసిద్ధాగౌః ధేనుః స్వయంగోప్రసూతాహిగవాసూతాచేదిత్యథః ॥
ని॥ హిహేతావవధారణిత్యమః అసాధుః అపభ్రంశభూతః గావీచ
గావీశబ్దవాచ్యంచస్యాంభవేయం ఇతీథంజానతీజానానాసతిసాగరాత్స
ముద్రాదుదభూదుత్పన్నాబభు-వేత్త్యథః*నన్వత్రగోశబ్దాత్తస్యా
పత్యమితిసూత్రేణ అన్యైత్యయైక్యతేగావీతశబ్దః నిష్పన్నోభవేత్ స
చాసాధుః శ్రీభాష్యకారైః పస్పశాహ్నికైవైకస్యశబ్దస్య బహువోప
భ్రంశాత్తస్యపక్రమ్య యథాగోశబ్దస్య గావీగోణీగోతాగోపూతళిక
త్యాదినాగోశబ్దాపభ్రంశేమతస్యపాఠాత్- ఏవంచగావీపదాథేఅ
సాధుపదార్థః కథమితి నన్న-తథాహి-దేవపూర్వంగిరింత్యతిభా
రవిప్రయోగే ధనురుపపదంవేదమన్వాదిదేశేతి కాళిదాసప్రయోగః ।

గౌసురభిర్నామసాగరాదుదభూత్స్వయంగోప్రసూ

తాహిగావీస్వామసాధుశ్చైతిజానతీ ॥౬॥ప॥ స్నాతుం

వాంఛితశంకరోపిపయసాస్త్రస్యేనయస్యాస్వయంతో

యంనిర్మలపావనం త్రిజగతాయద్ధాత్రనివ్యందజం ।

హిరణ్యపూర్వం కశిపుం ప్రచక్షతఇతి మాఘప్రయోగేచ । యథాక్ర
మంచేవశబ్దపూర్వత్వస్య గిరిశబ్దవృత్తిత్వేపిధనురుపపదత్వస్య వేదశబ్ద
వృత్తిత్వేపి హిరణ్యశబ్దపూర్వత్వస్యకశిపుశబ్దవృత్తిత్వేపి అథలక్షణా
మాశ్రిత్యదేవశబ్దపూర్వగిరిశబ్దవాచ్యమిత్యాద్యథః ఇతి తద్వాక్యఖ్యా
తృభిర్వాక్యఖ్యాతం తథాప్రకృతేపి అసాధుర్యోగావీశబ్దః తద్వాక్యమి
త్యర్థాశ్రయణాన్నకోపిదోషః ॥౬॥ స్నాతుమిః ॥ శంకరశ్చివః * శమధా
తోస్సంజ్ఞాయామిత్యచ్చైత్యయః - స్వయంయస్యాః కామధేనోస్తన
యోర్భవంస్తన్యం*శరీరావయవాద్యదితియత్ప్రయయః-తథాభు-తే
నపయసాక్షీరేణ ॥ని॥ పయఃక్షీరుపయోంబుచేత్యమరః స్నాతుం స్నానం
కర్తుంచాంఛతిభక్తైః పూజాకరణసమయితీభావః-యస్యాః ధేనోః గా
త్రంశరీరం ॥ని॥ గాత్రంవపుస్సంవహనమిత్యమరః-తస్మాన్నిష్క్యందఃప్రప
ణంతేనజాతం-యద్వానివ్యందఃమూత్రతదాత్మనాజాతంతోయంగో

మూత్రంత్రిజగతాంత్రయాణాం లోకానాం నిర్మలం చ తత్త్వావనంచేతి
విశేషణయోగపిమిథో విశేషణవిశేష్యభావవివక్షయా విశేషణసమాసః
నిర్మలం సత్ పాపవిశోధకమిత్యర్థః - శమః అంతరింద్రియనిగ్రహః ధనం
ధనవద్దోష్యోయేషాంతేతథాభూతాః - ఋషయః ఇతి యావత్ - పురాభ
వాంపురాణీ అనాదిమిత్యర్థః * తథాపురాణప్రోక్తైస్సిత్వాదిట్కులం
తోనిపాతితః * టిడ్డత్యాదినాజీవ్ - అతఏవ పరామృత్యుష్టాంచాచం
శృతిగిరం॥ శ్లో॥ అనాదిసధనాని త్యావాగుత్సృష్టా స్వయంభవా! ఆదోవే
దమయాదిన్యాహ్యతస్సర్వాః ప్రవృత్తయః ఇత్యాదిభాః - య
స్యాః ధేనోః రూపవివరూపం యస్యాస్తథాభూతామపాసతేధ్యాయం
తీత్యర్థః॥ వాచాంధేనుముపాసి తెతత్రుతేః - దివ్యాస్వోత్కృష్టానాసు
రభిః కామధేనుః॥ ని॥ త్రియోపిచ నాభిర్నాసురభిః విచస్త్రియామి

యద్యుపాంసముపాసతేశమధనావాచంపురాణీంప

రాంసాదివ్యాసురభీకరోతుసురభిర్వాచంకవీనామపి ॥

2 ॥ ప ॥ ప్రథమసముద్గతామఖిలకామదఘామనఘాం

సురభిమభిప్రపద్యసురసిద్ధమహాషిః గజేః స్తువతిద్భుతా

క్షమాకవదాన్యశిఖామణయ స్వయముదయాంబభు-

మరః - కవీనాంపండితానాం ॥ ని॥ సంఖ్యావాన్పండితః కవిత్వమరః - వా
చంగిరంసురభీకరోతుమనోహరయత్ప్రత్యర్థః ॥ 2 ॥ ప్రథమేతి ॥ సురా
ణాంసిద్ధానాంఋషీణాంచగణఃసంఘః తస్మిన్ప్రథమంపూర్వంసముద్గ
తాంసముద్భూతాంఅఖిలాయేకామఃఅపేక్షితార్థాఃతేషాందఘావో
గ్గీత్యర్థః * దుఘఃకవీఘశ్చేతికప్రత్యయః * ఘశ్చాంతాదేశఃఅజా
ద్యుతస్తావ్ - తథాభు - తాం॥సురభింధేనుం॥ ని॥సురభిగజేవిచస్త్రియామి
త్యమరః - అభిప్రతిపద్యఅభిప్రాప్త్యస్తువతిస్తోత్రంకుగ్పతిసతి - ధృతాల
క్షమాసహనందైస్తథాభు - తాః వదాన్యాబహుప్రదాని॥ ని॥స్వర్పదా
న్యసూలలక్షాదానశౌండాబహుప్రదత్తత్యమరః - తేషాంశిఖామణయః
త్రైశ్శేషాః పంచసంఖ్యాకామహాతరవః సంతానమందారాదయోష్మత్యః
స్వయంఉ - యాంబభు - పురుత్పన్నాబభూవురిత్యర్థఃయేవదాన్యశిఖా

మణయః పంచమహాతరవః ధృతాక్షమాగ్రవస్వయముదయాంబుభు—పు
రితివాన్వయః ||౮|| అమీషామితి || అఖిలానియానిభువనానిచతుర్దశాపి
లోకాః తేష్వద్భుతాః ఆశ్చర్యకరాణి || ని || విస్త్రయోద్భుతమాశ్చర్యమిత్య
మరః - తథాభు—తానామమీషాంసంతావాదివృత్తాణాంకిసలయానివల్ల
వాన్యేవ || ని || పల్లవోస్త్రీకిసలయమిత్యమరః - కనకమయానిఅంశుకానివ
స్తాన్రిణి తాంబరాణితయావత్ || ని || చేలంపసనమంశుకమిత్యమరః - జీ
ర్ణానియానిపర్ణాని || ని || దశంపణంఛదఃపుమానిత్యమరః - తాన్యేవచీనాం
బరాణిజీణవస్తాన్రిణిత్యధః - ముకుళాఃకుట్టులావన || ని || కుట్టులోముకు
ళోస్త్రీయామిత్యమరః - ముక్తాఫలానిముక్తామణయిత్యధః || ని || ము
క్తాఫలద్రుమఃపుంసీత్యమరః - నిర్వాసాఃస్మతద్రవీభు—తసారాఃశాపవ

పురథపంచమహాతరవః || ౮ || గ | అమీషాంచపునరఖిభు
వనాద్భుతానాంకిసలయాన్యేవకనకాంశుకానిజీణప
ర్ణాన్యేవచీనాంబరాణిముకుళావనముక్తాఫలానినిర్వా
సావనవైడూర్యాణిఫలకావనపద్మరాగాః పరాగావన
పటవాసాః మధుకరావనమహేంద్రోపలాఃప్రరోహ
ఎవహారలతాః ప్రసవావనసుధారసస్వాదిమఃపరిణా
మాగ్రత్యాచక్షుతే || ౯ || ప || కింకర్షదుష్కృతమిదంతరుజ

వైడూర్యాణి వైడూర్యమణయః ఫలానాంపాకాః పరిసాకావనపద్మ
రాగాః || ని || శోణరత్నంలోహితకంపద్మరాగోధమాక్తికమిత్యమరః - ప
రాగాఃపుష్పరజాంస్యేవ || ని || పరాగస్సుమనోరజిత్యమరః పటవాసాః
గంధద్రవ్యమార్జుని || ని || ప్రసాధినీకంకతికాపిష్టాతఃపటవాసకాగ్రత్యమ
రః - మధుకరాః భ్రమరావన || ని || మధుప్రతోమధుకరగ్రత్యమరః - మహేం
ద్రోపలాః ఇంద్రనీలమణయః ప్రరోహావనలంబమానజటావనహారల
తాః ముక్తాహారదయః ప్రసవావనపుష్పాన్యేవసుధాయాః అమృ
తస్యరసఃస్వాదిమాతస్యపరిణామాఃపరిణతయగ్రత్యాచక్షుతేఆహురిన్య
ధః || ౧౦ || కిమితి || తరుజన్మనః హేతుః కారణం || ని || హేతుర్నాకారణంబీజ
మిత్యమరః దుష్కృతుపాపరూపంకర్షకింభవేత్ | ఈద్భుతసాకీక

శ్చేర్షక ధారయే*స్త్రీయఃపుంవదిత్యాదినాపుంవచ్ఛాపః తస్యాః
 మూలంకారణభూతంమహత్ ఉత్కృష్టం సకృతంకర్తృవాకింభవేత్ ||
 ని|| శ్రేయసీసుకృతృపృవత్సమరః - ఈశ్వరంయశస్వీవృక్షిజన్మహేతు
 భూతంశృతీయమిదంకర్తృఅన్యదేవపుణ్యవాశవ్యకిరిక్తమేవకీం వాభవే
 తేకింశత్యధః - ఇతీత్రంమునీనాంవాదకథాసువాదఃఅద్యపిశామ్యతి
 శాంతంనభవతీశ్వర్ధః*దివాదిత్యాచ్చమిధాతోశ్వనిశ్యమామస్తానామితి
 దీక్షః - అతివిలక్షణం తేషాంజన్మైతిభావః || ౯ || అవస్థాశ్యేతి|| తాన్తానంతా
 నాదికల్పవృత్తా ఆనుపూర్వైశ్చఅనుగతాఃపూర్వంఅనుపూర్వాఃతే
 షాంభావః ఆనుపూర్వ్యంతేనక్రమేణేతియావత్ - అవస్థాశ్యేస్థాపయి
 త్వాపరిహృతఃపరిహాపితఃజరారోగాభ్యాం పరిశమాయాభిస్తాస్తధా

న్మహేతుఃకింవామహాత్సుకృతమీదృశకీర్తిమూలంకిం
 వాత్మతీయమిదమీదృశమన్యదేవేశ్వద్యాపిశామ్యతినవా
 దకథామునీనాం || ౯ || X || అవస్థాశ్యచ తానామపూర్వైశ్చ
 నిపరిహృతజరారోగపరిశ్రమాసుపంచేంద్రియసముజ్జీ
 వనీమధాయాసులేషామాయాసమవధూయ పునరపితే
 మమంధురమృతాణావం || ౧౦ || ప || అభ్యర్థితమథనతః
 కిలనిష్కళంకామానందకందశమయీమమృతాంశురే

భూతాసు - పంచయానిచతురాదీనిం ద్రియాణితేషాం సముజ్జీవిన్యఃఉ
 జ్జీవకాఃపార్వప్రదాగితయావత్ - తథాభూతాసు - లేషాంకల్పదీనాం
 ఛాయాసుఅనాతపేషు || ని || ఛాయాస్యాపియాకా. తిఃప్రతిబింబమ
 నాతపిత్యమరః - ఆయాసుశ్రమమవధూయపరిహార్యపునరపితేదేవా
 సురాఃఅమృతాణావంక్షీరసముద్రంమమంధుః విలాడయామాసురిత్య
 ధః || ౯ || అభ్యర్థితమీతి || ముకుందశీషఃస్థామధనశస్త్రముద్రమధనాద
 భ్యర్థితమావిర్భుసిత్రీనిష్కళంకాంఅపగతకళంకా. అతఃపతనంసస్య
 యత్రందశంతస్యేమాంతన్తయ్యాంతస్సవరూపామిత్యధః*వికారా
 రైమయటిటిఢ్ఢత్యాదినాజీవీ అమృతాంశురేఖాంచుద్రరేఖాంధయము
 మాపలేపరమేశ్వరస్యఉత్తంసపుష్పకలికాశైఖరిభావతోకల్పగర్భధః ||

ని॥పుంస్యత్తంసావతంసౌవాకణఃపూరేపిశేఖరత్వమరః - కలికాశో
రకఃపుమానితిచ-ఇతిశ్శమాలోచయత్ ॥ రిభావయత్మనసాఉపదధేఉ
పాయనంచకారేత్యథః ॥ ఉపపూర్వస్యదాధాతోరుపాయనాథః
త్వేశక్తిగ్రాహకప్రమాణంతు॥ని॥ ఉపాయనముపగ్రాహ్యముపహార
స్త్రాపధేత్యమరః ద్రవీభు - తామృతస్యనేవభాగత్వేపిఘనీభు - తామృ
తంతుపరమేశ్వరస్యైవసమగ్నణీయమితిభావః॥౧౦॥తతశ్చతి॥ తతశ్చం
ద్రావిర్భావానంతరంచింతితః చి తావిషయవిషయక సన్నిహితఃఅంతిక
గతఃనందీనందీశ్వరః శివఃపరమేశ్వరఇవదేవాసురైస్సభాజితస్సకమధు
సూదనేనహరికాసమర్పితాముపహారి కృతాశశాంకరేఖాం చంద్రరే
ఖామాదధానః స్వీకుర్వాణః సాదరంయథాతథాత్రిశంపచనమవాదీత్

ఖాం । ఉత్తఃసప్రవృత్తకలికేయముమాపతెరిత్యాలోచయ
స్తుపదధేమనసాముకుండః॥౧౦॥ గ ॥ తతశ్చింతిపవన
న్నిహితోనందీశివఇవసభాజితోదేవాసురైస్సమర్పితాం
మధుసూదనేనశశాంకరేఖామాదధాన సాదరమిదమ
వాదీత్॥౧౧॥ప ॥ కిమివదయితంశంభాః కేనప్రసీదతిదేవ
త్వవిరతసమాసక్తంచిత్రంతవైవహరేహరే । తదిహ
భగవన్మాహాభాగ్యంతవప్రణమఃకథత్వమసిశరణంతే

ఉవాచ॥౧౧॥కిమితి॥ హేహరేశ్రీవిష్ణోతవభవతవిచిత్రంశంభాః పరమేశ్వరస్యకింవస్తుదయితమివభవేత్ వస్తుగత్యాతస్యమాయోపాదేయ
యోరభావాదితిభావఃదేవః పరమేశ్వరః కేనవాకయావాసేవయేత్య
థః - ప్రసీదప్రసన్నోభవతి ॥ పాశ్చాత్యాసినాసదేస్సిదాదేశః-ఇ
తిత్తంహరేపరమేశ్వరే॥ని॥ హరస్సూరహరోభగవత్త్వమరః-అవిరతంస
తతఃసమాసక్తంపంక్రాంతమిశ్యథః- తత్తస్మాద్విహేదానీంతరమహా
భాగస్యహవా మాహాభాగ్యం సుకృతమితి యావత్ కథం ప్రణమఃస్తు
కింకుర్వతితథః అస్త్రింతసుకృతశాలినవవశివగతైస్సంభవాదితిభావః
వైవావా శివభక్తానాంనామిన్ద్రాకంత్వమేవశరణంరతఃకః॥ని॥ శరణంగ్ర
హరక్షీత్రోరిత్యమరః-అసిభవసిపాలనాంశస్య విష్ణుకావ్యత్వాదితి భా

హః త్వమేవగురుః ఉపదేష్టా ॥ని॥ గురుగీష్వపిత్రా ద్యౌఃప్విత్యమరః-
 నైతకమలసహిత సహస్ర కమలాదినా శివపూజాకరణాత్ శివభక్తు
 వశ్యకతాకసన్నాగప్రదర్శకత్వాదితిభావః ॥౧౦॥ జానీవతి ॥ హేకేశ
 వవాసుదేవః అస్మాకంనాథస్య స్వామిః జగన్నాథస్య జగదీశ్వరస్యశి
 వస్నేత్యర్థః- పుష్పేమకుసుమానాంవర్ణభిర్యథః సిలోత్పలేకువల
 యే॥ని॥ స్వాదుత్పలంకువలయమిత్యమరః-అన్యైశ్చప్రైవైసుఖేనలబ్ధుమ
 శక్యామిత్యర్థః ఇతరపుష్పదుష్పాప్రాప్తిమిహవత్ - పరమైవపారమి
 కీస్యాథేరకృత్యయః*టిడ్డేత్వానాజీవ - తథాఘాతాం - ప్రీతి
 మనురాగంహషణంవేద్యథః*॥౪॥ముత్ప్రీతిప్రచదోహవత్ఇత్యమరః-
 జానీమేననుజానాసిఖిత్విత్యర్థః-భూతానామీశితాఅధిపతిఃతస్యశివ

వానాంనస్త్యమేవమహాగురుః॥౧౦॥ప॥ జానీమేనసునా
 మకేశవ జగన్నాథస్యనాథస్యనః ప్రీతింపారమకీమన
 న్యసులభాంపుష్పేమసిలోత్పలే | అన్తిన్నుష్పలబంధురి
 త్యతితనూభూతేపిభూతేశితుః ప్రీతించింతయతావతీ
 ముపచితామిందాతతోవాదికాం॥౧౧॥౧౧॥ తదహమేవ
 ప్రసాదయన్ననేనభగవతఃకపదకమారాధయామిహ

స్నేత్యర్థః॥ని॥ భూతేశఃఖండపరశురిత్యమరః-అతితనూభూతేలత్యంత
 కృతేపీత్యర్థః - బాలత్వాదితిభావఃఅన్తిన్నుందాచంద్రదేవత్పలానాంకు
 వలయానాంబంధుః ప్రీయతీహేతోః ఉపచితామభివృద్ధిం ప్రాప్తాం
 తావతీంసిలోత్పలేయావతీప్రీతిస్తావతీమిత్యర్థః - ప్రీతిప్రేమవిశేషం
 చింతయపశ్నేత్యర్థః- తతోసిలోత్పలపీతేఃఅధికాంవాప్రీతింహషణం
 చింతయజానీహేత్యర్థః - స్వపేమాస్పదస్యానియత్ప్రేమాస్పదంత
 త్రఃస్యవాప్రేమనభవేదితిభావః ॥౧౧॥ తదితి॥ తత్తస్మాదనేనచంద్రేణ
 భగవతఃపరమేశ్వరస్యకర్తృజటానూటఃతస్యపదంస్తానంప్రసాదయక
 అలంకరిత్యమాణఇత్యర్థః*వర్తమానశామిశ్లేషవర్తమానవశ్వేతి
 ట్తతస్యస్థానేశతాదేశః తేతవహస్తైసపరమాత్మానంసాంబలివంతిరా
 ధయామి* అత్రాపివర్తమానవద్భావేనలట్ అహమేవపరశివంసం

పూజ్యత వాతవహస్తేనపూజాసమజనీతిభావయామీతిభావః॥ ౧౦॥ అగ్ర
 ఇతి॥ విశ్వేషాం దేవానాం మధ్యే అగ్రేభుజే ప్రథమభోక్తృ క్రతుష్విశే
 షః సూర్యాగ్నిరూపత్వాత్తస్యేతిభావః - అధవా అగ్రేభుజే ప్రథమతో
 విషభోక్తృ అగ్రభుక్తః శ్వరః ఇతి శాస్త్రాదితిభావః - యద్వా అగ్రేభు
 జే ప్రథమతో విషభయా త్పాలయిత్యశ్వః - శివాయేతి శేషః ఖభజ
 పాలరాభ్యవహం యోరితి ధాతోః క్షిప్ - పరిపాలకపూజాకరః స్య ప్ర
 థమతో యుక్తత్వాదితిభావః - అగ్రపూజనమిత్యేత్ ప్రథమసపర్యంతి
 యదిత్యధః ఏతత్పూజన ఉచితం అహం యథాతథా ఆచరిత అనుష్ఠి
 తమత్యధః - అధవా అగ్రేభుజే అగ్రభుగ్నిశ్వర ఇతి ప్రథమభోక్తృ అగ్ర
 పూజనం ప్రథమతః పూజాకరణమిత్యేత్ ఏతదాచరితం పూజానుష్ఠా

స్తేన తేపరమాత్మానం॥ ౧౦॥ గ॥ అగ్రభుజే విశ్వేషామగ్ర
 పూజనమేతదుచితమాచరితం॥ ౧౧॥ గ॥ తదితో యథా
 భిమతమిమానివస్తూ న్యుపయుజ్యంతామిత్యభిధాయతి
 రోభవతి శిలాదనం దనేపునరపి సుచుక్షోభసారస్వతో గ
 ర్భః॥ ౧౨॥ ప॥ వైర్మల్యాదుపసంభృతాః ఫణధరః స్తే)

కానుచింబాశ్శతంస్వస్థానక్షుభితోద్గతామృతర సస్యం

నంభావేక్తః ఉచితమహమిత్యధః - ఇవివాన్వయోబోధ్యః॥ ౧౧॥
 తదితి॥ తత్తస్మాత్ ఇతోన్యానీతి శేషః ఇదానీముత్పన్నాని ఉద్వృద్ధమానాని
 చేత్యధః వస్తూని యథాభిమతంభవతో యథారుచిత్యధః - ఉపయు
 జ్యంతాం ఉపయుక్తాని క్రియంతామిత్యధః - ఇతీత్యభిధాయ ఉక్తాని
 లాదనం దనేనందీశ్వరేణ రోహితే అతః పునరపి సరస్వతస్స
 ముద్రస్య అయం సారస్వతః సముద్రసంబంధీత్యధః * తస్యేదమిశ్యంతే
 గర్భః కుషీః॥ ౧౨॥ కుషీభూతా గర్భకౌగర్భాః త్రయమరః - సుచుక్షోభమధిత
 ఇత్యధః॥ ౧౨॥ వైర్మల్యాదితి॥ వైర్మల్యర్మిర్మలత్వాజ్ఞేతోః ఉపసం
 భృతాస్సంపాదితాః స్వం స్వకీయం యత్థానంతస్మాత్క్షుభితః చాచితః
 అతఏవ ఉద్గతః నిగతో యోమృతరసః అధవాన్వస్థానస్యక్షుభితంత్యో
 భః - భావేక్తః తేన ఉద్గతః విగతః యః అమృతరసః తస్య స్యందః ప్రస్ఫు

తీతస్యోపసంధానంసంబంధస్తస్మాత్తత్యధః - పంచమ్యాస్తసిః
 ప్రాప్తస్సంప్రాప్తః ప్రాణానాంసమాగమః ఆగమనంయైస్తథాభూ
 తాశతంతతసంఖ్యాకాఃఫణాధరాణాంనాగానాంయాస్త్రీయఃతాసాం
 సంబంధినస్త్రీణాః*స్త్రీపుంసాభ్యాంనభోస్తభౌ భవనాదితివభోప్ర
 త్యయః-తథాభూతానుబింబాఃప్రతిబింబాభివస్థితాఃనానాఅనేకే* విన
 భోభ్యాంనానాభోనసహేతిశబ్దాన్నాభోప్రత్యయః | జయాంకాఃవిజ
 యచిహ్నసీయాసాంతాః తథాభూతాః రతిపతేమన్తథ మహారాజస్య
 నాసీరంసేనాముఖభాగః॥ని॥ సేనాముఖంతునాసీరమిత్యమరశేషః - త
 స్త్రికయాఃఅగ్రాఃపరాధ్యాయః॥ ని ॥ పరాధ్యాయగ్రాగ్రాగ్రసరప్రాగ్గ్రా
 గ్గ్రాగ్రీయమిత్యమరః పతాకికాః వైజయంత్యభివస్థితాః ॥ ని ॥ పతా
 కావైజయంతీస్యాదిత్యమరః స్త్రీయోనార్యః తతస్సముద్రాత్ ప్రా

దోషసంధానతః | ప్రాప్తప్రాణసమాగమాభివతతః

ప్రాదుర్భూతాపుస్త్రీయోనాసీరాగ్రపతాకికారతిపతే

ర్నానాజయాంకాభివ॥౧౩॥ ౧ ॥ తతశ్చవిద్రుమలతాభి

వవీచీభిరాహ్మతాః తటితభివతత్యమయోపనమృపయో

ధరాంకరిభ్రష్టాః కౌస్తుభరత్నపాంచాలికాభివకౌ

దుర్భూతాఃప్రాదురాసాంబభూతురిత్యధః॥౧౩॥తతఃఇతి॥ వీచయస్త
 రంగాఃతైః॥ని॥స్త్రీయాంవీచీరధార్మిష్టిత్యమరః-విద్రుమాణాం ఆహ్వా
 తాఆసీతాఃప్రవాళాని॥ ని ॥ అథవిద్రుమః పుంసిప్రవాళంపున్నపుంసక
 మిత్యమరః-తేషాంలతాభివస్థితాః॥ని॥వల్లితువ్రతతిలకతేత్యమరః - తే
 చతేసమయాశ్చతత్సమయాఃవర్షాకాలిత్యధః - తేమహాపనమాక్రిడ
 పనతాయేపయోధరాఃమేఘాః॥ని॥స్త్రీస్తనాబ్జాపయోధరాఃత్యమరః-
 తేషామంకస్సమీపదేశః॥ ని ॥ అంకోనాకటవిచ్ఛేదే సంఖ్యాయాంయుధి
 భూషణే|సమీపేరూపకేస్థానేమతాపుత్సంగచిహ్నయోరితిభాస్కరః-
 తస్మాత్పరిభ్రష్టాఃమృతాఃపతితాభివత్యధః॥ ని ॥ స్రస్తంధ్వస్తంభీష్టమి
 త్యమరః-తటితఃవిద్యుతభివస్థితాః - కేనాపియోనచిత్తుంసే త్యధః-
 కౌతూహలాయ॥ని॥కౌతూహలంకౌతుకంచేన్ద్రుమరః-వికాసాయవిరచి

తాః నిమిత్తాః కౌస్తుభసంజ్ఞికానియానిరత్నానాశ్చతాః యాః
పాంచాలికాః పుత్రికాభివృద్ధాః || ని || పాంచాలికాః పుత్రికాన్యాదిత్యమ
రః-తాదృశస్థితాః యద్వాకేనాపిబ్రహ్మణాపీత్యథః - సజీవా ఇతి శేషః ||
ని || మారుతే వేధసిబ్రహ్మేచ్ఛంసికః కంశిరౌంబునోరిత్యమరః - శిష్టం ప్రా
గ్వాదిత్యవర్ధేయం | పరిగ్రహీతాః విధృతాః విగ్రహః శరీరాణియాసాం
తాః || ని || శరీరం వత్స-విగ్రహాభివృద్ధాః-తాదృశస్థితాః పంచశరోమదనః
తస్య యాలక్ష్మీః తస్మాద్విభూతయః అంశాః తాదృశస్థితాః తుల్యః ఏకవిధా
వయః కాలోరూపం సౌందర్యం విభ్రమో విలాసశ్చైతేయాసాం తాః
తథాభూతాః-తుల్యే అంబరం వస్త్రం ఆభరణం చేత్యేతేయాసాం తాః
తథాభూతాః-అభోదానాం మేఘానాం విగ్రహాపసరణం తస్మిన్ శర
తా-లగ్నభావః-మానసాత్ మానససరోవరం విహాయేత్యథః - ల్య

తూహలాయనినిర్మితాః కేనాపి పంచశరరాజ్యలక్ష్మీవి
భు-తీరివ పరిగ్రహీతవిగ్రహస్తుల్యవయోరూపవిభ్రమా
స్తుల్యంబరవిభు-షణాః హంసీరివ మానసాదంభోదవి
గ్రహేనముత్తరంతీతాః బహిరాలత్య సర్వేపి సురాసు
రాః విరమ్యసాగరవధనవృధాక్షేణాదుత్తర మప్యమృత
ముపేత్య సంనిహితాధరామృత ఏవదృష్టిమాదధిరే ||

హ్లాపేకర్మణి పంచమీయం || ని || చిత్రేనరసిమానసమితిభాస్కరః-ఉత్తరం
తీరే దగ్ధచ్ఛంతీః హంసానాం ప్రయోహంస్యః * పుంయోగాదాఖ్యా
యామితి జీవ-తాదృశస్థితాః-తతస్తస్మాత్సముద్రాదృహిః బాహ్యదేశం
ప్రవీత్యథః-ఉత్తరంతీరే దగ్ధచ్ఛంతీః తాః అఘ్నరసః సర్వేపి సురాసురాదే
వాసురాః ఆలత్యదృష్ట్యా సాగరస్య యన్తథనంతస్మిన్ స్థాః క్షేణః సర్పరాజా
కషణాదురూపప్రయానభివృద్ధాః-తస్మాద్విరమతశ్చైత్యం విహాయతూ
ష్ణీం భు-త్యేత్యథః-ఉత్తరం ఉత్పత్య మానం అమృతం సుధాం || ని || పీ
యూషమమృతం సుధేత్యమరః ఉపేత్య అగణయిత్యేత్యథః - సన్నిహి
తః సమిపస్థాయదధరామృతం అఘ్నరసాం సంబంధీతిభావః తస్మిన్ దృష్టిం
బుద్ధిం || ని || దృష్టిజ్ఞానాన్తే దర్శనభివృద్ధాః-ఆదధిరే నిదధిరే నిహితవంత

ఇతియావత్ || శ్లో || బలవానింద్రియగ్రామోవిద్వాంసమపిక్షరీతీన్యా
యాదితిభావః || ౧౨ || తాపసాఞ్జతి || అఘోరసాందర్శనమవలోకనం
తేనక్షోభితానిసంజాతక్షోభానిహృదయానియేభాంతేతథా విధాస్తావ
సాఅపితపస్వినోపీత్యథః || ౧౩ || తపస్వీతాపసఃపారికాంక్షీవాచంయ
మోమునిరిత్యమరః-మంత్రతాణాంజఃఅర్థానుసంధానమిత్యథః- త
స్మాజ్జపధాతోరర్థానుసంధానాథఃకత్వేప్రమాణంతుఃతజ్జపస్తదర్థభా
వనమితిపాతుంజలసూత్రమితిబోధ్యం ఉపరవ్యతూష్ణీం భూత్వేత్యర్థః-
మణితానిరతికాలికనాదాః || ౧౪ || మణితంరతికూజితమిత్యమరః-తేషాంభే
దాఃప్రభేదాఃతాణాంఅధిజ్ఞాసాంచక్రిరేవివిదిషాంచక్రురిత్యథః - తే
షామపియద్యేమబ్జితరేషాంతుకింవత్తవ్యమితిభావః || ౧౫ || ంచేతి || ౧౬ మ
షాయోపిపంచాస్త్రస్య మదనస్య యావిద్యా కళాశాస్త్రమితితాత్ప

౧౨ || X || తాపసాఅపితద్దర్శనక్షోభితహృదయాఃమంత్ర
జపాదుపరమ్యమణితభేదానధిజ్ఞాసాంచక్రిరే || ౧౩ ||
X || పంచాస్త్రవిద్యామేవపరమర్షయోపిబహుమేసిరే ||
కింబహునా || ౧౪ || X || శ్రుతిన్యాయవిదోపి సూక్ష్మదర్శిన
స్తాసామాలోకనంఅగ్నిష్టోమస్య ద్వారోపసర్పణం ద్వా
దశామాస్యగాననిషేవణం X వామయనస్యనాట్యావలో

ర్యాథః తామేవబహుమేసిరే శ్లాఘయామాసురిత్యర్థః || ౧౪ || శ్రుతీతి ||
శ్రుతినాన్యాయాఅధికరణాపరపర్యాయాయుక్తిపూర్వమీమాంసాశా
స్త్రమితిభావః-తద్విదస్తచ్చాస్త్రవేత్తాః సూక్ష్మదర్శినః పండితాః ||
ని || దూరదర్శీభీషణదర్శీసూక్ష్మదర్శీబుధేభ్యమానితానాథః మాలా | అ
గ్నిష్టోమస్యతత్సంజ్ఞికయాగస్య తాసామఘోరసామవలోకనం దర్శనం ఘ
లమాచక్షులేవదంతీత్యేవముత్తరతాన్వయోబోధ్యః - ద్వాదశాహస్య
ద్వాదశాసాస్పృశ్యక్రతుపిశేవస్య ద్వారోపసర్పణంతద్భూతా ద్వారోప
గమనమిత్యథః - X వామయనస్యపీకసంవత్సరసాధ్యగవామయనసంజ్ఞిక
కాయాగాననిషేవణం ఆలాపశ్రవణమితియావత్ - నక్షత్రసత్త్వనక్ష
త్రేష్టియాగస్య తాసాంనాట్యావలోకనం వాజపేయస్య బహుషఃకర

ణకవాజపేయసంజ్ఞికయాగస్యతాసాంవాఙ్మిత్రణం ప్రశ్నోత్తరరూపం
వాఙ్మేషనమిత్యర్థః-పాండరీకస్యసోమసంస్థావిశేషస్యేత్యర్థః- తాసాం
పరిష్వంగఃఆలింగనంవాజిమేధస్యఅశ్వమేధయాగస్యేత్యర్థః- వదనా
శ్వాదనంముఖచుంబనమిత్యర్థః- దాతౌయణ సంజ్ఞికొయోయజ్ఞఃత
స్యదంతానాంక్షతఽలింకనమిత్యర్థః- నానావిధానామనేక ప్రకారా
ణాంసంస్థానాసోమసంస్థానాంహవిస్సంస్థానాంచేత్యర్థః ||అత్రేదం
బోధ్యం| సామాన్యతస్సంస్థాఃత్రివిధాఃపాకయజ్ఞసంస్థాఇతిహవిర్యజ్ఞ
సంస్థాఇతిసోమయజ్ఞసంస్థాఇతిభేదేన| తత్రపంచమహాయజ్ఞాష్టకాపా
ర్వణత్రాధశా్వణాగ్రహాయణీ చైత్యాశ్వియుజీతి సప్తపాకయజ్ఞ
సంస్థాః - అగ్న్యధేయమగ్నిహోత్రం దశకపూణణమాసా వాగ్ర
యణంచాతుమాశ్వానినిరూధపశుబంధస్సాంత్రావణీతిసప్తహవిర్యజ్ఞ
సంస్థాఇతి-అగ్నిష్టోమోత్యగ్నిష్టోమఉక్త్యష్టోడశీవాజపేయః - అతిరా

కనంనక్షత్ర సత్రస్య వాఙ్మిత్రణం వాజపేయస్య పరి

ష్వంగఃపాండరీకస్యవదనాశ్వాదనంవాజిమేధస్యదంత

క్షతందాతౌయణయజ్ఞస్యనఖలేఖనంనానాసంస్థానాం

చరణతాడనం చాంద్రాయణస్య పరిభాషణంబపరాక

తోస్త్రాస్త్వామిత్యుత్తసప్తసోమసంస్థాఇతి - ఏతత్త్రివిధసంస్థానామితియా
వత్-తాసాంస్తనయోఃనఖలేఖనంనఖక్షతమిత్యర్థఃకుండపాయినామ
యనస్యానేకసంవత్సరసాధ్యస్యయాగవిశేషస్యేత్యర్థః- తాసాంకుచ
మదకనంస్తనగమ్పీడనమిత్యర్థః- రాజసూయస్య సార్వభౌమానప్మిత
రాజసూయయాగస్యేత్యర్థః- తాసాంరసనయావమర్శనంరసనావమ
ర్శనంతత్సంజ్ఞకంచుంబనవిశేషఃతంవిశ్వస్యజామయనస్యవిపరీతరతము
పరమిత్యర్థః - చాంద్రాయణస్యచంద్ర కలావృద్ధిహాసాను రోధేన
కబళవృద్ధిహాసీకరణరూపక్షతవిశేషస్యచరణతాడనంచరణ సంబంధ
ఇతితాత్పర్యాధః- పరాకసాంతపనేప్రాయశ్చిత్రాధః కృచ్ఛేతయోః
తాసామఘ్నరసాంపరిభాషణంసనిందదుర్వాదమిత్యర్థః||౯||యస్సనింద
ఉపాలంభస్త్రస్యాత్పరిభాషణమిత్యుచరః - తాత్కాలికతాంబూలా

దివజ్జనాదేవాసనావశాదద్వాపిలస్య తత్త్వాదితిభావః - ఫలంఫల
రూపమాచక్ష తెఆహరిత్యధః || ౧౦౫ || సౌహృదః మిత్ర తదాతత్కాలే
పరముత్సృజ్యంసౌహృదః సేహం || ౧౦౬ || ప్రేమానాప్రియతాహృదః
ప్రేమసేహా ధదోహద మిత్యమరః - ఈయుషామషేయుషామిత్య
ధః అమృతసంపాదనాధః మిత్రభావః - తాసామేవకృతేలస్సరస్త్రిని
మిత్రమేవేత్యధః విగ్రహాయుధై || ౧౦౭ || రణాః కలహావిగ్రహావిత్యమరః -
శనైస్సంనహ్యతాంయతమానానామిత్యధః సుమనసాం దేవానాందై
త్యైశ్వరాణామపి అనతిప్రాధం ఈషదుల్బణం వివాదం విసంవాదం స
ద్యః త్వాశయితుం పరిహంయతుం సరోజేక్షణాధగవాక్ ఫ్రండరీకాక్షః
ఉభయనిమాన్ దేవాసురాన్ సంగృహ్లాన్ ఆమంత్యై డపవేశయన్ని

సాంతాపనయోః ఫలమాచక్ష తే || ౧౦౫ || ప || సౌహృదః
పరమాయుషామపి తదాసంనహ్యతాం విగ్రహేతాసా
మేవకృతే శనైస్సంనసాందై త్యైశ్వరాణామపి | సద్యః
త్వాశయితుం వివాదమనతి ప్రాధం సరోజేక్షణః సంగృ
హ్లాన్ సుభయనిమానభిదధేత్యధ్యం చక్షధ్యం వచః || ౧౦౬ ||
౫ || హంతభో దేవాసురాః కిమిదమజానతామివభవతా
మపివైమత్యం || ౧౦౭ || ౫ || తుల్యే పరిశ్రమేతుల్యే చాభిజనై
తుల్యేనైవవోభావితం ఫలేభః తవ్యం || ౧౦౮ || ౫ || తదిమా

త్యధః తథ్యం సత్యచూతం || ౧౦౯ || సత్యంతథ్యమృతం సత్యత్యమరః - ప
థ్యం హితకరం వచః అభిదధేష గాదేత్యధః || ౧౧౦ || హంతేతి | హంతేతి హం
దేవాక్యార్థం భేదా || ౧౧౧ || హంతహర్షై నుకం పాయాం వ్యాసం భవిషాదయో
రిత్యమరః - భో దేవాసురాభవతామపి గురుభాగవశిష్యాణామపి త్యా
శయః - అవివేకినాం సదసద్వివేకః హితానామివవివతానాం భావోనై
మత్యం అన్యోన్యవిద్వేషిత్యధః హంతేతి ఖేదే || ౧౧౨ || తుల్యైతి || పరి
శ్రమః మథనప్రయుక్తభేదః తస్మిన్ తుల్యే సమానై సతి ఉభయేషామపి
మథనై ప్రవృత్తత్వాదితిభావః - అభిజనేవం శేషి || ౧౧౩ || కులన్యభిజనాన్వ
యామిత్యుచరిః - ఉభయేషామపి కాశ్యపసంభూతత్వాదితిభావః - తుల్యే

శైవేకైవేవభలేనాపిభవితవ్యం అమృతైకఫలాదేశేనైవఉభయేషాం
 ద్రవ్యతైరితిభావః ॥౧౭॥ తదితి ॥ తత్సత్సాత్సముద్రసంభవాఃసముద్రో
 త్పన్నాఃఅఘ్నరిసోనామప్రసిద్ధాః ॥ని॥ స్త్రీయాంబహువ్యఘ్నరసిత్యమ
 రః-తరుణ్యోపియవత్యోపిభవతాముభయేషామపీత్యథః - సాధార
 ణ్యః అవిశేషతోవర్తమానాఇత్యథః భవంతుసంత్యిత్యథః-ముఖ్యఫల
 వన్నాన్యయతలనుషంగికగౌణఫలస్యాప్యభయగామిత్యాదిబోధ్యః ॥
 ౧౮॥గజమితి,అనుజేతతిశేషఃప్రీతిర్యదీతిసురాగఃఅస్తీచేదిత్యర్థఃఏకంగజ
 మేకమశ్వంఏకాంగాంగధేనుంపంచపంచసృఖ్యాకాక్షద్రుమాక్షవృక్షాం
 శ్చదత్వానివాశితం సర్వస్వంసర్వసౌభాగ్యం యేనసతథాభుతంవాస
 వంసంభావయతబహుమానంకురుతేత్యర్థః॥శ్లో॥సోదరేదత్తమక్షయమితి

స్సముద్ర సంభవా అఘోరసానామతరుణ్య స్సాధార
ణ్యోభవంతుభజతాం || ౧౦ || X || గజమేకమశ్వమేకంగా
మేకాంపంచద్రుమాందత్వాసంభావయత వినాశితస
ర్వస్వంవాసవయదిప్రీతిః || ౧౧ || X || ఇత్యభిహితమాత్ర
వీవసాదరమాదాయశాసనంశిరిసికింప్రతిబూమోభ
వచ్ఛాసనేకింతుస్వామినేకిమప్యనుపహృత్యనయుక్తమ
స్త్వాభిరియదాసేవితుంతదగ్రేయదుత్పత్స్యతే తద్భవా
నశుమన్యతామితి ప్రాథ్మికమానస్సురాస్సురైరంతరే

శాస్త్రాదితిభావః ॥౧౯॥ఇతీతి॥ ఇతీత్యమభిహితమాత్రావీవలేదేవానురా
శ్వానసంశ్రేవానుదేవాజ్ఞాం సాదరియథాతథాశిరసిలభాయనిభాయ
భవతశ్వానసమాజ్ఞాతస్త్రిష్విషయేప్రతిబూయః కేంప్రతికూలః త్రరంప
దామః కిమిత్యర్థః కేంతుస్వామినేఈశ్వరాయభవతేకిమపికించిదపిలనుప
హృత్యుడపాయనమకృత్యేత్యథః=అస్మాభిఃఅసేవతుండువయోక్తుంఅయు
క్తుంయుక్తుంనభవతీత్యథః= యద్వస్తు సముద్రాదితిశేషః అగ్రేఉత్త
రముహూర్తమఉత్పన్న్యైతేజనివ్యుతీత్యథః= తద్వస్తు భవాననుమన్య
తాంఅంగీకురుష్యేత్యథఃఇతీత్యంసురానుజ్ఞైః అతవీషలతరేవకృతం
స్త్రితంమందశఃసోయేనసతథాభుతంతత్యజ్జత్వాదితిభావః= రహఃరమ

ఋలక్ష్మీపతికించిదీషదనుమన్యతలగీవకార్యేత్యథా॥౨౦॥అథేతిఅ
దైకమత్యానంతరంపునరపిఃబుధాశ్చేతిదానవాశ్చేతితఉభయేఉదధిం
సముద్రంయావత్ ఆవలంఅస్వచ్ఛం॥ ౧॥ త్రిష్యాగాధాత్పసనో
చ్ఛఃకలుషానచ్చఆవిలత్యమరః - వ్యధుఃచక్రరిత్యథఃతావదఖిలాయే
జనుష్కంతఃప్రాశీనత్యథః - జనుశ్చబ్రాదుత్పత్తివాచికాత్తతదస్యా
స్త్రిస్త్రిస్త్రిమతువితిమతుప్రత్యయః - తేషామాశయైర్నాభిస్సమం॥
౧॥ భావోభిప్రాయఆశయః సాకలసత్రాసమంసహేతిచామరః - త్రి
లోకీతిభువనమనావిలా అత్యంత స్వచ్ఛనిర్మలాస మజనీసమ భూదిత్య
థః - ఉత్పత్స్యమానాయాః భగవత్యాః మహాలక్ష్మ్యాః ప్రభావాదితి
భావః॥౨౧॥ అభ్యగ్రతి॥అభ్యగ్రమంతికం॥౧॥ ఉపకంతాంతికాభ్యగ్రా
భ్యగ్రాఅప్యభిశోవ్యయమిత్యమరః - తస్మిన్కాలవతరివ్యంతీఉత్పత్స్యమా

వకృతస్త్రితఃకించిదన్వమన్యతరమారమణః॥౨౦॥౧॥ అథ

పునరపియావదావిలంతే వ్యధురుదధింవిబుధాశ్చదాన
వాశ్చ సమమఖిల జనుష్కతాం మనాభిస్సమజనితా వ
దనావిలాత్రిలోకీ ॥ ౨౧ ॥౧॥అభ్యగ్రావతరివ్యదణవ
సుతాహస్తాగ్రసంభావనాసంహృష్య తగనకారవింద

నాయాఽణవసుతాలక్ష్మ్యాఃతస్యాఃయద్ధస్తాగ్రంకరాగ్రంతేనయాసం
భావనాస్తీకారరూపసన్తానత్యథః - తథాసంహృష్యంతీహవఃమా
పద్యమానాయాకనకారవిందకలికానువణకమలకుట్టులమిత్యథః॥
౧॥కలికాకోరకఃపుమానిత్యమరః - తస్యాఃయత్సారభ్యంగంధపరిమళఃత
స్యాఃసారస్థిరాంశః॥౧॥సారోబలేస్థిరాంశేచేత్యమరః - తంస్పృష్టవం
తఃసారస్పృశత్యథః * స్పృశోనుదకక్షినితిక్షిన్ప్రత్యయః - ధారణ
మహీమ్నాలక్ష్మ్యాఃకరస్థకమలకుట్టులం వికసితమఘాల్ తతగమలస్థ
గంధసారగ్రాహణితిభావః - అమందంయథాచందనద్రవశైతల్యంకే
రంతీతిఅమందచందనకిరీ - అత్రచందనశబ్దః లక్షణయాచందనద్రవశై
తల్యవాచకత్యితిబోధ్యం - ఏవంవిధాయేమారుతాః వాయవః మందంమం
దంపస్పందిచేవపురిత్యథః తైఃశైత్యసారభ్యమాండ్యత్రివిధలక్షణగుణ

విశిష్టవాముభిరీత్యధః హరేర్వాసుదేవస్యలంగమంగం ప్రత్యవయవ
మిత్యధః॥ని॥అంగంప్రతీకోవయవత్త్యమరః- కాలస్సముచితకాలిత్య
ధః - తేనఉన్నిదః పుష్పితఃయఃకదంబఃఅర్జునవృక్షఃతస్యడంబరభవ
డంబరొగర్వోయస్యతత్తథాభూతం ॥ని॥ తథాపుష్పితమున్నిదంహసి
తోస్త్రీవితానిచేత్యమరః-కదంబఃకకుభోర్జునభిచ, అనీదభూదిత్యధః-
యథాకదంబవృక్షః క్రమేణశాఖోప శాఖాసుపుష్పితోభవతితథాహరిః
నిఖిలాంగోపాంగేషురోమాంచితోఽభూదితిభావః-త్రైరంగమంగంహ
రేరితిసుపాతః ॥౨౨॥తతత్తితి॥ తతోఽనంతరంసమసమయఃఏకకాలః త
స్మిన్సమమున్మిషంతివికాసమాపద్యమానానికనకారవిందానిసువణాప
ద్మానియస్మిన్తత్తథాభూతం యత్కాననంఘనంఘస్యశ్రీరివనయనా
నామానందసంధాయినీహషణజనకేత్యధఃకాచనభద్రమితివస్తుమశక్యే

కా న న శ్రీ రి వ న య నా నం ద స ం ధా యి నీ స మ భా గ

యోజితశరదిందు కందశబాలారుణ ప్రవిలాపనచాకచ

కృలక్ష్మీరివచమతాగరకారిణీ సాగరావర్తవివర సము

త్తితథానమాప్రమణిప్రభవభణి రాజస్యకాంచనకాం

త్యధః-అనిర్వాచ్యేతియవత్ - సహాకళంకరహితత్వేనసదృశాభా
గావవయవాయస్మిన్కర్కషితత్తథాసమభాగం యథాతథా యోజితే
శరావకపాలద్వయవత్సంఘటితేయేశరదిందుకందశేయేశరత్కాలబా
లచంద్రోతయోర్నద్యదేశభిభావః - బాలారుణస్యప్రాతఃకాలసూర్య
స్యయత్ప్రవిలాపనం మూషానిష్ప్రద్రవీభూతకాంస్యసీసాదేరివనిష్ట
ప్యద్రవీకృత్యప్రక్షేపణమిత్యధః తేనయాచాకచకృలక్ష్మీరివధాశధ
శ్యరూపకాంతిరివేత్యధః చమతాగరః చమత్కృతిఃవిజాతీయాహ్లాద
ఇతియవత్ తంకర్తుంశీలంయస్యాస్సాతథాభూతా ఫణిరాజస్య శేష
స్యసాగరస్సముస్తస్మిన్యేఆవర్తాః అంభోభ్రమాః తవీవవివరాణి
రంధ్రాణి ॥ ని॥ స్యాదావర్తంభసాంభ్రమభిత్త్యమరః - సుషిరం వీవ
రంబిలమిచ - తేభ్యస్సముత్థితాఫణానాం శహస్రేయేమణయోరత్నా
నితేషాంయావ్రభాదీప్తిస్సైవేత్యధః - దుగ్ధకల్లాలేమక్షీరతరంగేమ

సమ్మార్చితాసమ్యక్ప్రసృతా * మూర్ఛామోహ సముఛ్ఛాయయో
రితిధాతోఃకర్తరిక్షప్రత్యయః-కావనకాంతధారణీకాంత్యతిశయః క
మలాక్షస్య కమలేతివలక్షణీ యస్య సతస్య భావస్తత్తా ఇయముక్తకమ
లాక్షతాపూర్వమేవ మహేశ్వర సాక్షాత్కారా త్స్ఫలసంజాతాభి
దానింతుకమలాయాంమహాలక్ష్మ్యైః అక్షణీయస్యసత్తివిగ్రహః తస్య
భావస్తత్తా తామేతామపికమలాక్షతామద్యసఫలీచ కాశేత్యథః - శ్రీ
హరేఃతత్కృంతిదగ్ధనానంతరంమహాలక్ష్మ్యైః దృష్టిరభూదితిభావః ॥
౨౩ ॥ తత్రేతి ॥ తత్రతస్మిన్కాలేతాశవృంతవ్యజనంతచ్చచామరంప్ర
కీణకం తచ్చతాం బూలచత్వరకఃకమండలువిశేషః సచకనకాలుకా
భ్యుంగారుః సాచతానివ ఆదయోయోషాంతేతథాభూతాయేషరికరాః

తిథోరసం మూర్ఛితాదుగ్ధ కల్లోలేషుసంధ్యేవసఫలీచ
కారకమలాక్షతాం కమలాక్షస్య ॥ ౨౩ ॥ X ॥ తత్రచ
తాశవృంతచామరతాంబూలకరంకకనకాలుకాదిపరిక
రపాణయోభావానుభావదేవతాభివపరిణతాఃశరీరబం
ధేనశృంగారస్య రంభాదిరామణీయక మాత్రనిర్వర్ణనని
ర్వృతానిలజ్జయంత్యో నయనాని నాకసదాంప్రపాదు

ఉపకరణానిశైస్సహితాః సతాశవృంతచామరతాంబూలకరకకనకాలు
కాదిపరికరాఃతథాభూతాః పాణయోయాసాంతాస్తథాభూతాః ॥ని॥
వ్యజనంతాశవృంతకం చామరంతుప్రకీణకం | కమండలౌచకరకగ్ధతిన
ర్వత్రామరః-తాంబూలకరంతాంబూలకరం దేతిపాశేతాంబూలదాం
నోచితనర్తులపాత్రవిశేషగ్ధత్యర్థాబోధ్యః - కించశరీరబంధేనదేహబం
ధేనపరిణతాఃకాలవిశేషాదేవంరువతామాపన్నాగ్నిత్యథఃమూర్తిమ
త్యగ్ధితిభావః- శృంగారస్యశృంగారసన్యేత్యథఃవిభావానుభావాస్తా
యీభావోపచాయకభావవిశేషేతయోర్యదేవతాఃఅభిమానిదేవతాః
తాభివపరిణతాః రంభాదీనాం అఘరసాం యద్రామణీయకసాందర్యంత
న్నాత్రస్యనిర్వర్ణనందర్శనశ్చరణాదికం ॥ని॥ నిర్వర్ణనంతునిర్ధానమిత్వ
మరః-తేననిర్వృతానిసుఖితానినాకసదాందేవానాంనయనానిలజ్జయం

త్యః లజ్జితానికుర్వంత్యః కమలాలయాయామహలత్కైః పరివారశక్తయః ఆవరణదేవతాః అగ్రతః ప్రథమతః ప్రాదుర్భుభూవుః-యస్యాః కటాక్షమాత్రాదేవపుంసః పరివారాభవంతితస్యాః లత్కైః పరివారసద్భావేకింవక్తవ్యమితిభావః ॥౨౮॥ తదనుచేతి॥ పరమస్సర్వోత్కృష్టో యీ ఆనందః తస్య ఘనీభావః-కరినీభవనమిత్యర్థః ॥౩॥ కఠినాధికచంద్రేషు వాద్యమధ్యమన్వత్తయోః । ముస్తాముద్గర మేఘామ త్రిమక్తి బేపుమాక్ష ఘన ఇతిభాస్కరః- తస్యయః పరిణామః పరిణః పరిపాక ఇతియావత్ తన్వయీతన్వప్సరాపేత్యర్థః ఆనందమూర్తిః రితిభావః మాతృకావర్ణాః అకారాద్యక్షరాణివంత్రశాస్త్రే ఏవేషామక్షరాణాం తథావ్యవహారాత్ తైస్సంపన్నాచ సామకటాదిచరణాంతసర్వాంగేషు శిర ఆర

ర్భుభూవురగ్రతః పరివారశక్తయః కమలాలయాయాః ॥

౨౮॥౩॥ తదనుచ పరమానందఘనీభావపరిణామమయీ మాతృకావర్ణాసంపన్నమకటాదిచరణాంతసర్వాంగసుందరీ ఽతిదేవతాధర్మనియంత్రణేన పతిముఖలత్కైః పాతినీభిరపికటాక్షవృత్తిభిః పరిసరనివ్యందమాత్రపరిపోషితజగత్రయీజాతజాయమానజనివ్యమాణరూపా విజాతరూపైకమయీవలక్ష్మ మాణాధర్మమయీధార్మి

భృసాదాంతావయవేషుసుందరీచేతికర్మధారయః - పంచాశద్వర్ణామయసుందరమూర్తిః రితిభావః-తథాచోక్తం॥శ్లో॥పంచాదశ్వర్ణమయీపరదేవతాహిమేష్ఫురతితి॥పతిదేవతాఉపాస్యమూర్తిః స్యాస్సాత్తథాభూతాధర్మేణనియంత్రణనియమనంసన్తార్గానుల్లంఘనమితియావత్ తేనపత్యుర్ముఖమేవలక్ష్మ్యంతస్త్రిక్షపికపాతినీభిః అత్యంతం ఽతంతీభిరపికటాక్షాణాం వృత్తయః తాభిః పరిసరః సమీపదేశః॥ని॥పర్యంతభూ-పరిసర ఇత్యమరః- తస్మిన్నివ్యందమాత్రం తేనపరిపోషితాఅభివర్ధితాజగతాం లోకానాంత్రయీత్రితయంయస్యాస్సాత్తథాభూతాజాతాస్యత్పన్నానిజాయమానానిదానీముద్భవంతిజనివ్యమాణానికాలాంతరేభవివ్యంతివయానివస్తునితేషాంస్వరూపావిజాతరూపైకమయీజాతైక వస్తుమ

యీవలక్తుమాణాపరిదృశ్యమానాత్రివిధవస్తురూపాయాఃకవిధవస్తు
రూపత్వేవిరోధఃతదాభాసస్తుజాతరూపంసువన్లంతదేకమయీవేతినవి
రోధః॥ని॥చామీకరుజాతరూపమిత్యమరః ధార్మికేమధర్మనిష్టేమధర్మ
మయీసుకృతమయీశ్చర్ధః॥ని॥ స్యాద్ధర్మమస్త్రీయాంపుణ్యశ్చేయసీసు
కృతంవృషభత్యమరః-విశేషమబ్రాహ్మణేషువిజ్ఞానమయీశాస్త్రశిల్ప
దిజ్ఞానరూపేశ్చర్ధః ॥ని॥ మోక్షేధీజ్ఞానమన్యత్రవిజ్ఞానంశిల్పశాస్త్ర
యోరిత్యమరః బాహుజాఃక్షత్రియాః ॥ని॥ బాహుజఃక్షత్రియోవిరావి
త్యమరః - తేషుపరాక్రమమయీశౌర్యస్వరూపేత్యర్ధః రాజసుప్రజతా
శేషసామంతేషుఅధీశ్వరేష్విత్యర్ధః ॥ని॥ రాజాతుప్రజతాశేషసామంత
స్యాదధీశ్వరభిశ్చత్యమరః - సంపన్నయాశరారుహఘాతుకేషు॥ని॥శరారు
హ్మతుకోహింసైత్యమరః-సాహసందండాపాయస్తన్యూత్యర్ధః॥ ని ॥

కేమవిజ్ఞానమయీ విప్రేషు పరాక్రమ మయీచా
హుజేషుసంపన్న మయీరాజసుసాహస మయీశరా
రిషు కారుణ్యమయీభక్తేషు కామకలామయీ పరిణేత
రివిజయపతాకికాజనార్దనస్యజీవికామకరధ్వజస్యమా
తాచరాజరాణాంమహిషీనారాయణస్య సమలక్ష్మత

సాహసంతుదమోదండభిత్త్యమరః- భక్తేషుభక్తిమత్సుకారుణ్యమయీ
కృపారూపేత్యర్ధః॥ని॥కారుణ్యంకరుణాఘ్రణేత్యమరః-పరిణేతరివివా
హవిధిసాన్న్వికర్తరిత్యర్ధఃకామస్యకలాశీల తన్మయీత్యర్ధఃజనాదక్
నస్యశ్రీహరేఃజయపతాకికాజయధ్వజరూపేత్యర్ధః ॥ని॥ పతాకావై
జయంతీస్యాతేతనంధ్వజమస్త్రీయామిత్యమరః - మకరధ్వజస్యమత్స
యధ్వజీకాజీవనౌపధమిత్యర్ధః చరాచరాణాంస్థావరజుగమానాం
మాతాజననీమూలప్రకృతిశ్వాత్రస్యాభిభావః - నారాయణస్యవాసు
దేవస్యమహిషీ ॥ని॥ కృతాభిషేకామహిషీభోగ్యాన్యాన్యాశ్చసస్త్రీయభి
త్యమరః - ఎవంవిధాసాభాగ్యదేవతామహాలక్ష్మీఃసమలక్ష్మతృప్తాబ
ధూవేత్యర్ధః॥తథాహోక్తందేవిభాగవత్తేజోతతస్ఫురత్సహస్రాంశుశీ
తాశుసదృశప్రభా । మహాలక్ష్మీసముదభూర్వికాసికమలేక్షణా ॥శ్రీ

యావలోకితాదేవాహవక్షానిర్భరమానసాః | మునిశాపవినిర్ముక్తాః గోవిందస్యకృపావశాత్ | దూర్వాసాః ప్రాహయత్పూర్వం శాపాంతం లోకరితః | కరిష్యే వగోవిందః కుశలానినురాసురాశ్చ తి | ౨౫ || అథ మహాలక్ష్మీం వర్ణయతి || విరహానహేతి || తస్యా మహాలక్ష్మ్యోః కుటిలా అంగుళీయకవత్ వక్రతా సహితా కచానాం శిరీరుహాణాం సంహతిః సమూహాః || నికచః కేశశ్శిరీరుహాశ్చ మరః - స్త్రీయాంత సంహతిబృంధమితి | విరహావియోగః తస్యా సహానహమానేవ ఆననేందునాముఖచం

సాభాగ్యదేవతా | ౨౫ || ప || విరహానహేవ సతతం హి

తస్థితిరాననేందునాసవిధే | కుసలయవనీవరే జేషు కుటిలాక

చ సంహతిస్తస్యా || ౨౫ || ప || కపోలౌనిర్దృతుం కిల శకలమే

కంహిమరుచేన్యదాదాయాత్యాశీఽనమమిదమస్యా ఇ

ద్రదేహసహసవిధేహి తావిరచితాస్థితిరవస్థానం యయా సాతథాభూతా కువలయవనీవనీలోత్పలవనమివరే జేప్రదకాశే || ౨౫ || కపోలావతి || విధిబ్రహ్మచరీతదాతత్కాలే అస్యాః కపోతాగంఢదేశా || ౨౬ || అథస్తాచ్చుబుకంగంజకపోతతత్పరాహనురిత్యమరః - నిర్దృతుం కిల నిర్దృణంకర్తుమివేత్యభావః | హిమరుచేః చంద్రస్య యదేకం శకలం ఖండమాదాయగృహీత్వా ఇదమస్యాః అసమమనురూపః ఇతి మత్పాత్యాశీత్ విససజ్జేత్త్యర్థః | అఖిలానాం దివిషదాండేవానామాశ్చగ్ర్యం పిస్త్యుకరం పరమంతచ్ఛందశకలమద్యాపిపురమధితుః | పరమేశ్వరస్య మకుటేశిరసి అవతంసభూతః

* విరహేతి || తస్యాః లక్ష్మ్యోః కుటిలాకచ సంహతిః - స్య పదే ఇతి పాఠః | స్వస్థానే ఇత్యర్థః | విరహావియోగవసహాసహాయానేవ ఆననేందునాముఖచంద్రదేహసహానినాపితద్యోగంతృతీయేతి సహాధేతృతీయా - అతిసుందరోపి వ్యజ్యతే - సతతం హి తాస్థితిర్యయా - పక్షాంతరే ఆననేందునేతి కర్తరిత్యతీయా - విహితస్థితిరిత్యత్రతత్పక్షే ప్రియమాప్రీహిః - కువలయవనీవరే జే - అనేన కాచిన్నాయికా వ్యజ్యతే - యథారూపవానప్యైవ గల్భతయా సారాసారవివేకాధమాంగనాశక్తోభవతీ తద్వదితీధ్వనిరితి సుధియోవిభాయంతు.

త్తంసీఘాతంసద్వర్తతేకిల॥ని॥పుంస్యత్తంసావతంసావాకర్ణపూరేపిరే
ఖరఇత్యమరః॥౧౬॥కమలాసనేతి॥కవయఃపండితాః॥ని॥సంఖ్యావాక్
పండితఃకవిరిత్యమరః-కమలాసనపదంబ్రహ్మలక్షణపదం ప్రదదాత్తీక
మలాసనపదప్రదం-యద్వా - కమలాసనస్యపదప్రదం సంరక్షణాపదం
తథాఘాతస్య ॥ని॥ పదంవ్యవసితత్రాణద్దానలక్ష్యంఘ్రినస్తుష్టిష్టమ
రః-బ్రహ్మణామాత్మత్వాత్తస్యాఇతిభావః-మీనకేతనోమదనః॥ని॥ ప్ర
ద్యమోమీనకేతన ఇత్యమరః - తజ్జనకస్యకావసంజీవి నీత్వాత్తస్యా
ఇతిభావః - తన్నయనస్యలక్ష్మీనేత్రయగ్న్యైకేతాత్పర్యాధః-కమలో
పమాంపద్మసామ్యంమీనసాదృశ్యంమత్స్యోపమానమపికథయితుం॥౧౭॥
తుంఅపత్రపంలేలజ్జుతఇత్యధః॥ అత్రేదంబోధ్యం కమలమాసనంపీతా

తివిధిః॥తదాశ్చర్యంమత్వాపరమమఖిలానాంచీవిషదాం
తదుత్తంసీఘాతంపురమధితురద్యాపిమకుటే॥౧౬॥౧౭॥
మలాసనపదప్రదస్యకమలోపమామీనకేతనజనకస్యమీ
నమపిసాదృశ్యమపి కథయితుమపత్రపంతెకవ యోపిత
న్నయనస్య॥౧౭॥౧౮॥ కరగతకమలాఘాణసంసక్తంతత్ర
త్యమాక్రీకమివవతస్యానాసామణిఃపరిణేమే॥౧౮॥౧౯॥ క

దిరూపంయస్యసకమలాసనః॥ని॥ పీతాద్యమాసనమిన్యమరః - తత్పద
ప్రదస్యైకత్రమినాతేతనంభృత్యకృత్యం యస్యః మీనకేతనఃతజ్జన
కస్యేత్యేకత్రవిగ్రహః ఏవంచయన్నయవలోకితో బ్రహ్మ పీఠవతరా
మలవధఃకృత్యతదుపరితీక్షణేనయన్నయనావలోకితోమదనఃమీనమ
పికింకరికృత్యజీవతితాదృశలక్ష్మీనయనస్య కమలమీనాభ్యాం సామ్యం
కథయితుంపండితానామహలజ్జైతి॥గూఢాశఇతి ॥ని॥ మండేథకేత
నంకృత్యేకేతావుపనిషంత్రణిఇత్యమరః ॥ ౧౬ ॥ కరేతి ॥ కరఃపాస్త్రః
తంగతం యతరామలంతస్య యదాఘ్రిణం గృధ్రగ్రహణం తేనసంస
క్తంసంక్రాంతంమాక్రీకంముక్తాఫలంఇవ కారోభిన్నక్రమః తస్మాత్త్రీ
దేవ్యాః నాసామణిః నాసికాంకారమణిస్సృక్ పరిణేమఇవపరిణతోబ
ఘావేత్యధః॥౧౯॥౨౦॥ చాచాభిదేతిభావః ॥ ౨౦ ॥ స్యామి॥మణిః కేక

కామణిమయకణః భూషణమిత్యర్థః - కస్యాః శ్రుతౌ కస్మిన్ కణే || ని ||
 కణే కాతాళపత్రం స్యాత్కుండలం కణవేష్టనం - కర్ణశబ్దగ్రహణశ్చో
 త్రమితి చామరః - మణికణే కామణికణే తీర్థం || శ్లో || మణికణే కాస
 మంతీర్థం నాస్తి బహ్మండగోళకే - ఇతి కాశీరహస్యవచనాత్ - కస్యాం
 శ్రుతౌ కస్మిన్ వేదఇతి దవ్యజ్యతే || ని || శ్రుతిస్త్రీ వేదఆమ్నాయఇతి కోశా
 భిధానాత్ - అధికతావిజ్ఞానే త్యర్థః ఇతి త్థం ప్రలపతామనర్థః కవచాంసి
 కథయతామిత్యర్థః || ని || ప్రలాపానర్థః కంఠచిత్రమరః - మూఢాః స
 దస్వపేకరహితా ఆత్మానోయేషాంతేషాం ముఖాని వదనాని తేషాం ము
 ద్రణానాన్ స్తంభనంతస్మాదిత్యర్థః - అశేషస్సమస్తాః జనతాయా జ
 నసమూహస్య యేభవే సంసారే తాపాః అధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతి
 కాఖ్యాః తేషామపహంత్రీనిహంత్రీత్యర్థః || ని || గ్రామతాజనతాధూ

స్యాంశ్రుతావధికతా మణికణే కేతి మూఢాత్మనాం ప్ర

లపతాం ముఖముద్రణాయ | ఆసీదశేషజనతాభవతా

పహంత్రీమాత్రశ్రుతావధికతామణికణకైవ || ౧౭ ||

గ || పద్మహస్తాయ శ్చ తస్యాః పాణికమలయో వికవేకా

మేత్యమరః - భవస్సంసారరుద్రయోరితి భాస్కరః - మణికణే కామ
 ణిమయకణః భూ - షేత్యర్థః పూర్వవత్తీర్థమితి దవ్యజ్యతే - ఏవకారోభి
 న్నుక్రమః మాతుః అభిలలోకజనన్యాః శ్రుతావేశోత్ర ఎవేత్యర్థః -
 మాతుః త్రివిక్రమావతారే జగన్నిర్మాణకర్తుర్వాసు దేవస్యైతి చ వ్యజ్య
 తే - శ్రుతావేవ వేదేవేతి చ వ్యజ్యతే ఆసీత్ భూ - వేత్యర్థః || శ్రు || ఛం
 దాగ్ం సి జజ్ఞి రతస్మాత్ | తస్మాత్తైపానాత్రయో వేదా అజాయత అ
 స్యః శ్వసితమేవైతద్యగ్యదోయజువేద ఇత్యాది శ్రుతిభిర్యస్మాత్ పర
 మపూరుషా ద్వేదాజాతా ఇతి శ్రూయంతే | తావ్యశపరమ పూరుషసం
 బంధిన్యామేవ శ్రుతావధికతే త్యుత్తరమితి గూఢాశయః || ౧౮ || పద్మహ
 స్తాయ ఇతి || పద్మహస్తే స్యాత్సూతధాభు - తాయా స్తస్యామహాల
 త్పూర్వకం కణానికరభు - షణాని || ని || సాక్షరాంగుళి ముద్రాసాకంకణం
 కరభు - షణమిత్యమరః - కరశ్చ కమలంచేతి ద్వంద్వః తయోః సంకమల

యోర్వివేకాయతయంహస్తభ్రతిభ్రదంకమలమితభదజ్ఞానా యేత్యథః
చిహ్నతయాలక్షణత్వేన॥సి॥చిహ్నంలక్ష్యచలక్షణమిత్యవరః- కష్పితా
నీపబద్ధానీపవిధాత్రేతి శేషఃప్రచకాశిరే బభురిత్యథః * కాశ్యదీప్తావి
తిధాతోలితి ధాతోరనభ్యాసస్యేతి ద్విత్వేకుపాశ్చరిత్యభ్యాసక
కాశ్యచకారఃపాలాదిశ్లేషః॥౨౮॥ ఆజానేతి ॥ జనిమారభ్యఆజానం
సరళంమృదుశమిత్యర్థః-అస్యాగ్నిమహాలక్ష్మ్యైఃహృదయం నిగవశేషంని
శ్లేషమేవకృత్స్నమేపేతియావత్ ఆవృణ్వతోః వ్యాఘ్రవతోరిత్యథః
కరినయోరితి శేషఃకుచకుంభయోఃకోపఃరోపఃతేనలరుణారక్తాః పుండ
రీకాక్షస్యశ్రీహరేశకటాక్షాఃఅపాంగదర్శనానీప ॥ సి ॥ అపాంగనేత్ర
యోరంతౌకటాక్షౌపాంగ దశనగ్రత్యమరః కుంకుమంసువాసినీభిర్ని

యకల్పితానిచిహ్నతయేవకంకణానిప్రచకాశిరే॥ ౨౮॥

౧॥ఆజానసరళమస్యాహృదయ మావృణ్వతోరనవశేష

మేవకుచకుంభయోః కోపాణాః కటాక్షా ఇవపుండరీ

కాక్షస్యకుంకుమపత్రభంగాదదృశిరే॥ ౩౯ ॥ ప॥వక్త్రా

క్షీపాణిచరణాసనధారణాపద్మానియానిపడిమానిహ

రిప్రియాయాః । ఉద్బుధమేకమపిలేషుకిలవ్యనక్తి సం

టిలదేశేధార్యమాణికాశ్శీరజన్మాఖ్యచూఢావిశేషః తేనవిరచితానిప
త్రాణీతిశాకపార్థివాదిత్వాన్మధ్యమదధలోపీసమాసః తేషాంమకరి
కాదిపత్రాణాంభంగాఃశకలాని॥సి॥అథకుంకుమం । కాశ్శీరజన్మాగ్నిశి
ఖంపరంచాప్లికపీలేనే । అనుబోధఃపత్రలేఖాపత్రాంగుళిరిమేసమృతి
చామరః-భంగఃఖండేపరాజయఇతిభాసగరశ్చ॥ దదృశిరేదప్తా బభు-
వరిత్యథః ॥ ౨౯ ॥ వక్త్రేతి॥ హరిప్రియాలక్ష్మీః॥ సి ॥ కమలాశ్రీహా
రిప్రియేత్యమరః- తస్యాఃపట్పట్నంఖ్యాకాని ఇమానిః రిశ్యశ్యమానా
నిప్రసిద్ధానీతివాధః-వక్త్రాక్షీపాణిచరణాసనరూపాణిధారణానిహ
స్తధృతకమలంచెతియానిపద్మానివతంతగ్రతిశేషః॥సి॥ వాపుంసేపద్మం
నశినమిత్యమరః - లేమపట్రమలేమపక మపికమలంఉద్బుధంసమ్యగ్వి
చితంధ్యాతమితియావత్॥ సి ॥ బుద్ధః బుధితంమనతంవిదితంప్రతిపన్నమ

వసితావగతభిత్వమరః - సంసారఃజననమరణప్రవాహః సచమోహః
అమామాద్యభిమానఃసచసంసారమోహవేషరజనీతమి॥ని॥ రజనీయా
మనీతమిత్యమరః - తాంఅణుమాత్రేణ శివ్యతభిత్వణుమాత్రశేషఃఅవ
శిష్టలేశాంశైత్యథఃతథాభు - తాంవృన కికిలకరోతిఖల్విత్త్యథః - అ
త్రకిలేతివాతాఃయాం॥ని॥ వార్తాసంభావ్యయోఃకిలేత్యమరః - సవే
షాంపక్త్యాదికమలానాంధ్యానెకింపక్తవ్యమితిభావః॥ ౧౮ ॥ పద్మభి॥
యాలక్ష్యేఃపద్మైకమలేస్వయమితిశేషఃనివేశ్యఉషిత్వేతి యావత్పద్మం
కమలమేవపరిగృహ్యచహస్తైర్ధృత్వా చేత్యథః - అఖిలంసమస్తంపద్మై
కమరాగోసురాః ॥ ని ॥ రాగోసురాగేమాత్సర్యేలాక్షాదారక్తిమ
త్విషోరితిభాసః-తంఉదాజహరజహరైత్యథః - అథవాఉపపాద
యామాపేత్యథః ॥ ని ॥ ఉపోద్ఘాతఉదాహరణిత్యమరః - అత్రయా

సారమోహరజనీమణుమాత్రశేషాం॥౧౮॥ప ॥ పద్మైని
వేశ్యపరిగృహ్యచపద్మమేవసాపద్మరాగ మఖిలం స్వము
దాజహర। తస్యాశ్చియస్సముచితానిహితన్తయానితా
టంకకంకణముఖానివిభు-షణాని॥౧౯॥ప॥విహారోఽప్యే
తస్యాపికసతి సరోజేచరణయోఃప్రసూతే తౌహిత్యం

లక్ష్యేఃఅఖిలంపద్మరాగం-శోణరత్నం ॥ ని ॥ శోణరత్నంరోహితకంపద్మ
రాగోధమాక్తికమిత్యమరః - స్వంస్వకీయమిత్యథః ॥ ని ॥ స్తోజ్ఞాతా
పాత్సనిస్సంత్రష్ట్యాత్మయేస్వోస్త్రియాంధన ఇత్యమరః - ఉదాజహర
అచఖ్యాపితచవ్యజ్యతే - తస్యాఃశ్రియోదేవ్యాఃతాటంకకంకణముఖాని
కుండలవలయాంగుళీయకప్రభృతీనిత్యర్థః-విభు-షణానిఅభరణానితన్త
యానిహితపద్మరాగమాణిక్యప్రచురాణ్యేవేత్యథః॥ని॥హితౌహితౌవవధా
రణాభిత్వమరః-సముచితానియోగ్యాని॥ని॥సముచితోజ్ఞాతేభ్యస్తై సమంజ
సభితినానార్థమాలా॥౧౯॥విహారభితి ॥ వికసితంఉన్మీలితంయత్సరసిజం
కమలంతస్మిన్విహారఃవిహరణమపిసంచారోపేత్యథః ఏతస్యాశ్చిదే
శాశ్చరణయోః తౌహిత్య మారుణ్యం ప్రసూతే యదిజనయతిచేదిత్య
థః- కమలాపేతయాదేవీచరణయోఃమృదుత్వాదితిభావః - సాసు

ముఖేలక్ష్మీఃకుత్రకన్తికదేశేచరతువిహరేదిత్యథః-చరతేస్సంభావనా
 యాంహోట్ - ఇతీత్రం ధ్యామంధ్యాయః ధ్యాన్వాన్యత్వేన ధః
 హృషీకేశఃశ్రీనారాయణఃనవతంత్రాయ్యుగవీన ॥ ౧॥ నానీని - వో
 ధృతం-తత్తుహయ్యుగవీనంయదిత్యమరః - తస్మాదపిచ్యుతసికోమలే॥
 ని॥కోమలంవృదులంవృద్విత్యమరః - నిజేస్వయమ్మదయమేవ భవనం
 సదనంతస్త్రికవాసంస్థితం ఉచితం యోగ్యమితిమేనా'బుధభిత్త్యథః
 పత్రినతాయాస్తస్యాపతతరణత్వమహామితిభావః॥ ౨॥ తతఃపతి
 తోనంతరంసహస్రసంఖ్యాకాయేఆదిత్యాస్సూర్యాతేషాం వచఃస్తే
 జగ్రవవర్చోయస్యసః॥ ౩॥ తేజఃపురీషయోర్విర్చగ్నిమరః తథాభూ
 తేనకాస్తుభేనమణినాసహ॥ని॥కాస్తుభోమణిరిత్యమరః - సాగరాత్సము

యదిచరతుసాకుత్రనుముఖే | ఇతిధ్యామంధ్యాయన్వృ
 దునిసవనీతాదపినిజేహృషీకేశో మేనేహృదయ భవనో
 వాసముచితం॥౨॥౫॥ తతస్తస్సంగితవేదినీమంగళదేవ
 తాపరివృతావిభూతిభిఃపశ్యత్సుదేవాసురేషు సహస్రసా
 దిత్యకర్చగీసహకాస్తుభేనసాగరాదుత్తరం తీపక్షేనస
 హచింతామణిమపిపాణినాధారయంతీభుజాద్భుజాంత

ద్రాత్ * బృహ్లోకేకర్తృణిపంచమ - ఉత్తరంతీ ఉద్గచ్ఛంతీత్యథః ప
 ద్యైవకమలేనసహచింతామణించింతామాణ్యమపిపాణిన ॥ నిజహస్తే
 నధారయంతీధృతవంతీత్యథః తస్యభగవతఃపుంగిపంబభిప్రాయం॥ ౩॥
 ఇంగితంస్యాభిప్రాయేగమనేవిషయేపుమానితిహాలాయుధః - తస్యవే
 దినీవిదితవంతీత్యథః అతఏవవిభూతిభిఃస్వరీవారశక్తిః పరివృతామం
 గళదేవతారమాదేవీ॥ని॥రీమామంగళదేవతేత్యమరః- భూభుజాంరా
 జ్ఞాంభుజాల్లవేశాం భువిహయేత్యథః భుజాంతరంఅన్యం భుజమి
 త్యథఃఅన్యేషాంభుజమితియావత్-చరంతీసంచరంతీ స్వభావచాంచ
 ల్యాదితిభావః - అతఏవకృతశిక్షేవచిరతాభ్యాసేవ భూవల్లభస్య భూ
 మిదయితస్యశ్రీహరేఃభుజాంతరంవత్సలమేవేత్యథః॥ ౪॥ ని నాక్రో
 డంభుజాంతరంఉరోవత్సంచవత్సశ్చేత్యమరఃసమారురోహప్రసవేశే

తృత్యః-తథాహోక్తంశ్రీభాగవతేన్ద్రో తస్మాన్నిధాయనికటే తదురస్వ
ధానుషవీడహాసవికసన్నయసేనయాతా । తస్మాన్ప్రియప్రిజగతోజ
వకోజనన్యావక్షోనివాసమకరోత్పరమంవిధూతేః ॥ ౩౦ ॥ దివ్యాభితి ॥
నుగాణం గాదయఃత్రై రప్యజ్ఞాతమవిదితం హరేర్నారాయణస్య హృ
దయమేవలంతేపురం॥౧॥ స్త్ర్యుగారంఘాఘజామంతః పురంస్యాదవ
రోధనమిత్యురః - ఆరూఢాంప్రవిష్టాంతాంశ్రీదేవీంలభితఃపరితఃది
వ్యాఃదివిభవాభిత్తృత్యః దుందుభయఃభర్త్యః ॥ ౧ ॥ భేరిస్త్రీదుందుభిఃపు
మానిత్యురః-వినేదుఃదధ్వనురిత్తృత్యః-నదశ్బిభిధాహోఃఃఅతఏకహ
ల్మభ్యోనాదేశాదేలికటితీమాత్రేణైత్వమభ్యాసలోపశ్చ - కిన్నరాఃదేవ
యోనివిశేషాఃస్నిగ్ధంక్షేమరంయథామనోహరంయథాతథాజగుః గా

రమేవభూవల్లభస్యనమోమహా॥౩౦॥ప॥ దివ్యాదుం
దుభయోవిసేదురభితస్నిగ్ధంజహుః కిన్నరాణానంతః
పరదేవతాంజయజయేత్యస్తాపిమస్తాపసాః॥అష్టానైర్వ
ష్టమస్సుతైరభినతైరాశ్చర్యమేఘాశ్చతామూరూ
ఢాంహృదయంహరైరపినురైరజ్ఞాతమంతః పురః॥౨౧॥
ప॥ చంద్రంచంద్రికయేవచంజకిరణందీప్త్యేవశక్త్యాత్

శ్రీకృష్ణార్చనః తాపసాః తపస్వినః పరదేవతాంజానంతః విదంతస్సం
 ఘోషాః సమస్తాః సుతీం చక్రరిత్యథః - ఆశ్చర్యకరాశ్చలేషు
 తిర్క్కవాః యావిష్టయకమేఘాతిత్యథః అహ్లానైః ప్లావరహీ
 యైః పరభిలైః సుగంధిబిరిత్యథః సుమైః పుష్పైః నిప్రసూనంకుసుమం
 సుమిమిత్తమతః వపుమః వృష్టిం చక్రరిత్యథః - తథాచోక్తం శ్రీభాగ
 వతోశ్లో॥ శంఖతూర్వమృదం గాణాం వాదితాణాం పృథక్స్వనం | దేవా
 నుగానాం సస్త్రేణాం నృత్యతాం గాయతామఘాత్ | బ్రహ్మరుద్రాం
 గిరీముఖ్యాస్స ర్వేచిక్షస్వతోఽభుః | ఈడిరేవివిధైర్నంత్రైః తల్లింగైః
 పుష్పవషిణిగతిః || ౨౦ || చంద్రమితి || చంద్రంచంద్రికయేవజ్యోత్స్నయే
 వ || ౨౧ || చంద్రికాకౌముదీజ్యోత్స్నేష్యవరః - చండకిరణంతిగ్ధాంకుండి
 ధ్యేవప్రళయేవ || ౨౨ || భాస్వవిద్యుతిద్ధప్రయతిత్యురః అనన్యయాస్యా

భిన్నయాతయాశక్త్యాఉభయోరపిమూలప్రకృతిత్వాదితిభావః - నిత్యమనవరతమాశ్లిష్టః ఆలింగితమపి॥ని॥ నిత్యానవరతాజస్రమిత్యమరః-తదానీంతత్కాలవిమళితంశ్లిష్టంచేవంనారాయణంవాసవోదేతేంద్రః దర్శందర్శందృష్టాదృష్టాపి అనివృత్తాంతృప్తిమప్రాప్తామిత్యర్థః-అసేచనకత్వాత్తస్యేతి భావః - అట్లాంసేత్రాణాం దశశతీసహస్రమిత్యధఃపాదయోః కిరక్ ప్రక్షిపక్ సక్ కమలాలయాంమహాలక్ష్మీంపునరభిముఖీకర్తుంస్వస్త్రిక్ ప్రసాదాభిముఖాంకతుఃమిత్యధః-అస్మాపిల్స్తుతించకారేత్యధః-ప్రుజ్జేస్తుతావితిధాతోర్లుజీ*సిచివృద్ధిః పరస్మైపదేష్వితివృద్ధిః॥౨౨॥భగవతీతి॥భక్తవత్సలాఅన్నదాదిగేవకానుగ్రహతత్పరాతస్యాస్సంబుద్ధిః భగవతిజగజ్జననిజగన్మాతః భవత్యావినాకృతః తస్య

యానిత్యాశ్లిష్టమనన్యయాపి మళితంచేవంతదానిమవ ।

దర్శందర్శమనివృత్తాం దశశతీమట్లాంకిరన్నా దయోరస్తావీతకమలాలయామభిముఖీకర్తుం పునర్వాసః ॥

౨౨॥గ॥భగవతిజగజ్జననిభక్తవత్సలేపరమఃప్రమాణ నపి

భవత్యావినాకృతోపినిహరభవ భానుమాన్నిదా ఘాంత

భవచంద్రమానానందయామాసనయనాని మాదృశాం॥

౩౧॥అధునాతు॥ప ॥ యాశ్లేషాతులసీతివక్షసిహరేర్యా

యావిరహితఃవియుక్తః॥ పరమఃప్రమాణనారాయణోపీతితాత్పర్యాత్-నీహరఃహిమం॥ ని ॥ అవశ్యాయస్తునీహరభత్యమరఃఅస్త్రిక్ భాసుమాన్ సూర్యవివనిదాఘాంతేవద్దాకాల ప్రారంభేచంద్రమావివమాదృశాంనయనానినానందయామాసనాహ్లాదయామాగేత్యధః - త్వత్సాన్నిధ్యమంతరాదర్శనీయోపిదర్శనీయోభవతీతిభావః॥౩౧॥యేతి॥హరేర్నారాయణస్యవక్షసింస్థస్తే॥ని॥ఉరోవత్సంచవక్షశ్చేత్యమరః - యేషాతులసీత్యాఖ్యయానామధేయేన॥ని॥ అఖ్యాహ్వేఅభిధానంచేత్యమరః-యాకాపివన్యోవధిస్తువనోత్పన్నావధివిశేషఃవర్తతే వనమాలారూపేణేతి భావః - శ్రీవత్సవిత్త్యాఖ్యాయాబహుమతస్సంమతఃయశ్చలిలకాలఃకిరోమావర్తఃవర్తత్యశ్చేషఃలాంఛనీయాపేణేతిభావః ధ్యాయతాంధ్యావం

మాతేశయకరణాత్ మాద్యతామదభాశేత్యథః మయా ఇంద్రేణ వరదై
వతస్య అంబికాయా ఇత్యర్థః నిర్మాత్యే ధృత మా లా విషయే ఉచ్ఛ్రంఖలం
నిర్నిరౌఢం అమర్యాదం యథా తథేతి యావత్ కించిదీవత్ యచ్ఛ్రితం అ
పచరిత మిత్యథః అపచారప్రకారశ్చ దేవీ భాగవత్ స్తోత్రం దుర్వాసాశ్శం
కరస్యాం శఃచచారపృథివీ మమా సదదర్శనజం దివ్యాం దేవ్యా విద్యా
ధరికరే తాం యయా చేన జం దేవ్యా విద్యాధరవధూమునః | యాచితా
మునినాగీతా మా లాం విద్యాధరాంగనా | దదాత్ స్త్రైస్సం దేవ్యాస్సాచ
రంప్రణిపత్యతం | తామధాయాత్మనా మూర్ధ్ని స్రజం సమునిసత్త
మః | త్రైలోక్యాధిపతిం దేవం సం మభేధశచీపతిం | దృష్ట్వేవ శక్రః సు
ర్వాసాః కృపాశుర్మునస్తమః | దేవ్యా స్రజం స్వశిశస్సుగంధోన్మత్తమ
ట్పదాం | ఆదాయ హస్తాచ్ఛక్రాయాచితే పోత్తవస్తునః | సాగృహీతా

నాదతి లాలనాదపిచతే మాతర్మయా మాద్యతా నిర్మా
లేవరదైవతస్య చలితం యత్కించిదుచ్ఛ్రంఖలం | త
త్తంతవ్యమనన్యవేదిసచిరాపన్నైప్రపన్నైషయిత్యా
ఖ్యాతం మఖవతమాదిజననీ దిష్ట్యాదయా మాససా ||

తుశక్రేణ చతుషోర్నార్పితా పురా | శిరసా నధృతా భక్త్యా నాఘా తా
మరదృష్టతః | సావజ్జమేకహస్తేన స్రగై రావత మూఢః | న్యస్తార రాజ
కైలాసశిఖరేజాహ్నువీయధేత్యాచినా || హేలన్యం పరికీయం వేదితం శీ
లం యస్యాస్సా అన్యవేదినీ సానభవతీ త్యనన్యవేదినీ తస్మాత్సంబుద్ధి సర్వే
వయంత్యత్పుత్రత్వాఽతిభావః - చిరాదాపన్నః పదం ప్రప్రసాది || అప
న్నాతత్ప్రప్తస్యాదిత్యమరః - తథాఘాతే ప్రపన్నశ్చరణాగతః తథా
ఘాతే మయి విషయే తత్పరదేవతాపచారలక్షణమంగః శ్చ తస్యం సోధవ్య
మిత్యథః ఇతీత్ర మాఖ్యాతం విజ్ఞాపయంతం మఖవంతమిద్రం ఆదిజననీ
ఆదిమాతా సాలక్ష్మీః దృష్ట్యా లవలోకనేన || స || దృష్ట్వా జ్ఞానేష్టిదర్శన ఇత్య
మరః - దయామాస అనుజగ్రాహ || దయాదాన ఇతి ధాతోః :: దయా
యాస శ్చేత్యామ్ కాన్ ప్రవ్యయ యాదామంత్రే లిఖిత్య సధాతోరను

ప్రయోగః॥౨౮॥పునరితి॥ఎవంవాదినిఅభిదధానేమఘవతిదేవేంద్రదే సతి
వతంతీంప్రసరంతీంప్రసాదోపగ్రహః తేనవిమలాంనిర్మలశీతలాంప్రచా
ణవల్లభస్వప్రాణదయితస్యశ్రీహరేఃదృశంపశ్యంతీవాలక్ష్మీః తచ్చింతా
యాన్త్యతేరనురూపమనుగుణం॥ని॥స్యాచ్చింతాన్త్యతిరాధ్యానమిత్య
మరః-చింతామణినాత మింద్రమాన్లఃదయామాస తోషయామాసేత్య
భః॥౩౮॥ ఇత్థమితి ॥ ఇయతివీతావత్యపిసంవిధానేసందర్భేచలతసతి
పరమేశ్వరస్యశ్రీహరేః మఘవతిదేవేంద్రదేవిషయేపక్షపాతే అభిమానే
వశోర్ముఖస్యావిప్రవృత్తేఽస్పృహేసతి ప్రకృతే యస్వభావేనైవ మదాం

౨౮॥గ॥ఆశీచ॥ పున రేవంవాదినిమఘవతిపతంతీంపశ్యం
తీంప్రసాద విమలాందృశం ప్రాణవల్లభస్య చింతాను
రూపమేవతస్య చింతామణినా తమాన్లఃదయా మాస॥
౩౮॥గ॥ ఇత్థమియత్యపిచలతసం విధానేప్రవృత్తేచపశౌ
రపిపక్షపాతేమఘవతిపరమేశ్వరస్యమదాంధాః ప్రకృ
త్యైవమాయయావవిశిష్య మోహితామహః సురాః ॥
౩౯॥ గ॥ కింగతమేతైరతిత్సుదైః కించిత్తువయమనువ
ర్తమానాఃక్షణమపహరిష్యామస్సుధామిత్యంత నిఃపి
తేనభద్రనాపద్మనాభమనురుధ్యావతన్తిరే॥౩౯॥ప॥ అభ
మథనవివణ్ణదేవాసురస్తామజీవాతుభిఃశ్రమశిథిలిత బంధ

ధాఃమత్తాఃవిశిష్యమాయయావవిమోహితాఃమహఃసురాః॥ ౩౯॥కింగత
మితి॥అతిత్సుదైఃఅతిజఘన్యైరితి తాత్పర్యాధః - ఏతైరింద్రాయవితి
జ్ఞేః వస్తుభిరిత్యధః కింగతంనఃకిమపగతమిత్యధః వయంకించితక్ష
ణంవయమనువర్తమానాః అనుసరంతః సుధామపహరిష్యామః ఇతిత్వం
అంతఃపితేనవిన్యస్తేనభద్రనాక్షతవేన॥ ని॥కఃఘోస్త్రీవ్యాజడంభో
వభయత్పద్మతైవఇత్యమరః-పద్మనాథం శ్రీహరింఅనురుధ్య అనుసృత్య
అవతన్తిరేన్ధితవ త ఇత్యధః * సమవప్రవిభ్యన్త ఇత్యాత్మనేపదం॥౩౯॥
అథేతి॥అధానంతరంమథనేనవివణ్ణాఃదఃఖితాయేదేవాసురాఃతేషాం
స్తామస్సుయూహఃతస్యజీవాతుభిఃకయనావతైరిత్యధః॥ని॥ జీవాతుర్జ్వి

వనోషధమిత్తమరః-త్రేషేణశిధిలితశిధిలికృతః భోగః కాయోన్మయస
తథాభూతఃయఃవాతంపవనంధయతిపిబతీఃపాతంధయఃసర్పవాసుకిః
తస్యయేప్రాణాఃతేషాంనాడింధమాన్వణఃకారాశి॥ని॥ నాడింధమన్వ
ణకారభిత్తమరః-కలాదోరుక్తకారకభివ - తథాభూతైః వ్యశ్యస్త
ప్రాణశరీరయోస్సమీకరణాన్నాడింధమసామ్యమితిభావః- దయా
స్సారఃస్థిరాంశఃతేనపుష్టైఃపరిపుష్టైఃశ్రియశ్రీదేవ్యాఃఅపాంగైఃక
టాక్షైఃశిశిరితాఃశీతలికృతానిహృదయానియేషాంతేతథాభూతాన్సం
తఃదేవరత్నాన్గ్రేవభటాఃదేవానురాగిత్యభుజఃపునరపి జలరాశింతియో
భయమమంఘరిత్యధః॥౨౫॥తతః॥తతఃపునర్మథనానంతరం సంత
తంసంతస్యమానంబహుశీక్రియమాణం యన్మథనం తదేవనిర్బంధనిరో

వాతంధ యప్రాణనాడింధమైః | శిశిరితహృదయాద
యాసారతంతై రషాంతైశ్రియఃపునరపి జలరాశిమ
యోభయదేవరత్నభటాః॥౨౫॥౧॥ తతోనిరంతరసం
తస్యమానమంధనిర్బంధనిర్వివర్ణభవసర్వస్వహరణన
ముత్పన్నవై రాగ్యభవతనయా వియోగతర తాంతఃకర
జభవవరుణాలయస్త్రీజగదగదంకారాంకితేన దివ్యావ

ధఃతస్మాన్నిర్విణ్ణభవదుఃఖితభవసర్వాణియానిస్వానిధనాని॥ని॥ సో
స్త్రీయాంధనభిత్తమరః-తేషాంహరణంగ్రహణం తస్మాదేవ సముత్ప
తతమావిర్భూతంవైరాగ్యంవిరాగః యస్యసతథా భూతభవతనయ
యాపుత్యాగ్రమహాలక్ష్మ్యయోవియోగః భర్తృగృహప్రేక్షణలక్ష
ణావిరహభిత్తధః-తేనతిరళమనవస్థితం అంతఃకరణం యస్య సతథా
భూతభవవరుణాలయస్సముద్రః-త్రయాణాంజగతాంసమాహరస్త్రీ
జగత్తస్యఅగదంకారోవైద్యః॥ని॥రోగహర్యగదంకారభిత్తమరః-త్ర
జగదగదంకారభిత్తయద్భిరుదంకతరవైలక్షణ్యస్యస్యగుణస్యచద్యోతకం
లక్షణమిత్త్యధః-తేనఅంకితఃవిహితఃతథాభూతేన-దివ్యాన్త్రమాని
యానిబౌషధానిభేషజాని॥ని॥ భేషజౌవధైషజ్యాన్యగదోజాయరిత్వ
పీత్తమరః-తైఃపరివృతోయుక్తతథాభూతేనకరౌ కమలేభవకర కమలే

తాన్యాంగ్యహీతః నిధృశో యః కనకకుంభస్సువణావయకలశః తేనసం
భృతంధృతంయదమృతతస్యయోగంధః పరిమళంతేనమంధరః మేదురః
యః గంధవహానాయుః తస్యస్పందమాత్ర మివత్యంచారః తేననియం
త్రితానిగృహీతాః జరామరణంచలని ద్యాన్వితారాగ ద్వేషామభినివేశల
క్షణవందక్షశాపవపాశాశ్చేతి యస్యసతథా భూతేనజగతాం లోకానా
మనుగ్రహీతుమిచ్ఛాఅనుజిఘ్నతౌతదధాన్యాహీతః స్వీకృతః తథాభూ
తేనజనాదానస్య శ్రీహరేర్ముతీభదేన అవతారభేదేవస్థితేన భగవ
తావద్భుజేశ్వర్యశాలినాధన్వంతరిణాసహజరూపయ సమాగత్యైత్య
భావః భూయసాఅభి కెనభక్తిభారేణఅనురాగవిశేషేణైత్యభావః - పూ

ధీపరిధృతేనకరకమలగృహీతకనకకుంభసంవృతామృత
గంధమంధరవహస్పంద మాత్రనియంత్రితజరామరణ
క్షౌశపాశేనజగదనుజిఘ్నతౌగృహీతేనజనాదానస్యేవ
మూర్తిభదేనభగవతాధన్వంతరిణాసమమావిర్భూయ
భూయసాభక్తిభారేణపురుషోత్తమంప్రణిపత్య పరిష్టు
వన్నాదాయతస్యకరాదమృతకలశమగ్రేవేద యన్నిద
మాచవత్సే॥ ౩౭॥ ప॥ త్వమసిపరంబ్రహ్మత్వంనాథస
ర్వజనాంతరస్తవకి మవశేరవ్యం వస్తుస్థలేషు జలేషుచ॥

శ్లోష్యనురాగోభక్తిరిత్యభియుక్తవచనాత్ - పురుషోత్తమం శ్రీహరిం
ప్రణిప్రణిపత్యనమస్కృత్యపరిష్టువన్ముతంకుర్వన్నైత్యభావః తస్యధన్వం
తరేరిత్యభావః కరాద్ధస్తాత్ స్వయమితి శేషః అమృతభరితః కలశః అమృత
కలశః తమాదాయగృహీత్వాఅగ్రేవాసు దేవపురోభాగినివేదయన్నిత్య
పృనిదిశన్నిత్యభావః ఇదంవచనమాచవత్సేజగాదేత్యభావః॥ ౩౭॥ త్వమి
తి॥ హేనాథజగదధిపతేత్వంపరమం సర్వోత్కృష్టంబ్రహ్మసిత్వంసవక
జనానాంఅంతరఃఅంతరాత్మైత్యభావః॥ శ్రు॥ అన్యోంతరతత్త్వేందమ
యైతిశ్రుతిః స్థలేషుభూభాగేషుజలేషురవ్యం రమణీయంకిం వస్తుకః
ఫదాధావః అవశేఅనధీనేఅస్వాధీనంసద్వతతేఇహేదానీలక్షీపతేస్త
వక్యపక్షోకదర్శైరికుత్సితస్వామిభిరిత్యభావః॥ ౩౮॥ కదర్యైకృపఃకషోద్రకిం

పచానమితంపచాత్మమరః - జనైః ఉపదాతవ్యం చేయంవస్తుకింనకిమపీ
 భావః హేస్వామి తదపితథాపితత్వత్వత్స్వరూపం॥ని॥ తత్త్వంవిలంబ
 మానేసిస్వరూపేపరమాత్మనీతిభాసరః - తస్యనివేదనాత్పరిజ్ఞానాత్
 అస్తానువిషయేదయశేఅనుగృహ్ణాసిపాసీతివార్తః - దయదానగతిరక్షణ
 హింసాదానేష్వితిధాతోర్లద్రూపమేతత్॥శ్లో॥ జ్ఞానీనచమమప్రియైతి
 శాస్త్రాదితిభావః॥౧౬॥ అపిచేతి ॥ గాంకామధేనుంలశ్వముచ్చైశ్రవసం
 కరిణమైరావతంమణించింతామణింకౌస్తుభమాణిక్యమణిఇతి ద్వివచ
 నాంతస్సుపారః హిమకరంచంద్రంకన్యాఃరంభాద్యస్సరసఃఅద్భుతానా
 శ్చర్యకరా తరూకపారిజాతాదివృక్షా అన్నంలదనీయమమృతంసు

తపకిముపదాతవ్యంలక్ష్మీచతేకృషణేజన్వైస్తదపిదయ
 శేస్వామిన్నస్తానుతత్త్వనివేదనాత్॥౧౬॥ప॥ అపిచ॥ గా
 మశ్వకకరిణంమణింహిమకరంకన్యాస్తరూనద్భుతాన
 న్నంచామృతమంతతస్త్రిజగతీజీవాతుమేతాం సుతాం
 ప్రాణాచార్యమముంచతే చరణయోః ప్రాణైస్సమంఘ
 న్యసౌస్వామి కామపితే ప్రసాదకణికాం యాచేద
 యాచేత్ప్రయ॥౧౭॥ప॥ వదతిమధురమిథ్యంవల్లభేవాహినీ
 నాంజనయితరీరమాయాజాతహర్షోముకుందః|సకరుణ

ధామిత్యర్థః త్రిజగతీనాంజీవాతుంజీవనహేతుంపితాంత్యదురసిపరిదృ
 శ్యమానాంసుతాంమత్పత్రీం మహాలక్ష్మీం ప్రాణానామాచార్యః ప్ర
 తిష్ఠాపనాచార్యః తథాభూతం అముంధన్వంతరించ ప్రాణైస్సమంఘ
 త్ప్రాణైస్సహతేశవదరణయోర్విన్యసౌ సమపయన్న హమితి శేషః
 మయిక్యపాదయాఅస్తిచేత్ కామపిప్రసాదకణికామనుగ్రహతేశం
 యాచేప్రాపయామిత్యర్థః॥౧౭॥వదతీతి ॥ రమాయాజనయితరిపితరి
 వాహినీవల్లభేనదీభర్తరిసముద్రై॥ని॥ సేనానద్యోస్తువాహినీత్వమరః-
 ఇత్యముక్తప్రకారంమధురం మనోహరం యథాతథావదతి విజ్ఞాపయతి
 సతిజాతఃసమత్పన్నః హవః ఆనందోయస్సతథాభూతఃముకుందోనా
 రాయణఃసానుగాఃప్రేమసహితైః అపాంగైః కటాక్షైరనుగృహ్ణాత్

ప్రసాదంకుర్వన్ సకలసం సముద్రం ప్రతి * ద్వితీయాఽపా స్వేనభివి
నాదేశః-అమృతంవషణ్ఠీతి తానితథాభూతైః అతఏవ ఆదైశ్శీత
తైఃవహాభిరకిరత్వ్యాజహఃఽతీతాత్పర్యాధః- స్వీకృతకన్యారత్నోప
హరః కోవాఉపగంతారం ప్రతిసానురాగంసభావతత్త్వభావః ॥ ౨౮॥
తదన్వితీతదన్వనంతరం సరస్వతీసముద్రే॥ని॥సరస్వాంత్సాగరోణంవ
భిత్తమరః - ఆగతమాగమనంఅనతిక్రమ్యయథాగతం* అవ్యయంవిభ
క్తిత్యాదినావ్యయాభావసమాసః - గతేప్రయాతే సతిసరస్వతీరమణా
బ్రహ్మశతమన్యురింద్రః తావేవముఖే ప్రభృతీయేషాంతే తథాభూతా
బహిర్ముఖాదేవాః॥ని॥బహిర్ముఖాఃక్రతుభుజభిత్తమరః - పరమేశ్వర
స్యశివస్య॥ని ॥ శివశ్శూలీమహేశ్వరభిత్తమరః నిదేశంమదాక్షామస్య

మనుగృహ్లాకసానురాగైరపాంసైరకిర దమృతవక్షే
రేనమాదైర్వహాభిః॥౨౯॥గ॥తదనుయథాయథంగతే
సరస్వతీ సరస్వతీరమణ శతమన్యుముఖా బహిర్ముఖా
భాఃప్రతీక్షమాణానిదేశంపరమేశ్వరస్య పరివార్ష కేవల
మవతస్థిరే॥౩౦॥ గ ॥ దానవాస్తుమధ్యేనిధాతవ్యమమృ
తకలశంమధుసూదనస్యపురోనిహితమన్యధాశంకమనా
గణయంతః పక్షపాతంగరుడధ్వజస్య చింతయంతశ్చిం

జ్ఞామిత్యాదినాపూర్వోక్తామాజ్ఞామిత్యర్థః ప్రతీక్షమాణాః పరిపాల
యంతస్సంతః కేశవంశ్రీహరిం పరివార్షకవర్తల్లవతస్థిరే ఊషరిత్య
ర్థః॥౩౧॥అ॥అధరక్షసాంవృత్తాంతంవర్ణయతి॥దానవాభి॥ మధ్యేదే
వాసురాణామితిశేషఃనిధాతవ్యనిధాతుంయోగ్యంఅమృతకలశంమధు
సూదనస్యశ్రీహరేఃఅగ్రపురోభాగనిహితమితిషీప్తమితిఅన్యధాప్ర
కారాంతరమాశంకమానాఃసందిహానాఃఅమృతముభయేభ్యో దేయా
తేఅథలస్మాక్ ప్రతార్షతేభ్యోఏవదేయాదితి సంశయం ప్రాప్తాభిభా
వః-గరుడధ్వజస్యశ్రీహరేః దేవేష్వితీశేషః పక్షపాతంఅభిమానంగణ
యంతఃఆఖ్యాయంతభిత్తరః వాసవస్యభింద్రస్య సామాజికానాం సభా
సదాంచితామణీప్రదానంచితామణేః దాపనమితిభావః - వైషవ్యం

తరతమభావతస్య కారణం నిమిత్తంచితయంతఃజానంత ఇత్యథః పర
స్పరమాలోచ్య సామాజికానాం సభాసదాం మధ్య ఇత్యథః॥ని॥ సభ్యా
సామాజికాశ్చ తత్త్యమరః-సాంత్యనాయేవత్ర మాపనోదనాయేవేత్య
ర్థః సుధాకలశం పరివృత్య ఆసీదంతః తిష్ఠంతః సుధాకలశం పరివృత్య స్థితం
తత్త్యభావః దానవాః అసురాస్తు అత్ర తుశబ్దవివకారాథః ప్రహరణా
న్యాయుధాని॥ని॥ ఆయుధంతు ప్రహరణమిత్యమరః పరిగృహ్లాంతః ధరంత
ఇత్యథః-యుద్ధాథః మిత్యభావః స్వేషాంబాంధవాః స్వజనాః॥ని॥ సగో
త్రబాంధవజ్ఞాతిబంధుస్వస్వజనాస్సమాధిత్యమరః - పరిమేళయంతః పుం
జీకుర్వంతః ఆదితః ఆదౌ సప్తమ్యాస్తసిః కామపియామేకా మిత్యథః వి
వాదస్య కథాప్రస్తావః తాం అవతారయామాసుః పవక్రమరిత్యథః॥

తామణీప్రదానం వైషవ్యకారః మాలోచ్య పరస్పర
మాసీదంత ఇత్య సాంత్యనాయ సామాజికానాం పరివృత్య
సుధాకలశం పరిగృహ్లాంతః ప్రహరణా పరిమేళయంతస్య
బాంధవానవతారయామాసురాదితః కామపివివాదక
థాం॥ ౩౯॥X॥ భగవంతో చక్రా యుధచతుర్ముఖాః కమత్ర
భవితవ్యం విభాగేన॥ ౪౦॥ అథవా నపృచ్ఛామోయువాం॥
౪౧॥ ప॥ ఆమంత్రితాస్తానవయంయువాభ్యామభ్యధికతా

౩౯॥ భగవంతో వితి॥ హే భగవంతో చక్రా యుధ చతుర్ముఖా విష్ణుబ్రహ్మ
ణాః త్యర్థః అత్ర ఏతదమృతవిషయే విభాగేన క్షిన్నాం శేన॥ని॥ భాగస్తురీయః
పాదస్యాదంశభాగౌ తువంటక ఇత్యమరః-కథభవితవ్యం కేన వాప్రకా
రేణ విభజనం కార్యంతద్భూషీత్యభిప్రాయః॥ ౪౦॥ అథేవేతి॥ అథవా
ఆహూస్విత్ యువాం నపృచ్ఛావః పృచ్ఛాం నకుర్త ఇత్యథః॥ ౪౧॥ అ॥
తతః కుత ఇతిచేదత ఆహ॥ ఆమంత్రితా ఇతి॥ యువాభ్యాం భవద్భూతి
మంత్రితాః ఆహూతా నస్తః నబభూవిమేత్యథః॥ ౪౨॥ వతమానసామీ
ప్యేవతమానవద్యేతి వాలట్ - సాంత్యనాదైః ప్రియోక్తిభిః అభ్యధిక
తాః సంప్రదితాశ్చ నస్తః- ఆదాప్రణమంయేదేవాః ఆగత్య అస్మాభి
స్సమం సమయంత పథం॥ని॥ సమయాశ్చ సభాచారకాలసిద్ధాంతసంవిద

ఇత్యుమరః-బబంధుఃచక్రూరితీతాత్పర్యాథఃః తాక్షదేవాక్షప్రతివయం
అలపామఃపుచ్చామః || ని || స్యాదాభాషణమాలాపఇత్యుమరః||౨౯||
నన్వతి||ననుచభాభాతరఃఅవరజాఇత్యథః||ని||భగిన్యాభాతరావిత్య
మరః-వఃయుష్మాకమాచార్యేణబృహస్పతినాలస్తాసువివయోక్తుతంవ్య
వస్థితంసమయంసిద్ధాంతంయూయంభవంతోపి జానీధ్వేననుమనుధ్వేకి
లేత్యథః||౪౨ || అ || సంధికాలేసురాచార్యప్రతిజ్ఞాతసమయప్రకార
మేవశ్లోకద్వయేనాహ || క్వేతి || మహాగిరిర్నందరః క్వదుర్భరత్వాదా
నేతువశక్యఇతిభావః ఖనడత్తరీతుంశక్యః దురుత్తరః అవతాది సము
ద్రానుల్లంఘ్యక్షీరాణావగమనందుషకరమితిభావః- ఛణీంద్రదాణాం

స్థానచసాంత్యవాదైః|అస్తాభిరాదాసమయంబబంధు
రాగత్యచైతాన్వయమాలపామః||౨౯||౪||ననుచభోభా
తరస్సుపర్వాణశ్చృణోతయూయంఅపిజానీధ్వేసమయ
మాచార్యేఃకృతమస్తాసు||౪౨||ప || క్వమందరోమహాగి
రిఃక్వసాగరోదురుత్తరఃక్వవాసవాసుకిఃఛణీఛణీంద్రమ
డలాగ్రణీః|భవంతేవ సాధయంతుభావయంతుచామ్య
తంపిబంతుచాతిధీనిమాన్సురాన్విధాయదానవాః||౩౦||
కింబహునా||ప||శక్తాభవేమయదికింవరయేమయుష్మాక్

సర్వాణామండలంసమూహః || ని || మండలంచక్రవాళకమిత్యుమరః-
తస్మిన్తస్యవాఅగ్రణీఃశ్రేష్ఠస్సవాసుకిఃక్వ - వృద్ధస్యతస్యాగమనంక
థంసంభవేదితిభావః-భవంతేవడపకరణానీతిశేషఃసాధయంతసంపా
తయంతుఅమృతంచభావయంతుడత్పాదయంత్యిత్యథః-పరంత్వితీశె
షఃహేదానవాసురాక్షదేవానిమానస్తానతిధీకవిధాయకృత్వాపిబం
తుపానంకర్వంతుఇతిసమయబంధంజానీధ్వేనన్వతిపూర్వేణాన్వయః||
౪౨||శక్తాఇతి||వయందేవాఇత్యథః శక్తాయదికార్యంనిర్వోధం సమ
ర్థాశ్చేతిత్యథఃయుష్మాక్పరయేమకింప్రపాధయామకిమిత్యథః- అ
శక్తాహిపరానశేతుంతఇతిభావః-తత్తస్మాత్పథనకర్తృణీయూయం దాన
చావీరసాధకాఃకార్యసిర్వాహకర్తారిత్యథః- పరుంతువయంచదేవా

వయమపీత్యథః తస్మిన్మథనకర్మణిశక్త్యా సామధ్యై నయ తేషహి య
త్సంకరవామఃఇతరానస్తానపియత్నాను రూపమన్తత్ప్రియాసానుగు
ణంభావయధ్వంపర్యాలోచయ తేత్యథఃఇహిసమయబంధం జానీధ్వఇతి
పూర్వైణాన్వయః॥౩౧॥తదితి ॥ తత్తస్తాద్భవంతఏవవిదాంకుర్వంతుప
శ్యంత్యిత్యథఃఃవిదాంకుర్వంత్యిత్సత్యతరస్యామితి నిపాతనాస్సాధుః॥
౪౩॥కతితి॥గిరిర్నందరఃతస్యవహనేకతిదానవాఃభగ్నానస్తా ఇత్యథః
వాసుకేస్సమానయనేకతిదానవాః పతితాః చ్యుతాఇత్యథః బహవో
నస్తాఇతిభావః-భుజగోవాసుకీఃతస్యవిష్టైఃకతిదానవాదగ్రాశహాలవశి
ష్టావయంకతిభాగాస్విబేషేతి॥తథాచోక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో ॥ సమం

తత్సాధకామధనవమణియూయమేవ । శక్త్యాయ తేష
హివయంచపరంతుతస్మిన్తాయ త్నానురూప మితరానపి
భావయధ్వం॥౩౧॥ ౫ ॥ తదిహభవంతఏవవిదాంకు
ర్వంతు॥౪౩॥ప॥కతిభగ్నాగిరివహనేకతిపతితా వాసుకే
స్సమానయనేకతిదగ్ధాభుజగవిష్టైఃకతిభాగానిహపిచె
మేతి॥౩౨॥౫॥ఇతివదత్సుదానవేషువాచస్వతి రిదమభా
వత॥౪౫॥ప॥యద్భగ్నేషుభవత్సుపూర్వమని లైవైవాద్రి
రాకంపితోయచ్చాపత్యకశత్ర దశకన కృతే యూయం
౫ తాభూతలం॥యద్వాభోగిపతేఃఫణాగ్రవహనంయు

తాత్తత్రదైత్యానైశ్శేష్టభాగజిఘృతయా॥ మందరంచాలయంతోద్రిం
నస్తాఃకేచిన్మహావతే॥వాసుకేర్ముఖిశ్వానైఃదగ్ధాదైత్యాస్తరాపరభిః॥
౩౨॥ఇతితి ॥ ఇతీత్యం దానవేషువదత్సుసత్సువాచస్వతిరిదంచనమభావ
త॥౪౪॥యదితి॥హేదానవాఃభవత్సుయుష్మాసుభగ్నేషు భంగంప్రాప్తై
మసత్స్విత్త్యథఃపూర్వంప్రథమేతేఅనిలైవైవఅద్రిః- మందరః అకంపితః
ప్రచాలితఇతియత్కించ - అపత్యకశత్రదర్శనకృతే పుత్రాద రాద్రిసం
దర్శనార్థమిత్త్యథఃఃయూయంభూతలంపాతాళంగతాః యాతాళతి
యత్ భోగిపతేర్వాసుకేఃఫణాగ్రవహనం వాయుష్టాభిరేవ అధికతమి
తియతేతస్సర్వభావఃతామూచార్యపాదఃపదేష్టా॥ని ॥ మంత్రవ్యాఖ్యా

కృదాచార్యబ్రత్యమరః-సవీషకవిఃశుక్రః॥ ౩౨ ॥ ఉపనాభాగఃవఃకవిరిత్య
మరఃపేదజానాతిత్యథః॥ ౩౩ ॥ ఇతీతి॥ ఇతీత్థ-ఉత్త-త్తరముపర్యుపరి
యుక్తిః స్వపక్షసాధనోపపత్తివదితుంశీలంయస్య సతథాభూతేవాచ
స్మతౌవిషయేభార్గవేకవాయథాశక్తిప్రవవతిప్రత్యుత్తరంకుర్వతి సతి
శనైశ్చనైకలహఃయుద్ధంతస్మిన్ పరిణమతిప్రసక్తైసతిదానవేషుప్రహ
రణాన్యాయుధానితేమామాదానంధారణంతేనభీషణేషుసత్సు॥ ౩౪ ॥ దా
రుణంభీషణ-భీష్మవిత్యమరః-నిజకారాదేవాస్తేషుపరికరం కచ్చపుటల
తుణగాత్రబంధం॥ ౩౫ ॥ పరివారైవరికరః పర్యంకనికురుంబయోః । ప్రగా
ఢేగాత్రబంధేవవివేకారంభయోరపీతిభాస్కరః - ఆబద్ధత్సుబంధనం

మౌఢిరేవాధికతంసర్వంపేదసవిష ఎవభవతామాచా
ర్యసాదఃకవిః॥ ౩౬ ॥ గ॥ ఇత్యుత్తరోత్తరయుక్తిసాదినీవా
చస్మతౌప్రతినదతియథాశక్తిభార్గవేపరిణమతిశనైకల
హేప్రహరణాదానభీషణేషుదానవేషుపరికరమాబద్ధ
త్సునిర్జరేషుచింతయన్తవసాచిరమారాధ్యపరాంశక్తిం
ఆసాద్యతనీయమేవమోహనంరూపమతిసుధాయదాన
వాససుగృహ్ణాయామమరానితి॥ ౪౦ ॥ గ ॥ కృతనిశ్చయస్య
ద్యవతిరోదధేసహకమలాసనైకమలలోచనః ॥ ౪౧ ॥
తతశ్చ॥ ప ॥ దోభిశ్చైర్భరజైలనిభకరపరీవతావసీద

కుర్వత్సుసత్సుమనసాచింతయన్నాలోచయన్ కమలలోచనః పరాము
త్యాహ్లాంశక్తిం అవిదేవతాం దుగ్ధాదేవీత్యథః ఆరాధ్యసంపూజ్య॥
౩౭ ॥ శక్తిఃకాభూఃప్రభుత్వాదిబలందుగ్ధాదిదేవతామితిభాస్కరః - తది
యంపరదేవతాసంబధీత్యథః మోహనంజగద్విమోహకరూపమాసా
ద్యప్రాప్యదానవాసంసంధాయవంశయిత్యామరానసుగృహ్ణాయాం
ప్రసాదంకుర్యామిత్యథః॥ ౪౨ ॥ ఇతీతి ॥ ఇత్త-కృతశ్చయస్యైకసద్య
ఎవకమలాసనైక బ్రహ్మణాసహతిరోదధే అతర్దామభజతేత్యథః ॥
తథాదోక్తం దేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ మహాలక్ష్మీప్రసాదేనఽష్టప్రీతరూపమా
స్థితఇతి॥ ౪౩ ॥ దోగీతి ॥ దుఃఖేనభరితుంశక్యాదుభకరఃయశ్చైలోమం

దరః తేననిర్భరవత్సంతంపరివృత్తాని వృత్తస్తాః అవసీదద్బలాని వినశ్య
తామర్ధ్యామేషాంతైః తథాభూతైః దోర్భిః బాహుభిః మందరవహనా
దేవవినష్టభుజబలాద్యత్యభి ప్రాయః ఉచ్ఛటాః అతిదుస్సహాయేకాలకూ
టస్యగరళస్య జ్వాలాః త్రైః అవలీధాశ్చ తే ఉజ్జితాశ్చేతి స్నాతాసులి
ప్రవత్సమాసః తథాభూతైః గాత్రైః దేహేః ॥ ౩౧ ॥ గాత్రం వపుస్సంహన
నమిత్యమరః - ఉత్తైః ఉత్సృష్టతాళ పరిమాణైః ఆతిదీప్తైః శ్వసితైః
ముఖవాయుభిః ప్రస్తాతుం ప్రయాతుమిచ్ఛంతః త్రిష్టానవః తథాభూ
తైః ప్రాతైశ్చ ఉపలక్షితా ఇతి శేషః దానవాః బలిబాణాదయః స్పృధా
మాత్రం అభిభవనేచ్చైవ బలం సావధ్యం తేన ఉత్తరాః ఉత్తమాస్సం

ద్బలై గాత్రైరుద్భటకాలకూటగరళ జ్వాలావలీధో
జ్జితైః ! ఉత్తైశ్చ సితైరుపయ్యుషరిష ప్రాతైః ప్ర
తిష్ఠాసుభిస్పర్ధామాత్రబలోత్తరాయుయుధి రేదైస్స
మందానవాః ॥ ౩౪ ॥ ప ॥ భగ్నరథాభగ్నశ్వాభగ్నబ
లాభగ్నశస్త్రాస్త్రాః నిర్విద్యభువినిషేదు స్సమముభయే
సర్వతోభగ్నాః ॥ ౩౫ ॥ ౫ ॥ పరిశ్రాంతాశ్చ తేషరితాపిచ
క్షుర్వ్యాపారయాంచక్రిరే ॥ ౪౭ ॥ ౫ ॥ అద్రాక్షుస్తై
కించిదపర్యాణసమున్మిషచ్ఛంపకవకుళహరిదందనతిల

తః ॥ ౩౧ ॥ త్రిషూదీచ్యైత్తమోర్ధ్వేషాత్తరఇతిభాసూరః - దేవైస్సమం
యుయుధి రేయుద్ధంచక్రరిత్యధః ॥ ౩౫ ॥ భగ్నేతి ॥ భగ్నరథాః సప్తస్యం
దనాః భగ్నశ్వా భగ్నబలాః భగ్నశస్త్రాస్త్రాః అతవననతోభ
గ్నాః ఉభయేదేవాసురాః సమమేకదానిర్విద్యయుద్ధాన్ని వేదం ప్రా
ప్యేత్యథః భువినిషేదురుపవిశురిత్యధః ॥ ౩౫ ॥ పరితి ॥ పరిశ్రాంతావి
శ్రాంతాః సర్వేతేదేవాసురాః పరితస్సర్వతోపిచక్షుఃవ్యాపారయాం
చక్రిరే ప్రసారయామాసురిత్యధః ॥ ౪౭ ॥ అద్రాక్షురితి ॥ తతః చక్షుః
ప్రసారణానంతరంచ తేనర్వేదేవాసురాః కించిదీషదప్యపర్యాణేణపౌ
ర్వాపర్వరాపిత్యేన సమున్మిషంతః వికసంతః యః చంపకః చాంపేయ
వృక్షః ॥ ౩౧ ॥ అధదాంపేయశ్చంపకోహేమవృక్షకైశ్చమగః సచవకుళః అ

శోకః॥ ని ॥ వకుళోపంజుళోశోకేనమావిత్యమరః - సచహరిచందనః శ్రీ
 గంధవృక్షః తిలకః॥ ని ॥ తిలకః త్సురకశ్రీమాన్ సమాపిచుళజాబుకావిత్య
 మరః-తాచమల్లి కాగిరిమల్లి కావృక్షః శ్రీహస్తినీవృక్షఇతివాధః॥ ని ॥ వత్స
 కోగిరిమల్లి కాశ్రీహస్తినీతుభూరుండితృణశూల్యంతుమల్లి కేతి చామరః
 సహకారోరసాలః సచ-మాధవీవాసంతికాలతా॥ ని ॥ వాసంతీమాధవీ
 లతేత్యమరః-సాచకరవీరః కరవీరవృక్షః సచేతిద్వంద్వః సమున్మిషతా
 మేతేషాం యానికుసుమాని తేషాం పరిమళోగంధః॥ ని ॥ పరిమళోగంధే
 జనమనోహరఇత్యమరః-తముద్గిరితుం ప్రకటికతుం శీలం యస్య సత
 థాధూతో యోమారుతః తమసుసర్తుం శీలం యస్య సతథాధూతాయె
 మధుకరాభ్రమరాతేషాం గానేన యః కలకలః కోలాహలధ్వనిః తేన ఉ
 న్నిశ్రామిశితః కాలకంఠానాం భరతాఖ్యపక్షివిశేషాణాం యోనాదః ధ్వ

కమల్లి కాసహకారమాధవీకరవీర వాసంతికాకుసుమ
 పరిమళోద్గారిమారుతాను సారిమధుకరగాన కలకలో
 న్నిశ్రకాలకంఠకంఠ నాదమేదు రందురంత విరహా
 దంతదూయమానమానినీజనావజితపల్లవశయనసము
 ల్లలితలతాకుంజమంజుళవిటపీసంచరదళికులభారపర్యా

నిః॥ ని ॥ దాత్యూహః కాలకంఠకఇత్యమరః-తేన మేదురంసాంద్రం॥ ని॥
 సాంద్రస్నిగ్ధస్తుమేదురఇత్యమరః - దుఃఖైవలతితుం బుద్ధుం నిగ్రహీతుం
 శక్యః దురంతః దుర్నిగ్రహఇతియః॥ తః * ఈషద్దుస్సుప్తిత్యాదినాఖ
 ల్పృత్యయః-తథా ధూతో యోవిరహాదంతః వియోగ వృత్తాంతః॥
 ని॥ వార్తాప్రవృత్తిర్వృత్తాంత ఉదంతస్యా దథాహ్వయఇత్యమరః - తేన
 దూయమానాః దుఃఖితాః యామానిన్యః ప్రమదాః॥ ని ॥ ప్రమదామాని
 నీకాంతేత్యమరః - తావజనాః తైరావజితాని విరచితాని యానిప
 ల్లవభంగానాంకిసలయశకలానాం రూపాణిశయనానిశయ్యాః॥ ని ॥ శ
 యనం మంచపర్యంకపల్యంకాఇత్యమరః - తైస్సముల్లసితాః - కతః రి
 క్తః-ప్రకాశమానాఇత్యధః-యేలతాకుంజాః లతాగృహాః॥ ని ॥ నికుంజ
 కుంజౌవాక్లి బేలతాదివిహితోదరఇత్యమరః - విటపీపాదపస్తరు రిచిచ-

తేమసంచరంతియాన్యశీనాంభ్రమరాణాంకులాని॥ ని ॥ షట్పదభ్రమ
 రాశయః | సజాతీయైఃకులం యూధమితిచామరః-తాన్యేవభారాః వోధ
 వ్యవీవధవి శేషః॥ని॥ భారోభ రెపివధేవ పలానాంద్విసహస్రక ఇత్యమర
 శేషః - తేనపర్యాకీణఃయః పరాగానాం పుష్పధూళీనాం పుంజో
 రాశిః॥ని॥ పరాగస్సుమనోరజఇత్యమరః-స్యాన్నికాయఃపుంజరాశీతిచ-
 త్రైశింజరాఃచిత్రవర్ణైఃఆసారాఃధారాసంపాతాఃయాసాంతథాఘా
 తాఃసారిణ్యః త్సుద్రకుల్యః తాసాంసలిలపూరః తేనపూరితానిఆలవా
 లానిమూలస్థలపరివృత్తభూమయోయేషాంశథాఘాతాఃయేచాలపా
 దపాఃవృక్షాః తేషాంఛాయాఃఅనాతపాఃతేషుసుఖేననిషణ్ణాఃఉపవిశం
 త్యఃయాఃకిన్నర్యఃకిన్నరస్త్రియః తాసాంసల్లాపాః ఆలాపాఃతేషాంస
 మాకణ్ణానంశ్రవణం తేనసముల్లసితాః వికసితాః యేకర్చికారాఃవృక్ష

ణ్ణపరాగపుంజపింజరాసారసారిణీసలిలపూర పూరి
 తాలవాలదాల పాదపచ్ఛాయ సుఖనిషణ్ణ కిన్నరసల్లా
 పసమాకణ్ణానోల్లసితకణ్ణా శారకలికాని కాయ రమ
 ణీయమనతిక్రమణీయశంఖరాసనవీటికాయ మానపల్ల
 వభంగధారణనిరాతంకశారికాసంఘకింకరీభూత యువ
 లోకలోచనానందనంభనమివభువిని వేశితమఖిల గుణా

విశేషాః॥ని॥ కర్ణికారఃపరివ్యాధోలకుచోలికుచోడహురిత్యమరః-తేషాం
 కలికానాంకోరకాణాం॥ని॥ కలికాకోరకఃపుమానిత్యమరః-నికాయః పుం
 జః॥ని॥ స్యాన్నికాయఃపుంజరాశీత్యమరః - తేనరమణీయం మనోహరం
 అనతిక్రమణీయః అనుల్లంఘ్యశాసనోయశ్చ శంఖరాసనః మదనః తస్య
 వీటికాయమానాఃసుధాలిప్రచర్వణోపయోగితాంబూలదళా యితా
 ఇత్యథః-తథాఘాతాఃసల్లవభంగాఃకింకరీభూతానితేషాంధారణం
 వహనంతస్త్రికానిరాతంకాజాగరూకాయాఃశారికాఃపక్షివిశేషాఃతేషాః
 సంఘస్యకింకరీభూతాః దాసతాంప్రాప్తాః యేయువలోకాః యువజ
 నాఃతేషాంయానిలోచనానితేషామానందనఃహాషకరఃతథా భూతం
 కించభువినివేశితంవనం ఇంద్రవనమివస్థితం ఆరామముపవనం అదా

త్యుఃదదృశురిత్యర్థః॥౮౮॥తత్రచేతి॥తత్రఆరామేమందస్సందః మందచ
లనంయస్యసతథాభూతోయఃసాలశ్చూతస్సాలసంజ్ఞికఃసాలవృక్షః॥
ని॥ అనాకహాకుటస్సాలశ్చత్యమరః - తస్యయచ్చిఖరంతస్త్రిక్రీడంత్యః
వీహారంత్యఃయాఃపికానాంకోకిలానాంశ్రేణ్యఃపజ్జరయఃతాసాంకం
రెరుదంచితాసముత్పన్నాయేపంచమధ్వనయః॥ని॥ పికఃకూజతిపంచ
మమితీశాభిధానాత్తేషాంయేచమత్కారాః చమత్కృతయఃవిచ్చి
త్యపరవర్యాయాఃత్రైర్వ్యప్రకారః సాదృశ్యమిత్యర్థః తత్స్పృష్టవం
తఃతత్స్పృశఃకోకిలధ్వనివన్తధురాతిభావః కందర్పహవఃమదనయు
ద్ధరతాపరపర్యాయంతస్త్రిక్రీడవిషయేభిన్నాభేదభాజఃయాఃకిన్నరవధ్వ
స్తాసాంకంరేభ్యఃఉన్మిషంత్యఃఉద్భవంత్యఃయాఃకాకల్యః మధురాస్ఫు

భిరామమారామం॥౮౮॥తత్రచ॥ ప ॥ *మందస్సందర
సాలసాలశ్చిఖరక్రీడతిఎక్రేణికాకంరోదంచిత పంచమ
ధ్వనిచమత్కారప్రకారస్పృశః | కందర్పహవభిన్న
కిన్నరవధూకంతోన్మిషత్కాలికాకువ్యాకులితారవా
దివిషదాంజీవాతనోజజ్జిరె॥౩౬॥ X ॥ ఉపవనైచతస్త్రి
న్నపాంతనిరూఢకదళిగభకందళితహిమ వాలుకాప

టధ్వనయః యాశ్చకాకవః శోకభీత్యాదిప్రయుక్తవికార ధ్వనయః॥ ని॥
కాకలీతుకలేనూత్తేధ్వనాతుమధురాస్ఫుటే| కాకున్మ్ర్రియాం వికారో
యశ్చోకభీత్యాదిభిధ్వనోనేరితిచామరః- ఉభయ్యాభిస్తాభిః వ్యాకలితాః
రవాఃధ్వనయఃదివిషదాందేవాసురాణాంజీవాతవఃఉజ్జీవికాః॥ని॥జీవా
తుజీవనౌవధమిత్యమరః-జజ్జిరేసంజాతశ్చత్యర్థః॥౩౬॥ అ ॥ పరదే
వతాంమోహినిరూపధారిణీంవణయితుమారభతే॥ఉపేతి॥తస్త్రిన్న
పవనేలరామే॥ని॥ఆరామస్యాదుపవనమిత్యమరః- ఉపాంతస్సమిపదే
శఃతస్త్రిక్రీనిరూఢాః యాః కదళ్యః రంభాసంజ్ఞికసప్తపణ వృక్షాఃతా
*మందస్సందాఃసుకుమారచంచలాయేరసాలసాలాః తేషాంయానిశిఖ
రాణిలేమక్రీడంతఃయేపికాఃతేషాంశ్రేణయివశ్రేణికాః స్వాధేకః-
తాసాంకన్తైరిత్యాదియోజనా సాంప్రదాయకీతివిచారయంతు.

సాంగర్భాఃకుక్షీదేశాః॥ని॥ కుక్షీభ్రాణార్భకౌగర్భాగ్రత్యమరః తేషు
కందళితాస్సముత్పన్నాఃహిమనాలుకాఃఆచ్రకర్పూరాణితాసాంప
రాగాఃరెణవః॥ ని ॥ ఘనసారిశ్చంద్రసంజ్ఞస్సితాభ్రాహిమనాలుకేత్య
మరః-పరాగఃకౌసుమంరజితచంద్ర-తపనవాలుకాఃపైకతపిశేషాస్తేషామ
నుసారః అనుసరణం తేనజనితం ఉత్పాదితంయజ్ఞడి మశీతశత్ర్వం తేనహి
మాఃశీతశాఃయాఃకుల్యాఃకృత్రిమసరితః॥ ని ॥ తుషారశ్శీతలశ్శీతోహిమ
స్సప్తాన్యలింగకాః|కుల్యాల్పాకృత్రిమాసరితిచామరః- తాసాంనిపా
తఃనిపతనం తేనశీతళితానిశీతళీకృతానిఆలవాలానాంవృక్షాధఃపరిపక్ష్ప
తభూమినాంయానిమూలానిమూలదేశాగ్రత్యధః॥ని ॥ స్యాదాలవాల
మావాలమిత్యమరః- తేషునుఖేనశయితాఃనిద్రాశవః॥ని॥ స్వప్నకృత్యా
భుర్నిద్రాశుర్నిద్రాశయితౌసమావృత్యమరః- యేకేకినఃమయూరాః
తేషాంకేకేతియేనినాదాఃధ్వనయః॥ని ॥ కేకావాణీమయూరస్యేత్యమ

రాగవాలుకానుసారజనితజడిమహిమకుల్యాని శాతశీ

తళితాలవాలమూల సుఖశయితకేకేకేకానినాదమనోర

మే హరిమణి హరిత పరిసరధరణి నితద్వక్తుళము కుళ

పరిమళపరిమళదళికుల గరుదుపచిత మరుపహృతకుసు

రః- తైషమనోరమంమనోహరంతథాభూతేహరిమణయః ఇంద్రనీలో
పలాః॥హరిమణిస్వరూపంరత్నశాస్త్రేహోక్తం॥శ్లో॥విశ్వరూపపదప్రా
ప్తదోషశాంత్యైపురందరః|అశ్వమేధీంచకారాధతత్సమాప్త్యైతదంగ
జం । చాక్షుషంచమలంయత్రవిముక్తంయత్రకేవలం । ఇంద్రనీలాగ్రతి
ఖ్యాతామణయస్సంభవంతీహీతి॥ తైషమణిభిహరితాఃహరితవర్ణాయాః
పరిసరధరణ్యఃసమీపభూమయఃతానునిపతంతఃయేవకుళశ్చక్షాణాంము
కుళాఃకుట్టలాని॥ ని ॥ స్యాద్భుచ్చకస్త్రైవకః కుట్టలోముకుళోస్త్రీయా
మిత్యమరః- తేషాంయఃపరిమళవిమదజన్యసారభ్యవిశేషః॥ని॥ విషర్దో
తైపరిమళోగంధేజనమనోహరగ్రత్యమరః- తేనపరిమళతఃప్రంజీభవంతః
యేఅశయఃభ్రమరాఃతేషాంకులస్యసమాహస్యయాః గరుతః పక్షాః॥
ని॥గరుత్పక్షచ్ఛదాఃపత్రంపత్రంపత్రంసూరూహమిత్యమరః - తైరుపచి

తఃఅభివధిః తయోమరు ద్వాయుః తేన ఉపహృతాని సమర్పితాని యాని
కుసుమాని తేషాం-కుసుమజరజో రాజీతి పారేకుసుమజానియానిరజాంసి
తేషామిత్యన్వయః-యానిరజాంసిపుష్పపరాగాః తేషాం రాజయః ప
యః తాభిః నిర్మలంతథాభూతేకస్య చిద్వకుశస్య వకుశవృక్షస్య మూలే
మూలప్రదేశేకస్యాముపతేభిరేత్యత్య నేనాన్వయః- సాక్షిదృశీత్యాకాం
క్షాయామాహ నిటలతటం ఫాలదేశః తస్య నిర్మాణవిషయే యతౌ గతుకం
కుతూహలం తేన ఆవిష్టః ఆక్రాంతః యః సీరజసంభవో బ్రహ్మ తేన అపా
స్తా అవమత్య ఉత్సృష్టే త్యధః యాశశాంకకలాతదనుకాంఠి తద్వత్స్థి
తానీత్యధః-యాని కేతకీపుష్పాణాం పత్రాణి తైః చిత్రితమలంకృతం వే
ణీపదం విశదకవసంహతీశ్వస్యాస్సాతథాభూతాం || ౧ || వేణీప్రవేణీశశా
ణ్యశిరస్యాపి తదేకచిత్రత్యమరః - నభోనభస్య రజన్యోః శ్రావణభాద్ర

మజరజో రాజనిర్మలే మూలే తస్య చిత్వకుశస్య నికలతటని
ర్మాణకౌతుకావిష్ట సీరజసంభవాపాస్తకశాక శకలా
నుకారి కేతకీ పత్రచిత్రిత వేణీపదాం నభోనభస్య రజ
న్యోః కేశపక్షయోః నవనవోన్మిషద్వివాద పరిహారకసీ
మావిభాగవీధికయేవ సీమంత లేఖయాపద్మరాగసిందూ
రపాటలీకృతయా సంఘటయంతీమివ సాంధ్య రాగసం

పదకృష్ణపక్షరాత్యో రివస్థితయో రిత్వధః- అతివైల్యాదితిభావః || ౧ || న
భాశ్రావణికశ్చసః । స్మరభస్యః ప్రౌఢపదభాద్రభాద్ర పదాస్సమా
త్తితిచామరః || శ్రు || నభశ్చనభస్యశ్చవార్షికావృతూత్తిశ్రుతేశ్చ । కేశ
పక్షా కేశకలాపా || ౧ || పాశః పక్షశ్చహస్తశ్చకలాపాద్ధాంకచాత్పరత్వ
మరః - తయోర్నవనప్రతిక్షణం ఉన్మిషన్యోవివాదః కలహః తస్య పరి
హారికానివారికాసీమా అవధిరూపాయా విభాగవీధి కాతయేవస్థితయా
పద్మరాగః శోణరత్నం || ౧ || శోణరత్నం లోహితకం పద్మరాగోధమాక్షిక
మిత్యమరః సవససికదూరంచూర్ణద్రీయమాణః తేన పాటలీకృతాతథా
భూతయా సీమంతలేఖయా సంద్యారాగః సంద్యాసంధి రాగః తస్య సం
పదతితయః స్పర్ధయంతీమభిభవతుమిచ్ఛంతీమివస్థితాం కింకరీభూతఘ

వనానాం లోకానాం మండలం యస్య సతథా భూతేన - కింకరికృతభువనే
త్యపిపాతః - కించిదీషదుద్భుతితేన సంభుతితేన భూభంగేన || నిఃకాఢ్యైర్వృ
గ్భ్యాం భువోస్త్రియామిత్యమరః - అనంగపీఠస్య మదనస్య ప్రామా
దికం ప్రమాదప్రాప్తం భంగం పరాభవః పరిహరః - తీమివస్థితాం అనంగ
సేవితాని అనాసేవితేతి గుఱుపాఠః ఇతరాసంభుక్తాని చ తాని మధురా
ణిచేతి కర్తృభారయః - అథా ఘోరైః చమ్పూత్తేరివస్థితైః అనాలిప్తైః ఇతరా
సేవితాశ్చ తేరీతరాశ్చ రథాభు - తైః పర్వరస్య పరావైరివస్థితైః అవ
తంసంకణకపూరభు - తయిషిన్వపసిలోత్పలతే హస్తగ్రాహం
గ్రహీతుం హస్తే గృహీతుమిత్యభ - రణకషథం శ్రోత్రమాగ్రం అను
క్షణం ప్రతిక్షణం అనుధాన్య - రుచ్యస్థిర్యభవః శనైః ముఖమండల

పదం స్వర్థయంతిం కింకరికృతభువనమండలేన కించిదుద్భుతి
తేన భూభంగేన పరిహరః తీమివ ప్రామాదికం భంగమనం
గమిగస్య అనాసేవితం భురైరివస్థితైరనాలిప్తశీతలైరివక
ర్పూరపరావైరివతం సోత్పలమివ హస్తగ్రాహం గృహీ
తుమనుధాన్య రుక్షణకణకషథమాక్రమద్భిరివ శనై
ర్ముఖమండలసంజీవనైమకదనస్య సంప్రదాయ గురుభి

మాక్రమద్భిరివస్థితైః వై ప్రాప్త్యాదితి భావః - వదనస్య సంజీవనై రుజ్జీవ
క్తైః శృంగారరసస్య సంప్రదాయగురుభిః పారంపర్య ప్రాప్తగురుభిః
శృంగారరసస్య గురవభవతదుద్భర్తృత్వాదితి భావః - విభ్రమాణాం హం
భావానామిత్యభవః || నిఃకాఢ్యైర్వృణాం విలాసవిభవోకవిభ్రమాలితంతథా
హేలావీలేత్యమిహ వాక్యత్యమరః - విలాసభవనైః వీలాసదనై రివస్థి
తైః తారుణ్యాయావనంతిదేవ చంద్రికాతయోల్లాసితైః క్షల్లాసం పా
పితైః లావణ్యసాగరః సౌందర్యసముద్రః శత్రుతరంగైరివస్థితైః కటాక్షైః
నేత్రాంతై రివ || ని || కటాక్షోనేత్రయోరింతి ఇత్యమరః - అఖిలంజగత్
కందర్పదేవవశమృదనమహారాజాధీనమావాదయంతీం ప్రాపయంతీమి
త్యభవః ఆచిమరిసః శృంగారః తస్య అభివషణాదయతేతి తాం విద్యుతాం
పుంజం రాశిమివస్థితతాటంకయోః కర్ణాభరణయోర్మరీచీనాం పుంజం

రాశింయుగపత్ పక దాడుతిగ్రరంతీంపరితఃకిరంతీమివస్థీ తాంతాటంకమ
 రీచివీచివిస్తటిత్పుంసమితిద్రాక్షీయానేవపాతఃకర్ణాభరణకాంతిపరంప
 రైస్తటిత్పుంజంయుగపదుతిగ్రరంతీమివస్థీ తామిత్యన్వయోబోధ్యః నిరం
 తరమనవకాశంయథాతథా పరివహత్ప్రహద్యదాననసౌందర్యతస్య
 నివ్యందేనబిందునేవస్థితేననాసామణినానాసామాక్తికేన తస్యనాసా
 మణెరిత్యథః-ప్రతిబింబితేనప్రతి బింబితేనేవస్థితేనతస్యపాటలాధరే
 శోణాధరేపవనప్తేనవ్యాప్తే మందస్త్రితేన మహాయోగినామపి మనాం
 సిమదయంతీమివస్థీ తాం నవనవం నూతనం యథాతథా
 ఊపచీయమానఃవధకమానఃనఖంపచశ్చయస్తనయోఃభారఃఅతిశయః

శృంగారస్య వీలాసభవనైర్విభ్రమాణాం తారుణ్య
 చంద్రకోల్లాసితైస్తరంగైరిష లావణ్యసాగరస్య కటా
 కైరేవజగదఖిలంకందర్పదేవ శమాపాదయంతీం తా
 టంకమరీచివీచిభిస్తటిత్పుంజమివయుగపదుద్గిరంతీమాదీ
 మరసాభివక్షణాయసిరంతరపరివహదాననసౌందర్య
 నివ్యందేనేవనాసామణినా ప్రతిబింబితేనవ తస్యపా
 టలాధరపర్యపైనమందస్త్రితేన చమదమయంతీమివ మ
 నాంసిమహాయోగినామపినవనవోపచీయ మాననఖంప
 చస్తనభారపరిణాహవశాత్పరిష్లేధయంతీవసకృదపివేణీ

లతాం కంచుకస్యకంఠు కాఘాతజనితారుణ్య కరపల్ల

తస్యపరిణాహవశాత్ విశాలత్వాదిత్యథః - కంచుకస్యకూర్వాసస్య వే
 ణీలతాంలతాసవృశకంచుకమర్వాదాశైషమిత్యథః॥ని॥ వేణీసేతుప్ర
 వాహయోరితిహేమచంద్రః - అత్రకోశవాక్యే సేతుశబ్దః మర్వాదా
 దేశవాచీతితద్వ్యాఖ్యాకృతః అసకృత్పరిష్లేధయంతీం విప్రసంసయంతీం
 పరివధయంతీమితివాధః ప్రతికలంపధకమానఃకంచుకే అమాంతం
 స్తనయుగందృష్ట్యాముహుర్ముహుః కంచేకగ్రంథిం విప్రస్యకంచుకంవి
 శాలంకుర్వంతీతిభావః-కందుకః గందుకః క్రీడోపయోగివేష్టిత పటగో
 శకమిత్యథః॥ని॥ గందుకఃకందుకోదీపప్రత్యమరః-తస్యాఘాతేన తాద

నేనజనితమారుణ్యం యస్య సచాసౌకర్యం వశ్యేతి కర్తృధారయః తస్య అభ్యర్థే అంతికదేశే పరిభ్రమంత్యః యాభ్రమరికాః భ్రమరస్త్రియః తాసామనుకారిణా అనుసారిణా కటాక్షాణామపాంగానాం వలనేనఘూర్ణనేనేత్యథః పశ్యతాం ద్రష్టవాణామంతఃకరణాన్యపి పరిభ్రమయంతీం పరిభ్రమంనయంతీమిత్యథః మధురంశ్రవణ రమణీయం యద్దానామృతం ఆలాపనుధాతేన ద్రవీభూతాః పర్యంతేనమీపే యేమణి కుట్టిమాః రత్ననిబద్ధభూమయః॥ ౧॥ కుట్టిమోస్త్రీని బద్ధాభూరిత్యమరః- తేషునిపతనైన సంభావితాం ఊహితాం కందుకస్య ఆద్రకతాయామత్పతనంనసంభవతీతి భావః - చరతణతలే పాదతలే రణితయో శ్శబ్దాయమానయోః

వాభ్యణః పరిభ్రమ దుద్భ్రమరికానుకారిణా కటాక్ష
వలయేన పరిభ్రమయంతీమంతః కరణాన్యపి పశ్యతాంక
లమధురగానామృతద్రవీభూతపర్యంత మణికుట్టిమః త
నసంభావితామార్ద్రతాం పరిహర్తుం కంతుకస్య చలంతీ
మితస్తతోపి చరణతలరణితమంజీరశింజానువిధ్నేన కాంచీ
కలకలేన ఘోషయంతీమివ వీరఘోషణంకందర్పస్య వి
ద్యుతమివ విశ్రమితు మాగతాం సాలభంజికా మివసం
చారశాలినిం రత్నశలాకికామివ లబ్ధజీవికాం శారదచం

మంజీరయోః నూపురయోః శింజాశింజితం ॥ ౧ ॥ మంజీరో నూపురో
స్త్రియమిత్యమరః - ఘోషణానాంతు శింజితమితిచ ॥ తయాలనువి
ద్ధంసంయుక్తంతథాభూతేన కాంచీమెఖలాతస్యాః కలకలః కోలాహలః
తేన॥ ౧॥ స్త్రీకటాక్షం మెఖలాకాంచీసప్తకీరశనాతథా - కోలాహలః కల
కలగతిచ-కందర్పస్య మదనస్య వీరిగతి ఘోషణంతల్ ॥ ౧॥ ఉచ్చైః ఘో
ష్టంతు ఘోషణమిత్యమరః - ఘోషయంతీం కుర్వంతీమివస్థితాం విశ్రమి
తుం విశ్రమంకంతుమిత్యర్థః- ఆగతా ఆయాతాం విద్యుతంసౌదామినీమి
వస్థితాం సంచారేణ శాలినింశోభమానాంతథాభూతాం పాంచాలికాం
ప్రతిమామివస్థితాం లబ్ధాప్రాప్తా జీవికాచేతనాయా సాలభాభూ

తాంరత్న శలాకికాం మాణిక్యశలాకామివస్థితాం సంపన్నః సంప్రా
ప్తవిగ్రహః శరీరం యయాసాతథాధూతాంశారదళచంద్రికాం శరత్కా
లసంబంధిజ్యోత్స్నామివస్థితాం సాంద్రీభూతాం మెదురీభూతాం సౌం
దర్యలక్ష్మీమివస్థితాం తారుణ్యం యావనంతస్య సామ్రాజ్యసామాధిపత్యం
దేవతాతదభిమాని దేవతేత్యథః మదనాగమః మదనశాస్త్రం తస్య పా
రంపర్య సదాచారోవాసంప్రదాయః తత్పురిపాలినివిద్యేతి శాకపార్థి
వాదిత్వాత్సమాసః-ఎవంచ సంప్రదాయపరిపాలక శ్రీవిద్యామివస్థితా
మిత్యథః ॥ ౩౧ ॥ విద్యాసాన్తర్దేవతేతి నామసంగ్రహమాలాయాం-
పూర్వందృష్టాద్వృష్టచరీనదృష్టచరీతథాధు-తాంబదృష్టపూర్వామిత్య
థఃఃఃఃః-తపూర్వేచరడితిచరట్-టిడ్డాణజిత్యాది నాజీవ- కామపిలని

ద్రికామివసంపన్నవిగ్రహంసౌందర్య సంపదమివ సాం
ద్రీభు-తాంసామ్రాజ్యదేవతాతారుణ్యస్య సంప్రదాయ
విద్యామివమదనాగమస్య కామవ్యదృష్టచరీం కన్యకా
ముపలేభిరే॥ ౪౯॥ప॥ సాయోన్మిషతు-వలయో దరసో
దరాణిసాయత్రయత్ర విచకారవిలోచనాని । ఆవిబఙ్
భు-పురవశాదివతత్ర తత్రసజ్జీకృతేక్షవ శరాస భుజో
మనోజ్ఞాః ॥ ౩౩ ॥ప॥ కటాక్షైఃకందర్పజ్వరజనితమో
హంధతమసప్రతాపవ్యాపన్నత్రిబగదగ దంకార చిరు

ర్వాచ్యామేకామిత్యథఃః కన్యకాండంపలేభిరే దదృశురిత్యథఃః ॥ ౪౯॥
సాయమితి॥కన్యకామోహినియత్రప్రదేశేభ్యిత్యథఃః - సాయంసాయం
కాలేడన్మిషంతివికసితానికువలయానినిలో త్వ లా ని తె సో ద రా ణి
సదృశానిత్యథఃః విలోచనాని నేత్రాణి చకారప్రసారయా మాసేత్య
థఃః తత్ర తత్రదేశే మనోజ్ఞాః సుందరాః సజ్జీకృతాః అధిరోపితాః ఐ
క్షవాఃఇక్షువికారాఃశరాసాః ధనూంష్యైస్తాస్తాధాధు-తాః భుజా
యేషాం తెతథాధు-తామదనాదితి శేషఃఅవశాదిత్యస్య అకస్మాత్ హ
తాదితివాధఃః ఆవిబఙ్భూపురివడత్పన్నాబభూపురివేత్యథఃః తయా
ఆలోకితంసర్వంజగత్కందర్పవశ్యంభవతీతిభావః॥ ౪౭ ॥ కటాక్షైరితి॥

కందర్పజ్వరః మదనజ్వరః మదనప్రయోజ్యుగోగః తేనజః తః ఉత్పాదితః
 యః మోహః అజ్ఞానః స ఎవలంధతిమరలంధతమసమిత్యథః తస్యప్ర
 తాపః పరాక్రమః తేనవ్యాసన్నాని అతి దుఃఖితాని త్రిణిజగంతిక్రిభువ
 నాని తేషామగదం కారావైద్యాగ్ని బిరుదంజయ సూచకలక్షణం యే
 షాంతేతథాభూతైః మృగదృశః మోహిన్యాః కటాక్షైః పరిమృదితః తిర
 స్కూతంకర్పూరేణశిశిరంశీతలత్వం యైస్తేతథాభూతైః ప్రగల్భైః ప్రా
 ధైః ఆలావైశ్చవచోభిశ్చేత్యథః ఇసంవిశ్వ సమస్తంజగత్ ద్రవీభూ
 తమివజజ్జైలభవదిత్యథః - అస్యాదృగ్గోచరీభూయతదాలాపశ్రవశాత్స
 ర్వేషాంచిత్రంద్రదావేత్యభిప్రాయః॥ ౩౮ ॥ దిశీతి ॥ దీఘః దీఘాక
 తిదీఘాకతపాంగాక కటాక్షాక దిశిదిశిసర్వాసుదిత్వీత్యథః క

క్షైః । ప్రగల్భైశ్చ లాప్తైః పరిమృదిత కర్పూర శిశిరై
 ర్భ్రేషీభూతంజజ్జైసలిలమిదవిశ్వం మృగదృశః॥ ౩౮॥ ప॥
 దిశిదిశివికిరంతీదీఘః దీఘాకనపాంగాకరసరసిజఘా
 తైః కంతుకం నర్తయంతీ , తటిదివజలదేభ్యోవిచ్యుతా
 సాసురాణాం సవిధమవిజగాహేశాంబరీ శంబరారైః ॥
 ౩౯॥ ప॥ భ్రామంభ్రామంకర కిసలయం కంతుకే పాత
 యంతీ స్రస్తం స్రస్తం కుచకలశయోరపయం త్యుత్తరీ

రసరసిజాభ్యాం హస్తారవిందాభ్యాం ఘాతాః తాడనానితైః - కంతుకం
 నర్తయంతీ క్రిడయంతీత్యథః జలదామేఘాః తేభ్యః విచ్యుతాస్థలితా
 తటిద్విద్యుదివస్థితాశంబరారేమేదనస్యశాంబరీ మాయాస్వరూపేత్య
 థః॥ ౩౯॥ స్యాన్తాయాశాంబరీత్యమరః - సాపరదేవతాసురాణాం దే
 వానాం సవిధం సమిపమవిజగాహే ప్రవివేశేత్యథః ॥ ౩౯ ॥ భ్రామ
 మితి ॥ భ్రామంభ్రామంఘూణాయ త్వాఘూణాయ త్వేత్యథః కరః
 కిసలయమివేత్యుపమితసమాసః కందుకేపాతయంతీ స్థాపయంతీత్య
 థః - స్రస్తంస్రీ స్తంభిష్టమిత్యథః ఉత్తరీయంసంన్యా నవస్త్రం ॥
 ౪౦॥ సంన్యానముత్తరీయం దేత్యమరః - కుచకలశయోరపయంతీస్థాప
 యంతీసమర్పయంతీత్యథః - మోహనాయైవేత్యథః - హైవరంశ్వే

శ్చూడతః హరిశ్చక్రస్థకూటః కాగ కల్పాణీభైరవాదిరాగోద్యుతః
 ప్రాణాధూరం అతఃపచిత్రయాశ్చక్ర్య కరంకిమపి కిమపిన్తే పద్మాశంకర
 దామంధ్యం కల్పరక్తనిశుభాశంకిరకనచక్షతానాదికమిన్ద్రాగః
 గ్నయంతిదేవ్యాస్త గానంకుర్వంతీసామోహనయాపాకన్యకా దారు
 ణ భూయంతిరం॥ని॥ దారుణభీషణంభీష్టుమిత్యమరః - దానవానాంకు
 లంయూధం॥ని॥ సహితీయైశ్చలంయూధమిత్యమరః - చిత్రన్యస్తంచిత్ర
 ఫలకస్థితపవత్రతపకారేత్యధః॥ ౪౦॥ స్వేతి॥ జనన్యాజగన్వాత్రా
 తయా మోహిన్యాస్యచ్చంజేన స్వేచ్ఛయా ప్రపచలంతః ప్రసరంతః యే
 సుధాణకజన్యశ్చిరాభోధేన్సుధాకల్లాలాఃలమ్పతతరంగాఃతైస్తుల్యం

యం । ఉద్ధాయంతీకిమపికిమపిన్వైరముతూహల రా
 గంచిత్రన్యస్తంకులమకృతసాదారుణం దానవానాం॥
 ౪౦॥ ప ॥ స్వచ్ఛందప్రపలత్సుధాణకపసుధాకల్లాలప
 ల్లాలయాసందృష్టాశ్శుభయాదృశాసుమనసో ధన్యాజ
 నన్యాతయా । పంచబ్రహ్మవినిమితాసనపరబ్రహ్మం
 కపర్యంకిసింపంచామ్నాయశిరోగతాంబుబుధిరేతాంతే

తద్వత్ * తేనతుల్యంక్రియాచేద్వఠిరితివతిప్రత్యయః లోలయాచంచ
 లయాశుభయాదృశాదృష్ట్యాదృష్ట్యాఅపలోకితాఃఅతఃపదధన్యాఃసుకృతి
 నః॥ని॥సుకృతీపుణ్యవాంధన్యభిత్త్యమరః - తేసుమనసః దేవాః॥ని॥ సుప
 ర్వాణసుమనసకర్తృమరః పంచపంచసంఖ్యాకాయేబ్రహ్మణః సద్యో
 జాతాదయఃతైరివసాధవైర్వినిమితంయదాసనంపంచబ్రహ్మకారమం
 చేత్యధః-తిథాహోక్తందూర్వాససాద్విశత్వాం॥ శ్లో॥ పంచబ్రహ్మ
 కారమంచంప్రణమామిమణిగణాకీణమితి తాదృశాసనే పతమా
 నయత్పరబ్రహ్మకామేశ్వరసంజ్ఞికోదేవభిత్త్యధః తస్యయఃఅకః ఊ
 రుదేశః సప్తపర్యంకోయస్యాస్మా - తథావతత్రతేనైవోక్తం॥ శ్లో॥

* అత్రభౌమంభౌమమిత్యస్య వ్యాఖ్యానే చిత్రపదకీతన పదయో
 ర్వాఖ్యాతతేపిమూలేతయో రదర్శనాత్ తద్యోజనేనా ఛందోభం
 గాత్ యోజయితువశిక్యత్వాచ్చా పలపిత ప్రాయమిత్యవ గంతవ్యం-

మంచస్యోపరిలంబస్త్రీప్రన్నాగమాలికాధరత - అస్యోపరిసీసవస్త్రాం
తరుణకదంబప్రవాళికిరణాభామత్వక్రంతథానూతాపిత్వభాంకించ
పంచపంచసంఖ్యాకాయేతన్నూయోశ్రీవిద్యామంత్రస్యపంచదశం
జ్ఞికస్యలింగసూతాః పూర్వాన్నూయోత్రాన్నూయోదయః తేహం
యానిశిరాంసిశిరస్థానియేవబీజాక్షరబంధామత్రాణ్యధికతాని
గతాప్రాప్తేత్యధికతాద్యశమంత్రపతేయైః ప్రతిపాద్యేతిభావః - తథా
చోక్తంచేవిభాగవత్సేన్లో || సంవిద్యాపాపరాశక్తిస్సైవసర్వేశ్వరే
శ్వరీ - పరబ్రహ్మగవర్త్యకాపంచాన్నూయనిరోగదేతి || తథానూ
తాంపరాంసర్వోత్కృష్టాం చేవతామితిబుధిరే విదిషన్యభావః - శే
చావిముద్ధాః తాంకరచేవతామితిజానంతీత్యర్థేప్రాయః ॥ ౧౦ ॥ స్వతి

పరాంచేవతా ॥ ౧౦ ॥ గ | పశ్యంతశ్చతాంపరిసరసీసవ
రంతీంప్రాణశక్తిమివ పంచ శిరస్యభాగ్యచేవతామివ
శృంగారరసస్యచాలికామపేక్షితుంసుధా కలశముదా
సేతుంచతస్యామపాతయంతః శుణమనుబధూన్సంత
యాందోళనయావదనురవరాః ॥ ౧౦ ॥ ప || తావద్ధావ
లికాంతుకగ్రాహమోహవ్యాజాత్ప్రాప్తావస్థామే

ఇతి ॥ పరిసరః సమీపదేశః ॥ నిపర్యంతభూః పరిసరశత్రుమః - తస్మిన్నేవ
చరంతీంసంచరంతీంపంచశరస్యపుష్పధన్వనంప్రాణశక్తిం ప్రాణాన్జీవ
నశక్తిమివస్థితాంప్రాణప్రతిష్ఠాత్మకపరాపరచేవతామివస్థితామితియా
నల్-శృంగారరసస్యభాగ్యమదృష్టంతస్యచేవతా ॥ ౧౧ ॥ దేవదీప్తభాగ్య
యంభాగ్యంస్త్రీనియతిర్విధిరిత్యమరభాగ్యవశాత్ప్రాప్తచేవతేవస్థితే
త్యధికతథానూతాంతామోహినీ - పశ్యంతశ్చతాంపరిసరసీసవ
నాఃసుధాకలశఅమృతపూరితకుంభచాలికామపేక్షితుంశుభానితా
మపినిరాకర్తుంలిపారయంతః శుణంయానిత్సంశయేనాందోళన
విహారంతస్యామనుబధూన్సంత ॥ ౧౦ ॥ తావదితి, తావద్ధావ
లికావస్థామేతి ॥ తుంకగ్రాహమోహవ్యాజాత్ప్రాప్తావస్థామే
తి ॥ మోహావ్యాజాత్ప్రాప్తావస్థామేతి ॥ మోహావ్యాజాత్ప్రాప్తావస్థామే

వాసు రాణామిత్యథః మధ్యమధ్య దేశః - పా ప్రాసాదవీశస్త్రైః శస్త్రైః
ప్రహృత్యేదంయుద్ధం ప్రవర్తత ఇతి శస్త్రాశస్త్రీతత్సంజ్ఞికం యద్యుద్ధం తే
నల్లశితాని క్లేశం గమతానీత్యథః తథా భూతాని అంగకాని అనయవాక్ ॥
ని ॥ అంగప్రవేశో వయవభివృద్ధిః - అమృతానామోఘా స్సమూహః
తైస్సింహంతీవ సేకం కుర్వంతీ వేత్యథః వ్యాజహర ఆబధాషే త్యథః ॥
౪౨ ॥ క ఇతి ॥ యూయం కే అధికారేతి వృంతీత్యాధికారికాః అధికారస్థా
వకించ విగృహ్యంత ఇవయుద్ధం కువంత ఇవ - శస్త్రాదిమత్వాదితి భావః -
సంరంభమాత్రం ఊర్వ్యోగమాత్రం తేన శిష్యతీతి సంరంభమాత్ర శేషః
ఊర్వ్యోగస్పృధాదిమాత్రావశిష్టా ఇవేతాత్పర్యాధః - శస్త్రధనురా
ద్యాయుధసహన సామర్థ్యాదేర దృష్టత్వాదితి భావః - లత్యధేష్యదృశ్య

సాంధ్యయేషాం । సింహంతీవ వ్యాజహరా మృతేషైశ్శ
స్త్రాశస్త్రైశ్చైతాన్యంగకాని ॥ ౪౨ ॥ ౫ ॥ క యూయమా
ధికారికా ఇవ విగృహ్యంత ఇవ వివక్షా ఇవ సంరంభ మాత్ర
శేషా ఇవ చ లత్యధేష్య ॥ ౫౦ ॥ ౫ ॥ కిం చ కారణం విస్రంభవి
హరిణీనాం విహారవనోపకరమస్య గ్వసామాం సకచికా
మైభిపూరయధేతి ॥ ౫౧ ॥ ౫ ॥ ఆకార్యే చ తాంగిరమతి

ధేష్ ॥ ౫౦ ॥ కిమితి ॥ విస్రంభవిశ్వాసః - భావే క్తప్రత్యయః తేన సచరి
తుంశీలం యాసాంతాః తథా భూతానాం బాలికానామస్తదాదీనామిత్య
థః విహారః క్రీడాతదథః వనంతస్యోపకరంతం అంతికభువంకింకారణం
కిన్నిమిత్రమిత్యథః అస్య గ్రక్తం తచ్చవసా హృదయస్థమేదో ధా
తుః సాచమాసంపిశితంతచ్చ తానీతిద్వంద్వః తేషాం కవణమాః పంకాః
తైః ॥ ని ॥ రుధిరస్య గ్రాహితా సరక్తతతడళాణితం - పిశితం తరసం
మాంసం హృద్విదస్తువపావసా - పంకోస్త్రీకాదకడళమాః తిసవణ
త్రామరః - అభిపూరయధుగంధ విశిష్టం కురుధేత్యథః ఇతీత్రంవ్యా
జహరేతి పూర్వేణాన్వయః యుద్ధాదినేతి భావః ॥ ౫౧ ॥ ఆకార్యేతి ॥ మ
నోరధానాం సంకల్పనామిత్యథః అతిక్రాంతా భూమిం మర్యాదా
మిత్యతి భూమిః తథా భూతా ఎవం విధాయాగిరి కదాప్య శ్రుతత్వాదు

సమస్తాశ్చ క్షేపభావః - అమృతాదపి అభ్యుపాతామ నశ్యకేషి త్య
 థః - తామోహాసీ సంబంధినీం గిరం వాదయాకన్యః శ్రుత్వా దాన
 వాగ్విసమూచుః సజగదురిత్యథః ॥ ౫౩ ॥ నిర్వాసి తాగ్విః ఆమీరిజః
 దాత్స్యన్తానాత్ స్వగౌరవత్యథః - నిర్వాసి తాగ్విః సాగ్వి తాగ్వి త్యథః
 అస్తాభిరితి శేషః హేనుముఖి సర్వవయోపి భుజబలేన బాహు సామగ్ర్య
 నమఘానః ఇంద్రస్య పదం ప్రాన స్వగౌరవత్యథః - ప్రాప్తాః దానవాస్త
 దైత్యాస్త దానవదైత్యాః తేషాం సః ఘోసమూహః సత్త్వం వదేమ సత్త్వం
 లపేమేష త్యథః - సంప్రతి దానీంతవకింకరాః భృత్యాః స్త్రీః భవామః ॥
 నినియోజ్యకింకరప్రేవ్యభుజపవ్యసరిచారికాగ్విమరః - త్వం యథావద

భూమిం మనోరథానామభ్యుపాతామవృతాదపి దాన
 వాగ్విసమూచిరే ॥ ౫౩ ॥ పనిర్వాసి తాగ్విసపదాత్త్రిది
 వాకసోమిప్రాప్తావయోభుజబలేన పదం వఘోసః । స
 ర్వేషామీనుముఖి దానవదైత్యసః ఘోసస్త్య వదేమతవ
 సంప్రతికింకరాస్త్రీః ॥ ౫౩ ॥ కింబహునా ॥ పత్వం నో
 రాజ్యంత్వం బలంత్వంధనాని త్వం నః ప్రాణాస్త్వంభవ
 స్యంతరాత్మా । త్వద్దాసాస్త్యస్త్యతగ్తాక్షప్రతీక్షాః
 త్వం యద్భూయాస్తత్ప్రమాణం పతం నః ॥ ౪౪ ॥ గతి
 నిశ్చేషనివేదితాత్మసుదానవేమకింకరివ్యతికింకరివ్యతీతి

సీతత్కరవాషేతిభావః ॥ ౪౩ ॥ త్వమితి ॥ నోస్తాకంత్వం రాజ్యంత్వం బలం
 సామర్థ్యంధనాని నోస్తాకంత్వం ప్రాణాః త్వమస్తాకంతరాత్మాజీవ
 శ్చభవసీత్యథః త్వం సత్తేవ ఇదమస్తాకంత్వతగ్తాక్షప్రతీక్షాస్త్యద
 పాంగప్రసారాభిలాషుకాః స్త్యద్దాసాస్త్యతగ్తాక్షప్రతీక్షాస్త్యం యస్య
 చనంబ్రూయాః తత్పరం నః ప్రయాణంభవద్వచనోల్లంఘనం నకుర్త్యితి
 భావః ॥ ఇతీతి ॥ ఇతి త్థం దానవేషునిశ్చేషం సీతవశేషం యథాతథా నివేదితః
 విజ్ఞాపితః అత్తాస్వస్వః శ్చయోయైస్తథాఘాతేమసత్పుడిశాంపాలకాః
 ఇంద్రదాదయః తేషాం వక్తృతకింకరయివ్యతికింకరవ్యతిగ్తీతంకృతీం
 శయోయైస్తథాఘాతేమసత్పుమహిమాయా ఆదిప్రకృతిరూపిణీపరదే

వతామందస్త్రితేనసుందరించార్విత్వ్యధఃఃతిథాఘాతమిదంపదంఽంతః
కథయామాసేత్యధఃః॥౫౪॥హంతెతి॥ అభిజ్ఞాతంవిచిత్రతత్వంపదాధః
స్వయాపంఘైస్తైతథాఘాతాఅపిభవంతిఃయూయంపాకస్యఅవశేషాః
అనిష్టాంశాశ్చాకసూపాదయఃతేమపారోగవాఇవమహానసాధ్యమౌ
ఇవ॥ని॥ పాకస్థానంమహానసం-పారోగవస్తదధ్యక్షత్వమరః - కలశా
మృతేవకంభఃరిమృతామృతవిషయేపి కథంకలహాయంలేకలహంకు
ర్వంతీత్యధఃః-హంతేత్యాశ్చశ్చే॥ ౫౫ ॥ తఃతి॥ తత్తస్మాదుభయేపి
యూయం భవంతః పీఠీభూయద్వేపజ్జీఘాత్యేత్యధఃః - ఉపవిశత
ఉపవేశంకురుధైత్యధఃఃఅహమేవభవతామిదంకలశామృతప్రదాస్యా

కృతసంశయేషుదిక్పాలేమమందస్త్రితసుందరమిదమా
హమహామాయా॥౫౪॥ గ ॥ హంతకథమభిజ్ఞాతతత్త్వా
అపిభవంతిఃపారోగవాఇవపాకశేషేషు కలశామృతేక
లహాయంతే॥౫౫ ॥ గ ॥ తదలముపవిశతయూయముభ
యేపిపీఠీభూయప్రదాస్యామృహమేవభవతామిదంకల
శామృతం॥౫౬ ॥ గ ॥ తత్రచప్రధమమహానన్నాధిః
నః పదభ్రష్టానగ్రభిక్షయా పరితోష్యపాత్రేణైవభవ
త్సూపతిష్ఠేతి॥ ౫౭ ॥ గ ॥ తతశ్చసాధుసాధ్విత్వ్యపలాల
యంతస్తేయంవచనంద్వైధాపజ్జీఘాయదేవాసు

మిషరివేషణంకరిష్యామిశ్యధఃః॥౫౮॥తత్రచేతి॥ తదానీంతిత్వ్యధఃః-
పదభ్రష్టాకస్థానభ్రష్టాకాఅతవలన్నమధిఃతుంయచితుంశీలంయే
సాంతైతథాతాదృశానిమాకదేవాకప్రధమమదాఅగ్రభిక్షాఅగ్రప
రివేషణంతయాపరితోష్యతోషయిత్వాపాత్రంఅమృతకలశశేషేనసహే
వభవత్సుయుష్టాసువిషయేఉపతిష్ఠేగమిపేతిస్తామిత్వ్యధఃః॥ ౫౯॥ తత
ఇతి॥తతవలన్నవస్థానంతరంలక్ష్మణాయాయాఇదంతదీయంవచనం
సాధుసాధ్వితిఅసమీచినమిత్వ్యధఃః - ఉపలారయంతప్రశంసంతఃదే
వాసురాఃద్వైధాపజ్జీఘాయదేవజ్జీఘత్వాప్రధమమదావాచ
నవామృతానివాగమృతానిత్రైస్త్రితాః సాహిన్యంగమితాపచేత్యధఃః-

పరివేష్యమాం కం తామృతం ప్రతీక్ష్యంతా చక్రిరేకైరపి పాలయామాసు
ర్విధుః॥౧౮౮॥ ర త్తతః క్షణేనంశరంజనన్నిహితానికలవతిః సీయాచ
భవయన్త్యాశస్యాకరోహస్తతస్త్వీచ్యద్వవిడి ప్రు కంతుకోయయా
సాతథాభు—తాస ధ్రువః త్వనాతేన ఉపనతా ప్రాప్తాయా చేటిచా
సీతస్యాకరాహస్తాతాభ్యామామృష్ట. అపగత స్వేదీకృతం ముఖపండ
లంయస్యాస్నాచేటిజనామృష్టేవ్యపిపాతఃదాసీజన్తై రామృష్టమత్యర్థః
స్వేదాపనోదనాధః—చేటిః రాభ్యాం ముఖమాజకనమితిభావః॥౧౮౯॥
గ్రహభిగమయలేకపూరంతస్యమేపరాగాఃత్రైఃపరిధాతాత్మాశితాక
రపల్లవాణిస్యాస్నాతథాభు—తాభ్రువోభ. గఃచాలనంలేనచోడితాః
క్రేరితాఃయేభుజిష్యజనాఃపరిచారకజనాః॥ని॥ భుజిష్యపరిచారకాతిత్వ

రాః ప్రథమమేవ సంతపితా వాగమృతైః ప్రతీక్ష్యంతా
చక్రిరేకైకలకామృతం॥౧౮౯॥ గ॥ తతశ్చసానన్నిహీతసభిక్
రన్యస్తకంతుకాససం భ్రమోపనత చేటిజనామృష్టము
ఖపండలాగ్ర కర్పూర పరాగ పరిధాత కర పల్లవా
ధ్రూ భంగచోదిత భుజిష్యాజనోపహృత మమృతకల
శమాదాయ భువనత్రాణ బద్ధకంకణేన సక్యేన పాణి
నాదర్శిరశిరోరత్ననిమిత్తాందర్శిమనుగృహ్లాంతీదక్షి

మరః-తైరుపహృతఃఅసీతః యః అమృతకలశఃతమాదాయస్వీకృత్యభువ
నానాంలోకానాంత్రాణంసంరక్షణంతస్త్విక విషయేబద్ధంకంకణంకర
భు—షణంయేనసతథాభు—లేనసక్యేన పాణినావామహస్తేన॥ ని॥వా
మంశరీరేసవ్యంస్యాత్యమరః - దర్శికరాః సర్వాః ॥ ని ॥ దర్శికరో
దీభుకప్యత్యత్యమరః-తేషాంశిరోరత్నానిశిరోమాణిక్యానిత్రైనిర్మితా
విరచితాతథాభు—తాందర్శింకంబిరిత్యథః॥ని॥ దర్శికంబిభిజాకాచ
స్యాదిత్యమరః-తాందక్షిణేనక రేణగృహ్లాంతీధరంతీత్యథః॥ని॥వీకటివస్త్ర
బంధఃసైవపదంస్థానం॥ని॥స్త్రీకటివస్త్రబంధేసినిపరిపణేవచేత్యన ర
తస్త్వికనిగూహితః సంఘటితఃఉత్తర సంగమ్యప్రావార వస్త్రస్యసం
వఃఅగ్రభాగోయయాసాతథాభు—తా॥ ని॥ ద్వాప్రావారోత్తరాసం

గాఽత్యమరః - వేణీప్రవేణీని॥ వేణీప్రవేణీశివజ్యోతిరస్మాశివదేశచ
 ఇత్యమరః. తస్యాంధృథమశ్మంతం గ్రధితానిఽస్రం సమానానిచయాని
 కుసుమానిచయానితేషాం దామానిమాలాః వైః మనోహరామనోజ్ఞా
 నిఖిలంసమస్తం దేవాసురాణాంబలం నిస్తరంగంసాగరమివ సముద్రమి
 వస్తనితంనిగతగజితంసంవతఃమేఘమండలంప్రళయకాల సంబం
 ధిమేఘసూహమివకటాక్షేణైవనియమయంతీ నియమనసకుర్వంతీత్య
 ధఃఃఅత్రసముదాయే కశ్చిద్యదాకరంప్రసారయతియః కశ్చిద్రహస్యే
 కాంతేషమంత్రయతేపరాన్వక్రితఃవయతీత్యధః- కశ్చిదుచ్చైః

జేనకరేణ నీవీపదనిగూహితోత్తరాసంగ పల్లవావేణీ
 దృఢగ్రధిత విస్రంసమాన కుసుమా దామ మనోహరా
 నిస్తరంగమివసాగరం నిస్తనిత మివ సంవతఃమేఘమం
 డలంనిఖిలమపి దేవాసురబలం నియమయంతీ కటాక్షే
 ణైవయదాకశ్చిదత్రకరంప్రసారయతికశ్చిదుపమంత్ర
 యతెరహసికశ్చిదుచ్చైః ప్రలపతికశ్చిత్వరతే కశ్చి
 ద్వాప్రతిబ్రూతే తదాతిరోభవేయమితి ప్రజ్ఞయైవ ప
 రిత్రాసయంతీసంముఖీభూయదేవ పక్తా సన్ననాహ
 పరదేవతా॥౫౯॥ ప ॥ ప్రత్యాసన్నముఖీవీర్తిణాముకు
 శద్వీటిదళ గ్రాహిణీ సవ్యేవాదధతీ కరేణ మృదునాద

ప్రలపతి కశ్చిత్వరతేయోవాకోవాకశ్చిత్ ప్రతిబ్రూతే ప్రత్యుత్తరంప
 దతితదాతిహంతిరోభవేయంతిరోధానంకుర్యామితిత్తంప్రతీజ్ఞయైవపరి
 త్రాసయంతీభీషయంతీసాపరదేవతామోహిని దేవానాంపజ్జిః శ్రే
 ణితస్యాంసమ్ముఖీభూయఅభిముఖీభు-త్వాపరివేషణాయేతిశేషఃసన్న
 నాహాడ్యోగంచకారేత్యధః॥౫౯॥అ అథకవీరతథావిధాం పరదేవ
 తాంప్రాథమ్యతే॥ ఇతీతి ॥ ప్రత్యాసన్నాసమీపవతిఃసీయా సఖీవయ
 స్యాహయావీర్తిణాంసమపితం ముకుళత్ కుట్టలత్యద్వీటిదళం తాం
 బూలదళంతస్యగ్రాహిణాస్తీకారిణామృదునాకోమలేనసవ్యేన కరేణ
 మణిభిఃనిమిత్తాఽరచితాతథాభు-తాందర్పింఆదధతీధరతీత్యధఃతది

త రేవామేత రేక రేపల్ల వేసుధయాపూరితంభరితంకుంభం కలశంకుర్వా
 ణాకుర్వంతీశ్యథాఃచిద్రూపాజ్ఞానరూపాపరమాదృశ్యస్తాపురభిదః
 త్రిపురధ్వంసినః కలాఅంశరూపాసాపరదేవతాతుమమచిత్రేఆస్తేవర్త
 తేధ్యేయతయేతిభావః॥౪౫॥ ఆనమ్యేతి॥కించిదీషదానమ్యఆనతింకృత్యా
 సిథానమాచ్ఛాదనభూతంతదుపరిఘటితం పాత్రఅవముచ్యఃస్రస్యమ
 ణిభిఃరత్నైఃఖచితాప్రత్యుప్తాతథా భూతయాదర్వాన్య సమగ్రంసక
 లంఅమృతమాదాయసురేషు దదతీనితరంతీతి వ్యాప్రకాశమానాకలా
 ఈశాశభూతామోహిసి తటిల్ల తేవ భువిచచారసంచ చారేత్యథాః-
 పరివేషకార్యమితిభావః॥తథాచోక్తందేవీభాగవతే॥శ్లో॥పజ్జి-శఃపర్య
 వస్థాప్యదేవేభ్యఃపర్యవేషయత్॥పరిపిష్టంతదమృతంజనన్యా దర్శిమాస్త

ర్వీంమణీనిమిత్తాం | కువాణాకరపల్లవేతరైకుం

భంసుధాపూరితం చిద్రూపాపరమాకలా పురభిదశ్చ

త్రైమమాస్తేతునా ॥ ౪౫ ॥ ప ॥ ఆనవ్యకించిదవముచ్య

సిథానపాత్రమాదాయరత్న కలశాదమృతంసమగ్రం |

దర్వాన్యమణిఖచిత యాదదతీసురైషు దివ్యాకలా భువి

చచారతటిల్ల తేవ॥౪౬ ॥ ప ॥ మాత్రాపితంగరశమ

ప్యమృతశిశూనామిత్యామనంతి యదిదం విశదంతదా

యా॥భుజ్యమానాస్తదాదేశంధ్యాయంతోలోకమాతరం | దేవాబుబు
 ధిరేబుద్ధ్యామహాలక్ష్మీ కృపావశాత్ | పంచబ్రహ్మసనాసీనాం పరబ్ర
 హ్మస్వరూపిణీమితి॥౪౬॥ మాత్రేతి ॥ యద్యస్తాత్ దర్శికరేయస్యాస్యా
 దర్శికరాతస్యాభావస్తత్వంతత్ హస్తేదర్శిమితి ఖచితార్థాః అన్యత్రద
 ర్శికరస్సర్వతస్యభావస్తత్వం॥ ౫॥ దర్శికరోదీర్ణుఃపృష్ఠత్యమరః - దధ
 త్యపిధృతవత్యపిసాపరదేవతాశిశుమృధుకేమ॥౫॥పృథుకశ్శాబకశ్శిశురి
 త్యమరః-అమీమదేవేషు విషయేదివ్యముత్కృష్టం అమృతందదాపితతా
 రత త్రస్తాన్మాత్రాజనన్యాఅర్పితంవితిణామిత్యథాః గరళంవిష మపి॥
 ౫॥ త్వేశస్తుగరళంవిషమిత్యమరః - శిశూనాంఅమృతం పీయూషం॥౫॥
 పీయూషమమృతంసుధైత్యమః-భవతీతంయద్యనమామనంస్రవదం

తీత్యర్థః తదిదం వహః విశదం స్పష్టమాసీదభూత్ప్రథమః || ౪౨ || చరంత్యా
 ఇతి || గ్వచ్ఛందం చరంత్యాస్సంజగంత్యాః వశితమావజితం ముఖం య
 స్త్రికకర్తృణీతస్తథాపశ్యంత్యాః అస్యాదేన్యాః చరణతలయోః పాదదేశ
 యోః యామః జీరో పాదకటకౌ || నిహంసకః పాదకటః | మంజీరోనూ
 పురోస్త్రియామితి చామరిః తయోరణితానిధ్వరయః త్రైకలాః అవ్యక్త
 మధురాః స్నిగ్ధాః మేదురాశ్చయే ఆమందాః సమంతాత్ గంభీరాః త
 థాభూతైః ఘనం స్థూలం యజ్ఞఘనం కటిపురోభాగః || ని || క్షీ బేతుజఘనం
 పురతిత్యమరః - తస్త్రికయా కాంచీమేఖలాతస్యాః కలకలాః కోలాహల
 ధ్వనయః త్రైకదాచిత్పరిజనం కటాక్షైశ్చ అఖిలం దానవకులమపి సుఖిత

సీత్ | దవీకకః త్వమపి సాధయతీయదిత్యందివ్యందదావ
 మృతమెవశిశుష్యమీషు || ౪౨ || ప || చరంత్యాస్స్వ
 చ్ఛందం చరణతలమంజీరరణితైః కలస్నిగ్ధా మంద్రై
 ఘనజఘనకాంచీకలకతైః | కదాచిత్పశ్యం త్యావలిత
 ముఖమస్యాః పరిజనం కటాక్షైరప్యాసీత్సుఖిత మఖిలం
 దానవకులం || ౪౨ || గ || దదానాచసాదేవేషుదయారసమి
 వసుధారసంద్రైతేయాపుభౌరాహుకేతూనా మదేవప
 బ్రిహ్మపవెతితౌ భుజగవపుషా పీతామృతౌ చంద్రా
 కకసూచితౌ దర్శికాండేన దారయామాసకంఠపదే ||

మానందితమాసీత్ | తథాచోక్తందేవీభాగవతే || శ్లో || దైత్యాః కాంచీత్
 స్త్రియంబుధ్వాహవభావవశీకృతాః | జడిభూతాః ప్రతీక్షంతే స్వపజ్జి
 పరివేషణమితి || ౪౨ || దదానేతి || దేవేషుదయారసమివస్థితం సుధారసం -
 డ్భయంతావధారణసమాసః - దదానావితరంతీసాపరదేవతావదేవా
 నాం పజ్జిః శ్రేణీతస్యాముపవేశితౌ ఉపవేశం ప్రాపితౌ అతఏవ పీతామృ
 తౌ భుజగవపుషా సర్పశరీరా రాహురితి కేతురితినామనీయయోస్తౌ తథా
 భూతాపుభౌదైతేయా అసురో చంద్రార్కభ్యాం సూచితౌ వినివేది
 తౌ సంతౌ దర్వాః కాండః వృతదండః తేనకంఠపదేక రస్థానే దార
 యామాసవిభేదేత్యర్థః | శకలయాంబుభూవేత్యర్థః || తథాచోక్తందేవీ

భాగవతేన్ద్రో! అపృతాథః=దేవ పుక్తా ప్రవిష్టస్సింహాకాసుతః| సూచి
తశ్చంద్రసూర్యాభ్యాందర్శికాం దేవఖండితత్వతి ౬౦|| అంతరిక ॥ సీయ
స్తాతే యేన అసురేణ ప్రథమమాచార్యుడితీతి శేషః అంతః సగీః ౬౦గీతం
తస్యాసురస్యభోగమాత్రం సర్పకాయమాత్రం తత్సోః శ్ర. అశిష్యతల
వశిష్టమభూదిత్యథః= యస్య అసురస్య వదన ఏవ అమృతం ధృతం విధృతం
సోసురః అచ్యుతిభావో మాత్రేణైతి శేషః అవశిష్టభగవతః రాహుః పృ
థ్వీతః సుధూత ఇత్యథః=|| తథాచోక్తం దేవీభాగవతే|| శ్లో ॥ రాహుసం
జ్ఞస్తయోరేకః కేతుసంజ్ఞస్తథాపరః | వీతామృతప్రభావః శిరోదేహ
శ్చ తామృతా | దేవత్వప్రసాదితా దేవ్యానః గ్రహా నవేతి తాః ౬౧ || ౪౯ ||
యదితి ॥ చంద్రసూర్యాభ్యాం చుద్వస్తుద్భవం అవలోకిత తద్వస్తుజ

౬౦|| ప|| అంతర్నిగీర్ణచమృతంద్రథః=హీయేన తస్యాసు
రస్యతదశిష్యభోగమాత్రం | యశ్చామృతం వదనం వస్య
తం స రాహురచ్యుతిభావో మాత్రశేషః ॥ ౪౯ ||
౬౧|| యద్భవం చంద్రసూర్యాభ్యాం శద్భృష్టం జయః శా
తుంతుం శశాక తేనైసామంతుం నఖలయోస్తయోః ॥ ౫౦ ||
౫|| అనుగృహ్యోత్థచుమరానావృష్టోదరం సుధాకలశముత
ర్నిహితదర్శిభుజురూతాగ్రహమాఖ్య పూరితమగ్ర

యాస్వకీయాదృశాద్భవం - తయోరేవ తన్నేత్రత్వాదితి భావః -
తేనకారణేన ఏవాపరదేవతాఖలయోః దుష్టయోస్తయోః లాటసయోః
మంతుం అపరాధం ॥ ౫౦ || ఆగోపరాధోమంతుశ్చేత్సమరః-తుంతుం సోధుం
నశశాకసమర్థానాభూదిత్యథః-దృష్టమపరాధం వివేకస్తేజస్వీనహః
తత్వతిభావః ॥ ౫౦ || అనుగృహ్యోతి ॥ అమరాదేవానిత్రమవృతప్రదానా
దిప్రకారేణ అనుగృహ్య ఆపృష్టముదరవిధ్యంతరం యస్య భావాల
మత ఏవ అంతర్నిహితా విన్యస్తాయాదర్శితస్యాస్సంబంధిః ధూర్ధుతా
తాగ్రలక్షణం మాఖర్గ్యంధ్వనిస్తేన పూరితః భరితః తథాభూతుం సుధాకల
శం అగ్రానిధాయ సాపరదేవతాదానవాసురానపేక్షమాజేప కామయా
మానేవక్షణం విశ్రమం విగతః శ్రవః ఆయాసః యస్మిన్కార్యేణ తత్తథా

అసాంచక్రేడపవివేకేత్యథఃః * దయాయా సశ్చేత్యామ్ - కాస్మిన్ శ్లో
యాదామమంత్రేలిటికృధాతోరనుప్రయోగః॥౬౦॥ తదన్వతి॥ తదన్వ
నంతరుసుధాయాఅమృతస్యపానంతేనలబ్ధుబలంసాషభ్యుంయేషాం
తేతథాధూతాఃసుపర్వాణాదేవాఃపరిగళితాఃపరిగతాఃశుకాతంకాః
భయసంతాపాయేషాంతేతథాధూతాస్సంతః ప్రత్యక్షమేవదానవా
ధ్యక్షమేవతాంపరచేవతాంస్తోతుమారేభిరేడపపక్రమిరే॥౬౧॥ వందా
మహాభితి॥ ఆవిద్యమానఃఅంతఃనాశఃయస్యసః అనంతఃతథాధూతంఆ
ద్యంసర్వకారణకమలనాభం పద్మనాభంహరిం వందామమోస్తుమః-
ఐశీంశశసంబుధీసిం భువనానాం మోహనంతస్త్రిక్ యశక్తిఃసామ
భ్యుంకంతాంవందామహేనమసుగర్భహే- అవతంసి తాడత్యంతసీక్ష్మా

నిధాయదానవానా మపేక్షమాణేవతదం విశ్రమమా
సాంచక్రే॥ ౬౦ ॥ X ॥ తదనుసుధాపానలబ్ధుబలాస్సుప
ర్వాణః పరిగళితశంకాతంకాః ప్రత్యక్షమేవతాం స్తో
తుమారేభిరే॥ ౬౧ ॥ ప ॥ వందామహేకమలనాభసు
నంతమాద్యంవందామహేభువనమోహనశక్తిమైశీం
వందామహేతదుభయాద్వయవాదమూలమానీలకంఠ
మవతంసితచంద్రరేఖం॥X౧॥ ప ॥ నిరాతంకస్యామిక్

చంద్రరేఖాక్షేనసతథాధూతంతయోఃవిష్ణ్వశశక్తిర్వరుభయం తస్మిన్
యోద్యయవాదఃఅభేదవాదఃతస్త్రిక్మూలం మూలకారణమిత్యథఃః-
ఉభయోస్తయోశ్చివమాయా రూపత్వాదిభావః॥ ఉభయోరభేదప్ర
మాణవచనం చేవిభాగవలే॥ శ్లో॥ యమాతామధుకైటభప్రమధి నీయా
మాహిషోన్ములినియాధూప్రేక్షణచండ ముండమధిని యారత్నబీజా
శనీశక్తిశ్శుంభనిశుంభదైత్యదమనీయాసిద్ధిలక్ష్మీప్రదాసాచండీ నవకో
టిశక్తిసహితాతత్రావిరాసీత్స్వయమిత్యాదివాప్రోక్తం॥ అజీవస్మి
లః కర్ణిర్యస్యసతథాధూతంపరశివం భజామహేనమసుగర్భహే॥
X౧॥నిరాతంకమితి॥నిరుపధిఃనిర్వాజఃదయైవసారఃస్థిరాంశః యస్యత
స్యసంబుధిఃప్రపన్నాక్ ప్రణతింవ్రాప్తా అనగృహీతుంశీలం యస్య

సరథాభూతహౌఃగవక్ష అప్రత్యక్షైశ్వర్యశాలిక హౌస్వామిక్షపరమ
పురుషతవకరుణాకృపాచియానిష్కాగ్రితః ఆతంకః రుగాదిర్భస్తిక్షకర్త
ణితత్తథాక్షుద్రాః కదర్యాః తైత్వాజితాః నిజితాః అభిమేవ తిభు
వనంజితంకర్తవ్యమనుష్యైయంసర్వంకృతం అనస్తితః ఇతిః పరంనోస్త్వా
కంకింకరణీయంకిమివపేదీత్యథః- భవదాజ్ఞావిధాయకావయమితిభా
వః॥౫౨॥ ఆనీలేతి॥ ఆనీలాః కేశాః యస్య తత్తథాభూతం ఆరవిందదళైశ్చ
ఆయలేఅక్షిణీయస్య తత్తథాభూతం అనిష్కృతం ప్రకటితం స్థితంమం
దహాసం యస్య తత్తథాభూతం ఆపారాసిస్సీమాయా కృపాదయాత

నిరుపధిదయాసారభగవక్ష ప్రపన్నానుగ్రహిక్ష పర
మపురుషత్వైశ్చరుణయా । జితాఃక్షుద్రా దై త్యాజి
తవ ఖిలమేతద్ధిభువనం కృతంకతః స్వంనః కిమివ కరణీ
యంప్రసరితః॥ ౫౨॥ ప ॥ ఆనీలకేశమరవిందదళాయ
తాక్షమావిపక్వతస్థితమపారకృపానిధానం । కూలం
కషస్తనతటార్పితకుంకుమాంకంశాఙ్గేన్నిదంశరణమే
వతవాద్యరూపం॥౫౩॥ ౪॥ ఉల్లంఘ్యనిమాణ్యముదా
సితంయదబాహతానేనపదేభవత్వాః యత్సాన్నిమిస్సా
మినిజానవేనఃక్షంతవ్యమిత్యేననివేదయామః ॥ ౫౪॥౫॥

స్యానిధానమాదికారూకూలంకషయోస్తనతటయోర్పితం యత్కుం
కుమంతదేవాంకంచిహ్నం యస్య తత్తథాభూతం - తదేదంరూపమేవ
హే ఆద్యశాఙ్గేనఃశరణంరక్షకమిత్యథః॥౫౩॥ ఉల్లంఘ్యేతి॥ హేస్వా
మిని-స్వామిక్షశబ్దాత్ * ఋన్నేభ్యితిజీబంతాత్సంబోధనరూపం- భ
వత్యాః పరదేవతాయాః పదేపాదాలజానతా విదుషా అనేనేద్రేణని
మాణ్యంయర్వాససాత్తీణః ఉల్లంఘ్యదాసితమితియత్-భావేక్షః
తత్ఉదాసీనదన్యమాగ్నోస్త్వాకంస్వామి తత్త్వరేవానవేషయేతుం
తస్యంక్షంతుం యాగ్యమిత్యర్థః - అస్త త్సాన్ని రక్షణమేవా స్వాకం
రక్షణమితిభావః ఇత్యేనైతావదేవనివేదయామః జ్ఞాపయామః ॥ ౫౪॥

ఇతి|| ఇతి స్థం సుపర్వభిః దేవైః స్తుతిభాజినీక్రియ మాజైవ సానా రాయణీ
పర దేవతా|| ని|| నా రాయణీరమా గార్యోరితి భాసరః- ఇరంకిమాపతితిం
కిమాగతమిత్త్యధః- ఇయంతరుణీకేతి శంకాసుదేహః తేనకళంకితాః క
లుషితాః తథాధూతైః రిక్తంశూన్యం అమృతభాజనం సుధాకలశం ఆ
లోక్య ఆదివక్తృతః ప్రకటికృతః మహానధికశ్చయోరోషః క్రోధః తేన పరు
షాః కరినాః తథాధూతైః అసురైః యుద్ధాయ సన్నహ్యమా నెవసన్నా
హవతీవసద్య ఏవ శంఖచక్రాభ్యాం గదాఖడ్గాభ్యాం సరసీరుహేన కమలే
నచలాంఛితం లక్ష్మీతమిత్త్యధః- అసురలోకానాం భయంకర భీతికారణం
రూపం అబభార సధా రెత్యధః|| తథాహోక్తం దేవీభాగవతే || శ్లో|| పు
నః ప్రకృతిమా పన్నః పుంసూపేజై వసంస్థిత ఇతి||

౬౩||

ఇతి స్తుతయ మానై వ సాసుపర్వభిరిరంకిమాపతితమయం
కాతరుణీతి శంకా కళంకితై రాలోక్య రిక్త మమృతభా
జనమాదివక్తృతమహరోషపరుమై రామరై సన్నహ్య
మానేయుద్ధాయ సద్య ఏవ శంఖచక్ర గదా ఖడ్గ సరసీరు
హలాంఛితమసురలూక భయంకరమాబభార రూపం
నా రాయణీ|| ౬౩|| గ || భోభోమ హేంద్రప్రముఖాదే
వామశ కానివై తానుత్సర్వదానవాత్మందరంధ్రధాపు
రంప్రతిష్ఠాప్య వాసుకిం విసృజ్య విరూపాక్షమభిప్రసా

ద్యలబ్ధానుజ్ఞానుశంపాలయత స్వారాజ్యమిత్త్యుచ్య

భో ఇతి|| భోభోమ హేంద్రప్రముఖః ఆది గ్యేషాంతథాధూతాః హే
దేవాః ఏతానసురాక్షమశ కానివకీటాదీనివత్త్సర్వః పాకస్య యధాపు
రంపురే వేత్యధః- మందరమద్రింద్రతిష్ఠాప్య సంస్థాప్యేత్యధః- వాసు
కిం సర్పరాజుచ విసృజ్య సాతాశంగమయి త్వేత్యధః - విరూపాక్షం శ్రీ
కంఠం|| ని|| విరూపాక్షస్త్రిలోచన ఇత్యమరిః - అభిప్రసాద్య ప్రసాదయి
త్వా లబ్ధానుజ్ఞా ఆదేశః మైస్తథాధూతాః సంతః స్వారాజ్యం సౌవర్గరా
జ్యం పరిపాలయత సరక్షాంకురు త్వేత్యధః- ఇతీత్యం దేవాననుగృహ్యచ
తుర్ముఖాబ్రహ్మ తేన సహ శాక్త్యధరః శాక్త్యధర్వాహరిః అచర్చ్యేతిం

తథానందకారైశ్చభావః అవృష్టస్సంజాతఇతిభావః॥౬౮॥ తిరోభూ
తఇతి॥ అభవనంతరితః కీతస్యగురుఃపితా॥ని॥ స్వామిమేకాదికృద్గురురిత్య
మరః॥ అహంబీజప్రదఃపితేతి శాస్త్రాదితిభావః - స్వామినిపరమేశ్వ
రేహరాశ్రమానుదేవేపద్యః తిరోభూతేఅంతర్హితేనతి నిషేధంతఃక్లి
శ్చంతఃదై త్యాదితిపుత్రాఃశతశఃఅనేకధావిబుధానాంగురురాచార్యః
తంఆనవ్యవసానృత్యభోగినాంసర్వాతాంభవనంలొకఃపాతాశసం
జ్ఞికఃతస్మిన్నిభృతంశ్చలంయథాతథాలభయంతి॥యథాతథేత్యర్థః
స్థాతుంవర్తీతుంఅయాచంతప్రార్థయామాసురిత్యర్థః- విబుధాల
పిదేశికగిరాగురుక్రూతత్వాధికారంతథేనీవచక్రః అంగీచక్రరిత్య
ర్థః- భగవదనుగ్రహేనతికేనామఅనవధాభవంతీతిభావః ॥ ౫౫ ॥

హ్యదేవానంతర్దేవహచతుర్ముఖేనశాశ్వాధరః॥౬౮॥
ప॥ తిరోభూతేనద్యస్త్రైభవనగురౌస్వామిని హరానిషీ
దంతోదైత్యానిబుధగురుమానమృశతశః । అయాచంత
స్థాతుంనిభృతమభయంభోగిభవనేతథేనీవచక్రస్తద
పివిబుధాదేశికగిరా॥౫౫॥ ౫॥ *॥ అభవునరంతర్నిగూ
ఢమత్సరానవ్యభిసీత మహావినయానపనీత విహానివమ
హూరగానసురాస్వపృజ్య సుధారసా స్వాదసుహిత

అథేతి॥ అధానంతరంఅంతర్నిగూఢఃఅంతర్నిహితఃవత్సరః మాత్సర్యం
యైస్తై॥ని॥ మత్సరోన్యశుభద్యేషఇత్యమరః - తథాభూతేఅభిసీతఃఅను
కృతఃపినయః యైస్తైతథాభూతేఃఅతఃపరిపనీతమపయాతం విషంయే
భ్యస్తైతథాభూతామహూరగాకృష్ణసర్పానివన్ధితా అసురాకా
దానవావిసృజ్యప్రయాప్యసుధాయాఃఆస్వాదఃపానంతేనసుహితా
స్తృప్తాస్తైషాంభావస్తత్తాతయామందరమద్రం కంతుకమివకరేధార
యంతఃవహంతస్సంతఃభవతఃప్రసాదోనుగ్రహఃతేనవయమమర్త్యాఃమ
రణధర్మరహితాః అభూమఅన్త్యైతీత్యం వాసుకినిస్సరమత్సంతం పరి
శాలంతర్నిగూఢమత్సరాభినితమహావినయాపనీతవిహానిమస్తై వాతమ
సుసృత్యవ్యాఖ్యాతం వ్యస్తై పారోమూలపుస్తకేషు సమస్తైస్సాస్తైతి
నివేదితం-

రగ్యజలింగ్య ప్రశంసంతః స్తువంతస్సంతః రసాతలం ప్రస్తాప్యప్రేక్ష
యిత్వా యథాపురువు రేవమందరం ఉపదేశయంతః చంద్ర శేఖరముపతస్థి
రేతుష్టుపురిత్యథః || ౬౫ || అ || అథశశి శేఖరంభగవంతః స్త్రాతుంసముప
చక్రమిరే || త్నమేధాఇతి || మౌశ్రీకంతవిషకంరేత్యథః కాకోలంవిషం
కబళయితుం భక్షయితు మాశాసనంప్రార్థనమపి త్నమేధా || త్నమస్వే
త్యథః అహరహాప్రత్యహంపూజాసువిషయేయదపచరితం అననుస్థా
నలక్షణియః అపచారః - స్వకార్యవ్యావృతత్వాపితిభావః - తదపచరి
తం త్నమేధాః త్నమస్వేత్యథః అవిద్యమానః శరణేసాధుశ్శరణ్యః యే

తయాకంతుకమివమందరంకరతిలేనధారయంతః ప్రశం
సంతోవాసుకిం భవత్ప్రసాదేన వయ మత్యా అభూ
మేతిపరిరభ్యుర్భరంప్రస్తాప్యరసాతలముపనివేశయం
తోయథాపురంమందరముపతస్థిరేచంద్ర శేఖరం || ౬౫ ||
ప || త్నమేధాశ్రీకంతప్రచలనమిదంమందరగిరేః త్నమే
ధాః కాకోలంకబళయితుమాశాసనమపి | త్నమేధాయ
త్పూజా స్వపచరిత మాసీదఘహర ప్రపన్నాస్తాన్వమే
కంశరణమశరణ్యావయమమి || ౫౬ || శి || ప || అక్షిణిపు

షాంతేరక్షకాంతరరహితాత్మత్యథః-తథాభూతాః అమీవయంత్యా
మేకంభవంతమేవ శరణంరక్షితారం సంతంప్రపన్నాః ప్రాప్తాస్త్యః ||
౫౬|| అక్షిణిరితి || వతురః నిపుణః అచ్యుతః శ్రీహరిః పుష్పవతోః సూర్యవం
ద్రరూపయోరిత్యథః || ౫౭ || ఎకయోక్త్యాపుష్పవంతోదివాకరనిశాక
రావిత్యమరః - అక్షిణిః నేత్రయోమృత్యుత్పేకమక్షి మౌళిశలే తవప
దెలర్పయన్ సమర్పయన్ సకపుండరీకస్య ఆభా కాంతిర్యయోపైత
థాభా - లేవత్సమీనేత్రేతిలభతఆభజతేత్యథః - తథాచోక్తం దేవీభా

* అత్రయథోక్తవ్యాఖ్యానేవతురాదిన్యంజకశబ్దానా మసాధక్యా
ద్దీవాకవాదిరూపనయ నాన్యతరస మర్పణపూర్వకపుండరీకాక్షత్వలా
భస్యనాతుర్యేతరన్యోత కత్వా చ్చాతుర్యం దశకయతి || అక్షిణిరితి ||

గవతే శ్లో॥ ప్రియకశ్చంభుభక్తేమయత స్వంప్రోచ్యసేగణీః | ఏకో
 నాబ్జసహస్రేస్వందదోనేత్రాంబుజం భవానితివిష్ణుపిరభద్రస వాచే ॥
 ౫౭॥ దేవానామితి ॥ హేస్వామిక్ పరమేశ్వరజనః భక్తలూకః ద్వేధా
 త్రిణివాద్విత్రాణితథాధూతైః బిల్వదళైః పూజయేతి శేషః శివప్రతా
 ర్య వంచయిత్వా దేవానామింద్రాదీనాం దుర్లభం దుష్పాపం
 ఇదం పదం స్థానం ఉపాయతః అనాయాసతః లబ్ధం ప్రిప్తమితి
 వ్యవతోరేక మర్చయన్నీశతేపదే | చక్షుషీపుండరీకా
 భవతురోలభతాచ్యతః ॥ ౫౭॥ ప ॥ దేవానామపిదుర్ల
 భంపదమిదం లబ్ధం మయోపాయతోద్విత్రైవికల్పద
 లైః ప్రతాగ్భవమిత్యేనంజనోమన్యతే మద్భక్తాః శ్రి
 రజస్పృశోపి సులభం తుద్రం పదంవేదసో జత్వాసేవ

త్తంచన్యతే అభిజానాతీత్యథః - మమయేభక్తాః పూజాధ్యానాదిశీలాః
 తేషాంయేంఘ్రియః తేషాంయానిరజాఽసి తానస్పృశః స్పృష్టవతో
 పిచునః సులభంసుఖేనప్రాప్యం తుద్రంతుచ్చంవేదనః బ్రహ్మణఃపదం
 స్థానందత్వాఽతిర్యసేవకః పూజకవీవవంచితః ప్రతారితగతీత్తంభవాన్
 న్యతేత్వంజానాతీత్యథః - భవన్తహిమావణాయితమస్మాభిః నశక్య
 ఇతిభావః - తథాచోక్తం దేవీభాగవతే ॥ శ్లో॥ తతోదేవాముదాయుక్తా
 మందరంస్థాప్యపూర్వవత్ | ప్రణిపత్యమహాదేవంవాసుకింతంవిస్మయ్యచే

హేతుశచతురీదక్షిణః ॥ ౫॥ దక్షేతుచతురీదక్షిణత్యధ్యమరః - కారా
 కాంక్షీతియావత్ - అచ్యుతః పుష్పంలనయోరస్తీతిపుష్పవక్షి * తదస్యా
 స్త్యస్తీన్నితిమతుబిశసప్రమ్యథేమతువ్ - తారకామధ్యవతిః శుక్లబి
 దుమతీత్యథః - తథాధూతయోః అక్షోర్నితీనిధా రణెవస్తీ - నైత్రమధ్య
 త్యథః - ఏకంప్రథమమిత్యథః ॥ ౫॥ ఏకోన్యథేప్రధానేచప్రథమే
 కేవలతథేత్యమరః - తేతవపఽలర్చయిత్వాగ్గ ఏకమేవపాదంపూజయ
 న్నిత్యథః - పుండరీకస్య ఆభవాభా మయోద్దధాభూతే చక్షుషీ
 లభత జఘన్యవస్తుదానేనోత్తమవస్తు సంపాదరూపమేవాత్రచాతుగ్య
 మితిన్యజ్యతే ఇత్యాదియథామహిసుధియోః భావయంతు -

తి॥౫౮॥ ఇతి॥ ఇతి త్తంస్తు వంతో విబుధాః దేవాః యుష్మానుపి వయేవయం
ప్రసన్నాః అనుగ్రహితారస్త్వంభవమః యథాపురంపురేవస్వారాజ్యం
పరిపాలయతస రక్షణంకురుతేత్యథః - ఇత్యేవంప్రకారాంప్రసన్నా
అభకమధురాచసాగంభీరాశ్రావ్యాచేతికమధారయఃతథాభుతా
మాకాశసంభవా మాకాశోత్పన్నం పారమేశ్వరీం ఈశ్వరసంబంధి
సింగిరమాకణ్యశ్రుత్వాపరమానందననిర్భరాః సాంద్రస్సంతఃప్రా
క్ప్రస్థాపితేన ప్రేషితేనగురుణావాచస్మతినానజ్జీకృతాంవాసాహీక
కృతామిత్యర్థః - అనునైః తత్రత్యదానవైః పరిత్యక్తాంవిస్మృష్టాంశ్వక

కవీవం చిత ఇతి వ్యామిళవాన్త్యతే॥౫౮॥ ౫॥ ఇతి
స్తు వంతో విబుధాః ప్రసన్నాస్త్యాయుష్మానుపరిపాలయ
తయథాపురంస్వారాజ్యంతిప్రసన్నగంభీరామాకణ్యక
పారమేశ్వరీంగిరమాకాశసంభవాంపరమానందనిభక
రాః ప్రాక్ప్రస్థాపితేన గురుణానజ్జీకృతాంపరిత్యక్తా
మనుజైః ప్రసాధితాంశ్వకర్మణాపరితోశ్యభినవామివ
సర్వసౌభాగ్యవతీ మమరావతీ మాసాద్యప్రణవ్యవాచ
స్మతింప్రసాద్యయథోచితంమహాక్షికాణాన్పరిరభ్యపర
స్పరంప్రతిష్ఠాప్రసంహసనే శతక్రతు మాదిష్టాని తేన
స్వానిస్వానిస్థానానియథాపురమమరాఃపరిపాలయాం

ర్తణాదేవశిర్షినా ఫరితోప్రసాధితాం అలంకృతాం అత ఏవ అభినవాం
నూతనగతాచిమివస్థితాం సర్వైః ప్రకారై రపిసౌభాగ్యవతీంకామనీయ
శాలినిమిత్యథః - తథాభుతాం అమరావతీం దేవపురీమాసాద్యప్రాప్య
వాచస్మతిగురుంప్రణవ్యయథోచితంయథాహాణంమహాక్షికాంగ
ణాకసంఘాకప్రసాద్యఅనుగ్రహీతృకృత్యేత్యర్థః - పరస్పరంపరి
భ్యుతలింగ్యతక్రతుం దేవేంద్రంసింహాసనేప్రతిష్ఠాప్యస్థాపయిత్వేత్య
ర్థః - తేన దేవేంద్రేణ ఆదిష్టా స్ఫుతః యథాపురంపురేవ స్వస్వా
నిస్వకీయస్వకీయానిస్థానానిపదానిపరిపాలయాం దక్షిరేపరిపాలయా
మానురిత్యర్థః - తథాహాక్తం దేవీభాగః తే ॥ శ్లో ॥ మహాదేవేనచాజ్ఞ

ప్రాగురుణాచనుశీతాః । దివంప్రాప్య యథాపూర్వమన్వశానకృతి
 విష్టపమితి॥౬౬॥ అర్చంత ఇతి ॥ క్రిదివాకసః ఇంద్రాదిదేవాః తరుణైందు
 బాకల చంద్రః చూడాయాం యస్య స తథాభూతం పరమేశ్వరం అ
 ర్చంతః పూజయంతః అసక్తస్త్తు హుమః హుః హరిం సంక్షీర్తయంతః నా
 మోచ్చారణాదికం కర్వంత ఇత్యర్థః । త్రిజగతో త్రిభువనస్య విమోహా
 వ్యామోహస్తస్య జననీముత్పాదికాంశాంభవీశంభుసంబంధినీంపరాం
 ఉత్కృష్టాంశక్తింసామధ్యకరూపాంపరదేవతామిత్యర్థః । ధ్యాయంతః
 ధ్యానం కర్వంతః స్తరంత ఇతివాధాః సురాణాం గురురాచార్యస్తస్యా
 జ్ఞానిదేశం మూర్ధాశిరః తస్మిన్ విభ్రతః సిదధానాస్సంతః మునీన్ నార
 దాదీన్ ఆనంతయంతస్సంతోషయంతః అవ్యాహతం అప్రచ్యుతం స్యా

చక్రిరే॥౬౭॥ ప॥ అర్చంత స్తరుణైందు చూడమస కృత్సం
 కీర్తయంతో హరిం ధ్యాయంత ప్రేజగద్విమోహజననీం
 శక్తిం పరాంశాంభవీం । ఆజ్ఞామూర్ధతస్సరగురో
 రావందయంతో మునీన్ స్వచ్ఛందాప్రేదివ కసోబుభు
 జిరెన్సారాజ్యమవ్యాహతం॥ ౫౯ ॥ వాచింవ్యాకురు
 తెవిరంతనగిరం మిమాంసతే చోభయం పాంథః కావ్య
 పథేషు పాదకమలైః సక్తః శ్రరాశేరితి । మామేతత్కథయి

రాజ్యస్వగ్నసామ్రాజ్యం స్వచ్ఛందం స్వేచ్ఛం యథాకథా యథేచ్ఛ
 వితివాధాః బుభుజిరే అనుబూపురిత్యర్థః - భుజపాలనాభ్యవహర
 యోరితిధాతోః కతకరితిట్॥౬౮॥

వాచమితి॥ కవిరివనాచంవ్యాకురుతే ప్రకృతిప్రత్యయాదిజ్ఞానస్థూర్ణక
 మభివదతీత్యర్థః । ఉభాలవతవాయస్యాస్సతథాభూతాంచిరంతనగిరం
 కర్మబ్రహ్మకాండత్వకవేద వాచమిత్యర్థః । మిమాంసతే విచారయతీత్య
 థః పూర్వమిమాంసాయాముత్తరిమిమాంసాయంచ ఆహ్వర బ్రహ్మ
 ణోర్విచారకుశల ఇతిభావః - కావ్యస్య సగుణాలంకారశాస్త్రస్య పంధా
 నః మార్గాలేషు పాంథః సత్యసూచాదీత్యర్థః । శ్రరాశేప్రేపురాంతకస్య ప
 రశివస్య పాదకమలైః పాదరంభైః సక్తః సక్తభక్తివాధాః ఇత్యేవం

విధంమాంకధమువ్యతివ్యాకరణమీమాంసాదిశాస్త్రజ్ఞంశివభక్తమత్యై
వంవదివ్యతీశ్శర్కఃఇతిమత్వామయాదేతతాగ్రవ్యంరచితంనిమిత్తమి
త్యభణఃతతాగ్రవ్యంఅథవాతావత్తత్సకలమిత్యర్థఃవత్స్యతిఅభిధాన్యతి|

ష్యతీతిరచితంకావ్యంమయాతత్పునస్తావ ద్వత్స్యతివాన
వానదుషరిత్యస్తస్సమస్తోభరః||౬౦||*

ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజకులజలధికౌస్తుభశ్రీకంఠమతప్రతి
ష్ఠాపనాచార్యచతురధిక శతప్రబంధనిర్వాహ శ్రీమత్త
హావ్రతయాజి | శ్రీమదప్పయ దీక్షిత సోదర్య శ్రీషుదాచా
దీక్షితపౌత్రేణ నారాయణదీక్షితాత్మజేన భూదేవీగర్భ
సంభవేన శ్రీనీలకంఠదీక్షితేనవిరచితే నీలకంఠ విజయే
చంద్రకావ్యేపంచమాశ్వాసస్సమాప్తః.

సమాప్తశ్చగ్రంథః.

అథవానవత్స్యతీతస్యకావ్యస్థోపరికావ్యవిశేష్యభణఃసమస్తైసకలః భరః
భారఃన్యస్తైసమర్పితః||౬౦||

ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజవెల్లాలమహాదేవసూరివిరచితాయాం
నీలకంఠవిజయవ్యాఖ్యానాంవిబుధానందసమ్యాఖ్యానాం

పంచమాశ్వాస వివృతిః.

సమాప్తశ్చగ్రంథః.

